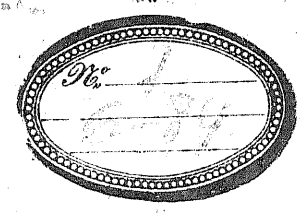

920
920-1

MUSEO DE HISTORIA NATURAL	
ORANIAS	
Specimen	A
Number	2
Date	
Locality	173

2 400 40 Sata
MADE IN SPAIN

3-2-151

A. 1727

DE SACRI
CONSISTORII
CONSULTATIONIBVS
GABRIELIS CARD.

PALAEOTI.

del Colegio M^o y N. Univ. de G^o

DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
E. 3.º C. 69 N. 5.

VENETIIS,

Apud Marcum Antonium Zalterium.

M D XCVI.

SACROS. R. E.
CARDINALIUM
COLLEGIUM.

(1629)

GABR. CARD. PALAEOTVS.

GITVR annus prope trigesimus, cum diuinę placuit bonitati, per Pont. Max. Sanctę mem. Pium IIII. in celeberrimum istum vniuersalis Ecclesię Senatū, & summum Consiliū ex omnibus nationibus deletū, me licet meritis longe alijs inferiorem aggregare. Quod munus cum plane magnum, & multiplex, ac negotiorum, frequentia & grauitate cumulatum, in omnes partes Reipublicę Christianę patere animaduertissem, supplex Patrem luminum rogavi, vt cęlesti sua luce animum illustraret meum, atque vt eximiam Cardinalium illorum, qui tunc florebant, subindeq; per manus traditam, & ad vos quasi hereditario iure delatam prudentiam, imitari aliqua ex parte possē. Et quamuis peritissimorum Ducum mihi viam premonstrantium, tum excellenti d. Etrina, tum rerum vsu, in hoc arduo vocationis meę itinere, satis dirigi posse considerem: tamen, cum inter cęteras muneris huius functiones, illam vnā, quę ad sacrum Summi Pontificis Consistorium, singulare totius Christianę Reipublicę

publica per fugium, atq; ornamentum, pertinet, magna rerum varietate, ac perenni quadam negotiorum cōmutatione implicari conspicerem; cognoui simul non eandem mihi in his ad amplissimorū Senatorum vestigia consecretanda, semitam, atq. alijs in rebus patere: eo quod multa hic frequēter contingerent, quibus Cardinales, tametsi eundem finē spectarent, nō idem tamen, vt in rebus mortalium sepe accidit, sentirent, quinimmo in consilij dandi ratione, ac huius muneris obligatione estimanda, valde discreparent. Quod quidem cum ex ipsa precipue rerum, quę tractantur, natura accidere animaduverterem, propterea quōd ea, quę quotidie consultanda emergunt, adeo sunt inter se diuersa, noua, ardua, multiplicia, & propemodum infinita, vt quid, quando, quomodo, quatenusve loquendum, aut tacendū sit, nulla satis constanti regula prefiniri, ac decerni posse videatur: Idcirco difficultatem huiusmodi arduā nimis, atque humanis ferē viribus superiorem aliquando censebam, cum non omnia, non semper, non ubique, non eadem ab omnibus Cardinalibus pronuntianda, sed suo tempore, ut dixit Salomon, vniuersa esse faciendā, facile perspicerem. Quare, cum maiores in dies animi vexationes, ac grauiores rerum perturbationes hinc assidue exoriri viderem, quę me ipsum, & alios etiam suspensos varie exagitabant, ac solitos simul detinebant, ne qua in parte muneris nostri offenderemus, cœpi ego eo magis permoueri, quo infirmiore animi mei sensum agnoscebam, ac peregrinationis cursum, tempori, quo erit villicationis meę reddenda ratio, propinquiore esse sentiebam.

Qua-

Quamobrem occuratius multo mecum meditari sum aggressus, an aliquid accommodatum sedandis hisce mentis agitationibus inueniri posset, quo tranquilliore posthac conscientia, & maiore animæ meæ fructu, hac præsertim affecta etate, in hoc amplissimo munere versari possem. Itaque cum nonnulla non solum ex maiorum nostrorum institutis, ac veterum Cardinalium disciplina, sed etiam ex sacrorum Conciliorum, & Canonum decretis, sanctorumq. Patrum auctoritatibus, in usum meum adnotassem, atque, vt ea tutius mihi sequi liceret, ad aliquot Ordinis istius sapientissimos Senatores detulissem, inter quos tres extitere, qui ad summum Pontificatum euecti fuerunt, Gregorius XIII. Innocentius IX. & qui hodie maximo Reipublicæ Christianæ commodo feliciter viuunt Clemens VIII. S. D. N. illorumq. acri iudicio explorato, eadem illis non improbari cognouissem; tum nō attentius institui complura alia, quę tempus ipsum quotidie parturiebat, obseruare, & cum Senatoribus multis communicare, prudentesq. illorum cogitationes scrutari, & consilia excipere. Quo factum est, vt, Deo iuuante, plura, quam initio arbitrabar, fere non sentiens, nec longo admodum labore in unum coegerim, quę ad ambiguitatis, sollicitudinisq. aculeos euellendos, & ad consiliorum nostrorum tutiorem fortasse rationem poterunt aliquando pertinere. Quorum multa cum ex vestræ prudentiæ fontibus fuerint hausta, æquum existimaui eadem vestris maturius excutienda iudicijs, ac probanda sententijs offerre: vt si publicis rebus consultandis, atque suffragijs certius ferendis

dis, hinc lucem aliquam accedere posse iudicatis, hæc non tam tenuitatis meæ, quam gravitatis vestræ Senatoriæ, an potius communem sapientiæ, quæ in vobis elucet, factum agnoscatis, & quanto animi studio, atque observantia vobis ea offeruntur, tanta vos vicissim humanitate, ac benignitate, illa complectamini. Quæ tamen omnia in primis summi Pontificis, ac sacrosanctæ Matris Ecclesiæ correctioni, atque auctoritati subiecta esse profiteor, & declaro.

Q V A E D A M P E R T I N E N T I A A D R A T I O N E M

ordinis in hoc opere observati.

ANTE QVAM de ordine nobis in hac tractatione proposito dicere incipiamus, visum fuit, Lectorem admonere, nos librum hunc tametsi typis modo excudi permiserimus, nondum tamen publice edi, aut omnibus legendum exponi voluisse; cum adhuc nonnulla forte addenda, & magis elaboranda supersint: verum paucis interim exemplis ad priuatum tantum aliquorum usum ita in presenti impressum fuisse. Quod si aliqua in eo dirigendo, fortasse repetita, & in idem recidentia videbuntur, animaduertendum erit, a nobis id non sine causa factum: nam sicuti rami multiplices, cum ab una tantum radice exoriantur, eandemque uim, ac naturam retineant, diuersa tamen spatia in arbore occupant, atque huc, & illuc ad varios usus feruntur; sic in vna eiusdem argumenti tractatione, quamuis multiplices, tum quaestiones, tum probationes, item rationes, atque auctoritates ex eisdem ferre principijs deductæ sese obtulerint, quæ idem prope sonare videntur; nos tamen eas proprijs locis distinguere, atque suas singulis sedes ad diuersa probanda, seu corroboranda, prout aptius uisum est, ita accommodare curauimus, ut nemo easdem frustra repetitas probabiliter existimare debeat.

Vt igitur ad ipsius ordinis explicationem ueniamus, sciendum est primum, nos initium cepisse a necessitate petendi, dandique consilij, quo tanquam solido fundamento, tota ædificij extruendi ratio niteretur. Deinde quia omnes regulæ exceptiones uarias habere consueuerunt, atque hac in

re multa tanquam impedimenta, seu difficultates proponi solent, quibus a dando consilio Senatores frequenter excusari possent, ideo singulos hos casus, qui ex varijs fontibus deriuare videntur, persequi diligenter conati sumus. Hincque factum est, vt tota hæc tractatio in quinque partes a nobis fuerit distributa. Prima continet necessitatem petendi, & dandi consilij. Secunda excusationes Cardinalium a persona Papæ. Tertia excusationes a persona Cardinalium. Quarta difficultates, quæ aliquando oriuntur ex rebus ipsis, de quibus est consultatio, quæ Cardinalibus negocium facere possunt. Quinta tandem complectitur difficultates, quæ ex causis extrinsecis nasci solent. Quibus omnibus conclusio accedit, veluti epitome totius disputationis.

Vt vero tota rei series, si quando vsus venerit, vno aspectu ante oculos haberi, vtque facilius omnia præcipua capita, memoria teneri possint, placuit omnium quæstionum Indicem, atque ordinem subijcere.

P A R S P R I M A.

Necessitates petendi, & dandi consilij.

HIC proponuntur quæstiones quædam generales, quæ sunt tanquam fundamenta totius disputationis, & tribus prioribus agitur de necessitate petendi consilij: tribus sequentibus de obligatione dandi consilij. Primo necessitas ostenditur petendi consilij in rebus priuatis: Tum, in rebus publicis: Tum, in rebus Consistorialibus. Deinde agitur de obligatione DD. Cardinalium in dando consilio ex vinculo charitatis: Tum, ex vinculo iustitiæ: Denique, ex natura officij.

Et sunt Quæstiones VI.

I. De Consultationis necessitate in rebus priuatis.

Quid

- II. *Quid in rebus publicis, & quæ pertinent ad Principes, & Magistratus.* 2.
- III. *An summus Pontifex Cardinalium consilium, siue consensum in rebus arduis necessario requirere teneatur.* 3.
- III. *An Cardinales a Papa requisiti teneantur vinculo charitatis ad consilia promptè, & sincere proferenda.* 4.
- V. *An iustitiæ vinculo ad eadem consilia teneantur.* 5.
- VI. *An Cardinales etiam non requisiti, teneantur ex natura officij sui, vbi res postulat, Papæ consilia subministrare.* 6.

P A R S II.

Excusationes Cardinalium deductæ a persona Papæ, ne teneantur ei consilium dare.

IN hac parte agitur, an Cardinales excusari possint a dando consilio ex causis deductis a persona Papæ propter eius officium, vel propter eius præsumptam voluntatē. *Ab officio*: Propter maximam Papæ auctoritatem: Vel propter eiusdem sapientiam, & sanctitatem: Siue propter eam, quæ illi iure deferenda est obedientiam. *A voluntate præsumpta*: Quia ipse affirmat sic expedire: Aut quia Cardinales credunt iam eum deliberasse: Aut quia existimant illorum sententias non magni ab eo fieri: Aut quia uerentur ei molestiam afferre: Aut quia dubitant, illum magis irritandum: Seu quia sibi persuadent, illum scire, & pati quæ ab eis geruntur.

Et sunt quæstiones X.

- Q. I. *An propter supremam, atque a Deo immediate pendentem Summi Pontificis in vniuersos auctoritatem, excusandi sint Cardinales, qui nulla in re illi censent repugnandum.* 7.
- II. *An laudabilius sit in rebus a Summo Pontifice propositis, intellectum suum cum humilitate captiuare, propter eius eximiam sapientiam, ac supremam perfectionem, quam proprium sensum aliter dictantem sequi.* 8.

An

- III. *An religionem, & debitum Papæ obsequium Cardinalis in aliquo ledere censeatur, qui à rebus a Summo Pontifice propositis consulendis dissentit.* 9
- IIII. *Quando Cardinales cupientes ob idire Papæ se a dicendo absterent; eo quod gratius illi futurum censerent eos silere, quàm loqui, an uenia digni essent.* 10
- V. *Quid si Princeps affirmaret se habere iustas, & validas causas aliquid faciendi, quæ tamen alijs ignotæ essent: An Cardinales responsuri, deberent illius propositioni acquiescere.* 11
- VI. *Cardinales qui sibi persuasum haberent Papam iam in animo statuisse quid velit facere, eumque sententiam minime mutaturum, & ideo se dissentiendo nihil profuturos, an tacendo essent excusandi.* 12
- VII. *Si aliqui Cardinales existimarent, Papam exquirere eorum sententias ceremoniæ potius, ut dici solet, quàm consilij causa, Quid tunc agere debeant.* 13
- VIII. *Quid, si uerentur aliqui contradicendo Papam contristare, & nolent ei molesti esse.* 14
- IX. *Si qui suspicarentur, Papam ipsis dissentientibus, magis obfirmãdum, aut potius irritandum, an sententiam suam debeant comprimere.* 15
- X. *An Principis scientia, & patientia, Cardinales animo dissentientes, sed silentio, & capitis demissione se assentiri ostendentes, excusare censeantur.* 16

PARS III.

Excusationes a persona Cardinalium.

HÆC pars complectitur alias causas prodeuntes a persona Cardinalium; Siue ab eorum munere; Siue ab eorum natura, & moribus: Siue a concepta suspicione. *A munere*: Quia sunt (ut dici solet) Creaturæ Papæ: Vel quia tamquam emeriti milites, digni sunt tacendi priuilegio: Seu quia iam tentarunt, & frustra, & commodius alibi agent. *A natura*: Ob adolescentiam, seu pudorem, & imbecillitatem: Siue ob metum reuerentialem: Aut ob alia loquendi impedimenta. *Ex variis suspicionibus*. Veluti, ne ipsi singulares in sua sententia habeantur: Ne frustra nitantur: Ne postea amplius prodesse non valeant: Quod sic alios claros Cardinales fecisse uideant.

Ex quibus deducuntur Quæstiones IX.

- Q. I. *An Cardinales creati a Papa, seu ab illo muneribus, atque honoribus decorati, siue etiam consanguinei, vel nepotes, ad dicenda in Consistorio sententia excusentur.* 17
- II. *Qui ante actò tempore officium suum consulendo bene præstitisset, si aliquando deinde rogatus in Consistorio, sileret: An esset excusandus.* 18
- III. *Qui cum Pontifice iam se priuatim egisse, idque frustra, aut se commodius postea acturos dicerent; An eis liceret in Consistorio abstinere.* 19
- IIII. *An propter adolescentiam, aut verecundiam, seu memoriæ imbecillitatem, aliave huiusmodi impedimenta, liceat Cardinali in sacro Consistorio a dicendo cessare.* 20
- V. *Qui metu reuerentialem se a dicendo absterent, aut aliter quam oporteret, loquerentur, an digni excusatione essent.* 21
- VI. *Quid, si, tacentibus alijs, ueretur aliquis aduersando singularis haberi: An tunc alios sequendo, esset excusandus.* 22
- VII. *Num illud a veteribus scriptum: Quod frustra niri, neque aliud quam odium querere, extrema dementia est, deberet eos Cardinales* 23

- Cardinales excusare, qui putarent se dicendo nihil effecturos.*
- VIII. *An Cardinalis sit excusatione dignus, qui ut gratiã Principis re- 24*
tineat, atque aliis proinde rebus fructuosior esse possit, illud
aliquando se probare in Consistorio ostendat, quod vere non
probat.
- IX. *An Cardinalium clarorum exempla, qui ad res propositas, licet 25*
sibi non probatas, tacere, aut nihil repugnare interdum soliti
faerunt, iustam aliis idem faciendi excusationem præbere pos-
sint.

P A R S III.

Difficultates a rei quæ proponitur natura.

HOC loco difficultates recensentur, quæ a proposita materia oriuntur, quarum aliæ ad personas: aliæ uero ad res pertinent. *De personis:* An dignior sit approbandus: An crimina denuncianda: An sufficiat sequi consilia peritorum. *Ex rebus propositis:* Veluti cum causa est dubia: Cum ex improviso proponitur: Quando est prorsus ignota: Quando alias fuit proposita: Cû id, quod proponitur, pertinet ad ius diuinum, aut posituum: Quando dubitat an consulendi præceptum ita sit affirmatiuum, ut non perpetuo obliget: Quando Cardinalis assurgens demittit tantum caput, & tacet: An tacere ad res propositas, sit culpa, & qualis: Quis respondendi modus ad res propositas sit aptior.

Et sunt in hac parte Quæstiones XII.

- Q. I. *An si promouendus in Episcopum, aut Cardinalem, dignus sit, 26*
sufficiat Cardinali Consiliario illum approbare: an alterum po-
tius digniorem proponere debeat, ac meliora semper in alijs etiã
negotijs suadere.
- II. *An teneatur Cardinalis detegere crimina, aut impedimenta, quæ 27*
obstant promouendis in Episcopos, aut Cardinales.
- III. *Si quis consilium a viris peritis accepisset, licere sibi certis de causis 28*
aliter in Consistorio de re proposita respondere, quàm conscientia
dicitur; An defendi mereatur.
- III. *Quando res proposita, Cardinali dubia videtur, quæ partes illius 29*
esse debeant.
- V. *Quando res graues ex improviso proponuntur, quid Cardinali sit 30*
agendum.
- VI. *Si Cardinalis earum rerum quæ proponuntur, idoneam notitiam, 31*
aut experientiam non habeat, quid ei sit agendum.
- VII. *Quando aliàs eadem causa fuisset in Consistorio proposita: An di- 32*
centi sufficeret suffragium suum reiicere ad id quod prius ipse-
met dixisset, aut ab alio Cardinali dictum probaret.
- VIII. *An de rebus, quæ ius diuinum respiciunt, Consiliarium loqui, de 33*
iis vero quæ ad ius posituum spectant, eundem silere deceat.
- IX. *An hoc dandi consilii officium, ad affirmatiua præcepta sit referen- 34*
dum, ita ut non semper, sed opportune sit suppeditandum.
- X. *Quando res est talis, quod Cardinalis eam non probans, eligit tacere, 35*
assurgens cum capitis inclinatione: An muneris suo satisfaciat.
- XI. *An tacere Cardinalem in Consistorio, quando sententiam rogatur, 36*
sit culpa, & qualis.
- XII. *Inter varios respondendi modos ad id quod propositum est in Consi 37*
storio, quis nam congruentior esse videatur.

P A R S V.

Difficultates a varijs causis extrinsecus assumptæ.

HÆC pars multiplices causas extrinsecus orientes comprehendit, quarum aliquæ in Consistorio: aliæ extra Consistorium considerantur: aliæ varias dubitationes continent. *In Consistorio.* An Cardinali sit necessaria loquendi libertas: An fatis sit, eum sine ornatu quoquomodo loqui: An sententia clara uoce, an secretis suffragijs, aut de scripto dicenda: An liceat rem omnem ad arbitrium Papæ referre: An ad maiorem partem Collegij: An mutare ibidem sententiam: An tacendum sit, si Princeps per se statuat: aut eis contradicat: aut silentium indicat. *Extra Consistorium:* Num liceat abstinere se interdum ab accedendo in Consistorium: An subscribere Bullas contra conscientiam. An Bullas subscribere examinatas, quando erat absens. *Aliæ dubitationes:* Veluti, quonam modo Cardinales in Congregationibus se gerere debeant: An plures difficultates simul iuuent: In dubijs, quid magis probandum.

Et sunt quæstiones XII I.

- Q. I.* An Cardinali sit necessaria in Consistorio libertas loquendi; an potius, si aliquando ea non utatur, sit excusandus. 38
- I I.* An aliquo verborum ornatu, aut quo potius dicendi genere Cardinalem uti conueniat in Consistorio. 39
- I I I.* Ad dicendam in Consistorio sententiam, quis modus aptior sit iudicandus: an clara uoce: an secretis suffragijs: an ex scripto, siue qualibet alia commodiore ratione. 40
- I I I I.* Cardinales rogati sententias, si ad beneplacitum Papæ se referant, aut sententiam suam Papæ iudicio submittant, an muneri suo satisfaciant. 41
- V.* Quid de ijs sentiendum sit, qui se maiori parti Collegij submit-
tunt. 42

Qui

- VI.* Qui loco suo dixit, an auditis subsequentiū melioribus sententiis, possit & debeat consilium ab se datum emendare. 43
- V I I.* Si Pontifex non exquisitis prius Cardinalium sententiis aliquid sponte statuat; aut, si exquirat, & dum hi respondent, ille aliquid interloquatur, uel eis contradicat; siue silentium indicat in rebus, quæ ab ipsis non probantur, quæ sint partes Cardinalium. 44
- V I I I.* An Cardinali non accedere in Consistorium, quando a Papa indictum est, culpa sit; & maxime si causam proponendam sciat, cui nullo pacto pro conscientia sibi assentiendum putet. 45
- I X.* An debeant Cardinales subscribere Bullas Summorum Pontificum, quamuis in Consistorio ab iis dissenserint, & subscriptio nis quoque tempore eas uere, & ex animo non probent. 46
- X.* Qui ex iusto impedimento fuit absens, cum negocium tractaretur in Consistorio, An teneatur subscribere Bullam, cui maior pars Cardinalium consensit. 47
- X I.* De Congregationibus Cardinalium pro rebus consultandis; ac de Consiliariis minoribus, ceterisque in iisdem Congregationibus obseruandis. 48
- X I I.* An rationes, quæ singulæ ad excusandum Cardinalem a debito consulendi munere non sufficiunt, plures simul coniunctæ suffragentur. 49
- X I I I.* An inter varias Doctorum opiniones sit illa tamquam benignior amplectenda, quæ admittit excusationes, seu difficultates ne consilium detur; an alia, quæ eas reiicit. 50

CON-

CONCLUSIO TOTIVS OPERIS

Quæ præcipue necessaria Cardinali videantur, ut Consilii dandi munus, prout oportet, exerceat.

HAEC Conclusio, quoniam est instar compendij plurimarum præcedentium quæstionum, atque alia multa ad totam disputationem terminandam complectitur: Ideo ad clariorem eius explicationem fuit in aliquot membra distributa, quæ sequuntur.

- Q. I.** Non sufficere Cardinalem recta consulere, sed oportere etiam recte consulere, ut muneri suo satisfaciatur: & hæc plurimum inter se differre. 51
- II.** De fine, qui Cardinali Consiliario præcipue propositus esse debet. 52
- III.** Cardinali, ut cum fructu consulat, auctoritate potissimum opus esse: atque ad eam comparandam, et exercendam per multa requiri. 53
- III I.** Tria Cardinali ad recta, recteque consulendum in primis esse necessaria: Rerum peritiam, Benevolentiam, Loquendi libertatem. 54
- V.** De aliis pertinentibus ad Consistorialia Consilia. Primo, De Summo Pontifice, qui Consistorio præsidet. Secundo, De triplici Cardinalium, qui Consistorio adstant, ordine, atque officio. Tertio, De observandis a Cardinali quando inducitur Consistorium. Quarto, Quando in Consistorium conuenitur. Quinto, Cum Summus Pontifex causas consultandas proponit. Sexto, Cum sententias in Consistorio exquirere incipit. Septimo, Cum locus obuenit Cardinali ad Consilium suum proferendum. Octavo, Post dictas sententias ab omnibus Cardinalibus quid observandum. Nono, Dimisso Consilio, quid reliquum sit. Decimo, Quæ partes sint veri Cardinalis in tota eius vita ex sancto Bernado. 55

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM,

quæ in hoc opere continentur.

- A**
ABESSE a Consistorio sine causa non licere. pag. 329.c
Abesse a Consistorio arbitrari suo Cardinali non posse sine culpa. 281.c
Abesse licet a Consistorio ex variis et legitimis causis. 321.a
Absens Cardinalis non dat consiliū, tanquam membrum Consistorii. pag. 308.c
Absens Cardinalis iure communi non habet suffragium. 303.a
Absens Cardinalis non habet votum, nisi in creatione Cardinalis, & electione Papæ. 303.c
Absens Cardinalis potest, & debet subscribere Bullas tanquam pars Collegii. 308.c
Absens Senator, aut tarde veniens olim apud Romanos, multabatur. 285.a
Absens. M. Claudii Pompeii, & Ser. Sulpit. Coss. lex de absentibus Senatoribus. 303.a
Absentem legitime posse constituere procuratorem ad eligendū. 303.b
Absentes Cardinales admitti ad subscribendum Bullas. 302.a
Absentes quādo sunt vocādi. 303.b
Absentes Cardinales, non nisi iubente Pontifice voluisse interdum subscribere Bullas. 307.c
Absentes Cardinales solere subscribe re Bullis. 307.b
Absentes etiam legitime impeditos aliquando teneri consilii sui copiā facere. 327.a
Absentes Senatores Romanos nullū ius suffragii habuisse. 302.b
Absentis Senatoris sententia non est proprie Senatoris, nec numeranda inter aliorum sententias, nisi actus ostensis Senatus, postea fuerit lata. 304.d
Absentium Cardinalium rationē, aliquando Papa vult haberi. 261.d
Absentium Senatorum consilium, non esse ipsius Senatus, sed singulorum hominum. 304.a
Absentium Senatorum multas amplavit Augustus. 285.c
Absolvere promptiores esse oportet ad absoluendum, quam ad condemnandum. 325.a
Accedere licet in alterius votum post suffragium latū a se in elect. Sum. Pont. 267.a

b Acci-

INDEX.

- Accidentia mutant rei statum.* 72.a
Achab malum sibi de Michea prophetari dicit, quod sensui displiceret. 87.c
Achei, decretum factum defendunt, qui antea eidem repugnabant. 295.d
Achitophel videns sperni consilium suum, mortem sibi consciuit. 182.c
Achitophelis sententiam euertit Chusai Arachites. 130.c
Actio deliberata nulla est indifferens in indiuiduo. 3.d
Actio bona quadruplicem bonitatem requirit. 335.a
Actio hominis, & humana differt. pag. 337.a
Actio omnis, bona tria requirit, scire, velle, & posse. 149.c
Actio publici criminis, est cuiusvis. pag. 275.d
Actionem nullam posse dici virtutis esse, nisi recta sit per se, & recte exerceatur, ex Concilio Tridentino colligitur. 337.d
Actum committit presumptionis, qui nescit officium, & exercet illud. 351.b
Actum virtutis reperiri aliquando sine virtute. 336.d
Actus exteriores tantum lex humana respicit. 334.b
Actus imaginarios, & umbratiles, Christi disciplina non sustinet. 82.b
Actus iniustus, & nullus differunt. pag. 37.d
Actus vi, aut metu factus, ut involuntarius reprobat. 308.d
Actus vnus potest referri ad plures virtutes. 48.a
Administratio Ecclesie nititur consilio Cardinalium. 43.d
Adolescentia ex pers esse solet vsus rerum, & maturitatis. 113.b
Adolescentie maximum ornamentum modestia. 114.a
Adolescentis Cardinalis, qualis respondendi modus. 216.b
Adrianus semper interfuit Senatui. pag. 282.c
Aduerbiis magis, quam uerba, Deum remunerare. 337.c
Adulatio quo impudentior, eo vehementius expugnat. 225.c
Aequalitas duplex, Arithmetica, & Geometrica. 79.a
Aequalitate ipsa nihil quandoque inaequalius. 171.a
Aetoli habebat secretius consilium. pag. 73.a
Affabilitas quam virtus sit. 85.b
Affectiones animi, per se nec bonae, nec malae sunt. 83.b
Affectum carnis propinquorum multorum malorum Seminarium vocat Concilium Tridentinum. 347.d
Affectus consanguineorum, est rationi subiiciendus. 104.a
Armando minus quam negando tractari de caelestibus rebus. 361.a
Affirmationis signum est capitis demissio. 120.b
Affirmatiua praecepta in tria genera distribuuntur. 191.a
Affirmatiui praecepti obligationem maxime declarari tempore necessitatis. 192
Affirmatiuum praeceptum dandi consilii implicat huc casum, non licere mentiri, sed non istud, non licere abstinere aliquando a respondendo. 190.a
Affirma-

INDEX.

- Affirmatiuum praeceptum obligare semper, sed non ad semper* 188.d
Affirmatiuum praeceptum tantummodo obligare, quando commode licet 189.a
Alexander Seuerus, quid responderit matri Mammeae de libero consilio 15.c
Aliena facta ignota interpretanda in melius 326.a
ambitiosus est repellendus 145.d
amicus totus Cardinalem admonet sui muneris, ut olim sibi vicia Israe litas 344.c
amici fideles non semper tacere, sed magis prodesse cupiunt 255.c
amor, & timor sunt duo tortores humane vitae 358.c
amoris proprii vitibus quando aliquis sit implicitus, argumentum datur ibid.
amor nimius sui, & imbecillitas humana, sunt duo aduersa libertati. pag. 356.d
angelorum, & hominis intelligendi modus diuersus 172.d
angelorum locutio 205.c
animorum dissimilitudines non minores esse, quam corporum 269.b
animum principaliter intuetur lex diuina 334.b
animus generosus nulla re praeterquam peccato potest contristari. pag. 84.b
animus quaeritur diuersa ratione in lege humana, & Diuina 335.c
annorum differentiam peccati speciem non immutare 114.c
annus capite, & mente discrepans duplici deformitate incurrit 197.a
anthemium reprehendit S. Gregorius, quia non suscipiebat consilia 4.6
antigoni Regis mos, in non communicando sensa animi sui 9.b
antonini Imperatoris d. etum de sequendis amicorum consiliis 63.a
antoninus Caesar statim ab ingressu Senatus sacra faciebat 371.a
apellis exemplum in audiendis aliorum opinionibus imitandum 32.b
aperiens os Cardinali, quid Papa mandet 228
apostolica Sedes est ueluti arbor illa apud Danielelem 313.d
apostolica Sedes, omnium Ecclesiarum caput, populorum mater, orbis perfugium. 313.c
apostolorum assistentium Christo in locum successisse Cardinales 365.c
apparatus exterior, & cultus Papae facit ad existimationem tuendam. pag. 364.b
appii Claudii oratione totius Senatus sententia commutata fuit. 130.c
appius senex, & caecus delatus in Senatum 302.c
areopagus nec praefationes, nec perorationes permittebat 230.b
argumenta suae opinionis praeferre, non semper est temerarium. 279.d
aristides consilium Themistoclis, quamuis utile reiecit, quia non iustum 135.a
arrogantia species est singularitas. pag. 124.d
asia incolae, non, dictionem pronunciare non audebant. 117.c
assentatio sub libertatis specie erga Tiberium Imperatorem 225.a
Athenienses laborasse curiositatis

INDEX

vitio. 381.d
Athenis minore 50. annis ad consilium non conuocabantur. 114. b
Athenis præco diua imprecabatur perfido consultori. 353.c
Attilij Reguli oratione Senatus fuit commutatus. 130. c
Auctoritas, & prudentia canos sequi solet 106. d
auctoritas dicentis necessaria est ad consulendum. 342. a
auctoritas Pythagoræ in dicendo. pag. 59. b
auctoritatem Regibus ex virtutis opinione accedere. 342. c
audientia. Papa in Consistorio audit seorsum Cardinales, antequam res consultandas proponat. 372. d
audientia tempore, erit grauitatis Card. non facile se loco dimouere. 372. d
Augustus adhibuit ad consilium etiã priuatim Meoenatem, & Agrippam. 10. b
augustus frequenter ex scripto loqui solitus. 249. a
augustus multas absentium Senatorum ampliauit. 285. c
augustus sanxit vt supplicaretur ad aram eius Dei in cuius templo Senatus haberetur, prius quam considerent. 271. a
augustus Senatores sedentes nominatim salutabat. 272. a
augustus utebatur secreto consilio. pag. 73. a
aulicos doctos Cardinalis curabit habere familiares. 352. d

B

BENEDICTVS S. S. Benedictus in regula sua mandauit fratres omnes etiam inferiores ad consilium vocari. 10. c
Beneficij memorem esse decet. 99. b
Beneficium inuito non confertur. 20. c
Beneficium qui suscipit, debet reflectere animum in benefactorem. pag. 100. a
Beneplacita aliorum facile amplectentes, in suspicionẽ assentationis incurrunt. 255. b
Beneplacitum referre ad se beneplacitum Papæ sine causa, culpa non caret. 252. a
Beneplacitum referentes, se in consilio, aut suffragio dando ad Principum beneplacita, multipliciter deficiunt. 256. a
Beneplacitum SIXTI V. sententia contra referentes se ad beneplacitum suum. 256. a
Beneuolentiam erga Papam ad hos Cardinales, quos tanquam filios Papa parturijt. præcipue pertinere. 101. b
Beneuolentia, prudentia, & uirtus requiruntur, vt fides homini habeatur. 350. b
Benignior interpretatio est in dubijs fouenda. 325. a
Benignius est non quod extrinsecus lenius, sed quod in commune est utilius, et p se magis iustũ. 329. d
Bona actio omnis, requirit tria, scire, velle, & posse. 349. c
Bona actio requirit quadruplicem bonitatem generis, speciei, circumstantiarum, & finis. 335. a

Bonũ

INDEX.

C

Boni Cardinalis nomen, & officium non potest sustineri sine libertate consilij dandi. 356. b
Boni publici maior est habenda ratio, quam personæ Principis. 91. b
Bonum commune etiam in foro exteriori esse priuato anteferendum. pag. 325. b
bonum ex integra causa consistit. pag. 335. a
bonum. sentiendum in bonitate de Principibus. 75. c
Bonum uirum, & bonum ciuem differre. 356. a
bonum vulgo dicunt, quod placet sen sui. 87. c
bonus nemo, nisi sin bene proportionatus bono communi. 43. d
bulle de consilio Cardinalium facta, quo sensu dicitur. 299. c
bulle. sententiæ varix Doctorum, utrum absentes Cardinales debeant subscribere Bullas. 305. b
Bulle subscribunt Cardinales non modo Consistorio præsentis, sed qui etiam erant absentes. 307. b
bullam subscribere recusarunt aliquando Cardinales. 307. c
Bullam SIXTVS V. decreuit omnes præsentis in Vrbe teneri ad subscribendum. 308. a
bullam subscribere quãdo maior pars Cardinalium dissentit an oporteat. pag. 296. b
bulle subscriptio quando maior pars dissentit, an fiat in in signum ministerii. 309. b
Vide cætera in uerbo, Absens, & uerbo, Cardinalis, & uerbo, Subscriptio.

CÆlestium spiritum Hierarchiam esse in celo. 361. b
Cælestibus de rebus potius negando, quam affirmando tractatur. ibi. a
Cælorum regnũ vim patitur. 367. d
Cæremoniarum diuersa ratio obseruatur, quando Papa est præsens, & quando absens. 373. d
Calamitosorum Urbis temporum exempla. 327. b
Calculus suffragia data. 238. b
Calenus Fusius ex scripto diceret solitus. 248. d
Canonici possunt vno uel altero die non interesse diuinis officiis sine culpa. 281. b
Canonicorum consilium Episcopus adhibere aliquando tenetur. 21. b
Canos sequi solet auctoritas, & prudentia. 106. d
Capellas libenter frequentare Cardinales oportet. 313. b
Capite annuens, & mente discrepans duplicem deformitatem includit. pag. 197. a
Capitis demissio, & nutus non aliam significationem habent in Consistorio, quã assensum. 196. d
Capitis, & membri personam, Princeps in Senatu potest gerere. 278. c
Capitis in demissione & nutibus esse mendacium quando Consiliarius intus dissentit. 196. c
Capito reliquit pecuniam distribuendã præsentibus in Senatu. 282. d
Capitula Conclauis non obligant Pontificem. 27. a
Capitulis Conclauis honestis Papam, perinde ac cæteros obligari. 35. b

b 3 Caput

INDEX.

- Caput aperiendo suffragia data. 238.b
 Cardinalis abesse a Congregationibus, nisi ex necessitate, non debet, & si res non ita grauis, aut probanda fortasse iudicetur. 312.c
 Cardinalis abesse non potest, quando etiam sciat tractari rem, quam eius conscientia non probat. 386.d
 Cardinalis absens iure communi non habet suffragiam. 303.a
 Cardinalis absens non dat consilium, tamquam membrum Consistorii. 308.c
 Cardinalis absens non habet sententiam, nisi in creatione noui Cardinalis, & electione Papæ. 303.c
 Cardinalis absens a consistorio, potest & debet subscribere tamquam pars Collegii. 308.c
 Cardinales absentes recusasse quandoque subscribere Bullas. 307.c
 Cardinalium absentium rationem aliquando Papa vult haberi. 261.d
 Cardinalem absentiam suam quamuis etiam vnus diei a Consistorio, rationem Deo redditurum esse. 285.d
 Cardinalium absque consilio, parum aut nihil decet Papam facere. 381.d
 Cardinalis, acceptando officium, tacite fatetur se idoneum ad consulendum. 52.b
 Cardinalis adolescens, tacens propter verecundiam, &c. non excusatur. pag. 113.a
 Cardinalis adolescentis modus respondendi qualis. 116.b
 // Cardinales adstant Papam non per modum limitationis potestatis illius, sed instar ministerii. 21.d
 Cardinalis ætas secundum Concilium Tridentinum est 30. annorum. 150.b
 Cardinalis aliorum Senatorum dicta, non oblique interpretari debet. 374.b
 Cardinalis antequam ingreditur in Senatum, sacram Missam dicat, vel saltem audiat, & se colligens Spiritum sanctum inuocet. 371.d
 Cardinalis boni nomen, & officium non potest sustineri sine libertate consilii dandi. 356.b
 Cardinalis cappam induens humeris, memor sit oneris publici sibi iniuncti. 371.d
 Cardinales cardines, & clarissima Ecclesie lumina dicuntur. 43. b. & 148.a
 Cardinalis, ceremoniam potius, quam consilii causa ubi rogatur sententia, quid agere debeat. 79.a
 Cardinales consilia, etiam a Papa non requisiti, ex officio tenentur ministrare. 50.a
 Cardinalis Consiliarii finem illum esse dicimus, ut boni publici vilitatem, & Christiani nominis incrementum promoueat. 341.a
 Cardinalis Consiliarii personam nullo loco, tempore, aut negotio potest deponere. 120.a
 Cardinales Consiliarii Principis sunt pro totius Reipublicæ vtilitate. pag. 82.c
 Cardinales Consiliarios esse Papam in Consistorio, potissimum est illorum munus. 290.a
 Cardinalium consilio, Ecclesie administratio nititur. 43.d
 Cardinales consilium dare duplici charitatis, & iustitiæ vinculo tenentur. 45.c. & 47.d. & 148.d
 Cardina-

INDEX

- Cardinalis Consistorio adesse tenetur, & quid si non accedat. 281.a
 cardinalis consulendo, præcipue Deo placere studeat. 354.a
 cardinalis contradicendo contristare Papam quando veretur, quid agere debeat. 83.a
 cardinales conuocantur omnes ex consuetudine, & inuitantur ad dicendum. 260.b
 cardinales creari, publicum beneficium est. 102.b
 cardinales in susceptione gradus se consecrant Christo, vsque etiam ad sanguinis effusionem. 103.a
 cardinales creati a Papa, uel nepotes, an excusantur a dicenda sententia. 99.a
 cardinalium creatio, quid commune habeat cum Episcopis, & quid peculiare. 147.b
 cardinalium creatione, quæ res soleant obseruari, ex libro Ceremoniali. 148.d
 cardinalis debet intentionem Papam in Consistorio semper in meliorem partem interpretari. 374.a
 cardinalem decorum seruare in loquendo, est necessarium. 232.b
 cardinalis deponens in Palatio Apostolico mantellum, pariter ueterem hominem exspoliet. 371.d
 cardinalatus dignitas non laudem, sed laudis affert occasionem. 370.a
 cardinalis dissentiens a Summo Pontifice non ledit religionem. 63.b
 cardinalis dicturus in Consistorio confidat præcipue in Deo, exemplo Davidis. 375.c
 cardinali dicturo, metiendum quid liceat, quod deceat, quod expediat. 378.b
 cardinali duplicem personam incubere, & duplex vinculum. 154.c. & 292.d. & 339.a
 cardinales, eius ordinis Consiliarii sunt, qui innati Principi dicuntur. 50.c
 cardinalis est consiliarius Papæ quatenus est Pontifex. & quatenus est Princeps. 352.b
 cardinales fastus, aut uanitatis susceptione carere debent. 369.b
 cardinali finis operis, & operantis idem esse debet. 341.b
 cardinalitium gradum non sine Diuino afflatu institutum fuisse ad Summum Pontificem adiuuandum. 346.d
 cardinales Hierarchie Ecclesiasticæ speciem in quibus actionibus referunt. 366.b
 cardinalem in Consistorio locum Cherubim obtinere ob rerum cognitionem. 352.d
 cardinales in locum Apostolorum assistentium Christo successisse. 365.c
 cardinales in statu perfectionis acquisitæ, non acquiendæ censentur esse. 366.c
 cardinalis interloquente Papa in ipso cursu sententiarum, quid facere debeat. 276.a
 cardinalis iuramentum. 47.b
 cardinalis iuramentum de fidei consilio dando, nullam habet præfinitionem rei, loci, aut temporis, quominus, quoadcūq; ex officio rogatur, sincere proferat sententiam. 185.a
 cardinalium laudatur gradus, & dignitas. 48.b
 cardinales libere loqui tenentur. ibi.

I N D E X

*Cardinalium libere loquentium exē-
 pla, qui postea fuerunt Sum. Pont.* 221.d
*Cardinalibus locus Iſaia 56. applica-
 tus.* 290.d
*Cardinalis maiori parti ubi consen-
 sit, praesumitur mutare sententiā.* 298.d
*Cardinales ministri sunt praecipui
 Papae.* 311.c
*Cardinales muneribus pluribus, quo
 magis occupantur a Papa, eò ma-
 gis honorantur.* 312.a
*Cardinalis munus ipsi Deo in primis
 acceptum ferendum est.* 102.b. &
 347.b
*Cardinalis nomen ipsum debet ex-
 stimulare ad excellentiam.* 344.d
*Cardinali non sola existimatio probi-
 tatis sufficit, sed re ipsa debet esse
 bonus.* 343.c
Cardinalis norma virtutum. 357.c.
Idem ex S. Bernardo. 382.b
*Cardinalium numerus quantus olim
 fuerit, & nunc esse debeat.* 345.b
Cardinalis obligatio triplex. 99.b
Officia eius propria. 31. & 99.b.
 & 241.b. & 340.c
*Cardinalium officium est monere Pa-
 pam quid Concilium Tridentinū
 dicat de Cardinalium creatione.*
 149.a
*Cardinalium officium, & finem ma-
 xime distingui.* 340.c
*Cardinalium officium obligat eos et
 non requisitos subministrare con-
 silia.* 50
Cardinalium ordo, cur institutus.
 23.a
Cardinalis Papiensis sententia de de-

*liberationibus, & modo loquendi
 in Consistorio.* 169.c. & 213.e
*cardinales perfectionis ad statum iū-
 censi translatos, & veluti alte-
 ros effectos.* 103.a
*cardinales perfectorum statum, non
 perficiendorum referunt.* 207.d.
 & 337.c
*cardinalium praesentia alacritatem
 dicendi adiuuat.* 111.c
*cardinalium praesentium tantum, &
 rogatorum consilia recenseri sole-
 re.* 261.d
*cardinales Principis ius habent, Pa-
 pa mortuo.* 244.d
*cardinalis purpura admonet, eum as-
 sistere debere Papae, & mortem
 non timere.* 383.b
*cardinales, quia in statu perfectionis
 sunt, in primis debent propria per-
 fectioni studere.* 366.d
*cardinales Regibus equiparantur, ob
 gradus amplitudinem.* 227.d
*cardinalis sacer pileus, & totus ami-
 ctus, est monitor assiduus rerum
 gerendarum, ut simbriae Israelitis.*
 344.c
*cardinales scientia debent alios ex-
 cellere.* 312.b
*cardinales ex scripto ne, aut quomo-
 do pronunciare sententiam liceat.*
 246.a
*cardinalis senio, aut curis confectus,
 aut corporis incommodo, eligat
 domi magis se continere.* 105.d
*cardinales sententiam dicere omnes
 ex consuetudine tenentur.* 260.d
*cardinalis sententiam pronunciare
 clara uoce debet.* 109.b. &
 202.b

Cardi-

I N D E X

*Cardinales singularitatis uitae cau-
 sa non licet tacere.* 124.b
*cardinales stimulare exempla fratru-
 suorum possunt ad eandem gloriae
 laudem.* 346.c
*cardinales subscribere Bullae Papae
 quando teneantur.* 295.c
*cardinalium suffragia numero, non
 pondere aestimantur.* 261.b
*cardinales, suffragio ab eis prolato re-
 gulariter non loquuntur amplius
 in Consistorio.* 315.d
*cardinales tacendo non excusari,
 quod dicant Papam iam statuisse,
 nec mutaturum sententiam.*
 75.a
*cardinalis tacendo dum interroga-
 tur in Consistorio, peccat.* 200.a.
 & 205.b
*cardinalis tacens, aut non repugnās,
 propter auctoritatem Papae, non
 excusatur.* 55.a
*cardinalis tacens, quia gratius Pa-
 pa id censet, an uenia dignus sit.*
 67.a
*Cardinalis tacere an debeat, si Papa
 magis irritandus sit loquendo.*
 88.a
*cardinali tacere non licet, singulari-
 tatis uitandae causa.* 124.b
*cardinali tria ad recte consulendum
 esse necessaria, ex S. Gregorio Na-
 zianzeno.* 348.b
*cardinalis triplici ordinis cum Sum-
 mo Pontifice in Consistorio reprae-
 sentant ueram Hierarchiam.*
 362.a
*cardinalis uerū decus ad omnes aequae
 pertinere absque stemmatis discri-
 mine.* 369.c
*cardinalis uirtutum documenta illu-
 striora, quam alij praestare debet.*
 367.b
*cardinales usque a temporibus Moy-
 sis tanquam fratres Leuitici gene-
 ris adumbratos fuisse.* 365.c
carmina Sibyllina artificiosa. 214.c
*carthaginenses habebant secretum
 consilium.* 73.a
*cato res sibi diu cognitae in Senatum
 afferebat.* 170.c
*catonem semper uenisse in Senatum,
 ne quid per gratiam fieret.* 282.c
catonis ab ore omnes pendebant.
 59.b
*catonis exemplum de libertate loque-
 di.* 221.c
*causa facti attenditur potius, quam
 factum ipsum.* 331.b
*causa nulla est loquendi, si homines
 non intelligant.* 236.c
*causarum duo sunt genera, naturale
 & morale.* 57.c
*causas loquendi diuersas esse in Con-
 sistorio.* 230.c
*causas non proferenti Principi num
 Cardinalis debeat acquiescere.*
 71.a
cedere inri priuato licet, non publico
 124.a
*charitatis fraternae obligatio praeci-
 pue ad superiores spectat.* 125.d
charitatis natura, & uinculū. 41.d
*charitatis uinculo an teneantur Car-
 dinales ad danda consilia.* 41.a
charonda uirtus. 49.c
*christianorum non principia, sed fi-
 nes queruntur.* 107.c
*christus exemplo suo docuit petenda
 esse consilia.* 30.a
 Chri-

INDEX.

Christi Vicariū in terris Papam esse, & idem tribunal cum eo facere. 363. b

Christianus in fine mediū vltimum etiam respicit. 340. a

Chusai Arachites euertit Achitophelis sententiam. 130. c

Cicero punitus, quod absuerit a Senatu. 285. a

Cicero Scauri orationem commendat. 342. b

Cicero solitus de scripto dicere. 148. c

Ciceronis liber de suis consiliis. 12. a

Circumstantia personæ auget peccatum propter dignitatem. 207. d

Circumstantia negotiorum sunt veluti numeri. 183. c

Circumstantiæ rei consideranda. 3. b

Circumstantiæ singulæ in moralibus plurimū momenti habent. 253. c

Ciuilis iuris ignorantia Sulpitio data est vitio. 351. a

Ciuilem facultatem debere dijs dominari, aliqui dicebant. 214. c

Clamoribus quandoque suffragia data. 230. b

Claudicantem ad filium Mulieris Romana dictum. 269. a

Claudius Caesar instituit imaginariæ malitiæ genus. 80. d

Claudij, & Ser. Sulpitij Coss. lex de absentibus. 303. a

Claudij oratione totius Senatus sententia commutata fuit. 130. c

Clementis V I I I. Sanctissimi D. N. virtutum encomia. 365. a

Clepsydra. Dicere ad Clepsydræ Romanis solitum. 277. b

Clericum etiam volentē percutiens incidit in canonem. 98. a

cogitare nolite quid loquamini, quo modo intelligatur. 236. a

cogitationis penam nemo patitur. pag. 175. b.

cognitione coniuncti consilij ferendis apti non videntur. 102. d

cognitioni vinculum quale sit. ibid.

cognitio tripliciter aliquem versari posse circa cognitionem. 176. b

cognitionē a sensibus hauriri. 160. a

cognitionem esse duplicem, speculatiuam, & practicam. 351. d

collegium Cardinalium Senatus Ecclesiæ uocatur. 21. b. & 33. c

collegium Consiliariorum celestis spiritus Diuina prouidentia datum Summo Pontifici. 273. b

collegij Cardinalium præclara encomia. 345. a

collegij maior pars quod probat, habetur ratum. 163. b

collegij maiori parti se subiicere, est eorum rationes approbare. 258. c

collocutio priuata Principis a charitate, publica uero a iustitia profiscitur. 110. c

colloquia priuata in consistorio euitanda. 375. b

communi sententiæ, tanquam tutiori, adherere, laudabile est. 262. c

communem iuxta sensum standum est verbis, & signis. 198. c

communitatis pars est quilibet homo. 43. c

concilium Tridentinum appellat pro pinquorum carnis affectum multorum malorum seminarium. pag. 357. b

concilium Tridentinum, cur desinat electiones Regularium fieri per suffra-

INDEX.

suffragia secreta. 245. b

Concilium Tridentinū innuit actionem nullam virtutis dici, nisi recta sit, & recta exerceatur. pag. 337. d

Concilium Tridentinum, quid dicat de creatione Cardinalium. 149. a

concilium Tridentinum vult, ut in vno Consistorio referatur, & in altero deliberetur. 69. c

concilio Tridentino præter Episcopos adsuerunt alij peritissimi viri. 314. b

conciones apud Liuium, & Sallustium, qua occasinne factæ. 248. a

conditio subditi, & Consiliarij diuersa. 69. c

conditio tacita subest, si postuletur, legibus aliquid mandantibus in fauorem. 53. a

conditionem tacitam habet omnis promissio nisi iusta causa obstat. pag. 189. c

conditiones legis humanæ. 185. b

congregatio. respondendi ratio absolute eadem in congregatione, quæ in Consistorio. 315. c

congregationes Cardinalium, cur institutæ, & tria quæ circa illas considerantur. 309. c. & 310. a

congregationes Cardinalium debent habere delectum, & proportionem personarum cum rebus. 311. b

congregationes Cardinalium tanquam filia Consistorij sunt. 310. a

coniuncta multa efficaciora esse 317. a

consanguinitas suspecta reddit iudicia, & Magistratus. 103. a

consanguinitati præferri debent Dei decreta, & publica utilitas. pag. 103. d

conscientia. contra conscientiam quæ doque licet agere præcepto superioris adueniente. 300. c

conscientia. contra conscientiam non tenetur Consiliarius amplecti Principis sententiam. 278. b

conscientia, & innocentia maxime excitat fiduciam loquendi. 223. d

conscientia. quidquid est contra conscientiam, est peccatum. 64. a & 159. a

Conscientia sequenda, ut dux optima. 216. b

conscientia, quamuis erronea, nunquam fraudanda est. 125. b

Conscientiæ causa potior habenda, quam verecundia. 117. d

conscientiæ erroneæ obligatio, cum præcepto Prælati collata. 298. c

conscientiæ dubiæ contrariens peccat. 168. c

conscientiæ dubitanti, aut opinionis suæ non debet Cardinalis obedire, sed magis Papæ. 301. a

consensus a consilio quid differat. 16. c

Consensus alterius quando liberet a crimine. 98. a

consensus Cardinalium non est necessarius in rebus Consistorialibus. 25. d

consensus includit necessitatem amplectendi. 26. a

consensus mariti nullus, potest tollere ius matrimonij. 97. c

consensus multorum collectus est efficacior. 111. d

consensus Tacitus fallax, & a coniecturis solum profisciscitur. 201. d

Con-

INDEX.

Consensum non adhibendum esse, nisi a probantibus rem. 306.c
consensum post actum interproni posse, at consilium præcedere debere. pag. 306.b
Considerationes in consilio dando ubi non petitur. 54.a
consilia Euangelica ad perfectionem essentialiter non spectant. 369.d
consilia non esse sumenda a vultu Principis, sed a veritate. 378.b
consilia cur instituta fuerint, & Senatus. 175.d
Consilia domestica ex priuato studio, at in Senatu ex publico officio proficisci. 112.a
consilia esse libera. 1.c
consilia posteriora esse meliora, & salubriora. 76.c. & 160.
consilia, quibus in rebus sint petenda. 5.c. & 7.d
consilia Senatorum, Alphonsus Aragonie Rex sibi adiunxit. 272.c
consilia spernens, delinquit. 4.b
consilii dandi, seu persuadendi, triplex modus, ratione, auctoritate, & exemplo. 211.d
consilii dandi, & prudentie varii gradus. 211.a
consilii petitio ipsa declarat Principem egere consilio. 192.b. & 278.b
consilii sui copiam facere absentes aliquando teneri. 327.a
consilio dando tempus an sit congruum, quando quis interrogatur, ridiculum est querere. 192.b
consilio egere Papam interdum, & quod illud a Cardinalibus petere tenetur. 53.c. & 299.c
consilio Gallorum Reges semper omnia faciebant. 272.c
consilio senes, memoria iuuenes excellunt. 247.c
consilio Prophetarum quod vterentur Iudæorum Reges, magis aestimabantur. 310.c
consiliorum varie species: 20.a
consiliorum quasi thesaurus est silentium. 315.c
consilium dictum quasi Considium. pag. 3.b.
consilium duplex, intrinsecum, & extrinsecum. 11.d
consilium est inquisitio de rebus gerendis. 11.d
consilium imaginarium, & scandalum plenum. 92.a
consilium mutare, non esse inconstantiam. 267.c
consilium petere Papam iure Diuino teneri, aliquorum sententia. pag. 29.c
consilium Senatorum absentium non esse ipsius Senatus, sed singulorum hominum. 304.a
consilium suaderi tantum, non imperari. 1.c
consilium suum sperni videns Achitophel, mortem sibi consciuit. 182.c
consilium Themistoclis reiecit Aristides, quamuis utile, quia non iustum. 135.a
consilium. Veneti Senatorum consultatione præclara gerunt. 272.d
consilium verum naturaliter mouet. 78.c
consilium utile est Principi, & aliis. 78.d
consiliari tarde oportet. 169. a & 175.a

Con-

INDEX.

consiliarios ueros ab aliis discernit periculum. 287.c
consiliarium esse, & non consulere, repugnat. 100.c
consiliarius conari debet, alios consules in suam sententiam dicendo, perducere. 130.b
consiliarius peruersus, homicida, & fure deterior. 134.a
consiliarius post Consistorium in cubiculo quid cogitabit. 380.b
consiliarius potest, & debet, ubi opus est, Principi repugnare. 64.d
consiliarius sententiam suam non tamquam certam affirmet. 213.d
consiliarius si prætermittat modum recte dicendi, non implet omnem partem officii. 236.b
consiliarius, si oblitus est aliquid magnum in Consistorio, postea Principi dicet. 380.b
consiliarius tenetur refarcire damnum causa mali consilii. 266.c
consiliarius timens Deum, magis urgeri ad dicendum se sentiet, cum viderit ceteros rei nocua assentiri. 115.c
consistorialis actio, cur tantum semper fuerit obseruata. 360.c
consistorium constat triplici Hierarchico ordine Cardinalium. 365.d
consistorium Consultationis proprius locus est, & tanquam Congregatio Congregationum. 109.c
consistorium. diuersa ratio loquendi in Consistorio, & extra. 228.b
consistorium dupliciter haberi, publice, & secreto. 362.b
consistorium. interrumpi solet nullius sententia in Consistorio. 111.a
Consiliarij ante ceteros debent reuerentiam iustam Principi. 120.d
Consiliarij est, & prudenter sentire, & accommodate loqui. 229.a
Consiliarij minores, cur adhibiti. pag. 314.a
consiliarij minores Congregationum, quomodo se gerant. 315.b
consiliarii finis est inuare. 87.a
consiliarii fugere debent spiritum contradictionis. 213.b
consiliarii munus esse docere, non autem delectare, aut psuadere. 234.b
consiliarii officium, aliud est, aliud finis. 91.d
consiliarii officium sub communi nomine iustitiæ continetur. 125.c
consiliarii Papæ hodie alii non agnoscuntur, quam Cardinales. 51.c
consiliarii proponunt Papæ, ut quod ei uilius uisum fuerit, possit pro arbitrio decernere. 62.d
consiliarii quidquid dicunt, id totum Papa postulante, aut patiente, aut permittente dicunt. 66.a
consiliarii sententia, quo sine proponatur Principi. 265.d
consiliariis Principum prius profundenda uita, quam fides deserenda. 120.c
consiliariis sententiam suam, ne mordicus teneant cauendum. 182.a
consiliarii unius sententia potuit Papam a priori proposito dimouere. 36.c
consiliario quæ scientia sufficiat. 178.c
consiliario retractare licet sententiã ante rei terminationem. 162. a. & 266.a

Con-

I N D E X

Consistorij maior pars quod probat, ratum habetur. 263.c
Consistorio non præmittitur oratio Spiritus sancti, sicut in alijs Congregationibus 373.c.
Consistorium esse non debet tanquam mutorum contubernium. 201.d
Consistorium Papa si decerneret aliquid in Consistorio non consultis Cardinalibus, quid agendum. 274.b
Consistorium, quidquid Papa in Consistorio pronunciat, consultationi subiicitur 275.b
Consistorij res magnam maturitatē, rerumq. usum exposcunt. 113.b
Consistorij res non esse leues quisque Cardinalis sibi persuadere debet. 283.c
Consistorium semel singulis hebdomadis indici 373.c
Consistorium, ubi ardua consultanda desunt, tractat de literis, de reformatione, & huiusmodi 373.a
Consuetudo contraria non impedit Senatorem mutare sententiam. 267.b
Consuetudo tradendi, & recitandi res memoriæ quando probāda. 148.b
Consuetudine nulla, aut auctoritate humana solui potest lex diuina, et naturalis 96.a
Consulendi caput est rem bene cognitam habere 71.c
Consulendi libertati, aduersis ut occurratur, datur regula: 356.d
consulendi officium est inseparabile a Cardinalitia dignitate 100.b
consulendum est famæ proximi, quo ad fieri potest 157.c
consulentes peruerse Consilarij nomina amittunt 133.d
consulere recta, & recte quid differunt 334.a
consules quomodo elegit Tyberius Cæsar. 8.c
consultatio est de rebus dubiis. 298.b
consultationis necessitas 1.a
contractus initio sunt voluntatis, postea necessitatis. 128.c
contractuum imaginariorum species 80.d
contradicente Principe temerarium videtur propriam sequi sententiā 276.b
contraria contrariis esse curanda. 358.d
contrariis suis remedijs inordinatōnem etiam venialem reparandam esse 104.a
contrario facto protestatio reuocata. 84.d
contristans Episcopum, cōtristat Spiritum sanctum 83.b
contristari potest generosus animus nulla re, præter peccato. 84.b
contristatio duplex, secundum sensum, & secundum intellectum. 87.d
conuocare licet Papæ quos, & quos velit, & sententiā rogare 260.c
cor docile petiit Salomon. 29.d
cor Regis in manu Dei 56.a
correctio duplex, ex charitate, & ex iustitia 90.d
correctio fraterna intermittēda, quādo timetur ne frater fiat deterior. 88.c
correctio fraterna non obligat lege iusti-

I N D E X

ius. 81.c
Correctio fraterna pertinet ad omnes. 43.a
Correctio, ut actus iustitia non omitenda, licet nullus emendationis fructus expectetur. 90.b
Creatura Papæ minus congruo vocabulo Cardinales vocari solent. 101.d
Credendum facile non est prudentes viros temere agere. 136.d
Credi melius omnibus, quam singulis. 111.d
Creditur oculis magis, quam auribus. 137.a
Crimina duplicia sunt, occulta, & publica. 155.b
Crimina occulta, quæ denuncianda Papæ. 157.a
Criminis publici actio est cuiusuis. 276.d
Crocodili caput sine lingua, sed dentibus armatum. 203.c
Culpam filiis, vxoribus & c. leges condonare solent. 124.a
Cupiditate cessante tuta sunt omnia. 381.c
Curiositas quid sit. 379.a
Curiositatis vitio laborasse Athenienses. 381.d
Curiositatis vitium non est, inuestigare ab alijs ea, quæ sunt officij.
Cynæ sententia de Senatu Romano. 271.c

D

D*ÆMONIS loquos amoris, & odij esse vitandos Cardinales dicenti.* 376.b
Danielis thronum referre Sum. Pontif. in Consistorio sedentem. 372.b
David apud Regem Geth, num usus sit fictione. 195.b
Davidis exemplo Cardinalis disturus in Consistorio confidat præcipue in Deo. 375.c
Debiti charitatis obligatio uariare censetur. 45.a
Debitum duplex est charitatis, & iustitiæ. 41.b
Debitum duplex, legale, & morale. 35.c
Decet, parum aut nihil Papam facere sine consilio fratrum suorum. 381.c
Decorum seruare Cardinalem in oratione est necessarium. 232.c
Decreta quænam appellantur. 294.b
Decretum, non a suffragijs Consiliariorum, sed a sola uoluntate Principis robur habet. 300.b
Decus uerum Cardinalis ad omnes æque pertinere absque stemmatis discrimine. 369.c
Defectum moralium a solo arbitrio hominis, non a Deo esse. 57.d
Deferre rem generatim Principem ad Senatum non est satis. 72.c
Delectare debet oratio. 83.a
Delectus Cardinalium ad Congregationes debet habere proportionem personarum cum rebus. 311.b
Deliberandarum rerum a Republica quinque capita sunt. 352.c
Deliberari frustra, ubi semel aliquid decretum est. 111.a
Deliberatio Cardinalis Papiensis sententia de deliberationib. 169.c
Deliberatio, Electio Sum. Pont. om-

INDEX.

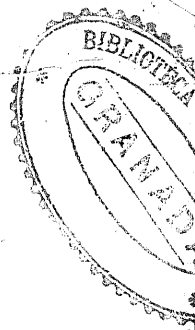
- nium rerum deliberandarum est maxima. 245.a
 Deliberationis actus interior, & exterior. 76.b
 Delictum in dubio non praesumitur. 324.d
 Delphicum responsum Fab. Pictor. de scripto recitavit. 249.a
 Demosthenes vsus scripto. 248.c
 Denunciatio canonica quid sit. 156.b
 Denunciatio occulta crimina quando denuncianda Papae. 157.a
 Deo placere, consulendo praecipue studeat Cardinalis. 354.a
 Dei minister verus non laborat quid ceteri de eo loquantur. 127.c
 Despotico in dominatu omnia ad nutum Principis, nemine repugnante peraguntur. 65.b
 Deum aduerbia magis, quam verba remunerare. 337.c
 Deum diligendi modus est sine modo diligere. 126.d
 Deum timens Consiliarius magis urgeri se sentiet ad dicendum, cum viderit ceteros assentiri. 125.c
 Deus cur permittit eos, qui sanctiores videntur, misere prolabi. 346.b
 Deus ubique existens, cur dicitur habere proprium domicilium in celo. 362.c
 Deus voluit verba, & facta representari, ex communi sensu. 196.a
 Dicere ad Clepsydram, Romanis solitum. 277.b
 Dicis causa quaedam fiebant. 80.c
 Dicta Senatorum aliorum non oblique interpretari Cardinalis debet. 374.d
 Difficile in quo versatur. 163.c
 Digni praetermissis dignioribus an possint promoueri. 141.a
 Digniores esse nominandos, quomodo intelligitur. 144.c
 Dignitates Ecclesiae non sunt instituta ut familiae illustrentur. 151.b
 Dignus ius nominandi, aut praesentandi habentes, teneri digniores proponere. 142.a
 Dignus minus bonus aliquando praefendus. 145.b
 Dignus, nefas dubitare an ille sit idoneus, quem Papa dignum iudicat. 114.c
 Dignus. Princeps potest in adolescentem indolem agnoscere, & Cardinalitio gradu dignum censere. 116.a
 Dignus, a sanguine iunctis, quamvis aequae dignis, Cardinalitia dignitate ornandis super sedendum aliquando. 153.a
 Dilectio Dei est forma uirtutum, & finis praceptorum. 354.d
 Dilectio homines vertit in rem dilectam. 335.a
 Dirae imprecabatur Praeco Athenis perfido consulari. 353.c
 Discordia opinionum etiam inter sanctos accidit. 56.c
 Displicere amplius non potest quod semel placuit. 295.a
 Disputare crebro de eisdem rebus vel le esse. 316.a
 Dissentire palam, qui Princeps aegrefert, priuatum commodum publico anteponit. 288.d
 Dissidere a placitis Principum aliquando licere. 65.d
 Dissimilis est plerumque homo idem sibi. 270.a
 Dissimi-

INDEX.

- Dissimilitudines animorum non minores esse quam corporum. 269.b
 Distinctiones solidas plurimum causas illustrare. 216.c
 Diuersa est ratio loquendi in Consistorio, & extra. 228.c
 Dominatus duplex, politicus, & despoticus. 65.b
 Dominicus. S. Dominici regula praecipit decedentes non manifestare, se post Decretum. 295.d
 Dubia conscientiae contraueniens peccat. 168.c
 Dubia in re an liceat subijcere se Principis sententiae. 174.a
 Dubia res amplius non dicitur, ubi communis extat opinio. 165.c
 Dubitans quo modo debeat respondere. 168.b
 Dubitationis causa, & gradus. 166.a. & 165.c
 Dubium iudicium aliud de rebus, aliud de hominibus. 325.c
 Dubium quid dicitur, & quando differt a difficili, & obscuro. 163.c
 Duplex ius sententiae dicendae, consultiuum, & decisiuum. 243.c
 Duplex necessitas legis coactiua, & directiua. 35.d
 Dupliciter in esse Papae, existimare est absurdum. 68.b

E

Ecclesia catholica quam libertatem approbet. 226.b
 Ecclesiae clarissima lumina, & cardines sunt Cardinales. 148.a
 Ecclesiae dignitates non sunt instituta, ut familiae illustrentur. 151.b
 Ecclesiam ingredientem nefario proposito exemplum. 336.c
 Ecclesiasticus sermo purus, & simplex esse debet. 235.a
 Effectus naturaliter ad suam causam conuertitur. 100.
 Efficacitas quanta uina uocis. 246.a
 Eleazari exemplum. 198.a
 Electio bonorum Episcoporum quantum proficit. 146.c
 Electio debet esse de digniore. 141.a
 Electio Summi Pontificis omnium rerum deliberandarum est maxima. 245.a
 Electione facta, non licet amplius ab illa discedere. 265.a
 Electiones clandestinae reprobantur. pag. 242.c
 Electiones regularium per suffragia secreta fieri, cur diffiniat Concilium Tridentinum. 245.b
 Electionis suffragia esse exprimentia uoce, non per fabas. 245.c
 Electionis Summi Pontificis negotio nihil maius inuenitur. 114.d
 Eligendi relatione facta in uno Consistorio, differtur iudicium in aliud. pag. 147.a
 Eloquentia alia iuuenem, alia senem decet. 235.a
 Eloquentia Christi inter ceteras eius uirtutes enumeratur. 237.a
 Eloquentia non est indigna Ecclesiasticis uiris. 231.d
 Eloquentiam in Philosopho non requirendam, sed si adsit non repudiandam. 232.a
 Emendationis licet nullus fructus expectetur, correctio, ut actus iustitiae non omittenda. 91.a

I N D E X.

Encomia quaedam Cardinaliū. 48. b.
Ephori sententiam intemperantis cui insulam, licet commodam reiecerunt. 342. c.
Episcopi nomen est laboris. 288. c.
Episcopus, capitulum Canonicoꝝ aliquando tenetur consulere. 21. b.
Episcoporum bonorum electio quantum proficit. 146. c.
Episcopum contristans, spiritum sanctum contristat. 83. b.
Erratis ijs cavere oportet, quae propulsare ab alijs cupis. 357. a.
Erratis vulgarijs amplitudinem Senatorum minime esse subiectam existimandum est. 357. b.
Error facti fallit prudentissimos. 53. c.
Eucharis lingua commendatur. 237. a.
Excusationes quae possunt afferri a Cardinali recusante dare consiliū, ad tria capita rediguntur. 318. b.
Excusationum leuissimum exemplum, ubi Domini iussio urget. 356. a.
Exempla intrepide loquentium ad Principem. 86. c.
Exempla Regum, qui cum aegrotarent, tamen non defuerunt muneri. 327. d.
Exempla sacra adolescentium moribus conspicuis. 114. d.
Exempla sacra animi fortis. 92. b.
// Exempla sacra contra immoderatum metum, vel reuerentiam. 123. c.
Exempla sacra Scripturae, quod Principes debent petere consilia. 13. c.
Exempla sacra, quod licet discedere aliquando a Principum placitis. pag. 63. d.
Exempla sacra, quod Principes possunt mutare sententiam. 77. a. b.

Exempla sacra quorundam, qui cum alijs praesent, miserabiliter lapsi sunt. 346. a.
Exempla suorum fratrum possunt Cardinales stimulare ad eandem gloria laudem. 346. c.
Exempla temporum Urbis calamitosorum. 327. b.
Exempli quanam sit vis. 139. b.
Exemplo Christiana vita Cardinalis sermonem persuasionis debet praenire. 343. b.
Exemplum Catonis de libertate loquendi, & aliorum. 221. c.
Exemplum plurimum probabiliū rationum. 321. b.
Existimatio probitatis sola non sufficit Cardinali, sed re ipsa debet esse bonus. 343. c.
Expedire id dicitur, quod est aptum ad finem consequendum. 250. a.
Experientia, quam a nim habet. 4. c.
Expressa nocent, non expressa non nocent. 194. b.
Expressi, et taciti idem esse iudicium. pag. 201. a.
Expressi, & taciti idem esse iudicium, quomodo intelligatur. 206. b.
Extinctio actus, est poena legis. 37. a.

E

F A B I S suffragia ferri. 238. c.
Fabius Picior de scripto recitavit responsum Delphicum. 249. a.
Facta, & res etiam plerumque vna significandi habere. 196. a.
Facultas aliorum cessat, ubi Papa munus apponit. 276. b.
Facultas aliquid faciendi concessa primo.

I N D E X.

mo actu consumitur. 265. a.
Fallendi animus non est de natura mendacii. 97. b.
Fallere. Nemo omnes, neminem unquam omnes fefellerunt. 111. d.
Fama proximi, quoad fieri potest, consulendum est. 157. c.
Fastus, & vanitatis suspicio abesse debet a Cardinali. 369. b.
Favorabiles quaedam causae, aliae odio fauorae mediae. 324. c.
Festinatio improvida est, & caeca. pag. 171. a.
Fideles amici non semper tacere, sed magis prodesse cupiunt. 255. c.
Fides est praecipuum iustitiae fundamentum. 125. c.
Fides humana quae sit. 165. a.
Fides suspicitur tandem etiam ab aduersarijs. 135. c.
Fiducia loquendi necessaria Consiliario. 376. a.
Fiduciam loquendi maxime excitat conscientia, & innocentia. 223. d.
Finem Consiliarii esse, promouere bonum publicum. 341. a.
Finem ultimum etiam in medio Christianus respicit. 340. a.
Finis duplex, operis, & operantis. pag. 341. b.
Finis duplex, ultimus, & medius, qui medius etiam multiplex est. 339. c.
Finis encomia quaedam. 338. d.
Finis executio, & officium differunt. pag. 78. b.
Finis praceptorum, & forma virtutum est dilectio Dei. 354. d.
Finis quis praecipue Cardinali Consiliario propositus esse debet. 338. c.
Flumina nomen amittunt, cum mare ingrediuntur. 103. d.
Foliis suffragia ferri. 238. c.
Fortitudo animi est necessaria. 93. b.
Fortitudo, dum alterius commodum procurat, ad iustitiam refertur. 49. c.
Fortuna magna est magna seruitus. 227. d.
Forum duplex, fori, & poli. 13. d.
Forum duplex, interius, & exterius. pag. 38. c.
Fraterna correctio. 43. a.
Fraterna charitatis obligatio praecipue ad superiores spectat. 125. d.
Fructus spe omnes aluntur. 75. b.
Fructus spes duplex. 78. b.
Frustra deliberari, ubi semel aliquid decretum est. 111. a.
Frustra niti dementia est, quomodo sit verum. 128. a.
Frustra querit foris thesaurum quod domi habet. 344. c.
Fusus alienus de scripto dicere solitus. 248. d.

G

G A B A O N I T A R V M in petitione lapsus fuisse Iosue, quod Dominum antea non interrogasset. 371. b.
Gallorum Reges nihil sine consilio fecisse. 272. c.
Genera tredecim suffragiorum. 238. b.
Generalium regularum usus. 323. c.
Gentiles non perfecte notitiam rerum adepti sunt, quia finem ultimum ignorabant. 352. a.
Gentilium mores imperfecti. 82. b.
Gladiatorum esse, non Senatorum, capere consilium in arena. 174. a.
Gloriae stimulis incitari solent gra-

I N D E X.

du, atq. ingenio præstantes. 369.d
 Gradus Cardinalium non sine diuino afflatu institutum fuisse, ad Sum. Pont. adinuandum. 346.d
 Gradus medii inter rationem, & operationem. 271.c
 Gradus probabilitatis uarios esse. pag. 319.a
 Gradus uarii consilii dandi, & prudentia. 211.a
 graduum, & officiorum varietas ad Ecclesia pertinet perfectionem. pag. 368.c
 graues res, & ardua certa regula comprehendendi non possunt. 20.d
 graues res quomodo dignoscantur. pag. 8.a
 Gregorius quomodo suas homilias protulit. 250.c
 Gregorius XIII. de emendatione anni. 176.b

H

HADRIANVS semper interfuit Senatui. 282.c
 Hebræorum iuniores præbant senioribus in suffragiis ferendis. 242.d
 Hierarchia Ecclesiastica ad cælestis similitudinē, ex uariis Ecclesiasticorum ordinum functionibus constat. 361.c
 Hierarchiæ actus etiam exercet Papa tractando de temporalibus in Consistorio. 364.a
 Hierarchiæ Ecclesiasticæ speciem Cardinales in quibus actionibus præferant. 336.b
 Hierarchiam cælestium spirituum in celo esse. 361.b

Hierarchiam veram representat Summus Pontifex cum Cardinalibus triplicis ordinis in Consistorio. 362.a
 Hierarchico in ordine Ecclesiæ, primarium locum Cardinales obtinent. 31.b
 Homo creatus ad socialem vitam. pag. 2.b
 Homo contemptus res est, nisi supra humana se exerit. 354.c
 Homo inermis, cum nascitur. 6.c
 Homo intelligit cum discursu. 2.c
 Homo potest simul in plura intendere. 76.a
 Homo quilibet est pars communitatis. 43.c
 Homo relictus in manu consilii sui quomodo intelligitur. 6.b
 Homines plus in alieno negotio videre, quam in suo. 158.b
 Hominis actio, & humana differt. pag. 337.a
 Hominis vera uirtute præditi, præstantia. 359.a
 Hominum conditio inæqualis etiam in statu innocentie. 2.d
 Hominum petitiones deferunt ad Deum supremi Spiritus cælestis Hierarchiæ. 52.c
 Honestatis studium cuiuscumque politici prudentiæ antefendum. pag. 353.c
 Honestum consilium cuiusdam Lacedæmonii reiectum, quod ipse improbus esset. 342.b
 Honor bonis externis annumeratur. pag. 161.a
 Honores benemeritis etiam non petentibus procurandi. 315.b

Horten-

I N D E X.

Hortensius memoriæ tradidit suas orationes. 248.c
 Humana fides, quæ sit. 165.a
 Humana legis conditiones. 185.b
 Humanorum actuum proxima regula est Papæ iudicium. 251.b
 Humilitas non egreditur ueritatis, et iustitiæ fines. 61.d
 Humilitas vera non est, quæ munus sibi assignatum deserit. 256.c

I

IDONEVS an ille sit, quem Papa dignum iudicauit. 114.c
 Ietro consulebat Moyses. 29.b
 Ietro Moysi non requisitus consilium dedit. 52.a
 Ignorantia quædam excusabilis, quædam vitiosa. 4.b. & 376.a
 Illatio non fit ex diuersis. 37.c
 Imaginarius actus quomodo differat ab alijs ei similibus. 81.b
 Impedimenta naturæ quædam a Papa possunt condonari. 156.a
 Impedimenta promotionis duplicia, iuris Pontificii, aut naturæ. 155.c
 Impedimenta uirtutis, quædam hominum quorumcumque sunt, quædam Prælatorum. 367.d
 Imperator Carolus V. ob podagram numquam intermisit officium. 327.d
 Imperator quidam uoluit Senatorio ordini annumerari. 372.b
 Imperfecta in specie non adipisci ualiditatem ex alijs. 318.a
 Imperfecti mores Gentilium. 82.b
 Imperitus suscipiens munus aliquod, non excusatur ob ignorantiam. 159.d
 Improbanda si res proposita uidetur Card. quo modo se geret. 377.c
 Incerta certis cedere debent. 68.c
 Indignum scienter promouens Princeps, censetur uitium purgare. pag. 95.b
 Indignus certo modo non est eligibilis. 143.d
 Indolem potest Princeps agnoscere, & Cardinalitio gradu dignam cense. 116.a
 Ingenio, atque gradu præstantes, glorie stimulis incitari solent. 369.d
 Ingenio, & auctoritate ualentes difficilius credunt alijs. 182.b
 Iniuria nulla fit scienti, & uolenti. pag. 67.b
 Iniustus actus, & nullus differunt. pag. 37.d
 Innocentia, & conscientia maxime excitat fiduciam loquendi. 223.d
 Inscitia quid sit. 164.c
 Intellectum proprium humiliter captiuare, an sit laudabilius, quam proprium sensum sequi. 59.a
 Intentionē Papæ semper Cardinalis in meliorem partem interpretari debet. 374.a
 Interloquitur si Papa in ipso cursu sententiarum, quæ pars sit Card. pag. 276.a
 Interpretatio benignior est fouenda. pag. 325.a
 Interrogatio naturaliter requirit responsum. 80.a
 Intrepide loquentium ad Principem exempla. 86.c
 Inutile non est, quod redundat in meritum. 78.c
 Inutiles labores quisq. refugit. 75.b
 Ioannes Baptista exemplum fiducie

I N D E X.

dicendi est. 86.c. & 359.c
 Ira Principis impedit libertatem lo-
 quendi. 277.a
 Isaac, quia caligauerunt oculi, fuit de-
 ceptus. 173.d
 Isaiæ locus applicatus Cardinalibus.
 pag. 290.d
 Index an possit inuitum cogere ad
 subscribendum actui alicui. 296.c
 Index quod semel definiuit, amplius
 non recognoscit. 265.a
 Iudicem dici iniustum, etiam qui de-
 linquit in ordine. 337.b
 Iudici non licet iniuste iudicare ob
 Principis iussum. 97.d
 Iudicis sententia lata, omnes conice-
 scunt. 294.a
 Iudicia, & magistratus reddit suspen-
 ctos, consanguinitas. 103.a
 Iudicia meliora esse, quæ cum mul-
 tis, quam quæ secreto fiunt. 112.b
 Iudicio Principis quo modo liceat
 submittere sententiã suam. 256.b
 Iudicio proprio haud fidendum. 59.c
 Iudicium de personarum peccatis in-
 tutiorem partem inclinãdũ. 325.c
 Iudicium de rebus ferendum, prout
 re uera existunt. ibid.
 Iudicandum secundum ea, quæ foris
 patent. 68.d
 Iudicandum secundum leges, non de
 legibus. 294.a
 Iudicandus Papa est a nemine. 55.b
 Iudith inuoluto mendacio an sit r-
 sa. 131.d
 Iulius Cæsar noluit communicare a-
 liis animi sui sensa. 9.b
 Iulius Cæsar vsus consilio. 10.b
 Iunior annis potest moribus, & disci-
 plina esse conspicuus, vt Thobias.
 pag. 114.d
 Iuniores Parisiis in Senatu ante se-
 niores ferunt suffragia. 242.d
 Iuniores silere iussi in publicis cõfessi-
 bus præsentibus senioribus. 114.a
 Iuramentum Cardinalium. 47.c. &
 185.a
 Iuris positiui uelut animus, & uita,
 est ratio. 186.b
 Iuris tres species sunt, diuinum, natu-
 rale, & humanum. 184.a
 Ius diuinum Principis potestati non
 subicitur. 96.d
 Ius duplex sententiæ dicendæ, consul-
 tiuum, & decisuum. 243.c
 Ius habent Principis Cardinales mor-
 tuo Papa. 244.d
 Ius naturale quoad omnes homines
 idem est. 186.d
 Ius nominandi aut præsentandi habẽ-
 tes, teneri digniores proponere.
 pag. 142.a
 Ius oritur ex facto. 71.b
 Iusta faciendo nihil aliud, quam opus
 externum spectatur. 336.b
 Iusta, sed non iuste iudicans regulari-
 ter non lædit ius partis. 335.d
 Iuste facere præstantius est, quã iusta fa-
 cere, secundũ legẽ diuinam. 336.b
 Iuste, seu recte, & rite aliquando di-
 stingui. 334.a
 Iustum iuste persequendũ esse. 333.a
 Iustitiæ debitum, & charitatis quo-
 modo differunt. 41.b
 Iustitię fundamentum præcipuum est
 fides. 125.c
 Iustitiæ vinculo an teneantur Card-
 ad consilia danda. 45.c
 Iuuenes memoria, senes iudicio excel-
 lunt. 247.c

L A B I

I N D E X.

L A B I facilius unum, quã mul-
 tos. 124.c
 Labores inutiles quisq; refugit. 75.b
 Lacedæmonem se esse recordatus qui
 dam Dux incitabatur ad dimican-
 dum. 345.a
 Lacedæmonij cuiusdam consilium ho-
 nestum fuit reiectum, quod ipse
 improbus esset. 342.b
 Lacedæmonij Ducis pertinacis exẽ-
 plum. 182.d
 Lacedæmonij post rẽ firmatam defen-
 dit, q; prius impugnabant. 295.d
 Lacedæmonij summos Magistratus
 Senes appellant. 114.b
 Latine Romani semper dabant respon-
 sa etiam Græcis. 233.c
 Latinus sermo in Consistorio semper
 obseruatus. ibid.
 Laudare Principem quomodo conue-
 niat. 253.a
 Laudẽ non affert Carðinalis dignitas,
 sed laudis occasionem. 370.a
 Lex diuina animum principaliter in-
 tueretur. 334.b
 Lex diuina, & naturalis nulla huma-
 na auctoritate solui potest, aut cõ-
 suetudine. 96.a
 Lege diuina præstantius est iuste fa-
 cere, quã iusta facere. 336.b
 Lex humana duo tantum considerat,
 causam, & modum. 334.c
 Lex humana respicit tantum actus
 exteriores. 334.b
 Lex moralis, & diuina ad iustitiæ mu-
 nus tria requirit, uoluntatem, cau-
 sam, & ordinem. 334.d
 Lex Pompeij de absentibus Senato-
 ribus. 303.a
 Lex. Principi quod placet, instar est
 legis. Vide verbo, Ius, & verb.
 Princeps. 95.c
 Lex rationis aliquid est, & regula a-
 ctuum. 185.b
 Lex. Turpe est sine lege loqui. 216.b
 Lege naturali præmia bonis, suppli-
 cia improbis deberi. 185.c
 Legis necessitas est duplex, coactiua,
 & directiua. 35.d
 Legis obligatio a Principis uoluntate
 est. 95.c
 Legis pœna est actus extinctio. 37.a
 Legis solemnitates. 37.c
 Leges Roman. de conueniendo in Se-
 natum. 282.b
 Leges Tabellariæ Romanorũ. 240.a
 Legibus fauorem alicuius respicien-
 tibus, tacita conditio subest, si pe-
 stuletur. 53.a
 Legibus raro, quod accidit non est
 subiciendum. 115.d
 Legibus scurrilitas condemnata est.
 224.d
 Legitime absentem posse constituere
 procuratorem ad eligendũ. 303.a
 Leue dici non potest, quod ad uitam
 perducit æternam. 312.d
 Leue dici non potest, quod a Summo
 Pont. iniungitur, & spectat ad
 statum. ibid.
 Leues non esse res Consistorij, quisque
 Card. persuadere sibi debet. 283.c
 Libere loquentium ad Principes exẽ-
 pla sacra, Samuel, Nathan, Ioan-
 nes Baptista. 86.c
 Libera uocis fructus. 76.d
 Libertas charitatem quandoq; indi-
 cat, non audaciam. 220.a
 Libertas debet oleum uino miscere.
 224.b

I N D E X.

Libertas dicendi ad diuersas uirtutes refertur. 222.d
Libertas dicendi est ueluti nerui, spiritus, & uita consilii. 219.d
Libertas exploratur in periculo. 65.c
Libertas Græce dicitur περ ψηφια. 223.a
Libertas loquendi uidetur donū Dei, quod nō omnibus tribuitur. 218.a
Libertas quid sit. 356.b
Libertas uera tria requirit. 222.d
Libertate loquendi quidam ad Summum Pont. euecti. 222.b
Libertatem dicendi esse propriam formam Synodorum. 219.c
Libertatem loquēdi impedit ira Principis. 277.a
Libertatis dicendi necessitas. 217.a. 335.b. & 376.a
Libertatis duo extrema. 224.c
Libertatis loquendi exemplum Catonis. 221. c
Liberum est uota emittere, sed necessarium reddere. 128.c
Loquendi in Consistorio diuersas esse causas. 230.c
Loquendi in Consistorio, & extra, diuersa est ratio. 228.b
Loquendi nulla est causa, si homines non intelligunt. 236.b
Loquendo si magis irritandus sit Papa, an debeat Card. comprimere sententiam. 88.a
Lycurgus constituit, ne in Senatu aliquid pictum appareret. 374.a

M

Magnifice cuique sentiendū de negotio quod aggreditur.

360.b
magni momenti res Romani non gererent inconsulto Senatu. 271.a
maiores uim habent rationes plures probabiles. 321.b
maiori parti Collegii se subicere, est eorum rationes approbare. 258.a
maior pars Consistorii quod probatur, ratum habetur. 263.c
malitia in aliquibus, in aliis prudentia præuenit aetatem. 115.a
malum culpæ leuis, est grauius quolibet damno pœna. 134.d
malum minus eligendum non admittitur in malis culpæ. ibid.
mandatum est unicuique de proximo. 42.b
manibus suffragia dari. 238.b
marci Antonii Imp. dictum de consilio. 63.a
marci Claudii, & Seru. Sulp. Coff. lex de absentibus. 303.a
marcellinus de scripto dixit sententiam. 248.d
matrimonii ius, nullus consensus mariti potest tollere. 97.c
matrimonium, & alii contractus geri possunt nutu. 201.b
maturitatem magnā, rerumq. usum exposcunt res Consistorii. 113.b
maturitates, & usus rerum experisse solet adolescentia. ibid.
medicus ad quid respiciat, & quæ finem intendat. 90.a
meliora esse iudicia, quæ cum multis, quàm quæ secreto fiunt. 112.b
membra capiti naturaliter seruiunt. 43.a
memoria res tradendi consuetudo. 248.b

mcmo

I N D E X.

memoriter pronunciare sententiam, an de scripto Cardin. conueniat. pag. 246.a
mendacia quæ uidentur in sacris literis, sunt admiscuum sensum referenda. 136.a
mendacii crimen non tollit metus cadens in constantem. 120.c
mendacium est inordinata significatio uerborum, signorum, & factorum. 97.a
mendacium est intrinsecus malum. pag. 120.b. & 134.c.
mendacium officiosum quid sit. 132.a.
mentiri non licet. 96.b
mentiri non licet pro temporali uita alicuius. 120.b
metu, aut vi factus actus, ut in uoluntarius reprobatur. 308.d
metus cadens in constantem, non tollit crimen mendacii. 120.c
metus reuerentialis dupliciter considerari potest, aliter bonus, aliter malus. 123.b
metus reuerentialis nō excusat Card. 119.a
metum ueteres pessimum Consultorē uocabant. 376.a
michæ exemplum. 87.c. & 263.d
minister Dei uerus non laborat quid ceteri de eo loquantur. 127.c
ministri laus sita est maxime in facie do quæ contristant. 297.d
ministerorum aliorum officia pendent a uoluntate libera Principum, at Card. non ita. 297.a
miraculum quid sit. 19.d
misericiordiæ magis, quam iustitiæ ad habendum quomodo sit uerum. pag. 329.b
modestia maximum adolescentiæ ornamentum. 114. a
modus diligendi Deum est sine modo diligere. 126. d
modus triplex persuadendi, seu dandi consilii, ratione, auctoritate, exemplo. 211.d
molesta est oratio ex uariis causis. pag. 83.c
monachos Silentianos Græce uocari. 205.a
monarchia tria consideranda habet. pag. 14.d
moralis materia probabilitate nititur, non demonstratione. 327.b
mores, & uirtus maxime faciunt ad persuadendum. 342.b
mores gentilium imperfecti. 82. b
moribus, & disciplina potest esse conspiciuus iunior annis, ut Thobias. pag. 114.d
morum facta ex proposito sine potissimum spectanda esse. 131.d
mos iudicum Regni Castellæ in subscribendo. 296.a
mos Rotæ in consensu suffragiorum. ibidem.
moyses erat impeditioris lingue. pag. 117.a
moysi dedit Ietro non requisitus consilium. 52. a
multas absentium Senatorum ampliauit Augustus. 285.c
munus Card. cum sit perfectissimum, exigit ita fieri, ut perfectissimo fini, idest Deo eadē uniatur. 338.a
munus Card. esse, tum pronunciare quid sibi uidetur, tum aliis etiam persuadere. 241.b
munus legitime perspicuus, facultatem

tem

INDEX

- tem etiam suscipit a Deo. 220.d
Munus maximum Cardin. censetur, esse a consilijs Papæ in Consistorio. 290.a
 Vide, Card. & Consiliar.
Munus suscipiens debet de se cogitare, non de aliorum factis. 329.c
Munus. Vide Officium. Vide Debitum.
 mutare vestes licet in periculis. pag. 195.a
 mutationem consilij non esse instantiam. 267.b
 mutius Scaeuola reijciebat se ad alios peritos. 118.c
- N**
- Nathan** est exemplum libere loquendi ad Principes. pag. 86.c
Nati legati qui dicantur. 51.a
Naturæ hominis grata est veritas. pag. 85.d
Naturale apud omnes idē est. 186.d
Naturale lege præmia bonis, & supplicia improbis deberi. 185.c
Necessitas est loco interpellantis. pag. 53.b
Necessitas legis est duplex, coactiua, & directiua. 35.d
Necessitati non subijcitur quidquid potestati committitur. 151.a
Necessitatis tempore maxime declarari obligationem præcepti affirmatiui. 191.a
Nefas, differere de Principis auctoritate. 308.a
Nefas, dubitare an ille sit idoneus, quem Papa dignum iudicauit. pag. 114.c
- Negatiuum præceptum** cur obliget semper, & ad semper, affirmatiuum non ita. 190.d
Negotia plura sunt, quam uocabula. 209.d
Negotium præclarum nullum sine interuentu. 370.c
Negotiorum circumstantiæ sunt uolunt numeri. 183.e
Nemo tenetur supra uires. 226.b
Nepos Papæ posset silentij ueniam a Summo Pontifice postulare. 105.a
Nepotes Cardinales, uel creati a Papa an excusentur a dicenda sententia. 99.a
Nesciens officium, & exercens illud, actum committit præsumptionis, & uanæ gloriæ. 351.b
Nigrinus ex scripto recitauit. 249.a
Nominandos esse digniores, quomodo intelligitur. 144.c
Norma uirtutum, ex Sancto Bernardo. 382.b
Non, dictionem pronunciare non audebant Asia Incolæ. 117.c
Numerantur in Consistorio solū suffragia, quæ uoce feruntur. 206.d
Numerus Cardinalium quantus esse debeat. 150.d. & 259.a
Numerus Senatorum Romanorum ad Senatus Consultum faciendum. pag. 259.b
Nunciatorum negotia tractantur in Consistorio ubi magis ardua desunt. 373.b
Nutu matrimonium, & alij contractus geri possunt. 201.b
Nutus, & capitis demissio non aliam significationem habent in Consistorio, quam assensum. 196.d

O B E-

INDEX

- O**
- OBEDIENTIA** est, facere uoluntatem maiorum, siue expresse, siue tacite innotescat. 67.a
Obligatio duplex, iustitiæ, & charitatis. 143.a
Obligatio legis a Principis uoluntate est. 95.c
Obligatio satisfaciendi damni aliquando sequitur ex silentio. 208.d
Obligatio varia debiti moralis recensetur. 45.a
Oblitus qui est aliquid magnum in Consistorio, postea Principi dicet. pag. 380.c
Obscuritas affectata a quibusdā. 230.a
Obscurum quid dicatur. 163.c
Occulta crimina quando denuncianda Papæ. 157.a
Occulta crimina quæ dicantur. 155.b
Occultare ueritatem, aliquando licet; falsum asserere, numquam. 135.b
Occultatio ueritatis nonnumquam est mala, nonnumquam uero bona. 197.b
Oculis magis creditur, quam auribus pag. 137.a
Officii difficultates expendere oportet antequam illud in eas. 129.a
Officii quæ sunt sui, quisque pernoscere tenetur. 351.b
Officio uacare neminem debere in familia. 310.b
Officium assumens ad media tantum tenetur, non ad finem. 77.c
Officium Cardinalium multiplex est, & maxime triplex. 293.b
Officium Consiliiarii sub communi nomine iustitiæ continetur. 125.c
Officium consulendi est inseparabile a Cardinalis dignitate. 100.b
Officium qui suscipit, iure obstringitur ad coniuncta illi. 46.b
Omissionis ratio, etiam non modo commissionis est reddenda. 4.b
Opinio communis ubi extat, res amplius dubia non dicitur. 165.c
Opinio de Principe concipitur ex iis, quorū familiaritate uitur. 310.c
Opinio quid sit. 195.a
Oratio debet delectare. 83.c
Oratione Appii Claudii, & Attilii Reguli, totius Senatus sententia commutata fuit. 130.c
Orationes scribendi mos antiquus fuit. 248.c
Oratio Spiritus sancti cur in Consistorio non præmittitur, sicut in alijs Congregationibus. 383.c
Ordinariæ potestati Papæ usus. 22.a
Ordo in charitate seruandus. 42.c
Ordo in dicendo quantum lumen afferat. 223.a
Otiosi uerbi ratione Christiano esse reddendam. 3.d
- P**
- PAPA** aperiens os Cardinali, quid mander. 228.a
Papa condonare potest quadam impedimenta naturæ. 156.a
Papa consanguinitatis, familiaritatis & c. in creatione Cardinalium affectum debet deponere. 150.a
Papa consideratur ut Princeps statuens, uel consultans. 57.d
Papa consilium si non requirit, an actus reddatur nullus. 36.b
Papa consultationi subiicit quidquid in Consistorio pronunciat. 275.b
Papa cum creatur, promittit communicare

I N D E X

- municare cum Cardinalibus res arduas.* 33.c
Papa decernente aliquid in Consistorio inconsultis Cardinalibus, quid agendum. 274.b
Papa dignum aliquem indicante, nefas dubitare, an sit idoneus. 114.c
Papa dignum potest ex indole agnoscere, & ad Card. gradum promoveri. 216.a
Papa in Consistorio audit seorsum Cardinales antequam res consultandas proponat. 327.d
papa interloquente in ipso cursu sententiarum, quæ partes sint Card. pag. 276.a
papa indicandus a nemine. 55.b
papa iuri non subest, quoad vim coactiuam. 37.a
papa manum apponente cessat aliorum facultas. 276.b
papa minor negotia non solet ad Consistorium deferre. 40.c
papa mortuo, Cardinales habent ius Principis. 244.d
papa plenitudine potestatis quando tenetur uti. 22.c
papa Prelati nomine continetur. pag. 149.d
papa presente, diuersa ratio caeremoniarum obseruatur, quam absente. 373.d
papa tacite obligat se seruare veteres usus. 33.b
papa, tractando de temporalibus bonis in Consistorio, etiam Hierarchie actus exercet. 364.a
papa vertex est religionis. 652.a
papæ apparatus exterior, & cultus, facit ad existimationem tuendam. pag. 364.b
papæ auctoritas crescit dum Cardinalibus præcellentibus ille iter utitur. 310.d
papæ Christi Vicarii encomia præclara. 363.b
papæ consiliarij alij hodie non agnoscuntur, quam Cardinales. 51.c
papæ inest summa perfectio, & sapientia. 59.b
papæ intentionem semper in meliorem partem interpretari Card. debet. 374.a
papæ iudicium est proxima regula humanorum actuum. 251.b
papæ licet quos, & quot velit conuocare, & sententiã rogare. 260.c
papæ perfectio in quo consistit. 61.c
papæ potestas ordinaria, & absoluta. pag. 18.a
papæ præcipienti, obedire debet Cardinalis magis, quam conscientia dubitanti, aut opinioni suæ. 301.a
papæ præcipua instrumenta sunt Cardinales. 311.c
papæ sapientia illustrior fit, dum consilium petit. 60.d
papæ subscriptionis forma, & Cardinalium. 294.c
papam iure Diuino teneri petere consilium. 29.c. & 299
papam sine consensu maioris partis Collegij non creare nouos Cardinales. 148.c
par in parem non habet imperium. pag. 14.b
peccata venialia multitudine non efficiuntur mortalia. 318.a
peccatum auget circumstantia personæ propter dignitatem. 207.d
Peccatum

I N D E X

- Peccatum natura veniale non efficit mortale.* 207.b
Peccatum nulla ratione est eligibile. pag. 135.a
Peccatum, omne quod non est ex fide, peccatum est. 159.a
Peccatum. Qui peccauerit in uno, factus est omnium reus. 107.d
Pecunia neruus belli existimatur. pag. 183.b
pedibus in sententiam ire, inferiorum, non clarorum Senatorum erat. 211.a
pedibus suffragia dari. 238.b
perfectio duplex, status, & persona. pag. 61.a
perfectiois, & iustæ auctoritatis fundamentum interiori charitate nititur. 369.b
perfectum nihil est, cui aliquid addendum. 76.b
pericles optauit non offendere verbo. 224.b
periculum discernit ueros consiliarios ab aliis. 287.c
peritis artium concedendum esse. pag. 158.c. & 162.c
perorationes, & præfationes non perittebat Areopagus. 230.a
personam duplicem Princeps refert. 9.b. & 254.c
persuasio. Tria requiri ad persuadendum potissimum: prudentiam, bonitatem, & beneuolentiam. 101.b
phantasmata intelligentem speculari oportet. 172.d
pietatis quomodo sumatur a Sancto Gregorio Nazjanzeno. 353.a
Philippus Hispaniarum Rex itaque alter David diuinitus datus. 273.a
Philosophus. eloquentium in Philosopho non requirendam, sed, si adsit, non repudiandam. 232.a
pileus sacer, & totus amictus Cardinalis, afsidius est monitor rerum gerendarum, ut filiis Israel erant fimbria vestimentorum. 344.c
Plato consilium dixit esse re sacrã, diuinissimã dixit Aristoteles. 11.c
plenitudo potestatis Pontificiæ, seu potentia absoluta, licet eximat Papam a lege humana, non tamen a iuris naturalis, aut gentium præscriptione. 34.d
plenitudo potestatis triplex. 18.d
Plinij mos post suffragia data. 378.c
Plutarchi libellus de uitiosa uerecundia. 117.b
plutarchus libellum scripsit aduersus Curiositatem. 381.d
politici dicunt Principem posse simulare. 68.d
politica cuicumque prudentia, honestatis studium est antefendum. pag. 354.a
polycratis dictum de consilio capiendo. 11.a
Pontifex. Vide in uerbo, Papa, & uer. Princeps.
potentia vegetatiua tres sunt actus. pag. 293.b
potestas Principis secularis mediante populo, prodit a Deo. 56.a
practica scientia cur sic uocetur. pag. 352.a
præcepta affirmatiua quoad temporis rationem in tria genera sunt distributa. 191.a
præcepta maiorum sine iusta causa non sunt in controuersiam adducenda. 192.d
Præ-

INDEX.

præcepti affirmatiui, obligationē maxime declarari tempore necessitatis. 192.a
a præcepto superioris adueniente quādoque licet agere contra conscientiam erroneam. 298. c. & 300. c
præceptum affirmatiuum dandi consilij implicat hunc casum, non licere mentiri, sed non istum, non licere abstinere a respondendo aliquando. 190.a
præceptum affirmatiuum tantummodo obligat, quando commode licet. 189.a
præceptum negatiuum cur obliget semper, & non ad semper, affirmatiuum non ita. 190.d
præcipere est actus proprius prudentiæ. 181.b
præcipitatio quid sit. 171.b
præcipitem sententiam esse nullam. pag. 171.a
præcipitanter, & temere fieri que dicuntur. 174.c
præfationes non semper interdendas esse. 237.c
prælatum non esse dominum rerum spiritualium. 149.d
prælatorum functio in quibus potissimum uersatur 368.a
præmij excitantur animi. 314.d
præsentia Cardinalium alacritatem dicendi adiunat. 111.c
præmatus in Ecclesia cur institutus. pag. 25.d
principia Christianorum non queruntur, sed fines. 107.c
princeps consilia cur petat. 40.b
princeps dupliciter consideratur, ut Princeps, & ut consultans. 66.b
princeps generatim tantum, si proponit rem quomodo licet temperare consilium. 74.b
princeps indignum scienter promouens, censetur uitium purgare. 95.b
princeps interpellat pluribus de causis. 277.b
princeps legibus est solutus. 26.d
princeps non tenetur omnia semper cum pleno Senatu conferre. 73.a
princeps permittitur aliquando allucinari. 86.a
princeps sapiens quomodo soleat proponere negotium. 276.c
princeps sententiam rogans declarat se, & Rempub. in necessitate uersari. 193.a
princeps. sentiendum in bonitate de Principibus. 75.c
princeps si nouit causas efficaces rei exequende se habere, non est cur alios consulat. 73.b
principe contradicente, temerarium uidetur propriam sequi sententiam. pag. 276.b
principi repugnare consiliarius potest, & debet ubi opus sit. 64.d
principi repugnare quis dicatur. 37.b
principis a vultu non esse sumenda consilia, sed a ueritate. 378.b
principis decretum a uoluntate sola eius robur habet, non a suffragijs consiliariorum. 300.b
principis ira impedit libertatem loquendi. 277.a
principis iudicio submittere sententiā suam quomodo liceat. 258.b
principis personæ non tanta ratio habenda, quanta boni publici. 91.b
principis potestati non subiicitur ius diuinum.

INDEX

diuinum. 96.d
Principis priuata collocutio a charitate, publica uero a iustitia profiscitur. 110.c
Principis sententia Consistorialis dici non potest, nisi Senatores prius audierit. 255.a
Principis sententiæ se subiicere an liceat in re dubia. 174.a
Principis uoluntas sola non est consideranda. 185.c
Principis uoluntatem, tanquam legē habendam, quomodo intelligitur. 188.a
Principis uoluntati obediendum, quo sensu. 69.b
Principum beneplacita amplectentes multipliciter deficiunt. 256.a
Principum consiliarijs prius profundenda uita, quam fides deserenda. pag. 120.c.
Principum ministri a libera uoluntate eorum pendent; at Cardinales non ita. 297.a
Probabilia: alia ui sua, alia huic, aut illi. 319.b
Probabilitate nititur moralis materia non demonstratione. 323.b
Probabilitatis uarios esse gradus. pag. 319.a
Procurator, & aduocatus ad secreta causæ seruata obstringitur. 104.d
Promissio omnis hēt tacitā conditionem, nisi iusta causa obsistat. 189.c
Promptiores esse oportet ad absoluedū, quā ad condemnadū. 325.a
Propositum agentis præcipue inspiciendum. 132.b
Proprio iudicio haud fidendum. 59.c
Propter quod unumquodque tale, & illud magis. 38.c
Protestatio, facta contrario renocatur. 84.d
 Prouerbia, & uulgaria dicta.
Areopagita taciturnior. 379.d
Aurea frana non facere meliorem equum. 370.a
Bos in lingua. 203.c
Consilia posteriora esse meliora. pag. 275.a
Consilij & cursus non idem est finis. 170.c
Consilium in nocte. 215.b
Consilium sub manu nasci oportet. pag. 76.c
Cras, cras coruina uox. 111.b
Crocodilus caput sine lingua, sed detibus armatum. 203.d
Exempla magis mouent quā uerba. 136.d
Æstina lente. 174.d
Funiculus triplex, difficile rumpitur. 317.b
Loquere apertius licet indoctius. pag. 230.b
Nemo solus satis sapit. 13.b
Oculi plus uident quā oculus. 12.c
Oportet consiliari tardē. 175.a
Queritur frustra per agros quod domi habetur. 5.d
Si aqua fauces stragulat, quid amplius bibere est opus? 134.a
Spem periculis emere. 134.b
Spartā quamuis quis sortitus est, ab ea ornanda deficere non debet. 129.b
Sat cito, si sat bene. 170.d
Prudētia nō admittit rem minus honestā.

INDEX.

neſta vniquam aſſentiri. 133.c
Prudentia quam ſit neceſſaria. 4.a
Prudentiæ, & conſilii dandi uarii gradus. 211.a
Prudentiæ uariæ ſpecies. 13.a
Prudenter ſentire, & accommodate loqui, Conſiliarii eſt. 229.a
Prudentes temere agere non eſt facile credendum. 136.d
prudentis non eſt periculis ſpem emere. 134.b
publica crimina ea etiam, quæ aliis nota ſunt. 155.c
publica utilitas, conſanguinitati præferri debet. 193.d
publici criminis actio eſt cuiuſuis. pag.275.d
publicam fidem uiolare neſas. 49.d
publius Craſſus, & T. Coruncanus Conſiliarii Pop. Rom. 5.b
pudore naturali præſertim initio ſermonis, quidam obruuntur. 116.d
punctis, ſeu tabellis ſuffragia dari. pag.238.b
puſillanimitatis vitium. 120.d
pythagoræ dicentis auctoritas. 56.b

QUATTOR de cauſis Sanctos non tacere. 206.a
Quattuor in regimine requiruntur, Princeps, conſilium, iudicium, & populus. 33.b
Qui non ſperat, non timet. 381.c
Quilibet homo eſt pars cõitatis. 43.c
Quinque capita rerum deliberandarum a Republica. 352.c
Q. Padium, & Cornelium Balbum conſuluit Iulius Cæſar. 10.b
Q. Mutius Scauola reuicibat ſe ad alios peritos. 178.c

Quod ſemel diffiniuit iudex amplius non recognoſcit. 265.a
Quod ſemel placuit amplius diſplicere non poteſt. ibid.
Quomodo, aut quid loquamini, nolite cogitare, etc. explicatur. 236.a

R

RARO quæ eueniunt non reſpici in moralibus. 12.c
Raro quod accidit, legibus non eſt ſubiiciendum. 115.d
Ratio eſt velut animus, & uita iuris poſitiui. 186.b
Rationi affectus eſt ſubiiciendus. pag.104.a
Rationis tres ſunt actus, conſilium, iudicium, & præceptum. 44.b
Rationem habendam neceſſitatis eorum, quorum opera uimur. 314.d
Rationes improbables aliquibus uideri poſſunt probabiles. 320.c
Rationes plures leues non probabiles parum momenti habere. ibid.
Rationes plures probabiles facilius inclinant animum. 319.d
Rationes plures probabiles maiorem vim habere. 321.b
Rationibus eſſe iudicandum, non exẽplis. 139.b
Ratum habetur, quod eſt probatum a maiori parte Collegii. 163.b
Reb. publicis aſſert detrimentũ ſuſpicio, ne Princeps perturbetur. 86.d
Recte, ad operandũ, q̄ requiratur. 3.b
Recte facere eſſe præſtantius, & difficilius, quam recta facere. 337.c
Recte facere opus uirtutis, quid complectitur. 336.d
Recte, ſeu iuſte, & rite aliquando diſtingui. 334.b
Recto-

INDEX.

Reſtores à Conſiliariis ueteres diſtinxerunt. 15.a
Reſerentes ſe ad Principum beneplacita multipliciter deſiciunt. 256.a
Reſerri poteſt actus unus ad plures uirtutes. 48.a
Refrigeſcere ſua ſcripta patiuntur auctores, ut melius ea iudicent. 169.b
Reges Gallorum nihil ſine conſilio feſiſſe. 272.c
Reges quosdam uetiſſe filios in ſciẽtitiis imbui, ut aliorum conſilia ſibi iungerent. 10.d
Regis Antigoni cautio in non comunicandis ſenſis animi ſui. 9.b
Regum exempla, qui cum egrotarent tamẽ non deſuerunt muneri. 327.d
Regibus æquiparantur Cardinales ob gradus amplitudinem. 227.d
Regibus auctoritatẽ ex uirtutis opinionem accedere. 342.c
Rex pp̄ regnum eſt, non econtra. 34.b
Rex Hſpaniarũ Philippus tãquam alter David a Deo datus. 273.a
Regina Sabba ordinem & uarietatẽ Salomonis uidens, ſtupebat. 368.c
Regere. Quattuor in regimine requiruntur, Princeps, conſilium, iudicium, & populus. 33.b
Regni Caſtellæ iudicium mos in ſubſcribendo. 296.a
Regum Dei non eſt in ſermone, quomodo intelligatur. 237.b
Rei ſtatus mutatur ex accidẽtib. 72.a
Rem bene cognitam habere caput eſt conſulendi. 71.c
Res & facta etiam plerumque vim ſignificandi habere. 196.a
Res grauis quomodo dignoſcatur. 8.a & 20.d

Reipublicæ totius dignitas continetur Senatoris prudentia. 161.b
Rẽpublicam noſſe caput eſt conſilii dandi. 350.d
Rẽpublicã præſtat adminiſtrari à bono Principe, quã bonis legib. 184.c
Religionẽ ledere an cenſeatur Cardinalis ſi diſſentit a Sum. Pont. 63.b
Remedia ſalutaria quonã ſint. 330.a
Remedijs ſuis contrarijs inordinatiõnẽ et ueniatẽ reparandã eſſe. 108.a
Repẽtina negotia qd expoſcãt. 170.b
Replicare licet Conſiliario iterum, & iterum ſi res expoſcit. 65.a
Reſponſione in breui ſermo edocimus uix a rudi dignoſci poteſt. 231.c
Reſponſionem liberam naturaliter requirit interrogatio. 80.a
Reſpub. Venetorum Senatorum conſultatione præclara gerit. 272.d
Retrahere ſententiam Conſiliario licet antẽ rei terminationem. 266.a
Reuerentiam iuſtam Principi Conſiliarii ante ceteros debent. 120.d
Reuereri, & non reuereri Maiores utrumque poteſt, bene, & male fieri. 123.c
Rhetoricæ Eccleſiaſtica Commentarii. 232.a
Ritus ueteres ſeruare ſe Papa tacite obligat. 34.b
Roboam exemplum. 113.c
Romana leges de conueniendo in Senatum. 282.b
Romana Reſpub. tanquam aliarum magiſtra. 282.a
Romani Latine ſemper dabant reſponſa, etiam Græcis. 233.a
Romani res magni momenti non gerant inconſulto Senatu. 271.a
d Romani

I N D E X.

- Romani Senatus existimatio. 272.a
 Romani tacita suffragia habebant.
 pag. 201.b
 Romanorum Senatorum numerus ad
 S.C. faciendum. 259.b
 Romanos Senatores absentes nullum
 ius suffragii habuisse. 302.b
 Roscius Capito reliquit pecuniam di-
 stribuendam presentibus in Sena-
 tu. 282.d
 Rotæ mos in consensu suffragiorum.
 pag. 296.a
- S
- S**ACRA Scriptura; Vide uerbo
 Scriptura sacra.
 Sacrum facere, vel saltem audire,
 & Spiritum sanctum inuocare Car-
 dinalem decet ante ingressum Se-
 natus. 371.d
 Sacerdos in Choro tenetur clara vo-
 ce proferre horas. 234.c
 Samuelis adolescentis exemplum. 115.a
 Samuelis libere loquentis ad Princi-
 pem exemplum. 86.c
 Salomon de suo sensu quauis sapiens,
 verebatur. 10.c
 Salomonis exemplo opem a Deo po-
 stulandam. 351.b
 Salomon petiit cor docile. 29.d
 Salustii, & Euii conciones, qua occa-
 sione factæ. 248.a
 Sanguinis effusionem non vereantur
 Cardinales pro publica utilitate.
 pag. 92.a
 Sapientia ars est, & quæ certum pete-
 re debet. 128.b
 Sapientis non est ut ille dicebat, nisi
 prestare culpam. 11.b
 Saracena secta propriis vestibus, non
 aliis licet uti. 199.c
- Scandalum potius permittendum,
 quam veritas deserenda. 85.c
 Scauola reuiciebat se ad alios peri-
 tos. 178.c
 Sciens Cardinalis tractari rem, quæ
 eius conscientia non probat, an
 possit abesse. 286.d
 Scienti, & uolenti nulla fit iniuria.
 pag. 97.b
 Scire quilibet tenetur, quod officii sui
 est. 351.b
 Scire, uelle, & posse, requiruntur ad
 omnem actionem bonam. 349.c
 Scientia duplex, speculatiua, & pra-
 ctica. 351.a. & 349.d
 Scientia quid uocetur. 164.c
 Scientia, quæ sufficiat Consiliario. 178.c
 Scientia tantum antecellere debet Car-
 dinalis Consiliarios minores, quan-
 tum dignitate. 312.b
 Scientia Principis, quod aboleat om-
 nem labem, quo modo accipien-
 dum. 96.d
 Scribendi orationes mos antiquus.
 pag. 248.c
 Scripta sua refrigescere patiuntur au-
 ctiores, ut melius ea iudicet. 169.b
 Scripto, quomodo usus Demosthe-
 nes. 248.c
 Scriptura sacra, cur obscuriore ser-
 mone tradita. 229.c
 Scriptura sacra exempla, quod Prin-
 cipes debent petere consilia. 13.c
 Scrupulus quid sit. 165.b
 Scurrilitas legibus civilibus cõdem-
 nata est. 224.d
 Secreta causa seruare obstringitur
 procurator, & aduocatus. 104.d
 Secreti sigillo quamam sint obtegen-
 da. 379.d
 Semel

I N D E X.

- Semel quod placuit, amplius displice-
 re non potest. 265.a
 Seminariorum erigendorum ratio. 314.d
 Senator quidam nihil uoluit in domo
 splendidum apparere, præter se
 ipsum. 369.b
 Senator post annum 65. in curiam ue-
 nire olim non cogebatur. 283.d
 Senatoris prudentia totius Reipublice
 dignitas continetur. 161.b
 Senatores sedentes Augustus nomina-
 tim salutabat. 271.a
 Senatores Rom. absentes nullum ius
 suffragii habuisse. 302.b
 Senatorum amplitudinem existiman-
 dam, uulgaribus erratis minime
 subiectam esse. 357.b
 Senatorum numerus Romæ ad S. C.
 faciendum. 259.b
 Senatoria dignitas nititur consilio, au-
 thoritate, & c. quæ in senepotissi-
 mum reperiuntur. 108.b
 Senatorio ordini annumerari uoluit
 quidam Imperator. 272.b
 Senatus, anima, ratio, & intelligentia
 Reipublicæ uocatur. 10.a
 Senatus, & consilia cur instituta fue-
 rint. 175.d
 Senatus Romani existimatio. 272. a
 Senatum Thebani quomodo finge-
 bant. 372. a
 Senatum Tiberius uenerabatur. 272.a
 Senatum semper interfuit Adrianus.
 pag. 282.c
 Senatu inconsulto Rom. res magni mo-
 menti non gerebant. 271.c
 Senatus consulta Rom. Tacita uoca-
 bantur. 379.d
 Senatus consultum ad faciendum Rom.
 quætus numerus Senatorum. 259. b
- Senem alia eloquentia decet, alia iuue-
 nem. 235.a
 Senioribus presentibus iuniores sile-
 re iussi in publicis confessibus.
 pag. 114.
 Sententia iudicis lata, omnia contice-
 scunt. 294.a
 Sententia nullius solet interrumpi in
 Consistorio. 111.b
 Sententia Principis dici non potest, nisi
 Senatores prius audierit. 255.a
 Sententia totius Senatus commutata
 fuit Ap. Claudii, & Atilii Regu-
 li oratione. 130.c
 Sententia Thucydidis de deliberando.
 170.c
 Sententia unius alios ad se potest per-
 trahere. 264.a
 Sententia communi tanquam tutiori
 adherere laudabile est. 262.a
 Sententiæ dicendæ ius duplex, consul-
 tium, & decisium. 243.c
 Sententiæ Principis se subiicere, an li-
 ceat in re dubia. 174.a
 Sententiam minus probabilem aliquam
 do sequi, aiunt quidam licere. 263. b
 Sententiæ præcipiunt esse nullam. 171.a
 Sententiam Principis amplecti non te-
 netur Consiliarius contra consci-
 entiam. 278.b
 Sententiam suam Consiliarius non tam
 quam certam assermet. 213.d
 Sententiam clara uoce edere debent
 Cardinales. 109. & 202.b
 Sentiendum in bonitate de Principi-
 bus. 75.c
 sermo concinnus uix a rudi dignosci-
 tur in breui responsione. 231.c
 sermo Ecclesiasticus purus, ac sim-
 plex est adhibendus. 235.a

INDEX.

Sermonis fatuitas est auribus inimica, non minus, quam cibi. 213. a
 Sermone tutius esse silentium. 204. d
 Severus Imperator semper usus consilio. 10. b
 Severi Imperatoris dictum de consilio ad Mammaam matrem. 15. c
 Seruij Sulpitij, & M. Claudij Coss. lex de Senatorib. absentib. 303. a
 Sextus Aelius, & Manlius Consiliarii. 5. b
 Signa data, uocari solent uerba. 195. d
 Signa duplicia esse. 196. b
 Signis, & uerbis standum esse, iuxta communem sensum. 198. c
 Silentium aliquando sequitur obligatio satisfaciendi damni. 208. d
 Silentium est ex genere rerum indifferendum. 294. b
 Silentium. Vide Tacere.
 Silentio esse comprimenda quedam, quæ geruntur in Consistorio. 379. c
 Silentio uti in Consistorio, quale peccatum sit. 200. a
 Silentarios monachos Græcè uocari. 205. a

Similitudo, ducta.

Ab aduocato, & medico, qui per errorem admissa corrigunt. 266. d
 Ab affabilitate, qua uti decet in priuatis congressibus. 85. b
 Ab agricola sapiens aratro subigente solum. 173. a
 Ab agricola notante terræ solum aptum ad fruges ferendas, uel aliud quidpiam. 312. c
 Ab architecto, qui sapienter uirtus suorum fabricorum ministris. ibid.

Ab ambulante in lubrico. 57. b
 Ab artifice cognoscente instrumenta sua. 350. d
 Ab architecto iudicium de gradibus, quas non ingreditur. 72. c
 Ab arcibus profecto maxime tunc pugnantem, cum alij fugiunt. 125. d
 Ab auro, & argento non signato. pag. 64. d
 A bello periculossimo. 328. b
 A cælo superiore mouente inferioribus. 369. d
 A cadentibus ligna in nemoribus pro architecto. 39. c
 A calceo, & uestitu muliebri. pag. 235. b
 A carbonibus collectis plus calefacientibus. 111. d
 A cibo moderato, aut nimio. pag. 166. b
 A cicatrice honorifica. 268. d
 A coniunctione Cathedralis Ecclesie cum Episcopo. 45. a
 A columna ruente. 93. a
 A corpore sine anima. 10. a
 A deposito male usurpato. 133. d
 A detegente uulnus medico. 73. c
 Ab elemosynam distribuyente ex officio. 52. d
 A fabro crebro tundente incudem. pag. 316. a
 Ex fine intento a medico, & magistro. 77. d
 A fluminibus nomen amittentibus, cum ingrediuntur mare. pag. 103. c
 A fluuio, qui aliorum omnium cursu efficitur insuperabilis, cui prius facile traici posset. 139. d
 A furioso gladium in manu tenente.

INDEX

nente. 11. c
 A gemma annulo inserta. 148. b
 A ieiunio, & restitutione, a quibus non plene exoluuntur, qui ea aliqua ex parte implere possunt. 226. a
 A ieiuniis, & festis seruandis. 179. c
 Ab igne eliciendo lapidum. conflictu. 265. c
 Ab imagine prægrandi, in qua facilius artificis errata deprehenduntur. 231. c
 Ab imperito homine ingresso officinam artificis. 352. a
 Ab incitante nautas, & milites in periculis. 65. c
 Ab inquirente auri uenas. 277. d
 A luce nimia, quæ excæcat. 123. a
 A ludis Olympicis, in quibus, qui acrius pugnat, coronam ferebat. 347. d
 A lumine uno ex multis scintillis accenso. 3. c
 A magnete ferrum trahente. 86. d
 A magnete ferrum ex uariis locis trahente, & sigillo, imaginem eandem in multiplici cera imprimente. 130. c
 A manu in digitos distributa. 27. c
 A medico amarum poculum propinante, ut sanet. 87. b
 A medico, qui morbum trahit quaestus causa. 88. b
 A medico ledente agrum. 84. a
 A medico non indignato ob conuicia egroti. 84. a
 A membris corporis. 286. a. & 346. d
 A mercatore, qui pecuniam suam non patitur otiosam esse. 3. d

A mercenario, qui, ubi ingruit periculum, fugam arripit. 287. b
 A milite, tempore pugne ordines, et acie deserente. 287. & 243. a
 A milite, qui locum suum deserit. pag. 329. c
 A milite, qui in acie non educit enses. 335. d
 A milite, qui præcipue a fortitudine laudandus est, non ab aliis rebus. 347. c
 A milite sine manu. 219. d
 A milite ueterano deserente locum. 106. c
 A militibus præsidiariis, qui Ciuitatem ipsam diripiunt. 182. b
 A militibus pugnantibus instructa acie. 304. b
 a muliere abortiente. 355. c
 a muliere adulterante sciente uiro. 97. c
 a musica, ubi eborda non sufficit ad harmoniam. 111. c
 a naue in portu euersa. 355. c
 a nummo, & regia figura. 320. b
 ab oculo, & palato non sano. 86. b
 ab ostendente gemmam sacculo inuolutam. 72. c
 a partu edendo in lucem. 350. a
 a peregrino quarente ducem uis. 7. a
 a pingente in tenebris. 72. a
 a propinante uinum dilutum. 90. c
 a sale, qui in omni sacrificio aspergebatur. 186. b
 a sanguine per uenas diffuso. 376. a
 a sigillo imprimente in cera. 87. a. & 130. c
 a Sole, qui lucet, & lumen stellis impertitur. 311. d
 a spectantibus ludentes. 10. c

a spec-

INDEX

A speculatore, qui insidias hostiū non detegit. 267.b
A telo resiliente. 133.d
A vasis magis splendidibus in Sole. 121.a
A vendente stannum tanquam argentum. 161.a
A viatore, qui integrum viæ spatium emetiri debet antequā ad urbem perueniat. 173.a
A viatore, & sumente venenum. pag. 160.c
Ab umbra sequente corpus. 230.c
Ab usuram sicte petente. 82.a
 Singularis quando dicatur in malam partem. 127.a
 Singularitas est species arrogantia. pag. 124.b
 Singularitatis nomen non semper male sonare. 126.c
 Singularitatis vitandæ causa, an liceat Card. tacere. 124.b
Sixtus V. decrevit omnes Cardinales in Vrbe presentes subscribere Bullis. 308.a
Sixtus V. paterne hortabatur ad libere loquendum. 48.c
Sixti V. sententia de referentibus se ad beneplacitum suum. 256.b
 Socialem ad vitā homo creatus. 2.b
 Solemnitates legis prætermittæ infirmant actum. 37.c
 Spernens consilium deliquit exemplo Anthemij a S. Gregorio reprehens. 4.b
 Spe fructus aluntur omnes. 75.b
 Spei fructus duplex. 78.b
 Spiritum contradictionis fugere debent Consiliarij. 213.b
 Spiritum sanctum contristat, qui con-

tristat Episcopum. 83.b
 Statum perfectorum, non perficiendorum referunt Cardinales. 207.d
 Status rei mutatur ex accidentibus. pag. 72.a
 Statutum non dicitur, quod bono humano, aut diuino aduersatur. pag. 276.a
 Submittere sententiam suam iudicio Principis quo modo liceat. 256.b
 Subscribere Bullis Card. absentes solere. 307.b
 Vide verbo Bulla, & Cadinalis.
 Suffragium. Vide Card. Consultor. Sententia.
 Suffragia duplicia esse, aperta, aut tacita. 239.b
 Suffragia electionis esse exprimenda voce, non per fabas. 245.c
 Suffragia tacita apud Romanos. pag. 201.b
 Suffragijs voce tantum feruntur, eademque sola numerantur in Consistorio. 206.d
 Suffragijs in recensendis non consideratur ullum discrimen inter Cardinales; 261.b
 Suffragiorum genera xiiij. uoce, scripto, pedibus, manibus, calculis, fabis, folijs, tabellis, seu punctis, sorte, caput aperiendo, tela quatiendo, clamando, & sententiam diuindendo. 238.b
 Suffragiorum tacitorum rationes, & utilitates. 239.b
 Suspicio quid sit. 165.b
 Sibyllina carmina artificiosa. 214.c
 Synodorum propriam formam esse libertatem dicendi. 219.c

Tabel-

INDEX

T

TABELLARIAE leges Romanæ. 240.a
 Tabellis suffragia dari. 238.c
 Tacens ubi de damno Collegij tractatur, peccat. 274.d
 Tacens. Vide uerbo Cardinalis, & uerbo Senatus.
 Tacentes habentur pro consentientibus in omni Collegio. 197.c
 Tacere nolle Sanctos quattuor de causis. 206.a
 Tacere iussus Cōsiliarius debet. 70.b
 Taciti & expressi idem esse iudiciū, quomodo intelligatur. 206.b
 Taciturnitas absolute considerata. pag. 204.a
 Taciturnitas in Consistorio habetur pro consensu. 120.b
 Taciturnitas quasi thesaurus consiliorum censetur. 379.d
 Taciturnitatis tenebris quædam obtegenda. 16.a
 Tacitus consensus fallax, & a solis coniecturis proficiscitur. 201.d
 Tarquinius appellatus Tyrānus qđ decerneret quædam præter Senatū. 271.c
 Tela quatiendo suffragia dari. 238.c
 Temere, & præcipitanter fieri quæ dicuntur. 174.c
 Temporalia ad spiritualem finem ordinantur. 364.a
 Tentare Deum qui dicantur. 4.d
 Thebani quomodo Senatū pingebant. 312.a
 Themistoclis consilium quamuis utile reiecit Aristides, quia non iustum. 135.a
 Tiberij dictum de Senatu. 65.b

Tiberius Casar quomodo elegit consules. 80.c
 Tiberius Senatū uenerabatur. 272.a
 Timor inordinatus arguitur. Vide metus. 92.b
 Timor reuerentialis cum filiali conuenire uidetur. 122.a
 Timor reuerentialis est utilis. 121.a
 Tridentinum Concilium. Vide Concilium. 314.b
 Tripartita ratione omnes præcedentes casus operis fere comprehendit. 326.b
 Triplex persuadendi, seu dandi consilij modus, ratione, auctoritate, exemplo. 211.d
 Triplex potest considerari uoluntas in Papa. 292.d
 Tripliciter aliquem versari posse circa cognitionem. 176.b

V

VANITATIS, aut fastus suspicio abesse debet a Card. pag. 369.b
 Varietas graduum, & officiorum ad Ecclesie pertinet perfectionem. pag. 368.c
 Varietatem ordinum Regina Sabba videns stupebat. 368.c
 Verba præcipuum locum inter signa habent. 196.a
 Verba signa data uocari solēt. 195.d
 Verbis, & signis standum esse iuxta communem sensum. 198.c
 Verecundia aliquando est uitiosa. pag. 117.b
 Veri Cardin. forma expressa a quodā ornatissimo Consiliario. 367.b
 Veritas abstracta non sine difficultate comprehendi potest. 277.d
 Veri-

I N D E X.

<i>Veritas grata est naturæ hominis.</i>		<i>tia.</i>	359.a
pag. 85.d		<i>Virtutes aliæ veræ, aliæ falsæ.</i>	222.c
<i>Veritas odium parit.</i>	218.c	<i>Virtutum documenta illustriora præstantia sunt a Cardinalibus, quam ab aliis.</i>	367.b
<i>Veritas tamquam in profundo difficulter eruitur.</i>	265.b	<i>Vocationem suam videre quisque debet.</i>	351.b
<i>Veritatis virtus in quo consistat.</i>			
pag. 195.d		<i>Vox uiua est necessaria, ubi consensus pro forma certo tempore requiritur.</i>	303.b
<i>Veritatem opinioni præferendam.</i>		<i>Vocis uiuæ efficacia quanta.</i>	246.a
pag. 198.d		<i>Voce ferri suffragia, optimum esse;</i>	
<i>Verum consilium naturaliter mouet.</i>		pag. 241.d	
pag. 78.c		<i>Voluntas duplex, perfecta, & imperfecta.</i>	76.a
<i>Vestimenta non sunt primo instituta ad significandum.</i>	199.a	<i>Voluntas in omnibus rebus damnari debet.</i>	336.b
<i>Vestibus propriis sectæ Saracenæ nõ licet vti.</i>	199.c	<i>Voluntas permissionis.</i>	57.d
<i>Vicarius Christi. Vide Papa.</i>		<i>Voluntas sola Principis non est consideranda.</i>	185.c
<i>Villicationis ratio reddenda etiam de verbo otioso.</i>	7.c	<i>Voluntati superioris esse obediendum, quo sensu habeat veritatem.</i>	69.b
<i>Vincibilis, & voluntaria est ignorantia, a qua error conscientie procedit.</i>	298.b	<i>Voluntatem pro facto reputari.</i>	226.b
<i>Virtus Charondæ.</i>	49.c	<i>Vsus generalium regularum.</i>	323.c
<i>Virtus est qualitas bona, qua nemo male vititur.</i>	126.d	<i>Vtile est consilium Principi, & aliis.</i>	pag. 78.d
<i>Virtus perseverantem animi firmitatem postulat.</i>	107.c	<i>Vtilitas duplex, intrinseca, & extrinseca.</i>	151.d
<i>Virtutis actum aliquando reperiri sine uirtute.</i>	336.d	<i>Vulgo bonum dicunt, quod placet sensui.</i>	87.c
<i>Virtutis impedimenta quadam sunt hominum, quadam Prælatorum.</i>			
pag. 367.d			
<i>Virtutis nullam posse dici actionem nisi recta sit perse, & recte exerceatur, colligitur ex Concilio Tridentino.</i>	337.d		
<i>Virtutis opus recte facere quid complectatur.</i>	336.d		
<i>Virtute vera præditi hominis præstantia.</i>			

F I N I S.

DE SACRI

DE SACRI
CONSISTORII
CONSULTATIONIBVS

P A R S I. Q V A E S T. I.

De Consultationis necessitate in rebus priuatis.

A **D**OSTVLAT instituti nostri ratio, vt cum de sacri Consistorii consultationibus simus tractaturi, ea in primis impedimeta submoueantur, in quæ Lectoris cogitatio in ipso limine posset offendere, addubitantis, forte nos in minus necessario opere versari; cum hominũ cõsultationes siue ad priuata, siue ad publica negotia pertineant, earum ex re rum genere esse censeantur, quæ arbitrariæ dicuntur, & quodam potius vsu, quàm certa necessitate institutæ. Vnde nos priusquam de rebus Cõsistorialibus, quod nobis principaliter propositum est, differere ingrediamur, nonnulla tum de priuatarum rerum, tum de publicarum consiliis persequenda esse diximus, vt certioribus gradibus ad Consistorialia perueniamus.

Posset igitur fortasse alicui in mentem venire minus esse necessarias de rebus priuatis consultationes; eo quod ius commune neminem cogit alios in rebus suis consulere, neminemve damnat sine consilio rem donantem, aut ementem, aut locantem, seu hereditatem aduentem, aut de toto patrimonio suo testantem: immo paucis exceptis casibus, quibus tutores, curatores, seu administratores certis personis, ac rebus adiungi solent, reliquis non solum plenam facultatem rerum suarum gerendarum permitti, sed etiam eisdem indulgeri scimus, vt si quando libuerit aliquos in consilium adhibere, non tamen illud sequi teneantur, a cum regula sit consilia suaderi tantum, non imperari. b quod & in consiliis Euangelicis locum habet. c Et quamuis iure veteri prudentes viros institutos fuisse sciamus, qui cõsulentibus de iure respondebant, eorumque responsa auctoritatem obtinebant, non tamen quemquam ad illos consilii causa confugere coactum fuisse legimus. d

A Sed

a l. 2. in fi. mada. & gl. c. cum olim. de arbit. b cap. fin. 14. quest. 1. c cap. integritas. 32. q. 1. d l. 2. de orig. iur. § & quidẽ ex omnibus, & §. Et vt obiter,

Sed & amplius ex ſacris literis edocemur, hominem ratione, atque arbitrii libertate a Deo inſtructum in manu conſilij ſui, non alieni relictum fuiſſe. ^a Vnde absurdum videri poteſt, eum, qui a Deo conditus fuit ad eius imaginem, & ſimilitudinem, ut alijs animantibus præeſſet, ſibi ipſi in rebus ſuis non ſufficere, ſed ad alienam opem confugere debere. Hæc & alia huiusmodi aduerſus priuata conſilia poſſent fortalle excitari.

VERVM ſi quis, re alius, ut oportet, repetita, eam iuſtis rationibus attentius conſiderarit, non dubitamus eum longe aliter iudicaturum; & nobiſcum hanc rerum humanarum conſultandam neceſſitatem perſpicue agniturum.

CONSTAT ſiquidem ex ipſis naturæ principijs, hominem ſumma Dei prouidentia ad ſocialem uitam procreatum fuiſſe, non tam delectationis, quam neceſſitatis cauſa; ^b propterea quod cum ex anima, & corpore conditus eſſet, egebat vtrumque aliena ope, atque adiumento. Nam quod ad corpus pertinet, nemo non videt fragile illud, nudum, atque inermis oportere ab alijs nutrirī, foueri, atq; defendi. Quod uero ad animum ſpectat, quis pariter nō perſpicit, niſi aliorum diſciplina informetur, ac moribus, & doctrina perpetuo excolatur, rudem prorsus, imperitumq; deprehendi? ^c Quod ſane ex ipſa humanæ naturæ conditione proficiſci receptū eſt, que

quamuis rationis particeps cōdita fuerit, quia tamen cum corpore coniuncta erat, neceſſe q; habebat ad cognitionem hauriendam ſe ad ſenſus conuertere, & phantaſmata ſpeculari; propterea non licuit illi, prout Angelis, ſolo intuitu, ac momento, naturaliter reſ abſque vllō labore, atque errore apprehendere. ^d Verum neceſſe ei fuit, res pedetentim cogitatione percurrere, paulatimq; progreſſus de vna ad alteram facere, conſequētijs rerum ex cauſis antecedentibus longo examine, & circuitu colligere, ^e & tandem magna animi contentione aliquando reſ comprehendere, aliquando non cōprehendere, ſed putare ſe comprehendere, & ſpecie boni decipi, ^f fac plane aperte videre ſe ad multa percipiēda, & efficienda aliena ope, ^g & conſilio neceſſario indigere. Quæ humana conditio magna certe ex parte etiam in ipſo innocentie ſtatu ſe oſtendiſſet, quo non omnes homines æquales proditi fuiſſent, ſed aliqui maiores, qui minoribus conſulerent, aliqui doctiores qui ſimpliciores inſtruerent. ^h

VERVM poſt naturam lapſam eo magis hæc hominum imbecillitas patefacta fuit, mutuamq; ferendi ſibi inuicem ſubſidij neceſſitatem euidentius declarauit, tum propter interni hominis aciem ex peccato debilitatam, quod ſecum ignorantiam, difficultatemq; operandi

A operandi traxit, ^a tum propter rerum ipſarum, quæ extrinſecus apprehendendæ ſunt, auctas poſt præuaricationem ex cæco hominum amore nouitates, varietates, obſcuritates, atque incertos exitus, ^b quibus curandis, & quemadmodum oportet adminiſtrandis, neceſſarium eſt, circumſtantias omnes, quæ multiplices ſunt, perſeſte obſeruarē, necnon vniuerſalia rationis principia ad ſingularia illa, quæ repente, & quaſi momento contingunt, applicare, ^c & diuturno vſu plurima, quæ varia ſunt, atque incerta, ac prope infinita, comperta habere. ^d Cum autem hæc omnia in nullo quopiam, quantum ſatis eſt, reperiri, nec ab vno omnibus in rebus, ^e atque omni tempore præſtari poſſint; ^f euidenter perſpicitur hæc petendi conſilij neceſſitas, cum facilius ſit a multis multa, quam ab vno tantum cognoſci, ^g quia, quod vni non occurrit, alteri ſe offert. Quæ ex re conſilium aliqui dictum eſſe volunt quaſi conſidium, quod plures ſimul conſideant ad aliquid determinandum, ^h & præſertim quia ad bene operandum ⁱ non ſolum perſpicendum eſt quid fiat, ſed quomodo id fiat, non caſu, non impetu, non carnis affectu, non proprio ſenſu, ſed recta electione, congruentibusque ſui medijs: tempore item, modo, loco, animi firmitate, alijsq; plurimis circumſtantijs perſpectis, atque ſeruatis, ^j quæ vt in vno tantum homine naturaliter, perpetuoq; inueniantur, inauditum, ac fere incredibile videtur. ^k

QUA PROPTER ſententia tum ſanctorum Patrum, tum Philoſophorum ea ſemper fuit, hominem ſibi ipſi rebus grauibus, ac difficilibus gubernandis vt plurimum minime ſufficere, ^l ſed præter ſupernum ^m auxilium etiam prudentum conſilio adiuuandum eſſe; vt quemadmodum ex ſcintillis multis lumen vnum accenditur, ſic copulatis multorum mentibus, quæ antea diuiſæ erant, ſolidius humanarum rerum adminiſtrationibus proſpiciatur. Et qui antea ſinguli duos tantum oculos, ac manus, & pedes habebant, ⁿ vnde non omnia circumſpicere, atque attingere poterant, nunc coactis quaſi in vnum cætum multorum oculis, & manibus, vniuerſa commodius, & clarius luſtrare, & contrectare poſſint.

Quod eo amplius confirmatur, quia certum eſt, Chriſtiano homini nullam actionem a deliberata ratione proficiſcentem, & in indiuiduo, quod vocant, conſideratam tamquam indiſſerētem propoſitam eſſe debere, ^o nihilq; omnino otioſe, nihil fortuito, aut inconsideratè ei ſuſcipiendum eſſe, cum notum ſit verbi etiam otioſi rationem illi reddendam. Hincq; negotiatori ſolet comparari; ^p quoniam quemadmodum mercatores ſuam pecuniam non ſolum

^a Eccleſ. 15.

^b S. Thom. de regim. princip. lib. 4. cap. 2. 3. Aegid. lib. 2. par. 1. & lib. 3. par. 1. cap. 4.

^c S. Thom. 1. par. q. 101. artic. 1.

^d S. Thom. 1. par. q. 58. ar. 3. 4. & 2. 2. q. 49. ar. 5. ad 2. ^e S. Thom. 1. par. q. 79. ar. 8.

^f S. Tho. 2. 2. q. 49. artic. 5. & 3.

^g S. Tho. in 1. par. q. 96. ar. 3.

^a S. Tho. 1. 2. q. 85. art. 3.

^b S. Tho. 1. 2. q. 77. artic. 2. 4. & ſeq.

^c S. Tho. 2. 2. q. 49. artic. 5. & 7.

^d S. Th. 2. 2. q. 49. artic. 1. & q. 47. art. 3. ad 2. & 3.

^e S. Th. 2. 2. q. 49. ar. 3. in fine. ^f c. prudentia. de offic. deleg. c. de quib. 20. diſtin.

^g S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 3.

^h S. Th. 2. 2. q. 49. art. 7. & q. 51. art. 1. ad 3.

ⁱ S. Tho. ſupra.

^k S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. in corp. & ad 3. in fine.

^l S. Tho. 1. 2. q. 14. ex Ariſt. lib. 3. Ethic. c. 3. ^m S. Tho. 2. 2. q. 52. art. 1.

ⁿ Ariſt. lib. 3. Polit. c. 7. c. 11. & lib. 4. c. 14.

^o S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 9.

^p Matth. 13.

numquam inanem aut sterilem esse patiuntur, sed eam utiliter a-
fidueq. exercere student, ut quam maximum possunt lucrum inde
referant, sic Christi disciplinam sequenti omnia tum certa electio-
ne, & deliberatione sunt instituenda, tum recta ratione ad debi-
tum finem dirigenda, ^a & ideo prudentiæ virtutem aiunt sapien-
tes unicuique esse necessariam, ^b cum eum illa dicatur recta ratio re-
rum agendarum, iuuantur homines illius auxilio non tantum ut
munera, quæ sibi incumbunt, caute, & circumspicte expleant, ^c
sed etiam ut salubria a peritis documenta suscipiant: quod ad do-
cilitatem pertinet, quæ prudentiæ pars integralis dicitur. ^d Nam
cum ab uno homine omnia nequeant, quantum satis est, confide-
rari, indiget unusquisque ab aliis erudiri, aut certe admoneri, in
eoq. studium ponere, ut exceptis casibus a Doctoribus traditis, qui
consultationi non subiiciuntur, ^e in reliquis aliis audiat, & eorum
consilia nec propter ignauiam negligat, nec propter superbiam cõ-
temnat. ^f Hinc S. Gregorius Anthemium reprehendebat, quia
consilia sapientum, & recta suadentium non suscipiebat: ^g qui
enim aliquid ab aliis scire potuit, & noluit, tunc illius ignorantia
eum non excusat; ^h quia nobis non solum commissionis, sed inde-
bitæ etiam omissionis ratio reddenda est. ⁱ

Quod eo magis affirmant Theologi, quando res, quam aggre-
di quis nititur, eius sit ponderis, & gravitatis, ut probabiliter a-
gentis scientiam, & experientiam transgrediatur, cum in eo rerum
genere se numquam plene exercuerit: quod quidem in actionibus
humanis frequenter solet accidere, quæ ut plurimum pendent ab
experientia, in quibus sane plus valet, & plus proficit expertus,
quam qui rationem absque experientia tenet. ^k Unde & apud Iu-
risconsultos in culpa is esse dicitur, qui talibus negotiis, artibusve
sibi ignotis se immiscet. ^l Immo illud addunt non longe ab arro-
gantia, ac temeritatis vitio eum abfuturum, qui opus illud atten-
tat, quod vires, facultatemq. suam excedit, ^m existimans se virtu-
tute, aut scientia, seu auctoritate plus pollere, quam revera pol-
leat, ⁿ siue precipitem facile prolapsurum, qui per gradus illos
minime studeat incedere, quibus ratio dirigi, atque ad operandum
ordine perducitur solet, ^o alioquin prætermittendo quod potest, &
debet, interpretatiue videri eum ex præsumptione, seu indiscreti-
one (ut eorum verbis utar) Deum tentare voluisse. ^p

Q. V. E. omnia sacrarum etiam litterarum auctoritate proban-
tur, quibus frequentissime consilii utilitas commendatur, & ad
consilium capiendum inducimur, qualia illa sunt: ^q *Erit salus vbi
multa*

^a S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 1.
^b S. Tho. 1. 2. q. 57. art. 5.
^c S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 7. 8.

^d S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3.

^e Aristo. lib. 3. Ethic. c. 3.

^f S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. ad 2.
^g S. Greg. lib. 11. epist. 29.
^h cap. peruenit cõ Gl. in verb. cõsilia. dist. 84.
ⁱ S. Tho. 1. 2. q. 72. art. 6.

^k In proœmio lib. 1. Metaph. c. 1 & Aegid. li. 3. de regim. princip. par. 2. cap. 17.
^l Dec. 1. culpa non caret. de reg. iur.
^m S. Th. 2. 2. q. 21. art. 4.
ⁿ S. Th. 2. 2. q. 130. art. 1. & 2.
^o S. Th. 2. 2. q. 53. art. 3.
^p S. Th. 2. 2. q. 53. art. 4. ad 1. & q. 97. art. 1. & art. 3. ad 2.

^q Prou. 24.

^a *multa consilia sunt.* ^b Et: *Ne si sapiens apud te metipsum.* ^c Et: *Fili sine consilio nihil facias.* ^d Et: *Qui autem sapiens est, audit consilia.* ^e Et: *Qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.* ^f Et: *Dissipantur cogitationes vbi non est consilium: vbi vero sunt plures consiliarii, confirmatur.*

^a Prou. 1.
^b Eccl. 32.
^c Prou. 12.
^d Prou. 13.
^e Prou. 15.

Q. V. I. B. V. S. multa alia possent tum ex Græcorum & Latinorum monumentis, tum ex probatis multarum gentium, & Nationum historijs adiungi, ex quibus pateret; cõmunem, perpetuumq. hunc fere apud omnes morem extitisse, non solum res graues, ac difficiles cum prudentibus, peritisq. viris cõmunicandi, sed amplius eos, qui cautius rebus suis prospicere quæsierunt, minores etiam, & familiares causas solitos fuisse ad aliorum consilia deferre, quod olim veteres Romanos obseruasse, Cicero testatur, cum ait ad Sextum Ælium, & Manlium de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique aut officio, aut negotio relatum fuisse, & Publ. Crassum T. Coruncanum in Senatu, & apud Populum, & in causis amicorum, & domi, & militiæ consilium suum, fidemq. præstitisse. Hinc sæpe inter Iurisconsultorum responsa, legimus quæ sita in Populo frequenter Sapientum consilia fuisse: nunc de testamento condendo, nunc de societate in eunda, de donatione facienda, de manumissione, de nuptijs, de familia, de peregrinatione, atque alijs huiusmodi multis. ^g Sed quoniam hæc satis nota esse putamus, ideo ampliore nobis visa sunt non indigere probatione.

^f Lib. 3. de ora.

^g Luc. de Pen. omnes. C. de Decur. lib. 10. cu. 30. & seq.

S. V. B. D. I. M. V. S. tamen ea, quæ vniuersæ de petendi consilij necessitate hucusque affirmauimus, non quidem ad omnia omnino, quæ in hominum vsum cadunt, pertinere; sed ad ea tantum, quæ ex sapientum regulis consultationi subiiciuntur. Nam de ijs, quæ certa sunt, aut arte constant, aut a fortuito euentu pendent, aut ex cursu naturæ proueniunt, aut quæ immutabilia, & æterna, aut quæ parua, & leuia sunt, non est opus consultores adhibere, ^h sicuti nec illa, quæ agenti nota satis, atque explorata sunt, in deliberatione ponuntur: nam frustra (ut dici solet) quæritur per agros quod domi habetur,

^h Arist. 1. Rhetor. & 3. Ethic. c. 3. Aegid. de regim. princip. lib. 3. par. 2. c. 16. 17.

H. I. S. igitur, & aliis huiusmodi casibus exceptis, dicimus eum, qui sapienter actiones suas moderare cupit, prudentum virorum consilio uti debere.

V. N. D. E. ad id, quod initio obiecebatur, iure communi neminẽ compelli sibi consultores in rebus suis adsciscere; Respondetur, nec caueri legibus, ut indigens cibo, & potu alimenta ab habentibus quærat, aut ægrotus ut medicum adeat, siue qui in iudicio

contendit vt aduocatus consulat, aut ædificaturus domum, vt **A** architectum accersat, hæc enim ius naturæ, & ratio ipsa, atque humanæ imbecillitatis necessitas satis vnumquemque docent, ita ut si quis hæc negligat, aut se illis indigere non agnoscat, se parum iudicio valere manifeste ostendat. Quod si in rebus corpori necessarijs, ut fame, siti, nuditate, & morbo, diuino quodam naturæ iure vrgeremur subsidia petere, multo magis in iis, quæ ad animum pertinent, & vbi conscientia periclitari potest, id erit faciendum.

S E D amplius, dum dicebatur, hominem in manu consilii sui a Deo relictum fuisse, unde si necessarium esset ei consilium alterius, **B** penderet potius a manu aliena quàm a sua; Respondetur, sensum illorum verborum esse, ^a datum fuisse homini a Deo liberum arbitrium in rebus gerendis, nō quia liceat ei facere quidquid velit, sed quia ad id, quod faciendum est, nō compellitur necessitate naturæ, sicut ea quæ ratione carent, cum ipse libera electione possit sequi siue bonum, siue malum.

D V M etiam addebatur, Deum non deesse ullis animantibus in rebus necessarijs ad uitam; & propterea absurdum videri, quod homo, quem alijs animantibus præfecit, sibi ipsi non sufficiat, sed indigeat alieno consilio, atque auxilio; Respondetur, id nobis non **C** officere, quia sicuti non dicitur natura defuisse homini in rebus necessarijs, quamuis illum nudum, & imbellem procreauerit, nec ei arma, & tegumenta sicut alijs animantibus dederit, ^b quoniam rationem, & manus ei subministrarit, quibus possit hæc sibi comparare; sicut dedit ei liberū arbitrium, quo se ad Dei in primis: auxilium, atque hominum conuerteret; ^c cum id, quod per alios possumus, per nos aliquo modo posse dicamur. ^d

A C C E D I T præterea, quod sicuti Deus, cum omnia possit, inferiorū tamen rerum, quæ causæ secundæ dicuntur, ministerio utitur propter multiplices utilitates a Doctoribus explicatas, ^e ita & placuit illi, homines quasi secundas causas, discipulosq. ab eo edoctos, hominibus adiutores constituere, tum vt eos ad imbecillitatem suam magis agnoscendam, humilitatemq. amplectendam excitaret, tum ut ueterem progenitorum temeritatem, quæ eos in hæc angustias coniecit, ante oculos perpetuò haberent, tum denique vt diuinam erga humanum genus benignitatem, quæ numquam illis deest, patefaceret.

R V R S V S, dum deducebatur, durum nimis uideri vrgeri homines in rebus priuatis consultores sibi adhibere, quæ in libera eorum

^a S. Tho. 2. 2. q. 104. artic. 1. ad 1.

^b S. Thom. 2. par. q. 91. artic. 3. ad 2.

^c S. Tho. 2. 2. q. 5. ar. 5. ad 1. ^d Arist. 3. Eth.

^e S. Tho. in 1. q. 22. artic. 2. 3.

A rum sunt potestate, cum antiqui iuris sit regula, vnumquemque iuris sui retinendi, ac dimittendi dominum esse, ^a etiam si re propria absque alterius tamen detrimento abuti uelit; ^b Respondetur, durum id dici non posse, quod in maiorem hominis utilitatem redundat: sicuti enim per ignota loca peregrinanti, durū videri non debet, immo optabile, ducem itineris quarere, sic egentem consilio a sapientibus illud petere non graue, sed iucundum esse solet. Et verum illud quidem est ex humanis legibus, eum, qui dominus rei suæ est, eam potuisse pro derelicto habere, aut in mare proiicere: idem tamen a recta rationis regula declinasset, ac sibi ipsi quāuis non alteri iniuriam fecisset. Præterea, quod quisque de re sua pro arbitrio possit statuere, pertinet ad actum iustitiæ: at homo, præsertim Christianus, præter iustitiam, lege etiam charitatis tenetur, ut Deo, & proximo seruiat, & rebus suis longe aliter quàm leges humanæ permittere solent, vtatur.

A D id etiam, quod supra obiiciebatur, licere scilicet homini actiones suas prout velit instituere, atque rebus suis ad suū arbitrium, cum dominus earum sit, uti; Respondetur, tum morali lege rationem ipsam præfigere hominibus certam bene operandi regulam, tum vero præcipue ex Christianis præceptis teneri homines omnia recte, prudenterq. facere, neminemq. absolute rerum suarum dominum appellandum, ^c cum ei in nouissimo die villicationis suæ ratio sit reddenda, atque otiosum etiam uerbum ad calculos, vt supra diximus, sit redigendum: ^d proindeq. dicimus non licere eis quidquam perperam agere, neque inepto arbitratu suo res suas elargiri, aut retinere, ^e quamuis etiam nemini inde iniuriam, aut detrimentum inferret: nam amplius requiritur, vt, cum homines sint, suas omnes actiones debita ratione, ac moderatione, atque ad iustum, meritumq. finem dirigant, ^f atque rerum suarum vsum vbi occasio postulat, cum alijs communicent. ^g

D E N I Q V E si replicaretur, hoc nihil aliud esse, quàm compedes hominibus iniicere, eosq. libertate res suas gerendi, atque de his statuendi spoliare, facultatemq. maleuolis præbere illos in iudicium deferendi, atque vexandi, quod non ad exactam prudentiæ trutinam singulas domesticas res examinarint; Respondetur, hoc Doctores, qui sapienter loquuntur, minime sentire: nam dicunt teneri quidem vnumquemque, quidquid agit, recte prudenterq. agere, sed non dicunt debere eum omnibus in rebus consultores adhibere. Nam si res leues sint, & faciles, aut etiam si graues sint, sed tamen eidem bene notæ, & perspectæ, non est necessaria alia

^a In rem adæta C. mandati. ^b l. sed & si. §. cōsuluit, de petition. hered. l. etiam. §. 1. fol. man.

^c S. Tho. 2. 2. q. 66. artic. 2.

^d Matt. 12.

^e S. Tho. 2. 2. q. 185. artic. 7.

^f S. Tho. 1. 2. q. 1. artic. 2.

^g cap. sicut hi, 47. dist. 8. Chrylost. conc. 2. in Lazarum.

a S. Tho. 1. 2. q.
14 artic 4 & q.
44 art 2.

b Gl. c. si de re
ind. in 6. verb.
Munium.

consultatio, quæ ad causas tantum dubias, & difficiles, seu gra-
ues, atque arduas pertinet: ^a quod quidem quomodo dignoscen-
dum sit, non potest certa regula comprehendere, cum res eadem se-
cundum subiectam, vt aiunt, materiam, modo parua, modo ma-
gna, modo leuis, modo grauis censeretur, quod sapientis est iu-
dicare. ^b

Sed & illud, quod potissimum est, addunt, hæc omnia ad forum
tantum interius, quod conscientie dicitur, & vbi culpæ examinan-
tur, non autem ad exterius, quod apud Tribunalia Iudicum agi-
tur, pertinere, ita vt vereri nemo debeat, si non adhibitis confi-
liarijs, res suas domesticas gesserit, veluti filiam collocando, fun-
dum emendo, villam ædificando, Principem virum hospitio exci-
piendo, sibi ideo litem apud Magistratus intendendam esse. Nam
hæc & alia huiusmodi, quæ ad res proprias, ac priuatas pertinent,
non cõsuerunt leges foro externo esse subiicienda: cuius finis cum
ad Reipublicæ tantum tranquillitatem dirigatur, ideo peccata illa
tantum coeret, quæ sunt aduersus iustitiam. At vero consilium
non petere, præsertim in rebus proprijs, non repugnat iustitiæ, sed
potius prudentiæ: & propterea ad aliud forum pertinet, quod in-
ternum dicitur: hoc autem nihil in emendatum relinquit, & latissi-
me peccata quæcumque contra virtutes omnes complectitur. Vn-
de hæc, de quibus loquimur, apud supremum Iudicem diligenter
erunt suo tempore excutienda, & tunc ratio reddenda, quare præ-
termisso consilio, quod facile peti poterat, maluerit quis proprio
quàm sapientium virorum sensu grauiora viribus suis aggredi, te-
mereque tractare. Id autem proxima quæstione plenius etiam
persequendum, ita eo loco postulante, reseruamus.

A PARS I. QVAESTIO II.

Quid in rebus publicis, & quæ pertinent ad Princi-
pes & Magistratus?

QUAMVIS probatum satis esse existimemus ex ra-
tionibus in præcedenti quæstione adductis, omnes ho-
mines consilio omnino indigere; dubitari tamen iure
posse videtur, an eadem necessitas etiam Principes &
Magistratus in publicarum rerum administratione com-
prehendat, non solum propter excellentiam status, qua alijs eminēt,
vnde aliquid maius homine referre videntur, & ideo honor eis, &
cultus tribuitur, ^a sed et quia cum alijs præpositi sint, vt eos guber-
nent, & moderentur, ^b absurdum videtur, illis, qui alios regere de-
bent, alieno consilio opus esse. Et præterea, quia in publicis rebus
administrandis summa cautione, ac taciturnitate plerumque opus
est, ita vt Principibus non tutum sit animi sui sensum pro ciuium salute
alijs communicare, quod Antigonum Regem Asiæ, & Iulium Cæ-
sarē apud Romanos, & alios quamplurimos obseruasse legimus. ^c
VT igitur dilucide res tota explicetur, notum illud esse scimus,
Principes, ac Magistratus, & alios huiusmodi viros duplicem perso-
nam referre, ^d alteram priuatam, quæ eis cum omnibus hominibus
communis est, alteram publicam, quatenus alijs præsumunt, & publi-
cum munus ad communem populi vtilitatem administrant. Quod
igitur ad priuatam spectat, dubium non videretur communi eos cum
alijs iure censeretur: nam cum hæc consultandi necessitas, de qua agi-
mus, tam ex humanæ naturæ conditione, quæ omnes complecti-
tur, quàm ex progenitorum lapsu, qui ignorantiam in posteros
inuexit, in vniuersum hominum genus propagatam fuisse dixerim-
us, sequitur eandem in Principes etiam, ac Magistratus qui ex
numero mortalium sunt, & humanis conditionibus perinde ac re-
liqui homines ipsa origine obnoxii, pariter transfusam fuisse.

Quod vero ad publicam spectat, idem plane dici posse videtur:
quandoquidem dignitatis gradus, non illis maiorem, aut scientiam,
aut experientiam, aut prudentiam, excluso diuinæ gratiæ au-

xilio

QVAEST.
II.

a S. Tho. 1. 2. q.
102 art 1.
b S. Tho. d. q.
102. art. 2.

c Plutar. in De
metr. Suet. in
Iulio.

d cap. ex litte-
ris, & ibi gl. de
proba. l. si con-
sul. ff. de adop.

xilio, adiungit: nec illi, adepto sublimiore honore, ob id peritiores, aut sapientiores euadunt, sed ampliore tantum auctoritate decorati, latiore etiam, atque illustriore tum acquirendæ, tum exercendæ virtutis occasionem nanciscuntur. Immo quo grauiora, ac periculosiora negotia suscipiunt, quippe quæ non ad sua quæ ab eis pendent, sed ad aliena, quibus salus populi nititur, commoda spectant, eo perfectiore modo se in ijs gerere tenentur, proindeq. maiorem multorum consultationem, ac sollicitudinem adhibere, ut muneris suo satisfaciant. Hinc ab aliquibus Senatus, anima, ratio, & intelligentia Reipublicæ vocatur: proinde sicut corpus sine anima perit, & homo sine ratione nihili est, sic remotis consilijs, publicas res pessum ire videmus. Et ideo scribit Lampridius^a Severum Imperatorem nunquam aliquid statuisse absque plurimorum Iuriconsultorum, aliorumq. peritorum corona. Et Augustus quamuis valde sapiens, dicitur tamen adhibuisse ad consilium etiam priuatum Mœcenatem, & Agrippam, sicut Iulius Cæsar Q. Pedium, & Cornelium Balbum. ^b Quemadmodum enim ratio ipsa ostendit, eum, qui multorum administrationi præest, non posse tam multiplici officio sine multorum auxilio satisfacere: sic quando Principes eorum hominum comitatu se circumseptos esse delectantur, qui religione, integritate fide, ac prudentia præstant, voluntatemq. in consilijs eorum auscultandis, ac iudicium in deligendo meliora adhibent, eos certe errare vix vnquam posse censendum est, cum facilius omnino videat, alios nullo perturbatos affectu, quid optimū sit sentire, quam eos, qui in rebus suis proprio iudicio nimium fidunt: sicuti qui spectant ludentes, rectius iudicare solent. Hinc etiam Salomonem legimus cælesti quamuis sapientia affluentem, de suo tamen sensu semper solitum vereri, ut qui diceret: ^c *Ego paruulus sum, & nesciens egressum & introitum meū, & nesciens quo me uertam.* Et S. Benedictus in regula sua mandauit, ^d Fratres omnes etiā inferiores ad consilium vocari, quia multa paruulis patefieri solent, quæ maioribus absconduntur, & S. Chrysost. sæpe Magistratus & Præfectos ex sacris litteris edoceri scripsit, ne inferiorum suorum consilia spernerent, neve ea, quæ ad aliorum salutem moliantur, cum illis communicare detrectarent. Hincq. sapientes Principes adeo Consilium, & Senatum necessarium esse ad rectā, salubremq. administrationem censuerunt, ut de Regibus magnis legatur, uertisse eos, ne filii, ad quos Regnum deferendum esset, scientiarum studiis imbuerentur, ut se rudes agnoscentes, aliorum sibi consilia adiungerent, quippe qui optime scirent eos, qui potestate præditi,

se

A se quoque præstare scientia sibi persuadent, audere uiribus suis fretos cuncta arbitrii sui impulsu peragere, unde in perniciem labuntur. Quod & ueteres religiosissimi Imp. Theodos. & Valent. rescripserunt his uerbis: *Bene enim cognoscimus, quod cum uestro consilio, Patres conscripti, fuerit ordinatum, id ad beatitudinem nostri Imperij, & ad uestram gloriam redundare.* Et Policrates scriptum reliquit, fieri non posse, ut salubriter principatum administret qui consilio sapientum non utitur.

ID uero nihil ipforum Principum tum sapientiæ, tum existimationi, atque auctoritati detrahit: quoniam hæc in eorum non sunt potestate: & sapientis non est, ut ille dicebat, nisi præstare culpam. Hincq. antiquissimum hunc Hebræorum, Aegyptiorum, Assyriorum, Persarum, Græcorum, Romanorumq. morem fuisse legimus, quin perpetuū hunc fere omnium Gentium, Nationum, & Populorum usum extitisse, ut consiliarios in publicis administrationibus secum adhiberent: id enim maiorem auctoritatem eorum legibus, & decretis acquirere, quæ cum sapientum consilio firmata esse populus uideret, præsertim, cum facile sit Principibus ipsis selectissimos, peritissimosq. uiros sibi adiungere, quorum opera, atque industria utantur: quod priuatis uiris non æque conceditur. Vnde &

C Arist. ad Alexandrum Regem scribebat, ^b consiliari diuinissimam rem esse, quod inde quid præstantius, & utilius sit, inueniatur. Si quidem Principis maiestas non in eo tantum dignoscetur, ut possit, sed ut nouerit ex pluribus quid melius sit eligere, & amplius uelit id quod utilius sit, præstare; alioquin uerendum est, ne auctoritas sine consilio tanquam gladius habeatur in manu furiosi. Et ideo Plato quoque consilium rem sacram appellabat. ^c

QUOD si quis dicat, alienum consiliū non esse homini necessarium, qui propria prudentia præditus sit, immo sicut locupletes homines aliorum inopiam subleuant, sic eiusmodi uirum aptum esse potius aliorum imbecillitatem consilio suo adiuuare, quam ut egeat ipse sibi ab alijs consuli, & ideo Principes, & Magistratus iure optimo in hoc ordine habendos esse, quos præclara merita, & uirtutes ad eos gradus euerunt; Responderi solet, dupliciter consilium considerari posse: ^d alterum, quod intrinsecus inest: alterum, quod extrinsecus assumitur. Nam cum consilium nihil aliud sit, quam inquisitio quædam de rebus gerendis, data est homini ratio, cogitatio, & memoria, qua ualeat præterita repetere, præsentia animaduertere, & futura prospicere, secumq. diligenter, quid factu opus sit, expendere, & ratio cinari, vim consultiuā intimo corde exercendo, atque

^a In uita Seueri longe ante medium.

^b Dio. Cassius lib. 52. in prin.

^c 3 Reg. 3.

^d capit. 3. ubi Turrecem. uita. 25.

^a I. humanum C. de leg.

^b In Rhetor. ad Alex. c. 1.

^c Pla. in Theage, siue de sapientia in pri.

^d Iauel. polit. Christ. trac. 3. cap. 1.

atque interiores animi vires quasi in consilium cogēdo: quod consilium intrinsecum, & proprium sui ipsius dicitur, sicut de Dauide, de Susanna, alijsq. sapientibus uiris legimus, qui periculis circumuenti, aut difficilia meditantes, varia versabant in corde suo; & de Cicerone, quē librum de suis consilijs conscripsisse Boetius tradit. ^b Consilium vero extrinsecum est id, quod ab alijs petitur, scrutando quid sentiant: quod fit siue consulendo libros, & monumenta, quæ tamen vt plurimum minus perfecte profunt, cum singulæ circumstantiæ, quæ negotijs contingentibus adhærent, litteris consignatæ minime reperiuntur; siue uiuam aliorum vocem, & iudicium præsertim seniorum, & probatorū virorum exquirendo: quod sane consilium extrinsecum dicitur, atque illud est proprie, de quo nos hic agimus. Quapropter admitti quidē potest, Principibus scilicet negandum non esse, quin si primum illud consilium probabiliter valeant vindicare, quod ab eorum industria, solertia, ac vigilantia pendet: sed alterum illud extrinsecum nō ideo minus necessarium illis esse dicitur ad grauiā negotia, ut oportet, administranda, propter particularia videlicet plurima accidentia cum rebus ipsis cōiūcta, quæ cum ab vno nequeant homine prouideri, ac non nisi experimento cognosci, certum vtique est, melius multo, ac plenius a pluribus, quàm ab vno tantum exploranda illa fore, cum, ut dici solet, plus uideant oculi, quam oculus. Quod & Imperatores in legibus ciuilibus attestati sunt, dicentes, *Dubium non esse, omnia omnino, quæ consilio recte geruntur, iure, meritoq. effectu, & firmitate niti.* ^c

^a Dan. 13. &
^r Reg. 27.
^b Boet. lib. 1.
de Music. c. 1.

^c I. dubiū non
est, C. de re pūd.

^A **A** T si replicetur, immo Principes multos inueniri non tantum ingenij acumine, intelligentia, atque doctrina, sed etiam longo rerum usu, maximaq. peritia præditos, quibus subsidiaria, aduentitiaq. aliorum opera minus uidetur esse necessaria; Respondemus, in moralibus, ut notum est, ad ea respici, quæ ut plurimum, non quæ aliquando tantum, & raro usu uenire solent: certum autem illud est, ut plurimum, plus multos, quàm vnum cognoscere. Dicitur etiam non exigere nos à Principibus, ut in ijs rebus, quas bene notas habent, atque experimento didicerunt, consiliarios adhibeant; sed hanc eorum notitiam cum usu coniunctam, qua se præditos esse aiunt, diligenter obseruandam esse, ne ad alia prioribus minime cohærentia protendatur: non enim, quod aiunt, Iuriconsulti, apprehensa possessione partis agri, totum agrum apprehensum censerit; sic in prudentiæ disciplina accidit, cuius campus cum sit latissimus, totum necesse est per singulas partes peragrari, si totum quis uelit obtinere; alioquin quod in præscriptione dicitur

^A **A** dicitur, quantum longo usu fuerit præscriptum, tantum censerit possessum, & non ultra: sic & in prudentia obseruatur, quæ se varie admodum diuersis solet communicare. Vnde Videmus aliquos regia industria præstantes, non autem œconomia: & alios politica, non autem militari: ^a & alteram esse prudentiam, quæ singulis ad necessitatem salutis sufficit: alteram, quæ aliorum quoque gubernationi prouidet: ^b deinde alteram, quæ ad Principes: alteram, quæ ad subditos pertinere solet. ^c Ex quo liquet, quamuis aliquis prudentiæ laude aliquot in rebus excellat, non tamen illi ubique tamquam rerum omnium consultissimum esse censendum,

^B **B** unde & vetere prouerbio dicitur: *Nemo solus satis sapit.* ^d **V E R V M** si quis obiiceret, Principes, & Magistratus, Dei ministros vocari, qui non sine causa gladium portant ad exercendam Dei in terris iustitiam, & probabileq. esse, habere etiam adstantem sibi diuinam gratiam eos in munere suo illustrantem, & illis dotes omnes, atque auxilia ministrantem, quæ ad gerendos, vt oportet, ipsos honores, sint illis adiumento. Vnde si nequeant nisi multis adhibitis arbitris atque assessoribus vocatis, publicas res decernere, hoc nihil aliud erit, quàm populum censorem regiarum actionum, & morum constituere, & detrahendi occasionem præbere, & multorum calumniis Principem obiicere. Respondemus, rudes quidem homines, & ignaros sic forte posse suspicari, sapientes vero, & graues ne utiquam, quippe qui norint, Principes exigere consilia, non vt illis sint subiecti, sed vt ea diligenter perpendant, & quod satius fuerit, deligant; cum non minoris sit sapientiæ inter varia multorum consilia quod optimum sit discernere, atque illud exequi, quàm res ipsas ad consultationem deferre. Quapropter ea, quæ iuste Principibus debentur, nos nullo pacto adimimus: sed cum videamus Moysen, Dauidem, Salomonem, aliosque viros sapientissimos, Deique spiritu plenos sibi consiliarios, adiutoresque viros accersisse, existimamus tantum abesse, vt hoc diuinæ voluntati repugnet, ut potius hinc magis illius gratia erga eos prouocetur, quippe qui per semitas, ac media ab eo disposita incedant, & minimumq; prudentiæ suæ fidentes, ad alios quamuis inferiores, ac paruulos confugiant. ^e

^f Sed præterea dicimus ea, quæ obiiciuntur, in foro quidē, quod aiunt poli, non autem in foro fori esse accipienda, prout sæpe in alijs materijs feruari solet. ^g Nam apud homines cum quis minus aliquod iure adeptus est, aut ad magistratum euectus, aut digni-

^a S. Tho. 2. 2. q. 47. art. 11. & q. 50. in præf. Arist. 6. Ethic. cap. 8. ^b S. Th. 2. 2. q. 47. art. 10. & 12. ^c Arist. lib. 3. Politic. c. 3. & lib. 6. Ethic. c. 9.

^d Rom. 13.

^e S. Th. 2. 2. q. 83. art. 2. in respons. ^f Mat. 11. & 18. & Luc. 10. ^g c. si. in R. 17. q. 4. & c. 1. de iud. in 6. & c. consuluit. de vsur. c. tua nos. de sponsal.

^a Abb. c. si qui do. de rescript. nu. 3. Ias. Bar. barius, de off. prat. nu. 11.

^b c. statuti. §. assessorem, de rescript. in 6.
^c Inno. c. cum speciali, de appell. Abb. c. ut debitus, de appellat. nu. 28. Franc. num. 43. Io. And. in addit. ad specul. lib. 2. par. 2. de requisit. cōs. in verb. cōsiliū.
^d I. Barbarius, de off. prat.
^e 1. r. de viti. cap. Abb. cap. quia plerique, de immun. Eccl. nu. 12. & seq. & in tract. de regul. pol. & for. reg. 40. & 49.
^f S. Tho. 1. 2. q. 91. art. 4.

^g S. Tho. in 3. par. q. 59. art. 1. & in 2. 2. q. 60. art. 2. Plato. in Gorgia post medium Arist. polit. s. c. 9. Cic. in epist. ad Quintam Fratrem.

dignitatem quamvis amplissimam consequutus, eo ipso ad illud **A** quidquid officij est, nisi manifeste inhabilis, atque indignus sit, administrandum idoneus esse censetur, a illiusq; prudentiæ considerandum relinquitur, an multis, vel paucis, aut nullis egeat extrinsecus adiutoribus, quibus siue palam, siue secreto prout ipse ijs indigere iudicauerit, vtatur; nec ideo ei status sui, aut debita in eo munere exercendo peritiæ, controuersiam moueri ius est: quod quidem de iudice delegato in Concilio Lugdunensi ab Innocentio IIII. responsum fuit, ^b & a Doctoribus in similibus alijs casibus firmatum fuisse videmus, ^c ad tollendas scilicet populorum perturbationes, ingentemque rerum & actionum omnium confusionem, si quis hæc ad exactam rei veritatem redigere vellet: quod olim etiam in eo, qui pro Prætoris se gesserat, ^d & in rerum vscapionibus ac præscriptionis restitutionibus, alijsq; huiusmodi constitutum fuisse legimus. ^e At vero quoniam non patitur Deus, qui est summa bonitas, veritatem, iustitiam, innocentiam, ac sapientiam offensam, aut violatam apud homines relinqui; propterea in supremo illo, atque acerrimo iudicio, quod forum poli dicitur, hæc omnia ex integro repetenda, atque examinanda referuat, ^f vt id, quod consulto fieri debuerat, si quis inconsulto maluerit, atque inconsiderate, nec qua oportebat prudentia gerere, ^g id sciat in nouissimo die, tanquam culpa infectum congruenti poena refarciendum, quam nos nec grauissimam semper, nec leuissimam futuram pronunciamus, sed qualem rei conditio postulat. Idcirco monent sapienter Doctores: Ad quoscumque id pertinet, vt conscientiam suam in muneribus fungendis accurate examinantes, sibi ipsis, dum tempus est, caueant, & culpa carere nitantur.

P O S T R E M O si quis diceret Monarchiam, quæ ab vno pendet Principe, præstare Aristocratia, quæ plurium administratione nititur, hincque licere argumentari, minus tutum esse multorum **D** sententias adhibere, tum quia plerumq; negotia varietate opinionum conturbantur, atque implicantur, tum etiam quia Principis dignitati detrahi videtur, si vrgeri illum dixerimus aliorum consilia exquirere, quasi ipse quid agendum sit, nõ videat, & propterea ab aliorum sententijs pendere debeat, quod indignum videtur. Respondetur, in Monarcha sicut in Iudice, tria considerari, potestatem scilicet, sapientiam, & probitatem: ^g ex his autem formam quidem essentialem in potestate consistere, quæ penes vnum esse debet, tum propter vnitatis rationem, quæ alijs perfectior est,

tum

A tum propter pacem conseruandam, aiaq; plura commoda; quæ inde ad publicam utilitatem manant; a reliquas vero duas partes esse veluti accidentia, quæ aliquando in alijs gubernationibus meliores inueniuntur, & ideo posse istas in Monarchia aliorum bonorum, & prudentum auxilio suppleri; cum potestas aliunde pendere nequaquam possit, cuius ratione Monarchia simpliciter, & absolute alijs gubernationibus præfertur: vnde, & Veteres a Consiliarijs Rectores distinxerunt, ^b Quapropter nos non dicimus eos, qui in consilium adhibentur, plus Principe sapere, aut illum ab eorum iudicio debere omnino pendere, sic enim illius auctoritas ei integra non relinqueretur, sed dicimus illorum esse Principi quid sentiant fideliter denunciare, Principis vero, quæ potior illorum sit sententia, discernere, & diffinire. ^c Tum sibi facile persuadere magnum veritatis argumentum ex eo existere, cum omnes inter se, aut certe quamplurimi consenserint; quorum sententiam sequi, tantum abest, ut auctoritatem, aut prudentiæ opinionem imminuat, vt potius augeat; sapientis enim est, & veritatem propositam agnoscere, & ei libenter adherere.

E X H I S ita explicatis: quamvis dissolutio eorum, quæ initio quæstionis obiecta fuerunt, satis colligi posse uideatur, adhuc tamen sigillatim respondendo; dicimus, Primum non obstare, quo Principum celsitudo, atque eminentiorum status proponeretur, quasi indignum esset eos aliorum consilij petendis subijcere; Nam respondetur, summæ eorum potestati nihil idcirco derogari, sed ampliore potius materia illis ministrari patefacienda eorum sapientiæ, dum auditis plurium sententijs, ipsi quid potius, utiliusue futurum sit, ex iis deligunt, vnde eorum constitutiones maiorem apud omnes existimationem, facilioremq; executionem nanciscuntur. Quapropter recte Alexander Seuerus ex consiliariorum suorum sententia, quam libere dici ab vnoquoque mandabat, propriam sententiam sæpius emendauit, Matriq; Mammææ obiectanti quod ita imperium debilius, ac contemptibilibus redderet, sapienter respondit: At securius, & diuturnus. ^d Quam optimam regendi Imperij rationem a Lycurgo, ^e & alijs præclaris Imperatoribus ^f didicisse videtur.

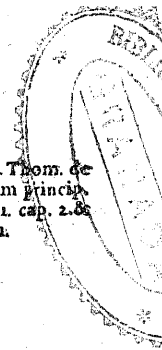
N O N etiam secundum, quo dicebatur, absurdum videri eos, qui regere alios debent, aliorum consilio indigere: quoniam sic viderentur potius regi, quam regere; Nam respondetur, regendi rationem in potestatis, & iurisdictionis auctoritate consistere, quæ eo firmiter, efficaciusq; exercetur, quo magis ea, quæ præcipiuntur, rationi

a S. Thom. de regim. princip. lib. 1. cap. 2. & sequ.

b S. Tho. lib. 4. de regim. prin. c. 14. & 25.

c S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. & q. 47. artic. 4. & 12.

d Lamprid. in eius uita.
e Plutar. in eius uita.
f Capitolin. & Dio. in uita M. Antonini Phil. & Traianæ.

rationi sunt, atque æquitati consentanea. Ad hanc vero recti, A honestiq. regulam obtinendam, dubium non est prudentum consilia plurimum conferre, quibus quidem consiliis non regitur Princeps vt imperatus, sed dirigitur, ut melius imperet.

NON etiam tertium, quò dicebatur, publicas res interdum silentio obtegendas esse: quoniam non negamus si quid tale accideret, quod nulli profus pandi oporteret, quin liceat illud tenebris taciturnitatis obuoluere: sed dicimus perraro huiusmodi casus usu euenire, & nimium infelicem Principem illum censendum esse, qui saltem pauciores sibi fidos, & intimos nō habeat, cum quibus rem tuto possit communi-

care. Vnde legimus Carthaginenses, Aetolos, atque alios, ad huiusmodi pericula vitanda solitos fuisse, selectiores aliquot viros seorsum adhibere: quod sanctius Consilium vocabant.^a

B

^a Liu. lib. 36.
85. & 86.

PARS I. QVAESTIO III.

An Summus Pontifex Cardinalium consilium, siue consensus in rebus arduis necessario requirere teneatur.

Hæc quæstio paulo fufius tractata fuit, quòd multa se hic explicanda obtulerunt, quæ ad consiliorum materiam pertinent, de quibus in aliis quæstionibus sæpe fit mentio. Completur autem octo præcipue capita, seu articulos:

- I. Quo sensu accipiatur plenitudo potestatis Papæ, et quid differat ab ordinaria. Itē quid differat consensus a consilio Cardinaliū.
- II. An Papa vtens potestate ordinaria, teneatur in arduis consensum, aut consilium Cardinalium adhibere.
- III. Quia, si vtatur plenitudine potestatis: an consensus exigere teneatur.
- IIII. Quid de consilio. An Papa vtens plenitudine potestatis, teneatur necessariò illud requirere.
- V. An a iure diuino deducatur, Papam ad petenda consilia teneri.
- VI. An iure naturali, & Gētium ad idē obstrictum esse, demonstratur.
- VII. Posito quòd teneatur consilium requirere in arduis: An, si non requirat, actus ab eo gestus reddatur nullus.
- VIII. An Papa, quando requirit consilium, & quòd ei bonum, & salutare proponitur, teneatur illud sequi.

ARTICVLVS I.

Quo sensu accipiatur plenitudo potestatis Papæ, & quid differat ab ordinaria. Item quid differat consensus a consilio Cardinalium.

A

INSTITVTÆ disputationis argumentum præ QVAEST. III. sentem quæstionem a nobis quodam modo extorsit, a qua libenter nos abstinuissemus, quòd sanctæ Apostolicæ sedis, Summiq. Pontificis Maiestatem silentio potius, ac reuerentia colendam esse censeamus. Attamen cum consiliiarii nomen, de cuius munere acturi sumus, ex iis uerbis habeatur, quæ ad alterum dicuntur; siquidem Consiliarius nemo esse potest nisi alterius gratia, cui consilium dandum est; cumq. hæc duo inter se cohæreant, alterūq. ab altero quodam

B

dam

dam modo pendeat, necessarium visum est, nonnulla prius, quæ **A** ad Papam spectant, quatenus Cardinales ad cōsultationem uocat, ab eisq. sententiam exquirat, obiter attingere.

C V M igitur multiplicia illa sunt, quæ ad sacrum eorum Collegium deferri solent, nobis in præsentia propositum est, ommissis illis, quæ fidei dogmata attingunt, ea tantum generaliter completi, quæ ad negotia Consistorialia spectare consueuerunt, an scilicet in rebus arduis decernendis, Cardinalium consensus, aut consilium a Papa necessario sit requirendum.

N A M tamen materiam hæc a Doctoribus latissime, atq; vberissime tractatam esse non ignoremus: ^a quoniam tamē multa adhuc **B** perdifficilia, ac controuersa ab eisdem relicta, aut non satis explicata fuerunt, existimauimus non alienum ab instituti nostri ratione futurum, si ea, quæ nobis hoc argumento probabilia videntur, in medium afferre curemus, non ut plus ceteris nos vidisse, aut inuenisse arbitremur, sed ut quæ permixta tradita, ac coaceruata ab aliis legimus, in clariorem saltem ordinē redacta, ijs, quibus vacauerit, animaduertenda, & sapiētiorum iudicio diffinienda relinquamus.

ANTEQVAM igitur disputationem ingrediamur, operę pretium duximus verba aliquot thematis propositi, quæ ambiguitatē parere possent, tãquam terminos rei tractandæ sigillatim declarare. **C**

A C primum illud est, quod cum Papa in Ecclesia summam semper, & plenissimam habeat auctoritatem, cum tamen illam ad actus exteriores, atq; ad certum vsum vult redigere, duplici modo hoc solet facere, videlicet exercens facultatem, quam ordinariam, aut facultatem, quam appellant absolutam. Vnde a Doctoribus duplex illius potestas vocatur: altera absoluta, altera ordinaria: quod tamen ad vsum potius potestatis, quam ad propriam, & naturalē illius vim refertur, quæ semper intrinsecus est plenissima. Ad hunc igitur vsum tam absolutæ, quam ordinariæ potestatis dignoscendum, & quatenus hæc inter se differant, dispiciendum, illud premonere Doctores solent, hanc scilicet auctoritatem, quæ **D** absoluta, seu plenitudo potestatis uocatur, tripliciter considerari posse. ^b Primo, simpliciter & absolute, & de hac in præsentia non agimus, quippe quæ non Papæ, sed soli Deo competit, qui uocat ea, quæ non sunt, tamquã ea, quæ sunt: & cui voluisse fecisse est, vnde omnipotens dicitur. ^c Secundo, prout Christus eam habuit in terris, in quo erat humanitas hypostatice verbo vnita, & hæc etiã plenitudo non tribuitur Papæ, quamuis Christi vicem in terris gerat: nam multa sunt, quę peculiariter Christo Domino reseruata fuerunt,

^a Felin. Dec. Bero in rub. de consitu. nu. 42. & seq. Io. Monach. Gemin. Franc. c. super eo, de hæret. in 6. Iacobac. de concil. lib. 7. ar. 5. nu. 117. Alba. de Card. quest. 39. Barbac. c. 1. Vafju. lib. 1. c. 23. c. 23.

^b Aegid. de potest. Papæ p. 3. cap. 3. 9. & seq. Rom. 4. c. S. Thom. 1. p. q. 25. ar. 3.

A runt, qualia illa sunt, quæ vocantur excellentiæ, prout fuit institutio sacramentorum, & alia huiusmodi. ^a Tertio, potest hæc plenitudo considerari tamquam ea, quæ fuit B. Petro ratione vniuersalis Ecclesiæ communicata, siue ordinis, siue iurisdictionis: & hanc plenitudinem dicunt Doctores ad Papam pertinere, non solum quia quod omnibus & singulis Prælati in Ecclesia Dei cōcessum est, id solus Papa potest, sed etiam quia amplius quam illi omnes, & singuli possunt, ipse vnus potest, eo exemplo utentes, quod quemadmodum Deus potuit statuere leges naturalibus rebus, ut iuxta eas operarentur, potest tamen idem Deus præter leges naturæ ex propria virtute sua agere, quod miraculum uocari solet: sic in Ecclesia spectat ad summum Pontificem condere leges morales, & præscribere ius omnibus personis Ecclesiasticis, & toti Ecclesiæ, idem tamen non semper tenetur seruare huiusmodi leges, sed potest agere præter illas. Quando igitur Papa ea vult obseruare, quæ suis legibus continentur, tunc dicitur vti potestate ordinaria. Quãdo vero aliquid vult exequi supra id, quod legibus constitutum est, tunc dicitur plenitudinem potestatis exercere.

P O S T hæc, quoniam in questione proposita agitur de cōsensu; siue consilio Cardinalium adhibendo, declarandum hic primo **C** videretur, quid differat consensus a consilio. Verum quoniam vtrumque ex his verbis varie accipi solet, aliter a Theologis, aliter a Philosophis, & aliter a iuris Doctoribus, ^b ideo nos, ommissa multiplici eorum distinctione, & declaratione, ^c quæ ad rem nostram in præsentia non pertinet, sufficere nobis censuimus, de his eo ipso sensu agere, quo iuris Doctores vtuntur, huiusmodi quæstiones in Commentariis suis tractantes. Illi enim quærunt; quando lex consensus, aut consilium alterius in aliquo actu requirit, (prout & nos hic quærimus) quomodo hæc verba sint accipiēda. Et videmus eos hæc vocabula potius ab effectibus quibusdam denominare, & distinguere, quam ab ipsorum propria vi, & natura. Vnde appellare solent consensus eam voluntatis significationem, & approbationem, quæ quando a lege requiritur, necessaria est omnino ad actus validitatem; ^d Et ideo siue in actu ipso, siue etiam post ipsum, potest interponi, modo constet illum, qui consentire debet, in eo, de quo agitur, conuenire & concordem esse.

A T vero consilium dixerunt esse aliquid faciendi, non faciedive excogitatam rationem, ^e siue inquisitionem quandam alterius sententiæ, quam lex præcipit explorari. Sed quia hoc ad multiplices effectus referri potest, ideo non idem de omni consilio

B 2 respon-

^a August. de Ancon. q. 58. ar. 1. & 2.

^b Sum. Tabiæ. verb. cōsiliū. num. 1. & uer. consensus.

^c Greg. Nyss. siue Nemesius. lib. 5. cap. 5. de philol. & Damasc. lib. 2. de fide orthodox. c. 22. S. Thom. 1. 2. q. 14. & q. 15. & 2. 2. q. 52. & q. 17. artic. 3. ad 2.

^d Ant. 3. Ethic. c. 3.

^e Glo. c. 1. §. si. ne sed. uac. in 6. & in c. si pro te. uerb. assensu. de rescript. in 6.

^f Abb. c. 1. de his quæ fiunt a Præl. nu. 3. & c. cum in veteri. d. cl. & nu. 12. f. Cio. de iur. lib. 2.

responderunt, sed aliud appellauerunt consilium necessitatis, quod A
 oritur ex rei natura, quæ obligat in foro conscientiæ. a Aliud
 dixerunt reuerentiæ, cui ob maiorum reuerentiam est obediend-
 dum. b Aliud auxilij, quod requiritur ad personæ imbecillita-
 tem subleuandam, prout quando impuberi adiungitur consilium
 tutoris. c Aliud officij, veluti cum Prælato datur coadiutor, si-
 ne cuius consilio nihil fiat. d Aliud perfectionis, prout sunt con-
 silia Evangelica. e Aliud præparationis, quod requirit animum
 hominis esse paratum ad id perficiendum, si vsus veniat. f Sic &
 aliis modis, qui licet ad consilij materiam secundum Canones per-
 tineant, vere tamen disputationi nostræ non congruunt, cum con- B
 siliium in re proposita in eo tantum sensu accipiatur, quod pro-
 prium, & regulare solet esse huius nominis, videlicet pro ex plo-
 ratione, & scrutatione iudicij, ac sententiæ alienæ in vtilitatem
 illius qui consilium petit: vnde consilia vtilitatis dici solet, quod,
 quando a iure præcipitur, exquiri debet antequam actus ipse con-
 ficiatur, cum hæc consilij sit natura, vt actum gerendum præce-
 dat; g licet petentem non obliget, vt illud postea sequi teneat-
 ur, si præcise in ratione sola consilij consideretur: h siquidem
 non ponitur consilium inter proprios actus legis, cuius est præci-
 pere, sed ponitur inter ea, quæ suadent tantum, & priuatis com- C
 petunt; i lex tamen quando mandat illud adhiberi, idcirco vult
 antea exquiri, quæ possit is, de cuius re agitur, aliquid audire,
 vnde adduceretur ad id faciendum, quod aliàs non fecisset: k quã-
 do quidem a pluribus veritas facilius, quàm a paucis inuenitur: l
 si tamen, accepto consilio, is, qui petit, id non probet, liberum
 est ei id non acceptare, cum consilium voluntatis esse dicatur, m &
 inuito beneficium non conferatur. n Hoc tamen iidem Docto-
 res affirmant non omnino perpetuum esse, cum aliquando hæc
 duo verba consensus, & consilium ex subiecta materia variantur,
 & confundantur. o
 R V R S V S & illud hic se offert declarandum, quæ sint illa,
 quæ consensum, & quæ consilium requirere soleant. Verum
 cum hoc varie a Doctoribus explicetur, p nobis in præsentibus
 titulis id examinare necesse visum non fuit, cum ex iis, quæ a Do-
 ctoribus traduntur, q colligere satis sit, vt plurimum in rebus
 leuioribus nullum nec consilium nec consensum, in grauiori-
 bus consilium, r in longè grauioribus etiam consensum adicien-
 dum esse. s

A M P L I V S & illud declarandū esset, quæ sint illa ardua, de
 quibus

a c Matthaus, in fi. de simon. cū glo in uerb. consulis.
 b c ad aures; de eta. & qual. cum gl. i uerb. consilio.
 Clem. i. cū glo. in fi. de testib. c. l. impuberib. ff. de iulpe, tut. d. c. uenerabilis, de offic. de leg. cum glo. e c. integritas, 32. q. 1.
 f S. Tho. 1. 2. q. 108. art. 4 ad 4. & 2. 2. q. 124. ar. 3 ad 1.
 g Glof. c. cum olim. de arbit. vbi Abb. nu. 4. h Barr. 1. §. si plures. de exer. au. 3. & Dec. in c. si pro debilitate, num. 52. & 57. de of. deleg. i. S. Tho. 1. 2. q. 92. ar. 2. ad 3.
 K l. si intres. ff. de arbit. c. fin. de arbit. in 6. l. c. de quib. 20. d. fin.
 m c. quisquis. §. quod præcipitur. 14. q. 1.
 n l. inuito. de reg. iur.
 o Ab. d. c. cū. oli. nu. 4. & Burr. nu. 15. de arbit. p Gl. c. cū. nos, de his, quæ si a Præl. Abb. c. no. uis. c. o. tit. nu. 6. q. In c. l. de excess. Præl. & in c. iurefragabili, de of. ord. Alb. de heret. assert. q. 26.
 r c. si. de dilat. f Gabr. lib. 7. cōm. opi. de ci. minal. cōcl. 36. nu. 3. & seq.

A quibus in præsentia agimus, Verum notum est non posse ista cer-
 ta regula comprehendi, cum suos gradus habere soleant pro re,
 tempore, & loco diiudicandos: & ideo receptum communiter est,
 hæc omnia arbitrio boni, & sapientis viri esse æstimanda. a

ARTICVLVS II.

An Papa vtens potestate ordinaria, teneatur in arduis consensum, aut
 consilium Cardinalium adhibere.

B H Is ita præmissis, nunc vt ad rem accedamus. Quærimus
 primo loco, an Papa vtens potestate ordinaria, teneatur in
 arduis consensum, vel consilium Cardinalium pro rerum
 qualitate adhibere. Quod vt clarius percipi possit, proponimus
 exemplum Episcopi erga suos Canonicos, & Capitulum. Nam
 quemadmodum secundum rerum varietatem, quæ decernendæ
 sunt, tenetur Episcopus iure communi eorum consilium, & quan-
 doque consensum adhibere, b sic etiam, cum instituti sint Cardina-
 les tamquam consiliarij, & coadiutores Papæ, & eorum Collegium
 Senatus Ecclesiæ uocari solet, c quærimus nunc, an Episcopi exem-
 plo debeat Papa vtens ordinaria potestate eorum consilium, siue
 consensum pro rerum conditione, & grauitate requirere.

A C dubium illud primo facit, quod cum Papa sit vertex totius
 Ecclesiæ, & caput omnium Episcoporum, & Prælatorum, Pastorq.
 vniuersi orbis, & a quo alij Episcopi creantur, absurdum videtur,
 (licet velit ordinaria potestate uti) eum quodam modo in ordi-
 nem aliorum redigere, ita ut equalis cæteris Episcopus esse uidea-
 tur, qui eorum semper superior, & caput est: & ideo æquum non
 videtur, cogi illum exemplo Prælatorum inferiorum, consensum,
 aut consilium Cardinalium adhibere.

D SECUNDO, quia cum Papa summo loco sedeat, & plurimum
 videat, ac superno etiam lumine adiuuari existimetur; propterea
 aliorum est ad eum in rebus dubijs recurrere, non autem illius, ut
 ad alios confugiat, & aliorum consilia expofcat.

TERTIO, quia quamuis Cardinales pars corporis Papæ ali-
 quando uocentur, uerius tamen est, illos proprie non vnum corpus
 cum Papâ constituere. d cum Collegium Cardinalium non assistat
 Papæ per modum limitationis potestatis illius, sed instar ministerij. e
 Siquidem Papa auctoritatem suam integrâ a Deo habet in se vno
 politam, Collegium vero est tamquam ei ministrans, & communis

B 3 deseruiens

a Abb. cap. ad hæc. num. 1. de off. Archid. & Dec. cap. si pro debilitate. de off. dele. nu. 39.

b Toto tit. de his quæ fiunt a Præl. c. ca. Ecclesiæ, 16. q. 1.

d Bellamer. & Propof. c. in sy- no do 63. dist. Gigas de crim. la. & maiest. ut. qualiter, & a. quib. 9. 5. nu. 9. e Aug. de An- con. q. 6. art. 5. ad 2. S. Anton. par. 3. tit. 22. c. 5. §. 1.

a Baifius di-
rect. elect. 2.
par. c. 35. nu. 6.
& r. Iacobac.
de conc. lib. 1.
nu. 19. & lib. 7.
nr. 5. n. 282.

deseruiens Ecclesie utilitati, a ideo non est par ratio inter Canoni- A
corum Capitulum, & Collegium Cardinalium.

V E R V M in hoc primo capite contrarium respondendum esse
omnino videtur, ex ratione illa, quam nuper attigimus, declaran-
tes quomodo ordinaria potestas Papae ab eiusdem absoluta secer-
nata: Diximus siquidem, quod quemadmodum omnipotens Deus,
in quo est absolutissima potestas, dicitur tunc ordinario modo ope-
rari, quando per causas secundas tamquam per instrumenta sua
consuetas res disponit, sic vsus ordinariae potestatis in Papa nihil
aliud censetur, quam id exercere, quod Canones, Decreta, & Con-
stitutiones iuris declararunt: quod Innocentius III. varijs in locis B

b c. cum dile-
cti, de dol. &
contumac.
c. c. licet cau-
sam, de proba.
di. c. cum nobis
obtin. fi. de ele.
& ca. cordi. de
appell. in 6.

indicauit dicens: b *Volentes tamen iuris ordinem obseruare*. Et ibi:
Quantum de iure possumus, procedemus. Et alibi: c *Quia tamen nolu-
mus a iuris tramite declinare*. Et rursus: d *Volentes tam rationes, quam
Canones obseruare*. Et Innocentius III. in Concilio Lugdunensi
dum ait: *Vt in eum, quantum de iure poterit, procedatur*. Et paulo
superius: *Iis, quae in appellationibus antiquitas statuit, non mutatis*.

f l. digna vox.
C. de leg.
g. Concil. Con-
stancien. ses. 39.
in rub. ne pra-
lati. Alphonsi.
de soto. tract.
de Card. q. 15.
& 16. Host. c.
ad liberandum
de iud. Bal. l.
cu multa. C. de
bon. qua. lib.
h. Innoc. c. in-
notuit de elec.
Fel. c. 1. de con-
stit. num. 27. &
in cap. causam
qua. 3. de test.
in 3. notab.
i. c. ad Aposto-
lica. de re iud.
in 6. cap. 1. de
scilicet. in 6. Cle-
men. c. e. Roma-
ni, & Clem. ple-
risque, de elec.
c. licet. c. Ec-
clesia, 2. de elec.
K. c. 1. de renu.
in 6. c. cu inter.
de consue. & in
lib. cerim. fol.
332. 173. 195. &
simil.

Vnde & vox illa Imperatoria adeo celebris est, & summo uere di-
gna Principe, quod quamuis legibus solutus sit, vult tamen uiue-
re secundum leges. f Cum igitur vetere instituto, & communi
obseruatione, cuius initij memoria non extat, receptum fuerit,
vt Papa cum Cardinalium consilio res Ecclesiae administret, idq. C
lege Canonica, ac perpetuo summorum Pontificum vsu, prout
Auctorum monumenta testantur, fuerit probatum, g idcirco ut
ordinario iure dicatur res agere, necesse est, ut actiones suas iuxta
leges iam constitutas, consuetumq. morem exerceat, in ijsq. ex so-
lito legum cursu, una cum Cardinalibus progrediatur. Nam & a
Doctoribus communiter receptum illud est, non censi Papam
in dubio uti plenitudine potestatis, tamquam extraordinario quo-
dam iure, nisi id specialiter exprimat. h

H I N C legimus in multis constitutionibus, quae passim occur-
runt, eas de consilio, i & assensu fratrum factas fuisse. k Quod D
quidem non sine magna ratione olim dicitur ita institutum. Nam
cum haec, de quibus agimus, ardua appellentur, quae ostendunt
res valde esse difficiles, & implicitas obscuritate, & in quibus e-
tiam ipse intellectus Papae iustam habet causam subsistendi, merito
censetur, aliorum praesidio indigere; quado quidem eiusmodi sunt,
quae non arte, neque certa constant demonstratione, & facti ple-
rumque controuersiam patiuntur, in quorum propter multipli-
ces, fortuitasq. circumstantias, tum fallaces attestaciones saepe ve-
ritas

A ritas inuoluitur; a Vnde ipse etiam Papa, qui humana circumda-
tus est infirmitate, interdum labi potest. b Propterea cum in ijs mul-
ta cautione, circumspeditione, sollicitudine, ac vigilantia opus sit, c
quae quidem ab vno tantum praestari nequeunt, & multo magis
in Christianae Reipublicae administratione, huic necessitati prospici-
ci necesse sit; cum Apostolicae sedis decreta, vt ait sanctus Grego-
rius, d magna semper cum moderatione, ac deliberationis graui-
tate proferri oporteat. Idcirco praeter alias rationes, quibus in-
stitutus fuit amplissimus Cardinalium ordo, haec maxime oppor-
tuna visa fuit, vt Papa ipse tot lectissimis, probatissimisque Consi-
B liarijs circumseptus, totidem veluti oculos, aures, manusque sibi
adiunctos haberet, ex quibus facer illorum Senatus tamquam vnū
corpus summo Pontifici vbique praesto esset, e paratusq. ei sem-
per, atque ante oculos positus, ne aliunde subsidia ad res delibe-
randas accersere cogeretur.

H I S positis, non obstant quae supra repugnare videbantur.
Non primum, quoniam hoc non est illum in ordinem aliorum re-
digere: ipse enim sponte se ipsum redigit, volens actiones suas ex
iure communi, & legibus Canonicis dirrigere, cum super sit ei altera
potestas absoluta, quae alijs non conceditur.

C Non obstat secundum, quia, quo Papa plus alijs uidet, eo plus
sibi ipsi diffidit, cum scriptum sit: f *Sapiens timet, & declinat*. g
Et: *Ne inmitaris prudentiam tuam*. Et eo magis appetit aliorum auscul-
tare sermones, unde legitur: h *Audiens sapiens, sapientior erit*. i Et:
Si attenderis mihi, disces. Et: *Si dilexeris audire, sapiens eris*. Hinc
ait sanctus Bernardus: k *Omnis sensus illis deest, qui sibi nihil deesse
putant*. Et sanctus Augustinus: l *Vbi dixisti, meus sensus sufficit
mihi, ibi defecisti: vbi tuo consilio placuisti, ibi perijisti*: Sic & Epi-
scopos, licet praestare cognitione alijs, qui in Clero sunt, praesumā-
tur, Canones adegerunt, vt cum Capitulo res communicarent, si-

D quidem ibi: m *Salus, ubi multa consilia*.
N O N obstat tertium, quoniam non dicimus Cardinales esse
partem corporis Papae, quo ad ipsam potestatem, quae a so-
lo Deo dependet, & vni Papae fuit collata, verum cen-
seri partem, & tamquam membra corpori illius
vnita quo ad executionem potestatis, si-
quidem adherent illi vt coadiutores
in executione, atque Eccle-
siae gubernatio-
ne, n

a cap. a nobis
il 2. de senten.
excom. cap. ex
litteris. de in
in reg. restit.
b cap. si Papa,
40. dist.
c S. Tho. 2. 2.
q. 49. art. 3. &
sequi S. Anto-
nin. par. 1. tit. 4.
cap. 3. § 1.
d cap. Aposto-
lica, 35. q. 9.

e cap. funda-
meta. §. decet.
de elec. in 6.

f Prou. 14.
g Prou. 3.
h Prou. 1.
i Eccl. 6.

k Lib. 2. de co-
siderat. ad Eu-
gen.
l De Ciui. Dei
lib. 14. c. 13. &
in Psalm. 122
& S. Leo ser. 9.
de Natiui.
m Prou. 11.

n d. c. funda-
meta §. decet.
de elec. in 6.
Iacobac. de co-
cil. art. 5. num.
282. lib. 7.

ARTICVLVS III.

Quid, si utatur plenitudine potestatis: An consensus exigere teneatur.

NVNC ad secundum caput accedendum est, quo de potestate illius absoluta agitur, in quo cardo difficultatis precipue vertitur, præsertim propter varias Doctorum sententias. Sunt enim multi qui sentiunt, Papæ, quando hanc liberam potestatem vult exercere, nullum nec consensum, nec consilium alterius esse necessarium. Siquidem cum hæc petitio iure positio fuerit introducta, & Papa plenitudine potestatis utens, sit ab omni Pontificia, & humana lege solutus, ^a cum par in parem non habeat imperium: ideo clarum dicunt esse, id totum, quod ab eo deliberandum est, a mera, & libera illius voluntate, quæ solum Dei, & naturæ legibus subiecta est, pendere, cum alioquin liberum id minime dicatur, quod alterius robur expectat. ^b Et præsertim, quia cum vnum debeat esse caput in Ecclesia Dei, ^c & primatus fuerit iure diuino institutus, qui vnus tantum personæ fastigio nitetur, ^d iam non esset vnum caput, si aliorum voluntas, & auctoritas in rebus decernendis esset necessaria, sed essent quodam modo plura capita: quod valde absurdum esset. Quibus etiam accedit, quod cum Ecclesia militans fuerit instituta ad instar triumphantis, ^e sicut in triumphanti vnus est Deus, cui omnia obediunt; sic in militanti vnus debet esse omnium Pastor, & Rector, & qui Christi, non autem puri hominis vices in terris gerat.

RVRSVS sunt alij, qui ex vna parte videtes necessariam fuisse in Ecclesia Dei hanc potestatis plenitudinem propter accidentia multa, quibus iuris communis prouisio sufficere minime potest: ex altera vero prospicientes magna pericula Christiano orbi imminere posse, si quando summi Pontifices hac potestate abuterentur, ideo dixerunt ad hanc plenitudinem non nisi in extremis admodum rebus tamquam ad sacram anchoram confugiendum esse, cum & Canones raro admodum huius plenitudinis mentionem faciunt, Vnde sicuti Deus ipse omnipotens, cuius potestati omnia sunt ex æquo subiecta, seruat tamen ferè semper communem rerum ordinem, & naturam, nec miracula facit nisi in rebus admodum necessarijs; sic aiunt, debere Papam hanc plenitudinem potestatis tamquam extraordinarium quoddam remediũ, non nisi propter

^a c. proposit. de conc. præb. c. decreto, 2. q. 6. c. ad honorẽ. de auct. & usu pall. ^b Gl. in Clem. dudum § si uero. uerb. liber. de sepul. c. c. in apibus. 7 q. 1. ^d Extrauag. vnam sanctam.

^e c. Deus omnipotens. 2. q. 1.

A propter summam Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem exercere. ^a Aegidius tract. de potest. Papæ. p. 3. c. 12. & seq.

ALII dixerunt, quod cum in vniuersali Papæ administratione salus populi sibi commissi sit tamquam finis, officium vero sit, ut omnia fiant ad ædificationem; propterea non tam spectandum esse Papæ quid possit, sed quid debeat, dicente Apostolo: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt;* ^b ideo aiunt, quod quamuis hæc plenitudo Papæ non sit deneganda, decere tamen maxime, atque honestum esse, ut ille negotia grauiora cum Cardinalibus communice, eosque libenter audiat. ^c

ALII tradiderunt, hanc potestatis plenitudinem ad spiritualia tantum pertinere, non autem ad temporalia bona Ecclesiæ, ^d siue ut alij interpretati sunt, summo Pontifici nullam temporalem potestatem competere directe, sed indirecte tantum, videlicet in ordine ad bonum spirituale; ^e & ideo in rebus temporalibus, & secularibus Ecclesiæ ditioni commissis, non posse eum absq; eiusdem Ecclesiæ consilio, & consensu pro arbitrato suo de illis statuere, quidquid de spiritualibus sit sentiendum, quorum administratio ei pleno iure est permessa.

SVNT denique alij, qui respondent, quod quoties Papa hac plenitudine potestatis utitur, non ad Ecclesiæ utilitatem prout oportet, valet quidem quod ab eo gestum est, propter summam illius auctoritatem, quæ a nemine iudicari potest, ^f sed tamen grauius ipse in foro conscientie peccabit, ac Deo rationem huius potestatis, qua abusus est, reddere tenebitur, cum non pugnet inter se, quod actus quandoque valeat, & tamen, qui illum exercet, grauius delinquat. ^g

IN tanta igitur opinionum varietate, ac rei ipsius grauitate, aliquid omnino certum affirmare, difficile admodum esse videmus. Verum (quod in alijs disputationibus accidere sæpe solet) ut concinna aliqua distinctione diuersæ opiniones facile componantur: sic

Dexistimamus nos in præsentis quæstione ea, quæ controuersa valde videntur, non incommode conciliari posse, si ea, quæ proponuntur, aliter, cum de consensu loquimur, aliter, cum de consilio agimus, accipienda esse ostendemus.

NAM quod ad consensum attinet, probatione non indiget, Cardinalium, aut aliorum consensum in rebus Consistorialibus definiendis nullatenus necessarium esse. ^h Quandoquidem cum Primatus in Ecclesia Dei fuerit institutus, non solum ut Ecclesia militans in eius administratione cum triumphante, quæ vnum habet Deum omnia decernentem, congrueret, sed etiam quia status

^b 1. Cor. 6.

^c Phil. & Probus. c. super eo. de hæret. in 6. num. 11. & 36. Abb. c. 2. de cleri. non resid. d. Caiet. in 2. 2. q. 43. art. 8. & de auctor. summi Pontif. c. 9. in respons. ad u. e. Idem Caiet. 2. 2. q. 100. ar. 7. & Doct. relati a Bellarmin. to. 1. cõtrouers. li. 5. de potest. Pont. c. 1. & c. 4. & 6.

^f c. cuncta per mundũ. 9. q. 3.

^g Glo. Abb. c. non est, de uor. Inno. c. cum ad monasteriũ, de statu monach. Præpos. c. 1. Episcopũ, uel Abbatem.

^h Alphons. de Sot. 16. cõment. Conc. Constan. uerũ collaterales. pag. 9.

Extranag. vnā
sanctam. & S.
Tho. de regim.
princip. lib. 1.
c. 2.
b. Aegid. de re-
gim. prin. li. 3.
par. 2. cap. 3.
S. Dionys. vti.
cap. de diu. no-
min.

Monarchicus omnium perfectissimus habetur, & quo magis res ad vnitatem rediguntur, eo præstantiores, & solidiores iudicantur. ^b Propterea quando Papa hanc summam suam auctoritatem in ijs rebus, quas publicæ utilitati necessarias esse iudicat, sibi vtendam esse proponit, dubium nihil esse videtur, eum ad vilius consensum sibi adiungendum nullo modo astringi. Nam cum consensus necessitatem includat illius amplectendi, vt supra diximus: si concederemus eum requiri, sequeretur quod auctoritas Papæ hoc casu non esset libera, & absoluta, sed duo, vt dicunt, auctorizantes, nec vnus esset Primatus vere, neque vnum caput, sed duo capita, quædo aliorum quoque voluntates ad res decernendas essent necessariae: quod quidem absurdissimum esset. ^c Præterea hoc summe illi, atque absolute potestati detraheret, quæ Papæ vt Christi Vicario competit: & amplius receptam illam magno Doctorum consensu sententiam infirmaret, quæ astringit, summo Pontifici plenissimam in administratione rerum Ecclesiæ potestatem deferendam esse: ^d Ac denique rebus publicis magno posset ea opinio esse detrimento, si quando fortasse nolent Cardinales Papæ deliberationi consentire, vt omnibus satis patet.

c. e. quonia in
pluribus. S. p.
hibemus. de of-
fic. ordin. Iaco-
bac. lib. 7. de
conc. ar. 5. nu.
136. 139. 139.
d. S. Tho. 2. 2.
q. 100. artic. 1.
ad 3. Innoc. c.
nouerint. de se-
ren. excommu-
Aug. de An-
con. de potest.
Papæ. q. 1. art.
1. & 8. Silueit.
verb. Papa n. 2.
cum alijs apud
Nauac. de spo-
cler. § 9. nu. 2.
4 & § 10 & Ro-
doan. de rebus
Eccles. non a-
lien. q. 44. &
45.

ARTICVLVS III.

Quid de consilio? An Papa vtens plenitudine potestatis, teneatur necessario illud requirere.

QUOD vero ad consilium spectat, maior vtique hic ambiguitas versari potest, an Papa scilicet in arduis rebus id requirere teneatur. Ex vna enim parte occurrit primo quod cum suprema potestas Papæ fuerit a Deo eidem tamquam illius Vicario attributa, nõ debet esse illa ullis humanis legibus astricta, & proinde nec petendis aliquorum consilijs subiecta, quæ a legum necessitate oriuntur, alioquin nec absoluta, nec plenissima hæc auctoritas diceretur, si aliquid extrinsecus expectandum esset. Et si Princeps secularis legibus solutus esse dicitur, quanto magis id supremo omnium Monarchæ, diuinamque auctoritatem referenti congruere debet?

SECVNDO, quoniam hæc potestas, cū iuris publici causam ac patrocinium respiciat, non potest ipse summus Pontifex illi renunciare, aut quidquam de illius iure imminuere, cum hoc in eius

e. l. Princeps
de leg.

A eius manu nequaquam sit. ^a Ex quo oritur, quod contentionibus illis, quæ aliquando inter Cardinales sede vacante olim iniri solebant, quæ Capitula Conclauis appellabantur, minime nouum Pontificem comprehendi, responsum fuit, quia non potest publica summi Pontificis potestas priuatis vllis factionibus restringi, aut impediri, ^b multo ergo minus cogendus ille erit ad consilia petenda, quæ imbecillitatem petentis arguunt, & supremæ illius auctoritatis imminutionem.

TER TIO, quia tum Canones, tum Doctores de hac materia loquentes, videntur hanc necessitatem excludere, cum dicant tantum decere Papam, & honestum esse, illum consilia Cardinalium adhibere, non autem illum omnino ad id compelli.

Ex altera vero parte, quod immo Papa res arduas ad sapientium hominum consultationem, inter quos primum locum Cardinales obtinere solent, deferre teneatur, multa proponi solent, sed illud in primis, quod cum ea sit vis propria, & natura consiliorum, ut ea inuitus sequi nemo teneatur, licet etiam maior pars Collegii aliter sentiret, ^d non occurrit solida vlla ratio, propter quam non debeat Papa libenter eorum sententias auscultare, ex quibus incommodi nihil, sed adiumenti plurimum possit derivare. Nam inter

C alias causas, quæ suadent omnibus omnino hominibus, quicumque mortalem hanc uitam degunt, mutua consilia esse necessaria, quas supra attigimus, ^e illa præcipua est, quod Papa quamuis in altissimo folio positus, humana tamen circumuētus imbecillitate, debet ijs maxime gaudere præsijs, quibus illius intellectus magis possit illustrari, & facilius ei aditus ad res disquirendas, ac dijudicandas aperiri, salua ei semper, atque integra manente præcipiendi, atque exequendi potestate. Sicut enim manus in digitos distributio, eius nec robur, nec decus imminuit, sed illius usum expeditiorem, atque vtiliorem reddit, cum semper ab eius pēdeat imperio illos, huc, vel illuc deflectere: sic Papa auditis consilijs, potest ea tanquam digitos in manu comprimere, aut si placeat alicui operi vtiliter admouere.

HIS igitur rationibus vtrunque propositis, quæ inuicem pugna re videntur, occurrit nobis non incongrua forte distinctio, ex qua difficultates omnes superari posse existimamus. Ea autem est, vt iudicemus, quando cumque ex hac consilii petitione publica res possit incommodari, tunc minime Papam ijs petendis esse adstrictum: quando vero nullum damnum publice sequi posset, secus esse dicendum.

AC priorem quidem partem ea ratione potissimum probari asserimus,

a. c. si diligenti
de foro comp.
Alex. conf. 224.
nu. 1. in 6. Val-
qu. controuerf.
illust. lib. c. 26.
nu. 17. Aug. de
Anc. q. 62. ar. 3.
ad 3.
b. Abb. c. sicut
nostris nu. 1. de
iureiu. Fel. c. 1.
nu. 7. de proba.
Matr. Lauden.
tract. de Card.
q. 33. Bursi. cōf.
l. in 4. uol.
c. c. fundamen-
ta §. decret. ubi
glo. de elect. im-
6. & gl. in c. ad
Apostolicę. de
re iud. in 6. Io.
Monac. c. super
eo, de haret. in
6. Fel. Dec. Be-
ro. in rubr. de
constit.
d. Baldi l. 1. q. 6.
de offi. consul.
Fel. c. cum om-
nes. de constir.
in 10. limit.
e diximus im-
quæst. 1.
f. cap. præterea.
23. dist. cap. si
quædo. in si. de
restr. c. tum ex-
litteris. de in in-
tegr. rest. c. sen-
tentia. 35. q. 9.
Tiraq. de nobi-
c. 31. num. 537.

serimus, quod cum hæc summa potestas fuerit Papæ diuinitus attributa, ut eo tutius, ac salubrius Christianæ Reipublicæ prospiceret, ita ut nullis vinculis, aut repagulis extrinsecus esset impediendus, a quibus publica utilitas possit retardari. Idcirco ferendum non esse dicimus, ut quoties consiliorum petitio possit eius finem, aut studium iuuandæ Reipublicæ perturbare, ille tunc istis consilij exquirendis sit subiectus. Exempli causa, quando eiusmodi negotium verteretur, quod secreto admodum esset tractandum propter insigne aliquod periculum, quod immineret, si res detegeretur: ac veluti etiam, si negotium illud nullam moram pareretur, nec tempus daretur Confistorium conuocandi, aut singulorum Cardinalium, uel aliorum prudentum consilia exquirendi; siue si qui alij casus similes emergerent, quibus Papa boni publici causa suaderetur, ne Confistorium conuocaret, aut alios rerum usu, ac iudicio præstantes accerseret.

AT vero ubi nulla esset suspicio, aliquid incommodi ex hac consiliorum petitione in publicam rem redundare posse, nulla tunc subesse ratio videtur, cur ille non debeat, ac teneatur prudentum aliquorum sententias, & ut moris est, Cardinalium explorare, cum hæc consilia non in detrimentum, sed in præsidium, ac robur Pontificiæ dignitatis fuerint instituta: quod autem prodesse potest, minimeq. nocere, euidentis est a sapientibus viris semper amplectendum esse.

HO C igitur casu, quando nullum profus rebus publicis incommodum sequi possit, quod tunc Papa; licet plenitudinem potestatis velit exercere, teneatur tamen consilium in rebus arduis requirere, a deo rationi, necessitati, publicoq. bono consentaneum multis esse videtur, b vt hoc non tantum cum generali iuris naturalis, & gentium obligatione coniunctum esse, sed etiam a iuris diuini, nobis veteri, ac noua lege positi primordiis quodam modo pendere existimarint. Quod quoniam nimis nouum, atque insolens aliquorum auribus videri posset, audientibus Papam plenitudine auctoritatis utentem, adhuc tamen compelli ad aliorum consilia confugere: ideo paulo diligentius tractandum censuimus, vt saltem ceteri, a iudicis vtriusque rationibus, possint de re tota certius pronunciare.

a c. nemini. 17. q. 4. c. ita Dominus. 19. disti.

b Lud. Rom. ser. vi. post cōf. nu. 12. & 18. Alex. cōf. 2. 4. in 6 Host. c. ad liberandum. de Iudæis. Bald. l. cum multa. C. de bon. quæ li. Alpōt. de sor. in trac. de cardin. q. 15 & 16. & in comment. Cōf. Cōf. rone vero. (cum summo Pontifici.) & in verb. (collaterales.) & in uerb. (maiozem partem.)

ARTICVLVS V.

An à iure diuino deducatur, Papam ad petenda consilia teneri.

QV A P R O P T E R de iuris diuini obligatione primū agentes, illud præsumam, videri aliquibus nullum ex sacris litteris locum existere, quo Papæ præcipiatur, vt in rebus de cernendis aliorum consilium adhibere cogatur; immo cum hæc necessitas petendi consilij nullis Regibus, Principibus, Magistratibus, Iudicibus, alijsve huiusmodi præstantibus viris iniuncta esse reperitur, nec vmquam auditum fuerit, eorum sanctiones, decreta, & deliberationes hoc nomine damnari, quod scilicet non præcedente aliorum consilio habita fuerint, durum videtur, Papam, qui omnium eximius, sanctissimus, & sapientissimus est, his cancellis circumscribi, atque angustiis concludi.

VE R V M quoniam, vt in Ethicis dicitur, a non in omni re est certa eadem demonstratio quærenda, sed sufficiunt probabilia interdum in quibusdam argumenta, b ideo in hac materia paulo obscuriore minime prætermittendum putauimus, quin ad pleniorum eius excussionem, aliorum etiam, qui ab his diuersum responderunt, sententiam referremus.

NO N enim defuerunt qui tradiderint ex iure diuino scripto deduci posse, Papam in rebus arduis debere prudentum virorum consilia explorare: quo posito, id sequi ex eodem iure dixerunt, primum locum in his inter cæteros sapientes Cardinalibus esse deferendum.

PR I M V M illud ex variis sacrarum litterarū auctoritatibus ostendi dixerunt, quibus omnes homines, nemine excepto, ad consilia capienda mouentur, & excitantur, quale illud est: *Fili sine consilio nihil facias.* c Et illud: *Erii salus, vbi multa consilia sunt.* d Et: *Qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.* e Et: *Ini consilium, coge consilium.* f Et: *Consilia semper a sapiente perquire.* g Et alia huiusmodi, quæ vniuerse ad omnes pertinent, etiam summos Principes, & Magistratus, vt aliàs ostendimus. h Quod & pluribus exēplis suaderi tradit, adducētes primum Moysen, qui facie ad faciem cū Domino loquebatur, & tñ consilium Ietro libenter auscultabat: i Et Salomonem omnium sapientissimū, qui Deum enixe rogabat: *Domine da mihi cor docile, ut sciam iudicare populū meū, et discernere inter bonū, & malū.* k

Quod

a Ethic. 1. cap. 3. & 7.

b S. Tho. 2. 2. q. 70. ar. 2. i corp.

c Eccl. 32. d Prou. 11. & 24. e Prou. 13. f Hæc. 16. g Thob. 4.

h Supra in 2. q.

i Exo. 18.

k 2. Reg. 2.

a S.Tho 2.2.q. 49.art. 3.4.

b Rom. 11.

c S Chryf. ho. ad Rom 19.

d Ioan 6.

e S Chryf. ho. mil. 55 in Mat. in prin.

f Mart. 16.

g Mart Lau- den. de Card. q. 26. & 34. diceft. eleft. c. 35. par 2 nu. 7 Barb de pr. ff. Cadin in 1. q. Card Al ban. q. 5. Host. c. 2 de cler non refid. Lancell. Conrad in lib templum om- nia fud. lib. 2. c. 2 § 1 cum a- lijs arg c p. ne- nerabilem, qui filij sint legit. ybi Abb. num. 20. & Prap. nu. 142. & Num c. 16.

h Spec. titu de legar. § fequitur. Gondif. de Card. q. 1. & 2. Turrec. lib. 1. de ecclef. c. 33 i Ioan. Brunel. Aurelian. tra- ctat. de dignit. & pot leg con- clu. 3. 4. & feq. X lib. 1. cerim. feft. 8. c. 6. l. sot in 4. fen. dift. 24. q. 2. ar- tic. 4. m Ioan Anto. D Iphn. lib. de Ecclef. 2. 11. de Caf. concil. 9.

(Quod verbum docilitatis ad audienda maxime cōfilia pertinet.)^a Et sanctum Chrysoftomum ex beati Apostoli verbis, cum dixit: *Quis consiliarius eius fuit?* ^b colligentem hoc de vno tantum omni- potente Deo scriptum fuisse, *Cum reliqui omnes, quotquot sum, alio- rum consilio egeant.* ^c Et denique memorabile illud Christi Saluato- ris nostri, cuius Vicarius est Papa, exemplum recensentes, qui cum nullius colloquio, seu collationibus, aut dissertationib. indigeret, interdum tamen aliquos ex Apostolis consulebat quid esset factu- rus, quemadmodum cum dixit ad Philippum: *Vnde ememus panes?* ^d aliquando eos procul adducebat, vt ab omni solitudine liberi ^e prout sanctus Chrysoftomus ait, ^e nō dubitarēt aperte dicere quid sentirent, & non de sua ipsorum tantum, sed etiam de aliorum sen- tentia eos interrogabat dicens: *Quem dicunt homines esse filium ho- minis, & vos quem me esse dicitis?* ^f non quod hinc eum ab illis con- silium quæsisse dicant, sed vt eos admoneret decere maxime, tene- riq; aliquando ipsos etiam Principes tametsi sapientia præstet, ni- hilominus ad illius imitationem selectos plures bonos, prudentes, ac veraces viros habere, a quibus quandoque sciscitari studeant, quid de iis homines sentiāt, quid ad populorum salutem aptius ab illis fieri posse iudicetur, quidve præcipue in eorum administratio- ne a Christi fidelibus desideretur.

SECUNDVM vero ex recepta illa a permultis grauissimis, clarissimisque Doctoribus sententia probari aiunt, affirmatibus hoc consulendi in Ecclesia Dei munus, quod hodie Cardinalibus tribui- tur, veteri diuino iure institutum fuisse, ^g figuratiue saltē, ut aiunt: ac nostri temporis Cardinales, tunc prænunciatos fuisse, ^h quam- uis quo ad nomen, & quo ad aliquid, siue per accidens, eorum in- stitutio dicatur esse de iure Canonico positiuo, ⁱ quod & in Li- bro Ceremoniali significatum fuit. ^k

VERVM quoniam hæc opinio, quod Cardinales diuino iure fuerint instituti, ab aliis acerrime impugnatur, contendentib. eorū ^d dem dignitatem, ministerium, ac functionem non nisi multo post Christi Domini nostri tempora proditam, vsuque receptam fuisse: ideo omissa hac controuersia, dicunt illi negari saltem non posse, quin amplissima summi Pontificatus administratio, semper adiutoribus, & operariis indigerit, & ideo antiquissimis vsque temporibus aliquos habuerit peculiare ipse summus Pontifex au- xiliarios, qui illi assiduo admitterent, & eum opera, & consilio suo adiuuarent, quocumque nomine tunc hi appellarentur, ^m qui tamen deinde proprio vocabulo Cardinales semper nuncupati

fuc-

A fuerunt. ^a Ex quo illud sequi aiunt, quod si diuino iure monetur Papa pascere oues Christi, non quomodocumque, sed sancte, & vtiliter: hinc etiam intelligit eum coniunctim moneri ad res arduas pro Ecclesie, & gregis salute consultandas cum viris rerum peritia, ingenij acumine, ac virtutis integritate præstantibus, inter quos Cardinales iure optimo semper præcellere habiti fuerunt, cum ad hoc ipsum consulendi munus potissimum delecti, & longo vsu e- xercitari dignoscantur. Quamobrem, sicuti ridendus esset qui in morbis corporis alios quam medicos accerferet: aut in nauigatio- ne, alios quam remiges, & nautas: aut in colendo agro, alios quam agricolas: siue in construendo ædificio, alios quam architectos adhiberet, cum uetus sit dictum, ad peritos in arte recurrendum esse: sic in consilijs petendis absurdū esset eos omnino prætermitti, qui hoc munus profitentur: quandoquidem Cardinales, prout in monumentis legimus, Valde præcellunt alios Consiliarios, cum ipsi ita sint Consiliarii, vt sint membra summi Pontificis; & portio huius sacrosanctæ Reipublicæ. Ipsi eligunt Principem, ille ex eo- rum corpore eligitur: ^b Ipsi in Ecclesia vniuersali, in ordine hierar- chico primarium locum obtinent: iidem præcipui in Ecclesia Ro- mana sublimiori quodam modo de rebus communibus consulunt, ^c quam ceteri consiliarii. Item perpetui sunt, & instar Apostolorum adstantium Christo Domino, adsunt & ipsi Papæ eius Vicario, illiusq; sunt coadiutores, & cooperarii, ac in summa rerum publica rum peritissimi, prudētissimi, atq; uirtutibus omnibus ornatissimi publice habentur. ^c Cum igitur dicunt, eos a Papa in consilium adhibendos, non negant, si ita ei libeat, quin possit arbitrato suo alios etiam extra hunc ordinem sibi priuatim adsciscere, dum ta- men suus quoque Cardinalibus locus relinquatur, ac more veteri in Consistorio de rebus arduis consulantur, atque alibi etiam ipse eos nunc seorsum, nunc in Congregationibus, quomodo, & quo- ties ei videbitur, audiat: alioquin si cum iis res graues non com- municarentur, irrita fere, & inanis eorum posset euadere institu- tio: quod magnum rebus publicis afferret detrimentum.

HÆC in summa ea sunt, quæ in hanc partem præcipue pro- poni solent, quibus nō refragari aiunt quod primo loco obicieba- tur. Nam interpretantur ipsi sacre legis verba ad ipsum quoque Papam, a quo ceteri exemplum sumere debent, pertinere, proin- deq; Cardinales licet non expressim, ex decenti tamen quadam consequentia ibidem includi, vt supra explicatum est.

AD illud quoq; quod secundo loco de Regibus, & Principibus deduc-

a c. præful 2. q. 5. c. pastoralis. 7. q. 1. c. in no- mine Domini. 23. dist.

b Lud. Rom. ferm. ult. post conf. nu. 18. & in Bulla Sixti V. de Card.

c S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2. ad 3. ubi Caieta. & Caiet. in 2. 2. q. 185. ar. 5. vers. & si rursus.

deducebatur, respondere solent, non adeo arcte hanc obligationem petendi consilij accipiendam esse, ut ea prætermittenda, actus nullus, atque irritus reddatur: quod in articulo septimo declarabitur. Verum & Reges in rebus arduis, si sine causa consilium prætermittant, culpa non carere contendunt: immo Principes ipsos, quo maiora tractant, eo maiori periculo expositos esse, & ideo maiore insignium virorum consilio indigere censent: ^a nam præclara est illa sententia, *Omnia Regna, Ciuitates, Nationes, vsque eo prosperum imperium habuerunt, dum apud eos vera consilia valere. Ubicumque autem, gratia, timor, voluptas, ea corrumpere, post paulo imminuit & opes, deinde ademptum imperium, postremo seruitus imposta est.* ^b Vnde sapientes Principes exemplo Apellis, qui clam obseruabat quid alii dicerent, legimus adeo audiendis aliorum iudicijs delectatos fuisse, ut mutuata interdum veste in medio foro, atque inter hominū circulos versarentur. Hodieq; in Libro Pontificali cautum legimus, c quod Rex coronandus facit professionem in manibus Metropolitanis, & dicit inter cetera, quod seruabit legem, iustitiam, & ministrabit pacem Ecclesiæ Dei, populoq; sibi subiecto, sicut in consilio fidelium suorum melius poterit inuenire.

Vnde hoc amplius de ipso summo Pontifice addunt, quod, cum illius auctoritas sit à iure diuino, habere etiam debet suos proprios modos, quibus regitur, quosq; decet longe perfectiores esse ceteris omnibus secularium Principum moribus & institutis, qui humana tantum, & a maioribus immediate accepta funguntur potestate.

Quare nihil de summa, & plenissima potestate Papæ detrahi dicunt, tametsi multa illius administrationi adminicula fuisse adiecta asserunt; quibus eius amplitudo fulciatur, ne in illius usu ac ministerio labatur: nam his potius illius præstantiam, ac dignitatem magis roborari, atque muniri contendunt, præsertim si quo ad executionem consideretur, sicuti dici solet, Deum non posse peccare, non mentiri, non fallere: hæc enim maiorem indicant illius perfectionem cum summa potentia coniunctam, tum in bono immobilitatem. ^d

QVÆ quidem omnia ad hunc articulum pertinentia sic a nobis relata fuerunt, ut plenius Lectori satisfaceret, si hæc sparsim tantum apud Doctores diffusa, hic vno aspectu collecta inueniret, non ut de his quidquam nos pro tenui facultate nostra statuamus, sed ut ea potius maturiori sapientum iudicio, ac sanctæ Matris Ecclesiæ auctoritati diffinienda relinquamus.

ARTI-

ARTICVLVS VI.

An iure naturali, & gentium ad idem obstrictum esse demonstretur.

NUNC iure etiam diuino positio seposito, ostendendum est, Papam tum proprio rationis munere, tum iure naturali, & gentium ad petenda hæc consilia obstrictum esse: Quod inde deducitur: Primum, quia, cum ad veram administrandæ Reipublicæ rationem quattuor requirantur, Princeps, Consilium, Iudicium, & Populus: ^a utique in vniuersali Ecclesia, quæ est Respublica omnium perfectissima, hæc maxime obseruanda sunt. Vnde sicut vnus fuit princeps a Christo Domino institutus, beati Petri successor, qui est Papa: sic & consilium ei adesse oportuit, quod in rebus arduis, & dubiis præsto esset: ^b ideoq; ait Augustinus de Ancona, traditum esse pro forma, & Papæ, & aliis, ut negotia graua, & ardua non nisi aliorum consilio determinent, & sic facere teneantur; ^c hoc autem consilium, cum viros probos, prudentes, & expertos in primis exigat, ^d iam ostendimus ad Cardinalium Collegium potissimum pertinere: qui tamquam Senatus Ecclesiæ præcis vsque temporibus semper habitus fuit. ^e

PRÆTEREA tenetur Papa naturali obligatione, ac iuris gentium ad promissiones suas seruandas, quamdiu sanctæ & iustæ sunt, inter quas hæc præcipue numerari solet, ut res arduas cum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus de more communicet. Nam in primis extat vetus formula professionis fidei summorum Pontificum, quæ legitur in collectione Canonum Cardinalis Deusdedit, & in Libro Diurno Bibliothecæ Vaticanæ, cuius libri, ^f & professionis fidei, ab aliis auctoribus sit mentio. ^g In ea autem hæc inter cetera leguntur verba: *Si qua vero emerferint contra Canonicam disciplinam, ego cum filiorum meorum S. R. E. Cardinalium consilio, directione, & rememoratione ministerium meum geram, & emendare curabo.* Quæ quidem formula latius etiam extensa a Bonifacio VIII. seruata fuisse in eadem Bibliotheca Vaticana comperitur. Quinimmo hoc ipsum institutum, res cum Cardinalibus communicandi; omnibus Pontificibus continuatum fuisse, docet Liber Ceremonialis, siue rituum Ecclesiasticorum S. R. E. in quo scriptum est, Cardinalium Collegium diuina inspiratione institutum fuisse, cum quo Pontifex omnia ardua Ecclesiæ negotia explicaret, & quos consiliarios Romanæ Ecclesiæ,

C coadiu-

^a Andr. Iser. in rub. Hic ergo finit lex. n. 6 & sequ. Aflic. in constit. Regn. lib. 1. rubric. 45. incip. (ut vniuersis) nu. 58. & sequ. ^b Salust. in 2. orat. ad Casarem.

^c In rubr. de benedict. & coronat. Regis. fol. 88.

^d S. Tho. in 1. p. 9. art. 3.

^a Arist. 3. polit. c. 1. Aegid. de regim. prin. 2. par. 3. lib. c. 1.

^b Aegid. d. li. 3. c. 16. & sequ.

^c Aug. de Ancon. q. 74. ar. 1. ad 3.

^d Arist. in 6. Ethic. cap. 11. c. ca. Ecclesia. 16. q. 2. Innoc. Abb. c. cum te. de re iud.

^f Iuo in decre. 4. par. c. 132. & apud Grat. cap. sancta. dist. 16. cum annot. sub Greg. xii. ^g Epit. Ant. Aug. lib. 6. cap. 39. fol. 424.

a Lib. cerem. cap. 3.
b lib. 1. sect. 6. cap. 1.
c lib. 1. sect. 6. c. 2. & seq.
d Se. 2. c. 4.
e lib. 1. ceremon. sect. 9. ca. 3. in fi.
f Abb. c. officium de offic. Archid. & in c. custos de offic. cust. & Host. in sum. de offic. custo. nu. 2.
g Arg. 1. etiam quid si cer. pet.
h Card. Zab. conf. 147 aliis 192. Fel. c. que in Ecclesiarij de cōst. nu. 42. i. Suprain art. 4. in princ.
k spe. de lega. §. nunc ostendendum. uerf. 13. nu. 14. Vafq. lib. 1. controu. c. 26. nu. 12. 14. & seq. Crok cō. §. 184. in 2.

coadiutoresq. haberet. ^a Inde q. recenset varijs in locis huius moris obseruationem, ueluti cum agitur de canonizatione alicuius Sancti, ^b nam inquit, quod exquiri Pōtifer sigillatim a quolibet suam in ea re sententiam: & cum omnes dixerint, agit gratias eis de bono consilio, & in forma protestationis dicit: *De fratrum nostrorum consilio decernimus, & diffinimus.* ^c Item cum de creatione Cardinalium agitur, idem repetitur, quod scilicet Cardinalium vota exquiruntur: & si sunt infirmi per certos Cardinales in eorum domibus sententia explorantur. ^d Et cum agitur de claudendo, seu aperiendo ore, nonis Cardinalibus: de creandis Episcopis Cardinalibus: de eligendo Legato Apostolico: de dando pallio Archiepiscopali: & sic alijs multis in locis idem replicatur. Ex quibus colligitur, generalem, & inueteratum in Ecclesia esse summorum Pontificum morem in arduis quibuslibet negotijs ipsos Cardinales consulendi.

H I N C inferimus, quando nouus Papa creatur, tamen si nihil tunc uerbis expressim promitteret, nihilominus ex suscepti officii natura, tacite illum quasi contrahere intelligi cum sede Apostolica, se instituta illa, & cōsuetudines, & ueteres ritus, qui fidei populo, ac sancte Ecclesie vsui, & gubernationi recte necessarij esse possunt, & a prædecessoribus sancte obseruata, constanter fideliterq. etiam obseruaturum. ^f Hincq. obligari illum etiam secundum plenitudinem suæ potestatis dicimus ad ardua consultanda non vinculo aliquo legis humanæ, cui ipse quoad uim coactiuam nō subiicitur, sed propter hanc ipsam officii Apostolici acceptationem, quæ sicuti varias obligationes secum eo ipso trahit, quæ uerbis nullis exprimuntur, quemadmodum quod debeat uniuersum populum verbo, & exemplo pascere, super omnibus vigilare, atque Ecclesiam sancte, & salubriter administrare: sic etiã modum consuetum ista faciendi tacite includit, nempe cum, qui semper a maioribus seruatus fuit, & recta, ac legitima Ecclesie totius gubernandæ ratio postulat, ut scilicet quando ardua sunt negotia, ea cum Cardinalium Collegio communicentur: sicuti qui beneficium sibi colatum acceptat, uidetur per quali contractum se obligare ad debitam illius administrationem. ^h

Q U I B V S sic positus nihil ob stare uidetur quod primo loco obiectatur ⁱ de plenitudine potestatis Pontificiæ. Nam huiusmodi auctoritas, quæ etiam potentia absoluta a quibusdam uocatur, licet illum a vinculis legis humanæ eximat, non tamen eum soluit a iuris naturalis, aut gentium præscriptione, ^k cum hæc iura dicantur immutabilia, omnesq. quotquot sunt homines, & Principes etiam

A
B
C
D

A etiam ipsos comprenendant, ^a qui cum sint ad imaginem, & similitudinem Dei facti, sunt necessario & ipsi rationi, atque æquitati subiecti, ut Doctores declarant, ^b alioquin eiusmodi potestas, quæ rationi subiecta non esset, iniuria potius, & summa uolentia, ac barbarica quædam iurisdictione esset appellanda, quæ Christiano Principi non congruit, ^c nedum supremo omnium Antistiti sit tribuenda.

N O N obstat quod secundo loco de Capitulis Conclauis adferre batur. Nam respondemus, ex hoc argumento contrarium potius colligi, siquidem conuentionibus illis Papam non adstringi, Doctores aiunt, si quando ea huiusmodi essent (quod facile credendum non est, quæ auctoritatem Pontificiam ad bonum publicum institutam, possent auertere, aut impedire, quod minime licet. ^d At ubi nihil inde posset publica utilitas lædi, aut perturbari, quin potius adiuuari, tunc nihil obstat, cur priuatis illis conuentionibus, quatenus equæ, honestæq. sint, Papa perinde ac ceteri obligetur. ^e Cum igitur in re nostra id tamquam firmum proponatur, ex his consilijs a Papa petitis, nihil prorsus publicum ius aut lædi, aut interturbari posse, iam sequitur eum illis exquirendis minime solutum esse, cum hoc ad officium eius, itemque ad exemplum, ædificationemque aliorum, atque ad salubrem pascendi rationem plurimum pertineat.

A D tertium etiam respondetur, agi a nobis in præsentia rationibus potius, quam priuatis auctoritatibus, ideo in primis eas spectandas esse, non quid unus, uel alter senserit. Addimus tamen, quod si eorundem Doctorum sententia bene expendatur, nihil forsasse ab hac parte discrepare reperiretur, sicuti enim duplex debitu inuenitur, alterum legale, quod omissum lege punitur: alterum morale, quod in foro exteriori non astringit, sed tamen peccatum aliquando est, quia præter morem est: ^f sic & duplex in legibus seruandis necessitas consideratur, altera, quæ coactiuæ: altera, quæ directiuæ uocatur. ^g Vnde Doctores de coactiuæ, quæ extrinseca est, sensisse uidentur: nos de directiuæ, quæ est intrinseca, loquimur: ^h illi de ea, cuius forma non seruata actus redditur nullus: & ideo Papam illi subiectum non esse merito responderunt: nos de ea, quæ omissa, non ideo actus uitiatur: illi de ea, quæ in foro etiam exteriori: nos de ea, quæ in foro tantum conscientie obstringit, prout infra latius probabitur. ⁱ Quapropter cum Papam dicimus obligatione teneri, ut ardua de more cum Cardinalibus communicet, de hac loquimur, quæ interior est, & a lege eterna

a Felin. c. 1. de constit. nu. 31. in 5. declar. & num. 34.
b Fortun. in l. Gallus. §. & qd si tantum. col. 140. uerf. (dicebat Baldus) ff. de lib. & posth. Couar in epit. de matrimo. ti. 6. §. 9. nu. 10.
c Couar lib. 3. variar. resol. c. 6. nu. 8. & seq.
d Jacobac. de concl. lib. 7. art. 5. nu. 165. Barbac. conf. 1. nu. 30. & seq.
e Dec. conf. 151. nu. 10. Ancharan. conf. 281. & colligitur ex decis. Rotæ coram Chiffam die 14. Iunii 1550.
f §. Tho. 2. q. 102. artic. 2. ad 2. ubi Caietan. & Viguier. in sum. de uirtute iust. §. 5.
g §. Tho. 1. 2. q. 96. art. 5.
h Felin. c. 1. de constit. nu. 25.
i infra ead. q. art. seq.

a. Calet. in d. q. 96. art. 5. ver. ad hoc dabitur.

deriuatur, atque vni tantum Deo se ipsam prodit, a qua etiam necessitas suppositionis dici potest, siquidem Papa ipse acceptando hanc dignitatem tacite se his conditionibus deuinxisse videtur: vnde obligatio haec non ab alijs, sed a semetipso proficiscitur, qui sponte sua acceptauit munus illud cum oneribus illi annexis: & ideo non proprie coactio, sed voluntaria potius muneris susceptio nominanda est.

ARTICVLVS VII.

Posito quod teneatur consilium requirere in arduis: An si non requirat, actus ab eo gestus reddatur nullus.

b Arg. l. si quis l. prin. de leg. 3. c. l. si in tres. de arbit. d. Bart. l. r. §. si plures, de exercit. nu. 3. Ioan. And. c. non est. de consuet. in 6. & in addi. ad Spec. tit. de requisit. conf. §. l. ver. vt aut. Abba. c. cum in ueteri. de electio. num. 12. c. Iacobac. in tract. de conc. art. 5. lib. 7. Fel. Dec. in rub. de constit. gl. c. ad Apostolica. de re iud. in 6. & in c. fundamen. ta. §. decet. de elect. in 6. f. c. erit autem. 4. dist. ubi Glo. Archid. & Gem. in. g. l. non aliter. de usu, & habi. l. nepos Procu. lo. de uer. signi. l. filius. de condit. instit. c. faciat homo. 22. q. 2. cum. Gl. h. l. non omne. de reg. iur.

HIS sic vt supra traditis, & expositis, quae tum iure, tum summa aequitate dictante facile defendi posse videntur, exurgit nunc alia difficultas necessario explicanda, an quod dicitur, teneri Papam in arduis, Cardinalium sententias explorare, in foro tantum interiori admittatur; ita vt si Papa sine causa eas explorare praetermittat, culpa reus apud Deum constituatur, ceterum actus ipse ab eo gestus in foro exteriori subsistat: an vero talis ommissio generaliter etiam in foro exteriori effectum operetur, ita vt actus ipse nullus, inualidusque omnino censeatur.

NON defuerunt enim olim aliqui, qui totum hunc actum irritum plane reddi opinati sunt, varijs adducti rationibus. Primo ex praesumpta mente Papae, quippe qui non seruans consuetum ordinem, & quem ipsemet sibi quodam modo initio praescripsit, censeatur potius eo animo fuisse, vt huiusmodi actus ab alijs ratus non haberetur. Secundo, cum substantia facti hoc casu potuisset immutari, quia ex vnius consiliarij sententia Papa a priore proposito potuisset discedere; ideo dixerunt hi, hanc consiliorum petitionem inter graues solemnitates censerit, quae si negligatur, tunc actum nullum, atque inualidum effici. Tertio subdunt, quod etiam Doctores, qui negant consilium Cardinalium esse Papae necessarium, eosdem tamen vniuersim affirmare illud de honestate adhibendum esse, ex quo inferri aiunt, quod cum honestas, & iustitia aequiparentur, pariaque sint aliquid fieri contra iustitiam, vel contra honestatem, & illud, quod non est honestum, vel in quo versatur peccatum, aut est contra bonos mores, dicatur non posse fieri, vnde leges decernunt spectandum esse non quod licet, sed quod honestum est, & alia huiusmodi: propterea concludere volunt actus huius-

A huiusmodi a Papa non requisitis Cardinalium consilijs tamquam aduersus ius, & aequum, atque honestum, gestos, irritos euadere,

VERVM absit, vt nostrum vniuersum intellectum occupet tam fallax opinio, quae summam Papae potestatem labefaciat: primatum illius debilitat: eminentissimam eius potestatem legibus humanis subicit: ac denique diuinam auctoritatem cum saeculari confundit. Nam cum abrogatio, atque extinctio actus illius, qui gestus est, dicatur pena iure positio: imposita, sepius diximus Papam non subesse huic iuri, quo ad vim coactiuam: & ideo non teneri pena, quae inde oritur, siquidem regula est apud Doctores, quod in adiutorio Principis quando potestatis plenitudine exercet, nulliati locus esse non solet, a quo nam hoc ad iudiciale forum pertinet, cui Papa minime est subiectus.

ACCEDIT, quod cum actum infirmare, atque irritum reddere pendeat a vi, quae coactiuam dicitur, Papa nulli huiusmodi potestati subiicitur, quae illum necessario cogat, immo nec ipsemet aduersus seipsum huiusmodi vim potest exercere, ut sancti Doctores declarant. **NON** obstat ergo primum, quod dicebatur, Papam ipsum praesumisse hunc actum non valere. Nam, cum ad eum explicandum magna cum deliberatione plenitudinem potestatis exercens accesserit, praesumitur potius contraria omnia, si quae obstant, de medio tollere uoluisse.

NON obstat secundum, quod grauis, & necessaria solemnitas praetermissa infirmet actum: nam iure ciuili, & ex legum humanarum ratione haec possunt admitti. Verum, cum hic potestatem quandam legum omnium vincula superantem, iisquae minime adstrictam consideremus, non est cur ex illis argumentemur, quae ualde inferiora sunt, & longe ab ijs, de quibus agimus, diuersa, cum, vt dici solet, ex diuersis non fiat illatio.

NON obstat tertium, quod de honestate dicebatur: nam non negatur decere id maxime Papam, sed non hinc sequitur, quod si omittatur ab eo consiliorum petitio, inde res ab eo gestae infirmantur: aliud enim est actum dici posse iniustum, & aliud nullum; sicuti sententia alia est iniusta, & alia nulla: & testamentum aliud iniustum, aliud irritum; & excommunicatio alia nulla, alia iniqua. Siquidem nullum id dici solet, quod est aduersus formam substantialem legis; iniustum uero, quod in alijs rebus peccat. Admittunt igitur Doctores, Papam posse, neglectis huiusmodi consilijs, se culpabilem Deo in foro interiori reddere, verum non ideo peccatae ulli exteriori subiiciendum dicunt, qualis esset si huiusmodi actus nullus, & inualidus pronunciaretur.

a Fel. c. ad petitionem. de acc. n. 2. & cap. in causis col. 1. & 2. de re iud. Vant. de nullit. tit. an quilibet nu. 7. & seq. b S. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 5. vbi Caet. l. late

c Papien. in vi. form. sent. dif. nu. 10. Couar. in c. alma mater in 1. par. §. 7. nu. 5. de sentent. excom. in 6. d. l. non dubium. vbi Bal. & Iaf. nu. 22. C. de legib. Abb. conf. 66. in 2. Nauar. in Manuali c. 27. nu. 3. e Guido Papae q. 153. Situeff. verb. Papa q. 15. Caet. 2. 2. q. 88. art. 12.

ARTICVLVS II.

A

An Papa, quando requirit consilium, quod ei bonum, & salutare proponitur, teneatur illud sequi.

POSTREMO ad pleniorum questionis: proposita tractationem, illud examinandum superest, quod plerisque negotium non leue solet exhibere. An, sicut Papa tenetur Cardinalium consilia scrutari, ita ab eis data, si salutaria sint, teneatur sequi. Nam cum tritum illud sit, & a nobis saepe dictum, teneri Papam consilia Cardinalium in arduis exquirere, non tamen illud sequi, durum hoc multis, & plane repugnans prima facie videtur, cum finis petendi consilij ille sit, ut inde quis melius instruatur, & veritas ei plenius aperiat, quem utique finem assequi ille nequit, qui consilia data respuit. Quare sicuti exempli causa, ridiculum esset, si diceremus eum, qui fame premitur, teneri quo tempore cibo indiget, petere elemosynam, atque eundem minime teneri vltro sibi oblatam accipere; sic, cum consilium sit spiritualis elemosinae genus, si Princeps in rebus arduis, & quo tempore publica res subsidio eget, adstringitur Senatum conuocare, & sententias explorare, cur non magis debet bona, salutariaque consilia sibi proposita sequi, atque amplecti? Nam, ut dici solet, propter quod vnum quodque tale, & illud magis: & cum media obligare non soleant, nisi propter finem, petamusque eo animo ut acceptemus, & sequamur, utique absurdum nimis videtur, cogi aliquem ad petendum, liberari autem ab acceptando.

B

C

D

VERVM, si res ordine, atque exacte expendatur, cessabit omnis difficultas. Notum siquidem est, quod sicuti duplex forum, siue tribunal a Doctoribus consideratur, quorum alterum interius, alterum exterius ab iis appellatur; sic quasdam etiam res esse, quae vtrique foro communes esse censentur; quasdam, quae vni tantum eorum conueniunt. In re igitur proposita duo sunt actus; alter est petendi consilij, alter est acceptandi. Petitio consilij, ubi de rebus arduis, ac dubijs deliberandis agitur, in foro conscientiae Principi etiam dicitur esse necessaria, quoniam cum illius animus pplexus reperiatur, nec quid Reipublicae utilius sit futurum, satis ei constat, dicat illi interior instinctus, humanaque ratio, optimum, & saluberrimum, immo necessarium esse, antea inquirere diligenter quid sit eligendum, atque in eo prudentium virorum consilia, & sententias, prius quam aliquid diffinat, audire; siquidem cum hoc nocere nihil possit, & maxime pro-

a Auth. multo magis. C. de sacrosan. Eccl. Arist. 1. poster. context. 5.

b Innoc. B. ut. & Abb. c. quia plenique. nu. 7. 19. & sequi. de immun. Eccl.

c S. Tho. 2. 2. q. 14. ar. 1. in corp.

desse, dubium nihil est id fieri maxime debere, cum & Deus iubeat, ut ordinate omnia fiant, & leges pariter humanae, ut omnia debitis medijs peragatur. At vero ubi de sequendis consilijs agitur, tunc diuersa est ratio fori exterioris, ac interioris. Nam si queramus in exteriori foro, quæ sit ratio communis opinionis, qua affirmatur, non teneri Principem, qui consilium petit, illud etiam sequi; inuenimus non eam esse, quam aliqui putant; quod scilicet fauori suo quilibet potest renūciare: ea enim in rebus priuatis, & proprijs locum habet, in quibus vnusquisque est moderator, & arbiter. Verū, cum nos de rebus publicis agamus, secus esse agnoscemus; quare uti sit tati seruire & Princeps ipse tenet, quādo, ut sepe diximus, Rex propter Regnum, non Regnum propter Regem fuit institutum. Quapropter verā esse rationem illam cōperiemus, quod in rebus huiusmodi exterioribus, & politicis, Princeps est tamquā suprema causa, quæ omnia iudicat, & a nemine iudicatur: ideo non dēt ab extrinsecis, & inferioribus causis pēdere; & allis alligatus esse. vi. quādā necessario cogēte: sed in manu eius est politū, tāquā clauū tenētis, quē sibi tutiore cursū prudētia sua legib. munita suaferit, in trepido tenere.

Nam si dicas ea, quæ illi proponuntur consilia, bono publico salutaria esse, cui ille seruire tenetur, Respondetur non esse aliorum, quamuis et simul omnes collecti essent, iudicare, & diffinire quid sit magis utile Reipublicae, sed ipsius tantum, cui gubernacula eius sunt commissa. forte enim id, quod ab alijs proponatur, non ita expediens ei videtur, aut non eo tempore, aut non eo modo: siquidem consiliariorum est proponere solum materiam equi, & iusti: sed Principis est quod opportunius iudicauerit, seligere: quemadmodū qui ligna in nemoribus cædunt, solam materiam ministrant architecto ad fabricā struendam: ille vero utilia ab inutilibus secernit, & quod aptius censuerit, ad edificium transfert. Sic igitur in rebus difficultibus post explanata ab alijs consilia, decernit Papa quid agendū; & ideo illius vnus iudicio tamquam supremae regulæ, & non aliorum standum esse dicimus, alioquin status Monarchicus peruerteretur.

AT vero in foro interiori suprema causa est Deus, ipse qui mouet intus animum Principis, & suggerit conscientie illius quid sit iustum, qui bonum, & salutare. Vnde in sacris Literis cor Regis dicitur in manu Domini esse; & propterea non debet Princeps ab eo discedere, alioquin grauer peccaret, & Deo rationem reddere teneretur. Quapropter dicimus cogi illum saepe in foro interiori hæc consilia sequi, non præcise, quia sibi sint a maiori parte, uel ab hoc, aut ab illo, qui auctoritatis sit, proposita, sed quia ipse aīo ita

a l. 2. §. 1. ff. solut. matrim. b Cant. 2. & Rom. 13. c l. 1. ff. de alb. scrib. l. gradat. ff. de muner. & honor.

d l. penult. C. de pact. e l. in re mad. Canandati. l. 2. in fi. ff. madat. f Glo. Abb. Fe. li. c. si diligēt. de foro comp.

g S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 3. ad 3.

Prou. 21.

g S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 3. ad 3.

indicat, & iudicare tenetur, dimisso quovis priuato affectu bono communi noxio, Deo ita animum suum ducente, qui arbiter est rerum omnium. Nec nouum est, immo maxime frequens apud Doctores, vt multa sint in humanis actionibus, quæ aliter in foro po-

a Bened Cano phyl in trac. de reg iur fori, & poli, in 2. c. 8. 12. 17. regu, & seq.

nitentia, aliter ex legibus iudicialijs sunt discernenda. Ex quibus constare potest, nihil ea obitare, quæ supra obiecta fuerunt, cū alia ratio sit petendi, & alia sequendi consilij. Ad petendū plurima sunt quæ vrgent: rei agenda difficultas: dubius Principis animus: Senatus conuocatio: antiquissimus Consistorij vsus: Cardinalium munitio: communis Doctorum ita sententiarum explicatio: perpetuum Ecclesiæ institutū: ac publica populi expectatio. At vero, auditis consilijs, concludere, & diffinire quid sit ex ijs amplectendum, hoc ad solum Principē pertinet, qui non ad plures, sed ad meliores sententias respicere debet: non. n. vis, & auctoritas decernendi a multitudine pendet. sed a sui tantum ipsius auctoritate, nec consilia ipse petit, vt illis stare cogatur, sed vt ex illis eligat quod sibi aptius visum fuerit, cū (vt dici solet) causa formalis, cur Princeps ita decernat, non ea sit, quia sic alij consuluerint, sed quia sic sibi visum fuit, adeo quod ad consilia petenda is non accedit, vt illis adherat, atque alligetur, vt se vt sumat materiā iudicij sui dirigēdi, & quod sibi equius visum fuerit, decernendi. Quapropter, vt concludamus, si quis petendi consilij nō est ea sequi cōco quodā impetu, prout argumēta contraria innuebāt, sed est, vt ex consilijs traditis Princeps ipse discernat, & diiudicet id, quod Republicæ vtilius esse arbitrat.

b Siluestr. verb. consilia.

H A E C quo ad Consistorialia negotia. Ceterum notū est, multa alia minora esse, quæ non solet Papa ad Consistorium deferre, sed in ijs inferiorum industria, & sollicitudine vti. Nam cum illi totius Ecclesiæ gubernatio sit commissa, debeatq; rebus quibuscumq; ad eius administrationem pertinentibus solerter prouidere, indiget necessario Nuncijs, Gubernatoribus, Magistratibus, Officialibus, Iudicibus, & alijs Ministris, inter quos diuersa onera partiatur. Vnde sunt hi tamquam minores quidam consiliarij, & adiutores in rebus ijs, quæ eorum curæ, atque industria demandantur. Quemadmodum enim Moyses admonitus fuit, vt minora negotia Tribunis, & Centurionibus committeret, maiora autem ad se referrentur: sic in Ecclesiasticæ Oeconomix gubernatione. prisco vsque instituto obseruatum semper fuit, vt grauiora cum sacro Consistorio communicarentur, leuiora ad alios deferrentur, atque ita partim proportionabiliter cum pluribus onere, Pontificia administratio commo-

Exo. 18.

PARS

PARS I. QVAESTIO. III.

An Cardinales a Papa requisiti, teneantur vinculo charitatis ad consilia prompte, & sincere proferenda.

CCEDIMVS nunc ad illud tractandum, quod principaliter nobis est propositum: quæ scilicet sint partes dominorum Cardinalium in consilijs suis erga summum Pontificem. Quod vt clarius innotescat, declaranda in primis videtur consultationum huiusmodi origo; non quidem quæ de causa, aut ad quem finem illorum munus fuerit institutum; quod aliàs attingimus, sed vt sciamus quo iure, seu obligatione eorū functionitur: plurimum enim interest, an quis sponte aliquid faciat, nullo necessitatis vinculo; an potius lege cogente, aut maiorū precepto, seu alia obligatione. Nos igitur, omissis longioribus hac de re disputationibus, communem illam, & frequentiore Doctorū regulam sequimur: qui humanas obligationes ad duo principaliter capita redegerunt, aliud charitatis, siue (quatenus ad rem propositam pertinet) morale debitum appellantes: aliud iustitiæ, aut legale debitum vocantes.

QVAEST. IIII.

QVARE quod attinet ad debitum charitatis, in memoriā reuocandum ducimus, nos scilicet de ijs negotijs principaliter differere, quæ quando a Papa deliberanda sunt, Cardinali videntur repugnare publicæ utilitati, & tamquam noxia Pontificiæ dignitati ab eo apprehenduntur: & tunc quærimus an charitatis vinculo obstrictus idem censeatur candidè quid sentiat significare, ac periculum etiam, si quod immineat, fideliter denunciare.

a S. Tho 2 2 q. 80. artic. 1. & q. 128. art. 4. ad 4. S. Antonin. p. 4. tit. 5. c. 12. 5. 3. Nahar. in Manuali c. 24. num. 18. & 23.

DVBIVM enim illud primo facere potest, quod, cū charitas sit vis quædam dilectionis, ac studium alterius iuuandi, videtur hoc ad eos potius, qui maiores alijs, aut sapientiores, seu locupletiores sunt, pertinere, quàm ad inferiores, & tenuiores erga superiores, qui illis vt plurimum non indigent, & eo minus necessarium hoc esse erga Papam, in quo culmen omnis virtutis esse censetur; immo existimari potius posse a nimia audacia illum non

abesse

abesse, qui se quodam modo aptum ad consulendum Principi, ac se prudentiorem illo audeat sentire.

SECUNDO, non videtur ratio, cur Cardinales teneantur magis adiuuare Papam in consilijs dandis, quam alios Principes Christianos, quando petent: nam, cum charitatis obiectum sit Deus, & ratio diligendi proximum ex charitate vna sit, videlicet propter Deum, sequi videtur, hanc charitatem omnibus, qui Christiani sunt, æque deberi, & consequenter omnibus petentibus consilia esse impertienda, quia omnes æque sunt filij Dei.

TERTIO, non videtur pariter ratio, cur hanc consilij dandi necessitatem potius imponamus Cardinalibus, quam alijs, qui sunt consanguinei, aut familiares, aut a secretis Papæ, seu illius in varijs muneribus ministri. Nam charitatis præceptum, cognita proximi necessitate, illos magis obligare deberet, qui sunt ætiori vinculo cum eo coniuncti. Cum vero hi, quos modo nominauimus, Papæ sint magis intimi, & assidui, & notiores habeant illius necessitates, ideo ad illos hoc iuuandi studium pertinere videretur.

AT TAME N, si recte res consideretur in casu a nobis proposito, contrarium omnino erit respondendum. Nam præter generale illud præceptum, quo scimus vnicuique mandatum esse de proximo suo, quod vsque ad diligendos inimicos producit, certum est in charitatis officio ordinem maxime obseruandum esse, & quo quis alteri est coniunctior, aut propinquior, eo maiori vinculo teneri ad eundem adiuuandum.

Verum, cum Cardinales dicantur præcipuo quodam modo filij, & membra Papæ, quinimmo proprio nomine Consilij illius, dubitandum non est, eos potissimum ad consilium Papæ dandum adstringi non eo solum nomine, quia pater est, & pastor, & dominus, sed quia caput est Apostolicæ sedis, cui adiuuanda illi peculiariter vt immediata membra se deuinxerunt. Vnde si omni opera, atque industria, ac sanguinis etiam effusione vbi res postulet, ei subuenire tenentur, quanto magis verbis illi suffragari, ac petenti consilium illud fideliter, prompteque subministrare debebunt?

ACCEDIT quod sicut naturaliter brachia mouentur ad tuendum caput, & obfistendum, ne quid ei noceat, etiam cum periculo illorum: sic quoque naturalis ratio suadet, vt cum Papa dicatur veluti Cardinalium caput, ipsiq; eius tamquam membra, nullā debeant occasionem prætermittere illius iuuandi, non solum in maximo discrimine, sed etiam in quibuscunque fere rebus, quæ Papæ dignitatem lædere possint, sicuti in quotidiano etiam vsu, membra

naturali

A naturali ratione impelluntur, ut capiti obsequium, & ministerium præbeant.

ET dum sacris Theologis hoc pridem receptum sit pro eo sanctæ societatis foedere, atque humanitatis vinculo, quo omnes inuicem iuncti, constrictiq; sumus, debere Christianum quemlibet fraternæ correctionis, & admonitionis officium, debitis obseruatis circumstantijs exercere, præsertim vbi de cauenda culpa agitur, ne committatur, eademq; officij genus etiam ab inferioribus erga Prælatos suos data opportunitate præstandum esse.

B quando ad sua sibi consilia præstanda, vltro a Papa inuitantur?

TRACTAT Pontifex maximus catholicæ Ecclesiæ gubernacula, & tamquam nauis gubernator, clauum tenens, in puppi sedet: ipsi vero Cardinales illius sunt administri, & adiutores, & quasi nauæ, qui gubernatoris nutum intuentur, vt illi operam suam, ac studium nauent. Quid ergo, si gubernator de navigatione ad dexteram tenenda, eos consulat, quæ tutum iter esse putet, ipsi si scopulos latentes præsentiant, silere, & gubernatorem ad monere prætermittent?

C **CARDINALES** præterea cardines orbis dicuntur, vt Ecclesiæ molem omni ope fulcire conentur: id vero commodissime fit, si summum Pontificem, cum præsertim ab eo vocantur, tamquam sapientissimum architectum, quo loco ruina quæpiam imminere videatur, statim admoneant: sic qui in domo sunt ad patrem familias, tribuni, & centuriones ad Imperatorem perferunt si quid periculi, aut incommodi in Republica vel exercitu emerferit.

QVOD charitatis officium multo magis necessitatem illius amplectendi ostendit, vbi cum publicâ utilitate, fideliumq; ædificatione coniungitur. Nam cum quilibet homo sit pars totius Communitatis, debet vnusquisque pro virili sua in illius incolunitatem propensus esse, alioquin impossibile est, vt ait sanctus Thomas, aliquem esse bonū, nisi sit bene proportionatus bono communi.

Hincq; a Doctoribus receptum fuit, quod vbi in Vniuersitate agitur de rebus in publicam utilitatem cedentibus, tenetur vnusquisque tamquam pars Vniuersitatis curam illius gerere, & si quod damnum publico bono oriri posset, illud quantum in se est, omnino auertere.

Quod eò magis in Cardinalibus locum habere debet, quia eorum consilio, ut ait Concilium Tridentinum, Ecclesiæ administratio nititur: quam sententiam sunt qui adeo amplectantur, vt scri-

bant,

a S. Tho. in 1. par. q. 60. ar. 5.

b S. Tho. 2. 2. q. 37. art. 2.

c Cassan. cōf. 1. versic. ad 2. nu. 12. & seq. d Turcrem. de Eccl. lib. 2. c. 106. Aug. de Ancon. lib. de Potest. Eccles. q. 7. art. 1. Et S. Thom. 2. 2. q. 33. art. 4.

e S. Tho. 1. 2. q. 92. ar. 1. ad 3.

f Innocent. & Abb. cap. 1. de his, quæ fiunt a maior. par. summ. Siluest. verb. cōsensus, num. 4.

g Gondif. in tract. de orig. & potest. Cardin. q. 5. nu. 15. & sequ.

h Conc. Trid. sess. 25. de reform. ca. in fi.

a S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 1. & seq.

bant, Cardinales in eorum aſſumptione ex charitate ſe obligare vſque ad ſanguinis effuſionem ad ea, quę perfectionis ſunt in conſi-

ljs dandis ſummo Pontifici; vbi cumque opus fuerit, NEC obſtat quod primo loco ſupra obijciebatur, ſtudium ſcilicet iuuandi ex charitate, eorum eſſe, qui maiores ſunt, non autem minorum, quales ſunt Cardinales erga Papam. Nam reſponderetur, quod etſi Papa ratione dignitatis ſemper ſit ſuperior, tamen ratione neceſſitatis conſilii accipiendi vbi res poſtulat, poteſt eſſe inferior, & vt talis adiuuari. Ipſe vero Cardinalis, qui ad dandum conſilium accedit, non ideo tamen temeritatis arguendus eſt, quandoquidem certum eſt, nullum eſſe in præſenti vita, qui immunis prorsus ab omni culpa reperiatur, & conſequenter, quem non alius Dei beneficio aliqua in re poſſit antecellere.

PRÆTEREA, cum rationis triès ſint actus, quorum Primus pertinet ad conſilium, & inquisitionem: Secundus ad iudicium, Tertius ad præceptum, certum eſt, ex his tribus tertium, qui in præcipiendo conſiſtit, præcipuum eſſe, cum ad eum alij duo ordinentur. Quare etſi Cardinales, quatenus conſilium dant, videantur quodam modo præcellere, tamen cum Papa de rebus, quæ ab ijs in medio proponuntur, iudicet, & quod ſibi æquius, atque vtilius viſum fuerit, fieri præcipiat, ſequitur, cum in prudentiæ actibus conſiliarios antecellere.

ACCEDIT, quod vbi publica tractatur vtilitas, etſi minor iudex veritatem inueſtigauerit, nulla tamen maiori irrogatur iniuria, vt Valentinianus Imperator reſpondit: immo charitatis officium tunc magis elucet, quando inferior ſuperiori ſuo res ab eo minus animaduertas communicat: quem quo in eminentiori loco, eo in maiori periculo verſari videt, vt ait S. Auguſtinus.

ET ſi quis diceret, charitatis præceptum eſſe affirmatiuum, & ideo præfixum illi, certum nullum eſſe tempus explendæ obligationis, niſi forſan in extrema neceſſitate, quæ raro contingit: Reſpondemus, tunc conſilii dandi neceſſitatem ſe oſtendere, quando ſummus Põtifex a Cardinalibus illud expoſcit: nec enim extremam indigentiam in charitatis præcepto ſpectandam eſſe Doctores dicunt, ſed ſufficere maximam, ad quam ille redactus præſumitur, qui conſilium ab alijs petit. Quod infra latius etiam erit pertractandum.

NON obſtat ſecundum: nam reſponderetur, charitatem ſuos gradus habere, & in ea ordinem eſſe obſeruandum, non modo ex parte obiecti, vt aiunt, ſed etiam ex parte ipſius diligentis. Vnde quemad-

a Roſerg. Thoſ. tra. 2. de auſtor. Card. c. 5. & 7.

b S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 4. ad 3.

c S. Tho. 1. 2. q. 57. art. 6. d S. Tho. 2. 2. q. 5. art. 2.

e S. Tho. 2. 2. q. 51. art. 9. in ſi.

f I. potionis. C. de offic. rect. Prouinc.

g S. Auguſt. in Reg. c. 44. h Archid. c. ſi peccauerit. 2. q. 5. S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 2.

i Nauarr. in Manual. cõſel. q. 1. nu. 7. 8. & ſeq. c. 24. & in comment. c. inter. verb. 1. q. 3. nu. 7. 13.

k S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 1. & 6. cum ſeq.

A quemadmodum inter Episcopum, & ſuam Eccleſiam cathedralẽ, maior eſt communio, quàm inter Episcopum, & alias Eccleſias inferiores, ita & vinculum coniunctionis inter Papam, & Collegium Cardinalium excedit alios omnes, ipſiq; Cardinales tum ratione officij, quod gerunt, tum, quia membra Papæ, & de corpore illius dicuntur, quoties Papa petit conſilium ab eis, tenentur ex charitate illud potius quàm alij miniſtrare.

AD tertium reſponderetur, eos, qui ſunt coniunctiores ſecundũ ſpiritum, teneri arctiori charitatis vinculo ad beneficia ea præſtanda, quæ pertinent ad morum inſtructionem: licet autem Papa ſit vniuerſalis Pater Eccleſiæ, & omnium fidelium caput, quia tamen ſpeciali nexu Cardinalibus eſt adiunctus, quippe qui ſunt immediata membra illius, ac ratione officij, quod gerunt, ſunt eidem intima quadam vi copulati: propterea, quantum attinet ad cõſilium dandum, quod eſt opus morale, obſtringuntur magis ipſi Cardinales Pape, ceteris paribus, quàm alij quicumque eius conſanguinei, aut affines, ſeu alia ratione cum Papa coniuncti.

a c. requiſiti. de teſtam. ubi Hoſtiæ & Io. And. b Hoſtiæ. de Card. cap. anti. qua. de priuile. Mart. Laud. in 2. uacua. de Card. q. 3.

c S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 8. ad 2. & ibi Caiet.

PARS I. QVAESTIO V.

An iuſtitia vinculo ad eadẽ conſilia teneantur.

D ea, quæ ſupra dicta ſunt, alterum dubitationis caput accedit, vtrum DD. Cardinales obſtricti ſint ſpeciali vinculo ad conſilia, quando rogan- tur, fideliter explicanda: quod iuſtitia debitum appellatur. Et ratio dubitationis ea ſe offert, quia iuſtitia eſt virtus vnicuique ius ſuum tribuens: ſed reddere ius ſuum vnicuique, pertinet ad Principem, ſeu Magiſtratum, qui iurisdictionem habet. Quare, cum Cardinales hac iurisdictione careant, non videntur teneri ad conſilia danda Papæ.

Secundo, quia iuſtitia nexus inter ſuperiores, & inferiores cadere non videtur, cum nomen iuſtitia æqualitatem quandam ſignificet, quæ maioribus, & minoribus inuicem non congruit.

Tertio, quia aut Cardinales tenentur ad conſilia danda ex iuſtitia,

QVAESTIO V.

d S. Tho. 2. 2. q. 58. art. 2. & q. 59. art. 1.

tia, quæ est virtus generalis, dirigens actus hominum, prout respiciunt commune bonum; aut ex iustitia, quæ est virtus particularis ordinans ad bonum, quod est singularis personæ. At dici non potest primum, quia sic non magis Cardinales, quam ceteri ciues tenerentur ad procurandum bonum Principis, & Reipublicæ suo consilio, atque industria. Non secundum, quia huiusmodi particularis iustitia in negotijs Consistorialibus, de quibus agimus, cadere non solet.

ATTAMEN verius est hoc quoque vinculum DD. Cardinalibus accedere quod non extrinsecus assumitur, sed propria voluntate contrahitur, specialique iuris auctoritate nititur. Diximus siquidem aliàs varijs ex caulibus Cardinalium ordinem in Christianâ Republica fuisse institutum; atque inter ceteras, vt iidem consilijs essent Papæ, eumque industria, fide, ac dicendi synceritate iuarēt. Dubium autem non est, eos, qui suscipiunt aliquod officium, iure obstringi ad ea præstanda, quæ officio illi sunt coniuncta, sicut Episcopum ad pascendum gregem: religiosum ad obedientiam, castitatem, & paupertatem: militem ad pugnandum: medicum ad medendum: lectorem ad legendum, & alios ad huiusmodi alia, & præsertim cum ratione illius officij quis stipendia percipit, quæ de causa eo arctius DD. Cardinales ad munus suum præstandum obstrictos esse multi dixerunt; quod illis ad sustinendam eorum dignitatem, vt Papæ commodius seruiant, redditus Ecclesiasticos assignatos fuisse tradunt: Vnde quoties ab eo accerfuntur, debent illi fideliter consilium suum, & quamcumque aliam operam impertiri, cum ita suscepti officij ratio, & obligatio, & iuris vinculum exposcant.

Quod si Magistratus secularis, cui stipendium a Republica constitutum est, auctoritasq; tributa, vt publicam rem tueatur, videat seditionem exortam, ac ciuium bona periclitari, nec huic malo viribus omnibus obstitat, sed taceat, & consertis manibus spectando sedeat, grauissimam sane culpam incurrit, atque ad dampni compensationem tenetur, nec absolui potest sine proposito in posterum ab ea desidia abstinendi; quis inficiabitur Christianæ Reipublicæ Cardinales, quibus tanta dignitas fuit delata, vt Principi consilia, ac veritatem ministrarent, h deinde ingruere damna Ecclesiæ videant, teneri quantum ijs licet, ea dicendo auertere, & se tanquam murum periculis opponere?

Nam si veritatis ea est conditio, vt eam alter alteri ex debito morali, quod commune est omnibus, manifestare debeat, utique cum,

a l. 3. § 1. de recep. arb. c. qualiter, & quâdo, de accusat. b c. rationi congruit, cum glo. dereg. iur. in 6. c. cap. rationes 100. dist.

d Pet. de Bafio. de elect. 2. par. c. 35. nu. 9. & Martin. Laud. de Cardi. 2. par. q. 6.

e S. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 7. Nauar. in Manual. con. fess. c. 24. nu. 18.

A eum, qui ad hoc munus consulendi, cuius proprium est vera loqui, delectus fuit, præter generale illud vinculum veritatis proponenda, ad hoc amplius ex actu quodam iustitiæ obstrictus erit; a alioquin ut est apud Tacit. si consiliarius non fideliter offerat Principis auribus id quod vere sentit, iam non cum ipso, sed potius cum eius fortuna loqui videbatur. Quod præterea inde constat, quia qui in aliquod Collegium ascitus est, eum dicunt Doctores eo ipso teneri ad illius honorē, & commodum tuendum, ita vt non possit saluo munere suo, in iis quæ ad illud pertinent, non libere loqui quæ oportet: in quam sententiam multa præclare a Cardinali Albano piæ memoriæ conscripta fuerunt. b

AD quod etiam pertinere illud videtur, quod Salomō dixit. *Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, illaqueatus es verbis oris tui, et captus propriis sermonibus.* Et infra: *Discurve, festina, suscita amicum tuum: ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ,* &c. Nam qui suscipit officium, obligat se ad illius executionem quâto in eo est, & quodammodo spondet pro illo fideliter exercendo, constituitq; se illius curatorem, & defensorem.

Quod eo magis confirmatur, quia iurant iidem Cardinales, cum hac dignitate exornantur expressis verbis, d honorem, & auctoritatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & D. N. Papæ se cōseruatuos, aucturos, & promoturos; & in hâc eandem deinde sententiam, cum summus Pontifex eisdem galerū imponit, his vtitur verbis: *Ad laudem omnipotentis Dei, & sanctæ Sedis Apostolicæ ornamenti accipe galerum rubrum, insigne singulare dignitatis Cardinalatus: per quod designatur, quod vsque ad mortem, & sanguinis effusionem inclusue, pro exaltatione sanctæ fidei, pace, & quiete populi Christiani, angmēto et statu sacrosactæ Romanæ Ecclesiæ, te intrepidum exhibere debeas,* &c. e Quamobrē quâ documque interrogatur a Papa de rebus ad Sedis Apostolicæ dignitatem pertinentibus, nō possunt nō respōdere syncere quod sentiunt, si muneri suo solemnī iuramento satisfacere uolunt.

Ex quibus sequitur in proposita quæstione de Cardinaliū obligatione, eos præter caritatis vinculum, ad quod vt proximi erga proximum tenentur, prout supra diximus, iustitiæ etiâ debito propter obligationem status, & fidelitatem suscepti officij ad id astringi, quod pertinet ad iustitiam, ita quod obligatio, seu officium quod antea erat generale erga omnes proximos, fit etiam speciale propter statum vitæ cōtractum, & arctius ligat ex lege iustitiæ iuxta qualitatem officij suscepti, f Hoc autem nec absolum, nec super uacancū videri debet, vt scilicet duplici Cardinales vinculo ad id, quod

a S. Tho. 2. 2. q. 109. ar. 3. in corp. & ad s.

b in tract. de Card.

c Prouer. 6.

d in lib. Iurament.

e In lib. 1. ceremon. sect. 8. c. 7. in fi.

f Dom. Ban. in 2. 2. q. 32. art. 6. vt dubit. & q. 33. art. 1. dub. 2.

quod vere ſentiunt reſpondendi munus teneantur, quandoquidē nihil impedit, vnum, & eundem actum ad plures virtutes referri: ^a & quemaſmodum conſtat acquirendi titulos poſſe multiplicari, ^b & plures debendi rationes ſimul poſſe concurrere, ſic nihil repugnat, eum, qui charitate ad aliquod opus ducitur, eūdem & iuſtitie lege ad id poſſe cōpelli: quod variis exemplis Doctores declarant.

CONCLVDIMVS ergo vtroq; capite hanc DD. Cardinalium obligationem niti, quod ex multis etiam ſummorum Pontificum conſtitutionibus facile colligi poteſt, qui hoc ad Cardinales proprie pertinere dixerunt, ut ſumma dicendi fide, ac veritate ſe in rebus neceſſariis apud ſummum Pontificem gerant. Nam Nicolaus III. dicit: *Eidem Romano Pontifici in omnibus, quæ pro tempore*

imminent, libere conſulant, & aſſistant. ^d Et in Libro Ceremoniali admonentur Cardinales, vt in conſiliis, ſeu votis explicandis, ſolum Deum præ oculis habeant. ^e Et Pius II. hunc in modum Cardinales alloquebatur: *Ad collegium Apoſtolicum vocati eſtis conſiliarii noſtri, & coniudices orbis terrarum, ſuper quos militantis Eccleſiæ*

oſtium voluendum eſt. ^f Et Leo X. ſcriptum reliquit: *Liceat (vt par eſt) Cardinali cuique ſecundum Deum, & conſcientiam ſuam libere, & impune quocumque ſentiat, dicere.* ^g Et Paulus III. inquit: *Cardinales vocantur in partem ſolicitudinis, vt aſſistant Romano Pontifici.* ^h Et pius V. vocat Cardinales *Templi Dei baſes, Clariffima Eccleſiæ lumina, qui pro animabus populorum, pro fide, pro iuſtitia, pro veritate*

peruigilant. ⁱ Et Sixtus V. præter multa de Cardinalium dignitate, & officio ait: *Proprium eſſe Cardinalium munus, aſſistere Chriſti in terris Vicario, eiq; in regenda Eccleſia Catholica conſilium, & operam aſſidue præſtare, atq; cum eo Eccleſiæ neceſſitatibus providere: ipſoſq; tum ad id ex ipſius officii debito, tum ex ſanctorum Patrum decretis teneri.* ^k

QVOD deinde etiam in ſacro Conſistorio ab eodem Sixto nobiſcriptis, & reliquis omnibus Cardinalibus audientibus fuit ſæpius confirmatum, dum oblata occasione paterne omnes admoneret, vt libere vota ſua proferrent, cum id de iure naturæ eſſe diceret, & a nemine dubitandum, quin ex conſcientiæ, & iuſtitie legibus quique debeat, ac teneatur quod ſentit reſpondere.

NEC repugnat quæ ſupra obiecta fuerunt: nam quod dicitur iuſtitie eſſe, reddere vnicuique quod ſuum eſt; Reſpondemus, hoc contingere dupliciter. Primo per modum imperantis, & dirigentis; & hoc pacto Principes, & qui iuriſdictionem adminiſtrant, dicuntur iuſtitiam exercere. Secundo per modum executionis, & ita ſubditi reddunt vnicuique quod ſuum eſt. Vnde Cardinales cum

perſol-

A perſoluunt officium conſiliarii, & dant fidele, ac rectum conſilium Pontifici, tunc exequantur quod iuſtum eſt, alioquin iniuſti haberentur.

A D ſecundum reſpondetur, quod Cardinales ipſi ſuſcipiendo publicum officium Cōſiliarii, obligant ſe Deo, Eccleſiæ, & ſummo Pontifici ad illud fideliter obeundum. Hæc autem obligatio eſt actus iuſtitie; quæ parit æqualitatē: æqualitas enim in eo conſiſtit, quod inter officiū exercēdum, & actiones illius perſonæ, quæ illud officium ſuſcepit, oportet ſeruari mutuam quandam conuenientiā, non quidem æqualitatis arithmeticæ, ſed proportionis, vt vocant, **B** geometricæ, ita vt neque actio perſonæ excedat limites officij, neque illos deſerat, ſed omnia ſibi congrue, mutuoq; reſpondeant.

A D tertium dicitur, Cardinales teneri, non modo ex eo iuſtitie vinculo, quod reſpicit commune bonum, cui tuendo, & procurando ſe deuinxerunt, ſed etiam quia ratio ſuſcepti muneris hoc peculiariter expoſcit, rectum, & fidele conſilium Papæ petenti adminiſtrēt. Vnde arctius ipſi, & magis proprie ad huiuſmodi conſilia ſuggerenda tenentur, quam reliqui omnes.

E T ſi quis replicaret, quandoque accidere, ut hæc conſilia præmittantur, non odio, non prauitate, aut vlllo malitiæ genere, ſed potius animi infirmitate, & ſummo obſequendi ſtudio, quod eos vt nihil contradicant, nihilve Principi denegent, quodammodo cogere videtur; Reſpondemus, eos adhuc ab iniuſtitie culpa nō abeſſe, cum Conſiliarium oporteat, iuſte munus ſuum exercere, conſtantē, & fortem eſſe, nec ab eo, quod ratio poſtulat, vilius aut gratie, aut obſequii, ſeu humanitatis ſpecie diuelli: nā fortitudo, dum alterius, aut publicum, aut priuatum commodū procurandum eſt, ad iuſtitiam refertur.

Prætereā, ſi videmus hoc iuſtitie tuendę decus tanti apud Gentiles habitum fuiſſe, vt, cum aliquando liceret culpam vel diſſimulare, vel errorem defendere, maluiſſe eos tamen pēnas etiā proprii corporis ſupplicio ſubire, quam ut fraus iuſtitie legibus fieret, pro ut de Zaleuco, & Charonda litteris proditum eſt; ^a quid à Chriſtiane religionis cultoribus, Eccleſiaſticisq; uiris, immo totius Eccleſie primariis Præſulibus obſeruandum erit, qui ad hoc iuſtitie debitū fidem etiam publicam, quam uiolare nefas eſſe ueteres nondū diuino lumine illuſtrati cenſuerunt, ^b in purpura ipſa ſuſcipienda, ad altare ſacrum iureiurando adiunxerunt? ^c

D PARS

^a S. Tho. 2. 2. q. 92. ar. 1. ad 2.
^b cap. poſt electionem, de cōſſio. præbēd. Panor. & Fel in c. in noſtra. de reſcrip. c. Nauar. de reddit. Eccleſ. q. 3. c. 31. nu. 2.

^d c. fundamēta. S. decet. de elec. in 6. c. Lib. 1. ſc. 8. cap. 10.

^f Lib. 1. Ceremon. ſc. 8. cap. 6.

^g In Bull. 11. fol. 193. in Bullar.

^h in Bull. 8. fol. 578. in Bullar.

ⁱ in Bull. 93.

^k In Bull. de anno 1586.

^a Cic. lib. 2. de legib. Laert. in Pytag. Stob. ſerm. 42.
^b Valer. Max. de fide publ. c. 2 & ſeq.
^c In d. lib. Iur. xamen.

PARS I. QVAESTIO VI.

An Cardinales, etiam non requisiti, teneantur ex natura officii sui, ubi res postulat, Papæ consilia subministrare.

QVAEST.
VI.

QVOD a nobis supra conclusum fuit, Cardinales duplici iure, tum charitatis, tum iustitię astringi ad cōsilia sua proferenda, intelligendum est, quando a Papa sententiā rogātur. At, Papa nihil potente, dubitatio maior vř, an, si ipsi nihilominus rē Ecclesię indigere putant, debeant vltro se inferre, vt publicis necessitatibus, consilio, operaq. sua, quantum in eis est, subueniant.

DVBIVM enim id primū facere videtur qđ dici solet, neminem ad consiliū nisi vocatū accedere dēre, atq; immatura hēri ea cōsilia, quę non postulātur; & videmus ēt qđ leges decernunt aliquid in alterius fauorem faciendum esse, id sub tacita ea condōne intelligere, si ille, in cuius gratiam id faciendum est, vltro id fieri postulet. ^a Secundum, quia, cum dare consilium sit species quędā misericordię, hęc autē pręstanda necessariō, non sit, nisi miseria, & indigētia dignoscatur; propterea, quando Princeps a cōsiliariis non requirit cōsiliū, argumentū illud est, eum nullatenus illo indigere: & ideo nihil est, qđ tunc Cōsiliarii se inferant ad illud ministrandum, quod ministrari nō petitur. Tertium, quia, cum summus Pōtifex longe plus altis sapientię opibus affluere censeatur, ad eumq. alii in rebus difficilibus, & dirimendis controuerhis confugiant, non videtur ille spiritualis huius elemosynę subsidio vllō pacto indigere.

VERVM si exactē res expendatur, verū fortasse illud inuenietur, vt ēt non requisiti teneātur ea, quę necessaria bono publico iudicant vltro denunciare; siquidem nō sunt ipsi ex eo Cōsiliariorū numero, quos solēt sibi Principes arbitrio suo adsciscere, mutare, & repellere, sed sunt potius eius ordinis Cōsiliarii, qui vel innati Principi ipsi b dicuntur, vel munus hoc eorum dignitati annexum habent, prout sunt multi Archiepiscopi, Episcopi, & alii Magistratus

in

a l. 4. § hoc autem, de damnato infesto.

b Boer. in addit. ad trac. de auctor. mag. consil. Ioan. Mo. Jan. num. 132

A in varijs Regnis; & Prouincijs, qui ex humanis constitutionibus cum primum dignitates illas sunt adepti, tanquam consiliarii legibus instituti, Comitibus, publicisq; alijs negotijs ad publicam utilitatem interesse solent; ita vt quemadmodum quidam sunt Legati, quos legatos natos Doctores appellant, quoniam eorum dignitatibus Legationis Apostolicę munus ipso iure est adiunctum, ^a sic videtur, Cardinales iam inde ab initio, quo eorum dignitas ad iuandam Sedem Apostolicam fuit instituta, ^b hoc consulendi munere fuisse obstrictos.

QVOD sane, cum non solum propter ipsum Papam, sed etiā propter publicam Romanę Ecclesię, & omnium aliarum Ecclesiarum vtilitatem fuerit institutum, ^c censentur Cardinales se quodā modo debitores dandi huius consilii constituisse, ideoq. non posse, aut debere, etiam si velint, communi huic beneficio renunciare, ^d quo minus Pontifici etiam non petenti consilia sua boni publici causa subministrent, tametsi illis auditis totum ius statuendi ipsi summo Pontifici relinquatur.

QVAE quidem cum sanctorum Patrum constitutionibus maxime conueniunt: nam, cum in septima Synodo appelletur Bonifacius consiliarius Benedicti Papę, ^e & Pelagius Papa vocet Theodorū consiliarium suum, ^f & S. Gregorius Theodorum, virum eloquentissimū, dicat consiliariū suum, ^g Doctores hoc noīe eos de Cardinalibus sensisse communiter interpretantur. ^h Et quamuis aliqui alios fuisse eo tempore hos consiliarios, alijsq; muneribus perfunctos existiment, certum tamen illud est, Cardinales Romanę Ecclesię semper coadiutores Papę in executione officii sacerdotalis extitisse, ⁱ proindeq. illius consiliarios in regenda Ecclesia olim habitos fuisse, ^k & hodie non alios eius consiliarios, quā Cardinales ipsos agnosci & nominari, ^l quos etiā modo Collaterales, siue adiutores Papę, modo filios primi gradus, seu partem corporis eius appellatos esse scimus; ^m Quinimmo Doctores nonnulli, in primis graues, eos Senatorum, seu Decurionum, qui Reipublicę erant consiliarii, locum nunc obtinere tradiderunt. ⁿ Alii eosdem primum in lege veteri Sacerdotes Leuitici generis, deinde in nouo testamento Apostolos, tertio loco domini Papę consiliarios, postremo S. R. E. Cardinales dictos fuisse, scriptum reliquerunt. ^o

QVAE cum ita se habeant, sequi videtur quod, si, postulante necessitate, hi Papam admonere, & consilio suo ingenue, & intrepide iuuare prætermittant, muneri suo nequaquam satisficiant, immo damnationis æternę poena teneantur, vt idem Auctor te-

a Panor. in c. 1. de offic. dele.

b Mart. Laud. tract. 1. de Card. q. 34.

c c. bonę, de postul. pra. l. Cōc. Trid. ses. 25. de refor. c. 1. in fi. d. c. si diligētis, de for. compet. cum simil.

d c. conuenientibus, r. q. 7. f. cap. in parochia. 16 q. 1. g. c. Ecclesiasticis, r. 2. q. 2.

h Lud. Roma. consil. 498. num. 16. & consil. ult. num. 17. & seq. Barba. de præstantia Card. q. 1. nu. 24. Iacobae de concil. lib. 1. nu. 177. & 245. Card. Alb. tract. de Card. q. 4.

i c. peruenabilem, qui filij sint legit.

k c. fundamenta, §. decet, de elect. in 6.

l Prout in Bullis summorum Pontif. in S. Antonin. par. 3. ut. 21. de stat. Card. c. 1. & seq.

m In l. c. cū te, de re iu. p. tex. in c. Ecclesia, 16 q. 1. Ludo. Ro. d. cōl. 498. num. 16. & seq. o Roierg. Tho. l. tra. de auctor. Card. c. 6.

a Idem Roserg. ca. 7. & 10. S. Th. 2. 2. q. 62. arti 7. Nauar. in Manuali, c. 11. nu. 16. & c. 17. n. 18.

b Sub Leone X. sess. 9.

c De Cōcil. lib. 4. art. 2. nu. 29.

d Gondif. Vilad. de Card. q. 3. nu. 15. & seq.

statur. a Hinc in Concilio Lateranensi uouissimo scribitur: *Ad Cardinales spectat operum optimorum cura: pro uiribus laborabunt scire, quæ regiones hæresibus, erroribusq; ac superstitionibus contra ueram, & orthodoxam fidem infecta sint, & ubi mandatorum Ecclesiæ deficiet disciplina.* Et infra: *Hæc, & huiusmodi, scire, & Romano Pōtifici pro tēpore existēti referre operā dabūt, ut opportuna, & salutaria remedia talibus malis, ac pestibus, uigilanti studio excogitari ualeāt,* b &c. Et similia leguntur in Bulla Sixti Papæ V. dum Cardinales cōparat septuaginta senioribus, qui multa deferebant ad Moysen, et nō requisiti. Itē Moysen comparat summo Pontifici, illi autem letro, socr consiliū dedit non requisitus. Ibidē dicūtur Cardinales primi socij laborū, & consiliorum, & semper assistere Papæ, ne tanta mole succumbat, &c. At certe non sunt perfecti socij, nec perfecte iuuant, si eo solū momento se offerunt qñ requiruntur, prætermisiss alijs tēporibus qñ summū Pōtificem laborare, & auxilio indigere perspicunt. Hinc et Iacobatius hoc scriptū reliquit: *Et est officiu DD. Cardinalium semper suadere Domino Papæ, ut ponat pacem, & quietem inter Principes Christianos. Item pro reformatione Ecclesiæ, & ad extirpandas hæreses, errores, & schismata.* c Et Gondif. ait: *Cardinalis acceptando officium, quod principaliter in consulēdo uersatur, tacitū uidetur fateri se sufficere ad illud: & quando Ecclesiæ utilitas postulat, nō dēt prætermittere quod muneris sui est.* h Quod si in cęlesti Hierarchia supremi spiritū ordines hominū petitiones ad Deū deferunt, certe Cardinales, qui Pōtifici maxime propinqui inter Ecclesiasticos gradus sublimem locū tenent, ubi alicui incommodo remedium adhibendū uident, illud illico ad eum, qui Dei locum in terris tenet, referre debent.

HIS ergo sic constitutis, non obstat priuatum, quod dicebatur, neminem nisi rogatum, & rogantibus tantum consilia dare debere; Nam respondemus: sicuti pro Reipublicæ utilitate uniuersis ciuibus competit actio, quæ popularis dicitur, ita, & multo magis in eo, quod bonum commune attingit, ius consulendi, & publicam causam iuuandi cuique permissum esse debet. Dicimus præterea, Papam, cum aliquem Cardinalem creauit, eumq; tamquā in specula Ecclesiæ Catholicæ positum sibi adiutorem ac socium laborum adsciuit, eo ipso censeri semel in uniuersum ei mādasse, ut ad se que necessaria uiderētur semper referret, ita, ut perpetua dicatur hæc iussio, nec sigillatim repetenda, ueluti etiam satis rogatos dicimus illos, quibus aliquid ex officio incumbit exemplo illius, qui obligatus est ad eleemosynas distribuendas: nam semper rogatus intelligitur, ut omnibus eas partiatur, quibus uiderit expedire, siue petant,

A rant, siue non petant, alioquin peccaret contra iustitiam: sic consilium, cum sit spiritibus eleemosynæ genus. a ministrandum est ab eo, qui consiliari munus sustinet, Principi etiam non petenti, dummodo eum indigere uideat.

ET quamuis dici soleat, legibus aliquid in alterius fauorē mandantibus, tacitam subesse conditionem si ab illo postuletur; attamē præter supradicta respondemus, quod cum petitio propterea fieri soleat, ut petētis necessitas significetur, certe si aliunde ea dignoscatur, non erit necessaria petitio: quemadmodum dicunt Jurisconsulti, quod quamuis Iudex officium suum non impertiatur nisi petenti: ubi tamē publica uersatur utilitas, aut notoria est necessitas, nō est alia petitio necessaria. b Sic etiam quādo assessor publice constitutus, uidet Principem suum, ea fortasse ignorare, aut in iis errare, quæ ad gubernationem spectant; non est necesse ut expectet se a Principe accersiri, cum res ipsa, occasio, seu necessitas, loco sit postulantis, & interpellantis, atque ob id illius opera fuerit conducta, ipseq; Consiliarii nomen, c & munus propterea exerceat.

NON obstat secundum: quoniam etsi Princeps expresse non petit, ipsa tamen Respublica, quæ necessitate premitur, & rei euidentia satis interpellat, subsidiumq; loco ipsius Principis postulat. Vnde Cardinalis ad has publicas voces, communisq; boni periculum exurgere, seq. excitare debet, ut imminens damnum suo consilio, atque industria repellat.

NON obstat tertium: nam præter aliā dictā, respondetur, proprium esse, ut etiam Gentiles scribunt, solius Dei non errare, homines uero sæpe labi, eidemq; humanæ necessitati Principes, etiam sapientissimos, subiectos esse; hincq; sequi, Papam quoque interdum alieno indigere cōsilio, & Cardinales ob id institutos, ut eum industria, ac sollicitudine sua adiuuent. Huc accedit qd cum ea, quæ sunt facti, etiā prudentissimos fallant, ut aiunt Jurisconsulti, d ac pro rerū humanarum uarietate multa sint vsu ipso pulillis interdū notiora, quam sublimioribus, non in iis casibus loquimur, in quibus inferiorum consilia adiutō maioribus esse possint. Quod a S. Augustino his uerbis declaratum est: *In quo quisq; pauper est, ibi illum uide; quia tu in eo forte diues es, in quo ille pauper est, & habes unde accommodes. Forte membra tua accommodas, & plus est, quam si pecuniam accommodes. Consilio indiget, tu plenus es consilio. In consilio pauper est, tu diues es. Ecce nec laboras, nec aliquid perdis, das consilium, & præstitisti eleemosynam.* e

Ex iis, quæ diximus quamuis sequi uideatur DD. Cardinales ob

D 3 strictos

a S. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 2. i corp.

b I. cōgruic. de offic. praesid. Soc. reg. 197 t. & 19. fallent.

c Glo. l. i. C. de assessor.

d l. 2 ff. de iur. & fact. ignor.

e S. August in Plat. 125. Qui seminant in la chrymis.

strictos esse ad consilia Papæ suppeditanda, siue ea requirat, siue non requirat, dummodo necessitatem agnoscant. Hæc tamen ita declaranda ducimus, quod ubi consilia requiruntur, arctior tunc vrgere intelligatur obligatio, ita vt quotiescumque efflagitantur, pro veritate, & conscientia nunquam omitti debere uideantur, ubi vero non petuntur, tunc ante quam ad ea sponte danda Cardinalis accedat, quædam prius prudenter sunt examinanda, veluti, An antea de eadem similive causa, & quo fructu cum Papa sit locus, An tempus, locus, aliarumve rerum status, id tunc officii requirat; An potius opportunius differri debeat, An ipsemet, qui suaserus est, acceptus, aut parum gratus esse soleat; An per alium commodius, oblataq. occasione id vtilius fieri posse existimetur, An alii Cardinales, & quo euentu, seu quam prospere idem tentauerint. Hæc & alia huiusmodi, quæ certa nequeunt lege præscribi, faciunt, vt ab hoc vltroneo consilio interdum differendo, eos excusari posse censamus, vtq. si præstari nihilominus ea debeant, priuatim id potius, quam publicè agendum esse iudicemus.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

DE

DE SACRI
CONSISTORII
CONSULTATIONIBVS.

PARS II. QVÆSTIO I.

An propter supremam, atque à Deo immediate pendentem summi Pontificis in vniuersos auctoritatem, excusandi sint Cardinales, qui nulla in re illi censent repugnandum.

NOST explicitas rationes, quibus DD. Cardinales ad ministranda Papæ consilia obstringi videntur, offerunt se nunc multiplices dubitationes ex varijs impedimētis, ac difficultatibus exortæ, propter quas non immerito quæri posse censetur, an interdum cesset huiusmodi obligatio.

IN primis igitur excutienda difficultas illa occurrit, quando aliquid a Papa proponitur, quod aliorum auribus paulo durius, atque alienius videatur, an suprema, atque a Deo immediate pendens illius auctoritas postulet, vt statim ei sit acquiescendum. Nam cum ex receptis sanctorum Patrum auctoritatibus nemini liceat de prima Sede iudicare, a profecto qui rationibus ab ea adductis assentitur, aut quod a Pontifice propositum est non præbat, is aliquo modo de eo iudicare videtur, qui a nemine iudicandus est, quippe qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerat in terris, ^b *Cum ipsa Petri Sedes*, vt ait Nicolaus III. *in Romano solio collocata, libertate plena in suis agendis per omnia potiri debeat, nec vlli subesse homini, quæ ore diuino dignoscitur esse prælatæ.* ^c Hincque sapius veteribus Agathonis, Stephani, Gregorij, & aliorum sanctionibus cautum esse scimus, vt ab illo probata irrefragabiliter obseruentur, ^d nec quisquam eis audeat contraire

QVÆSTIO VII.

^a c. cuncta per mundum. il. 19. q. 3. c. si Papa, 40. dist.

^b c. quanto, de transl. Epif.

^c c. fundamenta, §. ne autem, de elect. in 6.

^d c. enimvero, c. nulli, 19. dist.

D 4 tam-

tamquam si ipsius Petri voce essent firmata. Quibus accedit, quod **A** cum scriptum sit: *Cor Regis in manu Domini est, & quocumq; voluerit, inclinabit illud,* a non videtur Principum conatibus, licet seuerioribus, esse obstitendum, quandoquidem eorum placita, diuisa prouidentia reguntur, ac sacris litteris saepe monemur, populos interdum iniquioribus etiam Principibus a Deo committi ad illos coerendos, atq; erudiendos. **B** Quod si in saecularibus Principibus locum habet, quorum potestas a Deo quidem, sed populo mediante praedit, c quanto magis in summo Pontifice erit obseruandum, cuius auctoritas immediatè pendet à summo Deo, a & ad quæ id pertinet, quod regimus: *Qui vos audit, me audit, & qui nos spernit, me spernit.* e **B** Ex quibus argumentis indignum valde & absurdum censeri potest, si quis velit summi Pontificis dicta, ac pronunciata perinde ac reliquorum hominum sententias in disceptationem vocare.

HÆC & his similia aliquorum animos possent mouere, vt; Papæ auctoritatem lædi arbitrarentur, quando res eius iudicio probata, & tamquam salutaris in sacro Consistorio ab eodem proposita, aliquibus impugnanda esse videretur.

Verum re diligenter considerata, quilibet sapiens (vt putamus) aliter planè respondendum iudicabit. In primis enim, cum aliæ sint res, quæ ad orthodoxam fidem, sacraque dogmata, ac veteres Catholicae Ecclesiae traditiones, receptosq; ritus pertinent, de his nihil in praesenti a nobis tractari constat, quæ certa sunt, ac diffinita, nec in dubium in Consistorio vocari solent. Sunt aliae res, quæ ad Ecclesiasticam oeconomiam, ac populorum administrationem pertinent, & quæ secum dubitationes non leues, ac difficultates in deliberando deducere solent: & propterea ad Consistorium veterè more a Papa deferuntur, vt de ijs suorum Consiliariorum iudicia scrutetur & exquirat. Quibus in rebus, nec nouum, nec mirum est, magnas opinionum varietates saepe oboriri, cū etiam inter sanctos idem accidisse veterum exempla testentur, f quandoquidem, **D** cum hæc circa contingentia, quæ plurima sunt, & incerta versentur, credendum est omnibus consulentibus eundem in rebus illis finem esse propositum, nempe publicæ utilitati prodesse, tametsi media diuersa ab eis deducantur: quod nihil nec mutuae eorum consensionis, nec illorum muneri officit. g

DICITUR deinde, quod Papa ipse in Consistorio dupliciter considerari potest, siue ut Princeps statuens, & qui suam vult plenè exercere potestatem, quæ nulli subditur (de quo etiam nunc non agimus) siue vt Princeps consultans, & deliberans: quæ propriè est quæstio

a Prou. 21.

b Tob 34. Ofc. 13. Greg li. Moral. 25. c. 16.

c Caiet. in tracta. de auctor. Papa, cap. 1. d. c. ita Dominus, dist. 19. S. Tho contra Gētil. lib 4. c. 76. Aug. de Anco. de Potest. Eccl. quæst. 1. art. 5. e Luc. 10.

f Hieronym. epist. 60. B. Aug. epist. 8. & seq. g Greg. Nazianzen. orat. 1. de pace, circa medium. h S. Tho. 2. 2. q. 29. art. 3. ad 2.

A quæstio nostra: & tunc cum nihil ab eo tamquam certum & diffinitum proferatur, sed vt dubium, difficile, & nondum satis excusum, pleneq; examinatum, tantum abest, vt consiliarius, qui ex rationibus, quas iustas arbitratur; ab eius relatione in Consistorio habita declinandum putat, dicatur eius auctoritati reniti, vt potius censeatur pro eius dignitate obniti: pariterq; iudicetur potius illius vtilitati accedere, quàm ab eo, quod ex eius re est, velle vllatenus discedere. Non enim qui non statim assentitur, repugnare censendus est: sicuti nec rerum difficultates scrutari, pericula proponere, quid vtilius sit perquirere, publici boni vias indagare, repugnare est, seu Papæ auctoritatem impedire, aut quodam modo suspendere; sed potius quasi onus graue ferenti, & lubrico in loco ambulanti, est adminiculum præbere, & opem ferre. Is vere repugnat, qui minime curat, quo iure, quæue iniuria obstitat, aut contradicat: qui vero prudenter rerum momenta expendit, rationem ducem adhibet, & quod sibi æquius, ac verius visum fuerit, sequitur, hic nullo pacto contradicit, sed Principis auctoritati maxime seruit, cuius dignitatem, publiciq; boni patrociniū sibi tuendum proponit.

VNDE non obstat quod dicebatur, Summum Pontificem vicem Dei in terris gerere, nec licere cuiquam de prima Sede iudicare. **C** Non enim, vt modo diximus, de his rebus agimus, quæ ab illius deliberata voluntate proficiscuntur: nec illi, qui in Senatu sic respondent, id gerunt in animo, vt velint ab eius placitis iniuste dissentire, immo illud maxime agunt, vt ei obtemperent, dicentes ex illius iussu quod sentiunt, atque ea, quæ sibi recta, & salutaria uisa sunt, explicare curantes.

QVOD etiam dicebatur, cor Regis in manu Domini esse; Respondetur, præter varias sanctorum Patrum explicationes, a certum esse, quod cum omnia diuina prouidentia administrètur, duoq; sint causarum genera, naturale scilicet, & morale: naturalia quidem Deum auctorem agnoscunt, qui illarum executionem inferioribus causis ab eo constitutis tradidit b cum illis semper cooperando: moralium vero defectus, cum a solo hominis arbitrio integre proficiscantur, non in Deum, a quo malum culpæ non egreditur, c sed in hominè ipsum referendus est: permittit tamen Deus ea euenire, quæ voluntas permissionis a Theologis vocari solet, dicente S. August. *Non fit quidquam nisi Omnipotens fieri velit, vel sinendo vt fiat, vel ipse faciend.* d Licet autem hac ratione non Regum tantum, sed omnium etiam hominum corda in manu Domini esse dicantur, peculiariter tamen videntur sacrae Litteræ, Cor Regis nominasse, e quod id

a S. Hiero. in Abacuc. cap. 3. S. Ambr. psal. 118. ferm. 14. S. Aug. de gratia, & lib arb. cap. 21. S. Tho. 1. 2. q. 6. art. 4 ad 1. b S. Tho. 1. par. q. 22 art. 3. c S. Tho. 1. 2. q. 79. art. 1.

d S. August. in Enchir. c. 95.

e Iansen. in Prouerb. c. 21.

id

id maxime sit liberum, & alienæ potestati minus subiectum, quòd-
que fauente Deo, plus alijs possit Reipublicæ prodesse: subtrahen-
te autem manum, plus alijs nocere. A

a Rom. xi.

b 1. Petri.

ET quamuis rursus scriptum legimus, eos, qui potestati resi-
stunt, Dei ordinationi resistere, ^a & Principibus etiam discolis tam
quam a Deo positus esse obediendum, ^b atque illorum edicta licet
acerbiora, placide tamen, sicut amara pharmaca ægrotis suscipien-
da, quòd illis salutaria interdum sint euasura: idcircoq; existimari
posse, non solum nihil errare eos, qui nulla ratione illis contradicē
dum putant, sed magna potius laude dignos esse. Attamen respon-
demus non tractari nunc de Principis decreto iam deliberato, sed B
deliberando, quando videlicet Princeps ob id consilium suum con-
uocat, vt accurate, re inter eos examinata, statuatur quid sit agen-
dum, & sigillatim vnusquisque sententiam suam aperiat. Nam si
tunc id, quod consultandum proponitur, minus rectum, aut
vtile, aut honestum alicui videatur, quis dubitat, & sum-
mi Pontificis auctoritatem postulare, & Deo ma-
xime placere, vt vnusquisque quantum in
se est, ei refragetur, & futura incom-
moda impediatur, ac quam ipse
publicam salutem putat,
eam pro officij sui mu-
nere adiuuet,
& tuea-
tur.

C

PARS

PARS II. QVAESTIO. II.

An laudabilius sit in rebus a summo Pontifice propositis,
intellectum suum cum humilitate captiuare, propter
eius eximiam sapientiam, ac supereminentem
perfectionem, quam proprium sensum
aliter dictantem sequi.

A

ALTERA surgit difficultas, quæ suadere vide-
tur, id quod a summo Pontifice in Consistorio
pronunciatur, statim debere vniuersorum assen-
sum obtinere; idq. duplici p̄cipue ex capite, quo-
rum Primum manat ab eximia illa Papæ sapien-
tia, ac perfectione, quam omnes suspicere, & reue-
reri debent. Secundum, ex ea, quam quisque debet de sui ipsius
ingenii infirmitate ac virium tenuitate opinionem conceptam
habere.

QVAEST.
VIII.

B. NAM si veteres nondum lumine gratiæ illustrati, a deo magno-
rum virorum doctrinæ & grauitati deferebant, vt, loquente, exem-
pli causa, Catone, reliqui cuiuscumque ordinis cum admiratione
silentes, ab illius ore penderent, & quod a Pythagora prolatum
affirmaretur, id nulla alia adiecta ratione, sola illius sapientiæ fama
ratum haberetur; multo id magis erit obseruandum in summo
Pontifice, quem Spiritus sanctus illustrat, spiritus veritatis sugge-
rens omnia, atque omnia docens, ita vt quod ab illo in Consistorio
proponitur, statim a Cardinalibus sine vlla aut excussione, aut hæsi-
tatione probandum videatur.

C. Accedit, quòd, cum perfectum id dicatur, cui nihil addendum
supereft, in Papa autem summa sit perfectio, videtur illius esse, vt
alios potius ducat, quam ducatur. Vnde si aliquem melius quid-
quam eo sentire dicamus, simul & fateri videbimur, illum a pruden-
tiæ apice abesse, quæ virtutum omnium est auriga.

EX ALTERA parte, cum maxime deceat vnumquemque de
seipso parce, humiliterq; censere, nec sensui proprio, qui sæpe nos
decipit, facile credere, moneantq. Sapientes, proprio iudicio tam-
quam pessimo consultore haudquaquam esse fidendum: tum vero
id eis præcipue congruere solet, qui in consensu inueniuntur ma-
gnorum, & Principum virorum, dicente Scriptura: *In multis esto
quasi*

quasi infcius, & audi tacens simul, & quærens: in medio magnatorum loqui non præsumas, ^a vsque adeo, ut si etiam ad loquendum inuidentur, ipsi tamen summam Principum sapientiam reuerentes, conentur potius se a dicendo abstinere; sicut de Hieremia legimus; qui nunciante Domino: *Prophetam, in gentibus dedi te,* respondebat: *A, a, a Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum;* ^b etenim sicut solis splendore stellarum lumen obscuratur, & offunditur; sic ad summi Pontificis oracula, dignum uidetur, ut aliorum voces conticescant.

Ex his, atque huiusmodi aliis rationibus possent forte censere aliqui, DD. Cardinales non solum excusatione, sed etiam commendatione dignos esse, qui, proponente aliquid Papa in sacro Confistorio, illius sapientia, & perfectionis eminentia, ut par est, deferentes, animi sui sensum, quamuis aliter intus suadentem, in Papæ sententiam flecterent, eiusque iudicio simpliciter subscriberent.

VERVM iuxta quæstionis statum supra a nobis firmatum, cum secus respondendum esse putemus, dicimus etiam obligationem illam charitatis, & iustitiæ vinculis constrictam, quæ DD. Cardinales consilia sua fideliter explicare tenentur, minime ex superioribus rationibus solutam, aut remissam esse intelligendam. Nam quod de eximia Papæ sapientia dicitur, cui ab omnibus fit concedendum, quis hoc unquam inficiabitur? Sed cum ad illam pertineat non solum ratio finis, sed etiam earum rerum omnium, quæ sunt ad finem, ita ut ex hoc sapientia munere noscat Papa non modo suas omnes sollicitudines, ac cogitationes in Deum, tamquam vltimum finem referendas esse, verum se etiam ad media quæcumque aptiora, & utiliora deligenda teneri, quibus Christianæ Reipublicæ salus procurari, & augeri possit. Hinc dicimus, quando a Papa petuntur fratrum consilia, tunc eius sapientia femina magis excolit, & fructuosiора reddi, cum hinc prouidentia, circumspectio, vigilantia, docilitas, aliaque insignes multæ virtutes efflorescant. ^c Sed & amplius addimus, quando a Cardinalibus consilia sincera præbentur, eo amplior campum Papæ aperiri, eiusdem sapientia illustranda, & stabiliente, quæ uero quidem dum varias sententias, & cogitationes in medium proferunt, alliciunt illum, ut quæ potior, utiliorve futura sit, p iudicii sui acumine discernat, atque amplectatur. Vnde ait Salomon: *Da occasionem sapienti, & sapiens erit.* ^d Quod si quærerent hi tantum consilia sua ad illius sensum accommodare, nec quod ipsi uere iudicant, explicare, struerent potius illi periculum labendi, quam uerè recte & iuste definiendi uiam demonstrarent: quod absurdissimum esset.

HINC

^a Eccl. 32.^b Hier. 1.^c S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. & seq.^d Prou. 1.

A HINC patet, diuersum valde esse, quod supra de Catone, & Pythagora obijciebatur, cum illi tanquam sapientes, & magistri doctrinam discipulis traderent, hic uero Papa res Ecclesiæ antequam eas stabiliat cum fratribus suis, ad eam, quam supra diximus, utilitatem consultandas esse iudicet.

QUOD autem de supereminenti Papæ perfectione dicebatur, Respondemus, quod cum perfectio dupliciter considerari possit, ^a tum ratione status, & officij, tum ratione personæ, ea, quæ pertinet ad statum, non in eo posita est, ut plena rerum omnium cognitione affluat, ac perfectam rerum deliberandarum scientiam, atque usum teneat, quoniam hæc aliis quoque possent interdum esse communia: Verum in eo sita est, quod unius sanctæ Sedis Apostolicæ, summiq; Pontificis proprium est, atque supra alios omnes status eminentissimum; nempe; Quod fides illius numquam debeat deficere: ^b Quod de necessitate salutis sit, ut eum tamquam caput Ecclesiæ fideles omnes agnoscant: ^c Quod ipse alios iudicet, & a nemine iudicetur: ^d Quod tamquam agens uniuersale Ecclesiasticas omnes potestates ueluti agentia particularia sua auctoritate contineat: ^e ac sine exceptione solus ipse omnium peccata solueat, spiritualemq; in omnes iurisdictionem valeat exercere, ^f præter plurima alia huiusmodi, quæ plenitudinem illius auctoritatis amplissimam, atque culumlatissimam ostendunt. ^g Altera etiam, quæ personæ dicitur, cum sit gratia gratum faciens, & in actu charitatis consistit, non necessario semper omnimodam prudentiæ politice virtutem secum exigit, qui in rerum publicarum gubernatione, & administratione, aliorum quoque opera & auxilio sæpe indi-

C geat, cum uideamus sanctis etiam uiris nonnulla in aliis regendis quandoque defuisse, ^h & ideo aliorum sententias libenter auscultasse, eorumque industria usus fuisse: quoniam qui uere sapiens est, non multum laborat quomodocumque utilitati publicæ prospicere possit, siue per ueritatem, siue per occasionem, ut ait Apostolus, dum modo annuncietur Christus. ⁱ

SE D nec illud obstat, quod dicebatur, humilitatis officium postulare, ut aliquis alieno potius, quam proprio tribuat iudicio; Respondemus enim, hoc limites suos habere iustitiæ, & ueritatis, quos transgredi numquam licet: nam, ut ait sanctus Augustinus, *Cum humilitatis causa mentiris, si non eras peccator antequam mentireris, non entiendo efficere quod euitaras: nam quomodo est humilitas, ubi regnat falsitas?* Humilitatis siquid est, exteriores actus debita ratione moderari, & diuina fiducia auxilii potius charitativa meliora emulari.

At si

^a S. Tho. 2. 2. q. 184. art. 4.^b Luc. 22.
^c Extravag. 6. nam sanctam.
^d c. cuncta per mundum, 9 q. 3.^e c. duo 96 dif. f. cap. solia. de maior. & obed.^g c. per uenerabilem, qui filij sint legit. c. pater. cap. nemo, c. aliud, & seq. 9. q. 3. c. ad Apostolicæ de re iudic. in 6. Ctem i. de iur. iur. h. S. Th. 2. 2. q. 47. art. 14 ad 1.ⁱ Philip. 1.^k S. August. de uerbis Apost. ferm. 29 alias 31. & c. humilitatis. 22 q. 2. l. S. Tho. 2. 2. q. 161. art. 3. ad 3.

At si homo honorem sibi a Deo tributum non intelligens, aduersus certam rationis, officijq; sui legem ineptæ submissiois studio operetur, comparat se tunc iumentis insipientibus, & similis fit illis, cum scriptum sit: *Nali humilis esse in sapientia tua.* Nam ut scribit S. Gregorius: *Aliquando timor incompetens, humilitas creditur: & cum temporali formidine pressus quisque ad defensionem veritatis tacet, arbitratur quod iuxta Dei ordinem humilem se potioribus exhibeat.*

QV IN I M M O tantū abest, vt Consiliarius iussus a Principe sententiam dicere, debeat humilitatis specie prætermittere qđ officij sui est, vt hoc ipso maxime ostendat se ab humilitate alienum esse, dicitur eodem S. Greg. *Tunc ante Dei oculos vera est humilitas,*

cum ad respondēdū hoc, quod vtiliter subire præcipitur, pertinax non est.

QV O D etiam obijciēbatur, sapientis esse, intellectum suum captiuare, quoties Princeps secus ab eo sentiat; Respondemus, non esse Principis opinionē, præsertim rem consultantis tamquam fidem, cui oporteat constanter herere: siquidem fides nititur veritate infallibili. At Principis opinio potest falli: vnde non tenentur alij statim ad illius dicta intellectam suam captiuare, quamuis eo præcipiente, illius iussis exterioribus obtemperare compellantur.

S E D præterea dicimus, sicut aliud est tempus loquendi, aliud tacendi, sic in rebus Consistorialibus, alterum esse tempus antecedens, quo res proponuntur tractandæ inter DD. Cardinales cōsultandæ, & examinandæ: & hoc non esse tēpus captiuandi intellectus, aut tacendi, sed loquendi, & sententiam suam sincere explicandi: quoniam adhuc res versatur in disputatione, & ad deliberandum de ea petuntur a summo Pontifice consilia. Alterum est tempus subsequens, quo res iam satis tractatæ, & excussæ sunt, nec de iis agit summus Pontifex amplius tamquam deliberandis, sed de creto suo illas firmat, & concludit, & tunc tempus aduenit pure obediendi, prout inferius suo loco latius persequemur. Alioquin si quis diceret, priore illo tempore, quo petuntur consilia, intellectum esse captiuandum, is certe destrueret totam naturam deliberationis, frustra; Consilia, & Senatus cogentur, nec quidquam inter Consiliarios, & alios, qui absunt, ciues interesset.

P O S T R E M O, vt concludamus; illud meminisse oportet, Consiliarios nihil proponere summo Pontifici aīo illum cogendi, aut compellendi, vt eorum dicta sequatur: satis enim norunt hoc se nequaquam posse, nec debere, sed tantum materiam cupiunt Papæ offerre, atque occasionem illi ministrare, vt quod eidem utilius, tutius, ac sanctus visum fuerit, possit pro arbitrio suo ex pluribus ab

eis

a S. Tho. 2. 2. q. 161 art. 1. ad 1.
b Eccl. 13.
c Lib. Moral. 32. c. 17.

d S. Tho. 2. 2. q. 185. art. 1. ad 3. & art. 2. in resp.
e S. Gregor. in pastor. par. 1. cap. 6.

f Eccl. 3.

g In fra q. 46.

A eis propositis decernere: & ideo volūt ipsi potius ab eo duci, quam illum ducere, cum videant ita eorum officio ac prudentiæ, tum etiam aliorum exemplo, atque vtilitati publicæ conuenire. Non omittimus etiam, quod sicut Consiliarios decet, quæ illis occurrunt, magna tum fide, tum reuerentia profiteri: sic Principem ea patienter excipere, & cum multorum viderit suffragia conuenire, Marci Anton. Imp. qui sapiens appellatus fuit, sententiæ non obliuisci, dicentis æquius esse, ut ille tot, taliumque amicorum consilium amplecteretur, quam ut tot, talesq; amici suam vnus uoluntatem sequerentur.

P A R S II. Q V A E S T O III.

An religionem, & debitum Papæ obsequium Cardinalis in aliquo lædere censetur, qui rebus a summo Pontifice propositis consulendo dissentit.

QV A E S T.
1 X.
VM ad religionem pertineat, vt verus cultus, & obseruantia, tum interiori mente, tum exterioribus actibus non modo summo Deo exhibeatur, sed etiam excellentibus aliquibus illius creaturis propter quandam diuinitatis participationem eisdem communicatam, tri-
buatur; hinc dubitari posse uidetur, illos, qui

Deam in dicendo libertatem sectantur, ex qua Papæ, qui omnium est dignitate, & potestate supremus, sententiæ obuiam eatur, dicta ve eius oppugnentur, a religionis, ac cultus officio discedere, culpaq; non uacare, & præsertim, quia Christiana religio postulat, vt non solum omnibus Ecclesiæ præceptis, eiusq; capiti; qui summus Pontifex est, obtemperemus, sed aliis etiam obistamus, qui eius voluntati repugnare conātur, ad quod præcipue Cardinales obstrati sunt, qui etiam cū sanguinis effusione, si oporteat, eam tueri debent. Vnde cum obsequi, & cōtradicerē sint opposita, & Christiana religio postulet, ut Papæ obsequamur, religionem illi lædere dicentur,

b Extrauag. vnā sanctam.

a c si quando. rescript.

B

C

D

dicentur, qui consiliis dandis Papæ se obijciunt, eiq. contradicunt. **A**

VERVM cum satis supra ostenderit, Cardinalem, qui id suadet, quod honestum putat, & utile, tunc maxime implere partes suas; tuncq. vere dici ei parere, & obsequi, cum rogatus ab illo quid sibi videatur, detegit syncere ac reuerenter animi sui sensum.

ADDIMVS nunc, regulam extare, quidquid contra conscientiam agitur, peccatum esse. Propterea, si ponamus, Cardinalem, qui responsurus est, conscientiam suam, re bene examinata, omnino repugnantem rei propositæ sentire, affirmamus, ipsam adstringi officii sui, & conscientiæ vinculo libere quid sentiat, reuerenter tamen proferre, quamuis eius iudicium a vero aberraret, quod in ceteris quoque Consiliarijs dubio procul est recipiendum; nam res, quæ tunc proponitur a Papâ, licet sui natura, aut indifferens, aut etiam utilis, & bona sit; quia tamen uti noxia, & mala a Cardinali apprehenditur, eundem, si illam amplectatur (hoc iudicij erroreposito) criminis reum facit. Et si dicas erroneam conscientiam potius esse deponendam; Respondetur nondum ei constare eam esse erroneam, & quod Princeps ipse negotium ad consultationem detulerit, ex eo colligi rem esse dubiam, & difficilem, cum de huiusmodi rebus in quibus nobis ipsis satis non fidimus, soleat esse consilium. **a**

a S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 4. & q. 44. art. 2.

Quod igitur ad quæstionem propositam pertinet, cum idcirco Senatus conuocetur, & sententiæ singulorum exquiratur, ut quod quisque animo sentit, vere depromat; mirum non est, si inter diuersa multorum iudicia, aliqua etiam, quæ a Principis ipsius sensu dissentiant, reperiatur. **C**

QVOD quidem nihil religioni detrahit: tum quia hic non de causa fidei disceptatur, ut aliàs diximus, sed de ijs rebus, quibus administratione populorum continetur, & quæ varia sæpe hominum iudicia suscipere solent. Tum etiam quia satis Pontificem ille colit, qui suo consilio occasionem, & materiam ei præbet rectius ea deliberandi, ac definiendi, quibus Christiana religio propugnetur, atque amplificetur; simulq. Apostolica decreta facilius ab omnibus recipiantur. **D**

QVIBVS addimus, Consiliarii officium esse, libertatē loquendi cum cultu coniungere, & ita coniungere, ut, licet aliis satis sit fortasse tacere, Consiliarius tamen si vult suam personam sustinere, non solum possit, verum etiā debeat ubi opus sit Principi repugnare. Ut enim auri, quamuis vnum & idem sit, alia tamen est ratio, cum rude est, & alia, cum signatum; tunc enim non solum aurum, sed nummus est aureus, & pretium rerum, quæ emuntur, & venduntur:

eadem

A eodem modo Consiliarii licet re vera Principi subiecti sint, tamen si sumuntur ut Consiliarii, & quatenus ad eos negotia a Principe deferuntur, alio modo debent cum ipso agere, atque alii ciues: decet enim ipsos libere suam sententiam proponere, & si res id exposcat, iterum atque iterum replicare. Vnde tantum adest, ut qui sic loquuntur, & consilium suum licet a Principis consilio diuersum proferunt, dicantur religionem lædere, aut Papæ ipsi, qui religionis vertex est, debitum obsequium denegare, ut potius eo ipso censeantur eidem plurimum deferre, qui cum iusserit, ut ab omnibus id, quod magis expedire putabatur, libere pronunciaretur: satis etiam notat

B non eadem omnium solere esse consilia, ita ut si quid ab aliquibus alienum ab Principis sensu fuerit prolatum, hoc non ad minorem erga eum officii cultum pertineat, sed rei ipsius sit qualitas, quæ in consultationem venit, quæ Consiliarium compellit ita respondere, ut muneri suo, ac publicæ utilitati seruiat. Et præsertim, quia ipsa consiliorum petitio, quæ fit a Principe, aliquid politici dominatus referre uidetur, in quo ciuium sententiæ, liberaq. iudicia auscultantur cum in despotico ad nutum Principis, nemine repugnante, omnia peragantur. **b** Vnde scribitur, Tiberium veluti ioco nominasse Senatores, quando homines ad seruitutem paratos, quandoq. etiam

a Turrecrem. c. ideo. dist. 4. colum. 2. & 10. ad 2.

b S. Tho. in 1. q. 81. art. 3. ad 2.

C indulgentissimos dominos, ut qui ad eius voluntatem se vbique deflecterent. **c** Quod & summorum Pontificum constitutiones ostendunt: quæ cum admoneant Cardinales ut secundum Deum, & conscientiam libere, & impune loquantur, **d** satis colligitur, eas loqui in casibus difficilibus, & ubi potest esse suspicio, ne alioqui offendatur: alioquin ubi nullum est periculum, quid opus est suadere libertatē in dicendo; sicut nec miles ad pugnam incitatur, ubi nullus est qui oblistat; nec nauta ad remigandum ubi secundo flumine cursus peragitur; sic nec Consiliarios admonere necesse est, ut libere dicant, quando res ipsa caret cōtrouersia, seu quando quod Princeps proposuit, id statim omnibus optimum ac saluberrimum esse clare se ostendit. **D**

c Corn. Tacit. li. 3. Plin. Min.

d Nicol. III. c. fundamēta §. decet, de electio. in 6. Leo X. in Concil. Lateranen. sess. 9. in Bulla reform. Curæ.

NON desunt præterea vetera multorum, tum prophetarum, tum sanctorum Patrum exempla, qui suo nos instituto docuerunt recte licere aliquando a Principum placitis dissidere, nec id eorum cultui quidquam prorsus abrogare. Inter quæ sufficiat illustre illud exemplum quod in Act. Apostolorum legitur de Petro, & Ioāne, quibus cum denūciarent Principes Iudæorum, ne ea de Christo Domino prædicarent, ipsi responderunt; *Si iustum est, in conspectu Dei uos potius audire, quam Deum, indicate: non enim possumus, quæ vidimus, & audimus, non loqui.* **e** Quo loco nullum uerbum exasperans,

e Act. 4.

E nullum

nullum impatientię, aut detractiōnis signum animaduertitur; sed **A** cum summa modestia, summa etiam tuendę veritatis constantia, & officium dignoscitur: sic etiam S. Hieronymus admonet. Si quando malum illud est, quod præcipit Præses, responde ei illud Apostolicum: *Oportet obedire Deo magis, quam hominibus:* ^a

^a A. S.
^e Imperatores,
di. 9.

Ex quibus omnibus facile erit colligere, nihil ea obstare, quæ initio quæstionis obiecta fuerūt, cum hic de his rebus agamus, quæ in consultatione versantur, ad iuuandam magis Sedis Apost. dignitatem, ita quod quidquid a Consiliariis dicitur, id totum eo postulare, aut patiēte, ac permittente dicitur, atq. omnia de ipsius Principis uoluntate, atq. auctoritate examinātur, quippe qui ex illa respō- **B** sionū uarietate magnū fructum capere poterit ad rem cōsultui decernēdā, cuius definito ipsi omnino integra, absolutaq. relinquitur.

NEC quemquam moueat, quod dicebatur, tantam deberi Principi obseruantiam, ut nefas uideatur illi repugnare. Nam dicimus: si ipse tantum consideretur ut Princeps, fortasse non erit prudentis saltem sine graui causa illi aduersari. At uero si perpendatur non solum ut Princeps, sed ut Princeps qui consultat, tunc Consiliarii munus erit exhibere illi summam obseruantiam ut Principi, & dare ei fidele, & liberum consilium ut Principi, qui consilium petit.

AC id quoque, quod obiiciebatur, obstrictos esse Cardinales **C** etiam cum proprii sanguinis effusione obsistere aliis, qui Papæ refragantur, nedum ipsi aduersari; Respondetur, uerum id esse, quando post rem a Papa deliberatam se illi opponerent: nam tunc cōtra eum seipos sisterent: at uero quando consilium ab eis queritur, tunc aperte respondere, non est obsistere, sed potius parere. Quando etiam sic responderent, ut supremam eius auctoritatem minuerent, tunc in aduersantium numero haberi possent: sed si in rebus differendis sic respondent, ut Papæ in decernendo auctoritatem illustriorem, & omnibus acceptiorem reddant, tātum abest ut eidem aduersari dicantur, ut eo ipso illorum erga eum obseruantiam, atque obedientiam maxime testatam relinquunt. **D**

DENIQUE quod dicebatur obsequi, & contradicere esse opposita, nec uere obsequentem Papæ eum dici posse, qui illius uoluntati quoquo modo repugnat, dicitur minime obstare, si consideretur, Cardinales obsequi Papæ, tum quando præcipit, tum quando ab iis petit ut respondeant quod sentiunt; quamuis enim uerbis dissentire ab illius sensu quodam modo uideantur, re ipsa tamen eidem obsequuntur, qui id, quod sibi utile uidetur, aperte ei prouissum ab eo fuit, denunciant.

PARS

A P A R S II. Q V A E S T O III.

Quando Cardinales cupientes obedire Papæ se a dicendo abstinerent, eo quod gratius illi futurum censerent, eos silere, quam loqui, an uenia digni essent.

VM obedientiæ laus in eo maxime ueretur, ut Maiorum uoluntatem quomodocunque ea nobis siue expresse, siue tacite innotescat, alacri ac prompto animo exequamur, ^a quamuis etiā sensui nostro dura, atque repugnans uideretur, prout exemplum Abrahamæ filium suum sacrificare conantis, euidenter ostendit; ^b possent forte interdum Cardinales aliquibus ex coniecturis, aut argumentis eam esse mētem summi Pontificis interpretari, ut cuperet eos potius tacere, quam a rebus propositis palam dissentire, proindeque quoniam illum constat esse Vicarium I E S U C H R I S T I, ^c hoc est summum Prælatorum omnium suspicari, nihil melius, aut ad obedientiæ uirtutem accommodatius eos facere posse, quam silentium tenere, & se illius etiam taciti uoluntati totos submittere.

V E R V M quoniam ex uaria huius quæstionis acceptione, aliter atque aliter responderi posse putamus, ideo status illius in primis clare constituendus erit, cum triplici modo id, quod in themate proponitur, accidere posse uideatur. Primus est, cum existimaretur optari generaliter a Papa, ut qui in Consistorio sunt, consentanea eius uoluntati respondeant, & si secus sentiant, silcant potius, quam diuersa ab eo loquantur. Secundus est, cum aliqui sibi persuaderent a seipsis peculiariter optari silentium. Tertius est, cum nominatim Papa aliquibus silentium certo tempore, aut certo in negotio indixisset.

A D primum, antequam respondeamus, illud præfamur, uerisimile quidem esse optare Principes, quod & reliqui homines solēt, ut secum alij sentiant potius, quam dissentiant. Verum, quoniā pro humanæ naturę uarietate, usu uenire uideamus, ut non omnes eiusdem semper sint iudicij, ac uoluntatis; hinc dicimus, quod ad rem

E 2 nostram

Q V A E S T.
X.

^a S. Tho 2.2. q.
104. art. 2.

^b S. Tho 2.2. q.
104. art. 4 ad 2.

^c cap. 2 S. 1. de
transl. Epif.

nostram spectat, verisimile non esse, Papam summa sapientia præditum, qui optime nouit ingeniorum diuersitates, & Consistorij loco cum ad singulorum iudicia exquirenda destinatum esse, querere deinde vt Cardinales eo conuocati fileant potius quam diuersa ab illo pronuncient. Nam qui solitus est illos Consiliarios suos non solum nominare, sed profiteri etiam, se de eorum consilio graues res decernere, quomodo credetur, nunc mutata prorsus ratione, nihil huiusmodi nec loco, nec personis, nec veteri tribuere instituto? & præsertim quia coniecturam hanc de illius mente facere, nihil aliud esset, quam illum calliditatis, & duplicitatis insimulare, vt qui consilium aperte postulans, nolit tamen secum in respondendo liberaliter agi, & qui clara voce Cardinales interpellans ad loquendum, tacite eos ad tacendum vrgeat: quod de summi Pontificis sanctitate suspicari est maxime absurdum. Demum, quia cum summus Pontifex, cui pro eximia rerum cognitione, atque auctoritate multiplices rationes non defuissent ad negotium constituendum, hanc tamen præ ceteris delegerit, vt causa ad Consistorium delata, singulorum iudicia de more, exploraret, existimandum est, eum nihil minus, quam huiusmodi commentum non est necessarium, quo Cardinalibus illuderet, excogitasse.

SE D demus nunc sic Cardinales existimare, eo quod multa ab illis obseruata fuerint, ex quibus non dubia signa voluntatis Papæ extare videantur; Respondetur, potuisse illum mutare voluntatem, immo apparere de illius mutatione, cum nunc præsentibus Cardinalibus in Consistorio a singulis petat quid eis videatur, & cum de priore voluntate nihil certum dici possit, quoniam multa, quæ supra dicta sunt, ei probabiliter repugnant, præsentis autem voluntatis clara, & euidencia signa sint ex verbis ab eo prolatis, quibus singulorum sententiam exposcit: quandoquidem nulla est maior mentis significatio, quam verba ipsa; ^a propterea regulam esse, incerta certis cedere debere. ^b Nam, vt aiunt Iurisperiti, iudicandum est secundum ea, quæ foris patent, non secundum ea, quæ occulta sunt, & mente retinentur: ^c alioquin, si liceret inferiori tales sibi notiones de Prælati suis, quando ei aliquid præcipiunt, formare, actum esset de omni obedientia: nam diceret vnusquisq; alium sensum, quam eum, quem verba Prælati indicant, tacite sibi innotuisse.

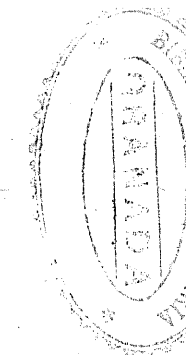
NE C enim Christianis auribus callida illa, ac nimis fallax eorum, qui Politici dicuntur, vox est admittenda, qui carnalis prudentiæ regulis innixi, aliter Principibus pro loco loquendum, & aliter sentiendum,

A tiendum, aut agendum putant, addētes eos, qui simulare nesciunt, nescire etiam regnare. Nos certe prudentiam, circumspeditionem, & cautionem non tollimus, sed dolos, & fallacias, & insidiosas simulationes, religione, quam nos colimus, indignas, prorsus repudiamus. Absit enim ut peruersæ hæc cogitationes a morali etiam philosophia damnata, in Christianum pectus, quod templum Spiritus sancti est, & summam cordis munditiam requirit, vnquam irrepāt, nosq; proinde, cum aliquid a Prælate expressum iussum esse audierimus, ne minimum quidem de alia illius mente & proposito disputandum esse statuamus.

B ACCEDIT, quod quamuis etiam de clara summi Pontificis mente, eaq; minime mutata constaret, adhuc tamen non liceret bono Cardinali, si eam pro conscientia sua publicæ causæ repugnantem sentiret, aliter quam fides, & officium postulet, se gerere; ideoque loco suo minime conticescere, sed clare, & sincere sententiam suam proferre. Nam si obicias illum, cui voluntas superioris innotuit, obedientiæ lege teneri, ei adherere: Respondetur, id non ad qualemcumque voluntatem, sed præceptum pertinere, a quo nihil aliud hoc esset, quam omnimodè assentationi viam aperire, ac se in omnes formas ad alterius arbitrium turpiter vertere, quod quid indignius, aut iniustius excogitari potest? Deinde dicitur valde diuersam esse subditi, & Consiliarij conditionem: siquidem subditi est superiori suo (generatim loquendo) in illis rebus, in quibus subditus est: ac iuxta rationem dominij, quo tenetur, simpliciter obedire. ^b At Consiliarij natura, & munus postulat, vt rem discutiat, examinet, & quid utilius videatur, in medium afferat. Cum igitur Cardinalis fideliter respondet, non solum partes veri Consiliarij exequitur, sed etiam obedientiæ legem implet, qui iussus a Papa, vt consilium suum explicet, prompte & vere id præstitit, neque officium voluit propter incertas, atque occultas coniecturas deserere.

D DE secundo casu, quando aliqui sibi in animum induxissent ab ipsis peculiariter silentium optari, videndum in primis esset, unde illis hæc orta fuerit suspicio; an ratione negotij, quod geritur: an propriæ personæ, quæ parum ei grata esset; an ex alijs extrinsecus aduenientibus causis; quæ quoniam sæpe inanes, futilesque deprehenduntur (quandoquidem Principes quando aduersus aliquos commouentur, solent non recte, & obscure, sed clare eos officij sui admonere) ideo vt plurimum contemnendæ videntur: præterquam quod verendum istis maxime esset, ne ex eorum taciturnitate in publica causa alijs scandalum præberetur, præsertim

E 3 si nul-

^a S. Tho. 2. 2. q. 104. art. 5. ad 2.

^b S. Tho. 2. 2. q. 104. art. 5.

^a Arist. lib. 1. Perihermin. in princ.
^b l. continuis. §. cū ita. ff. de verb. oblig.
^c Illicitas §. veritas. ff. de offic. præf. l. cogitationis. ff. de poen. multa Cato apud Gel. lib. 7. c. 3.

si nullam afferrent silentij sui causam, quam non videmus, quam A
decore, salua veritate, possint adducere, ita ut suspicandi occasio
non præbeat, ægre pati Principem veritatem depromi, ac nolle
Consiliarios libere loqui ea, quæ communi bono expediant.

SED illud præterea addimus, valde cauendū esse, ne falsa obe-
dientiæ specie isti, qui silent, seducantur. Nam cum sapienter co-
ram Pontifice, sacroq. Collegio Cardinalium, & præsertim ex tem-
pore, vt sæpe accidit, loqui, ac sententiam suam omnibus audien-
tibus apte pronunciare, non leue sit negotium, mallent multi, si
eis liceret, alios auscultare, eiq. dicendi locum concedere, propter
discrimina multa, quæ ab unoquoque in dicendo iuste timeri pos-
sunt. Vnde cum obedientiæ laus non iis tantum, quæ commodum
afferunt, sed in iis, quæ displicent, atque oneri sunt exequendis,
maxime declaratur. a cauendum est, ne aliqui silentij portum, ut
tutum studiose affectantes, eo se obedientiæ prætextu recipere
profiteantur, quo proprii commodi studium eos perducit.

a 2 Tho. 2. 2. q.
104. ar. 2. ad 2.

TERTIVS est casus, quando aliquibus nominatim a Papa silen-
tium esset indictum; & hic dicimus illius iussionem non solum iu-
stam tacēdi excusationem, sed etiam omnimodam acquiescendi ne-
cessitatē, ac proinde debitæ obedientiæ meritum afferre. Quod ta-
men vix vnquā nisi maxima ex causa cōtingere debere existiman-
dum est. Atq; hoc quidem casu possunt rationes initio quæstionis
huius obiectę locū habere: Principibus enim, & summo præsertim
Pontifici obedientiam præbendam esse, quando ille aliquid facien-
dum præcipit, nemo sapiens negat; vnde sicuti quando in

Consistorio consilium ab eo postulatur, si Consiliarius

libere, fideliterq; id proferat, tunc maxime Prin-
cipis iussioni obtemperat: sic quando Prin-
ceps eidem silentium imperaret, partes

eius erunt humili taciturnita-
te debitam illi obedientiam

testari, iuxta ea, quæ

alibi latius pro-
sequuti su-

mus.

PARS

PARS II. QVAESTIO. V.

Quid, si Princeps affirmaret, se habere iustas, & va-
lidas causas aliquid faciendi, quæ tamen alijs
ignotæ essent: An Cardinales responsu-
ri, deberent illius propositioni
acquiescere?

VAMVIS de DD. Cardinalium, quos sibi sum-
mus Pontifex Consiliarios, atque assessores ad-
sciuit, summa fide, atque in arcano tegendo
custodia minime sit dubitandum, quoniam ta-
men ea emergunt interdum negotia, quæ arctis-
simo silentio (temporum conditione ita postu-
lante) muniri oportet, & quod in magno Senatorum numero pa-
lam diceretur, in alios forte dilabi posse timeretur, propterea com-
pellitur quandoque Princeps, vt publicis necessitatibus eo cautius
occurrat, non omnia omnibus patefacere, nec integrum animi sui
sensum palam alijs aperire. Exempli causa, si de bello suscipien-
do, de classe instituenda, de synodo indicenda, de commigrando
ex Vrbe, de nouis extra ordinem Cardinalibus creandis, de tribu-
tis subsidiarijs imponendis, aut de alijs huiusmodi ad Consistoriū
Papa deferret, nec certas vllas animi sui rationes exprimeret, sed
generatim tantum iustas, validasque se ad id decernendum cau-
sas habere affirmaret; quæritur quæ sint tunc Cardinalium partes
in consilij ferendis.

QVOD certe non leuem habet difficultatem. Nam cum, vt
dici solet, ex facto ius oriatur, & sapientis sit secundum ea, quæ
proponuntur, respondere, primumque illud ac solidum consulendi
caput sit, rem, de qua agitur, bene cognitam, atque exploratam
habere, vtique cui aliquid negotium rude tantum atque informe
proponitur, nec finis quorsum id fiat, nec medium qua ratione
exerceri oporteat, nec alia huiusmodi ad id necessaria explicatur,
diuinare quidem, & coniecturis nonnulla persequi fortasse ei lice-
bit, ceterum constans aliquid, prudenterq; excogitatum in mediū
afferre, nimis graue, atque difficile vnique futurum esse nō est
dubitandum. Etenim si ad humanas actiones perficiendas certo

E 4 iudicio,

a S. Tho. 1. 2. q.
2. art. 1. & 2.

b S. Th. 1. 2. q.
7. Arist. 1. de a-
nima tex 3. &
Ethic. 1. 1. c. 1.

judicio, atque electione opus est, a ad easq. tum constituendas, tum A
dijudicandas ipsa accidentia negotii tantum momenti habere so-
lent, b vt ex earum varietate, status rei plurimum immutetur, ac de
liberatio si qua capienda sit, inde potissimum pendere solet, quis
autem de arduo negotio circumstantiis omnibus spoliatio, & tam-
quam corpore membrum lacero, certum sibi consilium, constansq;
iudicium polliceri?

IT A Q V E quemadmodum pictor licet sit peritissimus, nulla
ratione potest in tenebris imaginem egregie pingere, sed necessa-
rio si vult pro dignitate in munere suo versari, debet lumen adhibe-
re, quo possit ipsam picturam, omnesq; illius partes penitus perspi- B
cere, colores intueri, & quid cuique parti expediat, tum oculis, tum
etiam mente, & ratione percurrere: eodem modo Consiliarius,
quantumvis ingenii acumine, & prudentia excellat, nullo modo
poterit suo officio satisfacere, immo iacebit in tenebris, si rem ip-
sam, de qua agitur, illiusq. causas notas non habet: ipsa enim rei
cognitio est veluti lumen, sine quo fieri non potest, ut quid Principi
magis conducatur, animo cernat, neque aperte utilitates, aut detri-
menta videat, quæ possunt ad Rempub. peruenire, neque argumē-
ta, & rationes firmas inueniat, quibus hanc partem probare, & il-
lam improbare queat. C

S E D dices, iam Principem generatim rem ad Senatū deferre.
At uero non id fati videtur: idem enim est, ac si quispiam vellet,
vt architectus de structura suarum ædium iudicium faceret, occlu-
deretque illi ianuam, ne possit in illas ingredi, earumq. atrium, cæ-
terasq; partes considerare: aut, si quisquam alius pretium alicuius
clarissimæ gemmæ ab artifice nosse vellet, eamq; integumentis in-
clusam eidem ostenderet, nulloque modo gemmam ipsam ex illis
pateretur euolui.

A T Q V I non negamus quidem ad generales huiusmodi pro-
positiones, generales etiam responsiones certo modo posse accom- D
modari, ueluti si de bello suscipiendo ageretur, liceret utique in
contrarium ærarii inopiam, commeatus penuriam, militum dire-
ptiones, & alia eius generis in medium proponere. Verum cum
hæc rei caput non satis attingant, non posset ex his certa, ut oportet
sententia proferri.

A T si dicas, non esse ex Principis cōmodo integre omnia, quæ
ad rem pertinent palam aperire. Dicimus, aliud esse, quid Principi
in re sua expediat: aliud, quid Consiliariis (vt bene respōdeant) no-
tum esse oporteat: nō enim urgemus Principem, vt necessario sem-

per

A per omnia cum pleno eius Senatu conferat, cum quædam paucio-
ribus interdum, ac secretiori consilio tantum fidenda esse, rerum
usus satis doceat: quod etiam Carthaginenses, & Aetolos obseruasse,
atque Augustum fecisse supra commemorauimus. a Verū di-
cimus id, quidquid sit, totum, atque integrum a consiliariis perci-
piendum esse, si sanum, atque perfectum ab eis consilium est expe-
ctandum.

A T si replices, nec satis hoc tutum putari, vt intima illius nego-
tij quamuis paucis a Principe aperiantur: Tunc quid aliud quam
miserabilem temporum conditionem deplorare licebit, quæ nec
B paucos sincera fide, atque prudentia viros Principi suo fidos iunge-
re valeat?

Q V A N D O igitur sic Princeps constitutum haberet, genera-
les tantum illas causas rei gerendæ, & non alias ad consilium suum
deferre: veremur maxime si deinde Princeps singulorum sententias
velit exquirere, ne sibi ipsi hæc Principis interrogatio refragetur.
Aut, n. nouit ipse se plane veras, efficacesque rei exequendæ causas
habere, & tunc nihil est cur alios consulat, quando consultatio ad
res dubias pertinere solet. Aut uero nec ipse iudicio suo tantum fi-
dit, quominus labi, decipive in re præsertim ardua posse uereatur,
C & tunc sicut ægri est sanitatem cupientis omnes vulnerum sinus
& symptomata medico detegere: sic ad salutares deliberationes
suscipiendas, qui non plene quidquid ad rem pertinet, patefacere
consiliariis studet, grauioribus se proculdubio semper periculis ex-
ponit.

Consiliarius uero si in sola Principis auctoritate, qui se iustas ha-
bere causas profitetur, acquiescendum putet, ille sane non veri Cō-
filiarij munus implere existimari poterit: siquidem aliud est certis,
peculiaribusq. rationibus, quod Cōfiliarij proprium est, quidpiam
approbare, aliud aliorū placita nullis rationibus præeuntibus imi-
D tari; Sic testes, vt Iurisconsulti aiunt, b ex proprio, non alieno sen-
su fidem facere debent, & primum sapientiæ gradum occupare ille
dicitur, c cui uenit in mentem illud, quod opus est, atque consulit
quod in rem sit, non qui aliorum inuentis bene se credere existimā-
tium credulus ipse adhæret.

A T Q V I non negamus quidem Principis sententiæ, qui rem
pro comperto se habere dicat, plurimum pro eius sapientiæ, ac re-
rum usu esse tribuendum, sed tamen quod ad Consiliarium attinet,
aliud est, eum sola auctoritate proponētis, aliud rationibus a re ip-
sa sumptis duci: aliud propria, aliud aliena fide dirigi, & permo-
ucri.

a Liu. lib. 34
& 35. Dio. Cas-
sius lib. 52. in
prin.

b I. testium, ubi
Bal. C. de testi.

c Cicero pro
Cluent.

ueri, cum illius sit non tam spectare quis ante eum loquatur, quam A
quid omnino loquatur.

a Corn. Tacit.
lib. 4.

QVAPROPTER, vt aliquid concludamus, videmus sane a
Cōsiliario plus requiri nō debere, quam vt ad rem propositam pro
modo propositionis respondeat, hoc est ad generalia generatim, ad
particularia particulatim: Principis enim sensus, & si quid occultius
parat exquirere, illicitum, & anceps dici solet: a sed tamen,
quia interdum implicitæ sunt propositiones, atque dura nimis ad
Principis interrogationem responsio videri posset, si diceret Con-
siliarius, se nihil habere quod ad rem sibi non cognitam respon-
deat, ac tacite ægrefere videretur, secum non omnia negotij ar-
cana conferri: quod cauendum valde existimamus, cum Principis
dignitati honorificis verbis semper sit seruiendum. Propterea cen-
seremus, eum, nisi quid melius ei pro negotij conditione tunc oc-
currat, saltem debere generalia illa, quæ ad rem pertinere pos-
sunt, pro sua prudentia Principi considerata proponere: a cæ-
teris vero, quæ sibi non liquent, tamquam in re dubia absti-
nere quidem, sed desiderium tamen, quo tenetur osten-
dere, & Principis iussui, & muneri suo aliàs com-
modius, si tempus patietur, satisfaciendi.

Hac enim prudenti moderatione, quæ C
medium quoddam iter tenet in-
ter præfractam contuma-
ciam, & turpe obse-
quium, Consi-
liarius tuto
offi-
cium suum explere videtur, &
multos clarissimos viros sua
consilia temperasse
legimus. b

b Corn. Tacit.
lib. 4 & 17.

PARS

A PARS II. QVAESTIO VI.

Cardinales, qui sibi persuasum haberent, Papam iam in
animo statuisse quid velit facere, eumq. sententiam
minime mutaturum, & ideo se dissentien-
do nihil profecturos, an tacendo
essent excusandi.

B

C

D

INTER multiplices tacendi excusationes, nul-
la fere frequentius se offerre solet nonnullis, hac
ipsa, de qua in præfenti agimus: ideo paulo dili-
gentius hoc argumentum non hic tantum tractā-
dum, sed alibi etiam, prout occasio feret, aliis,
atq. aliis rationibus erit repetendum, a vt tan-
quam perniciosa quædam radix Deo adiuuante euellatur, & per-
suasio huiusmodi non solum inanis, ac contemnenda declaretur,
sed etiam plena detrimenti, quæ omnem vim consilii auferat, pru-
dentia neruos elidat, & consultationis vtilitatem prorsus abscin-
dat. Nec vero admodum miramur eos, qui sibi certo persuaserint,
se nihil verbis suis profuturos, libenter se a dicendo abstinere. Sic
enim natura comparatum est, vt fructus spe omnes alantur, inuti-
lesq. labores quisq. refugiat. Verum id simul veremur valde, ne de-
cora latentis mali species multos deceperit, qui quam magna incō-
moda ex hoc veluti fonte exoriantur, non satis inspexerint, quæ
nos certe patefacere, atque explicare conabimur.

Tria igitur hic se examinanda offerunt: Primum, Papam iam in
animo suo statuisse quid velit facere. Secundum, eum sententiam mu-
tare minime solere. Tertium, eos dissentiendo nihil profecturos.

QVOD igitur ad primum pertinet, concedere volumus, Papam
iam in animo suo decreuisse, quid velit facere: sed id addimus,
quodcum potuisset ipse pro summa sua sapiētia aliam eius rei per-
ficiendæ rationem inire, maluisse eum tamen negotium ad Consi-
storium de more deferre. Et hic querenda in primis est ratio, cur ita
facere voluerit, quæ cum multiplex esse possit, nos sane sicut de
Deo scriptum est; Sentite de Domino in bonitate; sic de illis, qui
viam quandam illius imaginem in terris gerunt, sentiendum esse

QVAESTIO
XII.

a Agitur in q.
15. & 22.

puta-

putamus. Quoniam tamen aliter, atque aliter humana iudicia ferre A
ſolent, nos dicimus, quantum ad rem noſtram pertinet, planè appa-
rere; nondum integrum, perfectamq. Papæ conſenſum in rem,
quam conſultandam proponit, ad eſſe. Homo ſiquidem ſecun-
dam uarias animi affectiones, varie interdum eodem tempore mo-
uetur, a ſimulq. poteſt in plura mentem intendere, etiam ubi non

a S. Tho. 1. 2.
q. 10. ar. 3. ad 1.
b S. Tho. 1. 2.
q. 12. & 13. ar. 3.
c Lib. 2. cõteſt.
cap. 9.

Verum ſunt quodam modo duæ uoluntates, ſiue duo actus eiuf- B
dem uoluntatis, alter qui uellet rem prout in eius mente concepta
fuit; effectum fortiri: alter qui uellet, ut ante quam promulgetur,
aliorum etiam ſententiæ concurrerent: unde antequam hoc fiat,
non poteſt uoluntas dici completa, & absoluta, a ſiquidem duplex
eſt actus deliberationis, alter interior in mente, qui eſt reuocabilis;
alter exterior in opere, qui eſt irreuocabilis; cumque interior ille ſit
exterioris præparatorius, ideo donec is effectum foris non fuerit
fortitus, nondum abſolutus dicitur, quia nihil perfectum omni ex
parte appellatur, cui aliquid addendum ſuper eſt: & proinde cer-
tum eſt, cum interim a variis euentibus, ac ſalubriore prouidentia
pendere, dicere etiam uetere prouerbio, poſteriora conſilia eſſe me C
liora. Ex quo ſequitur, cum in themate dicitur, Papam iam in ani-
mo ſuo ſtatuiſſe quid uelit facere, hoc nullatenus de perfecta, atq;
irreuocabili uoluntate accipi poſſe.

d S. Th. 1. 2. q.
17. ar. 5. ad 1.

e I. cum Silla-
nian in ſi. C. de
his quib. ut in-
dig.

QVOD uero ad ſecundum ſpectat, Papam ſententiam iam
conceptam mutare minime ſolere; Dicimus facti hanc quæſtio-
nem eſſe, & qui ita aiunt, non uidere nos, qua ratione id proba-
re poſſint. Nos enim per annos fere triginta, quibus Conſiſto-
rio ad eſſe cœpimus, ſedentibus octo ſummis Pontificibus;
PIO IIII. PIO V. GREGORIO XIII. SIXTO V.
VRBANO VII. GREGORIO XIII. INNOCEN- D
TIO IX. ac ſanctiſſimo D. N. CLEMENTE VIII.
affirmare illud uerè poſſumus, numquam factum eſſe, ut Papa de-
liberationem aliquam ab eo conceptam mutare noluerit, ſi maior
Cardinalium pars ab eo diſſentiens id uerbo expreſſerit, ſed uidi-
mus quandocumque ille perſiſtit in eo quod ſemel propoſuit, in
cauſa id fuiſſe, quod pauci reperti ſint, qui diuerſum ab illo ſenſe-
rint, aut certe palā declarauerint, & multo plures, qui in illius ſen-
tentiam ierint.

AT dicunt aliqui, ſecundum naturam magnorum uirorum hoc
eſſe

A eſſe ut ſemel ab eis propoſita non deſerant, quod ex illorum digni-
tate non ſit, ſententiam mutare; Reſpondemus, ſi in melius ſit
mutanda, magnum hoc prudentiæ argumentum eſſe, a & a ſanctis
uiris hoc ſæpius factum fuiſſe. Nam Dauid Rex, monente Abigail,
deliberationem emendauit. b Et Apoſtolus Paulus, quamuis decre-
uiſſet dare ſe in Theatrum, acquieuit tamen amicorum conſilio ali-
ter ſuadentium. c Quinimmo incommutabilis Deus ſæpe legitur
in ſacris litteris mutaſſe promiſſa, & pro miſericordia temperaſſe
ſententiam, d licet tunc non mutet Deus actum interiorē uolunta-
tis ſuæ, ut ſanctus Gregorius, & ſanctus Thomas declararūt. e Quod
B & alijs multis exemplis ſancti Patres nobis teſtatū reliquerunt, ut
intelligeremus, uiri perfecti eſſe nihil absolute diſſinire, quod non
utiliori, ſapientiori; propoſito poſſit emendare, prudentumq. mo-
res ſalubrioribus cedere conſilijs, f cum id non leuitatis, ut ait Apo-
ſtolus, ſed maioris charitatis, & prouidentiæ ſit argumentum. g Ex
quibus concludimus, res Conſiſtoriales antequam a Papa fuerint
de more in conſiſtorio ſancite, numquam adeo certas haberi poſſe,
quin mutationi ſubiaceant, tametiſi deliberatæ antea a Papa uide-
rentur, cum res futuræ omnes, circa quas uerſari ſolet humanorum
negotiorum conſultatio, ſint contingentes, & proinde incerto eue-
ntui, ac uarietati expoſite.

a Videantur q̄
dicta ſunt in q.
43.
b 1. Reg. 25.

c Act. 19.

d c. incommu-
tabilis, 22. q. 4.
e S. Greg. lib.
20. mor. c. 23 &
S. Th. in 1. par.
q. 19. ar. 7 ad 2.

f Io. Caſſ. col-
lat. 17. cap. 2.
Idem Caſſ. d.
collat. 17. c. 18.
27. & ſeq.
g 2. Cor. 1. ubi
S. Ambroſ.

TER TIV M eſt, quod dicitur, exiſtimare Cardinales ſe nihil
dicendo profecturos; Ad quod reſpondemus: quando etiam conce-
deretur, firmam omnino, immotamq. ſummi Pontificis mentē eſſe,
adhuc non ideo Cardinales cum ſententiam rogantur ab ea ſince-
re proferenda excuſari. Notum ſiquidem eſt in actionibus huma-
nis, aliud eſſe officium, quod pertinet ad media: aliud eſſe executio-
nem finis, qui in operis conſummatione conſiſtit, quemadmodum
& conſilium non eſt de fine, ſed de ijs, quæ ſunt ad finem. h Quan-
do igitur aſſumitur quiſpiam ad aliquod officium, ad media tantū
D adhibenda tenetur, quæ ſunt propria illius officij, & ab eo præſtari
poſſunt, non ad finem aſſequendum, qui aliunde pendet. Sic me-
dicus ſtipendio conductus, ad aliud non tenetur, quam canonicè
mederi, quamuis ſanitas non ſequatur: & magiſter ad apte docen-
dum, licet auditores non proficiant. i Sic ergo & Cardinalium offi-
cium, cum ſit conſulere, præſertim quando ſunt rogati, ad eos non
pertinet ulterius ratiocinari, an id conſilium ſit exequendum, cum
hoc diuerſum ſit, & finis hic in illorum non ſit poteſtate. Siqui-
dem miniſtri eſt tantum uelle, conari, & laborare; Dei autem eſt
perficere. Nam, prout Nicolaus Papa ad Michaelē Imperatorem

h S. Tho. 1. 2.
q. 14. art. 2.

i Ariſt. 1. Rhetor.
cap. 1. Cic.
lib. 1. de Inuenc.
in princ.

ſcribe-

a Nicol. ep. 9.
ad Michael. Im
per. tom 3. De
cret. nuper Ro
mae impres.

scribebat, debet Apostolica Sedes facere quod suum est, neque fastidire laborem, Deo autem, cuius est bene cœpta perficere, laboris effectum relinquere.

D E B E N T itaq. Cardinales eniti, quàm maxime possunt, suum officium præstare, & Pontifici maximo fidele consilium dare: ipse autem Deus, cuius Ecclesiæ negotia in Consistorio aguntur, & in quem credendum est, & Pontificem maximum, & Cardinales omnes suas cogitationes transferre, ad Ecclesiam suam respiciet, mentemq; Pontificis illustrabit, & a via, qua progredi debet, non patietur aberrare.

Q V Æ omnia, vt eo clara legentium animis relinquuntur, superest nunc vt ab ijs obiectionibus eximantur, quæ initio quæstionis in contrarium adducebantur; quatenus scilicet dicebatur, frustrus spe omnes ali, & vnumquemque inutiles labores refugere.

N A M ad primum dicimus, duplicem in fructibus colligendis spem considerari posse: alteram, quæ ipsum dominum respicit: alteram, quæ ad rationem operis, seu mediij spectat, quo dominus ipse vtitur, siquidem ex semine spes, ob eius naturalem vim, oritur, debere fructus produci: est idem spes concepta a seminante, qui vt fructus colligat, seminat. Vbi igitur vtraque spes deficit, tota hæc actio est superuacanea. At vbi ea, quæ ratione operis, seu mediij sumitur, non deficit, quamuis deinde ea, quæ dominum, seu agentem respicit, deficeret, non erit inutilis, aut superuacanea actio. Sic igitur, quæ ad rem nostram attinet, cum ea sit natura veri, & fidelis consilij, ut aptum natum sit mouere Principem, ideo Cardinalis quamuis forte, quod ad se attinet, credat Principem mouendum non esse, nihilominus alitur adhuc spe fructus ratione mediij efficacis, quo ad persuadendum vtitur.

A D id vero; quod addebatur, inutiles labores vnumquemq; refugere; Respondemus primo, non posse dici inutile id, quod redonat in meritum consulentis, & quod posset etiam in utilitatem Rei publicæ, Deo iuante, existere, quæ præcipue est præ oculis habenda. Dicitur secundo, quod labor, qui sumitur in vero, & fideli consilio dando, res est utilissima tum ad Principi persuadendum, quatenus hæc vis suadendi est in ipsomet consilio uero, & fideli quasi naturaliter inclusa, tum etiam quia ad alios Consiliarios in eandem sententiam perducendos plurimùm valet: quibus sic vna coniunctis, non facile Deus permittet, ut Papa illis obstat, & in maioris partis Cardinalium sententiam non se deflectat.

P A R S

A P A R S II. Q V Æ S T I O VII.

Si aliqui Cardinales existimarent, Papam exquirere eorum sententias, ceremoniæ potius, vt dici solet, quam consilij causa, quid tunc agere debeant?

V A M V I S hæc obiectio parum verisimilis, pro fusq; commentitia videatur, nec ita de eo sentiendum sit qui in altissimo loco positus est, atq; in amplissimo orbis theatro cum uiris præstantissimis loquitur; attamen verum esse fate-mur huiusmodi opinionem non nouam, nec modo exortam esse, sed superioribus etiam ætatibus in aliquorum ore versatam fuisse: nec tamen propterea sapientes illos ueteres Cardinales his tamquam umbris, & uanis timoribus, aut credula suspitione deterritos fuisse, sed memores personæ, loci, & officii sui, fidem Deo, Sedi Apostolicæ, & Christi Vicario debitam animo, & cogitatione repetentes, sententiam suam modeste quidem, sed libere dixisse, tametsi a multis crederetur fore, vt eorum consilia non sequeretur Princeps. At interdum secus accidit, & quod initio minus gratum est, postea placere potest, & libera vox magnas quandoq; attulit utilitates, & Principes iis non raro gratias egerunt, quos prius non statim sibi assensum præbuisse, ægre tulisse uisi erant. Nec certe facile concedendum est, immo nouum nimis, & inauditum, atq; aduersus uetera Collegiorum omnium instituta, accersiri scilicet Consiliarios in Senatum, ut nihil consulant: nec ulla extat ratio cur præsumendum sit, Papam tantopere ab eorum iudiciis alienum esse, quæ tantum consultiua dicuntur, eiusmodi scilicet ut ipse possit pro suo arbitratu ea non sequi; a quinimo existimandū iure uidetur, Patri optimo iucundum esse audire, quid de rebus grauius filii sentiant, quos ipsemet sibi Consiliarios cooptauit, qui tot charitatis uinculis Pastori, Principi, Domino, Parentique adstricti sunt, pro quo etiam uitam profundere sunt parati.

E T quamuis ualde probabile sit, optare unumquemq; & eo magis Principes, qui aliis præfunt, ut reliqui secum potius sentiât, quàm dissen-

a Glos. c. cum
olim, de arbis.

A dissentiant, quando tamen cōspicimus res, quas pro summa sua potestate poterant aliter diffinire, maluisse eos ad cōsultationem reuocare, & aliorum iudicia scrutari; interrogatio ipsa natura sua declarat in re nondū diffinita liberā responsionem exquiri nec eos duplici animo esse, vt cū aperte dicant se velle Cardinaliū sentētias audire; ex altera parte nihil minus, quam de iis serio auscultādis cogitent, sed potius ad eas eludendas hoc inuolucro vtantur; presertim, cum verisimile nō sit, eos ita placitis suis hāere, vt neminē prorsus aliter sentire velint, idq. maxime cū ratio adeo probabilis dissentitēdo proponitur, ut ipsa magis, quā illius auctor discrepare videatur.

B VERVM concedamus nunc, quod tamen non est probabile, Principem, qui alius, atque aliis modis potuisset negotium expedire, maluisse tamen Senatores in Consistorium uocari, non animo sequēdi eorum cōsilia, sed ceremoniæ potius, ut dici solet, gratia, vt quod ab eo decerneretur, de consilio fratrum factum uideretur, & proinde idē populo acceptius, & plausibilis prodiret; si quis petat, quānā tūc erunt partes eorum, num tacere, aut libere dicere, aut assentiri?

C CERTE aliquibus videri posset, q. sicuti ueteribus legibus actus multi ad speciem potius, quam veritatē permittebantur, & quēadmodum multiplices contractus imaginarii in vsu populi erant, sic hodie non incongruum esse, quædam etiam in serēdis suffragiis obseruari, non semper ad res serio diffiniendās, sed ad retinēdū potius quandam veteris instituti imaginem. Nam de Consulibus scribit Dio, a Tiberium Cæsarem eos elegisse, cū tamen a populo Romano nominarentur ad repræsentandam antiquam libertatem. Et Iuriconsulti multarū rerū meminerunt, quæ fiebant DICIS CAUSA, vt ipsi aiebant, b idest ad ostentationem quandā, ut illud ita factum fuisse posset dici, nō quod vere ex animo, aut aliqua necessaria cā id processisset. Quæ loquēdi prouerbialis formula, & apud veteres alios auctores sæpe reperitur, c atq. hoc ipso, de quo diximus, sensu eā accipiendā esse, celebres permulti Doctores testātur; d similiter, de imaginariis contractibus crebra est apud ueteres leges mentio, nam & imaginaria venditio, e & locatio, f & emancipatio, g & adoptio, h & testamentū, i & manumissio, k tum imaginarius colonus, l & imaginarius nūcius, & imaginarium repudium, m & imaginaria apochā, n & alia huiusmodi frequenter nominantur, & imaginariæ militiæ genus Claudū Cæsarem instituisse, Suetonius est auctor. o

QUÆ quidem cum ex vetere instituto sic in vsu essent, vt interdum id fieri aliis ostenderetur, quod vere non fiebat, nec mens erat faciendi; propterea ea uideri posset etiam in sacro Cōsistorio cōsultationes

A rationes quasdam non esse prohibendas, quas Princeps proponat ceremoniæ potius gratia, & ad decorum cum Cardinalibus retinendum, quam quod reuera consilia Cardinaliū tunc exposcat, aut ijs se plane indigere arbitretur. Quo casu existimari etiam posset, fas Cardinalibus ipsis pariter esse, aut nihil, aut ad Principis sensum quoquo modo loqui, cum respōsio debeat interrogationi congruere, hæc q. relatiua inuicem videantur, petere consilium, & dare consilium, ita ut qualis est petitio, talis sit & consilii prolatio.

B VERVM quoniam nos contrarium prorsus sentimus, ideo ad rem dilucidius explicandam, & ne uocabulorum similitudine decipiamur, cum quattuor sint actus, qui idem prope sonare uidentur, & tamen inter se differunt, videlicet fraudulentus, simulatus, fictitiū, & imaginariū. a

C NOS dicimus, tres priores ad rem præsentem nostram minime pertinere; Non fraudulentum, quoniam nihil in fraudem alterius geritur: b Non simulatum, quoniam nihil diuersum ab eo concipitur, quod simulatur; c Non fictitiū, quoniam lex nihil hic fingit, aut disponit; d Restat igitur quartus actus, qui imaginariū dicitur, cui quæstio nostra magis congruere uidetur, sed tamen nec illi omni ex parte plane respondet; Quādoquidem cum imaginariū illud dicatur, quod ad nudam speciem tantum fit, ita vt rei veræ imaginem retineat, & tamē nullum iuris effectum pariat, atq; aliquid esse id ostendat, cum omnino nihil sit: propterea dicimus, consultationem, de qua agimus, imaginariam quidem uocari posse, quatenus spectat ad ipsum Principem, qui consilia petit, non animo ut illis utatur, sed potius, ut dici solet, pro forma, & ut seruiat cōsuetudini Collegii, siue ne videatur inconsulto Senatu de negotio tam graui solus constituisse. Verum ex altera parte, imaginariam minime appellandam esse affirmamus, cum fiat ex legitima causa, & uerferatur circa rem ueram, & solidam, & grauem, & dignam consilio.

D QUAPROPTER vt ad quæstionem propolitam respondeamus, quæ scilicet sint partes hoc casu DD. Cardinalium; Dicimus eos nullatenus a munere suo discedere debere, quod est omni in re fidem, atque officium præstare, ac quod in reliquis rebus solent, sic & hoc loco quod conscientia eis dicat, aperte profiteri; idq. duplici præcipue rōne: altera, ut ita dicamus, intrinseca, altera extrinseca. Prima est, quia cum Cardinalis ex munere sibi imposito, teneatur Reipublicæ utilitati, atque Ecclesiæ commodo consulere, & locus ipse Consistorii ad consulendi munus salubriter exercendum fuerit destinatus: propterea quādo cumque aliquid ibi proponitur,

F quod

a Dio. lib. 57.
b l. 4. ff. com-
moda. l. & qui
data, ff. ex qui-
bus cau. m. 10.
l. 1. §. exaustru-
tur, ff. ad syll.
c Varro lib. 5.
de lin. lat. Cic.
act. 6. in verr.
& pro L. Mu-
rona Arnob. li.
4. a duertus gē.
in proem.
d Petr. victo.
lib. 8. var. lect.
An. Aug. lib. 2.
emendat. c. 2.
Franc. Duaren.
lib. 1. Dispunc.
c. 47. Cuiacius
lib. obier. c. 33.
Ioannes Coraf.
lib. 4. Miscel. c.
8. Couar. lib. 4.
var. resol. c. 8.
el imaginaria.
ff. de reg. iur.
f. l. 46. ff. loca.
g. l. fina. C. de
emancip.
h. l. fi. C. de a-
doptio.
i. Insti. de test.
in princ.
K. Insti. quib.
mod. s. ius pa-
triae.
l. 1. 49. de act.
emp.
m. l. 3. C. de re-
pud.
n. l. 2. de annō.
& tribut. in
Cod. Theod.
o. Sueton. in
Claudio. c. 25.

a Alciae lib. 8.
patere. c. 11.

b toto titu. ff.
qua in fraud.
credit.

c l. i. C. plus
valere quod
agitur. Lex pre-
tio. C. si cer. pe-
tat.

d §. per acce-
ptationē. In-
stit. quib. mod.
toll. oblig.

quod detrimentum Ecclesie possit afferre, quocumque modo proponatur, seu serio, seu ioco, siue vere, aut fide; res ipsa, locus, officium, & Ecclesie necessitas Cardinalem compellunt ad consilium fidele, salubreque prestandum.

ALTERA est, scandalum, quod in consilio imaginario dando aliis preberetur. Nam sicut si quis usuram fide peteret, & alter fide illam solueret, atque de pecuniis istis petitis, & datis instrumentum fieret, crimen graue comitteretur ob scandalum, quod ex huiusmodi instrumento usurario illis saltem preberetur, quibus ea inter contrahentes collusio, aut simulatio nota non esset: sic quamuis Princeps fide consilium petat, & Cardinalis fide illud prebeat, quia tamen actus ille publicus est, & in Consistorio ad res graues deliberandas instituto geritur, non possunt qui talia agunt a scandalali culpa excusari, quandoquidem sciunt omnes, qui ibi ad sunt, Cardinales obstringi ad uera consilia danda. Vnde cum videant fesus fieri, necesse est eosdem offensionem non leuem intus in animis pati, quod sic uetera instituta, ac disciplinam videant parui fieri.

NON obstat ergo ea, quae supra veterum exemplo, & auctoritate afferebantur: nam illa gentilium moribus ita recepta fuisse constat, quibus vera instituenda uitae ratio, ac doctrinae lumen nondum illuxerat. Vnde multa eorum legibus, tamquam indifferentia admittentur, alia tamquam ad speciem inania, alia prorsus otiosa permittebantur. At vero Christiana disciplina, cum nec verbum otiosum effundi patitur, a & calicem etiam aquae frigidae non leuem rem esse interpretetur, b multo magis inanes actiones, umbratilesq. sententias in sacrosancto. Patrum. Collegio pronuciari, nullo modo poterit sustinere.

ET quod dicebatur, Principe nihil vere ex animo petente, non cogi consiliarios ultra id, quod Princeps ab eis exquirat, respondere; Replicamus DD. Cardinales Consiliarios quidem esse Principis, sed pro totius Reipublicae utilitate; & ideo curandum eis esse, non solum quid Princeps velit, sed etiam quid Reipublicae utilitas postulet. Vnde si rerum status aliquid decerni requirat, quod ita etiam Principi forte, aut non occurreret, aut non uideretur, non potest id ab eis saluo eorum officio exiis, quae alias diximus, praefermiti; & praesertim, cum fieri possit, ut Pontifex, qui alio animi proposito in Consistorio venit, auditis deinde iustis Cardinalium rationibus, a sententia remoueat, & quod; DICIS CAUSA, ab eo propositum fuit, in verum ac serium Reipublicae commodum conuertatur.

PARS

PARS II. QVAESTIO VIII.

Quid, si vererentur aliqui contradicendo Papam contristare, & nolent ei molesti esse?

VERI hoc loco iuste videtur, an quando veretur Consiliarius contradicendo Papam contristare, debeat potius a dicendo abstinere. Primum enim illud se obijcit, quod cum dicentis oratio audientem debeat delectare, a tristitia autem delectationi sit contraria, b omnem profecto sermone instructum ab eo impediri censendum est, cuius verba non grata, sed molesta contingunt.

DEINDE, quia Consiliarius cum ad eum finem loquatur, ut consulat, & persuadeat, utique praestare id nequaquam poterit, si dicendo displiceat illi, quem vult mouere: nam utens verbis eius sensui repugnantibus, animum eius potius auertet, quam conuertet.

TERTIO, quia cum moneat Apostolus: Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, c plane qui contristat Vicarium Christi, videtur & auctorem illius contristare, dicente Domino: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. d Vnde & a sanctis illud est usurpatum: Qui contristat Episcopum, contristat Spiritum sanctum.

EX altera vero parte, quoniam constat nec delectationem, nec tristitiam, sicut nec ceteras animi affectiones per se bonas, aut malas censerent, sed a causis pendere, propter quas illae suscipiuntur, & ab alijs multis circumstantijs, ex quibus nec semper sectandae, nec semper fugiendae iudicantur; f propterea ad aequiuocationem omnem tollendam, & ad clariorem propositae quaestionis explicationem, illud praemittimus, quod cum alicuius oratio varijs ex causis molestiam, seu tristitiam audienti afferre possit: siue culpa illius, qui loquitur, qui odiosus sit: siue propter rem ipsam, de qua quis loquitur, quae mala sit, aut turpis: siue ob modum, quo quis loquitur, quia ineptus, aut horridus sit: nos nullam ex his causis in praesenti attingimus, cum ad rem nostram non pertineant. Loquimur vero de ea tristitia, quae oritur a persona, coram qua quis loquitur, eo quod cum audiat sibi proponi ea, quae aduersus eius sensum sunt,

F 2 ac sibi

a Matt 12.
b Math 10.
c Aug lib. 4. de doctr. Christiana, na, c. 10.

QVAESTIO VIII.

a S. Tho. 1. 2. q. 177. artic. 1. in corp.
b S. Tho. 1. 2. q. 35. art. 3.

c Ephes. 4.

d Luc. 10.

e S. Tho. 1. 2. q. 24. art. 2. & 3.

f S. Aug lib. 9. de Ciuit. Dei, c. 6 & lib. 14. c. 10. Laetan. lib. 6. c. 15.

ac sibi displicent, turbatur animo, ac rædio, molestiaque afficitur. **A**

A C C E D E N T E S igitur ad casum nostrum, querimus, si quando accideret quod Cardinalis refragaturus opinioni Papæ suspicaretur, eius contradictione Papam esse perturbandum: an tunc potius debeat silere, & scopulum hunc præteruadere. Quo loco, ut gradatim progrediamur, multa se offerunt sigillatim consideranda.

P R I M V M est, quando ita res se haberet, quod hæc suspicio Cardinalis animum vehementer occuparet; & tunc existimaremus sapientis esse omnem conatum adhibere, ut eam a seipso procul ablegaret, ac radicitus euelleret, cogitans summum Pontificem non esse vulgrem hominem, qui aliorum verbis inepte debeat contristari, cum dicat Scriptura: *Non contristabit iustum quidquid ei acciderit*: **a** & S. Chrysostomus in suis homilijs sæpe doceat, generosum animum, ac Deum timentem, (prout de eo, qui sanctæ Ecclesiæ præfideat, omnino sentiendum est) nulla re præterquam peccato posse contristari: **b** & eo magis, quia summus Pontifex pro sua sapientia fati nouit, se illius Vicarium esse, qui Crucis ferendæ alijs exempla præbuit, & qui dixit: *Non ueni ministrari, sed ministrare*: **c** seq. Pastorem vniuersalis Ecclesiæ esse constitutum, cuius munus est omnium necessitatibus inferuire. Vnde sicut medici ægrorum clamoribus, & conuicijs nihil indignantur, sed commouentur magis ad eos iuuandos, sic partes Pontificis sunt, si quando filios suos parum sibi obsequentes, aut non semper ad suam voluntatem loquentes viderit, non exagitari, aut perturbari, sed benigne de illorum affectibus sentire, atque eorum potius imbecillitatis, si opus sit, misereri.

S E C V N D V M est, si forte hæc suspicio nullatenus ex animo Cardinalis tolli posset, quoniam ex familiaribus Papæ sermonibus, aut aliunde cõpertum esset, uoces quasdam illius interdum erupisse, quibus permolestum sibi fore ostenderet, si qui in Senatu ei aduerfarentur; tunc maior surgere potest dubitatio, quam ratione hic a Cardinali progrediendum. Nos hoc casu diceremus, quando etiam voces illæ præcessissent, cum placidis deinde verbis rem ad Consistorium omnibus audientibus Papa detulerit, intelligi illam a priore proposito discessisse, sicuti protestatio facta contrario reuocata cessatur, **d** multa enim impetu quodam nobis vix sententibus effluunt, quæ subinde in ordinem rediguntur, & cum a sancto Iacobo moneatur omnis homo, ut sit velox ad audiendum, **e** credendum est, Principem, qui alijs sapientia præstat, etiam in audiendi facilitate, ac benignitate excellere debere; ita ut si quid etiam parum

a Prou. 12.

b S. Chryl. ho. 26. ad Populū Antioch. & in 2 ad Corint. 6. hom 15.
c Matth. 20.

d I nō solum, § morte, ff. de oper. nou. nūc.

e Iacob. 1.

A parum ad rem, aut prudenter dictum ascultauerit, religiosissimos Imperatores imitari uelit, qui rescripserunt: *Si id ex leuitate processit, contemnendum: si ex insania, miserendum: si ab iniuria, remittendum.* **a**

T E R T I V M est, quando nec hac ratione posset hæc suspicio a mente Cardinalis amoueri, quinimo in ea trepidatione summo pere persisteret, fore, ut ea, quæ ab ipso dicenda essent, non possent non summo Pontifici molesta & graua accidere; Dicimus, si aliqua ratione res ipsa verborum lenitate, & dicendi modo temperari possit, integra tamen, & illæsa veritate, monere nos maxime, ut id omni conatu procuretur; si quidem satis constat, eandem rem **B** salua iustitia mollius, aut durius, gratius, aut molestius pro loquentis ingenio, & dexteritate proponi posse. Ut enim in communi societate, mutuisque congressibus, humaniter, incunq. cum alijs quatenus decet, versari, virtutis opus est, quæ affabilitas uocatur, **b** quæ tamen sic moderanda est, ut si quis in omnibus studeat ad delectationem loqui, hic modum in delectando transgrediens, peccet per excessum, & in turpe adulationis uitium prolatur, **c** vicissimque aliorum opinionibus sine necessitate conatur contradicere, hic se molestum, ac quodam modo litigiosum reddit quod virtuti repugnare solet: **d** sic in publicis consultationibus, sapientis erit, incolumi semper, inuolataque ueritate curare, ut cetera deinde maiore, qua fieri poterit, reuerentia, ac sermonis lenitate exprimantur.

Quando autem nulla sermonis dexteritate, aut dicendi humilitate posset hic scopulus superari, & quæ a Cardinali dicenda sunt, futura putarentur summo Pontifici iniucunda, & odiosa, publicæ autem rei maximè salutaria; tunc plane non uidemus nos, quomodo possit, aut debeat Cardinalis a dicenda libere sententia superfedere, atque illud prætermittere, quod sibi consciëntia dicat, & ueritati censet esse consentaneum, cum, ut dici solet, scandalum potius sit permittendum, quam ueritas deserenda. **e**

D **E T** si quis replicaret, durum admodum, & penè incredibile uideri, aliquid summo Pontifici, quod uerum, & salutare sit, proponi, quod illi inuisum, ac molestum esse debeat, cum naturæ hominis, quæ ratione prædita est, nihil magis sit accommodatum, ut ait Cicero, **f** quam quod uerum, sincerumque est, & in ueritate ipsa tanta sit utilitas, tanta dignitas, & auctoritas, ut Dominus Saluator noster se ipsum Veritatem nuncupauerit, & se ad hoc natum, & in hunc mundum uenisse testatus fuerit, ut testimonium perhiberet ueritati; **g** Respondemus, si absolute loquamur, rem plane sic se habere, cum ueritas non tantum sit uirtus, sed uirtus etiã specialis, **h**

a I. C. si quis Imper. maled.

b S. Tho. 2. 2. q. 114. arti. 1. & 2. ad 1.
c S. Antonin. in sum. 2. par. tit. 10. c. 2. Arist. 2. Ethic. c. 7 & lib. 4. cap. 6.
d S. Tho. 2. 2. q. 115. arti. 1. & 2.
e S. Tho. 2. 2. q. 116. arti. 2. & 2.

e c. qui scandalizauerit, de reg. iur.

f Cic. lib. 1. de offic.

g Ioan. 14. h. S. Tho. 2. 2. q. 109. arti. 1. & 2.

& obiectum, ac perfectio humanæ rationis. Verum, quia ea est mentis humanæ infirmitas, & cæcitas, ut sæpe in singularibus rebus aberret, ac decipiatur, hincq. hominum iudicia tam varia, diuersaq. reperiantur; propterea mirum non est, si summus quoque Pōtifex quatenus carnis fragilitate circūspectus, interdū, Deo permittente, non tamē in iis, quæ ad dogmata spectāt, humani aliquid patiat. Vnde licuti ægrotus ubi gustandi sensus morbo infectus est, dulce iudicat amarum, & amarū dulce, sic præeunte immodico affectu, patitur Diuina prouidentia, Principes etiā summos non tantum in dignoscēda aliqua veritate caligare, & hallucinari sed etiā veritatem ipsam quodam modo abhorrere, quemadmodum, *Palato nō sano pœna est panis, qui sano suauis est; & oculis ægris odiosa lux, quæ puris est amabilis*, aut S. Augustinus, uel potius ipsa experiētia docet

a S. Anh. li. 7.
conf. c. 16.

QVANDO igitur accideret (quod Deus auertat) ut summus Pōtifex adeo in aliquam opinionem actiones morales pertinentem esset demersus, ut quidquid ei contrarium afferretur, quamuis verū esset, non solum ei non probaretur, sed etiam maxime displiceret, ac molestum esset; nos nihilominus minime Consiliario cessandum esse exillimaremus, quominus ea proferret, quæ communi bono cōducere arbitraretur, cum illud priuatis quibusumque commodis sit anteferendū: cuius rei extant exempla quamplurima Prophetarum, & Sanctorum. Nam notum est, sanctum Ioannem Baptistam, quamuis videret Herodem Regem suis verbis offensum iri, non tamen officium suum deserere voluisse: quod Saluatori nostro mirifice placuisse scimus, Herodē autem impiū, quia Herodiadis filiā, ut S. Marcus ait, b noluit contristare, perpetuis flammaram incendiis apud inferos torqueri: sic Samuel, c cum Rex Saul multa indigna perpetraret, nō dubitauit uerba ea proferre, quæ sciebat Sauli molestiam maximam allatura. Idem & de Nathan Propheta legimus, qui Regem Dauidem admonere nō destitit, & admissi operis grauitatem eidem ante oculos ponere, ne officio suo decisset, quāuis ingentem animi dolorem Regi ea ex re illatū iri nō ignoraret. d Sic & alii multi Sancti fecerunt, quos nimis longū esset recensere: illos enim propōita sibi maxima pericula perspiciētes huiusmodi timor ab officio minime ratardauit; quādoquidē videbāt nihil fere esse, quod publicis rebus tantum afferat detrimenti, quantum suspicio hæc, ne Principis animus perturbatione aliqua, aut molestia cōmoueat. Vnde huic trepidationi fortiter obstitendum esse exemplo suo docuerunt; certum enim est, sicut magnes ui occulta ferrū pertrahit, sic Principis voluntatem allicere ad se interdum multo-

q. Marc. 6.

2. 1. Reg. 15.

2. Reg. 12.

ruma

A rum animos Senatorum, & tamquam sigillum in cera, imprimere in ipsis quidquid vult, & quidquid ad rem suam existimat pertinere. Quod quam absurdum sit, ac Senatorio viro indignum, nemo non videt, cum sapiētis officium sit, fidem, publicamq; causam, supremam sibi legem constituere, quales permultos huius sententiæ Præfules semper in sacro Consistorio extitisse nouimus.

B NON obstat igitur quod primò obijciebatur de delectatione: nam finis præcipuus Consiliarij non est delectare, sed iuuare, tum Principem, tum Rempub. Ratio autem iuuandi, non necessario, nec semper requirit antecedentem, aut præsentem delectationem, sed futuram, & comitantem rei effectum respicit: sicuti sapiens Medicus ægrotō amarum, & momentaneum propinat pharmacum, ut ei optatissimam, & iucundissimam postea salutem afferat. Hincq; Consiliarius fidele præbens consilium, sperare debet, Principem ipsum, recogitata secum Consiliarij fide, Christianaq; in loquendo libertate, plurimum officio illo saluberrimo, quod prius molestum ei extiterat, delectatum iri, atque in illum maiori, quàm antea, beneuolentia inflammandum.

C NON obstat secundū: quia medium, quo ad persuadendū utitur Cōsiliarius, nō est semper delectare, nec semper contristare, cū nō omnis delectatio sit bona, a sicut nec oīs tristitia est mala: b sed modo hac, modo illa utitur via, quæ aptior sit fini, & publico bono cōsequendo magis accommodata. Verum est tamen, qd abusiue, & ex quodam vulgari loquendi modo, bonum dici solet, quod placet sensui: & malum, quod displicet, licet iuxta rōnem secus dicendum esset. c Vnde Achab Rex loquēs cū Iosaphat de Michæa dicebat: *Nunquid nō dixi tibi, quia nō prophetat mihi bonum, sed semp malū?* d

D NON obstat tertium, quo dicitur, Principem nō esse contristādum; Nam respondetur, duplicem esse contristationem, e alteram secundum sensum, quæ leuis est, & momentanea, atq; aures tantum non nihil perstringit, nec generoso viro est metuenda; alterā secundum rationē, quæ grauior est, & diuturnior, quippe quæ rebus perperam consultis magna posset afferre incommoda, si ommitteretur, & priore modo dissentire, & contristare ēt alios quando oportet; non est uitium, sed charitatis officium, & debitum amicitie, dicente Apostolo: *Quoniam etsi contristauit vos in Epistola, non me pœniteat; & si pœniteret, videns quōd Epistola illa (etsi ad horam) uos contristauit, nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam.* f De posteriore vero tristitiæ genere, monet Apostolus, *ut non contristemus Spiritum sanctum Dei.* g

a S. Tho. 1. 2. q. 34. art. 2.

b Idem S. Tho. 1. 2. q. 35. art. 3. & seq. & q. 39. artic. 1.

c S. Tho. 1. 2. q. 31. art. 5. & seq.

d 3. Reg. ult.

e Greg. Nyss. siue Nemesius lib. 4. Philof. c. 10. & 12. S. Tho. 1. 2. q. 30. art. 3. & q. 31. art. 3.

f 2. Cor. 7.

g Ephes. 4.

PARS II. QVAESTIO IX. A

Si qui suspicarentur, Papam, ipsis dissentientibus, magis obfirmandum, aut potius irritandum, an sententiam suam debeant comprimere.

Q. V. A. E. S. T. X. V.

V I D. vero, si præter dubitationem molestiæ, & tristitiæ Papæ inferendæ, de qua modo egimus, amplioris periculi suspicio Cardinalium mentes inuaderet, fore, ut, ijs dissentientibus, animus Papæ magis a re, de qua agitur, alienaretur, & obduresceret? Quæritur an hoc casu freenum orationi sit injiciendum, atque ad laeam silentij, cursus dirigendus: non uim enim, hanc trepidationem multorum animo sic quandoque solere defigi; ut non solum existiment se valde sapienter facere, si ab eo pronuntiando, quod sentiunt, aduersus sensum Principis se abstineant; sed alios etiam, qui secus faciunt, in magno errore versari sibi persuadeant. Quapropter, ut eo diligentius res executiatur, duo erunt iuxta thema propositum separatim tractanda. Primum, quid, si mens Papæ, dissentientibus Cardinalibus, sit tenacius obduranda. Secundum, quid, si non tantum arctius obfirmanda, sed amplius etiam irritanda, & acerbius in damnum aliorum exacuenda.

D E primo dicunt aliqui, quod quemadmodum Medicus, si egrotum pharmaco læsum iri arbitraretur, crudelis nimium, nedum imprudens id ministrando haberetur: sic, qui alijs quidpiam dicendo persuadere cupiant, si videant contrarium sibi potius inde euenturum, inepti valde iudicandi erunt, si dicendi rationem mutare nolint.

D E I N D E, quia sicuti correctionem fraternam tunc intermittendam Doctores aiunt, quando timetur ne ob illam frater fiat deterior, a eodem modo si suspicetur Consiliarius suum consilium potius obfuturum, quam profuturum, prudenter facere iudicabitur, si consilium illud aut intermittat, aut in tempus opportunius differat, cum scriptum sit: *Noli arguere de visorem, ne oderit te.*

A M P L I V S. etiã, quia cum obligatio, qua adstringuntur Cardinales ad dandum consiliũ sit propter actum virtutis exercendum,

virtus.

A virtus autem requirat media debito fini congruentia: ideo quãdo consilium, quod dandum est, finem impediret, veluti cum Princeps ex eo consilio potius esset ab eo, quod optatur auertendus, quam persuadendus, videtur tunc cessare ea obligatio. a

a S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 6. ad 2. & 3.

V E R V M nos secus plane existimamus, nec rationem vllam efficacem afferri videmus, cur Cardinales, qui officij suscepti mune re, & iuramenti vinculo obstricti sunt, fidele consilium quando ab eis petitur, ministrare, nunc propter hanc conceptam suspicionem aliter sibi faciendum putent,

N A M, ut hinc incipiamus, inuestiganda in primis videtur ratio, cur Papa existimeretur tantopere eorũ sententias auersari, quæ illius iudicio repugnant. Nobis certe nulla vere digna, aut etiam satis verisimilis occurrit. Cur enim in Senatu causæ proponuntur, nisi ut plurimorum iudicia audiantur? quam alia de causa sigillatim exquiruntur sententiæ, quam ut vnus cuiusq; sensus ab alijs distinguatur? cur suffragia ineuntur singulorum, nisi ut quisq; quod sentit, patefaciat? quid culpæ illi adscribi potest, qui rogatus respondet id, quod in mente gerit? quod si nulla est culpa, quæ iusta poterit esse pœna? Hòc sane adeo rationi consentaneum videtur, ut quãdo etiam Princeps subito quopiam perturbationis impetu in verba

C aliqua acerbiora profuisset, censendum tamen sit sedato indignationis calore, quod proxima etiam quæstione attigimus, eum ingenua illa sententiarum libertate mox delectatum iri.

P R Æ T E R E A cum in facultate sit Papæ, Cardinalium consilia sequi, aut non sequi; quid prohibet, aut nocet illi ea scrutari? cum hinc melius secum cogitare possit, an ab eis quid proferatur, quod ad rem suam accomodet, aut tamquam inutile reiiciat.

A C C E D I T, quod qui dicunt Papam, auditis contrarijs rōnibus, eo magis obfirmandum esse, certe (si verum amamus) nihil aliud faciunt, quam illum nimis propositi, ac propriæ sententiæ tenacem, ac veluti inexorabilem condemnare, quem existimandum erat, si quid a Cardinalibus prudenter, pie, vtiliterq. dictum audierit, nullatenus esse reiecturum, etiam si diuersum aliquid secum antea statuisset: nam illa ipsa consilij petitio satis indicat, eũ deliberationi adhuc locum reliquisse. Vnde non dēt Cardinalis id boni, quod eius fortasse oratio parere posset, suo silentio prætermittere.

H I S ita positus, non obstat quod primũ obijciatur, Medicos pharmaca tantũ salutaria a grotis ministrare, ab illis uero, quæ morbum augere possunt, se abstinere. Nam, ut omitteremus hanc suspicionem in casu nostro ab omni ratione, ac verum, nisi etiam cõiectura alienam.

alienam esse, adhuc dicimus, disparem esse valde rationē Medici, & Consiliarii, siquidem Medici officium ab amicitia, aut pietate erga infirmum potest proficisci: at Cardinalis in Consistorio munus, a iustitia regulariter descendit. Item medicus, qui mercede cōductus medetur, ad solam infirmi salutem respicit; at Cardinalis in consilio dando tum Principis, tum communis boni causam intuetur, imo cum prodesse cupit Principi, id facit ad publicam vtilitatem: & ideo quamuis inuitis, aut etiam noxia ipsi Principi opera eius esset euasura, si tamen adiuuari inde Respublica posset, veluti cum ex eius consilio ceteri Senatores, qui apud Principem sunt gratiosi, essent persuadendi, tunc non est ab eius officio deferenda.

A **M** **P** **L** **I** **V** **S**. non admodum laborat Medicus, an pharmacum æger abhorreat, dummodo illi id sit profuturum, vt patet in furiosis: & ideo satis Medico est, si medicamenta ea præbeat, quæ ex arte medica sint apposita ad sanitatē. Quod si dicas in præsentiquæstione poni, ex hoc consilio quamuis aliàs salutari, Principem tamquam ægrotum potius læsum iri, ideoq. ab hoc pharmaco esse abstinendum; Respondetur, Medicum, si videat pharmacum, quod huic morbo mederi solet, in infirmo, quem curandum suscepit, nocere posse, nō ideo mortiferum, aut noxium pharmacum ei ministraturum, sed potius illud, quod alioquin salubre esse solet, aliqua ratione temperaturum. Sic Consiliarius, qui in consilio a se petito nihil aliud præstare potest, quam consensum, aut dissensum, & agnoscit consensum manifeste Principi obfuturum, cum inde eius ægritudo sit magis confirmanda, dissensum autem nocere quidem tunc aliquo modo posse, sed non omnino: quid faciet prudenter? certe dissensum tamquam indubitatum salutis pharmacum nullo modo derelinquet, sed illud dulcedine miscerē, ac qua maiore poterit verborum suauitate condire conabitur, vt, postquam infirmo capiti merum nimis graue futurum esse videt, dilutum ei vinum magno pietatis affectu, sincereque humilitatis signis proponere queat.

B **N** **O** **N** obstat secundum, quod dictum est de correctione: nam duplex illa est, altera proueniens ex charitate, quæ fraternalis appellatur, & hæc tunc exercenda est, cum profutura speratur, de qua in præsentem non agimus, non quia hæc quoq. ad Cardinales non pertineat, ut alibi differuimus, sed quia illius non est hic locus.

Altera est, quæ ex actu iustitiæ proficiscitur, quæ cum publico boni ratione exerceatur, non est omittenda, etiam si nulla future emendationis spes proponeretur: sunt enim alia bona, quæ ex tali correctione

A **R** **I** **O** **N** **E** **S** **E** **Q** **U** **E** **R** **E** **N** **T** **U** **R**: ^a Vnde cum in casu nostro consilium hoc, quod a Cardinali præbetur, ad actum potius iustitiæ pertineat, non videtur prætermittendum esse, licet etiam nullus emendationis fructus esset expectandus.

B **E** **T** si quis replicaret, correctionem illam, quæ iustitiæ dicitur, & auctoritate Magistratus fit ad iudicanda scelera, & ideo coactiua appellatur, diuersam esse ab hac nostra, quam etsi iustitiæ appellamus, tamen inuitum non potest, nec debet Principem cōpellere; Respondemus, satis nos diuersitatem horum actuum agnoscere, sed dicimus inde argumentari licere, quod sicut in correctione illa vindicatiua tanta est vis iustitiæ exercendæ, ut, quamuis peccator nullatenus sit emendandus, attamen propter commune bonum, quod inde sequi potest, nullo pacto sit talis correctio deferenda: sic in casu nostro, cum non tantum de Principe, sed de bono publico adiuuando tractetur, non est tanta ratio habenda personæ Principis, an ex consilio illi dando sit mutandus, quanta boni publici, quod non est vllatenus derelinquendum, sed potius quocumq. modo, aut ratione fieri potest, illi utilitas procuranda.

C **S** **E** **D** **A** **M** **P** **L** **I** **V** **S** quod omnem uidetur tollere dubitationem, dicimus, casum nostrum non proprie ad illam, quam Doctores tractant, correctionis materiam pertinere; nam correctio fraternalis illa dicitur, quæ ab eo exercetur, qui non obligatur lege iustitiæ. At nos de Consiliario loquimur, qui lege iustitiæ cogitur accedere ad Principem, cum ab eo acersitur in Consistorium, & eadem lege respondere, cum rogatur eius sententiam, siue cum ab eo petitur, ut loco suo dicat, quid sibi uidetur. Quo casu Consiliarii uox non est proprie correctio, sed responsio ad interrogata, & actus obedientiæ, atque persolutio debiti facta Principi, qui hoc iure suo petiit a Consiliario, vnde non potuit Consiliarius pro fide sua illud ei vlla ratione denegare.

D **N** **O** **N** obstat tertium, quoniam in Consiliario aliud est officium, aliud est finis. Ad officium tenetur Consiliarius, quod in eius est potestate; idq. est fidele consilium dare; ad finem autem non adstringitur, qui est illud persuadere, quia ab eo hoc non pendet, ut aliàs conclusum fuit, ^b præterquam quod Consiliarii Cardinalis finis est qui dem prodesse Papæ, sed ad boni publici utilitatem, & Sedis Apostolicæ dignitatem. Et ideo quamdiu interpellat hæc ratio communis boni uiuandi, non debet ille a munere suo cessare, neque hunc tanquam præcipuum finem vllto pacto deserere.

S **E** **C** **V** **N** **D** **V** **M** nunc sequitur, quod supra propositum fuit, quādo scilicet

^a S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 6.

^b In quæst. 12.

scilicet suspicio vehemens admodum esset, Papam contrariis sententiis Cardinalium eo magis ad damnum aliquod inferendum esse accendendum, quod quidem dupliciter considerari potest, siue quia aduersus ipsosmet Cardinales dissentientes acerbior sit reddendus, siue infensior futurus aduersus bonum publicum.

DE ipsis Consiliariis aliàs diximus non debere eos, quauis etiam discrimina illis imminerent, officium suum interuere, cum purpuram suscipiētes hoc se fidei, ac iuramenti vinculo obstrinxerint, vt pro ueritate, iustitia, publica q. utilitate tuēda, nec sanguinis effusionem uereantur. Nam vt ait S. Thomas, Quamuis homo naturaliter effugiat corporis proprii detrimentum, & damna rerum temporalium, non tamen propter ista debet recedere a iustitia: aliàs timor inordinatus dicitur: qui damnandus est. ^a Et S. Augustinus inquit: *Quisquis metu cuiuslibet potestatis ueritatem occultat, iram Dei super se prouocat, quia magis timet hominem, quam Deum.* ^b Et sane certum illud apud omnes sapientes est, uirtutē circa arduum, & difficile uerari, proindeq. si quid præclare homini in hac uita gerendum est, opus illi esse generali fortitudinis instrumento, ^c quo impedimenta alacriter superentur, & extrema etiam pericula, cum oportet, non formidentur. Vnde S. Bernardus: *Non est uir fortis, cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate.* ^d

HINC tam frequenter sacras litteras legimus illud populis inculcantes: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.* ^e *Non turbetur cor uestrum, neque formidet.* ^f *Iriliter agite.* ^g *Confortamini, & nolite timere.* ^h *Confortare, & esto robustus.* ⁱ Vnde & Dauid dicebat. *In Deo meo transgrediar murum.* ^k Hæc est illa fortitudo, quam ueteres etiã partem esse uniuersæ uirtutis affirmarunt. ^l Cuius præclara exempla etiam a Gentilibus proposita habemus, ^m qui ne a consilii salubritate recederent, maximis se periculis exposuerunt, sicuti de Q. Metello legitur, qui maluit in exilium ire, quam in legem committere, ne sententia sua pelleretur; & de Q. Scæuola, qui respondit, licet mortem miniteris, non tamen efficies, ut a quo Vrbs, & Italia conseruata est, hostem iudicem; & de C. Mæuio, qui dicebat, iugulari me iube, quia nec mortis supplicio adduci possum, vt Cæsaris miles esse desinam, & tuus esse incipiam. Quibus, & multa alia inuictæ fortitudinis documenta, si opus esset, addi possent. ⁿ Verum tam frequentia, & tam insignia eorum exempla in sacris historiis nobis occurrunt, qui ne mentirentur, ne fallerent, ne uirtutem desererent, certissimo exitio se obiecerunt, cum tamen alia nulla quam Christiana lege tenerentur: ut hinc argumentari liceat

a S. Tho. 2. 2. q. 19. ar. 3. ad 3. & q. 126. arti. 1. & seq.
b Epist. ad Gal. sul. 37. & habetur in c. quif quis, 1. r. q. 3. & late idem S. August. de uerb. Apost. ser. 18.
c S. Tho. 2. 2. q. 123. art. 2.
d S. Bernard. Epist. 236. ad Eugenium.
e Matth. 10.
f Ioan. 14.
g Psalm. 26.
h Mach. 2.
i Cor. 16.
k Isa. 35.
l Dan. 19.
m Plat. in La. chet circa fin. m. Val. Max. lib. 3. cap. 8. de Constantia.

n Val. Max. li. 5. c. 2. de Fortitudine.

A liceat Cardinales, qui se peculiari muneris vinculo, ac proprio, quod profitentur, ordinis iustituto, tum deniq; sacrosancto iuramento se in id obstrinxerunt, multo magis compelli ad ueritatis, fideiq; publicæ constantiam tutandam. Propterea igitur hanc animi uim, & robur S. Augustinus columnæ marmoreæ comparabat, a quæ domum illam Philistinorum sustinebat: nam sicut fracta columna, domum ruere necesse est: sic euerfa hac fortitudine, omnem bonorum operum structuram certum est dissolui.

ET sanè eò frequētoribus uotis hic spiritus fortitudinis a Deo implorandus est, quo magis illum in Ecclesia Dei necessarium esse hodie cognoscimus. Multos siquidem constat varijs in Regionibus, & Senatibus, ac Societatibus inueniri, quibus non deficit prudentia, non deest bonitas, non religio, non doctrina, non spiritus pietatis, non zelus diuini honoris, ac studium uehemens reformationis Ecclesiæ: sed non raro uacillat in illis animi robur, generosa mens, ac Christiana illa in actu ipso fortitudo, quæ, quando tempus postulat, strenue se exerere debebat, ac publice, & priuatim tum uerbis, tum factis ostendere, nihil sibi antiquus esse, quàm commune bonum, ac sancta Dei instituta intrepide tueri, ac propugnare.

QUANTVM uero ad bonum publicum spectat, quòd uide licet magis lædi, ac grauiori detrimento subijci debeat, nihil fere dicendum uidetur, cum numquam sciamus id accidisse, nec uerisimile sit accidere posse. Nam cum Papa caput sit, & administrator totius Ecclesiæ, cur credamus euenturum, vt ille debeat irritari in earum rerum perniciem, quæ ad illius commodum, dignitatem, ac patrociniū pertinent? Hoc certe, quod nec de barbaro, aut sæuissimo homine suspicandum esset, absit vt de eo, qui Pater, & Pastor est, concipere uelimus, ubi præsertim naturalis ratio, ac sui ipsius amoris affectus repugnare uehementer solet.

SED demus, nunc Consiliarium ex coniecturis non obscuris, omnino suspicari, se renitente, bonum publicum ob Principis indignationem eò magis perturbatum iri, quid hic respondendum? Dicimus, suspensionem hanc ab omni prorsus ratione alienam esse, & deponendam potius, quàm retinendam: si tamen casus talis, quem Deus auertat, accideret, sunt qui existiment Consiliarium culpæ non arguendum, qui ne publicum bonum in maiorem ruinam labatur, silentium amplectatur, quando omnes aliæ loquendi rationes adiuuandum interclusæ uiderentur. Nam cum ex officio sibi iniuncto teneatur, si maiorem nequeat Reipublicæ utilitatem promo-

a S. Aug. ser. 13. ad Fratres in clem. to. 10.

promouere, saltem grauiora damna auertere, satis munus suum A
præstare ille videtur, qui siue tacendo, siue loquendo, prout magis
expedire iudicauerit, id assequatur.

VERVM quoniam magna hinc deserendi officij occasio sub-
oriri possit, sæpeque inanes sunt hæc suspiciones, ac potius huma-
næ imbecillitatis commenta: ideo censeremus nos, nisi perspicua
admodum, & fere indubitata hæc futura se pernicies ostenderet
(quod vix vmquam euenire posse credendum est) bonum Con-
siliarium a recta muneris sui ratione, tamquam a regia iustitiæ uia
innumquam discedere debere. Et quamuis quædam ab Ethnicis

Auctoribus commemorantur, quorum exempla ad excusa- B
tionem facere videntur, dum aiunt: *Vidimus cu-
riam trepidam, & elinguem, in qua dicere quod vel-
les, periculosum: quod nolles, miserum est.* a

Nos tamen, qui nihil nisi culpam, &
peccatum horremus, longe aliam
vitæ rationem profitemur:
quidquid accidat, præ
honestatis stu-
dio, ac iu-
sto

suscepti officij munere con- C
temnere parati esse
debemus.

* *
* *

a Plin. iun. lib.
epist. 8. ad Ari-
stionem.

PARS II. QVAESTIO X.

An Principis scientia & patientia, Cardinales animo
dissentientes, sed silentio, & capitis demissione
se assentiri ostendentes, excusare
censeantur.

A **D**OSSET fortasse Thema propositum legen- Q V A E S T I O
tibus admirationem mouere, quod dubitare vi- XVI.
deamur accidere posse, vt Princeps prudens, &
sciens, patiatnr Senatores suos coram se in thro-
no maiestatis suæ sedente, aliud intrinsicè sen-
tire, aliud extrinsicè præferre, & tamquam
in scæna delectetur sibi ab illis Consilarii personam induentibus,
veluti histrionibus illudi, qui nihil minus, quam vera consilia
proferant. Est ita fane, nosque idem confitemur. Sed quo-
niam progredientibus temporibus, possent nonnulli fortasse
B interdum existere, qui suspicarentur in magno Senatorum
numero non deesse, qui tuta conscientia silentium ample-
cterentur, eo quod Principem hæc omnia dissimulare sibi per-
suaderent; idcirco huic cuiusque opinioni obuiam eundem ef-
se existimauimus, vt si credulitatem hanc licet inanem nolint
eo etiam tempore deponere, saltem intelligant eam Cardi-
nalibus nequaquam ad excusationem apud æterna tribunalia
profuturam esse.

QVAMVIS enim dici soleat, quod Princeps indignum aliquem
scienter promouens, censetur illum legibus soluere, ac vitiū, quod
C ei inerat, purgare: a & præterea notū sit legibus obligationē a Prin-
cipis voluntate oriri, qui, suo consensu, ac permissione eam modo
interpretatur, modo limitat, aut etiam reuocat: & amplius constet,
vniuersum populum, qui contrariam legi consuetudinem ample-
ctitur, ab omni prorsus noxa, ac poena eximi, eo quod cum ea ta-
citus concurrat Principis assensus: & denique, cum ea sit Principis
auctoritas, vt quod ei placitum fuerit, instar sit legis, solaq. eius vo-
luntate, tum nobilitatis decus, tum dignitatum gradus conferatur,
natales restituantur, infamiæ macula aboleatur, hominumq. status
immutetur: possentq. hæc & alia huiusmodi aliquib. forte suadere,

a L. quidam cō-
sulebant, de re
iud. Fel. c. cum
inter. de excep-
num. 3.

PARS

Consi-

Consiliarios quoque, si ea se probare simularent, quæ vere non probant, omni culpa vacare, quod scilicet hæc Principis tacite annuentis voluntas, eos, eorumq. facta a quacumque noxa debeat vindicare. Attamen in quæstione nostra secus omnino respondendum arbitramur, cum hic diuinæ, & naturalis legis ratio repugnet, quæ nos mentiri, ac fidem violare prohibet, ideoq. nulla humana auctoritate solui potest: etenim, ut ait sanctus Augustinus; *Nemo enim entis in eo quod mentitur, seruat fidem: nam hoc vtiq. vult, vt cui mentitur, fidem sibi habeat, quam tamen ei mentiendo non seruat; omnis autem fidei violator iniquus est.* a Hinc sequitur, Cardinalem, qui Consiliarii officium cum iuramento suscepit, vt sincere, & fideliter quod sentit, denunciatus; si secus faciat, tum officium & conscientiam violare, tum Deo ipsi, cui se iuramento obstrinxit, criminis reum se constituere: immo neque accedente etiam ulla consuetudine id ei licere: quoniam cum a diuino pendeat præcepto, ut nemo alteri mentiatur, non potest id per consuetudinem, quæ a voluntate hominis proficiscitur, abrogari, dicente Isidoro: *Vfus auctoritati cedat; prauum usum lex, & ratio vincat.* b

AMPLIUS etiam, cum ad id munus consulendi Cardinalis delatus fuerit, ut non solum Principis Consiliarius foret, sed præterea ut uniuersæ Christianæ Reipublicæ, ac Sedis Apostolicæ perpetuus ad minister esset: certe quamuis hic Consiliarius forte argui non posset reus iniuriæ factæ Principi scienti, & uolenti: illam tamen inferret Ecclesiæ Dei, cuius causam desereret: inferret ceteris Consiliariis, quibus tacendo, & annuendo persuaderet, quantum in se esset, ut idem quoque ipsi facerent, & probarent, quod omnino reprobandum esse animo indicarent: inferret denique, quod caput est, Deo ipsi æterno Iudici, qui ad Cardinalatus officium illum vocauit, vt veritatem, & fidem in consulendo præstaret; quiq. adeo odit homines mentientes, ut Propheta dixerit; *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* c

NEC ad rem pertinet quod Principis scientia, vt Doctores aiunt, videatur omnem labem abolere; nam recipit ea regula multiplicem ab eisdem explicationem. Primum, ut res ea sit eiusmodi, quæ dispensationem patiat. d Secundum, ut dicat Princeps uerbis expressis se dispensare. e Tertium, ut actus Principis cõsistat, sicut ipsi aiunt, in agendo, non in patiendo. f Quartum, quod vitium sit iuris positum, non diuini; quod Principis potestati non subicitur. Verum nullum ex his quæstioni nostræ plane conuenit, quandoquidem nec res, de qua agitur, dispensationem admittit. g nec Princeps

a S. Aug lib 1. de doct. Christiana, c. 36.

b In Synonimis & S. Tho. 1. 2. q. 97. art. 3. ad 1.

c Psal 5.
d Fel. c. si quædo. de rescript. in 5.
e Ioan. Andr. Butr. Gemm. c. significauit. de offi. ord.
f Butr. & Gemm. c. uenies. de fil. presbyt.
g Aug. ff. de Ancon. de potest. Eccl. q. 9. art. 1.

ceps ipse clare dicit se dispensare. Nec actus ullus eius posituus in hoc negotio deprehenditur: & deniq. materia hæc est, quæ ad ius diuinum, & iuramentum pertinet. Ideo dicimus, Cardinalem minime se hoc clypeo Principis tueri posse.

ET si quis diceret, hoc vere non esse mendacium, cum is Principi non mentiatur, cuius mēs ab illo deprehenditur, præsertim cum non taceat, decipiendi Principem; sed potius eidem placendi animo; Respondetur, Consiliarium hunc nullo pacto a mendacii culpa immunem esse, cum mentem gerat ab exterioribus signis, & actibus diuersam, siquidem nihil aliud est mendacium ex Theologorū sententia, quam inordinata verborum, signorum, aut factorum significatio. a Quod quidem ei virtuti semper est contrarium, quæ appellatur veritas: hac enim homines diriguntur, ut dicta, & facta cum eo, quod verum est, conforment, ac fidem seruent: neque enim fallēdi animus est semper necessarius ad uerum, atque naturam mendacii, sed ad maiorem illius grauitatem. b

ET rursus si obiiceretur, Consiliarios deligi a Principe, idcirco eius voluntatem sequi debere: & cum sciēti & uolenti nulla fiat iniuria: propterea cū Princeps sciat, & patiat, Cardinalem intus in animo dissentire, quāuis contraria foris innuere uideatur, ideo nullam hoc casu ab ipso Cardinali iniustitiam admitti, & proinde nullam contrahi ab eodem culpam; Respondetur, quod etsi, Consiliarium esse, pendeat ab electione Principis, veritas tamen, & fidelitas in officio gerendo est iussa, & præcepta a Deo; & ideo potuit quidem Princeps non eligere talem consiliarium, sed ubi illum sibi ad hoc munus adsciuit, non potest Consiliarius aduersus diuinæ legis præceptum mendacia consilijs miscere. Quemadmodum enim mulier nupta, si uiro suadente, uel etiam cogente, nedum sciente, cum alio rem habeat, effugere non potest, quin criminis adulterii rea sit. Diuini siquidem iuris præcepto inlitum est matrimonio, vt vna vnus sit uiri, illoq. uiuente, ad alium sine adulterii culpa accedere non possit: cuius præcepti vim, neque tacitus ullus, neque expressus mariti consensus ualet tellere, aut imminuere. Eodem pro suo pacto arctissimum vinculum, quo ex legis diuinæ præscriptione constringitur Senator ad fidele consiliū dandum, seq. abstinentium ab omni simulatione, & mendacio; nulla Principis scientia, aut patientia, aut etiam disertis uerbis patefacta uoluntas soluere, aut labefactare potest. Sic etiam iudici iniustum ferre iudicium minime licet ob Principis iussum; nam in facultate quidem Principis est, illum ad iudicandi munus non assumere, aut assumptum

a S. Tho. 2. 2. q. 110. ar. 1. ad 2. & ar. 3. ad 5.

b Nauarr. in Manual. ca. 18. num. 2.

fuo arbitratu ab eo amouere. At non est, eundem ad iniuste iudicandum compellere, in quo lex diuina, quæ non subiicitur Principis potestati, aperte violatur. Hinc non excusatur a pœna Canonis, qui in Clericum etiam uolentem manus iniicit uolentem, nec actus ualeat coram iudice sæculari aduersus Clericum, quantumuis ille renunciet priuilegio fori.^b Quo fit, ut concludendum sit, tum deum aliquem a crimine immunem esse, accedente alterius expresso, uel tacito consensu, cum de illius solius, qui consentit, re agitur, & nullum fas, aut ius læditur.

^a c. contingit; de sent. ex com.

^b c. si diligenti, &c. significasti, de for. cõ per. l. gen. C. de pa&.

CÆTERA, quæ antea obiecta fuerunt, quod scilicet legis obligatio a Principis uoluntate oriatur, & consuetudo legi contraria, interueniente Principis consensu, excuset a culpa, & quod denique ipsa Principis uoluntas instar legis habeatur, & alia huiusmodi, possunt quidem in legibus humanis ualere, non tamen in diuinis: de quarum numero est, non mentiri; satis enim super-

que dictum iam est, obligari Cardinales ad ueritatem in consiliis tuendam, tum iure Pontificio, tum diuino: con-

tra quod nec consuetudo, nec Principis scientia, aut taciturnitas quidquam operatur.

FINIS SECVNDÆ PARTIS.

A

B

C

DE SACRI
CONSISTORII
CONSULTATIONIBVS.

PARS III. QVÆSTIO I.

An Cardinales creati a Papa, seu ab illo, muneribus, atque honoribus decorati: siue etiam consanguinei, uel nepotes a dicenda in Consistorio sententia excusentur.

A

OST. excusationes illas, quæ Papæ personam attingunt, proxime sese nobis offerunt aliæ, quæ a Cardinalibus oriuntur, illaque in primis, quæ a munere illorum proficiscitur: quod multipliciter considerari potest.

QVÆST. XVII.

QUATTUOR igitur in præsentî Thematere res proponuntur, quæ quamuis non absimiles inter se uideantur, habent tñ suas singulæ proprietates: ideo ad clariorem earum diffinitionem, vnâquamque sigillatim examinandam esse duximus. **PRIMA** est, an illi, qui a Papa in Collegium Cardinaliũ cooptati fuerunt, & qui vulgo creaturæ Papæ uocari solent, excusandi sint a dicenda in Consistorio sententia. Nam, cum maximam esse accepti beneficii vim nemo ignoret, adeoque acres ad referendam gratiam stimulos ex adepto munere excitari notum sit, ut liberalis animus officii compensandi studio non possit conquiescere, propterea mirum esse non debet, si Cardinales aliqui hoc amplissimo honoris gradu a Papa exornati, cupientesque non affectu tantum, sed re ipsa etiam nullam gratissimi animi significationem prætermittere, uerentur interdum, ne si quid ab illius uoluntate alienum ab eis enuncietur, parum memores collati in eos beneficii uideantur: quod generosus animus nequaquam ferre potest.

PRÆTEREA cum Cardinales triplici noie summõ Põtifici obstricti esse censeantur, Primõ religionis causa, quatenus cõem

^a Extra 1a. c. 2. nam lanctam.

^b S. Tho. 2. 2. q. 102. artic. 1. & seq.

^d Dion. lib. de diui. nom. c. 3. e S. Th. 2. 2. q. 106. art. 3. Ault. 9. Ethic. cap. 7.

^f Cic. lib. 1. de offic.

eum omnium pastorem agnoscunt: ^a Secundo, quatenus spectat ad omnes, qui bene instituti sunt, personas dignitate præcipientes, a quibus cõmunia procedunt beneficia, colere: ^b Tertio, prout singuli illum benefactorem suum priuatim reuereri debent. ^c Ideo, cum ois effectus naturaliter ad suam causam conuertatur, ut ait S. Dionysius, ^d naturalisq; ordo requirat, vt qui suscipit beneficium, animum reuocet, atque reflectat in benefactorem tamquam auctore suum: & a quo principii sui capit originem, ^e sequitur, illos Cardinales, qui plus aliis Papæ debent, gratiores quoque se aliis ostendere debere, cum nullum officiu, ut ille ait, ^f referenda gratia magis sit necessarium. Quare excusandi videntur, si saltem silentio, cū aliter nequeant, suum obsequendi studium declarent.

V E R V M, si ratio muneris sibi impositi diligenter ab iis expèdatur, facile hac suspitione liberabuntur. Cogitare liquidè eos frequenter oportet, hunc dignitatis gradum in Ecclesia Dei in cõmunem vtilitatem institutum fuisse, eosq; non solum Cardinales, sed etiam Cõsiliarios simul creatos esse, vt eorum præsidio, & suffragio summi Põtificis, sancteq; Sedis Apostolicæ curæ, & sollicitudo subleuaretur: immo quia Cardinales sunt, ideo Cõsiliarios esse: id enim consulendi officium Cardinalis dignitati ita inlitum, atq; intimu est, ut ab ea separari nõ possit. Nam, quãuis ipsa Cardinalis electio sit libera, & gratuita, consilii tamen dandi veritas & fides in electo est iussa, & necessaria. Vnde repugnat, aliquem deligi Cõsiliariu, & non consulere: quin silentio suo vr̄ efficere, quantum in se est, ne quodã modo sit Cõsiliarius, cum tñ occupet locum Cõsiliariu.

A C C E D I T, quod cum inter eos, qui ab eodemmet Papa susperstite in ordinem Cardinalium cooptati fuerunt, multi inueniãtur doctrina, prudentia, rerumq; vsu præstantes, profecto graue cõsequeretur detrimentum publicis rebus, & ipsiusmet Pontificis cõmodo, & dignitati, si illis silendum esset, præsertim cū Cardinales ex eodem numero nõ paucos, superioribus et temporibus (ne quid de præsentibus dicamus) floruisse sciamus, qui sententias rogati multa prudenter, multa pie, atq; viriliter dixerunt. Quod cū illis summa eorum cū laude, ac Reipublicæ cõmodo successerit, facile ex eo apparere potest, quid in hac materia sequi oporteat, atque eorum exemplo quã facile deponenda sit illa inanis ingrati animi suspicio, cum potius verendum sit, ne quis vere ingratus habeatur, si dignitatis suæ auctori salutaria consilia non præbeat.

Q V I D vero, quod interdum contingit, vt illi permulti sint, se maiores vero Cardinales a prædecessoribus Põtificibus facti, nõ adeo

multi

A multi, aut absentes sint: num ego in rebus grauissimis, in quibus saluberrimum est, multorum consilia, & sententias audire, magna Senatus pars silebit? Atqui cū Cardinalitia dignitas, ut aliàs diximus, ad Christianæ Reipublicæ commodum fuerit inuenta, non videtur eos, saluo munere suo, quãdo vniuersalis Ecclesiæ poscit vtilitas, posse se tamquam mutos auscultatores in aliorum dicentium coetu collidere, cum illis a summo Pontifice os olim apertum fuerit, ut loquantur, non ut sileant, ne alioquin tam ob modestiam, quam ob imperitiam, aut assentationem tacere videantur.

B **S E D** & amplius, cum ab eo, qui aliquid persuadere conatur, tria potissimum requiri soleãt: ^a prudentia, ut intelligat quid expediat: bonitas, ut loquatur fideliter quod sentit: beneuolentia, ut prodesse cupiat. Duo illa priora, possunt aliis Cardinalibus communia esse; at tertiu, quod fiduciam Principis maxime prouocare solet, dubiu non est, ad hos, quos tamquam filios Papa parturiit, præcipue pertinere. Et ideo cum ad proficiendum ipsi aptiores videantur, minus aliis interdū silere debent. Deniq; hi fructibus Ecclesiasticis æque ac alii Cardinales sustentantur, Ecclesias in sacro Consistorio proponunt, Legati de latere a Sede Apostolica mittuntur, Cõgregationibus Cardinalium intersunt, sententias publice, & priuatim aliis quibuscumque de rebus loco suo dicunt, muniaq; omnia pariter, ac reliqui Cardinales obeunt. Cur ergo in hoc vno, quando de rebus difficilibus deliberandum est, soli ipsi communibus Consistorij legibus soluti esse iudicentur?

N O N obstat igitur quod primum de fugiendo ingrati animi vitio obijciebatur: nam ut aliàs dictu fuit, negotium hoc, de quo agitur, tale esse concipitur, vt Cõsiliarius existimet detrimentu publicæ rei afferre posse nisi ei occurratur; & tunc grati animi debitum nõ exigit silentium aut patientiam, sed subsidium; alioqui non esset tunc remuneratio beneficij, sed magis illatio nocumeti. ^b Quin potius uereri debet ingrati animi uitium dū tacet, & benefactoris sui dignitati non inferuit, ac quæ salutaria esse, putat, non manifestat.

N O N obstat etiam secundu, quoniã præter supradicta, dicimus quod cum maiorum beneficiis æqualia reddi nequeant, fideli consilio, assidua consuetudine, & sermone sine adulatione iucundo commensari debent. ^c Ex quibus concludimus, hos Cardinales, qui minus congruo vocabulo Creaturæ Papæ uocari solent, si strenue, & fideliter, vt credendum est, officium suum in consulendo præstiterint, eosdem, veterem hominem, & nomine deposito, nouam præ aliis in Christo creaturam esse efficiendos.

^a Ari. flor. in Rhetor. lib. 2. cap. 1.

^b S. Tho. 2. 2. q. 107. ar. 1. ad 1.

^c S. Tho. 2. 2. q. 106. ar. 3. ad 5. colligitur ex Senecæ lib. 5. de beneficiis. cap. 5.

SECUNDA est dubitatio de iis Cardinalibus, qui Papæ ministri essent, aut ab eo honores, seu emolumenta essent consecuti, an illis silere liceat. Quæ ex re duplex elici potest ambigendi ratio: altera propter grati animi officium, de quo supra dictum fuit; altera propter fidem, & secretum, quod ab eo tamquam Papæ ministro multis in rebus exigi solet.

VERVM ne rationes modos allatas repetamus, hoc solū dicimus: quod ad primum attinet, uideri nobis, quo ampliora fiduciæ, aut beneficentiæ signa hi fuerunt consequuti, eo fidele consilium Papæ dandum, atque actiones benefactoris sui, existimationemque: quā tum in se est, tuendam, & adiuuandā obligatos magis cēseri. Quæ enim peruersitas esset ex eo aliquē seigniorē fieri ad benemerendū de aliquo, quod ab eo multis honoribus, & privilegijs sit cohonestatus?

QVOD si in priuato beneficio id absurdum esset, quanto magis in publico? Cardinalem fieri, publicam beneficium est, a Principe, ut publica persona est, ad publicam utilitatem tributum. Quare publicum sinceræ fidei, & obseruantia testimonium, & Principi, & Rei publicæ perpetuo persoluendū esse, optimus, & sapientissimus quisque iudicabit; immo, si rem verius, atque exactius expēdamus, hoc Cardinalis munus Deo ipsi in primis acceptum ferendum est, cuius beneficentia fuit ad Christianæ Reipublicæ utilitatem institutum. Vnde cum non liceat pro humana quacumque gratia, siue auctoritate, diuinam legem transgredi, certe nec propter accepta summa et a Principe beneficia, qui Dei minister est, fidele consilium diuinitus præceptum, deferere fas erit.

Vnde non obstant duæ rationes in contrarium allatæ: ad priorē enim iam satis supra responsum putamus. Ad secundam vero infra in quarta dubitatione magis congruo loco respondendum erit.

SEQVITVR tertia dubitatio, quando scilicet Cardinalis respōsurus, esset consanguineus summi Pontificis, an tunc ei liceat silere. Dubitari enim ex eo maxime posse videtur, quod cum consilia a pluribus exquirantur, ut veritas facilius inueniatur, cognationis autem vinculum multos tamquam in vnū copulare uideatur, eo quod omnes ab eodem fonte proficiuntur. Vnde & in præcepto Decalogi, quo parentes honorare iubemur, etiam consanguineorū cultus continetur, quia ab eisdem parentibus processerunt: Propterea hi, qui cognatione coniuncti sunt, consilij ferendis apti non videntur, eo quod uerisimile sit, vnā eorum omnium futurā sententiā. Huc accedit, quod cum ob hanc carnis necessitudinē, summa vigeat inter eos affectio, & studiū sibi inuicē obsequēdi, suspecta haberi possunt.

a S. Tho. 2. 2. q. 106. art. 1. & art. 3. ad 5.

b c. de quibus, 20. dist.

e S. Tho. 2. 2. q. 101. art. 1.

funt eorum iudicia, cum vsu receptum videamus, & Iudices, & Magistratus ob id recusari, & in Senatibus, & Collegijs, ubi de propinquorum causa agitur, eos, qui hoc vinculo iuncti sunt, a suffragijs ferendis arceri.

VERVM ex altera parte considerandum proponitur, Cardinales, qui se Christo Domino in susceptione gradus consecraverunt, ac solemniter iuramento etiā ad effundendum sanguinem pro illius gloria, ac Christianæ Reipublicæ salute deuinxerunt, ad perfectionis statum iam translatos, atque veluti alteros effectos cēseri: ideoque in Consistorio tamquam Christi ministros, summi Pontificis coadiutores, publicæ rei protectores, iustitiæ custodes, & veritatis propugnatores considerare. Immo, ut sapientes quidam olim dicebant, sicuti fluminibus accidere videmus, ut quamuis ex diuersis regionibus, atque orbis partibus deriuentur, atque inter se tum nomine, tum amplitudine, ac mira aquarū, piscium, alueorumque varietate distinguantur, cum tamen mare ingrediuntur, ita cum eo commiscetur, eiusque magnitudinē absorbentur, ut pristinas proprietates omnes, & nomen etiam ipsum amittat, sic Cardinales ex diuersis nationibus, & familijs a Papa in sacrum eius Collegium tamquam Ecclesiasticum mare cooptati, ita cum eo veluti in vnū corpus coniunguntur, ut quemadmodū in Christo Domino non est Iudeus, aut Gentilis, liber, aut seruus, Græcus, aut Scytha, imò nec masculus, aut foemina; sic apud Christi Vicarium, Cardinales, qui illi in adiutorium dati sunt, adeo spiritu, & publicæ utilitatis studio cum eo copulari, æquum est, ut pristina consanguinitatis, aut nationis, aut domesticarum rerum obliui, si id ratio postulet, dicant patribus, & coniunctis suis: Non nouimus vos, sed toti ad res publicas tuendas, & fouendas ferantur.

PRÆTEREA cum in quæstione nostra de eo agi ponamus, quod, si succederet, iudicat Consultarius publico bono, sanctisque decretis a Deo ordinatis repugnare, dicendum est, eū hoc casu publicam utilitatem consanguinitati præferre debere, ac coniunctos in hac parte, quatenus illū ab officio, & virtute auertere possent, repellendos omnino esse. Quod quidē ex sacris Euangelij uerbis notissimum est: quibus Saluator saepe suos docuit, quemadmodū eos ambulare oporteret cum sanguine sibi coniunctis. Inquit enim: Si quis uenit ad me, & non odit patrem, matrem, uxorem, fratres, sorores, &c. Et rursus: Qui amat patrem, & matrem plus quam me, non est me dignus. Et amplius, nunciantibus discipulis matrem, & fratres suos illū foris expectare, respondit: Quicumque fecerit uoluntatem Patris mei, ipse

G + frater

a c. postremo, de appell. c. accedēs, 2. ut lit. non contest.

b Aug. de An. con. 9. 102. art. 1. & seq.

c Coloss. 3.

d Galat. 4.

e Luc. 14.

f Matth. 10.

a Math. 12.

frater meus, & soror mea, & mater mea est. ^a Quæ quidē illius uerba **A** sancti Doctores communi consensu sic interpretati sunt, ut in ijs rebus, quæ possunt impedimento esse, ne voluntas diuina impleatur, siue ut iustitia, ac veritas lædatur, carnis cognationem nullo pacto spectandam esse sciamus.

b. S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 7.

A D id igitur, quod antea obijciebatur, consanguineorum affectum ita inter se iunctū censerī, ut separari non posse existimetur, eo quod sit secundū naturalem originem, a qua discedere non possunt: quia secundum eam sunt id, quod sunt; **b** Respondetur quod cum affectus rationi sit subijciendus, atque in dilectione or-

c S. Tho. 2. 2. q. 26 art. 1.

B dinem seruari oporteat, ^c & secundum diuersas causas alicui plus, alicui minus debeat: dubium non est, Deum in primis non solū ut bonorum omnium auctorem, & veræ beatitudinis causam, esse

d S. Tho. ead. q. art. 2. c. Ad 17.

diligendum, ^d sed etiam quia cum eo magis, quàm cum progenitoribus coniungimur, *in quo uiuimus, mouemur, & sumus:* ^e & ideo horum voluntati eatenus est obsequendum, quatenus diuinis mandatis non aduersatur, prout in casu proposito ponitur: siquidē Deo

f S. Tho. 2. 2. q. 101. art. 3. & q. 105. art. 1.

principaliter quidquid a nobis proficisci potest, debetur. ^f **A** D secundum vero, quo dicebatur, propinquorum suffragia iure communi suspecta haberi: Respondemus, quod ubi de rebus priuatis, siue in quibus consanguineorum utilitas, aut commodum **C** versari potest, agitur, id non negatur. At ubi Ecclesiæ dignitas, publicæ rei causa in disquisitionē vertitur, nihil est, quod Cardinales hoc casu tamquam præcipuos Sedis Apostolicæ, ac communis utilitatis curatores, & defensores debeat repellere.

S V P E R E S T vltima dubitatio, quando idem Cardinalis etiā nepos sit, cui summus Pontifex arcana sua, atque grauiora omnia negotia committere soleat, num ille eorum conscius, quæ aliis occulta sunt, debet sententiam suam palam aperire? Non negamus maiorem hic dubitationē subesse, maximaq; circumspeditione opus esse, ne quod sibi secreto a summo Pontifice mandatum fuit, ille ad **D** uersus fidem, atque officium detexisse videatur, cū & procurator, atque aduocatus ad secreta causæ seruanda obstringatur, aliàs dicatur præuaricator. ^g

g Lathierus. S. caliniator, de his, qui notan. infam. l. r. C. de aduoc. diu. iudi. Sum. Siluestri. uerb. aduocatus. h Summ. Siluestri. uerb. secretū, & uer. cōfessio 3. §. 201.

Sed quoniā ex altera parte, quando nepos hic pro animi sui conscientia sentiret se in contrariam sententiā ob publicæ rei utilitatē aduersus patrum trahi, non possumus ei nō suadere, ne vllō pacto sensum suum in aliorum perniciem dissimulare audeat: nā cum hoc sit secretum non sacramentale, sed iuris naturalis, ut uocant, nō est tātū faciendū, ut publico bono, quā res postulat, sit antefendum. ^h

S V B-

A SVBDIMVS tamen in re tam graui, aliquid absolute diffinire, periculosum esse, propter multiplices, quæ in re proposita possent circumstantiæ se offerre. Vnde nos potius in presenti hæc pauca attingenda ad innuendum, quo mens nostra propendeat, duximus, quàm ut omnia, quæ necessaria essent, nobis completi posse persuadeamus. Quod si occasio ita ferret, ut absque violatione secreti, nepoti liceret consilium suum explicare, videretur posse ille simpliciter id, quod propositum esset, pro sua conscientia probare; aut improbare; nullis adiectis rationibus: alioquin si non liceret, tunc maturiori consilio rem tutam examinandam esse, posset respondere, aut silenti veniam a summo Pontifice postulare.

B NON negamus quidem in superioribus omnibus casibus, maiorem semper ab his Cardinalibus, de quibus egimus, quā ab alijs verborum sobrietatem, ac reuerentiam exigi iure posse, modo ne officij fines deserantur, & cum filiorum humilitate, atque modestia, Cardinalitia simul integritas, consiliariaq; ueracitas retineatur. Fixum enim in animis illud esse debet, Deo in primis seruiendum, propriam conscientiam numquam fallendam, & munus cuique assignatum fideliter esse exequendum.

C PARS III. QVAESTIO II.

Qui ante acto tempore officium suum consulendo bene prestitisset, si aliquando deinde rogatus in Consistorio silet, an esset excusandus.

V T propositæ difficultatis solutio clarius possit se **Q V A E S T.** omnibus patefacere, illud in primis considerandum erit, non de eo nos Consiliario in presenti agere, qui senio, aut curis confectus, seu alio corporis incommodo laborans, eligat magis se domi continere, quàm in Consistorium prodire. Nam cum aduersa valetudo, iustam cuique prebeat excusationem; cumque de aliis naturæ imbecillitatibus, quæ impedimentum aliquod in dicenda sententia asserre possunt, aliàs proprio loco tractatum fuerit, censemus nos incommoda **XVIII.** huius-

huiusmodi non priuilegij, sed molestiæ potius loco habenda esse. **A**

Verum de his est dubitatio, qui cū publicas res dicendo diutissime tutati fuerint, atque operam suam Reipublicæ quocumque loco & tempore egregie nauauerint, ita ut de eorum fide nihil omnino dubitandum reliquerint, si deinde aliquando acciderit, ut ipsi met se a dicenda palam sententia in Consistorio abstinerint, debeat ne hoc eorum meritis condonari, atque hæc culpa, præ aliarum, quibus fulgent, virtutum magnitudine, facile dissimulari.

N A M huic parti id fauere videtur, quòd quemadmodū veteranis militibus, de Principe, atque Republica benemeritis, illustria solent honorum, atque immunitatum priuilegia concedi ob susceptos, exantlatosq; labores, ob perpessa pericula, atque alia strenue ab eis gesta: sic dubitari possit, si quando Consiliarius post diuturnam fidei, prudentiæ, virtutisq; suæ documenta tradita, cupiat in Consistorio aliquando silere, atque alios potius loquentes audire: siue etiam quando negotia quædam proponantur, in quibus optet iudicium suum nullatenus interponere, num ille dignus hoc silentij priuilegio ob præterita illius merita sit censendus, nec minore idcirco in pretio habendus.

V E R V M nos respondemus, Cardinalitiam dignitatem, cum sit status quidam Ecclesiasticæ perfectionis, in amplissimo honoris gradu collocatus, quippe qui est summo Pontificatui ceteris omnibus propinquior, & coniunctior, quo maiorem virtutis exercendæ, amplioremq; proficiendi cāpū nacta fuerit, eò præclarius munus suum præstare, atque feliciter absoluere. Vnde cum de eo Senatore loquamur, qui vsu peritus, prudentiæ, & rerum cognitione præstat; tantum abest, ut hoc ei priuilegium sit tribuendum, ut eo arctiore vinculo loquendi obstrictus esse intelligatur. Nam quemadmodum miles veteranus, quantumuis militari gloria clarus, si non tenet in prælio locum, quem Imperator ipsi constituit, maiorem sibi notam inurit, quàm Tyro, qui nuper in militiæ disciplinam adscitus est, eodem modo, in maiore culpa videtur Consiliarius, qui plurimum valet auctoritate, & prudentia, quæ canos sequi solet, si non profert aperte sententiam suam, quàm alij, qui minus instructi, atque eruditi sunt.

Quare si iste vno tantum in loco se excusare velit, quòd scilicet in Congregationibus, & coram summo Pontifice, atque aliis omnibus in locis, & publice, & priuatim libere quod debet, pronuntiare non desinat, sed in Consistorio tantum hoc sibi permittendum esse contendat; Dicimus, nullum esse omnino locum, qui

iure

A iure suo vrgere magis debeat Cardinales ad debitam officii fidem, quam ipsum sacri Consistorii locum ad consultanda negotia præcipue institutum, & vbi summi Pontificis præsentia, & maiestas, vna cum toto amplissimorum Patrum Senatu, grauissimas, sanctissimasq. sententias ab omnibus expectat.

E T si replicetur, hoc in quibusdam tantum negotiis, seu causis, ab eo postulari, in quibus concedi sibi silentium admodum cuperet; Dicitur, nullam prorsus exceptionem videri admittendam, quominus Consiliarius, & eo magis qui prudentia, atque vsu excellit, quoties sibi persuasum habeat, rem communem, nisi ei obuiam eatur, periclitari, debeat ad dicendum exurgere. Nam quis vel scintilla charitatis attactus, quis præstite a se fidei memor, quis sibi muneris sui conscius, quis vel ipso purpuræ, quam gestat, colore admonitus, si periculum sentiat, poterit conticescere, & otiosus confertis manibus sacra illa subsellia occupare, & non potius ad dicendum, & sæpius idem, si opus sit, repetendum, totus exardescere?

Quod vero ad tempus attinet, si iudicarent aliqui propter præterita eorum merita, sæpiusq; probatam fidem, posteriores aliquos lapsus, si qui interdum subsequerentur, facile condonari debere. **S**atisfieri his posset, si in memoriam reuocaretur, scriptum esse: *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* **N**am ut ait **S. Hieronymus**, Christianorum non principia, sed fines quæruntur, **c**um uirtus ipsa non in medio cursu defatigetur, sed amplius semper progrediens, meritum non in eo tantum defigat, quod bene inchoauerit, sed quod ad finem vsque recte agendo peruenerit, ideoq. perseverantem animi firmitatem usque adeo postulat, ut non sufficiat hominem frequenter bonitatem suam probasse, nisi ea perpetuo, constantissimeq. retineatur; cum ea sit peccati prauitas, ut quemadmodum venenum sana & ualentia corporis membra in-

Dicit, sic illud præterita bona opera corrumpat, **c** quamuis etiam semel admissum fuerit: **d** quod & legibus ciuilibus, iudicarioq. foro obseruari uidemus, quæ grauem vnus tantum criminis noxam, ab eo etiam, qui antea semper innocens fuit, admissam, perpetua poena damnari iubent. **Q**uod multo magis in Christiana religione ob summam illius perfectionem, & virtutum connexionem receptum est, iuxta sacra Iacobi Apostoli verba: *Qui peccauerit in vno, factus est omnium reus.* **I**taque prudentis est, sibi nihil anteactæ uitæ fiducia blandiri, sed quo plura gratiarum dona a Deo fuit assecutus, eo se gratiorem illi ostendere, & cautius in po-

sterum

a Apoc. 2.**b** Epist. ro. ad Fudiam.**c** S. Tho. in 3. par. q. 89 ar. 4.
d S. Tho. 1. 2. q. 87. art. 3.**e** I. r. C. de rap. uirg. lib. 2.
C. de fals. mon. cum similib.
f Iac. 2.

sterum offensiones quascumq; vitare, ne præteriti laboris fructum tamquam patrimonium diuturno tempore, magnisque laboribus comparatum, horæ momento imprudenter amittat.

Quòd si delictum in casu proposito etiam aliquando veniale esset, adhuc dicendum videtur, præcedentium meritorum viribus nequaquam deleri, sed inordinationem, quam vocant ex eo, contractam, a suis esse remediis subinde reparandam.

a S. Tho. 1. 2. q. 88. art. 1.

Ex quibus omnibus colligimus, id, quod initio quæstionis de milite veterano obiiciebatur, nihil ad rem nostram pertinere: nam miles ob ingrauescentem ætatem; roborisq; imbecillitatem; a castris laboribus solet liberari; at Cardinalis, donec viribus, & ingenii, & corporis ualeat, ita ut possit in sacro Consistorio cum aliis consistere, atque officio Cardinalis fungi, non debet pro dignitate sua ea recusare, quæ illius ætati, aut grauitati non solum impari non sunt, sed immo quam maxime consentanea, vt scilicet quoties a Principe illius consilium pro Reipublicæ salute exquiritur, illud a mutua

b Cic. de senect.

illius sapientia, & grauitate fideliter præbeatur. Eget enim ars militaris, vt inquit ille, viribus, acceleritate corporum: vtitur enim hastis, cominus gladijs, quæ ad iuuenes pertinent maxime: at Senatoria dignitas nititur consilio,

auctoritate, ratione, sententia, quæ in senepotissimum reperiuntur. Quocirca,

quæ ætas a malitia immunes facit, ea ad Senatoria perfundenda munera aptiores, atque obstri-

ctiores reddidit.

PARS III. QVAESTIO III.

Qui cum Pontifice iam se priuatim egisse, idque frustra, aut se commodius postea acturos dicerent, an eis liceret in Consistorio a dicendo abstinere.

B

PLEX hic excusatio proponitur, altera, quæ præteriti temporis experimento: altera, quæ futuri expectatione nititur. Ac prior quidem, eo fulcitur fundamento, quòd cum negotium iam tractatum sine fructu fuerit, frustra nunc de eo repetendo agi videatur: quòd inutile esse, usus ipse ostendit. Posterior autem, eo argum-

QVAEST. XIX.

to roboratur, quòd cum finis petendi, & dandi consilii ad communem tum Principis, tum Reipublicæ utilitatem dirigatur, uideatur medium illud tamquam aptius deligendum esse, & ceteris antefendum, quòd facilius huiusmodi utilitas possit comparari. Quapropter si fructuosum magis futurum esse existimetur, tractare postea seorsum cum summo Pontifice, quam in Consistorio coram aliis loqui, videtur hoc Cardinali tuta admodum conscientia permittendum esse, vt scilicet interim in Consistorio sileat, & alibi postea opportunius loquendo, finem propositum tutius assequi contendat.

VERVM nos neutram rationem rei nostræ sufficere plane existimamus: nam, quòd ad priorem attinet, id satis constat, quòd & Principis, & aliorum Cardinalium interest, sententias in Consistorio clara voce ab omnibus pronunciarum. Principis quidem, pro eximia eius dignitate, ac loci maiestate, ubi publica negotia geruntur, palamq; omnibus audientibus decerni solent. Nam quamuis idem Princeps, priuatim etiam antea, siue in cubiculo, siue in congregationibus quid Cardinalis sentiat, audierit, alia tamen priuati, alia publici loci est ratio: & priuata illa colloquutiones ad preparationem potius, quam ad rei ipsius determinationem pertinere uidentur, cum proprius consultationis locus ex antiquo instituto sacrum Consistorium esse censeatur, tamquam Cōgregatio congregatio-

num, vbi non aliquorum tantum, sed omnium sententiæ exquiruntur, præterquam quòd mutantur quandoque sententiæ, dubitareq; potest Princeps, an Senator in eadem, quam priuatim dixerat, perseveret: & denique quia summa Principis auctoritas iure suo a Consiliariorum munere hoc exposcit, vt non solum semel, sed iterum, ac sæpius, & quoties illi placeat, & quocumque loco, seu scripto, seu coram, siue publice, siue priuatim, quod sentiunt fideliter expromant, vt aliàs dictum fuit.

AD Cardinales etiam, quando in Consistorio sunt, pertinet, singulorum consilia cognoscere, non solum quòd multi sunt sæpe, præsertim ex recentioribus Consiliarijs, quibus veteri more alijs præeuntibus ad dicendum, ac tutius respondendum, viam aperiri æquum est, verum etiam quoniam ob id multorum simul collectorum vota exquiruntur, Senatorumq; sententiæ palam proferuntur, vt scilicet, qui adsunt, aliorum possint rationibus plenius instrui, & hanc, vel illam sententiam salubrius sequentes, Principis indemnitati caueant, cui, illis tacentibus, & alijs perperam consulentibus, minime cautum esset.

QVARE is, qui primum priuatim cum Pontifice, seu in Congregationibus de tota re egit, facilius multo, quam ceteri Consistorium iuuare, atque aliorum desiderio poterit satisfacere, cum ille instructior, & paratior eò accedat, ac proinde multa opportunius, quam alij, in medium afferre possit. Alioquin si quis videat in augustissimo illo consessu, cum negotium graue proponitur, Cardinalem aliquem magnæ opinionis, & auctoritatis obmutescere, vix poterit non offendi, nesciens quid ille alibi egerit, aut certe illius exemplo induci facile poterit ipse quoque ad silentium tenendum, vnde Principi aut noxiæ, aut minus rectæ deliberationis occasio poterit suboriri.

PRÆTEREA priuata illa collocutio videtur potius a charitate proficisci, cum soleant Principes ex eorum humanitate prius familiariter eum aliquibus res exequere. Sed qui fidele, & verum consilium in Consistorio profert, quod sibi Princeps tamquam debitum dari exigit, opus implet, ad quod iustitiæ lege tenetur, ratione Cardinalitij muneris ab eo suscepti: & ideo non excusatur a culpa qui iustitiæ præceptum charitatis studio transgreditur: immo ad uersus charitatem agit, qui vt ei in futurum seruiat, præsentem iustitiæ adimplendæ obligationem deserit, veluti qui furtum committeret, vt eleemosynam largiretur.

HINC pariter dicitur, eos non congrue excusari, qui postea se

oppor-

a Arg. 1. si in
tres. de arbit.

A opportunius ea de re priuatim acturos, profitentur: non enim tunc amplissimi illius congressus dignitati, neque Ecclesiasticæ Reipublicæ, cuius etiam cura personæ Cardinalis imposita est, necessitati consuli intelligitur: hæc namque præsentem opem expectat, non a futura, atque incerta spe pendere debet, cum præsertim sæpe occasionem præteruolare, atque ubi semel aliquid decretum est, frustra amplius deliberari videamus. Vnde admonet sanctus Basiliius, vtrum hunc sæpe demonis astum esse, qui futura meliora pollicetur, vt præsentem bene gerendæ rei facultatem prætereamus, atque hac arte nos de die in diem trahens, sibi ille hodiernum tempus astute præripiat, aliosq; inani spe crastini deludat, & sic certa pro incertis, firmaq; pro inanibus a nobis relinquuntur. Et propterea S. etiam August. hanc vocem coruinam appellat, quæ sonat, *Cras, cras*, cum nemo sibi diem crastinum possit promittere.

AD D I M V S, cum, qui in cubiculo solus cum Principe agit, facile posse qualibet illius recufatione, aut nutu, a dicendo retardari, ne integre illud absoluat, quod mente conceperat. At in Consistorio, cum nullius sententiæ soleat interrumpi, probabile est, eum multo libentius animi sui sensum aperire debere, & veritatem, quam concepit, clare profiteri.

C Existimare etiam licet, vnumquemque ad dicendum ex aliorum Cardinalium idem sententium præsentia, & uerbis alacrius adiudandum: quemadmodum enim in lyra, aut cithara, vnice tantum chordæ tactus non sufficit ad harmoniam: at vero cum multæ simul a multo scitè pulsantur, redditur elegans concentus, ex grauibus, & acutis sonis temperatus, qui in animos influit, illosq; mouet, & delectat. Eodem modo vnicus tantum Senator, aut multi etiam Senatores, si Principem sigillatim adeant, illum fortasse non mouebunt: at vero cum omnes simul conueniunt, alijq; prudentia, alii acumine ingenii, alii eruditione, alii eloquentia, alii uitæ integritate excellunt, certe ex hoc maximarum rerum concursu, quasi ex acutis, & grauibus, concentus quidam mirificus efficitur: cuius tanta est vis, vt rationes, & argumenta, quæ afferuntur, cum maxima ipsorum auctoritate coniuncta, Principem ad se alligant. & qui antea forte alienior ab ea sententiæ erat, modo ipsorum oratione commotus, alios sensus induat, & illis adhæreat: notum enim illud est, melius omnibus quam singulis credi, & quod nemo omnes, neminem vnquam omnes fefellerunt. Vnde sicuti videmus, collectis carbonibus, magis quam dispersis loca illuminari, & calefieri, sic existimandum est, consilijs Cardinalium in Consistorio,

a Basil. in exhortat. ad baptisum.

b S. Aug. serm. 16. de verbis Domini in Monte.

rio,

rio, quasi in vnum redactis, Principis mentem ad veritatis cognitionem magis illustrandum, atque ad recte operandum, ardentior rem reddendam, præsertim quod domestica consilia potius ex hominis priuati studio proficisci, atque in Senatu dicuntur ex officii publici necessitate, ac dignitate prodire videntur.

EX quibus tamen si satis ea sublata esse putamus, quæ initio questionis obiecta fuerunt; ad clariorem tamen rei probationem, & eorum, qui sibi aliter licere putarent, cautionem, prætermittendum minime putamus, non facile solere has excusationes, cum tempus instat publice loquendi. in eam partem ab aliis accipi, quod scilicet commune bonum magis possit ab iis seorsum adiuuari: quin potius suspicandi occasionem præberi, id imbecillitatis, aut timiditatis, ne dicam assentationis vitio contingere; si quidem quando res legibus constitutas, secus quam eorum natura postulat exacerari homines vident, facile subesse aliquid minus boni interpretantur; præsertim cum scriptum etiam a sapientibus sit, meliora esse iudicia, quæ cum multis communicantur, quam ea, quæ secreto fiunt, ^a Denique, quando tam aliena cogitatio alicuius mentem inuadit, cuperemus illum sic secum ratiocinari. Quid si, quod ego facere conor, idem & alii facere aggredierentur? & rogante Principe singulorum sententias, singuli labia sua comprimerent: quanta vniuerso Collegio ignominia inureretur? quam iustam indignationis causam Princeps posset aduersus Senatores concipere, qui ad dicendum accersiti, tamquam elingues histriones in scena turpiter mallent obmutescere? Quapropter tuta illa Cardinalitij muneris ratio semper poterit existimari, si is, qui ad sa-

crum Consistorium vocatus, atque ad dicendam sententiam interpellatus erit, eam sine exceptione, sine

cunctatione, aut trepidatione, libere, fideliterque pronuntiabit, cum rursus etiam,

ac seorsum quod bonus ei spiritus suggererit, & tempus,

ac res postulauerit, explicare minime

prohibeatur.

tur.

^a Arist. in 3. Polit. c. 7.

P A R S III. Q V A E S T I O III.

An propter adolescentiam, aut verecundiam seu memoriae imbecillitatem, aliave huiusmodi impedimenta liceat Cardinali in sacro Consistorio a dicendo cessare.

A NTE QVAM ad primam propositi Thematibus partem respondeamus, id præfari oportet, nos hic adolescentiam non certo annorum spatio præfinire, sed cum dupliciter id nomen tum proprie, tum per translationem accipi solet, nos, quod ad rem nostram pertinet, lato quodammodo adolescentiam, seu iuuentutem pro ætate illa accipere, quæ, cum nondum ad maturitatem uiriliter ætatis peruenerit, recens prope videri potest, si cum aliorum senio comparatur, quales per multi in sacro Collegio esse solent, longo annorum cursu hos antecessores, ac canitie ipsa, vultu, ac toto corporis habitu grauitatem quandam præferentes.

QVÆRIMVS igitur, an, rebus arduis in Consistorio propositis, deceat hos, qui præ illis adolescentes uideri possunt, æque ac alios ætate prouectos, sententias proferre.

ATQVI dubium id facere maxime uidetur, quod cum ad sacrum Consistorium res non nisi graues, & difficiles, ut plurimum deferantur, quæ magnam in deliberando maturitatem, rerumque usum exposcunt, quarum adolescentia expertus esse solet; propterea congruum maxime videtur, vt, cum in frequenti Senatorum ordine non desint, qui ad res propositas sapienter norint respondere, ceteri, qui nondum ætate consistunt, aliis audiendo concedant, & ad ea, quibus ipsi aptiores erunt, applicentur.

QVOD quidem, non solum ex sacris litteris cognoscimus, dum exemplo Roboã edocemur, quam male rebus publicis, priuatisque prouideant, qui monitis seniorum posthabitis, iuniorum consiliis adherent: ^a & dum Salomon monet adolescentes, ne uix, etiam cum necesse fuerit, an loquendum proficiant: ^b & Dominus modo

H iubet

Q V A E S T I O
X X.

^a Reg. 12.
^b Eccl. 31.

iubet Moyfi, vt cōgreget seniores, quibus apparitiones patefaciat, A modo, vt cum selectis septuaginta senioribus, ipsum Dominum allocuturus, montem conscendat. ^a Verum etiam antiquissimo Philosophorum præcepto cautum fuisse nouimus, vt præsentibus senioribus in publicis confessionibus iuniores silerent, ^b quòd ita debitus tribueretur honor senectuti, quæ semper venerabilis habitata fuit, & modestiæ, ac pudoris decus, quòd maximum est adolescentiæ ornamentum, in iunioribus effulgeret. Quòd quidem præceptum antiquitus Romæ obseruatū testatur Plinius, dum refert, iuniores prius consilii publici spectatores, quam consortes extitisse. ^d Vnde & Senatū a senioribus dictum accepimus, & apud Lacedæmonios, B qui summum gerebant magistratū, senes appellatos esse legimus. ^e Quin & Apud Athenienses, cum erat aliquid de rebus publicis deliberandum morem fuisse scribitur, vt Præco clara voce eos cōuocaret, qui non minores quinquaaginta annis essent, quòd scilicet consilia senum, hastas uero iuuenum esse iudicarent. ^f

N O S tamē dicimus, quòd cum de Cardinalibus agamus, quorum Collegium ad consilia summo Pontifici ministranda præcipue fuit institutum, indeq. pro uario eorum ordine, qualis cuiusque gradus ætas requiritur, pridem sacris constitutionibus, & Tridentino Concilio fuit declaratum; nefas uidetur in dubium vocare, an ille C publicis Consultationibus sit idoneus, quem summi Pontificis auctoritas iam dignum esse eo munere iudicauit. ^g Sicuti enim uideamus iure communi in voto, matrimonio, religionis professione, iuramento, testamenti fæctione, & similibus, nihil inter senem, iuuenemue, cum ad legitimam ætatem peruenerit, interesse, neque annorum differentiam peccati speciem immutare, ^h quamuis culpam aliquando possit immunere: sic propter eximia, quæ in Cardinalibus concurrere solent merita, uix solet inter eorum ætates discrimen constitui, cum eorum suffragia in rebus deliberandis ex vetere instituto æque numerentur, & nemo sit eorum, qui & Magistratibus, & Legationibus obire, & cetera publica munia nō præclare sustinere posse censeatur.

Et eo magis, quia cum ad suffragia ferenda in electione summi Pontificis, idonei fuerint declarati, utique si in eo negotio, quo nihil maius inuenitur, aptus quisque eorum habetur, cur non magis ad res communes consultandas sufficere posse erit existimandus? fieri enim potest, ut qui iunior est annis, moribus tamen, & disciplina sit conspicuus: Sic de Thobia legitur, quòd cum esset iunior, nihil tamen puerile gessit in opere. ⁱ Et apud sanctum Ioannem:

^a Exod. 3. & 24.
^b Plato lib. 4 de legib.
^c I. semper de iur. immunit.
^d Plin iun lib. 8 in epist. ad Aristonem.
^e Cic. de senectute.
^f Plutar. in li. an seni sit gerenda Respub.
^g l. 2. C. de crimin. sacril. & glo in cap. eam re. de ætat. & qualit.
^h Caiet in r. 2 q. 7. Nauar. in Manuali cap. 7. nu. 13. & in ca. consil. leret. nu. 50 cum seq. de poenit. dist. 5. sumitur ex 5 Th. r. 2 q. 18. art. 10. & 11. & q. 73. ar. 10.

ⁱ Thob. 1.

Scribo

A Scribo uobis iuuenies, quoniã fortes estis. ^a Et Apostolus de Timotheo scribebat: Nemo conueniat adolescentiam tuam. ^b Et B. Ambrosius ait, sanctum Ioannem, quamuis adolescens esset, non tamen fuisse ulli seniorum secū dum, cū in eo esset senectus venerabilis morū. ^c Et Theodoretus adnotauit, quòd Deus locutus est cum puero Samuele, omisso Heli octuagenario; ut doceret quantum iuuetus polleat ornata uirtute. ^d Qua de re & alii sancti Doctores multa tradiderunt. ^e Quibus accedit, quòd sicut in propensione ad peccandū, in aliquibus adolescentulis supplet ætatem: quòd inter alios Doctores sancti, Hieronymus scilicet & Gregorius mirabilibus exemplis nobis testatum reliquerunt, ^f sic ad recte deliberandum, prudentia in aliquibus præuenit iuuentutis annos: & quòd alii nō nisi longo usu, & experientia assequuntur, hi summa indolis præstantia, iudicijq. ualiditate breui tempore compararunt; quales eos esse, qui Cardinalium Collegio aggregantur, satis est uerisimile.

Q U O D igitur dicebatur, adolescentiam senectuti cedere debere, nihil hic repugnat: nam id non omnibus in rebus, sed in iis tantum; quorum adolescentia expers esse uidetur, locum habere solet: quòd supra matrimonij, & uoti exemplo demonstrauius. Preterea id ad adolescentiam, communiter loquendo, pertinere potest, non autem ad huius, uel illius adolescentiam, quæ in casu singulari potest ob magnam ingenij uim quasi multorum annorum senectus iudicari.

E T si replicetur, aliquos interdum Cardinales a summis Pontificibus creari longe ætate illa inferiores, quam sacre Constitutiones præscripserūt, & qui quauis ingenio alijs in rebus ualere possint, in iis tamen ubi prudentia necessaria est minime sufficere censendi sint: sicut item alios recens in sacrum Collegium cooptatos interdum inueniri, qui quo tempore res deliberandæ proponuntur, nullum prorsus usum sacri Consistorij habent; Respondetur, de huiusmodi iunioribus id per raro admodum accidere: quòd ideo legibus non est subiciendum, ^h præsertim cum id non nisi extra ordinem, & grauissima ex causa a summis Pontificibus probata fieri debeat: quòd alibi, dum de creatione Cardinalium ageremus, fuimus persequuti. ⁱ

Deinde dicitur, quòd cum Papa iam ex ueteri instituto Libri sacrarum ceremoniarum, eisdem Cardinalibus in Consistorio os aperuerit, ut vnã cū alijs de rebus propositis loqui possint, nihil aliud amplius querendum restat. Nam etli Princeps uim naturæ immutare, aut cursum ætatis, iuuenumq. annos anteuertere nequeat, potest

^a 1. Ioan. 2.
^b Timot. 1.
^c lib. 2. offic. 20.
^d Theodor. li. 1 Reg. q. 12.
^e S. Hierony. epi 13 ad Paulin. S. Chryso. homil. de fide Annæ. 10. r. & S. Basil. homil. 12 in princip. Prouerbiorum non longe a fili. S. Hieronym. epi. 132. ad Vitalē. S. Greg. lib. Dial. 4. cap. 18.
^f Arist. lib. 1. Ethic c. 3 & li. 6 c. 8. & 11.
^h l. nam ad ea. de legib.
ⁱ Diximus in q. 26.

H 2 rest

rest tamen illorum indolem, prudentiamque; semina agnoscere, atque ea Cardinalitio gradu digna censere. Quo iudicio sic a summo Pontifice facto, existimandum est, quod communiter aliis ætatis imbecillitas denegare solet, in singulari hoc casu, ingenij præstantia fuisse suppletum.

HÆC tamen non a nobis idcirco dicuntur, ut aduersus communes regulas adolescentiam grauiori ætati æquare, & multo minus anteferre velimus, tametsi aliquando celesti Spiritus sancti priuilegio, florem iuuentutis afflante, secus accidisse videmus. Verum, quod ad quæstionem nostram spectat, dicimus, in ijs rebus, quæ natura eorum officio annexæ dicuntur, de quibus proprie nos agimus, videlicet, ut respondeant ingenue, & loquantur fideliter quod sentiunt, nullam in his cadere excusationem, sicuti etiam ut nunquam mentiantur, nunquam fraudent conscientiam, aut leges violent sibi impositas. Verum, si alia sint in rebus propositis accidentia, in quibus rei nouitas, experientia, diuturna que disciplina plurimum pollere solet, non negamus a Cardinali adolescentiore in respondendo, non ea omnia exigenda esse; quæ ab usu peritoribus, atque exercitioribus expectari solent: immo, si breuiter, parceque in his se gesserit, magnum eum modestiæ, & iudicii argumentum præbiturum, in eoque senioribus, ut par est, esse delaturum, quod & hodie in sacro Collegio sapienter obseruari videmus. Id etiam non omittentes, quod si opportunitas ferret, ut id, quod respondendum esset, exemplo aliquo, siue auctoritate sumpta a sacris Concilijs, aut sanctorum Patrum doctrina, cõcinnè muniri possent, faceretur optime. quod deesset ætati, sermone non ab adolescentis pectore, sed a prisca usque decretis manante: hincque maior etiam in audientium animis reuerentia, ac fides excitaretur.

QVÆRITUR vero de ijs, qui verecundia loqui prohibentur? Videtur de his dubitari posse, quod scimus nonnullos esse, qui naturali quodam pudore, præsertim sermonis initio in corona magnorum virorum tanta subito timoris vi obruuntur, ut nec orè, nec lingua consistant, loquendi que exordium vix inueniant. Hoc sane cum multis grauissimis, tum Iurisconsultis, tum Oratoribus, aliisque clarissimis viris in dicendo etiam exercitatis, nullo eorum animi, sed naturæ potius vitio interdum accidisse legimus, mirandum minime esset, si etiam in amplissimo Cardinalium Senatu, nonnulli aliquando inuenirentur, quibus non ita facilis loquendi cursus, mentisque suæ explicatio esset in promptu: ideoque iuste iis indulgendum videretur, si interdum conticescerent. Nam & Moyses cum Deo acceptissimus esset,

A esset, se tamen impeditioris, & tardioris linguæ fatebatur, a qui nihilominus rebus gerendis strenuus, & præstantissimus erat; cum factius sit rebus excellere, quam verbis: quandoquidem *Regnum Dei*, ut ait Apostolus, non est in sermone, sed in virtute. ^b

VERVM TAMEN quoniam hic pudor multiplex ex causa oriri potest, nos in præsentia de eo præcipue loquimur, quo detinerij solent, qui alijs in rebus & bene, & prompte, & ingenue etiam dicere solent, sed vno tantum in negotiorum genere, quando alicui rei contradicendum est, aut alteri repugnandum, siue ab alijs dissentiendum, tunc linguam vix soluere posse videntur, nec dicendi initium ullum inueniunt. Quod quidem impedimentum, cum non tantum a natura nimis remissa deriuetur, sed propriæ etiam uoluntatis radicibus sit implicitum, ne scilicet cuiquam displiceant, & se omnibus amabiles reddant, idcirco crimine non caret.

Hęc est enim illa animi affectio, quæ uerecundia appellatur, quæ quamuis ex specie sua laudabilis sit passio, c ubi tamen ex causa minus æqua suscipitur, in uitium degenerat, d quo argumento scripsit Plutarchus egregium Libellum de uitiosa uerecundia, varijs exemplis ostendens, quod pudor, qui homines nihil renuere, nihil dicendo resellere sinit, atque cõsulentium ora ocludit, decorum disciplinæ peruertit, ac multa mala inuehit. Vnde olim a quodam dicebatur omnes Asiæ incolas, vni seruire homini, e propterea quod vnicam dictionem, NON, pronunciare non auderent? fitque ut dum isti displicere aliquibus verentur, in apertum reliquorum dedecus incurrant, & quod veteres dicebant, dum summum fugiunt, in ignem cadant.

QVAPROPTER cum Consiliarii munus modestam quidem, sed liberam, & fidelem uocem efflagitet, non potest illud prætextu inanis huius pudoris prætermitti, cum Christiana disciplina erubescentiã omnem, aut uerecundiã damnet, quæ bonum opus impedit, aut malum aliquod admittat, ita ut si inter uerecundiã, & conscientiam certamen oriatur, dubium nihil sit conscientiæ causam potioresem semper habendam esse: alioquin posset id Consiliarijs obici, quod de aliquibus Iudæorum Principibus scribitur, qui propter Phariseos Christo non confitebantur, ut a synagoga non eiecerentur: dilexerunt enim gloriam hominum magis quam Dei. f Ex quibus patet, nihil ob stare, quæ supra clarissimorum Oratorum exemplo commemorata fuerunt, cum ea potius nature vi sic accidere legamus, quam illi superare non potuerunt; hoc autem uoluntatis uitio, & affectato quodam alijs non displicendi studio provenire sciamus.

QVÆRITUR vero de memoriæ imbecillitate, qua multi deterriti, ma-

H 3 lunt

a Exo. 4.

b 1. Cor 4.

c S. Tho. 1. 2. q. 24. ar. 4.
d S. Tho. 2. 2. q. 144. artic. 2. & seq.

e Plutare. de uitijs pudor.

f Ioan. 12.

lunt potius nulla orationi vela dare, quam destitutum mox eos ser-
monis flatu, turpiter in cursu ipso deficere? Respondemus, quod
cum unicuique liceat, ut alibi diximus, ex scripto sententiam suam
proferre, facile ei erit, memoriae inopiam breui schedula pensare.
Sed præterea, cum Consiliarij officium, quod est, animi sui sen-
sum fideliter explicare, paucis absolui possit, siue probando melio-
rum sententias, siue dicendo, NON PLACET: aut, NON LI-
QUET: aut MATVRIVS DELIBERANDVM: aut, EGO
DVBITO, vel quid simile, quod suæ conscientia respondeat, non
videmus quomodo hic memoriae fragilitate se possit tueri, quo mi-
nus respondeat. Nam et si non totum illud extenso sermone depro-
meret, quod illius & desiderium, & forte officium posceret, licebit
ei tamen eundem sensum paucis ita comprehendere, ut, quod vere
sentit, aperiat, & nullatenus contraria pars, quæ ei displicet, ab illo
vmquam aut nutu, aut capitis demissione approbata fuisse censi
possit.

DEMVM quid de aliis, quæ aliquando se obiciunt corporis im-
pedimentis, sentiendum sit, ex superioribus facile constare potest:
non enim ij sumus, qui vniuersos æque ad sententiam clara vocè,
conceptisq. verbis pronūciandam, vrgendos semper putemus, nul-
la virum, aut valetudinis, aut imbecillitatis ratione habita; &
quod necessitas quandoque, aut iusta alia ratio prohibet, id nimis
dure a singulis exigere, atque extorquere velimus.

ETENIM si aliis propter varias, probatasq. causas, & licere Cō-
siliario, & decere eum diximus, pressius interdum, parciusq. loqui,
quanto magis naturæ imbecillitati, quæ dicendo laboraret, idem
erit indulgendum? Hæc tamen moderate omnia, ut sapientes
solent, accipienda esse censeremus, non quidem, ut ij omnimo-
dum sibi silentium tenendum inter alios putent, sed ut a longiore
sermone excusentur, modo mentis suæ uim clare pronuncient, ubi
scilicet causæ grauitas, periculum, tempus, atque aliorum exem-
plum id postulare. Summa enim hæc est, ut, postquam Cardina-
les diuina ordinatione consilium fidele Principi petenti ministrare
debent, id quacumque commodiore ratione, bona semper fide, &
sincere implere contendant.

PARS

A PARS III. QVAESTIO V.

Qui metu reuerentiali se a dicendo abstinere, aut aliter
quàm oporteret loquerentur, an digni ex-
cusatione essent.

A LIVD se nunc offert impedimentum, quod ex
metu illo oritur, qui reuerentialis dicitur: nam
sicut a legibus excusatione digni habentur filij,
uxores, serui, & alij huiusmodi, qui sola reueren-
tia, atque obsequendi studio adducti, aduersus
propriam voluntatem, atque utilitatem illis, qui
illis subiecti sunt, assentiuntur: sic Consiliarij Principis si inter-
dum eodem reuerentiæ freno detenti, silere magis eligant, quàm ab
eo dissentire, non solum venia digni, verum etiam summopere cō-
mendandi videntur.

B HÆC dubitatio tamen ex ipso disputationis Themate a no-
bis initio susceptæ multipliciter tolli posset, quandoquidem de eo
nos Principe loquimur, qui nondum deliberavit, sed rem adhuc in
formem aliis proponit, ut quid illi sentiant cognoscere possit, & re-
ctius discernere: Item de illis Consiliariis agimus, qui non oppo-
nunt se Principi, eo quod illius auctoritatem minoris æstiment, aut
illi quidquam detractum velint: sed qui studio potius illum adiu-
uandi, ac, ut dignitatem eius conspicuam magis ac venerandam
omnibus reddant, ea in medium afferunt, quæ ipsis salubriora vidē-
tur: ex quibus sane omnis metuendi excusatio prorsus cessare uide-
tur: siquidem cum illis non agit hoc casu Princeps, solum tamquàm
pater, seu dominus cum filiis, aut seruis, exposcens ab illis, ut con-
sentiant, unde iustum concipere metum interdum possunt, sed ma-
gis cum illis agit tamquam Consiliariis ut consulant, & sincere re-
spondeant: & ideo reuerentiæ metus a veritate dicenda cohibere
illos non debet, cum eos non interroget Princeps veluti imperans,
sed ut dubitans: non ut cogens, sed ut deliberans: non ut consen-
sum extorquens, sed ut consilium petens.

VERVM TAMEN ut quæstionē ad eum casum redigamus,
qui aliis difficilior censi potest, si quādo scilicet accideret, ut Prin-
ceps

H 4 ceps

QVAEST.
XXI.a. l. i. §. onerā-
da, quarum re-
rū actio. Abb.
Fel. c. causam
matrimonij. &
offic. deleg. nu.
3. & 4.

ceps cum illis non ut vere Consiliarijs ageret, sed tamquam Magistratus auctoritate utens, ostenderet optare se ab ijs placita sua sine exceptione approbari; Quærimus hoc casu an Consiliarij, si res proposita sibi minus honesta, aut certe communi bono minus expediens videatur, possint se hoc reuerentiæ metu tueri, si taceant, & ei non refragentur. Et dicimus, eos nullo loco, aut tempore, aut negotio fidelis Consiliarij personam posse deponere: & ideo nullum huic excusationi locum esse. Duo enim in casu proposito concurrunt, quæ aliàs latius enarrauimus: ^a quorum alterum ad actum negatiuum pertinet, dum tacent nolentes dicere id, quod dicendū esset: alterum ad actum affirmatiuum, dum capite annuendo illud probare se ostendunt, quod vere intus in animo reprobant. Unde sequitur, quod, cum taciturnitas hoc loco habeatur pro consensu ex rationibus ibidem deductis, & capitis demissio sit exterius affirmationis signum, atque ita duplex actus concurrat, & uterque mēdax sit, b dicendum est, Consiliarium a manifesta culpa nō abesse. Nam cum mendacium intrinsecus malum sit, nec timore cuiuscumque damni euitandi sit committendum, non enim pro temporali vita alicuius licet mentiri, ^c multo minus propter reuerentialem metum erit excusandum. Regula siquidem est, metum illum, qui etiam cadere potest in constantem virum, quamuis rationem peccati minuere interdum soleat, ^d numquam tamen mendacij crimen, quod per se malum est, vnde quaque tollere potest, ^e cū, ut ait S. Augustinus, omnia mala deberet potius pati homo, quam peccato consentire: si quod multo magis in Consiliarijs Principum affirmandum videtur, quorum tanta debet esse constantia, cum ad id delecti, & iurati, & præmijs ornati fuerint, ut (quod recte monuit sanctus Ambrosius) prius eis profundenda vita, quam fides sit deferenda. ^g Quare quoties illi id præstare recusant, quod facultati eorum, atque officio, ut ait sanctus Thomas, commensuratum est, non hoc reuerentiæ obsequio, sed puillanimitatis potius vitio adscribendum est: ^h aut certe non leue sumendum est argumentum, illos immoderata terrenarum rerum spe nimis alligatos metuere magis ne caducis bonis excidant, quam ut officium suum deserant. ⁱ Hoc vero non excludit iustum erga Principes obsequium, & reuerentiam: ratio enim officii postulat, ut omnes, & ante ceteros ipsi Consiliarij Principem reuerentur: tantum autem abest, ut hic timor reuerentialis afferat ipsis impedimentū, ut immo exornet totum Senatū, eximiumq. illi afferat splendore, & dignitatē. Cum enim Cōsiliarij ex animo Principem reuerentur, tunc in pri-

^a In quæst. 37.

^b c. quisquis. e. nolite timere. 21. q. 3.

^c cap. omne genus, cum sequi. 22. q. 2. Vigue. in suis Insti. c. 3. §. 4. uerf. 2. d. c. facris, de his, quæ uiuel meū.

^e S. Tho. 2. 2. q. 125. art. 4. Co-uar. epit. in 4. lib. decretal. 2. par. c. 3. §. 4. nu- me. 9.

^f c. ita ne. 32. q. 5. c. ne quis. 22. q. 2.

^g c. conuenior. 23. q. 8. cap. sci- mus. 43. dist.

^h S. Tho. 2. 2. q. 133. art. 1.

ⁱ S. Tho. 1. 2. q. 41. & 43. & 2. 2. q. 19. ar. 4. & q. 125. art. 1. & sequi.

A mis conantur satisfacere officio suo, tunc perpēdunt res, quæ a Principe proponuntur: considerant diligenter rationes, quæ ex utraq; parte occurrunt: animaduertunt quid alii sentiant: exquirunt accurate, quid certū, quid probabile sit; quidq. magis aut principi, aut Reipublicæ cōducatur. Et nō solum in his rebus grauioribus se prudenter, & cum dignitate gerunt, verum etiam in leuioribus nihil admittere audent, quod suo munere sit indignum: immo dant operā, ut neque voce, neque vultu, neque oculorum coniectu, neque ullo corporis motu modestiæ fines transilire videantur. Itaque quemadmodum vasa aurea, & argentea magnifice, & præciose celata, cū radijs solis attinguntur, magis splendēt, maioremq. habent pulchritudinem; eo modo cum ad Senatorum prudentiam, & auctoritatem hic timor reuerentialis a diuina potestate, quæ in Principe est, exci- tatus accedit, tunc Senatus magis elucet, & ipsamet consilia maiorem obtinent dignitatem.

B ID autem clarius apparet, si oculos conuertimus ad eas Respublicas, in quibus non adhibetur reuerentia ijs, qui præsunt: in his enim plerumq. videre licet, Consiliarios inter se colloqui, aliosq. in dicēdo alijs obstrepere, vociferari, concertare, & neq. quid alii senserint animaduertere, neq. quid magis expediat, magnopere considerare. Est itaq. hic timor reuerentialis velut quædā moles, quæ obicitur fluctibus, qui in consilijs publicis esse solent, aditumq. tēpestatibus, quibus Respublicæ saepe vexantur, penitus intercludit. Nō solum igitur est utilis huiusmodi timor, verum etiam maxime necessarius: Neque uero prohibet, quod nonnulli falso arbitrantur, quō minus Consiliarius suo muneri satisfaciatur, immo constat multos homines omni laude cumulos, cū hoc timore afficerentur, fortiter, & strenue se in suo munere gessisse. Et ut alios omittam, qui cū Regum, & Principum virorum consilijs interessent, eosq. summa obseruantia colerent, numquam huius timoris causa ab officio disceserunt.

D Libet modo rem altius repetere, & præter ceteros in mediū adducere, Moysen illum, quem Deus tam charum habuit, ut testetur Scriptura, eum ore ad os cum illo locutum fuisse. ^a Huic igitur Moysi, quamuis ageret, nō cum aliquo homine caduco, & mortali, sed cū ipso Deo sempiterno, & immortalī, quæ & ita reuerebatur, ut neque in eum respicere, neq. loqui auderet, non tamē eiusmodi timor obstitit, quo minus populum, quem Deus ipsi cōmēdauerat, ex animo tueretur, & ipsimet Deo de Hebræis supplicium sumere volēti se totis uiribus opponeret. Itaq. cū tantus esset Moysis timor, ut Scriptura diuina dicat: *Abscondit Moyses faciē suam: nō enim audebat*

^a Exo. 33. Num. 12.

a Exod. 3. *audebat aspiciere contra Deum:* cumq. idem Moyses eandem ob causam vix vocem emittere posset; nihilominus cū Deus ipse Hebreis indignatus illos delere vellet, tantum absfuit, vt hic timor Moysen impediret, quo minus pro populo preces adhiberet, vt etiā diuine iustitiæ se ipsum tamquam murum obijceret. *Aut dimitte,* inquit, *eis, hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* **b** Et denique, vt alia omittā, ille ipse, qui præ timore vix loqui poterat, tantam diligentiam in tuendo populo adhibuit, vt fuerit velut clypeus aduersus diuinæ iustitiæ gladium, populum illum duræ ceruicis trucidare minantem. Quod & testatur Dauid cum inquit: *Et dixit, vt disperderet eos, si non Moyses electus eius stetisset in confectione* **B**

c Psal. 105. *in conspectu eius; vt auerteret iram eius, ne disperderet eos.* **P R Æ T E R E A.** quoniā loquimur de timore reuerentiali: quæ, si lege diuina, ac recta rationis norma temperetur, atq; ab amore, Deiq. subiectione proficiatur, cum filiali conuenire videtur, a per spicuum est, beatos, qui in cælis æuō fruuntur sempiterno, habere hunc timorem, vt constat ex varijs diuinarū litterarum testimonijs, & in primis ex illis verbis Job: *Columnæ cæli contremiscunt, & pauēt ad nutum eius.* **c** Quem locum explicans B. Gregorius ita ait: *Ipsæ uirtutes cælestium, quæ hunc sine cessatione conspiciunt, in ipsa contemplatione contremiscunt: sed idem tremor, ne eis pœnalis sit, non timoris est, sed admirationis.* **f** Itaq. licet summa illa, & immensa maiestas beatis afferat timorem, tamē metus ille neque eos conturbat, neq; prohibet, quo minus preces pro nobis adhibere possint.

P A T E T. igitur ex his, quæ dicta sunt, hunc metum sua natura non solum non nocere, verumetiam valde Consiliarijs prodesse: consentaneum enim est, eos qui præ ceteris ad dandum consiliū deliguntur, præ ceteris item Principi venerationem adhibere, ipsumq; reuereri, & suspicere debere: alioquin, si huius timoris quasi cancel lis, fides, dicendi libertas, atque constantia non coerceantur, facile fiet, vt Consiliariorum sententiæ in eam licentiæ speciem erumpāt, quæ Principibus solet esse permolesta, atque omnem consilij uim plerumque euertit.

I T A autem laudamus hunc metum, vt moderatus ille sit, & vt in verbis Græci & illius utamur, honestus, decens, ac rationi congruus; ac demum non aduersetur muneri, quod mandatum est ipsi Consiliario: si enim hic metus tantus est, ut neque Consiliarium loqui, neque id, quod sentit, explicare patiatut, certe laudabilis non erit. Quemadmodum enim calor tam necessarius est humanæ uitæ, ut sine illo nulla ratione conseruari possit, at vero cum nimius est, eandem

a Exod. 3.
b Exod. 32.
c Psal. 105.
d S. Tho. 2. 2. q. 19. artic. 5. 8. & 11.
e Job. 26.
f Lib. 17. Moral. c. 17. Vide S. Th. 2. 2. q. 19. art. 11. in corp.
g Sophoel. in Aiac.

A dem uita extinguit, quam moderatus tuetur. Et quemadmodum lux tam necessaria est ad videndum, vt sine illa oculi suo munere fungi nullo modo ualeant: at vero, cum eadem maxima est, non solum nocet oculis, verumetiam affert aliquando penitus cæcitatem: eodem modo hic timor reuerentialis, dummodo sit moderatus, est sane maxime fructuosius, efficitq. ut Senatores sustineant, quæ sibi impositæ sunt, sicut uiros graues, & prudentes deest: at vero cum tanta est uis huius timoris, ut Senatores ipsos a uenda sententia deterreat, tunc profecto omnem officij rationem euertit, maximumq. importat ipsis negotijs, & aliquando auerſe Reipublicæ **B** detrimentum.

D VPLICITER itaq; hic reuerentialis metus considerari potest; Alter moderatus, qui bonus, & sanctorum est, hominesq. cū Deo magis coniungit, efficitq. ut iidem Maiores suos, aut alios homines, in quibus est aliquid diuinum, ueluti donum gratiæ, aut uirtutis, uel saltem naturalis Dei imaginis reuerentur; **b** Alter immoderatus & malus, qui homines a Deo auertit, facitq. vt bonos, & iustos plus quam satis est, timeant; sceleratosq. & impios ita metuant ob eorū potentiam, & auctoritatem, ut a lege Dei discedant, aut quod oportet eos facere, prætermittant, de quibus in Euangelio legitur:

C *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animā autē non possunt occidere.* **c**

R VRSVS in non reuerendo etiam uirtus, & uirtium cadere potest: nam non reuereri Maiores, aut alios, quos diximus, uirtutibus insignitos, malum est, & in Euangelio reprehenditur, cum de illo dicitur; *Qui Deum non timebat, & hominem non reuerentur.* **d** Vicissim autem homines non reuereri, quando Deo aduersantur, bonum censendum est, & in sacris litteris laudatur, cum de Helia legitur, quod graueret Regem Ochoziam; **e** & de Helio quoque, quod in diebus suis non pertimuit Principē. **f** Quo argumento colligimus hic exempla non pauca Prophetarum, aliorumq. Sanctorum recensere, qui a Regibus consulti cupientibus eorum auctoritate, & assensu, populoꝝ sibi gratiam in rebus minus æquis conciliare, eorum tamen cupiditatibus sancta Dei consilia semper prætulērunt, quamuis ex illa uocis libertate summa sibi etiam periculā imminere intelligerent. Sic de Michæa legimus aduersus Regem Achab; **g** sic de Hanani Propheta aduersus Regem Aſa. **h** sic de Azaria Sacerdote, qui se opposuit Regi Ozia. **i** Sic & ab alijs multis uirtutis tuendæ studio factum fuisse nouimus, cum scirent in sacris litteris sæpius repetitum: *Viriliter agite, & confortamini.* **k** Et: *Non turbetur cor vestrum, neque formidet.* **l**

a Aristo. 2. de anim. text. 123 & 143 idem p multis exēplis comprobat Tiraq de Nobili. cap. 31. nu. 568.
b S. Tho. 2. 2. q. 19. ar. 3. ad 1. Et S. Ant. par. 4. tit. 14. cap. 14.
c Matth. 10. S. Tho. d. q. 19. art. 3. in corp.
d Luc 12.
e 4. Reg. 1.
f 4. Reg. 3. Eccl. 43. S. Tho. d. q. 48. 3. ad 1.
g 3. Reg. vlt. h. 2. Paral. 16. i. Ibid. 26.
k 1. Cor. 16.
l Ioan. 14.

NON obstat quod initio de filiis, vxoribus, aut aliis huiusmodi. A
 obijciatur, quibus leges culpam condonare solent, quæ ex reue-
 rentia, & obsequendi studio in proprium damnum contracta fuit.
 Quoniam longe diuersa eorum est causa a Cōsiliarijs, de quibus lo-
 quitur, cum hi ob id potissimum sint ad hoc munus ad lecti, ut si-
 deliter consulant, quamuis cum Principibus sibi agendum esse sci-
 rent. Præterea licet quidem homini iuri suo cedere, quod priuatum
 est, non autem quando de bono publico, & communi vtilitate agi-
 tur, qualem in questione nostra ponimus; & præsertim cum ad eā
 tuendam ipsi sponte obligauerint.

PARS III. QVAESTIO. VI.

Quid, si, tacentibus alijs, vel, uter aliquis aduersando
 singularis haberi, an tunc alios sequendo
 esset excusandus

VM in sacris litteris scriptum sepe numero in-
 ueniamus: *Noli sapiens esse apud teipsum, & ne inni-
 taris prudentiæ tuæ,* & alia huiusmodi, quæ admo-
 nent nos, ut affectus proprios caueamus, ac sus-
 pectos nos ipsos habeamus. Idcirco uidetur ille po-
 tius laude dignus esse, ac sapientiæ lumen præ-
 ferre, qui se aliorum sententijs in confessu magnorum uirorum ad-
 iungit, quam qui sensum proprium sequi eligit, quam sibi re-
 cta dictare uideatur, cum probabilius sit, eum, qui vnus tantus est,
 facilius multo, quam tot alios simul collectos, qui pluribus oc-
 lis, pluribus auribus, multiplicique ingenio, atque usu præditi
 sint, labi posse. Huc accedit, quod hoc ipsum, quærere scilicet
 ab alijs omnibus distingui, solumque ueluti a communi sensu di-
 scere pare, iactantiæ, ac vanitatis suspicione non caret, cum singula-
 ritas a sancto Gregorio,^b & S. Bernardo^c inter arrogantiae species
 referatur. Vnde Pharisæus ille apud S. Lucam dicebat, *Non sum si-
 cut cateri hominum,*^e quod S. Augustinus exponens: *Quid est,* inquit,
cateri homines, nisi omnes præter ipsum? ecce vitium manifestum
 singularitatis. Sed præterea qui solus est, satis perspicere potest, se
 nihil suffragio suo profuturum, cum in sacro Consistorio uetus sit
 institu-

A institutum, ut plurium sententiæ paucioribus præferantur, ideo
 prudentis uideri potest huic se leuitatis discrimini exponere, ubi
 fructum nullum probabiliter possit expectare.

VERVM, si quis rem paulo subtilius, diligentiusq; examinet,
 animaduertet ni plane fallimur, longe aliter esse respondendum.
 Nos. n. hic de eo non agimus, qui aliorum sententijs auditis, tamq̃
 fluctibus agitatus, aīo hæreat, & iudicio sit suspensus, sed de eo, qui
 repugnantibus omnibus, rebusque cunctis bene expensis, adhuc
 ipse contrariam sententiā, tamquam uerorem, & certiorē p̃ ani-
 mi sui conscientia amplectendam esse sibi persuadeat. Et hic di-
 cimus, q̃ cum quisq; Consiliarius in Senatum conuocetur, ut quod
 sentit fideliter explicet, non pōt ille, salua fide, officioq; suo, diuer-
 sum aliquid a seipso pronunciare: nam, cum nemini liceat umquā
 fraudare cōscientiam suam, quamuis etiam erronea esset, antequā
 tamen eam erroneā esse dignoscat, ut aliās diximus, nō potest hic,
 aut pudoris, aut uerecundiæ nomine, siue humilis officii, aut debiti
 erga maiores obsequii, aut amoliendæ a se suspicionis arrogantiae
 specie, aut ex quacumque alia aduentitia causa, muneris sui normā
 interiorem deserere, memor diuinæ illius sententiæ, qua scriptum
 est: *Attende tibi.* ^a Accedit, quod cum Consiliarius illius uilitatem

C respicere debeat, cui consilium datur, unde officium illius sub com-
 muni iustitiæ nomine continetur, quatenus ad alterum est, ut aliās
 diximus. Ideo ille, qui agnoscit, posse publico bono tale consilium
 professe, si iacturam propriæ existimationis pertimescens, nomen,
 famamq; singularis euitans sibi tacendum eligit, hic certe rē suam
 iustitiæ anteponit, euertitq; fidem, quod est præcipuū iustitię fun-
 damentum. Immo Consiliarius, qui timet Deum, atque in officii
 sui obligationem oculos dirigit, sentiet eo magis tunc urgeri se ad
 dicendum, cum uiderit ceteros assentiri; nam tunc tēpus ipsum de-
 clarat, extremam ueluti necessitatem imminere aliter consulēdi, eo

D quod bonum publicum tunc in maiori periculo uersatur. Et quem
 admodum fraternæ charitatis obligatio, quæ præcipue ad superio-
 res spectat, ^b si ab eis prætermittitur, non ideo inferiores immunes
 reddit, sed magis eos impellit, quia maior est necessitas: utq; Arcis
 Præfectus tunc iure, ac merito sibi acerrime pugnandum esse sta-
 tuet, cum defensorum fuga, nudata conspicit moenia: sic annuenti-
 bus alijs Consiliarijs, dubium non est, eos, qui necessitatem hanc
 agnoscunt, multo acrius ad officium suum excitandos esse.

ATQVI, si de præmio terreno dādo ageretur, nemo sane ue-
 reretur singularis haberi, immo appeteret alios anteire, ut palmam
 obti-

^a vide S. Ba-
 sil. hom. 3.

^b S. Tho. 2. 2.
 q. 33. art. 3. in
 fi. & art. 4.

QVAEST.
 XLII.
 a Prou. 3.

^b S. Greg. lib.
 Moral. 23. ca. 4.
^c Bernard. in
 tractat. de 12.
 grad. humil.
^d Luc. 18
^e S. Aug. d. uerb.
 Dōmi. ser. 35.

obtineret: quanto ergo magis, cum de mendacio fugiendo, illę faq; **A**
 officij fide præstanda hic agatur, quibus æterna bona comparatur,
 non idem impleri curandum erit, cum delicta suos teneant aucto-
 res, illosq; & non alios condemnent? Nam legitur; *Os, quod menti-*
tur, occidit animam. ^a

^a Sap. 1.

S E D quando etiam temere alij de eo aliquid vellent iudicare,
 ille sibi integritatis suę, ac veritatis conscius, facile inanes aliorum
 voces, ac si de eo in Insulis, aut extremis regionibus loquerentur,
 contemnet, quippe qui agnoscat se Dei causam, cui rationem red-
 diturus est, agere, & se non ideo a ceteris discedere, quasi proprium
 iudicium velit alijs antepone, sed quia ipsa re secum diligenter **B**
 examinata, ita omnino pronuntiandum esse censeat, ampliusq; vi-
 deat, se non in eam Senatus locum vocatum fuisse, vt alios tantum
 imitetur, sed vt quid ipse pro conscientia sua probet, sincere, & li-
 bere patefaciat.

H I S ita positis, nunc ostendendum est, ea, quę contra obijcie-
 bantur, a re nostra valde diuersa esse. Nam quod dicebatur, pruden-
 tis, humilisq; esse, aliorum potius sententię, quàm suo ipsius iudi-
 cio tribuere; Respondemus, aliud esse, cum quis rem propriam est
 aucturus, quę ab eius pendet facultate, in qua cum sit dubius, & ue-
 reatur se decipi posse, recte ad maiorum, & peritiorum consilia re- **C**
 currit: quod quidem humilitati, & prudentię congruit. ^b Aliud
 est, cum ille in consilium ab alijs adhibetur, & veritatem rei propo-
 sitę sibi moraliter certam esse putat, tuc enim re diligenter exami-
 nata, debet in eo prudentiam, & conscientiam suam sequi, non ita
 quidem vt contrarius aliorum sententias aspernetur, sed ne humili-
 tatis specie id velit foris probare consulendo, quod intus sentiēdo
 non admittit.

^b S. Th. 2. 2. q. 49. art. 3.

A D id ēt, quod dicebatur, eum, qui sic loquitur, posse uideri sin-
 gularis nomen affectare; Respondetur, hoc vocabulum non male
 semper sonare, sed ab ijs rebus pendere, quibus adiungitur. Nā sin- **D**
 gularē esse charitate, fortitudine, pudicitia, patientia, alijsq; huius-
 modi virtutibus excellere, non est damnandum: si quidem virtus de-
 finitur esse qualitas bona, qua nemo male vitur. ^c Nec enim timē-
 dū est, ne q̄s efficiat nimis bonus, aut nimis iustus, cū scriptum sit:
Qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc, ^d qñ q̄-
 dē quoad cōparandas virtutes, in fine non datur mensura præfixa,
 ultra quā nō pateat accessus: & modus diligēdi Deū, ut ait S. Ber-
 nardus, est sine modo diligere. ^e Verum reprehensibile est, aliquē in
 proprię exultationis recessu, se singularē esse, sibi psuadere, aut
 hanc

^e S. Th. 1. 2. q. 55. art. 4.
^d Apoc. vii.
^e S. Bernar. in lib. de diligendo Deo. Et S. Th. 2. 2. q. 27. art. 6. & in 1. 2. q. 64. art. 4. ad 1. Et Aristot. 1. Ethic. c. 6.

A hanc sibi excellentiam velle adscribere, quam certo scire nequit se
 obtinere.

Q V A P R O P T E R ille, qui fideliter Deo, conscientia suę, quam
 rectę rationi conformem putat, seruire cupit, non eum animum ge-
 rit, ut singularis appareat, sed ut alijs veritatem patefaciat, quam re-
 liqui sequantur. Vnde si solus in ea sententia permāneat, aliorum vi-
 tio id euenit, qui bona sibi ostensa non consecretantur. Tunc vero *sin-*
gularis, in malam partem diceretur, quando a recta prudentum se-
 mita, proprio obcæcatus sensu, diuerneret, qualē S. Gregorius descri-
 bit, cū ait: *Qui semper aliena opera despicit, semper miratur quę ipse fa-*
cit, quia & quidquid egerit egisse se singulariter credit; atque in eo, quod
exhibet per gloria cupiditatem, sibi metip̄i fauet per cognitionem; et cum
se in cunctis trāscendere ceteros æstimat, per lata cogitationum spacia se
cum deambulans, laudes suas tacitus clamat. ^a

B *NON* refragatur etiam quod dicebatur, huiusmodi suffragium
 tamquam unius tantum Consiliarij vocem, nihil ceteris repugnan-
 tibus, profuturum; nam, ut omitteremus, hoc numquam certo consta-
 re posse, cum vnus sententia præter omnem cogitationem possit
 alios secum pertrahere, ^b & sermonis gratiam diuina bonitas talem
 quandoque largiri soleat, quę aliorum corda moueat, ^c & flectat: ut
C omitteremus etiam alia multa a nobis hoc argumēto in alijs quæstio-
 nibus pertractata, ^d a concludimus quod si quis vere se Dei ministrū
 agnoscat, secumq; diligenter, quid impositum sibi munus postulet,
 expendat, eum non admodum laboraturum, quid ceteri de eo sunt
 locuturi, cum non illis, sed Deo in primis placet, studere debeat,
 dicente Apostolo, seruos Dei non esse, qui hominibus placent; cum
 enim pluris hominum, quam Dei gratiam faciant, non est cur do-
 leat: si ab illo confundantur, atque omnino contemnantur. ^e Im-
 mosi assuescat ille, non aliquando solum, sed quancumque sibi
 sententia dicenda erit, semper ad solam publicę utilitatis causam
D oculos conuertere, ac quid sentiat, aperte, candide, ueraciterq; pro-
 ferre, animaduertet facile ex hoc proprio illius, ac perenni dicendi
 instituto, omnes nō dubie agnituros esse, eum hanc libertatis, fide-
 litatisq; dicendi possessionem, a deo arte apprehendisse, ut nec eo
 etiam tempore, quando alij omnes in contraria trahuntur, uelit
 eam deserere.

^a S. Greg. lib. Moral. 14. cap. 18 & 23. c. 4.

^b I. si in tres; de arb.
^c S. Th. 2. 2. q. 177. art. 1.
^d In quęst. 12. & 22.

^e Gal. Coloss. 3. Phil. 1. 2.

PARS III. QVAESTIO VII.

Nam illud a veteribus scriptum, quod frustra niti, neque aliud quam odium querere, extremae demenciae est, deberet eos Cardinales excusare, qui putarent se dicendo nihil effecturos.

QVAEST. XXIII.

a Sallust. in proem. Bell. Iugurt. s. Hieron. epist. 109.

QVAMVIS multa aliis a nobis hoc eodem fere argumento tractata fuerint, quoniam tamen dictum istud a veteribus usurpatum, a atq. a S. Hieronymo repetitum, quod in ore multorum frequens esse solet, videlicet, *Frustra niti, neque aliud, se fatigando, nisi odium querere, extremae demenciae esse*, posset perperam acceptum totam consiliariae functionis rationem pervertere: ideo a nobis paulo diligentius excutiendum esse duximus, cum praesertim illud quoq. ei adiungi soleat, *Ne effundas sermonem, ubi non est auditus*. b Cui consonum est illud Senecae: *Magno viro tentandum non est quod succedere non possit; diluitur eius aucto- ritas; sapientia ars est; certum petat; eligat profecturos: ab his, quos desperavit, recedat.* c

b Eccli. 32.

c Senec. ep. 29.

AT nos, qui constanter saepius affirmavimus, Cardinales, tamquam Consiliarios, pro ratione muneris a se suscepti, obstrictos esse, quoties a Papa interrogantur, sine exceptione fideliter respondere. Dicimus, verba propolita ad eas quidem res, seu actiones, quas spote sua quis aggreditur posse pertinere: nam donec integrum est ali cui aliquid facere, vel non facere, debet ille diligenter prospicere, ne ei se rei immisceat, quam ad exitum perducere nequeat, quod & vultere illa sententia dicitur. *Quae efficere nequeas, uel nec ordiri decet, & quae frustra sunt agere, inlignis est amentiae.* At vero ubi iam cetero iustitiae nexu obstrinxit se operi faciendo, indeq. coeperunt tot emergere difficultates, ut in cassum niti uideatur, non ideo a suscepto opere quantum in se est, ille cessare debet. Nam sicut vota emitte, cuiq. liberum est, sed emissam reddere, necessarium: d & de contractibus, dicere solent Iurisconsulti, eos initio esse uoluntatis, postea necessitatis. e Vnde cum aliquis operas suas plantandae vineae,

d S. Th. 2. 2. q. 88. art. 3. e I. in comoda to. §. sicut, ff. com. no. l. sicut C. de action. & obligation.

A vineae, aut ferendo agro locauit, debet absolute bene plantare, & ferere, non sub conditione, si terra frugifera fuerit; sic, qui Consiliarii munus suscepit, cogitare antea debuit difficultates gradui huic, atque officio annexas, quales sunt, se non semper Principi placere posse, non semper persuadere, non semper iudicio suo alios antevertere, immo querimonias, indignationes, & duriores uoces interdum se esse perperuros. Ideoq. prudentius erat, antequam officium iniret, vires suas diligenter expendere, an parem suscepto muneri prudentiam, patientiam, loquendi fiduciam, animi alacritatem, publicae rei zelum, intrepidamq. fidem afferret, non autem, postquam **B** Spartam, (vt dici solet) iam sortitus est, ab ea tuenda ornandaq. sero nimis, iniusteq. deficere.

ADDIMVS amplius, hoc, quod passim usurpatur, *Nihil frustra nitendum*, quamuis ad ea opera possit pertinere, quae si sine, ob quem suscepta erant, non potiantur, quodam modo censentur periisse; attamen si praeter finem principaliter propositum, alia etiam commoda sub se qui possint, quae per se ipsa consistant, tunc, quamuis finis, qui praecipuus erat, non succedat, aliarum tamen partium ratione non frustra, sed utiliter eadem opera patrata dicentur. Exempli causa:

C Orator, qui patrocinium Rei suscepit, non persuadet Iudici, ut illum absoluat, cuius finis gratia munus illud suscepit, num ergo tota illius concio inutilis, ac superuacanea fuisse censebitur? minime quidem. Nam quantum ad Oratorem attinet, illud ab eo tentatum fuit, quod illius muneri conueniebat, quod locus & tempus postulabat, quod ciues omnes ab eo expectabant, quod aliis, qui adfuerunt, mirifice placuit, quodq. demum ceteris exemplum pietatis, iudicij, doctrinae, atque eloquentiae reliquit; sic & de Consiliario dicimus, qui etsi Principem nihil dicendo flestat, non tamen frustra linguam soluisse censendus erit, qui ea in re officio suo satisfecerit, qui ex conscientiae suae lege locutus fuerit, qui alios dicendo edificauerit, qui recta consulens Deo placuerit, qui denique etsi in illo actu nihil mouisse Principem uisus fuerit, aliis tamen in rebus plurimum profecisse ceteri possit, ad reddendum illum in posterum cautior, ne haec uel similia amplius decernat.

D Postremo; Aliud est loqui in re priuata cum priuata persona, cui si tunc nihil profueris, nihil egisse uideris: Aliud coram multis, qui poterunt & ipsi pariter ad ferendam operam excitari, & de re publica, quae scilicet possit non eo solum tempore, sed in posterum sepius accidere. Nam etsi tunc non profuit, poterit tamen deinceps prodesse apud eundem, uel alium Principem, uel saltem in uitando scandalo, ne alii, uidentes Consiliarium tacere, existimet illud ei placere. Vnde eius exemplo, & ipsi moueant

ad æque tacendum, siue approbandum, quod ab eo probatum uiderint. **A**

SED restant adhuc alia, quæ magis rem attingere uidentur; nam cum obiicitur, imprudentis esse, *frustra niti*, ubi Principes repugnant, uidendum est quomodo certum nobis esse possit, frustra aliquid apud eum tentari: nam ut omittamus quidquid asseueretur de fixa, immobili; Principis sententia, numquam illud adeo certum habendum esse, quin possit ab eodem ante promulgationem retractari. Vt omittamus etiam, certum omnino esse, Consiliarium teneri omni iure ad sententiam dicendam, incertum autem esse, nihil illum profecturum, cum pendeat a futuro euentu; Dicimus, quod postquam Princeps, qui rem poterat pro summa auctoritate sua solus absoluere, & terminare, hanc maluit uiam eligere, ut scilicet consilii sui & Senatus sententias audiret, non debet Consiliarius, quamuis sibi persuasissimum haberet, aures Principis sibi omnino oclusas iri, a dicendo coram alijs cessare, ut illos conetur, quantum in eo erit in sententiam suam perducere. Aliud enim est quod Princeps huius, uel illius, & multorum etiam rationibus non adducatur: aliud, quod totius Consistorii uoci, & assensui nihil tribuat. Fingamus enim, aliquem in Senatu existere, cuius tum rationibus, tum auctoritate alii ita permoueantur, ut eos in sensum omnino pertrahat, certum est, fore, ut hæc non unius tantum, sed communis omnium uox habeatur. **C**

NAM sicut sigillum eandem imaginem in multiplici cera imprimit, & magnes ferrum ad se uariis ex locis allicit: sic unius Senatoris optimis rationibus probata sententia, omnium Senatorum fieri potest sententia; Vnde si Principem singuli flectere non potuerunt, uniuersi fortasse flectent: qui singulis obstitabat, interdum cedit uniuersis: quod & ueterum exempla testantur: nam præter ea, quæ ab auctoribus Ethnicis accepimus de Appij, Claudij, & Attilij Regi orationibus, quibus totius Senatus sententia commutata fuit, constat ex sacris litteris, Chusai Arachiten Regis Dauidis familiaris, cum in Absalonis Senatū fuisset introductus, atque omnes, qui ibi aderant, Achitophelis sententiam sequerentur, tantum apud illos sua oratione ualuisse, ut, priore relicta, uidem alteram ab eo propositam comprobarent. **D** Quare cum, oblata opportunitate, facile id quoque ijs succedere possit, qui ad causæ merita dicendi alacritatem, fiduciam, zelumque adijciant, non uidemus, cur hoc, quod antea frustra tentari dicebatur, hac ratione non maxime proficere posse speremus. Sicut enim fluuius, qui antea pedibus traieci facillime poterat, ob aliorum omnium in ipsum influentium collectam aquarum copiam, se pene insuperabilem reddit; ^a sic Princeps, qui singulorum sententiam

^a 2. Reg 17.

^b Simile apud S. Basil. ep. 98.

NON

A non ita permouebatur, si aliorum idem sententiarum auctoritate eam creuisse cognouerit, non poterit non tot illustrium uirorum amplitudini, ac dignitati multum concedere: quod & usus ipso comperit, siquidem nunquam audiimus aduersus totius sacri Collegii suffragia, ea, quæ in Consistorio deliberanda proponuntur, fuisse diffinita.

QUAPROPTER quod frustra tentatum ratione unius tantum Consiliarii dici posse uidebatur, nunc aliis quoque accedentibus non frustra, sed valde utiliter susceptum fuisse dicetur: ut interim omittamus, quod sicuti Rex ille Niniuitarum sperabat fore, ut **B** ieiunijs, & orationibus Deus mutandus esset, a ita quoque nunquam Cardinali ulli diffidendum erit, quin summus Pontifex auditis aliorum iustis, honestisque sententijs, a pristina sua iam concepta opinione discedere, & nouam suscipere debeat.

^a Ion 9.

PARS III. QVAEST. VIII.

C An Cardinalis sit excusatione dignus, qui ut gratiam Principis retineat, atque alijs proinde rebus fructuosior esse possit, illud aliquando se probare in Consistorio ostendat, quod uere non probat.

AFFIRMANT uno ore Sapientes, omnia, quæ ^{Q V A E S T.} mores spectant, ex proposito fine potissimum esse spectanda. Quapropter cum Cardinalis id sibi interdum probandum eligit quod uere non probat, ut scilicet hac ratione maiorem ineat a Principe gratiam, possitque propterea validiorem multo, ac fructuosiore in causa magis graui Reipublicæ operam nauare: uideri aliquibus potest non improbandum, sed commendandum potius huiusmodi consilium esse. Ob id enim & Iudith in sacris litteris celebratur, quamuis inuoluto mendacio, quo populum Dei ab obsidione liberauit, Holofernis sibi gratiam conciliauerit. ^{XXIII.}

VERVM, quia nos secus respondendum esse putamus, ideo ut

^b Iudith 11.

quæstionis propositæ veritas dilucidius aperiatur, duo sigillatim **A** erunt excutienda. Primum, an hoc sit illius generis mendacium, quod officiosum dici solet. Secundum, an excusatione dignum censendum sit ex rationibus modo propositis.

QUOD ad primum attinet, cum mendacium illud proprie officiosum ab aliquibus nuncupetur, quod in utilitatem alicuius dicitur, sine ullius iniuria, aut detrimento, perspicue sequeretur, officiosum hoc nequaquam dici posse, quod præsentem publicæ rei utilitatem lædit, iuxta quæstionis statum alias a nobis constitutum, quo ponimus, censere Cardinalem id, quod tunc proponitur, minime esse salutare. Vnde si illud se probare simulet, dubium non est **B** publicæ eum causæ nocere; & propterea officiosum hunc illius ætatem minime esse.

VERVM quoniam sunt alii, qui existimant, illud etiam officiosum mendacium dici, quod principaliter profertur animo iuuandi, licet in consequentiam alteri detrimentum afferre possit, cum agentis propositum præcipue sit inspiciendum, a ab eoque actio denominari soleat, dicente Philosopho: Eum, qui furatur, ut moechetur, magis esse adulterum, quam furem: b propterea etiam hoc sensu nobis agendum est, qua ratione hoc officiosum principaliter dici possit, an quia in gratiam Principis redundet, an quia in **C** commune bonum, an quia in priuatum aliquorum emolumentum, an tandem quod in sui ipsius, qui illud profert, commodum verti possit.

SI Principem respiciamus, non videmus, quomodo officiosum dici possit, quod illius utilitatem lædit: si quidem eius interest, ut tunc sibi consilium proponi, secumque a Consiliariis suis sincere agi, ut, auditis eorum rationibus, possit id, quod commodius uidebitur, amplecti.

SI publicam causam spectemus, iam diximus, hoc Reipublicæ commodo præcipue repugnare: & propterea officiosum minime dici **D** posse.

AT priuato aliorum emolumento, vix considerari potest, quomodo locus pateat: nam, ut in Themate dicitur, ex isto mendacio non provenit alicui præsens aliquod lucrum, aut commodum, sed tantum suboritur Cardinali quædam spes, fore ut in posterum, gratia valere debeat apud Principem in sui ipsius, & aliorum usum.

IT A QV E totum hoc opus, quod officiosum uocatur, reflectitur in ipsum Cardinalem; nec id quidem gignitur ex ipsa illa re, quæ proposita fuit; nã ex ea nihil nec dignitatis, nec lucri, nec cõmodi

tunc

a Tac. l. si quis nec causam. si cert. pet. nu. 8. & seq.
b Arist. 5. Ethic. c. 2. S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 6. in corp.

Atunc accedit ipsi Cardinali: verum propter approbationem illam ab eo factam, concipitur ab illo spes, ut tanquam ex femine in terram iacto, possit talis fructus aliquo tempore probabiliter expectari, ex quo magnum emolumentum tum bono publico, tum priuatis rebus suis, atque amicorum debeat accedere.

VERVM si res diligenter consideretur, constabit fortasse hanc rationem non sufficere, ut mendacium hoc proprie officiosum dicatur, nisi admodum oblique, & indirecte: Nam Cardinalis, qui sic loquitur, quamuis propria quadam coniectura, qua decipi potest, auctoritatem suam se adiuuare existimet, ita ut aliis in posterum magis **B** prodesse possit, ex altera tamen parte euidens est ualde ratio damni, quod tunc ex eius approbatione oritur: quandoquidẽ ceteri Consiliarii, qui eum audiunt, persuasi forte uerbis illius, ac putantes eum ita uere sentire, prout expressit, adduci facile poterunt, ut idem prauum consilium & sequantur, & amplectantur. quod si etiam non sequantur, data tamen fuit eis occasio idonea, ut id facerent.

ATTAMEN ad tollendam omnem dubitationem, ut concedamus etiam hoc mendacium ualde improprie sanè, & populari modo officiosum dici posse, adhuc ostendendum nobis putamus, nec ex morali disciplina, nec ex Christianis institutis eiusmodi esse, ut **C** mentienti iustam possit excusationem comparare. Nam siue hanc iuuandi spem ad proprium ipsius commodum, aut ad priuatum aliorum fructum, aut ad publici etiam boni adiumentum referamus, nullo casu prudentia admittit, ut rei, quæ minus honesta censetur, assensum præbeamus.

QUOD enim ad propriam rem spectat, quis non videt turpissimum, & indignissimum esse, fidem, ueritatem, atque officium, rei suæ causa interuertere? Nam sicuti Medicus, qui quæstum ut sibi ex ægroto diuturniorem, atque uberiorem faciat, morbum nutrit mala fide, conquisitisq. in id cibarijs, ac pharmacis perfidiose producit, non solum fidei officium uiolat, verum etiam reum exitii, si inde sequatur, seipsum reddit: Sic Consiliarius non veritatis incolumitatis, sed blandimento perniciosæ assentationis seruiens, culpam omnem in se publici damni conuertit, perinde (inquit S. Basilus ^a) ac solent tela iacta a corporibus solidis, in eos unde ea emissa fuerunt resiliere. Vnde merito amittunt hi, qui peruerse consulunt, nomen Consiliarii, & deceptores potius appellantur, ac de consilio perfido tenentur. ^b Et sane si depositi infamis est actio, quo is, cuius fidei res credita est, in aliũ usum transferat; quid de eo dicendum, qui non pallium, aut primum tunicam, sed cõmune bonum, Principisq. uti-

a S. Basil. in orat. 2. de moribus, & in c. 3.

b Abb. c. quanto de iur. in 1. notab.

litatem curæ, atque integritati suæ cōmissam in propriā rem uertit? A Certe si ab iis decipimur, quos in cōsiliū aduocamus, quod nobis erit per fugium, cum ab inimicis consiliū non petatur? Notum est illud uetus prouerbiū; *Si aqua fauces strangulat, quid amplius bibere est opus?* a damnantur fures, damnantur homicidæ; at hic homicida, & fure deterior; non enim trucidat, aut pecuniam aufert, sed quasi sacrilego cōsilio rem sacram, iudicium scilicet rationis sub boni specie surripit, atque subducit. De priuato uero aliorum emolumento, notissimum, est, nunquam singularem uniuersali particula rem communi priuata publicæ utilitatem esse præferendam. b

Quod si respondetur, hic etiam boni communis causam agi, eo B quod hac ratione speretur Cardinalis gratiosior apud Principem in posterum futurus, indeq. longe uerius, ac frequentius rem communem adiuuaturus. Dicimus, præsens esse ac certum detrimentum, quod nunc publicis rebus inferitur; incertum autem, & a futuro euentu pendere fructum illum, qui aliquando expectari possit; prudentis autem non esse (ut aiebat ille) spem periculis emere, & incerta certis, futura præsentibus, longinqua proximis, & quæ ab aliena pendent uoluntate, iustis consilijs suis anteferre. Quibus accedit, quod cum acuti sint Principes in hominum ingenijs perno- C scendis, ubi semel Consiliarij simulationem odorauerint, uix unquam postea fidem illi habebunt, unde nec in bona causa poterunt prodesse.

QVOD uero ad Christianam religionem attinet, non opus est multis differere; nam cum ponamus in hoc negotio mendacium interponi, licet à beneuolo officio, & iuandi studio proficiscatur, sci- mus tamen perpetuo illud: tamquam suapte natura malum omnino respui, dicente S. Augustino, nihil aliud est dicere, aliqua mendacia esse iusta, quam dicere, aliqua peccata esse iusta, ac proinde aliqua iusta esse, quæ sint iniusta. c Unde nullo colore, aut cuiuscū- que boni prætextu mendacium à Christiano homine admittitur, cū D numquam faciendū sint mala, ut eueniant bona, d ita ut nec pro al- terius uita tuenda liceat bono uiro mentiri. e

HVC accedit, duo hic posse concurrere: alterum culpæ, quod est mentiri: alterum poenæ malum, seu damnum, quod est Principis gratiam, & iuandi facultatem sibi fortasse adimere. Certum est, nullo pacto malum culpæ esse admittendum ad poenam uitæ: dam, cum malum culpæ etiam leuis, grauius sit quolibet damno poenæ quæcumque illa sit: f & quod dici solet, ex duobus malis minus esse eligendum, nullo modo admittatur in malis culpæ, quorum

a Aristot. lib. 7. Ethic. c. 2.

b cap. scias. 7. q. 1. l. 1. S. fin. C. de caduc. tollen.

c Aug. in En- chirid. c. 22. & lib. de mēiac. cap. 7. & seq. S. Tho. 2. 2. q. 1. to. ar. 3. d. S. Tho. 2. 2. q. 43. ar. 7. ad 2. e. c. ne quis, cū sequi. 2. q. 2. c. sup. eo. de usur.

f Dom. Bin. in S. Thom. 1. par. q. 43. art. 6. & in 22. q. 26. art. 4.

A quorum nec minimū unquam eligendum est, cum peccatum nulla ratione sit eligibile. a Ad quod & illud pertinere potest, quod de Aristide legimus, qui consiliū Themistoclis, quamuis utile esset, quia tamen iustum non uidebatur, repudiandum esse respondit: quod a tota Atheniensium concione probatum fuit, quippe qui cō- fuerunt, quod æquum non esset, nec expedire quidem. b

ET quamuis exillimarint aliqui exēplo Dauidis, qui se insanū simulauit, c & eorum, qui sine reprehensione, cum instat periculum, solent uestes mutare, & alios se fingere; d sic licere quoq; hoc casu Consiliario, alium se quam uere sit alijs ostentare. Attamen cum alijs probatum fuerit, hic non tantum uersari actum pure negatiuum, quo ueritas celatur, sed etiam positium, quo mendaciū profertur, aliud mente retinendo, & aliud uoce significando: idcirco clare constat, superioribus exemplis locum hic nō esse, cū aliud sit ueritatem occultare, quod quandoque sane licet, & aliud de industria falsum asserere, quod numquam permittitur. e

QVARE in re nostra, cum Cardinalis obstringitur iure officii sui eo loco, & tempore proferre sententiam, quam uerā ipse existimat, nullo modo poterit id, quod ex animo sentit, occultare, quā uis, ut alijs diximus in casu proposito, non solum occultat ille ueritatem, sed etiam mendacium omnino profert.

EX his colligimus, nullam esse in re nostra iustam mentendi ex proposito excusationem, nec uiro bono ab officio suo propter suspectam Principis indignationem esse discedendum, ut alijs disseruimus: f immo fidendum esse Principi eiusdem bonitati, & sapientia, qui, agnita Consiliarii ingenuitate, illi gratiam suam, Deo auxiliante, magno cum foenore amplificabit. Ad quod Auctoris illius pertinet sententia, qui ad amicum scribens, dicebat: *Coniectabis ex hoc quantas contentiones, quantas etiam offensas subierimus, dumtaxat ad breue tempus: nam fides in presentia, quibus resistit, offendit: dein de illis ipsis suspicitur, laudaturque.* g

D NON obstat quod initio quæstionis obieciatur, moralia ex fine esse perpendenda, & Consiliarii finem esse, prodesse Reipublicæ, & ideo medium illud ab eo delectum fuisse, quo finis ille cōparari facilius posset. Nam respondetur, non tantum operantis finem esse spectandū, sed etiā operis: sicut enim qui aliena rapit, ut elemosynam largiatur, fur est: ita qui falsum profert, ut Principis gratiam in Reipublicæ utilitatem captet, mendax est.

NON obstat et quod de Iudith dicebatur: nam, ut ait sanctus Thomas, illa, quæ in sacris litteris mendacium indicare uidentur,

a Dom. Sotia 4. dist. 25. q. 1. art. 2.

b Cic. lib. 3. de offic. Plutar. in uita Aristid. c. 1. Reg. 21.

d S. Tho. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad 3.

e S. Tho. 2. 2. q. 169. art. 1. & 2.

f In quæst. 23.

g Plin. epist. 9. lib. 3.

a S. Tho. 2. 2. q. 110. art. 3. ad 3.

b Caiet. 2. 2. q. 110. art. 2.

c Dion. Areopag. li. de diu. nom. c. 4. d. S. Tho. 1. 2. q. 13. art. 4. i. corp. & ad 3.

ad mysticum sensum sunt referenda: a & quamuis illud, quod bono proposito geritur, atque animo proficiendi, minuat peccati rationem, non tamen omnino tollit, si medium assumptum non est honestum, b cum nunquam sint facienda mala, ut ueniant bona: & quod notum est apud omnes, bonum ipsum ex integritate causae consistat, c ideoque ad illud constituendum necessarium sit, ut non solum finis bonus, sed media pariter bona existant, d praeterquam quod in casu a nobis proposito multa concurrunt, quae consilium hoc perniciosum reddere possunt, tum ratione damni, quod interim capit Respublica, tum ratione scandali, tum denique propter alios Consiliarios, qui illius auctoritate permouentur.

PARS III. QVAEST. IX.

AN Cardinalium clarorum exempla, qui ad res propositas, licet sibi non probatas, tacere, aut nihil repugnare interdum soliti fuerunt, iustam alijs idem faciendi excusationem praebere possint.

QVAEST. XXV.

MAGNORVM uirorum actiones magni faciendas esse, eorumque exemplis multum tribuendum, non solum in ijs, quae manifeste recta sunt, sed in his etiam, quae primo intuitu dubitationem aliquam afferunt, nemo est qui nesciat. Non enim facile credendum est, viros graues, prudentes, & conscientiae, atque existimationis suae reti-

mentes, aliquid temere agere. Quare cum obijciantur exempla amplissimorum Cardinalium, tum veterum, tum recentiorum, quos ad ea, quae a summis Pontificibus proponebantur, licet sibi interius non probareretur, solitos fuisse ferunt, aut tacere, & capite annuere, aut placide ijs exterius assentiri; existimare hic possent aliqui, illos, qui itidem facerent, excusandos esse, & praesertim, quia, cum exemplum sit species quaedam probationis, aut argumenti, quo sensus, & affectus magis allici solet, quam ratio, iuxta illud vulgo tritum, quod exempla magis mouent, quam uerba, a Et illud, Homi-

a S. Tho. 1. 2. q. 84. art. 1. in corp.

nes

nes amplius, oculis, quam auribus credere, ac longum esse iter per praecipua, sed breue, & efficax per exempla. a Idcirco, si quis aliorum deferens auctoritati, & moribus, idem quoque ipse institutum seruet, videri potest minimè reprehendus: nam si unius Doctoris insignis opinio, excusare aliquem solet a culpa, b multo sane magis multorum praestantissimorum virorum exempla debent ab erroribus alios tueri.

HÆC si quis ita sibi persuadeat, eum proculdubio falli existimamus: nam cum aliàs a nobis probatum fuerit, obstringi efficaciter DD. Cardinales suum consulendi officium pure, fideliter, sincere praestare, nulla potest illis, exterius approbantibus quod interius reprobant, excusatio suffragari, quae ex aliorum suasionibus, aut argumentis oriretur, nedum ex aliorum actionibus, quarum nobis plerumque ignota est ratio, cum illi certas, & equas facti sui defensionibus habere potuerint, quae alijs non ita congruunt. Vnde res plena periculo est, a certa officii sui lege, propter ignotas, aut dubias aliorum rationes, discedere. Neque enim tutum est, ubi non omnes circumstantiae concurrunt, idem sentire, & ex sola imitatione aliquid statuere, praesertim cum regula sit, non exemplis, sed rationibus esse iudicandum. c Hinc Seneca dicebat: *Inter causas malorum nostrorum est, quod uiuimus ad exempla, nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur, & recti apud nos locum tenet error, ubi publicus factus est.* d

ITAQUE non negamus aliquando exemplis uirorum illustrium multum esse tribuendum: sed cum obstat aperte ratio, quae mentem conuincit, apparet, plus tribuendum esse rationi, quam exemplo: magisque considerandum esse, quid sit officio consentaneum, quam quid alii fecerint, praesertim quando constat illud non expedire. Cum enim Deus Opt. Max. mentes nostras clarissimo illo lumine illustrauerit, de quo David ait: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine,* e

cumque tantus sit huius naturalis luminis splendor, ut, quemadmodum sanctus Paulus ait, *Gentes, quae legem non habent, naturaliter quae leges sunt, faciant,* f certe frustra ad exempla oculos conuertimus, quando rationis lumen, quasi sol quidam praelucet, & quid faciendum, quidque fugiendum sit, nobis proprie aperteque demonstrat. Sicut enim, praesente sole, ipsius radius stellae ita obscurantur, ut licet adsint, sub aspectum non cadant, neque oculis cerni possint; at uero, recedente sole, statim iterum emicant stellae, suoque splendore uniuersum caeli ambitum pulcherrime exornant: eodem modo, cum rationis lumen occurrit, cuius splendore animus ipse illustratus, in hanc, aut in illam partem propendit; cedere debent exempla rationi, si-

cuti

a Senec. ep. 6.

b 1. 2. §. fed nec. C. de uer. iur. enucl. Pannor in c. calumniam. de poen. Dec. in l. iuris ignorantia. nu. 26. C. qui admitt. Nauar. in Man. c. 3. num. 8. & c. 27. num. 288.

c 1. nemo iudex. C. de sent. & interl. omn. iud. d. Senec. epi. 123.

e Plal. 4.

f Rom. 2.

cuti contra, cum ratio non obstat, certum est exempla uirorum vir A
tute præstantium magni esse momēti, magnamque habere uim ad
animos mortalium commouendos. Non solum autem ea, quæ a
ratione præscribuntur, præferenda sunt cuicumque exemplo, ue-
rumetiam ipsamet exempla, ut vim, & pondus habeant, consen-
tanea debent esse rationi. Quemadmodum enim (ut eadem utamur
similitudine) etiam absente a nobis sole, stellæ, ut nonnulli exi-
stimant, non lucent, nisi lumine a sole accepto, eodem modo exem-
pla nullius momenti apud nos esse debent, nisi ratione nitantur.
Quare frustra nobis quispiam afferet exempla hominum, quatum-
uis illustrium, qui cum mente repugnarent, signis externis annue- B
bant: licet enim fuerint alijs rebus gestis clarissimi, tamen in hac
vna (pace illorum dixerimus) neque imitandi sunt, neque laudandi.

Sed demus etiam hæc ipsa exempla, præsertim illorum, qui re-
rum gestarum gloria floruerunt, dummodo rationi non repu-
gnent, ad rem nostram posse interdum pertinere; Dicant, quæso,
hi, qui hæc nobis obijciunt, cur non in eos Cardinales potius oculos
conijciunt, qui candide semper, ac liberaliter ad Principis petiti-
ones responderunt, quorum in Confistorio copia deesse non solet,
quàm in hos, qui silere aduersus officij sui legem maluerunt, qui lon-
gissimo interuallo pauciores illis semper extiterunt? cur non il- C
los potius, quàm hos sibi imitandos proposuerunt? cum & a Do-
ctoribus receptum illud sit, priuatum aliquorum morem aduersus re-
liquorum consuetudinem, & legem, pauciores non excusare, sed
potius illorum augere delictum, ^a Certe timendum istis est, ne id
in die nouissimo eis accidat quod olim Scribis, & Phariseis obij-
ciebat Dominus, dicens: *Viri Naniuitæ surgent in iudicio cum genera-
tione ista, & condemnabunt eam.* ^b Nam si Consiliarij tunc imbecilli-
tatē suam, & fragilitatem obijcere curabunt, quod non plene offi-
cium suum impleuerint; statuentur illis ante faciem amplissimi alij
multi eiusdem Collegij Cardinales, qui muneris sui memores, nun- D
quam silere quando loquendum erat, nunquam conscientiam suā
fallere voluerunt: & quando etiam nullus (quod nunquam Dei be-
nignitate accidisse nouimus) eiusmodi inueniretur, Christiano ta-
men homini non quid alii faciant, sed quid cum facere oporteat
curandum est, cum certissimum sit, ab vnoquoque rationem proprie
villicationis sine exceptione reddendam esse. ^c

Q U O D igitur contra obijciebatur, clarum est non obstat, si
res, de quibus agitur, iusta ratione metiamur: notum enim est, quas-
dam esse, quæ a sacris Doctoribus bonæ simpliciter, quasdam quæ
medix,

^a 2. q. 3. c. mul-
ti, in si Tiraq.
de poen. temp.
caus. 42 nu. 14
^b Math. 12.

^c Luc. 16.

A medix, alias, quæ uitiosæ dicuntur. ^a Vnde si de prioribus loqua-
mur, perspicuum est, eos, qui laudabiles aliorum actiones conse-
ctantur, dignos commendatione esse. Si etiam de medijs, aut du-
bijs sit sermo, cum eas in meliorem partem liceat interpretari, nec
nosstrum sit, eas subtilius, quam nobis congruat, examinare, tunc
si conscientia in eam partem conformetur, ut sententia, in quam
mens inclinatur, sit honesta, & Reipublicæ utilis, poterit eo casu pro-
pter magnorum uirorum auctoritatem, atque exempla sane excu-
sari. ^b Verum in tertio genere, quod est rerum malarum, ac uitio-
rum, nullum prorsus est exemplum, quo nos tegere ualeamus, ita

B ut etiam si illæ usu quodam multorum receptæ essent, non tamen
id eos a culpa eximeret, nec a poena alterius sæculi liberaret: enam,
ut supra diximus, cum exemplum nihil aliud sit, quam argumen-
tum quoddam probationis, quod sensui proponitur, certe non po-
test id plus uitium habere, quam haberet ratio exempli, si in-
tellectui uerbis expressa offerretur. Sed cum ratio, quæ ex hoc ex-
plo deduci potest, quatenus scilicet inde colligitur. Consiliarium
exteriore signo id probasse, quod mente reprobatur, non tantum
non suadeat id faciendum esse, sed conuincat potius fugiendum,
& damnandum, cum inde Consiliarii officium, fides, & consienti-
a violetur, ac publica utilitas lædatur; propterea clarum est, nos in
earum rerum genere uersari, quæ aperte malæ sunt, prout est men-
tiri: & ideo tamquam perniciose exempla solent ab Auctoribus im-
probari, dicente Seneca: *Vitium est ad plurimum exempla componi, nec
quid oporteat, sed quid soleat aspiceri:* ^d cum bono viro omnia ad ratio-
nem reuocanda sint.

N O N obstat etiam quod dicebatur, exemplis homines mo-
ueri magis, quam uerbis, & amplius oculis, quam auribus tribui,
atque efficax esse iter per exempla, & ideo Cardinales, qui rebus
propositis non aduersantur, magnorum uirorum auctoritate debe-
re defendi. Nam, ut supra diximus, proprium hominis est duci ratio-
ne, & præsertim eorum, qui ingenij acumine, doctrina, ac re-
rum usu præditi sunt, quales in sacro Confistorio DD. Cardina-
les in primis elucere solent. Vulgares uero homines, atque idio-
tas, qui rerum causas ratione non attingunt, fatemur facilius inter-
dum exemplis, quæ sensui se obijciunt, quam scientiarum argu-
mentis capi. Nec tamen propterea eisdem excusari dicimus, si in
ea peccauerint, quæ ratione naturali, ac iure diuino prohibentur,
qualia sunt, non mentiri, non peierare; hæc enim ita doctis, indo-
ctisque

^a S. Tho. 1. 2. q.
18. art. 2.

^b S. Aug. cont.
Faustum li. 22.
c. 75. &c. quid
culpatur 23. q.
1.
c. Glo. in c. de-
nique. dist. 4.
S. Antonin. in
2. part. capi. 3.
§ 15 & in 1. tit.
16. § 4.

^d Senec. epist.
99.

etisque communia esse debent, vt ignorationis specie, nemo crimen, aut pœnam effugere possit. A

AD id vero, quod dicebatur, quòd si opinio insignis vnius Doctoris potest aliquē a culpa excusare, eò magis præstare id debebūt multa præstantissimorum virorum exempla; Respondetur, in rebus dubijs illud admitti posse; nam quando opinio probabilis insignis alicuius Doctoris affirmat aliquid sine culpa fieri posse, ille, qui non dubius, in praxi & vsu id sequitur, non dicitur delinquere, licet dubium forte speculatiuum aliquod superesse possit, quod actionem moralem non debet uitare. Verum

vbi lex diuina refragaretur, & conscientia propria reclamaret, tunc iniuste nimis quæreret aliquis exemplis aliorum facta sua obtegere, quæ veritas ipsa manifestissima, atque vniuersa iustitiæ ratio, condemnaret.

**
*

FINIS TERTIÆ PARTIS.

DE

DE SACRI
CONSISTORII
CONSULTATIONIBVS

PARS III. QVÆSTIO I.

An, si promouendus in Episcopum, aut Cardinalem, dignus sit, sufficiat Cardinali Consiliario illum approbare, an alterum potius digniorem proponere debeat ac meliora semper in alijs etiam negotijs suadere.

QVÆST.
XXVI.

a Host. Ioan. And. c. cum autem. de iu. par. Abb. Francif. Dec. c. constitutis. 2. de appel. Gemi. Prapof. Turcre. c. licet. 8. q. 1. Sor. de iust. & iure. lib. 3. q. 6 art. 2. conclus. 8. & 9. Sarnen. c. 2. de constitut. in 6. nu. 22. Caiet. & Syluef. verb. electio. nu. 18. Tabien. nu. 15.

b S. Tho. 2. 2. q. 63. art. 2. ad 3. ubi Caiet. & q. 185. artic. 3. Roch. de iure patr. verb. honorifici. q. 15. Couar. reg. pec. cati par. 2. §. 7. nu. 7. & seq. c. Sic ait Lamber. de iu. par. lib. 2. p. 1. q. 10. art. 3. uerf. quid modo dicendū. pag. 105.

d Sarnen. d. c. 2. de cõst. in 6. nu. 22. qui ait communem.

AERDIFFICILIS est quæstio inter Theologos, ac iuris Pontificii Doctores magna opinionum varietate disputata, a & quam nos etiam in sacro Concilio Tridentino diutina tractatione agitatum fuisse meminimus, an scilicet in collationibus, electionibus, præsentationibus, seu nominationibus prælatorum, possint citra culpam illi, qui digni sunt, dignioribus prætermittis, promoueri. Hanc tamen in præsentem neque diffinire, neque subtilius tractare necesse est, non solum quia eam tot distinctionibus ac limitationibus subiectam esse scimus, b ut ex illis vix certam, claramque doctrinam concludi posse aliqui affirmēt, c sed etiam, quia non ita proprie ad institutum nostrum pertinet, quo de Cardinalium munere in ferendis consilijs agimus.

NAM quòd dignus, vel dignior debeat admitti, cum dupliciter considerari possit, siue ratione eligentium, siue ratione admittentium electionem, hinc duæ diuersæ oriuntur quæstiones, quas tamen Doctores promiscue tractarunt, unde maioribus res difficultatibus fuit inuoluta.

Prima igitur est quæstio, an illi, qui habent ius nominandi, seu eligendi, aut præsentandi, debeant digniorem proponere, ita ut si minus dignum præferant, in culpam incurrant, & hic non solum habemus communem Doctorum sententiam d asserentium in foro

conscien-

^a Bot. de iur. & iur. lib. 3. q. 6. art. 2. concl. 9. Siluest. uerb. electio. 1. num. 18. Nauar. par. 2. li. 5. consil. 2. r. b. In sess. 24. c. 1. de reform. §. omnes uero.

conscientiæ digniorem utique preferendū esse, & eos, qui aliter fecerint, grauiter delinquere, ^a uerum etiā clare hoc hodie Tridētino Cōcilio cautum esse nonimus, dum affirmat mortaliter eos, qui ad promotionem præficiendorum ius a Sede Apostolica habent, peccare, nisi quos digniores iudicauerint, Ecclesijs præfici curauerint. ^b Quo quidem in numero recenferi solent Imperatores, Rēges, Principes, atque alij, qui a Sede Apostolica ius nominandi, aut præsentandi habent, siue canonici, & capitula, quæ eodem Apostolico iure eligunt, aut denique ipse etiam summus Pōtifex, si quando accideret, ut minus dignos auctoritate sua proponeret. Verum hæc ipsa quæstio nihil ad rem nostram pertinet, quando quidem nos de Cardinalibus agimus, ad quos non pertinet iure proprio quemquā in Episcopum, aut Cardinalem pronunciare, sed eorum tantum partes esse scimus, ut cum ab alijs Episcopi proponuntur, & ipsi sententiam de his rogantur, tunc quid sentiant, sincere respōdeant: quod ad sequentem quæstionem pertinet.

Secunda igitur est quæstio, quando aliquis nominatus, electus, aut præsentatus fuit, qui sit dignus quidem, sed non omnino dignior alijs, qui potuissent præsentari: an tunc ille, ad quem pertinet, electum, aut præsentatum admittere, possit salua cōscientia illum approbare, cum sciat digniorem fuisse prætermisum. Et huic loco commodè congruere videtur disputatio nostra, quæ de munere Cardinalium agit: nam, quamuis ad eorum auctoritatem, & officium non ita proprie pertinere videatur, ut quemquam admittat, vel non admittant, cum ipsi tantum sint Consiliiarii Papæ, & consilium sequi nemo teneatur, ut sæpe diximus; attamen, quia ex vetere sacri Consistorii instituto receptum est, ut cum de promouendis Episcopis agitur, Cardinales singuli sententiā a Papa rogentur, ut quid eis de proposita persona videtur, fideliter respondeant: quorum etiam suffragia, si plures numero fuerint, Papa libenter sequi solet: propterea iuste hic quæritur, an sufficiat illis dignos tantum propolitos laudare, an etiam digniores teneantur commemorare.

Quo loco respondemus, multis alijs omisiss, duos casus considerari posse: quorum primus est, quādo duo, tres, aut plures ac Cōsistorium deferrentur: nam tunc dubitandum non videtur, teneri Cardinales in foro cōscientiæ meliorem ex illis, siue aptiorem præferre, cum hic eadem Doctorum extet ratio, de qua in præcedenti quæstione, ^c & ex alio Tridētini Concilii decreto satis clare colligatur, dū in simili casu ait, ^d quod ex idoneis Episcopus eum eligat, quæ ceteris magis idoneum esse iudicauerit: atque illi, & non alteri col-

^c Facit c. licet 8. q. 1. cap. 3. de iur. patr. cap. si forte. 63. dist. 4. Sess. 24. c. 18.

latio

A latio Ecclesiæ fiat: uerum hic casus perraro solet accidere. Secundus est casus, & hic admodum frequens, quando vnus tantum in Consistorio proponitur, siue præsentatur, qui debeat institui, aut approbari: & hic, si quærimus quæ partes sint Cardinalium, an sufficiat illis dignum tantum approbare, aut potius debeant digniorem alium eligendum proponere; Respondemus, hoc a vinculo obligationis pendere, quo Cardinales consilium præbere tenentur. Quod cum duplex sit, ut aliās diximus: alterum, quod iustitiæ: alterum, quod charitatis appellatur; Dicimus, quatenus ad iustitiam spectat, eos non vlterius obligari, quā ut ad eas res, de quibus a Papā requiruntur, & consuluntur, fideliter respondeant. ^a

B QVAPROPTER cum Papa in Episcoporum promotione nihil aliud ab illis petit, nisi ut dicant quid eis de persona promouenda in Episcopum videatur, satis est si ad interrogata respondeant, nec amplius iustitiæ vinculo obstringi videntur: ^b quod etiam Tridentino Concilio probari constat, ^c dum iniungit quatuor Cardinalibus, ut inquisitiones, informationes, testimonia, ac probationes de qualitatibus promouendi in publicum instrumentum redactas, propria subscriptione corroborent, non vrget illos, ut meliores denuncient, aut commemorent, sed tantum ut dicant certo se existimare sub periculo salutis æternæ, illos, de quibus in documentis agitur, idoneos esse, qui Ecclesijs præficiantur. Ex quibus verbis dubium non est, & reliquos Cardinales tutam respondendi, ferendique suffragij sui rationem colligere posse.

C ET si quis diceret, quod quando prætermisso digniore, aliquis dignus tantum in Consistorio proponeretur, Cardinales scientes digniorem prætermisum, & consentientes huiusmodi electioni, peccarent ex eo saltem quod noscentes hanc electionem vitio non caruisse, tanquam in minus dignum collatam, nihilominus illam in Consistorio approbassent; Respōdetur, præsupponi a nobis, eum, qui propositus fuit, non esse sane inhabilem, aut ineptum; siquidē indignus nō est certo modo eligibilis, & electio nō est nisi bonorū; sed cū varij sint gradus bonitatis, ponimus hunc inter bonos quidē cenferi, & dicimus hoc satis Cardinalibus esse, nec pertinere ad eos inuestigare, aut iudicare, an alius eo dignior inueniatur, sed hoc ad eos spectare, qui habent ius eligendi, seu nominandi, prout clarum est ex verbis Concilii, dum loquens de iis ait, *Eos alienis peccatis comunicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi iudicauerint, præfici diligenter curauerit.* ^d Vnde vtēs his verbis *Ipsi iudicauerint*, satis ostendit sufficere, quod iudicio nominan-

^a c. fundamenta. §. decet, de elect. in 6.

^b Glo. c. monasteriū, 16. q. 7. & in c. constitutus. 2. de appellat. c. Sess. 24. c. 1. §. omnes uero, de reform.

^d Sess. 24. c. 1. §. omnes uero.

tium

tium illi sint digniores, quamuis non Cardinalium iudicio tales videantur: immo et si Cardinales omnino existimarēt plures inueniri posse, qui sunt multo digniores eo, qui electus fuit, non tamen illius reijci potest a Cardinalibus electio, dummodo ille nominatus sit dignus; quandoquidem & in iis, qui proponuntur a Papa, satis est, Papam censuisse illum, quem proponit, esse digniorem, licet vere non sit, cum Concilium præter alias qualitates non amplius exigat, quā ut illi, qui proponunt, eos digniores esse iudicauerint. Vnde hæc maior dignitas non est attendenda regulariter quo ad iudiciū Cardinalium, sed quo ad iudicium ipsius Papæ, qui ita censuit, cui potius Cardinales & deferre, & acquiescere debent, quamuis ipsi alium digniorem æstimare potuissent: loquendo tamen secundum iustitiæ vinculum, non ex charitatis officio, de quo infra agemus.

VERVM ad rem adhuc magis explicandam, & scrupulos euellēdos, quædam omnino animaduertenda esse dicimus, quæ rei propositionis multum conducunt, præter ea, quæ de Episcoporum creatione Pontificijs constitutionibus, & præsertim a GREGORIO XIII. nouissime sancita fuerant.^a

^a A Gregorio XIII. nouissime sancita fuerunt.

Primum est; ad digniores proponendos, eosq. alijs præferendos, non necesse esse omnes Prouincias obire, aut angulos quosq. locorum scrutari, ut quis alijs præstantior sit, in lucem veniat: quod nimis operosum, & fere ineptum esset. Verum eos digniores nominandos esse, Doctores prudenter censere solent, qui in promptu sint; commodeque dignosci, & obtineri possint.

^b Lamber. artic. 10. nu. 17.

^c Caiet. 2. 2. q. 63. ar. 2. in fi.

Secundo sciendum est, quod si intellectu tantum speculemur, quo pacto hæc personarum dignitas, & merita inter se comparētur, haud ualde difficile negotiū uideri potest: at vero si res ad praxim redigatur, illud adeo laboriosum, implicitumq. euadet, ut nulla fere certa, perpetuaq. regula possit comprehendī. Nam quamuis inter doctum & indoctum, continentem, & incontinentem, exercitatum atque inexercitatum, facile sit discernere, attamen quando plures sunt vere docti, modesti, atq. exercitati, quis eorum sit modestior, doctior, aut usu petitor, nisi sit maximum discrimen in gradibus virtutum, difficillimum est iudicare: & præsertim quia sæpe accidit, ut vnus sit doctior, alter exercitator: vnus modestior, alter uigilantior: vnus ingenio præcellat, alter iudicio: alter zelo, alter facultate prædicandi, alter dexteritate in rebus gerendis. Itaque hæc omnia inter se conferre, & de iis certum, ac probatum ferre iudicium, ita ut absolute vnus illi muneri aptior, & utilior sit iudicandus, res est, quæ maxima eget sapientia, vsu, ac diuino prope consilio, indeq.

^d Sotus d. q. 6. artic. 2. in conclus. 9.

A indeq. receptum videtur a Doctōribus, ut propter inextricabiles hæc difficultates, satis sit in foro contentioso si dignus eligatur.^a Hincq. subdimus numquam memoria nostra accidisse, nec facile euenire posse, ut quando aliquis idoneus, ppositus fuit, is prætextu alterius melioris reiciatur, quia semper difficillimum visum fuit, hanc meritorum imparitatē æqua lance, irrefragabiliq. iudicio diffinire, tum quia nihil aliud hoc esset, quam exiltimationē Præfulis illius, qui iam nominatus fuit, & ius quodam modo ad rem habere videtur, sine fructu in discrimen adducere, tum etiam quia auctōritas Principum, & eorum, quibus facultas nominandi, aut præsentandi competit, hac ratione irrita redderetur; quod vix sine magna perturbatione eueniret.

^a Glos. c. cum inter. de elect. & in cap. licet. §. q. 1.

B Tertio illud animaduertendum, non eos digniores habēdos esse, qui meliores absolute fuerint, sed eos, qui (alioquin boni) respectu Ecclesiæ, de qua agitur,^b meliores censeantur, cum aliquando minus sanctus, minus bonus, & minus doctus sit tanquam Ecclesiæ illi utilior ceteris præferendus, quæ ratio inspecta temporum conditione pariter erit obseruanda, cum propter bella, dissidia, publicasq. perturbationes, vnum altero aptiorem esse sciamus, qui alioquin multis esset postponendus; idem & quo ad alias multas circumstantias considerari posset, veluti in locis ditioni Principū subiectis, si quis gratia, & auctoritate apud eos reliquis præstaret, quāuis aliqua ex parte, doctrina alijs concederet, & veluti si quis ex eodem loco oriundus esset, & ciuibus magis acceptus; quod & ad multa alia huiusmodi exempla congrue pertinere potest.

^b S. Tho. 2. 2. q. 63. art. 2. & ibi Caiet.

C Quarto illud ualde DD. Cardinalibus cogitandū erit, quod quāuis magno hoc onere nominandi digniores sint subleuati, no parū tamen negotij, ac ponderis eis relinquatur si idoneos tantū debeāt approbare, cū præter prudētiam, probitatē, doctrinam, & alia, quæ multis muneribus obeundis sunt cōmunia, peculiaria quædā in eo, qui ad Episcopatū prouehendus est, a nascentis Ecclesiæ primordijs semper fuerint requisita. Nam præter ea, quæ ab Apostolo, sacrisq. Concilijs, ac sanctis Patribus frequenter sunt tradita, c illud accedit q Imperatores Leo, & Anthemius scriptū reliquerunt, his verbis; *Castus, & humilis nostris temporibus eligatur Episcopus, ut quoque locorum peruenerit, omnia vitæ propria integritate purificet: non pretio, nec precibus ordinetur Antistes. Tantū ab ambitu debet esse sepositus, ut quærat cogēdus, rogatus recedat, inuitatus effugiat: sola illi suffragetur necessitas excusādi. Profecto enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus inuitus.*^d Quod & a S. Gregorio in eundē sensum fuit reperitum, qui

^c 1. Timot. 3. Tit. 1. Synod. 3. c. 5. S. Hierony. in ep. ad Oceā. 33. S. Greg. in pastoral. S. Gregor Nazian. in apolog. 1. Ant. Aug. epit. iur. lib. 4. tit. 3. 5. 6. & seq. d. 1. si quisquā. C. de episc. & cler.

K scriplit;

scripsit. Sicut is, qui inuitatus renuit, quasi refugit, sacris est altaribus adnouendus; sic qui vltro ambit, vel importune se ingerit, est proculdubio repellendus. Nā qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit nisi vt cre scēdo decrescat, & ascendēdo exterius, interius ad profunda descēdat: itaq. fratres charissimi in sacerdotibus ordinādis synceritas vigeat, sit simplex sine venalitate consensus pura præsferatur electio, vt ad summa sacerdotiū, non suffragio venditorū prouectus, sed Dei credatur esse iudicio.^a Quā sententiam a sanctis Patribus sæpe proditam fuisse legimus, ut fan ctæ Ecclesiæ Præsules, non dignitatem præcipientes, non vltro se of ferentes, non volentes demum neque currentes, sed sibi ipsis diffi dentes, & inuiti potius in Episcopalem ordinem asciscantur. ^b

Quinto illud animaduertendū est, quod sicuti medendi officium non alteri quā medicæ artis perito, nec nauigium, nisi rei nauticæ experto, atque in periculis probato cōmittitur, sic & multo magis Pastoralis animarum cura, quæ ars artium dicitur, illis tantum dese renda videtur, qui in Ecclesiastica disciplina, spiritualisq. vitæ exer citijs diu versati fuerunt. Quod apud S. Leonem extat, cum ait: *Sanctorum Patrum venerabiles sanctiones eos demum sacris administra tionibus idoneos censuerunt: quorum omnis ætas a puerilibus exordiis vsq. ad perfectiores annos per disciplina Ecclesiastica stipendia cucurrisset.*

Sexto sunt præterea alia multa priscis vsque temporibus comme morata,^d quæ nos obiter tantum hic innuenda duximus, non quia nō videamus exquisitam illam antiquorum temporū disciplinam, non ita sæculi nostri infirmitati congruere, cum præsertim alia tūc eligendi Episcopos ratio obseruaretur: verum vt hinc saltem admo neantur hi, qui consilium de idoneis Prælati ad Pastoralis curam daturi sunt, quantam in ea re sollicitudinem veteres adhibuerint, E piscopalibus muneris pondus librantes, atque eximiam vtilitatē cogi tantes, quæ ex bonorum Episcoporum electione in Christianam Rempublicam esset prouentura: & propterea Cardinales quoque hodie meminerint, cum de Episcoporum creatione agitur, se grauis simum præ manibus negotium habere, ac summa admodum matu ritate, & vigili circumspeditione deliberandum. Hæc de iustitiæ vin culo, quo concludimus, Cardinales regulariter nō amplius tene ri, quam ut dignos, & idoneos probent, si tales in Cōsistorio, qui ue re apti sint, proponantur, siue nomine Principum, siue ab ipso met Papa, nec a Cardinalibus quidquam de dignioribus explore tur; sed tantum prout moris est, rogentur, quid illis de Præsule pro posito uideatur.

Nā si de altero illo vinculo loquimur, quod ex charitate oritur, cuius

A cuius officio, etiam non requisiti debent summum Pontificem in re bus administrandis omnia opera, auxilioq. iuuare, modo tamen se profecturos esse probabiliter sperent, ut aliās diximus; Responde mus, si meliorem, & utilio rem in promptu habeant, commendatio ne dignos maximè fore, si re integra curarint qua poterunt dilige tia, vt de eo summum Pōtificem commonefaciant, veluti Hispani de Hispanis, Galli de Gallis, Germani de Germanis, Poloni de Polo nis, & alii de aliis, qui promouendos notiores habent: non enim si ne causa sacro Concilio cautum fuit, vt in vno Consistorio relatio ne facta, in aliud Consistorium iudicium differatur, vt scilicet inte rim maturius de re tota, quod opus fuerit, deliberari possit.

N V N C D E C A R D I N A L I V M C R E A T I O N E DE CARDI N A L I V M C R E A T I O N E. agendū est, quæ multa habet Episcopis ipsis cōmunia: nonnulla ēt pro gradus huius præstantia, & sublimitate quæ illius sunt, ppria, & peculiaria. Cōmune illud est, ut omnia, & singula, quæ de Episco porum præficiendorum vita, ætate, doctrina, & ceteris qualitatib. sacro Concilio Tridentino cōstituta sunt, eadē in creatione S. R. E. Cardinalium, etiam si Diaconi sint, adhibeantur.^a Peculiare uero, vt ad eas qualitates non solum quædā aliæ accedant, quibus eos insi gnitos esse oportet, sed & omnia desint illis impedimenta, quæ in litteris SIXTI Papæ QVINTI sanctæ memoriæ recēsentur.

Peculiare & illud est, vt quāuis Episcopi quibuscumq. anni diebus, & tēporibus creari possint, Cardinalium tñ promotio statim tātum mensis Decembris feriis celebretur. ^b Peculiare & illud, ut cum no uas quotidie Ecclesias erigi, atque Episcopos novos creari ad ppagan dam religionem sit necesse, Cardinalium tamen Collegiū cer to numero regulariter concludi solet. Illud etiam peculiare, quod Episcopus vnusquisque Ecclesiæ suæ tamquam sponsē adscribitur, a qua, quæ sibi ad sustinendam dignitatem, pauperemque gregem suum alendum sunt necessaria, tamquam coniugalem dotem suscipit, cum Cardinales ad vniuersalem Ecclesiam, ^c Pastoremque il lius adiuuandum, instituti, nullo certo loco sollicitudinem suam circumscriptam habeant, sed Papæ ipsi adstant, aut quod ille iusse rit, se transferant, atque ab ipsius tanquam Ecclesiæ capitis beni gnissima manu, vnusquisque subsidia necessaria consequi debeat.

Inter cætera uero, ne singula persequamur, peculiare illud præci puè haberi solet, quod in Cardinalium creatione nunquam ius aliquod Regibus, Principibus, aut Capitulis Canonicorum compe tit, quamuis Episcoporum nominatio, aut præsentatio, ut aliās di ximus, quandoque soleat ad eos pertinere. Verum auctoritas hæc

k 2 in Car-

^a S. Greg. lib. 7. epist. 110.

^b S. Cypr. li. 4. epist. 2. S. Leo. ep. 84. S. Chry sost lib. 4. de sa cerd. S. Bern. li. 3. de confid. ad Eugen.

^c C. miramur. 61. dist.

^d r. Tim. 3. & Tit. 1. quas epi stolas multis Concil. & Pa trum interpreta tionib. exor nat Gratian. a 20. vsque ad 100. distin. 5. Greg. Nazian. in apolog. & in episto. 1. 22. ad Casareū S. Chryl. in libris de Sacerdotio, & in r. Tim. 3. hom. 20. & ali bi sæpe S. Gre gor. in Pastor. Auth. quomo do oport. Epi scopos. S. 1. & de sanctiss. Epi scop. cum sim.

DE CARDI N A L I V M C R E A T I O N E.

^a Sess. 24. c. 1. §. ea uero.

^b In d. confi. Sixti V. S. anti quum uero.

^c Caiet. 2. q. 185. ait. 5.

in Cardinalium creatione ita ſolius Romani Pontificis propria, & A
 præcipua exiſtit, ut nulli proſus quocumque ille gradu aut digni-
 tate fulgeat, tribuatur. Vnde mirum non eſt, ſi Tridentinum Con-
 cilium verbis adeo piis, ac uehementibus ſummū Pontificem cohor-
 tatum fuit, vt *quam ſolicitudinem uniuerſe Eccleſiæ ex muneris ſui offi-
 cio dēt, eā hic potiffimū* (vt verbis eius vtamur) *impendat, ut lectiſſimos
 tantū ſibi Cardinales adſciſcat* monens his uerbis, non dignos tantū,
 ſed digniſſimos: non probatos tantū, ſed probatiſſimos; non lectos
 tantum, ſed lectiſſimos in hunc gradum adſciſcendos eſſe. Nam cū
 hi Chriſtianæ Reipublicæ cardines, & clariffima Eccleſiæ lumina
 ſint habendi, oportuit eos omnibus virtutum meritis ita fulgere, vt B
 nihil proſus ad cumulātā tantæ dignitatis perfectionem in his poſ-
 ſit deſiderari: ſicuti enim in gēma, quo pretioſior eſt, & elegantio-
 re annulo inſerta, eō diligentius minima quæq; ſigna, aut maculæ
 inueſtigant: ſic Cardinales, quo excelsiore in gradu ſunt poſiti, inſi-
 gnioreq. tū munere, tū habitu, ac titulo decorati, eo longius ab om-
 nibus proſus uniuerſorū decuit ſuſpicionibus abeſſe, ita ut uirtutū ſua-
 rū ſplendore uniuerſorū in ſe oculos, atq; admirationem cōuertāt.

Quam ob cauſam, ut res tanta, qua decet, trutinā, & cōſili ma-
 turitate expendetur, in ſacrarū ceremoniarum libro legimus, b
 illud ſeruari ſolitum fuiſſe, ut cum ſummus Pontifex nouos Cardina- C
 les creare uellet, in primo Conſistorio cauſas narraret, quæ illū
 mouerent ad nouam creationem, & ſigillatim a Cardinalibus ex-
 quireret, an uideretur illis expedire, nouos Cardinales creati, ipſi-
 que libere ſnias ſuas exponerent, ita ut ab omnibus intelligerētur.
 Et ſi maior pars Collegii in ſniam Pontificis ueniret, ageretur dein-
 de de numero promouendorum, interimque Pontifex Cardinales
 moneret, ut de perſonis eligendis cogitarent, & poſtea aliud Conſi-
 ſtorium haberetur, in quibus nomina promouendorum ſignifica-
 rentur: & ſi infirmitate aliqui detenti eſſent, mitterētur ad eos duo
 alii Cardinales, qui vota eorum ſcrutarentur, tum in primo, tum in D
 ſecundo die, quo Conſistoria haberentur, nec ſummus Pōtifex niſi
 de conſenſu maioris partis ſacri Collegii Cardinales nouos crearet.
 Hæc in ſumma ſunt, quæ ex ceremoniarum Libro colliguntur.

VERVM hæc ad ſummū Pontificē ſpeſtant: nos autē quoniam
 querimus quæ partes ſacri Collegii eſſe debeant, quando proponē-
 te eodē ſummo Pontifice in Cōſistorio nouos Cardinales creādos,
 ipſi ſententiam ſunt dicturi; Ideo reſpōdemus, duplex illud officiū
 repetendum eſſe, quod ſupra commemorauimus, Cardinalibus uti
 Cōſiliariis incumbere: alterum uidelicet iuſtitie, alterū charitatis.

QVOD

A QVOD ad iuſtitiam attinet, uariæ offerre ſe poſſunt occaſiones
 illius mūnia exercendi noua Cardinalū creatione, & præcipue in
 iis rebus, quæ ad eorum ſpeſtāt, aut qualitates, aut ætatē, aut nume-
 rum; aut tēpus promotionis. Quantū ad qualitates pertinet, modo
 diximus ea omnia, & ſingula in illis fulgere debere, non ſolū quæ in
 Epiſcoporū creatione obſeruanda ſunt, ſed & alia etiam, quæ recēti
 SIXTI Papæ QVINTI Conſtitutione requiruntur. Vnde dubium
 non eſt, quoties Cardinalis in ſacro Conſistorio audit de Cardinali-
 bus nouis creandis agi, in quibus ſingulæ illæ qualitates non con-
 currant, aut aliqua impedimēta prohibita adſint, eum teneri iuſti-
 tiæ lege commemorare quid Concilium, quid Cōſtitutiones, quid
 Leges ſanciant, aut quid ratio poſtulet, ſeruata tamen, quo ad eius
 fieri poterit, perſonæ, de qua agitur, fama & exiſtimatione.

Quibus & aliud accedit, quod in Cardinalium creatione cum de
 illis agatur, qui aut ſummi Pontifices euafuri, aut in eo deligendo
 ſuffragium ſint futuri: inter eaq. Adminiſtri, Conſiliarii, atque o-
 pitulatores ſint futuri illius, qui clauum uniuerſæ Dei Eccleſiæ gu-
 bernandæ, ſociis illi adnitentibus fortiter tenere debet: propterea
 certum eſt, poſt ſummum Pontificem, Conſiliarios teneri diligētif-
 ſime cauere, ut promouendi tales omnino exiſtant, qui huic mune-
 ri integre poſſint reſpondere: ob id enim ſacrum Conciliū Triden-
 tinum, admonuit, ut ex omnibus Chriſtiani orbis nationibus, quā-
 tum cōmode fieri poterit, & prout idoneos repperit, ſanctiſſimus
 Romanus Pontifex eos aſſumat, a non ſolum ut per eos ſedes Apo-
 ſtolica de omnium gentium moribus, & negotijs certam pro rerum
 emergentium opportunitate notitiam habere poſſit, ſed etiam ut
 declararet optimos quoſque, & lectiſſimos vndequaq. eſſe in hunc
 Cardinalium ordinē adſcribendos, ea omnino exceptione remota,
 qua ſe Collegia fere omnia & Senatus tueri ſolent, dum aſſerunt in
 ſuas ſocietates, non alios quam ciues, aut inde oriundos, ſolere reci-
 pi: ideoq. minus dignos, aut idoneos quandoq. ab ijs admitti, quod

D non ſemper pro loci anguſtia, aut ciuium copia, tales inueniri poſ-
 ſint, qui maxime apti ſint futuri. Nam ſacrum Concilium, tamen ſi
 optime nouerat Prælatum Eccleſiæ, quo nomine etiam Papa cōti-
 netur, b non eſſe rerum ſpiritualium dominum, ita ut poſſit ea arbi-
 tratu ſuo, quibus maluerit dare, ſed teneri ad eas diſpēſandas, habi-
 ta ratione cōmunis boni, alioquin eum peccare in acceptione per-
 ſonarum: c at tamen uolens eo cautius ſanctæ Eccleſiæ adminiſtra-
 tioni conſulere, & ne ullo tempore minus digni, minusve utiles pri-
 uato aliquo prætextu natalis ſoli, aut prouinciæ, ſeu clientelæ, vel

k 3 conſan-

a ſeſſ. 24. de
 reſor. c. 1. in ſi.

b In lib. r. ce-
 rim. ſeſſ. 3. c. 1.
 2. 3. & 4.

a ſeſſ. 24. ca. 1.
 §. ea uero om-
 nia.

b Caiet. 2. 2. q.
 63. ar. 2. ueſt. no-
 ta tertio.

c S. Tho. 2. 2.
 q. 63. ar. 2. Au-
 gu. de Ancon.
 q. 47. ar. 1. & 2.

consanguinitatis, aut familiaritatis, meliorem, atque aptiorum locum in publica re, supremoq. Ecclesiæ cardine, occuparent: sed ut perpetuo præstantissimi quique, & ad commune bonum optimi ceteris præponerentur, statuit, ut Cardinalium collegium nullis finibus circumscribatur, sed in omnes gentes, & nationes extendatur, ita ut Romanus Põtifex sicuti Pastor est uniuersalis, sic omni humano carnis affectu erga sibi adiunctos deposito, a uniuersi orbis agrum ante oculos gerens, posset lectissimos quosque flores in hac, uel illa regione nitantes, suo tempore excerpere, atque ex ijs splendidissimam sibi Consiliariorum, & assessorum coronam, uniuerso orbi & gratam, & salutarem contexere.

QUOD AD ÆTATEM spectat, scimus eodem Tridentino Concilio ætatem, quæ in Episcopis est necessaria, triginta uidelicet annorum qui exacti fuerint, b in Cardinalibus quoque etiam si Diaconi sint, omnino requiri, c quamuis quod de Diaconis dicitur, eos saltem in uigesimo secundo suæ ætatis anno constitutos esse, SIXTVS QVINTVS sanctæ mem. postea sanxerit, ita ut omnino intra annum ad sacrum Diaconatus ordinem promoueantur. d Propterea hac quoque in parte Cardinalis erit iustitiam colentis officium, si quando de minoribus hoc annorum spatium promouendis ageretur, quid Synodi, quid Patrum Decreta, quid usque ueteres tum Græcorum, tum Romanorum mores in suis Senatibus religiose obseruarent, e commemorare, non quia in sacro Consistorio non aliquos interdum hoc annorum curriculo inferiores, adlectos fuisse ignoremus, qui moribus atque ingenio ætatem antecedentes, magnum Collegio nostro ornamentum attulerunt, de quibus etiam alibi egimus: sed ut in posterum quanta fieri poterit cautione curetur, ne frustra Canones, Concilia, & Pontificiæ Constitutiones hanc ætatem præscripsisse uideantur, atque omnino ea auctoritas, & existimatio, quæ Collegiis ex annorum maturitate acquiri solet, in hoc nostro potissimum conseruetur, & amplificetur.

DE NUMERO vero Cardinalium, certum illud est, maiores nostros in eo paucos maxime extitisse, & paucis admodum contentos fuisse, cum tamen Ecclesia Dei optime iis temporibus administraretur; cuius rei tanta uidetur ab illis ratio habita fuisse, ut usque ad patrum, aut certe a uorum nostrorum ætatem, Cardinalium ordinem uix trigessimam regulariter attingisse uideamus: postea uero, cum numerum hunc paulatim exerescere, progrediente tempore, summi Pontifices agnoscerent, moderationem aliquam adhibendam esse censuerunt donec SIXTVS QVINTVS sanctæ mem. de S. R. E. Cardinalium

a d. Sess. 5. c. 1.
§. omnia.

b c. cū in cū
ctis d. elect.
c Sess. 24. 6. r.
§. ea uero. de
reform.
d d. consil. §.
neg. post hac.

e Tiraquel in
præfat. de iur.
primogen. nu.
79. cum mul-
tis sequi
f In quest. 20.

Alium numero, ordine, & ætate, Constitutionē edidit, in qua uniuersum Cardinalium ordinem ad septuaginta redegit, ut ueteris synagogæ figuram imitaretur, de congregandis septuaginta senioribus Israel, qui una cum Moyse onus populi sustentarent, & non ipse solus grauaretur. a Quam tamen Constitutionem uerbis negantibus, ubi de numero agit, sapienter admodum idem Pontifex concepit, b ut scilicet ostenderet non solum numerum septuagenarium non esse transiliendum, sed nec etiam semper æquandum, ubi pauciores pnt ad omnia munera sufficere, cum, ut aiunt Iurisperiti, c non quidquid iudicis committitur potestati, illud etiam subijcitur necessitati.

CVM igitur non ualde multos ad Sedem Apostolicam adiuuandam, sanctamque Ecclesiam regendam, Cardinales necessarios esse ex Maiorum nostrorum traditione, atque usu ipso perspiciamus, **B** propterea quoties de nouis Cardinalibus adiungendis agitur, id in primis ei, qui suffragium suum daturus esset, considerandum putaremus, an Sedes Apostolica illis eo tempore indigeat, memorans illud secum, atque in animo bene constitutum habens, dignitates Ecclesiasticas institutas fuisse principaliter, ut cõsuleretur loco, aut muneris, aut Ecclesiæ indigenti, non ut inde homines, aut familie splendore gradus illustrarentur. d Quamobrem, sicut numquam agitur de præficiendo Episcopo alicui Ecclesiæ, nisi certa urgeat illius necessitas, eo quod sponso, & pastore suo orbata inueniatur; sic in uniuersali Ecclesia, nisi perspicua se ostendat necessitas, quæ Sedem Apostolicam pluribus adiutoribus, & Cõsiliarijs indigeret de claret, præposterum esset de eligendis nouis Cardinalibus consilium iudicandum: sicut enim uehiculo, cui quattuor rotæ sufficiunt ad onera ferenda, si quis quintam adderet, illius turbaret potius, atque impediret cursum, quam adiuuaret: sic in Collegium Cardinalium bene constitutum plures ingerere quam oporteat, nihil aliud est, quam corpus non necessarijs cibis onerare, ac lædere potius, quam subleuare.

NON negamus tamen pro uario Ecclesiæ statu, tēporumq. ratione interdum accidere posse, ut affluente etiam sacro Cardinalium Collegio plurimis, & præstantissimis in omni uirtutum genere Præsulibus, adhuc tamen alij sint adlegendi, sic publica rerum utilitate postulante. Nam cum hi dignitatum gradus instituti fuerint, ut essent officia in Ecclesiæ utilitatem exercenda, hæc utilitas dupliciter considerari solet, tum simpliciter, & ut dicitur, per se: quæ utilitas intrinseca appellatur, oriens immediate ex persona ipsa promouenda, quæ proprijs uirtutibus, & meritis commune bonum sit adiu-

a Numer. 11.

b Constit. 50.
Sixti V. §. de
prædictorum.

c l. non quidquid.
de iudi.

d S. Tho. 2. 2.
q. 63. art. 2. in
corp. & ad r.
ubi Caiet. &
art. 3.

natura, tum etiam per accidens, quando occasione eiusdem personæ promouendæ, magna præterea utilitas Ecclesiæ rebus aliunde fit accessura, quæ utilitas extrinseca uocari solet. Quæ quidem ratione maiores nostros, maximorum Principum patrocinium aduersus hæreticos, ac Christianæ fidei hostes eximio Sedis Apostolicæ adiumento sibi sæpe comparasse nouimus, dum his efflagitantibus aliquos ex eorum consanguineis etiam ætate minoribus, optimæ tamen indolis, & spei, ad suum ordinem aggregare non recusarunt.

POSSENT & aliæ iustissimæ rationes interdum exurgere, quibus de vno, aut altero cooptando extra ordinem sapienter discernere liceret, si id communis boni causa euidenter exposceret, ita ut vix aliter imminentibus periculis prospici posse non videretur, modo tamen septuagenarius numerus, nisi ex vrgentissima, atque ineuitabili causa, SIXTI QVINTI Cõstitutione præscriptus excederetur. Quam quidem extraordinariam promotionem feliciter aliquando successuram esse non est dubitandum, dum tamen non gratiæ, non amicitia, non propinquitatis, non cupiditatis, sed sacrosanctæ Sedis futura sit electio.

QVOD vero ad tẽpus promotionis spectat, potest & hic suus iustitiæ locus esse, ne scilicet alio tẽpore quàm ferijs Decembribus, ipsiq; ieiuniorum diebus, nouissima SIXTI QVINTI Cõstitutione præfinitis, promotiones Cardinalium celebrentur, quod præfinitis CLEMENTIS, ANACLETI, EVARISTI, ALEXANDRI, & aliorum sanctorum Pontificum temporibus per sexcetos, & amplius annos cõtinuata serie obseruatum fuisse, idem SIXTVS V. meminit. Quo loco & illud obseruandum esse nemo ignorat, quod sacro Tridentino Concilio continetur, ut scilicet in uno Consistorio ad Cardinales de promotione faciendâ referatur, in altero postea deliberetur; quandoquidem in re omnium grauissima, nisi matura præcedat consultatio, summa pericula ac discrimina adiri possent. Quod quidem, ut eo feliciorem fructum afferat, vidimus nos ipsi, & obseruauimus eximiam multorum summorum Pontificum vigilantiam, ac sollicitudinem, qui præter ea, quæ in sacro Consistorio ex vetere ritu denunciauerant, priuatim etiam vnumquemque moneri curabant, ut si quid illis ante diem promotionis significandum occurreret, illud eis, si libuisset, intra domesticos parietes omni fiducia, & familiaritate deferrent: sic enim acceduntur magis, Consiliariorum animi ad ea cogitanda, diligenterque meditanda, quæ utilius in Dei gloriam, Sedisque Apostolicæ dignitatem sint euasura. Et hæc quo ad iustitiam, Quæ omnia loco

a In. f. consi.
S. an. u. quæ ue-
rio.

A loco suo in memoriam vniuersalis Pastoris redigere, si quando res diuerso ab eo, quod supra dictum est, cursu dirigi dignosceretur, erit officium fidelis, & sapientis Consiliarij.

SVPEREST postremo charitatis officium, cuius exercendæ, quandocumq; de Cardinalium creatione agetur, largum, atq; uberrimum campum Consiliarijs illis offerendum esse non dubitamus, qui zelo Dei accensi, sanctæ Ecclesiæ prodesse exoptabunt. Occurrent enim multorum merita nihil ambientium, sed virtutibus probitatem suam prædicantium, quos summo Pontifici priuatim, & publice commemorari publica utilitas exposcit. Occurrent insignium aliquorum uirorum pro Sede Apostolica suscepti utiliter labores, atque oïum commédatione celebrati, ita ut eos sacro Collegio usui, ac ornamento futuros esse non sit ambigendum. Occurret interdum concepta forte de iis suspicio, qui sanguinis vinculo cum Principe coniuncti, cooptandi esse dicentur, ut quamuis æque digni meritis, ac alii habeantur, & propterea sine personarum acceptione aliis præferri possent; tamen propter scandalum satius esset ab iis supercedere, si ex hoc aliqui exemplum fumerent, etiam præter dignitatem bona Ecclesiæ consanguineis dandi, ut ait sanctus Thomas.

Occurrent clarissimæ multorum, tum Principum, tum aliorum, familiarum, quorum Maiores, cum in sacro Collegio virtutem, singularemque prudentiam suam probarint, æquum est tam præclara semina, si qua fructui ferendo idonea supersint, a Sede Apostolica recipi, & foueri. Occurrent nonnullorum et Cardinalium optime meritorum domesticæ necessitates, imparesq; gradui census, quibus ut antea cõsulatur, quàm de Collegio nouis Cardinalibus amplificandò, aut de augendis iisdem bonorum Ecclesiasticorum redditibus agatur, fraterna dilectio & pietas postulabit. Offerent se & multa alia pro loci, & temporis opportunitate commemoranda, quæ Dei spiritus vnicuique eum imploranti facile suppeditabit.

D ATQVE hæc quidem, quæ a nobis dicta sunt, satis unumquemque admonere possunt quid in aliis negotiis sentiamus, quæ in Cõsistorii consultationibus versari solent, an scilicet satis sit id, quod a summo Pontifice proponitur, cum honestum sit, probare: an uero etiam si quid melius, atque utilius occurrat, dicendo amplecti: nam ex his, quæ disseruimus, cum liqueat, totam Consiliarij functionem partim ad iustitiæ, partim ad charitatis debitum pertinere; idcirco sicuti iustitiæ officium numquam est intermittendum, sic charitatis munus opportune susceptum magna sæpe cum laude, tum fructu, atque aliorum ædificatione poterit exerceri.

a 5. Tho. 2. 2.
q. 63. art. 2. ad
1. ubi Caiet. &
Quodlib. 4. ar.
15. Turrecrem.
in c. decenter,
89. dist. nu. 2.
2. Bald. 1. tutor
§. quæ tutoris.
de excus. tut.

An teneatur Cardinalis detegere crimina, aut impedimenta, quæ obstant promouendis in Episcopos, aut Cardinales.

QVAEST.
XXVII.

DRÆSENS quæstio quoniam propter varietatem criminum, multiplicesq. circumstantias prolixam nimis requireret disputationem, nos ad vitam tandem Lectori molestiam, eam ad illa tantum capita redigendam duximus, quæ ex communibus Doctorum regulis rei nostræ possunt sufficere.

PRIMUM igitur de Episcopis agentes, illud præsumitur, quod quamuis non fiant relationes ad sacrum Consistorium de promouendis Prælatibus nisi præcedant informationes, inquisitiones, & probationes publicis documentis traditæ de vita, ætate, doctrina, moribus, alijsq. eorum qualitatibus necessarijs, ut superiori capite dictum fuit: Quoniam tamē accidere potest, ut non omnia sciri, cognoscive potuerint; propterea nunc quæritur an Cardinalis sententiam rogatus a Pontifice in Consistorio quid sibi de persona promouenda videatur, debeat si qua norit impedimenta alijs forte non ita cognita denunciare. Quod quidem clarioris explanationis gratia in tres partes distribuimus. Primum est, quid officio, personæq. Cardinalis responsuri conveniat. Secundum, quæ crimina, aut impedimenta sint, de quibus dubitari potest. Tertium, qua ratione, aut modo hæc sint tractanda.

Quod ad primū attinet, meminisse debet Cardinalis, sibi duplicem personam incumbere: alteram tamquam Christiani hominis, quæ fidelibus omnibus communis est, ex qua ipse veluti membrum corporis Ecclesiæ debet commune bonum Christianæ Reipublicæ tueri & propugnare, etiam cum rerum suarum, aut amicitiae amittendæ, si oporteat, aut si necessitas urgeat, periculo: alteram, quam velut Coadiutor, & Consiliarius Papæ refert, duplici adhuc, ut aliàs diximus, vinculo obstrictam, tum iustitiæ, tum charitatis: iustitiæ quidem, ut de ijs rebus, de quibus a Pontifice consulitur, fideliter semper respondeat: charitatis vero, ut præterea induat personam summi

A summi Pontificis, eaq. omnia illi pro loco, & tempore suggerere studeat, quæ Pastoralis illius auctoritas, communisq. Ecclesiæ utilitas exposcere videtur, secum ipse statuens quando opportune id se face re posse confidit, ut illud ipsum in rebus gerendis consilium Papæ subministrat, quod ipsemet, si eo loco sederet, proculdubio esset executurus: sic legimus strenuum Chusi erga Regem Dauidem obseruasse, ^a & Eliseum erga Ioram Regem Israel, ^b & alios multos Dei feruos fecisse.

^a 2. Reg. 17.
^b 4. Reg. 3.

IN SECUNDO CAPITE animaduertendum est, num sint crimina, quæ obstant promouendo, an vero alia impedimenta. Et quoniam multiplicitia admodum utraq. esse possunt, ea summam potius, quam certa regula, subtiliq. distinctione, quæ longiorē exquireret tractationē, complectemur. Nam si crimina sunt, ea aut tanquam occulta, aut ut publica considerantur. Occulta in præsentia dicimus, quæ intra priuatos parietes admittuntur; & hæc aut ipsi tantum promouendo & paucis fortasse alijs domesticis solo exemplo nocent: veluti si crapulæ, iulibus, aut aleis indulgeat, siue concubinā ancillæ specie alat: aut nocent non ipsi tantum, sed ut sua apta sunt etiam Reipublicam totam, vel partē eius ledere, ut si quis sit hæreticus, schismaticus, ac ciuium salutem infensus. Publica appellamus, quæ alijs quoq. ciuibus nota sunt, & hæc aut ita propriæ personæ annexa sunt, ut ipsæmet promouendis iis cum diuinæ gratiæ auxilio providere possint. nec alijs nisi exemplo, ut plurimum, nocere solent, qualia sunt multa ex ijs, quæ Apostolus commemorat, ^a veluti si sit superbus, iracundus, inuolentes, turpis lucri cupidus, incontinens; aut ea sunt, quæ alijs quoque damnū afferunt, ueluti si sit rixosus, adulter, maledicus, fenerator. Rursus præter crimina, sunt, ut diximus, alia impedimenta, quæ ad duo capita redigi possunt; aut enim proueniunt a iure Pontificio, aut ab ipsa natura. Iure Pontificio prohibentur promoueri excōmunicatus, irregularis, per saltum ordinatus, & alii. A natura multi sunt morbi, qui obstare videtur, ut si quis sit lymphaticus, energumenus, furiosus, aut corpore enormiter vitiatus. Quæ igitur sunt a iure Pontificio, licet peccatū non sint, quod est perspicuum, habent tamen aliquando peccatum annexum, & sunt ueluti pœna peccatorum, quæ antecesserunt, siue ipsa peccata vera, siue præsumpta sint, ut patet in excommunicatione, & irregularitate, quæ nascitur ex delicto. Aliquando uero nullum peccatum habent annexum, ut cerne re licet in bigamia, & in alijs irregularitatibus.

^c 5. Tho. 2. 2.
^{q.} 185. artic. 2.
ad 2.
^d 1. Tim. 3. &
Tit. 1.

INTEREST autem multum inter impedimenta, quæ sunt a iure Pontificio, & ea, quæ sunt a natura: quæ enim sunt a iure Pontificio, possunt

possunt auctoritate Pontificis maximi tolli, ut si ipse promotus, **A** sit excōmunicatus, aut irregularis. At uero, quæ sunt a natura quædam nequeunt ab ipso Pontifice tolli, ut de furioso, muto, & paralytico constat: quædam cōdonari, ut patet ex eo, qui corpore uitiatus est; licet enim non possit eum Pontifex sanare, poterit tamē illi facere potestatem suscipiendi ordines sacros, & fungendi munere Episcopali, quamuis id magna ex parte non expediat, hincque merito iure Pontificio prohibeatur.

HIS ita politis, si quæramus quod tertio loco propositū est, an hæc peccata, & impedimēta, de quibus diximus, necessario sint semper detegenda; Respondemus, illud in primis animaduertendum, **B** hoc negotium, quod in Cōsistorio geritur, non pertinere ad fraternam admonitionem, quæ secreto faciendā est ad correctionem proximi. ^a Non etiam ad iudicalem actionem, quia iuris proprii hic non fit persecutio. ^b Non item ad accusationem, quia hic non intenditur uindicta legis. ^c Sed spectat ad canonicam denunciationem, cum exerceatur ad damnum uitiosum, quod ex illius uitiosa promotione sequi possit. ^d Quare cum quæramus, qua ratione debeat se Cardinalis prudenter gerere ut muneris suo satisfiat; Respondemus, illud primum & uniuersum spectandum, ut nulla praua affectione, aut similitate ductus, sed communis tantum utilitatis studio, sanctoque Zelo permotus in his se habeat ea prudentia, & dexte **C** ritate, quæ Cardinalis muneri conueniat.

QUAPROPTER ut rem, nō quidem præcise, sed qua cōmodo relicta ratione persequamur, dicimus, si ea, quæ obstant promotendo, occulta sint crimina, de quibus supra diximus, quæ scilicet ipsi tñ, & paucis forte aliis domesticis solo exēplo nocere possunt, Rei publicæ autē detrimentum sua natura non afferunt; tunc charitatis ac iustitiæ officium exposcere uidetur, ut nō eo in loco corā aliis, sed priuatim per secretā admonitionem cum eo agatur. ^e nisi forte usq; adeo in us esset implicitus atque inueteratus; ut admonitione etiā sæpius repetita, nulla emendationis spes illius esset expectanda. **D**

VERVM TAMEN illud est, quod cum de eo nobis sit sermo, qui iam nominatus fuit in Cōsistorio, & de quo relatio facta ex more a Cardinali proponente, cumq; post præconizationes, & pronūciationes factas instet tempus providendi Ecclesiæ, & deliberationis sumendæ, nec res patiat̄ longiorem moram, aut locum concedat priuatæ admonitioni; propterea ex sententia Doctorum affirmari posse uidetur, si crimina non modo sint uera, & quæ probari possint, sed etiam ita graua ut legitime eū ab Episcopis alii muneris susce-

^a Matt. 18. 5.
^b Th. 2. 2. q. 33.
^c In nihil. ff. de act. & obl. § 1. Inst. de act.
^d S. Tho. 2. 2. q. 68. ar. 1. Silu. in verb. accusatio. in princ.
^e Abb. in cap. nouit. de iudi. nu. 57. & seq. Sotus de ratione tegendi secreti. membr. 2. q. 7.

^e S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 6.

A susceptione debeant arcere, tunc ne aliàs ille, qui indignus, & inhabilis est, in Episcopum promoueatur cum Ecclesiæ detrimēto; debe re Cardinalem in Cōsistorio ea quamuis aliis occulta denunciare, ^a si alia uia non adsit ad damnum publicū, quod instat, vitandum, cum huiusmodi denunciatio fiat Papæ, qui eo loco nō ut iudex, sed ut Pater, & Pastor est deliberaturus qd̄ melius, & utilius erit. ^b Quæ ratio in aliorū ordinum criminibus idem obseruandum esse, multo magis suadere uidetur, & præsertim ubi publicum detrimentum inde manare posset: quandoquidem eiusmodi crimina tanquam hostes, qui moribus insidiantur, & disciplinam labefactare contendunt procul arcenda sunt. Cuius rei exemplum non alienum legimus in Actibus Apostolorum, ^c quando filius sororis Pauli infidias secretas, & coniurationem plus quam quadraginta virorum cōtra Paulum ad Tribunal detulit, qui sapienter admodum & periculo prouidit, & Paulum ab insidijs liberauit. Non negamus tamen tam varias, & graues posse in huiusmodi casibus circumstantias concurrere, ut vix quidquam absolute, ac perpetuo diffiniri possit. ^d Vnde consulendum potius censemus, ut, quando casus accideret, omnia maturè, & sapienter circumspectantur, & charitate duce, quæ cuncta utiliter dirigit, & publicæ utilitati, & proximi famæ, quo ad eius **C** fieri poterit, consulatur. ^e

HÆC de ijs, quæ ad Episcoporum creationem pertinent, quæ pari ratione quid in Cardinalium promotione sentiendum sit, satis declarare possunt, eo adiecto, quod supra tetigimus, & veteris solet esse instituti, nosq; ætate nostra usu receptum vidimus, ut cum ad sacrum Cōsistorium de habenda promotione Cardinalium a summo Pontifice refertur, inuitentur etiam Patres omnes, qui adsunt, ut si quid illis commune faciendum occurrerit, liber illis aditus in priuatum eiusdem cubiculum pateat, antequam præstituta dies novos Cardinales creandi, & promulgandi adueniat. Quod quidem cum in posterum obseruandum esse sit sperandum, facilius hinc difficultatibus & periculis illis occurrere poterit, quæ turbas interdum excitare possent, si coram aliis eadem essent proferenda.

^a Natarr. in Manual. c. 18. nu. 30. & num. 56. & cap. 24. num. 14.
^b S. Tho. quod lib. 11. artic. 13. S. Antonin. 2. pat. tit. 9. c. 6. § 4. uerf. item quæritur.

^c Act. 23.

^d S. Tho. in d. quodlib. Gabr. Biel. in canon. Missæ lect. 74.

^e S. Antonin. ut supra.

PARS III. QVÆSTIO III.

Si quis consilium a viris peritis accepisset, licere sibi certis de causis aliter in Consistorio de re proposita respondere, quam conscientia diceret, an defendi mereatur.

QVÆST. XXVIII.

QUISVIS cogitatione secum illa repetet, quæ aliàs a nobis de petendi consilii necessitate, atque utilitate tractata fuerunt, videatque totam fere hanc disputationem nostram in eo potissimum versari, ut de rebus gerendis recta, ac fidelia consilia capiantur, non poterit non maxime Cardinales illos commendare, qui in rebus grauibus, & difficilibus antequam sententiam suam in Consistorio proferant, viros probitate, & scientia præstantes sibi adiungunt, quorum consilio iudicium suum maturè instruant, & muniant: siquidem Cardinales ipsi, ob susceptum cum iuramento munus, non possunt non aliquo modo erga id, quod agitur, affecti esse: unde cautius est, quid alii sentiant, explorare, cum dici soleat, homines plus in alieno negotio videre, quam in suo.

^a Senec. epist. 109.

Cum igitur ab homine nihil amplius ad vitandam culpam exigi posse videatur, quam ut veritatis studio præeunte, omnem quantum in se est, diligentiam adhibeat, ne labatur: utique in re dubia, & accipiti, qui doctos, probatosque viros consulit, satis muneri suo fecisse existimandus est, cum regula sit, magistris artium ac peritis concedendum esse, præsertim in foro animæ, in quo bona fides, & mentis sinceritas potissimum spectari solet.

^b Valer. Max. lib. 8. c. 12.

VERVM quoniam uarie consilium hoc, de quo agitur, & requiri, & præberi potest, ideo diligenter considerandum putamus, quid a viro perito consilii causa petatur, & quid ab eo respondeatur. Nam si id petatur tantum ut consulat, an Senatori, qui sententiam in Senatu diciturus est, liceat propter aliquas, quæ extrinsecus se offerunt, rationes, aliter respondere quam sibi conscientia in eo, quod agitur, diceret, veluti quod uereatur se nihil profecturum, aut inde inuidiam sibi,

aut

- A**, aut odium Cardinalium comparatum iri: siue Principem id ægre laturum, aut aliquid huiusmodi. Et consultus ab eo respondeat utique id ei licere: Nobis quidem uidetur magnopere verendum esse, ne illud in eos accommodetur, quod Saluator noster dixit: *Si cæcus ducat cæco præstet, ambo in foveam cadunt.* ^a Nam cum dicant Apostolus *Omne quod non est ex fide, peccatum est,* ^b id est omne, quod contra conscientiam profertur, ^c quamuis etiam ex ipsa rei ueritate, ac natura sua rectæ rationi non repugnaret, peccatum esse, ^d hinc sequitur eum qui aduersus conscientiam loquitur, semper peccare, nec excusari aliorum quantumuis peritorum consiliis, aut argumentis: ^e nam in his, quæ pertinent ad fidem, & bonos mores, erronea opinio cuiusvis etiam præceptoris sui, nihil prodest, quamdiu constiterit eam erroneam esse, & prauam, nec ignorantia ullo pacto excusat, nisi sit inuincibilis, ut aiunt; qualem difficillimum est credere posse illam esse, de qua agimus, cum facile omnes intelligant, malum esse metiri, & contra conscientiam aliter dictantem agere. Unde, cum in casu proposito Cardinalis satis sciat, se pro ratione muneris sui etiam cum iuramento obstrictum esse fideliter respondere, quod sentit; idcirco nullius contrarii consilii; aut honestæ rationis extrinsecus accedentis prætextu defendi potest, ut sibi ipsi, & summo Pontifici mentiatur.
- C**, Si uero petitur a perito consilium, an liceat Senatori aliter loqui in Consistorio, quam prior ei conscientia dictabat; exempli causa, quando is, qui rem in Consistorio tractandam secum iam examinauerat, & quid responsurus esset pro animi sui conscientia deliberauerat, nolens tamen plene iudicio suo fidere, animi sui propositum cum probatis uiris communicandum putauit, qui illum uariis argumentis in contrariam partem pertraxerunt: si hic quærat, an tuto ei liceat, priore conscientia deposita, hanc nouam induere: Dicimus in primis animaduertendum esse, quod sicut qui medici officium suscipit, si medicinæ disciplinam ignoret, reum illum cuiuscumque detrimenti constitui, quod ex illius culpa sequeretur, nec ob ignorantiam, illum excusari, qui munus aggredi non debuit, cui ob eundem impar erat; sic Consiliarios Principum non propter quamlibet imperitiam a culpa uindicari, cum honoris gradus ab illis susceptus, uti alios splendore, & dignitate antecellit, ita singularem in iis tum bonitatem, tum prudentiam, tum scientiam, ac rerum cognitionem profiteri videatur.

^a Matt. 15.

^b Rom. 14.
^c Gloss. libid.

^d S. Thom. 1. 2. q. 19. art. 5.

^e S. Th. quodlib. 3. q. 12. art. 26 & 27.

^f S. Th. quodlib. 3. q. 4. artic. 10.

QVONIAM tamen est humanæ prudentiæ infirmitas, & rerum, quæ accidunt, tam multiplex uarietas, atque obscuritas; tum hominum, cum quibus agendum est, fallacia, & simulatio, ut facile sit

ea,

ea, quæ falsa sunt, ueritatis specie adumbrari, hominesq. in his di-
gnoscendis hallucinari: ideo probatum semper fuit a uiris, etiam
sanctis, optimum esse aliorum opiniones & iudicia inuestigare, præ-
sertim in rebus grauibus, & difficilibus, quorum rationibus, & sua-
sionibus auditis, si quis sententiam mutet, tantum abest, ut hoc ei
ullo iure prohibeatur, ut immo dici soleat, posteriora consilia salu-
briora esse, & sapientis esse, sententiam in melius emendare: quod li-
bri retractationem sanctorum Patrum docent. Ea siquidem huma-
næ conditionis est ratio, ut cognitionē suam a sensibus hauriat, &
& cum noua quotidie phantasmata generentur, uaria etiam in no-
bis de iisdem rebus consilia, & deliberationes gignantur, quæ non
ideo mendacium, aut fallaciam ullam arguunt in iis, quibus ea con-
tingunt. b

ACCEDIT quòd, cum ueræ rerum rationes, & causæ plerūque
inuolutæ, & abdite nobis sint, necesse est, ut meditatione paulatim
progrediamur, & quasi ex obscuro loco in lucem emergamus, &
quæ antea non animaduertimus, ipsa peruestigatione, aut inue-
niamus ipsi, aut ab aliis oblata in noticiam nostram perueniant.

QUANDO igitur Senator sententiam in Consistorio dicturus,
sibi persuasum habet, negotio, quantum uires suæ patiuntur, ex-
penso, id quod tunc sentit, publicæ utilitati, & Sedis Apostolicæ
dignitati conuenire, nihil est quòd prioris conscientia, quam ut
errantem deposuit, scrupulis agitetur, dummodo quod tunc dictu-
rus est bona fide, sincera mente, fidelique consilio pronunciet: Si-
cut enim uiator, qui uidet se ab itinere certo aberrare, si incidit in
homines regionis illius peritos, libenter illos consulit, receditque
a uia, quam imprudenter ingressus fuerat, & paret eis, qui uiam re-
ctam demonstrant: essetque sane ineptus, si non pateretur se ab il-
lis commonefieri, uelletque de industria in errore permanere; eodē
modo Senator, qui in dando consilio, a rectæ rationis tramite decli-
nat, simulatque alicuius rationibus, & argumentis in uiam cer-
tam reducitur, non solum potest a priore sententia discedere, sed
erit profecto in culpa, si in ea amplius audet persistere: tantumque
abest, ut ea de causâ scrupulis pungi debeat, ut quemadmodū, qui
uenenum mortiferum sumit, quod salutare medicamentum esse
purabat, ubi primum rem nouit, non solum uenenum a se reicit,
uerum etiam grauitè peccaret, si potionem ipsam bibere uellet; ita
qui consilium aliquod Reipublicæ utile existimabat, si uidet postea
perniciosum esse, nō solum sine scrupulo potest ipsum reicere, ue-
rum etiam uiolabit sine dubio officium, & fidem, eritq. supplicio di-
gnissimus

A gnissimus si in eadem sententia perseverat: immo qui mordicus il-
lam teneret, ut consuleret honori suo, non satis consuleret saluti
animæ suæ: quæ, cum supremum bonorum humanorum gradum
obtineat, longe honori ipsi, qui bonis externis annumeratur, est an-
referenda. a Ut enim si quispiam uendens stannum, illud imprudens
tamquam argentum uenderet: statim, si vir bonus esset, emptorem
cōuenire, illiq. rem patefacere, & pretium restituere deberet: ita Se-
nator, qui cōsiliū temerarium, aut periculosum dedit per impru-
dentiam, cum optimum & salutare dare uellet, non solum tenetur
illud abijcere, sed etiam detrimentum, quod intulit, resarcire, aut
B quod inde sequi potest, si res adhuc est integra, & officio optimi vi-
ri fungi uult, quo ad potest, debet emendare.

SED nolumus iam de re tã perspicua plura facere: si enim
quilibet homo priuatus, iure naturæ, cum consilium dat, tenetur il-
lud fidele dare; quanto magis Senator præstare id debebit, ad quē
ex officio pertinet sententiam dicere, cuius prudentiæ Princeps Rē-
publicam committit: cuius demique auctoritate, non unius tantum,
aut alterius hominis salus, sed totius Reipublicæ splendor, & digni-
tas plerumque continetur? Itaque constat, iam, Consiliarium, qui
penitus re cognita, & perspecta, uidet se deceptum fuisse, non solū
C posse, sed etiam debere a sententia discedere. Quod quidem multo
magis affirmandum esset, quando propter negotij difficultatem,
numquam antea Senator in certam, & deliberatam ea de re senten-
tiam descendisset: sed perplexum se sentiens, animi sui consilium su-
spensum semper retinisset, & demum re cum alijs sapientibus cō-
municata, præsentem deliberationem tamquam tutiorem, & san-
ctæ Ecclesiæ salubriorem suscepisset.

Ex quibus patere potest, ea, quæ initio cōtra asserbantur, nihil
rei nostræ refragari, cum duplex sit consultandi ratio homini tri-
buta: altera intrinsecè, qua intimos animi sui sensus expendit, ac ra-
tione dictante, intelligit fidem fallendam non esse, officium præ-
standum, neminem lædendum, numquam peierandum, & alia his
similia: altera extrinsecè, cum ab amicis, a peritis, & a Consiliarijs
D exquiritur, quidnam factū opus sit. In quibus igitur rebus, primum
illud consilium præcedit, cum sit tutum & indubitatum, tamquam
diuina prouidentia omnibus patefactum, regulariter non est opus
alterum istud extrinsecus scrutari.

Sed si petatur, & diuersum a priore illo inueniatur, & nihilomi-
nus præcedens illud adhuc firmum, & constans in priore propo-
sito rem ita uere & recte se habere persistat, tunc non est dubium

a Arist. 1. Me-
taph. c. 1. & 1.
Poster. c. 14.

b Dec. in l. ne-
mo potest mu-
tare de reg. iur.
& Cagnol. nu-
mer. 4.

a S. Tho. 2. 2. q.
73. art. 3.

hoc postèrius nihil faciendum esse, & priori illi tamquam veriori, ac fideliori, & cœlesti lumine mentibus nostris inferto, postponendum esse.

QVARE in casu proposito, cum sibi conscientia consulat, quid sit faciendum; ea sibi permanente, quodcumque aliud extrinsecum consilium secus nos operari suadeat, tamquam iniustum, & fallax reiiciendum erit. Poterit tamen, immo debet (ut dictum est) Consiliarius mutare sententiam, cum occurrunt rationes, quæ mentem conuincunt, & ostendunt id, quod antea improbabat, aut verius, aut saltem probabilius esse. Itaque quemadmodum qui sedet, quamdiu sedet, non potest deambulare: at uero potest qui antea sedebat, modo surgere, & deambulare: eodem modo Consiliarius ipse, quamdiu probat sententiam aliquam, non potest contra illam uerba facere: ualet tamen sententiam mutare, & tunc poterit, immo debet, mutata sententia, aliter ac antea sentiebat, consilium dare.

NON obstat quod dicebatur, Peritis in arte credendum esse; quoniam id intelligi solet, quando ipsi secundum regulas artis loquuntur, quam profitentur; non autem ubi secundum proprium sensum

respondent, at nullus peritus legis diuinæ, aut sacrorum Canonum, dicit à Theologis permitti, ut quando alicuius

iudicium requiritur, liceat ei aliter loqui, quam

sentiat; hoc enim mentiri esset, & fallere. Aut

etiam admitti ea regula non solet, quan-

do peritiores alij oppositum re-

spondent; nam ubi plures in

aliam opinionem con-

currunt, illis potius est de-

feren-

feren-

dum, prout in casu nostro est

manifestum. ^b

^a Abb. Felin. Dec. c. propo. siffi. de probat.

^b Socin. regu. 392. in uerb. peritus Nauarr. in Manual. c. 27. nu. 288. Spec. tit. de probatio. §. fin. col. pen.

A PARS III. QVÆST. III.

Quando res proposita, Cardinali dubia videtur, quæ partes illius esse debeant.

QVAM dubitationes, quæ in rebus deliberandis uersari solent, dupliciter considerari possunt; Primo prout comprehendunt multos simul, inter quos propter iudiciorum varietatē, dissimilitudinemque opinionum, non facile de eo conuenit quod proponitur. Veluti an aliquid sit faciendum, aut non faciendum: siue an hoc, uel illo modo sit peragendum. Secundo, prout pertinere possunt ad singulos eorum, qui respōsuri sunt, quatenus eorum mens in eo, quod quaeritur, perplexa, & suspensa deprehenditur: nobis in præsentia de hac secunda parte, quæ uarias difficultates continet, plenius differere propositum est; nam de prima superuacaneum uidetur disputationem ullam attexere, cū iuris cōmunis regula satis sit nota, atque usu etiam in sacro Consistorio recepta, ut, quod a maiori Collegij parte probatum fuerit, id ratum habeatur, a quibusdam exceptis casibus a Doctoribus relatis, qui ad rem nostram non pertinent. ^b

DE secunda igitur parte locuturi, illud primum animaduertendum putamus, quid proprie dubium dicatur. Ad quod generatim loquendo, responderi a quibusdam solet; quidquid certū & exploratum non est, id dubium haberi posse, licet illius aliqui sint gradus, prout inferius dicemus. Qui etiam addunt dubitationis campum latissime patere, & in omnes fere materias ui sua protendi, nō ratione rerum ipsarum, sed humanæ imbecillitatis infirmitate, quæ eas, ut oporteret, intelligentia consequi nō ualet. Illud quoque ad momentes, tria esse nomina, quæ idem sonare uidentur, & ideo confunduntur a multis, cum tamen diuersa sint, quod est obscurum, difficile, & dubium: quæ si idem essent, cur diuersis nominibus, ut ait Iustinianus, appellarentur? nam & ex contrariis illorum uocabulis, diuersa ea inter se esse constare dicunt, cum obscuro opponatur clarum, & difficili facile, & dubio certum.

AIUNT igitur obscurum uersari in uerbis, iuxta illud tritū: *Breuis esse laboro, obscurus fio*: difficile in sēsu rei, cū Aristoteles difficultia

QVÆST. XXXI.

^a I. quod maior. ad municip. l. aliud. §. referunt. de regul. iur. c. 1. de his, quæ fiunt a maiori par. ^b Fel. ca. cum omnes. de cōstit. nu. 15. ult. que ad 19.

^c I si idem. C. de codicil.

^a Arist. 2. Me-
taphy. in prin.
^b 2. Pet. 3.

ea uocet, quæ sunt a sensibus remota: ^a & S. Petrus in Epistolis Pan-
li quædam esse intellectu difficilia affirmet. ^b At dubium oriri ex ra-
tione rei, quæ cum nobis ignota sit, parit ambiguitatem. Verum
nos cum videamus hanc differentiam ad ea potius pertinere, quæ
scripto, & litterarum contextu continentur, & interpretatione in-
digent, de quibus raro accidit in Consistorio disputari: nostras aut
quæstiones ad humanas potius actiones, & negotia gerenda perti-
nere, de quibus deliberandum est: eandemq. modo traditam diffe-
rentiam, non ita semper etiam in Legum, aut Constitutionum, si-
ue contractuum interpretationibus obseruari, sed promiscue alter-
rū pro altero sæpe accipi; propterea his omnis ad rem nostram de-
scendentes dicimus, cum Senatus, & Collegia: ob id conuocentur, ut
ea, quæ propter varias multorum rationes, quæ in materia probabi-
li facile existunt, dubia uideri poterant, multis in vnum collectis, ac
rationibus utrimque excussis, & examinatis, id quod utilius futurū
sit, deliberetur. Idcirco hoc primum Cardinali ad dicendam senten-
tiam in Consistorium accersito curandum videtur, ut negotio quā-
tum ei licet bene cognito, certum, deliberatumq. de eo suffragium
ferat, nec dubitationes dubitationibus addat, sed conetur potius, re
secum diligenter examinata, cum aliis etiam, si opus fuerit, commu-
nicata, auditjsq. deinde aliorum, qui eum precedunt, sententijs, nō
dubitanter, quo ad eius fieri poterit, sed asseueranter quid de re
proposita sentiat, pronuntiare.

SE D quoniam plerumque varias ob causas animus in contra-
rias partes distrahitur, & non potest alteri parti firmiter inhaerere,
antequam longius progrediamur, opere pretium erit, nunc nonnul-
la, quæ huic disceptationi congruunt, obseruare.

PR I M V M, sicut in rebus speculatiuis est scientia, ^c quæ indi-
cat, intellectum alicui rei per certas, & probatas causas, firmissime
adhærere, ^d cuius contrarium est inscitia, seu praua, quam vocant,
dispositionis ignorantia, quæ non quidem priuationem omnē co-
gnitionis, sed errorē infert; ^e & sicut est medium quoddam inter
hæc duo extrema, quod latissime patet, & varijs nominibus appel-
latur, prout mens magis in vnum extremum, quam in alterū incli-
net, sic in practicis actionibus, de quibus deliberandum est, sunt sen-
tentia hominum, tamquam extrema, eademq. firmæ, & stabiles,
ueluti aliquæ omnino faciendum, vel nequaquam faciendum esse,
Et est quidam status medius, qui item uariis est, & multiplex, &
uaria etiam obtinet nomina, prout intellectus practicus uariis mo-
dis refertur ad ipsa extrema.

Aliquando

^c S. Tho. 1. par.
q. 1. art. 4. & in
1. 2. q. 54. art. 2.
^d S. Tho. 2. 2. q.
1. art. 4. Arist. 1.
Post cap. 12. &
Ethi. lib. 6. c. 3.
^e S. Tho. 1. 2. q.
76. art. 2.

A Aliquando enim nō veniunt in mentem rationes, sed occurrunt
testimonia hominū: & hæc est fides humana, cuius licet nonnum-
quam tanta sit uis; ut nulli fere dubitationi locum relinquat; attam-
en sunt huiusmodi testimonia magna ex parte incerta, & quibus
potest subesse falsum, immo ex sui natura sunt uelut rationes pro-
babiles, quibus alii plus, alij minus tribuūt; ex quo illud sequitur, ut
alii credant rem esse ueram, alii dubitent, alii omnino dissentiant.

Aliquando mens ipsa acriter tendit in alteram partem, sed quia
rationes, quibus commouetur, non sunt ita firmæ, ut omnino con-
uincantur, timet ne pars contraria sit uera: ^a & hæc est opinio.

B Aliquando ipsa mens comota, ut fieri solet, aliqua coniectura, uel
ratione non admodū firma, non nihil in alteram partē propēdet, &
tūc est suspicio, cuius etiam aliqui sunt gradus pro rerū uarietate. ^b
Aliquando licet rationes, & argumenta ex altera parte extant, oc-
currit tamē ex altera, ratio aliqua leuis, quam dissoluere intellectu
nequit, teneturq. mens ipsa uelut laqueis quibusdam irretita: qui-
bus nullo modo se potest explicare. & hic est scrupulus.

Et tandem aliquando rationes æquales utrimque se offerunt, ita
ut animus non magis in unam, quam in alteram inclinet partē, &
tunc oritur propriè dubitatio, ad cuius tamen substantiam, sicuti
C non id semper necessario requiritur, ut æquales omnino tamquam
in statera hinc inde urgeant rationes (nam poterit esse maxima, &
maior, & minor dubitatio) sic nec cuiuslibet contradicentis senten-
tia rem semper dubiam reddit; nam alia multa expendenda sunt, ut
dubia res dicatur: immo ubi cōmunis extat Doctorum opinio, res
amplius dubia dici non solet. ^c

Quando igitur ab illa pugnantium inter se rationum æqualitate
disceditur, quoniam tūc ad eos gradus modo narratos res redigi ui-
detur, qui suis inter se uocabulis sunt distincti; ideo nunc dubitatio-
nem appellare uisum fuit eam, quæ ad summū quasi apicem ambi-
guitatis peruenit, cum frequenter contingere soleat, ut Consiliarii
adeo hac perplexitate implicati inueniātur, ut quo se uertant non
habeant. Quare ut quæstiones in Themate proposito dissoluamus,
oportet prius inquirere causas huius ambiguitatis, & si fieri potest,
remedia ad illam depellendam adhibere. Deinde si tanta fuerit du-
bitationis uis, ut nullo modo depelli queat, opere pretium itē erit,
partes eo tempore ipsius Consiliarii ita dubitantis explicare.

HÆC igitur dubitatio, de qua modo agimus, ex uariis causis ma-
nare potest. Ac primum quidem oritur nonnumquam ex earum
ærum ignoratione, de quibus deliberandum est: quod caput cum

^a S. Tho. 2. 2. q.
2. art. 1.

^b S. Tho. 2. 2. q.
60. artic. 3. S. An-
tonin. 1. par. tit.
3. cap. 10.

^c Putens decif.
233. nu. 3. in 3
par.

late pateat, & quædam sint, quæ omnino scire ad Consiliarij officium pertineat quædam etiam ignorare iusta sit excusatio; & rursus quædam sint, quæ Consiliarius antea secum meditari, quædam demum, quæ cum alijs viris prudentibus, multarumq. rerum usu peritis communicare debeat, antequam ipse in Senatu sensum suum pronunciet, & alia huiusmodi multa, quæ ad articulum hunc cognitionis rerum, de quibus tractandum est, spectant, cum ea proprio loco a nobis comprehensa fuerint, hic repetenda non duximus, sed Lectorem eo reuicimus. ^a

^a Quest. 31. & in conclus. oper.

P O T E S T & hæc dubitatio ex ipsismet rationibus oriri, quæ utrimq; probabiles occurrunt: sæpe enim contingit, ut parem vim habere videantur: distrahiturq. tunc animus Consiliarii in deliberando, utrum hanc, an illam partem amplecti debeat.

R E F E R T item causam nonnumquam huic dubitationi attentissima, & acerrima cogitatio rerum, de quibus est futura deliberatio. Nam licet vtilissimum sit rem attente meditari, tamen hoc ipsum si nimium sit, tatum abest ut prosit, ut sæpe noceat, & dubitationem, quam depellere debebat, augere soleat. Quemadmodum enim cibus moderatus necessarius est ad vitam tuendam, idem vero si multus est, affert graues morbos, & sæpe mortem ipsam; eodem modo commentario, licet magnum pondus habeat ad dubitationis tenebras depellendas, & ueritatis lumen patefaciendum, tamen eadem sine dubio & tenebras affert, & lumen extinguit, si nimia est, & non statuitur modus ipsi indagatiõni ueritatis.

P L E R U M Q U E etiam hæc ambiguitas ex uariis perturbationibus dimanat, quæ mentis aciem obtundunt. Cum enim Consiliarius ira, aut cupiditate incitatur, non bene potest, quid magis expediat, perspicere: ex quo illud sequitur, ut dubitet, iamq. hoc, iamq. illud probet, aut, quod deterius est; aliquid animo concipiat quod e re sua sit, atque nonnumquam Reipublicæ commodis anteponendum putet.

S V N T præterea aliqui tales natura ipsa semper dubii; quin & acuti uiri hoc incommodo sæpe laborant; vident enim undique varias difficultates, quare in deliberatione conflantur: in nonnullis etiam sunt quædam animorum imbecillitates, quæ huc, & illuc leui cogitationum uento agitantur; unde hi quasi rerum incerti, ac suspensi, semper pendent, ab omnibusque facile in utramuis partem deflectuntur & persuadentur.

S V N T & aliquando hæc dæmonum uexationes, qui hominis spiritum perturbari, atque estu mentis perpetuo fluctuare cupiunt.

QVA-

Q V A P R O P T E R ad has perplexitates eximendas, uaria fuerunt quandoque a sapientibus remedia proposita: ^a sed sicuti periti medici solent pro morborum varietate peculiaria pharmaca adhibere; sic existimarem nos optimum esse singulas dubitationes accurate introspicere, ut certioribus possint prædijs curari.

^a Nauarr. in Manual. c. 27. nu. 285. & seq.

N A M si Consiliarius, eas inde profluere sentiat, quod scilicet in utramq; partem pares se offerant rationes, poterit tunc rationes ipsas inter se conferre, & tamquam in libræ lanceis impositas, utraque alteram deprimat, considerare, & singulas circumstantias accuratè secum recensere, atq; ex pluribus siue honestis, siue utilibus, seu fini accommodatis, eam partem deligere, in qua aut maior honestas, siue utilitas, siue rerum conuenientia iudicaretur.

S I autem ex repetita nimis cogitatione hæc dubitatio pendeat, cautio erit, ad euitandam affectatæ sapientiæ suspicionem, ut consideret res, de quibus Princeps ad Senatum defert tales non esse, in quibus opus sit demonstrationibus mathematicis, sed satis esse, si in huiusmodi genere negotiorum, ea, quæ probabilia sint, adducatur, & quibus meditandis, quantum satis est temporis impertitum sit; ne alioquin quod alijs negotijs spatium debetur, in hoc uno iniuste occupetur.

^b Aristot. Ethic. c. 3.

R V R S V S, si ex mentis perturbatione dubitatio oriatur, illud erit maxime necessarium, ut Consiliarius composito, & tranquillo animo ad dicendam sententiam accedat, cum absurdum sit, eum, qui difficultates propositas, ac controuersiarum fluctus sedare debet, eo ipso tempore maxime anxium, ac curarum æstibus laborantem deprehendi.

S I N vero hæc sit potius naturalis animi imbecillitas, & inconstantia, difficile putamus huic ægritudini remedium adhiberi posse, sed cum hoc morbo uix credendum sit; laborare eum, qui in summum magistratum a supremo, ac sapientissimo Principe est cooptatus, non est cur in conquirendis remedijs multum operæ impendamus, sat erit (si quid aliquando eiusmodi acciderit) ut ille uiros prudentes, maturos, ac fide præstantes sibi adiungat, quorum iudicio, atque consilio animum ex his dubitationum nodis euoluat.

D E his vero, qui dæmonis insidijs agerentur, quid aliud dicemus, quam ut orationibus ad eum frequenter confugiant, per quem fracta sunt tartara, & qui potestates aereas diliecit?

R E S T A T nunc inuestigare, quid, si his ipsis, aut etiã ualidioribus remedijs adhibitis, adhuc Consiliarii animus pendeat, nec ra-

L 4 tionem

tionem vllam, qua sibi in sententia certa proferenda satisfaciatur, A
prorsus inueniat.

C E R T E tunc primum inspicendum censeremus, num re ve-
ra dubitet: non enim semper qui non omnino assentitur, uero & p-
prie dubitat, ut patet ex his, quæ a principio diximus. Quare tunc,
ut aptius respondeat, uidetur suus cuique gradui locus dandus ef-
se: ita ut, qui eum audiunt, & post illum dicturi sunt, uideant pla-
ne illum aut dubitare, aut opinari, sine etiam scrupulo aliquo tan-
gi, unde & ipsi sententiam suam certius confirmare queant.

S I autem re uera dubitat, tunc illud tamquam subsidiarium au-
xilium non abnegamus, quo veteres ufos esse scimus, ut, *Sibi non li-* B
quere, Cardinalis respondeat, adiectis tamen nonnullis obseruatio-
nibus proprio loco a nobis explicatis.

a In quest. 37.
& 41.

S E D præterea hoc unum addimus, ut quando scilicet animum
suum perplexum esse, ac secum pugnare intelligit, tunc Cardinalis
mentem suam in Patrem luminum reflectens, cogitet quem calcul-
lum in re deliberanda esset positurus, si secretum ei esset suffragiū
ferendum, & tunc idem clara uoce pronuntiare, ac profiteri non
vereatur, quod clanculum esset probaturus. Illud tamen ad-

uertens, ut dubitationem, qua antea detinebatur, que-

rat ab animo suo expellere prius quam senten-

tiam ferat, simulque studeat sibi in mentem

inducere, aut certe opinari, eam par-

tem, secundum quam suffragium

ferre statuit, ueram esse, alio

quin conscientia du-

bis contraue-

niens,

peccato se inuolueret, ut

Doctores affirma-

runt. b

b Nauarr. in
Manual. c. 27.
nu. 231.

PARS

A PARS III. QVÆSTIO V.

Quando res graues ex improuiso proponuntur, quid Cardi-
nali sit agendum.

B

V M ad suscipiendas de negotiis grauibus, ac dif-
ficilibus deliberationes, multa opus sit animad-
uersione, diligentiq. examinatione, tum ueteri-
bus rebus repetendis, tum præsentibus inquirendis,
tum et futuris prospiciendis; & reliquis, ut oportet,
circûspiciendis, quæ oia morâ aliquam, & cū
stationem exposcunt; unde ab antiquis dictum est, *Consiliari tarde*
oportere, a propterea duplex a sapientissimis uiris excogitata ali-
quando fuit ratio, sacro Cardinalium Collegio accommodata, ut
qua decet maturitate, cuncta, quæ grauiora essent, decernerentur.

QVÆSTIO
XXX.

a Arist. 6. Ethic.
cap. 9. Plato in
Protagora post
prin.

ALTERA erat, ut quod sacrum Concilium Tridentinū de
promotionibus Episcoporum sapienter constituit, b itemq. de crea-
tione Cardinaliū a præcis usq; temporibus obseruatum comperi-
mus, c relationes scilicet in uno Cōsistorio fieri, in altero de illis iu-
diciū ferri, idem & in aliis difficilioribus negotiis obseruaretur.

b Sess. 24 de re
form. c. 1. uerfi.
(omnes uero.)
c In lib. 1. Ce-
rimon. sect. 8.
c. 2. & seq.

C

Quandoquidem id nō solum iis, qui responsuri sunt, maxime pos-
set conferre ad maturiora consilia proferenda, verum etiā ex illo-
rum, qui res deliberandas proponunt, commodo futurum esset, ut
deseruescente illorū erga inuenta sua amore, in iis tuendis nō adeo
essent defixi, sicut auctores patiunt a se scripta refrigescere, ut me-
lius ea iudicent: & amplius, ut consilia ab aliis prolatis, diligen-
tiusq. inde a Principe expensis, posset is tāquam ex materia aptio-
re, maturiusq. preparata, reuocari, ac salubriorem deliberationē

D

inire: quæ etiam Cardinalis Papiensis sententia fuit, cum scripsit:
*Quod in uno Consistorio introducitur, uile est in altero decernendum re-
linquere ad grauitatem ordinis hoc pertinet, & ad uerius cognoscendum
prestat materiam; die una, aut altera interposita diligentius perquirendi
spatium dabit, ac ueluti in stomacho demissus cibus, sic tempore ipso co-
quetur consilium.* d Quibus ex causis a sapientibus uiris in consti-
tuenda Republica cautum fuisse scimus, ne eodem die disputaretur
de eo, quod propositum fuisset. e

d Card. Pap.
epist. ad F Gon-
zag. Car. Man-
tuan.

e Tho. Mor. in
Repub. Angli.
lib. 2. tit. de
Magistr.

ALTERA erat, ut non statim a principio Cardinalium sententia
tamquam firmæ, & certæ exquirerentur, sed primo loco omnium

rationes

rationes, & argumenta in medium tamquam in unum aceruum cōgererentur, indeq; sicut apes ex varijs floribus mel exugūt, ita singuli Senatores postea ex omnium rationibus, quid esset vtilius perciperent, & quasi ex ærario communi id sumerent, quod ad confirmandam, vel refellendam rem propositam magis pertineret, atque ita, dum vnusquisq; sibi ante oculos ponit non tantum quod ipse cogitauit, sed etiam quod alij meditati sunt, alter alteri esset auxilio: hincq. cumulatus omnes officio suo satisfacerent, & Princeps vberiore fructum ex illorum consilijs consequeretur.

HÆC igitur, aut alia eiusmodi, si in morem nostrum inducerentur, dubitandum non est, quin id, quod tractandum foret, & Consiliarijs commodius ad meditando, & aptius ad explicandum, & publicis rebus consultius ad deliberandum esset processurum.

VERVM quoniam alia in præsentia est, nec improbanda consuetudo, atq; interdum etiam ea emergunt negotia, quæ vllam uix patiuntur morā, atq; de illis statim constitui necesse est; in dubitationem nūc uenit, si aliquid eiusmodi occurrerit, quid Consiliariū facere oporteat, ex altera enim parte, urget iussio Principis, rei necessitas, temporisq. periculū, quæ celeritatem exposcunt: ex altera, conati id parere, quod uix conceperis, abortum minatur: immaturiq; fructus, & insuaues sunt, & facile marcescunt, uidemusq. sapiētibus uiris maturā in deliberādo inquisitionē semper placuisse, cū & de Catone legatur, a quod res diu, multumq. cogitatas in Senatū afferebat, & Thucid. dicat duo esse cōtraria cōsilio, festinationē, & irā, deliberādumq. esse diu quidquid statuēdū est semel. b Vnde & ab Imperatore Valētiniano sancitū fuit in hæc uerba: *Hac lege perpetuū credimus ordinandum, ut iudices, quos cognoscendi, & pronūciandi necessitas tenet, non subitas, sed deliberatione habita, post negotium sententias ponderatas sibi ante forment.* c Vnde illud: *In nocte consilium:* & quod S. Hieronymus ex Catone refert, *Sat cito, si sat bene.* d

ITAQVE duas magnorum virorū sententias hac in re proditas nouimus. Quarū prior est, quæ suadet, Consiliarium, qñ res uere grauis ex improviso proponitur, non statim ad illud inconsulto affirmandum proflire debere, quod nondum aut nouit, aut cogitatione digessit, instar illius, qui crudo adhuc stomacho cibos superiniectos concoquere nequit. Et quamuis res celeritatem uideatur exposcere, satius tñ censendum est, illud alijs, qui rem melius norint, diffiniendum relinquere, quàm fortuita oratione, quod non satis perceperit, decernere. e Omnia enim, ut ille ait, non properati clara,

A clara, certa, sunt, festinatio improvida, & cæca. a Nam si quando res difficilis ad consilium defertur, quæ sæpius disputationibus exagitata, adhuc in aliquorum animis dubitationem, ac perplexitatem relinquit, licet respondere Senatori, *Sibi nondum liquere?* cur quādo negotium arduum subito proponitur, quod mentem prorsus imparatam, incertamq. offendit, indecorū esse existimetur fateri, se ampliore ad statuendum spatio indigere? alioquin sicut dici solet, sententiam, non uisis actis, aut tam breui spatio, ut ea integrè, & quantum satis est, animaduerti non potuerint, non pronūciatam, nullā esse; sic qui negotii totius statum, conditiones, aliasque adiacētes circumstantias perspectas habere, secumque conferre non potuit, aiunt huius prioris sententiæ Auctores, non uidere se, quomodo integrum, sanumque de iis iudicium ferre possit.

Præterea, quemadmodum secundum corporis motum id dicitur præcipitari, quod ex superiore loco in imum peruenit, non gradatim descendendo, sed impetu quodam proprii motus, aut alterius rei impellentis præter debitum ordinem; sic metaphorice, præcipitatio dicitur in homine, e qui actiones nō congruēti ordine exercet; si quidem summum animæ est ipsa ratio, imum autem ipsa operatio, quæ corpore peragitur; gradus autem medij, per quos oportet hominem ordinatim descendere, sunt memoria præteritorū, intelligētia præsentium, solertia in considerandis futuris euentibus, ratiocinatio conferens alterū alteri, & docilitas, qua acquiescit aliquis sententiis Maiorum. Cum igitur hi sint tamquam gradus, per quos trāseundum est ad consilia prudenter capienda, propterea si quis hūc ordinem transfiliens, minimeque gradibus his seruatis, ad agendum præpropere feratur, in uitium præcipitationis labitur, quo nihil est magni discriminis consiliis magis inimicum. d

Posterior sententia est, quæ durū nimis, absurdumq. censet, uniuersum Senatū, qui uiris grauibus, ac rerū usu peritis constare solet, licet res subita, & improvisa proponatur, sic cōticescere, ut nihil eorū uocibus, quod ad rēfaciat, possit Princeps elicere, qui ut plurimum rem non omanino nudā, atque rudē, sed rationibus aliquibus rectam, atque munitā solet proponere, ex quo dicēdi cāpus potest se Consiliariis utcumq; offerre; ut aliquid apte pro eorū acumine, & solertia possint pronūciare, ne alioquin, si negotium silentio trasigatur, parū id Principis maiestati, & Senatus ipsius dignitati respōdisse uideatur. Et præsertim quoniam in consilijs capiendis uitium contingere potest, non solum ex præopera festinatione, sed etiam ex nimia cūctatione, & tarditate, ita ut prætereat rei agendæ oportunitas,

b Bart. l. prolatā. C. de sent. & interl. in fi. Fel. c. Ecclesiā a. de const. nu. 14.

c S. Tho. 2. 2. q. 53. art. 3.

d Liu. lib. 31.

a Cicer. de senect.

b Thucid. li. 3.

c I hac lege. C. de sent. ex breuitate
d S. Hieron. in epist. ad Pāmachium.

e S. Tho. 2. 2. q. 53. art. 3. ad 3.

a Aristot. 6.
Ethic. c. 9.

b Matth. 10.

tunitas, ut in Ethicis dicitur. ^a Quando ergo negotium instat, & tēpus urget, non videtur differendum esse consilium, præsertim cum Saluator noster dicat; *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini.* ^b

Non s̄ inter has sententias, extrema quædam fugiēda esse existimaremus: nam sicuti multi inueniri possunt, prout uaria sunt hominum ingenia, ætas, doctrina, consuetudo, rerumque usus, qui subita oratione prudenter de rebus propositis potuerūt respondere, & ingenii celeritate, ac diuturno rerum usu, petenti Principi satisfacere; sic multi etiā erunt, qui ad res dubias, ac difficiles, ex improviso diffiniendas, nō eque idonei erunt. Quapropter arbitremur in primis unicuique cōscientiam suam in omni negotiorū uarietate, & obscuritate ducem præferendam, & quod sibi satis commode perspectū esse senserit; id sincere secundum Deum pronunciandum. Quod uero nondum sibi compertum, aut nō satis examinatum intellexerit, in eo statū rei, temporisq. cōditionem attente perpēdere oportet;

& si negotiū eiusmodi sit, ut amplius differri non sustineat, sed sibi tam deliberationem exposcat, tūc sicuti in acutis, & repentinis morbis, ea, quæ statim in prōptu sunt, remedia, quamuis non ita certa, adhiberi solent, sic in re proposita, partes Consilijari vidētur, quod sibi ratio tunc dictabit, præfatione aliqua præcedente sibi non plene quæ necessaria essent, perspecta esse, sincere proferre; sic enim alter post alterū qui subinde dicturus erit, addēdo, differendo, indagando, atque in medium adducēdo, facile efficere poterit, ut quod initio obscurum videbatur, paulatim apertius, planiusq. reddatur.

Quod si res moram non incommode patiatur, rei q. grauitas maturam deliberationem exigat, minime fugiendum illud prudēti uiro existimaremus, quod ueteribus etiam in usu fuisse scimus, ut, *Sibi non liquere*; Et: *Se maiore ad deliberandum spatio indigere*, responderēt.

Homines enim quantumuis ingenii acumine valeant, non statim, & in tēporis momēto ea omnia, quæ ad rem pertinent, percipere possunt. Cum enim duplex modus intelligendi in creaturis reperiatur;

Alter Angelorū proprius, qui protinus sine ulla mora, & siue ullo labore res ipsas percipiunt per species adeo ipsorum intellectuui initio infusas, ut ex iis, quæ naturaliter primo cognoscūt, subito ea omnia quæ substantialiter, aut accidentaliter (ut aiunt) rem consequuntur, eodem momento comprehendunt: ^c Alter est hominis, qui ut res comprehendat, necesse est ut phantasmate speculetur, & assidua meditatione paulatim ea, quæ in rebus insunt, per species a rebus sensibilibus abstractas inuestiget. ^d

Et sicut agricola, ut fructus uberiores colligat, iterū atque iterū agrum

c S. Dion. c. 7.
de diu. nomin.
S. Thom. in 1.
par. q. 56. art. 6.
S. Bonau. in 2.
sent. dist. 3. art.
2. q. 1.
d. 3. Tho. in 1.
par. q. 54. at. 3.
& 9. Francisc.
Tolet. in 3. de
anim. q. 9. Ari-
stot. 3. de ani-
tex. 14. & 31. 1.
Metaph. c. 1. &
2. Post. tex. 27.

A agtū a ratro subigit, ita oportet homines ipsos, ut apertius rem intelligant, tota mentis acie illam sæpissime, & diligentissime considerare. Itaque proprium hominis est, ex rebus aliis alias colligere, & prius ad has, deinde ad illas mentem appellere.

Et ut omnia breui cōplectar, quemadmodum viator, qui ad urbem aliquā se cōfert, si vult ad eam peruenire, necesse est iter facere, tantumq. spatiū percurrere, quantū abest locus ille, ex quo discedit, ab eo, ad quē proficiscitur: eodē fere modo ubi res dubicatio nem habet, necesse est, mentem humanam pedetentim progredi, & primum aliqua, deinde alia, atq; alia cōplecti, iterum atq; iterum

B cogitatione percurrere, ut tandem rem, quā nosse desiderat, ipsa ratione perfecte cōprehendat. Immo aliquando ea est nostræ mentis imbecillitas, ut, licet omnem in eo operā ponat, rem tamen ipsam intelligētia cōplecti nequeat, aut (quod grauius est) putet se intelligere quā re uera non intelligit. Sæpe enim nobis illud accidere solet, quod Isaac Patriarchæ, quo tempore voluit Esau filium maiore natu benedicere, caligauerant (ut ait diuina Scriptura) senis oculi, & nō poterat filiū uidere: ex altera parte audiebat vocem Iacob, ex altera parte contrectabat manibus pelibus opertas, quas putabat esse Esau, tandemq. manibus deceptus, maluit illis, quā voci fidē habere, benedixitq. filium minore, cum putaret se maiori benedictionem impertiri: sic et mens nostra sæpe errorum caligine offunditur, existimatq. se perspicere, quæ non perspicit, & cum rationes ex viraque parte occurrunt, conuincitur plerumque infirmioribus, & imbecillioribus, easq; certissimas, & firmissimas esse censet.

Itaque absurdum est, quempiā suspicari ideo se tardioris ingenij, aut modicæ peritiæ habendū esse, si cum res magni ponderis de improviso occurrit, inducias sibi ad respondendū dari postulet. Nā cum in rebus grauibus circumstantias oēs accurate expendi oporteat, quæ sæpe cognitu difficiles sunt, prudentiæ potius in eo documentum dabit, si non nisi præmeditate sibi respondendum esse iudicet, cum alioquin ij, qui parum uident, plana omnia plerumq; esse putantes, facile atque inconsulto soleant respondere: vnde sicuti incauti viatores dum aquarum voraginem in itinere obiectā nihil verentes, ac recto eam cursu transilire audentes demerguntur, cautiore vero oculis omnia collustrāt, circumeunt semitas, & paululum a uia descedunt, aut cunctantur donec securiorem cursum, aut itineris ducem assequantur; sic ubi errandi periculum in dādo consilio imminere potest, tutius, & sapientius erit, si tēporis angustia non prohibeant, maturius rem totam examinare.

QVOD

a Gen. 27.

QUOD vero putant aliqui licere hoc casu bona fide sensum A
 suū Principis sententiæ subiicere, qui rei statum optime tenet; nos
 quando negotium nondum Consilio, a quo consilium petitur, be-
 ne cognitum, & perspectum est, potius abstinentium, atq; vt in re
 dubia, pronunciandum esse suaderemus a siquidem ad aliquē uide-
 tur, consilii rationem pertinere, rem dubiam, & difficilem esse indi-
 care, atq; ostendere. Hinc CALIXTVS Papa dicebat: *Nos tem-
 pore indigemus, ut aliquid mature agamus, non precipitemus consilia, &
 opera nostra, neque eorum ordinem corrumpamus.* b Vnde dici solet, gla-
 diatorum esse, non Senatorum, capere in arena consilium.

a Diximus in
 quaest. 41.

b c. ponderet.
 so. dist.

Ex his non modo conciliari possunt diuersæ ille Doctorum sen- B
 tentiæ, sed etiam rerum argumenta facile dissolui. Et ad prioris qui-
 dem sententiæ rationes, quibus suadebatur, Consiliarium in re gra-
 ui, quamuis ex improuiso proposita, non debere statim ad quidpiã
 affirmandum, aut negandum proficere; Respondemus, illud uerum,
 si negotium dilationem patiat, secus autem si moram non con-
 cedat, & executionis necessitas urgeat: tunc enim fat est Cõsiliario
 id sincere promere quod sibi ratio dictabit. Nam ille rerum circum-
 stantiæ, quas forte perspectas ipse non habet, aliorum dicentium
 indagatiõne, & tractatiõne manifestabuntur.

AD aliud respondetur, non incurrere eum in præcipitationis vi C
 tium, qui consideratis negotii circumstãtiis, quantum necessitas, &
 rei absoluendę mora patitur, id, quod iudicat utile, uel noxium, sin-
 cere profert, atque ubi gradus illi medii inter rei considerationem,
 & operationem, quos modo diximus, possunt breui temporis spa-
 tio ab homine ingenii perspicacia, & diuturno rerum usu prædito
 concipi, & excursiõne quadam superari: illa enim dicuntur fieri te-
 mere, & præcipitanter, quę ratione non reguntur, sed solo uolunta-
 tis, & affectionis impetu ducuntur. c

c S. Tho. 2. 2.
 q. 53. art. 3. in
 resp. ad 2.

SE C V N D Æ sententiæ argumentis eodē fere modo satisfi- D
 t. Nam ad primum concedimus, absurdum esse uniuersum Consilia-
 riorum Senatuum conticescere, quando res subita, & improuisa pro-
 ponitur, non tantum ut consultanda, sed etiam quæ absque cuncta
 tione, & mora concludi, atque ad effectum perducì postulat. Sicut
 enim oportet uelociter tunc operari, quę consultantur, d ita in iis
 deliberandis hoc tēporis articulo, sollicitudo, & celeritas ad uirtutis
 prudentiam spectant. e Vnde illud tantopere celebratum, *Festina
 lente*, quod tempestiuam celeritatem cum prudenti tarditate com-
 plectitur, quam maturitatem ueteres appellarunt. f

d Eth. lib. 6.
 cap. 9.

e S. Tho. 2. 2.
 q. 47. art. 9.

f Aul. Gell. lib.
 10. c. 11. Ma-
 crob. lib. 7. c. 8.

AD aliud dicimus, quod cum in inquisitione consilii multa par-
 ticularia

A ticularia sint consideranda, unde illud frequēs est: *Oportet consiliari
 tarde*, ideo præcipitatio magis opponitur rectitudini consilii, quam
 nimia tarditas, quæ habet imaginem quandam recti consilii. Non
 enim, ut in Prouerbio dicitur: *Idem finis est, cursus, & consiliiarii*, cū in
 cursu uincat celeritas, in consultando tutior sit cunctatio, nisi nego-
 tium admodum instet, & tempus urgeat: nam tunc non est consi-
 lium in longius protrahendum sed cito, & opportune proferendum,
 iuxta id, quod recta ratio, perpenſis iis, quas tunc licebit, circūstan-
 tiis, dictabit faciendum: Saluator autem noster non prohibet confi-
 derare ea, quæ sunt agenda, uel dicēda, quando homo habet oppor-
 tunitatem, sed munit fiducia discipulos, ut, deficiente sibi opportu-
 nitate, uel propter imperitiam, uel quia subito præoccupantur, in di-
 uino confidant consilio: quia, *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc
 solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad Deum.* a

Matt 10.
 a 2. Par. 20. S.
 Thom. 2. 2. q.
 53. art. 4. i resp.
 ad 1. & art. 3. in
 resp. ad 3. Et S.
 August. ser. 68.
 de tempore.

PARS III. QVÆSTIO VI.

Si Cardinalis earum rerum, quæ proponuntur idoneam no-
 titiam, aut experientia non habeat, quid
 ei sit agendum.

QUOD modo quærimus, mirū fortasse, aut superua-
 caneum ijs uideri poterit, qui sciūt in amplissimū
 Cardinalium ordinem sapientissimos, præstantif-
 simosq; viros recipi solere, qui & summo Põtifici
 cõsulere, & de rebus, quæ ad Senatū referuntur, iu-
 diciū ferre apprime valeant, ideoq; uix accidere
 posse arbitrentur eiusmodi res in consultationem uenire, quarum
 ipsi congruentem cognitionem & usum non habeant.

QVÆST.
 XXXI.

VERVM si quis uicissim secum meditetur, quanta sit rerū obscu-
 ritas, & quam multiplex negotiorum, quæ ad Sedem Apostolicam
 deferunt, uarietas, facile animaduertet multa non raro emergere,
 quæ aliquādo Principis etiã ipſius, qui ceteros intelligentia antecel-
 lere debet, nedum aliorū cognitionē effugiant. Nam, cum, ut aliàs
 disseruimus, non omnia ab omnibus perspicere, ac sciri possunt, pro-
 pterea Senatus, Consiliaq; constituta fuere, ut, quæ aliquibus absco-
 dita

a 1. Cor. 12.

dita sunt, aliorum iudicio detegatur, ut enim scribebat Apostolus, *A* *Sicut in vno corpore non omnia membra eundem actum habent, sic in sã* *eta Ecclesia distributa sunt munia, quibus quisque fungatur, & gra* *fia sapientia, scientia, virtutis, & sermonis, aliis atque aliis varie con* *municata, Numquid enim, ut idẽ aiebat, omnes Apostoli? numquid omnes* *Prophetae? numquid omnes Doctores? numquid omnes linguis loquuntur?*

b S. Tho. 1. 2. q. 76. art. 2. in cor.

QVONIAM igitur quaedam sunt, quae nescire, iusta est excusatio; quaedam, quae ignorare sine uitio non licet: videlicet, ut clarius, quid in re proposita sentiendum sit, explicetur, dicimus, tripliciter circa cognitionem rerum, quae proponuntur, aliquem uersari posse. Vno quidem modo speculatiue, ut cognoscat eam secundum suam naturam, & causas. Alio modo practice, prout confert, aut obest ad rem ipsam efficiendam. Tertio modo, ut nullam penitus notitiam rei habens; quod quidem exemplis clarius aperietur.

EGIT, ut omnes nouimus, GREGORIVS XIII. Pontif. Max. de anni emendatione. Certe in eo negotio tria hominum genera poterant in consilium adhiberi. Alii periti Astrologia, qui uidebant tempus anni, non respondere aequaliter cursui solis, cum tamẽ sit illud huius mensura; & hac de causa periculum esse, ne Pascha aliquando alieno tempore celebraretur. Alii Consiliiarii poterant adesse, qui nullam haberent Astrologia cognitionẽ, intelligerent autẽ ex hominibus peritis, hũc in supputatione anni, admissum errorẽ; quo perspecto & cognito, animaduertent, maxime rationibus Ecclesie conducere, ut hic error depelleretur, cum antiqui Patres, praecipue Latini, magnopere elaborauerint, ut Pascha tempore constituto celebraretur, idq. tũ multis Concilijs antiquis, quae Romae, & in alijs prouincijs fuerunt habita; tum in Concilio Nicæno, sedata iam omni controuersia, a Patribus fuerit definitum. Alii tandem poterant illi consultiationi interesse non solum imperiti Astrologia, verumetiam parum uersati in rebus Ecclesiae, qui neq; perciperent anni errorẽ, neque intelligerent hanc emendationem utilem Ecclesiae futuram esse.

IDEM in alijs exemplis potest declarari, ueluti si de arce aduersus piratas in ora maritima extruenda, aut de classe aduersus Turcas comparanda, aut de expeditione in Terrã sanctã suscipienda, esset agendum. Aliqui enim in Senatorio ordine inueniri poterunt, qui rei bellicae & nauigationis periti, ea, quae ad arces erigendas, aut classes instruendas pertinerent, plene compertum habeant. Erunt alij, qui maris pericula nunquam sint experti, nec quae ad arces, aut classes muniendas sint necessaria omnino norint: an tamen expediat, aut non expediat hoc tempore, hoc statu Ecclesiae, hoc Principe, tantam re aggredi,

aggredi, facile iudicium ferre possint. Erunt & alij, qui cum in sacra solitudine aut litterarum studiis, seu contemplatione uitam transegerint, ista commoda aut incommoda, quantum oporteret, non satis assequantur.

HIS ita constitutis, Respondemus, quatenus attinet ad primum illud distinctionis nostrae caput, nõ exigi a Cardinale, ut scientias, aut artes illas calleat; quae Cardinalis personae & officio nõ sunt necessariae: si tamen eas habeat, nõ respuendas, sed maioris tantum ornamentum loco illi adiunctas censeri debere. Praeterea addimus in consilijs maioribus hæc, quae ad scientias, aut artes huiusmodi pertinent, non solere tractari, sed tantum in priuatis Congregationibus inter eos, qui se illarum rerum peritos profitentur: quorum deliberationes ad Consilium maius postea, si res postulet, deferuntur. Itaque hæc ignorare, nulla est Cardinalis nota, cum ad eius munus proprie nõ pertineant, & si hæc aperte se nescire fateatur, non erit hoc humilitati, sed ueritati, & sano iudicio tribuendum.

QVANTVM spectat ad secundum, Dicimus, quamuis ipsius rei, quae cadit in controuersiam, sint imperiti, posse tamen satis muneri suo facere, si commoda, aut incommoda inde prouentura ualeat iudicio suo comprehendere: ueluti in superiori exemplo de anni emendatione: nam si inter peritos conuenerit anni dimensionẽ cum solis cursu non congruere; tunc Consilij maioris succedet determinatio, an hæc emendatio utilis Ecclesiae Dei sit futura, an a Principibus Christianis sit recipienda: an tranquillitatem, aut dissidia potius in Christiano orbe sit excitatura. Cum igitur duobus modis res cognosci possit, altero, ut quis rei scientiam teneat, eiusque naturam & causas mente comprehendat; altero uero ut hæc omnia ignoret, sciat tamen rem esse utilem, honestam, & omnino necessariam: certe quamuis prior illa cognoscendi ratio desit, hæc tamen posterior existimanda est satis esse ad tuendum Consiliiarii munus, & ad explicandam

cum dignitate sententiam. Cum enim in dando consilio in primis perpendatur decus, & utilitas Reipublicae, immo cum consilium sit, proprie de his, quae sunt utilia ad finem consequendum; utiq; cũ hic Consiliiarius, rem ipsam, de qua agitur, ad Reipublicae dignitatem, aut utilitatem pertinere videat, nihil prohibebit, illius causam certa demonstratione non esse assecutum, quo minus possit personam Consiliiarii, quae sibi est imposta, sustinere: immo prior illa cognitio sine hac posteriore nullius fere est in consultiationibus momenti, si illi, qui rei scientiam habet, tam parum experti sint in Reipublica, ut nõ percipiat, num res sit utilis, an inutilis: & sine dubio

M hi crunt

a S. Chrysof. homil. 38. ad Popul. Antiochen.

c Euseb. lib. 5. ca. 23. Niceph. lib. 4. cap. 38. & lib. 8. cap. 21. & 25. Baronius Anno Christi 159. 10. 2. Annual. & Anno 325. 10. 3.

b S. Tho. 2. 2. q. 52. art. 4. in corp. & q. 51. artic. 1. in solut. 3.

hi erunt, antepoenendi, qui licet rem omni ex parte, mentis acie nō comprehendāt, agnoscunt tamen vsu & experientia illius commoda, & detrimenta.

RESTAT postrema illa diuisionis nostræ particula de eo, qui neque rem ipsam nouit, neque illius incommoda, aut emolumenta satis animo complectitur, & certe uix existimamus accidere posse, ut in Cardinalium ordine aliquis eiusmodi inueniatur, qui saltem ex aliorū narrationibus non possit in vniuersum congrue aliquid, quod ad rem pertineat, pronunciare. Si tamen quispiam iusto errā dī metu nollet in rebus sibi non plene cognitis sententiam suam cō eo labendi periculo committere, dubitari non absurde potest, an culpa, aut uenia dignus sit habendus. Nam cum quisque ea per noscere teneatur, quæ ad officij sui munus pertinent, multo magis qui se Consiliarium profitetur, eorum gnarus esse debet, quæ in cōsultationem cadere possunt, sicuti medicus in culpa esset, qui morbos cognoscendi, & curandi peritia careret.

Attamen si res attentius expendatur, fecus fortasse statuendum erit. Ponimus enim negotium, de quo agitur, non vulgare, aut consuetum, sed ex eo rerum genere esse, quæ raro accidunt, & ad eas diiudicandas peculiarem quandam exercitationem exigunt: non enim Cōsiliarius res omnes, quæ in vsu uenire possent, necessario notas, menteq; cōprehensas habere compellitur, sed satis ei erit per sonam Cardinalis pro ratione muneris sui sustinere: sic uidemus uiros graues, & prudentes, si de re bellica agatur ad iudiciū Imperatorum, aut Præfectorū militiæ; de epidimia aut phlebotomia ad medicos; de dogmatibus ad Theologos; de litibus ad Iurisperitos se conferre. Et Q. Mutius Scæuola cōsultissimus, & qui Urbis oraculum habebatur, quoties de iure prædatorio consulebatur, ad Furium, & Casellium huius artis peritos cōsultores reijciebat: quod non solum eius auctoritatē non minuebat, verumetiam uiri prudentiam maxime cōmēdabat, cum quisque artē, quam profitetur, ceteris melius nosse cōseatur, & dici soleat, peritis in arte credēdū esse.

ITAQVE si Cardinalis eius rei sententiam rogatus, quā propter ætatem, aut uitæ institutum, aut loci conditionem, aut studiorum disciplinam, aliamve similem causam notā minimē habeat, ideoq; ad peritorū iudicia se referat, tātū abesse existimaremus, ut is culpæ damnandus sit, ut eum potius laudādum arbitremur, qui vires suas metiatur, nec scientiam, quam nō tenet, uelit alijs venditare: immo prudentis Cōsiliarii officium præstet, qui Principem dirigat, ac uia illi ostendat, quo de re propolita, recte, utiliterq; possit deliberare.

N E C

A N E C obstat id, quod adducebatur, teneri Consiliarium nosse omnia, quæ in consultationem cadere possunt; Nam respondemus, uerū id esse quantum ad ea, quæ frequenter, & communiter ad cōsultationem referri solent, non autem quo ad ea, quæ perraro contingere, & in disceptationem uenire consueuerunt.

ILLVD autem antequam quæstionem absoluiamus, obseruādum est, aliquando euenire posse, quod etiam qui rem non ita intelligunt, ut consilium aperte dare valeant, nonnulla cōmoda, aut detrimenta percipiunt, quæ rem ipsam, de qua agitur, consequuntur: fieri enim potest (si in iisdem exēplis, quæ supra pposita sunt,

B uersemur) ut quispiam ignoret, num Ecclesiæ conducatur inferre bellum Turcis, & tamen sciat milites omnes fortissimos, qui in exercitu Turcarum Principis pugnare solebant, fuisse interfectos: aut ducem aliquem rei militaris peritissimū a Turcis defecisse, aut deficere uelle. Fieri item potest, ut aliquis ignoret, num oporteat classē instrui, & tamen sciat magnam uim armorum, & pulueris sulphurei, aut tormētorum bellicorum facili negotio apparari posse. Cū igitur Consiliarius non habet tantam rei cognitionem, quantā postulat negotium illud, de quo est controuersia, & ideo animo pendet, & nescit quō se uertat: necesse est, ut, si nequit omni ex parte,

C nempe consilio suo Rempublicam iuuare, saltem eo modo, quo potest, illi auxilium ferre conetur, illudq; in medium proponat, quod valeat alijs Consiliariis fortasse lucem afferre. Quemadmodum, n. qui Quadragesimæ tempore adeo est imbecillis, ut ieiunium seruari nequeat, saltem, si pōt, debet à carnibus abstinere: & quemadmodum qui habitat in aliqua regione, in qua nullus est sacerdos, non tenetur diebus festis sacro interesse, cum nullus sit, qui illud faciat; at uero tenetur ab opere seruili cessare, & ex ea parte diem festum colere, qua illum colere potest: eodem modo Consiliarius, si non ita rem nouit, ut de illa iudicium facere queat, saltem non dubium est ea parte, & eo modo, quo potest, negotio ipsi, de quo agitur, prospicere debere; & si ipse non audet sententiam dicere, saltem alijs Consiliariis opem præstare. Itaque licet aliquando propter incertitiam, aut propter alias causas non teneatur cōsiliū dare, tenebitur tamen ratione sui muneris Principi, & Reipublicæ consulere, & si non potest omnino, saltem quantum potest officio suo satisfacere, & partes Consiliarii sustinere.

D

PARS III. QV AEST VII.

Quando aliàs eadem causa fuisset in Consistorio propo-
ta: an dicenti sufficeret suffragium suum rejice-
re ad id, quod prius ipsemet dixisset, aut
ab alio Cardinali dictum
probaret.

Q V AEST
XXXII

Vaptius propositæ quæstioni respondeatur, cau-
sa in primis consideranda videtur, cur iterum res
eadem ad consilium deferatur: quod varijs ex ra-
tionibus potest contingere, siue propter rei diffi-
cultatem, siue ob Principis sollicitudinem, seu ob
Senatorum concertationem, aut etiam ex alijs,
quæ extrinsecus possunt emergere, occasionibus.

P R I M V M igitur rei ipsius grauitas suo quodam modo iure
exposcere videtur, vt de ea sæpius tractetur: non enim in rebus ar-
duis, & difficilibus probanda est subita deliberatio. ^a Quid n. si aga-
tur de Concilio generali conuocando? quid si de Christianorum
Principum foedere contra Turcas ineundo? quid si de Rege aliquo,
aut magno Principe loco suo amouendo, atq; a fidelium cõmunio-
ne eijciendo? quid si de statu Christianæ Reipublicæ constituendo,
de moribus conformandis, de hostibus Christiani nominis proflig-
andis, atque exterminandis? an satis erit hæc vnus horæ spatio
decernere? Iurisconsulti quantumuis sciëntia, & prudentia excellât,
cũ ciuib; priuatis consiliũ dant, sumunt tempus ad cogitandum,
ponuntq; nonnumquã multos dies in causis perspiciendis, ne quid
temere, ne quid fortasse, quod consulentibus noceat, respondeant:
multo magis sane Principum sapiëntiæ congruit in rebus maximis,
ex quibus pendet Reipublicæ dignitas, & ciuium vtilitas, eadem
negotia sæpe ad Senatum suum deferre.

C E R T E, vt ad hunc primũ casum respondeamus, cum rebus
arduis latebræ multæ, atque pericula soleant subesse, & ideo in Se-
nato iterũ, atq; iterum proponantur: propterea partes Consiliarij
videntur esse, eas ita in omnẽ partem versare, vt cum denuo in cõ-
sultatio-

a S.Tho. 1.2 q.
47. art. 9.

A sultationem veniunt, nouam quoque in iis excutiendis industriam
eum adiunxisse perspicue omnes intelligant. Quare nõ satis hoc ca-
su videbitur, Senatorẽ se ad aliẽs dicta referre, cum rei magnitudo
iterum propositæ, iteratã postulet animaduersionem, quæ licet for-
te priuatim fuerit adhibita, nisi tamen eadem publice uniuerso or-
dini pateat, uix satis muneri suo Senator fecisse videbitur, & præfer-
tim quod interiectum temporis spatiũ, sententiæ aliàs a se dictæ ob-
liuionem potuit alijs inferre. Vnde tutius uidetur, breuib; saltem
priora, si adhuc probentur, repetere, & ualidioribus, si suppetãt, ar-
gumentis munire, nisi aliud temporis ratio postulauerit, quod dicẽ
B tis prudentiæ statuendum relinquitur.

S E C V N D O fieri potest, ut Principi non placeat Senatorum sen-
tentia, nec eorum rationibus conuincatur: unde vult, ut de re ite-
rum inter eos differatur, & eam diligentius considerent, & aut sen-
tentiam mutant, aut, si placet, non solum eandem confirmant, ue-
rum etiam, si quæ obstant argumenta, refellant: quod certe ratione
non caret. Nam cum Principis sit præcipere, qui actus proprius est
& præcipuus prudentiæ, ^a non satis est consultare, sed necesse est,
ut iudicet ipse, consilium illud esse salutare. Quare licet Consilia-
rii omnes consentiant, si tamen rationes illorum nõ usque adeo firmæ
illi uidentur, mirum non est, si assensum tunc cohibeat, nolit-
que illorum consilia sua auctoritate repente confirmare. Itaque
quamdiu illis non commouetur, merito cunctatur, vultque ut ite-
rum, atque iterum inter eos de re accuratius agatur. Quapropter
si Consiliarius tantum dicat se idem sentire quod antea senserat,
verendum est ne parum officio suo erga Principem seruiat; si qui-
dem dubitatio, ac sollicitudo Principis urgere maxime illum de-
bet, ut rem ipsam attentius consideret, & quidquid nocere, aut
prodesse potest, animo percurrat, & denique ut reconditas aliquas
rationes excogitet, aut saltem eas, quas antea protulerat, ita expli-
cet, ut omnem, si fieri potest, Principis ambiguitatem ex illius ani-
mo depellat.

a S.Tho. 2.2. q.
47. art. 8.

T E R T I O, aliquando etiam re a Principe initio proposita, Consi-
liarij ipsi in tam uarias discesserunt sententias, ut quid maxime ex-
pediat, ac Reipublicæ conducatur, constare satis non possit.
H I C ergo, cũ controuersæ fuerint Senatorũ sententiæ, certũ est,
si idcirco negotium iterũ proponatur, ut dubitationes tollãtur, dif-
ficultates sedentur, & disceptationes componantur, maiora Cõsilia-
rium ingenij, & prudẽtiæ documenta daturum, qui non solum sua,
si ei uidebitur, confirmet, sed opposita etiam argumẽta cõuellat, ac

tamquam nauigium inter medios scopulos tuto itinere in portum A
ueritatis perducere conetur.

ILLVD autem magnopere cauendum est, ne Concilii sententiam, quam a principio defendunt, mordicus tenere uelint. In negotiis enim magni momenti, cum Consiliiarii distrahantur in contrarias sententias, solent aliquando, qui earum sunt auctores, & principes, maiore conatu eas defendere, quam postulat illorum officium, & expedit Reipublicæ salutem, & dignitati. Immo (quod sane dolendum est) quo magis aliqui auctoritate, & ingenio ualent, eo difficilius ad credendum aliis adducuntur; existimant enim se, qui preter ceteros acumine, & rerum maximarum cognitione præstant, non debere aliis, qui fortasse, aut nuper fuerunt in Senatum cooptati, aut adulescentiores sunt, aut nobilitate, aut eloquentia, aut doctrina sunt inferiores, facili negotio dare manus, sibiq. indecorum esse sine grauiissima causa, a sententia priore discedere. Ex quo illud sequitur, ut qui lucem Principi afferre debebant, tenebras plerumque offundant; & quos oportebat Reipublicæ comodis in primis prospicere, hi præter ceteros Rempublicam in discrimen adducant, & sint ueluti milites illi, qui cum se subsidio uenire ciuitati gloriantur, ipsos ciues spoliant maioraq. illis nonnumquam important detrimenta, quam hostes.

Nullus autem miretur, nos de hac re tot uerba proferre: cum enim certum sit, eos ut plurimum deligi solere Consiliiarios, qui mentis acie, & rerum usu in primis excellunt, per sepe usu uenire solet, ut in his præcipuis animi ornamentis pertinacia innascatur: homines enim summo ingenio, & eloquentia, magna ex parte præstare omnibus concupiscunt, tamq. turpe putant, se in Senatu disputatione ab aliis Consiliiariis uinci, quam duces in prælio armis ab hostibus superari. Patet id exemplo Achitophel, b qui cum Consiliiarius esset Absalonis, plurimumque apud ipsum, ipsiusque Consiliiarios auctoritate ualeret, adeo egre tulit consilio suo reliquos Senatores non assensisse, sibiq. alium prælatum fuisse, ut statim relicto D
Absalone, se in patriam contulerit, ubiq. ipsi turpiter mortem conscuerit. Patet item exemplo illius ducis Lacedæmoniorum, qui cum moneretur a multis, ne classe pugnaret cum hostibus, qui uiribus superiores erant, maluit prælium committere sine ulla spe uictoria, quam fugere, & classem seruare; Lacedæmonii enim facile esse dicebat aliam classem instruere si illam amitterent; sibi autem non esse facile honorem tueri, si fugeret, & sine prælio hostibus cederet.

Itaq; uix quispiam uerbis explicare potest, quantum noceat hęc eorum contentio, qui, ut plus ceteris sapere uideantur, omnia syllogis

a Arist. 7. Ethic. c. 9. S. Tho. 2. 2. q. 138. art. 2. S. Antonin. 2. par. tit. 4. cap. 6. b 2. Reg. 17.

gismis & rationibus astruunt, aut potius labefactant, quamque necessarium sit, huic foedæ animi perturbationi resistere; a est enim uelut flamma quædam, quæ nisi statim a principio extinguatur, omnes fructus siue dubio consumit, quos ex Senatorum consiliis Princeps, & Respublica colligere solent. b Sed de his hactenus, nunc iam ad rem redeamus.

QVARTO, rursus accidere potest, ut licet res, quæ denuo consultanda proponitur, sit eadem, aliquid tamen de nouo occurrat, & ideo Princeps dubitet, Senatumq. iterum conuenire iubeat.

Vt, si Princeps egit de imponendo aliquo uestigiali, & Consiliiarii obstiterunt, ne populus grauius ferret: postea autem Turcæ, aut Hæretici bellum inferunt, & excursions faciant, non habet Princeps exercitum, quo suos fines tueri possit, non habet pecuniam, quæ neruus belli existimatur, non habet commeatus, nescit quo se uertat, agit iterum de imponendo eodem uestigiali, Senatumq. de ea re consultit. Certe licet hæc quæstio de uestigiali iam sit in Senatu agitata, tamen modo si diligenter perpendatur, non est eadē, quæ tunc erat; quare oportebit Consiliiarium rem ipsam non tanquam iam in Senatu propositam, sed tanquam nouam magnopere considerare. Nam negotia Reipublicæ aliqua re addita, aut sublata, ita mutantur, ut eadem iam non sint, sunt enim uelut numeri, in quibus si quidquam etiam minimum, nimirum si unitatem addas, aut detrahas, iam non est idem numerus, c & quemadmodum in musicorum cantibus, si uox paululum intendatur, aut remittatur, iam non est idem concentus, eodem modo in negotiis Reipublicæ, unica aliquando circumstantia totam rem immutat, efficitq; ut quod antea erat utile, modo afferat detrimentum. Igitur hoc casu, cum res eadem omnino non sit, constat nouum quoque consilium, sententiamque requiri.

QVÆ cum uniuerse ad Senatores omnes pertinere existimemus, non negamus tamen hoc præcipue illis congruere, qui primo loco dicunt, ac ætate, auctoritateque aliis præstant; non enim suppetit omnibus interdum tempus ad dicendum, & cum primi magna ex parte ualidiores rationes attingere soleant, uix aliis quidquam, quod præclarum sit, dicendum relinquitur. Vnde satis est, si ipsi, quæ ab aliis dicta sunt, sequantur ea ratione & modo, prout aliàs a nobis tractatum fuit. d

a 1. Cor. 11. ubi Oecumen. & Theophyl. Clemens Alexan. lib. 2. Pedagogi cap. 7. b Plutarch. in lib. Reipub. gerenda præcepta, in fi.

c Arist. li. 8. Metaphy. tex. 10.

d In quæst. 45. & 42.

An de rebus, quæ ius diuinum respiciunt, Consiliarium loqui, de ijs vero, quæ ad ius positium spectant, eundem silere deceat.

QVAEST. XXIII.

MENTER varias rationes, quæ afferri solent ad excusandos Consiliarios, ut eis liceat nonnunquam a sententia proferenda cessare, ea a nonnullis afferitur, quando scilicet res, de qua agitur, ad ius positium pertinere dicitur: cuius auctoritas cum sit ipse Princeps, nihil aliud, quam illius voluntas, & auctoritas attendenda uidetur. Quod quidem cum non leui veritatis specie niti videatur, propterea eo diligentius examinandum arbitramur, ne quis, re parum considerata, inani hoc commento decipiatur.

CVM igitur iuris, quo reguntur homines, tres sint species, aliud diuinum, aliud naturale, aliud humanum; ^a certe quod ad ius diuinum & naturale, præsertim vero ad sacra fidei dogmata pertinet, factis constat ex antiquissimo sacri Consistorij instituto, nullam de hisce rebus inter Patres solere uersari disceptationem. Quod si quid umquam huiusmodi consultandum accideret, certissimum & illud est, neminem in sacro Collegio umquam defuturum, qui catholicæ veritatis decreta intrepide tueri, & si opus sit, pro illius tutela se Christo Domino in holocaustum offerre non sit paratissimus.

SVNT tertij generis res, quæ mere iuris positium habentur: & hæc sunt illæ præcipue, de quibus censent aliqui, nihil eas cum Consiliarijs habere commune, sed in his silentium potius, quam certam sententiam ab illis expectandam esse. Quorum sententia tum ex eo videtur approbari, quia res iuris positium a Principis pendent arbitrio, & auctoritate, eiusque voluntas pro lege, ac iure censi solet: tum quia, præstat Reipublicam ab optimo Principe, quam optimis legibus, ut notum est, administrari. ^b Ideo sicut post conditas leges nullus consultationi locus reliquus est; sic & multo magis ubi de Principis voluntate constat, nefas videtur, ab alijs amplius eam in controuersiam vocari.

AT nos contrarium utique probandum esse affirmamus, non solum

^a S. Tho. 1. 2. quæst. 91.

^b Arist. 3. Polit. c. 21. & 12.

A solum ex ratione illa generali sæpe a nobis repetita, quod, cum Cardinales sint Consiliarij Papæ, non videmus, si Papæ visum fuerit, eos de lege etiam positium ferenda interrogare, cur non debeant id, quod sentiunt, respondere, eorum siquidem obligatio, & iuramentum præstitum de fidei consilio dando, nullam habet præfinitionem aut rei, aut loci, aut temporis, quominus quodcumque sententiæ ex officio rogantur, non debeant sincere eam proferre.

QVIN addimus magis videri quodam modo necessarium consiliium Senatoris in huiusmodi rebus, quæ iuris positium dicuntur, quam in alijs, quæ sunt minus dubia, atque incommutabilia, qualia illa sunt, quæ iuri diuino tribuuntur. Nam cum ad legem humanam constituedam multa sint necessaria, tum ut ab æterna lege procedat, ^a tum ut cum iure naturali conueniat, ^b tum etiã ut alias multas conditiones legi necessaria complectatur: ^c hinc sequitur, quod cum hoc ius positium, de quo agimus, consentaneum præcipue debeat esse rationi, quandoquidẽ lex est aliquid rationis, & regula, ac mensura humanorum actuum, ^d propterea non statim, ac Princeps illud proponit, debet Senator manus dare, idque sequi quod credit Principem velle, sed eius est diligenter considerare: num iuri diuino, naturali, ac rationi congruat, hoc est, num honestatẽ præferat, num commune bonum respiciat, num e contrario detrimentum tunc importet, aut postea possit importare. Quid enim si iure positium, paruo alicui delicto summum supplicium, aut contra, crimini graui pena leuissima constituatur? si furtum vnus denarij, poena capitis, & homicidium, aut adulterium exigua pecuniæ summa mulctetur?

Sed dicit quispiam, iuris naturalis esse fontes punire. Fateor lege naturali præmia uiris bonis, & supplicia impii deberi, at uero num hoc, aut illud supplicij genus hoc loco, & hoc tpe, huic culpæ præscribi debeat, id omne pertinet ad ius positium. ^e Itaque in rebus eius generis non est sola Principis uoluntas consideranda. Est enim **D** habenda ratio loci, temporis, personarum, & aliarum huiusmodi rerum, quarum consideratio propria est Senatorum, eximiamque prudentiam, magnumque negotiorum usum, & cognitionem videtur postulare.

At uero fingamus nunc cogitatione, uelle Principem facere potestatem aliquibus exportandi frumentum extra prouintiam, dummodo ipsi aliqua pecuniæ summa præbeatur. An si hoc negotium deferat ad Consiliarios, statim dabunt manus, & assentientur? nonne prius diligenter perpèdent, an Regio illa abundet frumento? an ex finitimis Prouincijs facile aduehi possit? an sit magna spes messis futuræ? an longe absit tempus metendi segetes? Quid autem si contra uult ferre

^a S. Tho. 1. 2. q. 93. art. 3.
^b S. Tho. 1. 2. q. 95. art. 2.
^c C. edit autem lex. 4. dist. 5. Tho. 1. 2. q. 90. per tot. q. 91. art. 3. & q. 95. art. item 3.
^d S. Tho. 1. 2. q. 90. art. 1.

^e S. Tho. 1. 2. q. 95. art. 2.

ferre legem de non exportandis rebus esculentis extra prouinciã, A
 quantumuis magna sit illarum copia, nonne oportebit Cõsiliarios
 magnopere considerare rerum illarum naturam, uim, emolumẽta,
 & detrimenta, quã possunt ad ciues peruenire? num utilius sit eas
 conseruari? num expediat, si non sunt necessariã, eas importare in
 alias regiones, & colligere pecuniã, qua Respublica locupletetur?
 Idem dico de tributis, de portoriis, & de uestigialibus, quẽ sub iure
 positiuo magna ex parte continentur. Constat enim inter omnes
 ualde hæc prudentum iudicio esse expendenda, & examinanda, &
 non solum debere Consiliarios animaduertere; num uelit Princeps
 illa imponere, uerum etiam: num iuste possit: num sint accommo- B
 data temporis, & ciuim facultatibus; num seruetur equalitas: num
 denique (ut omnia unico verbo complectar) sint consentanea ratio-
 ni. Ipsa namque ratio est uelut animus, & uita iuris positiuu; a est
 uelut sal, quem in omni sacrificio Deus aspergi uoluit; b quemad-
 modum enim sal in sacrificio, ita ratio semper in omni lege debet
 inesse. Fatemur enim legem iam sancitam, licet non patet ratio, ta-
 men esse seruandam, dummodo diuinis præceptis, aut naturã aper-
 te non sit contraria. Nec uero potestatem, quam in condenda, &
 promulganda lege hêt Princeps, aliqua ex parte minui, aut la-
 besactamus, sed hoc tantum affirmamus in lege. cõstituenda Consi- C
 liarios, qui sniam rogantur, non tam debere ad uoluntatem Prin-
 cipis, quam ad rationem respicere: immo si uoluntas Principis pu-
 gnat cum ratione, nefas esse, quãtumuis ad ius positiuum attineat,
 Principi consentire. Nã ait sanctus Augustinus; *In temporalis lege ni-
 hil est iustum, ac legitimum, quod non ex lege æterna descendit.* c & ideo
 ubi a ratione recedit, dicitur lex iniqua, & non habet rationem le-
 gis, sed magis uiolentiã. d

QVAPROPTER tantum abest, ut Consiliarij se possint ex-
 cusatione iuris positiuu defendere, ut in primis, cū agit de iure posi-
 tiuo, officium illorum exigatur, tunc enim res proprie pendere ui- D
 detur ex auctoritate Principis, proprieq. cadit in consultationẽ, cū
 utraque pars in Principis est potestate, qui in hac, uel illa eligẽda,
 & executioni mandanda grauter decipi potest: immo si rem acu-
 tius introspeciamus, dignitas, & splendor Reipublice magna ex par-
 te iure positiuo nititur; Cum enim ius naturale apud omnes Res-
 publicas; & apud omnes homines, qui utuntur ratione, idem sit, e
 ratio præcipua, cur hæc Respublica melius, quã illa administretur
 pendet ex legibus positiuis. Quare in iis potissimum, quã huius iu-
 ris humani sunt, debent Senatores elaborare: & cum aliqua res
 huius-

a Bald in l. si quis seruo. nu. 7. C. de fur. sal. in l. qui qua. draginta. nu. 2. ff. ad Trebell.

b Leuit. 13.

c S. Aug. lib. 1. de liber. arbit. c. 5 & 6. d. S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 4.

e Orig. in epist. ad Rom. lib. 2. c. 2. in illa uerba (quicquid que sine lege peccauerunt); Chrysofost. in hom. in Psal. 107 & S. Tho. 1. 2. q. 94.

A huiusmodi grauis occurrit, illam attẽte perspicere, utriusque partis
 rationes diligenter perpendere, omnia emolumenta, & detrimenta
 cogitatione percurrere, tũ propter causas, quã hætenus explicatã
 sunt, tum etiam, quia certum est, omnes contentiones, quã inter
 Principem, & populũ esse solẽt, aut semper, aut plerumque ex hoc
 iure profluere. Nam, ut omittamus Tyrannũ, qui naturã leges con-
 temnit, certe Princeps bonus, qui illas, ut par est, seruare, neminiq.
 iniuriã inferre uult, nihil habet præter hoc ipsum, de quo loqui-
 mur, ius positiuum humanum, quo ciues, qui in sua ditione sunt, of-
 fendere possit. Quare ut pax perpetua conseruetur, illud maxime
 B necessarium est, ut summa semper ratio huius iuris habeatur, sem-
 perque pars illa præferatur, quã iuri naturali ac diuino magis con-
 sentanea uidetur.

HÆC autem, quam modo firmauimus, conclusio, non solum
 locum sibi uendicat in iis, quã ad ius humanum simpliciter per-
 tinent, uerum etiam comprehendit alia, quã cum iure diuino ali-
 quo pacto sunt coniuncta: exempli causa, agitur de canonizatione
 Sanctorum: in quo negotio, cum per humana media ueluti testes,
 instrumenta, aliasq. probationes progredi oporteat, a in quibus iu-
 diciorum uarietates deprehenduntur; propterea necesse est singulo-
 rum sentẽtias exquirere, quas, dubitãdum nihil est, sincere, & fide-
 liter ab omnibus pronunciarĩ debere. Sed agitur præterea sæpe de
 infidelibus ad Ecclesiam cõuertendis, de prædicatione fidei in noui
 Orbis regionibus disseminanda: de sacris alicui prouinciẽ interdi-
 cendis, de nouis diebus festis decernendis: de disciplina Ecclesiasti-
 ca, morumq. reformatione in uariis locis instituenda, atque de aliis
 huiusmodi caulis, in quibus tum iuris diuini mandata uersantur, tũ
 iuris etiam humani determinationem propter illa in morem indu-
 cenda, ac propter multas emergentes circumstantias requirunt.

HÆC igitur, cum summus Pontifex ad sacrum Cõsiliũ defer-
 re soleat, & in his nõ omnes diuersis adducti rationibus semper cõ-
 ueniant, & quia etiam, ut aiebat Apostolus, *Omnia licẽt, sed nõ omnia
 expediunt.* b propterea uerendum hic quoque nihil est, ne, unusquis-
 que quod sentit, plane pronunciarĩ teneatur, & non solum Religio-
 nis incrementum, fidei propagationem ardenti pectore procurare,
 sed etiam Ecclesiasticam libertatem, clericorum immunitatem, ac
 populorum incolumitatem, quotiescumque opus sit, magna animi
 constantia adiuuare.

NON obstat igitur quod supra attigimus, in iis; quẽ iuris posi-
 tiui sunt, uoluntatem Principis tamquam legem habendam: nam
 fatemur

a S. Th. quod. lib. 2. art. 16. S. Antonin. 3. par. tit. 12. ca. 8. §. 2.

b 1. Cor. 6.

A fatemur huiusmodi voluntatem obseruandam esse, cum certa, deliberalaq. ostenditur, ita ut alteri parti omnino adhæreat, eamq. præcipiat, & contrariam repudiet. Propterea cum in casu proposito ea tamquam dubia, ancepsq. proponatur, quippe quæ ad Cardinaliû consilium delata fuerit (quod solet in rebus dubiis adhiberi) certe existimamus, eos etiã in hac parte libere quod sentiunt debere profiteri, ex uariis rationibus aliis in medium adductis.

Ex quo etiam sequitur responsio ad alia in contrarium adducta. Nam nos non dicimus, quamlibet Principis uoluntatem habere rationem legis, sed eam, quæ rationi cum sit consentanea, manifestatur, & promulgatur aliis, ut ei obtemperetur. Et ideo nõ negamus, Principis uoluntati, si de ea liquido constet, quod scilicet non modo velit, sed imperet, & præcipiat, esse parendum; sed affirmamus, re in Senatu a Principe addubitante vel interrogante proposita, Cõsiliarium prætermittere non debere, quin aperte proferat quod publice senserit expedire, cum hac ratione & Principis interrogantis uoluntati obtemperare censeatur.

PARS III. QVAEST. IX.

C An hoc dandi consilij officium ad affirmatiua præcepta sit referendum, ita ut non semper, sed opportune sit suppeditandum.

QVAEST. XXXIIII.

D **N**LLA etiam difficultas nullatenus est prætermittenda, qua tueri se multi solent, ne sententiã rogati, eã tunc proferant, quod obligationẽ hanc explicãdi consilij a præcepto affirmatiuo oriri dicant, quæ nõ semper, sed pro tẽpore tãtum, & loco sit implenda: Aiunt enim ex Theologorũ, & iuris Põtificii Doctororũ sententia, duo esse præceptorum genera, alterũ quod affirmatiuum, alterum quod negatiuum uocari solet: a atque illud prius, quod uerbis affirmatiuis concipiatur, ueluti orare Deum, & honorare parentes, obligare homines perpetuo quidem, sed opportune tantum, & non ad omnia temporis momenta: & quod Theologi aiunt, obligare semper, sed non ad semper; quæ uero a præceptis negan-

a S. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 2. Si lac. & alii, in uerb. (præceptũ) Ar. chi. c. si peccauerit, r. q. 1. Ab. & alii, in c. no uit. & iudic.

A negantibus descendunt, ut non furari, non mechari, hæc quocumque loco, & tempore prohibitionem suam extendere. a

a S. Tho. d. 9. 33. art. 2.

B NON pauci igitur in ea sunt sententia, præbendi consilij præceptum ex affirmatiuis esse, & ex eorum regulis metiendum. Quare in hunc modum argumentantur, quod sicuti non tenetur quisque singulis horis orare Deum, seu parentes colere; & quemadmodum Episcopus, cuius munus est prædicare, uisitare, eleemosynas facere, & alia huiusmodi, non tamen perpetuo ea exercere tenetur, sed tantum, cum res, & occasio postulat: quoniam illorum obligatio a præceptis affirmantibus descendit, quorum ea est suauitas, &

C conditio, ut satis sit illa implere, quando commode, & opportune licet; b sic & de Consiliariis aiunt, quibus cum officium consulendi uerbis affirmatiuis iniunctum fuerit, non debent censerì hoc iugo perpetuo adstricti, ut semper respondere, & palam sententiam suã proferre cogantur: sed tunc tantum, cum id tempestiuum esse ex animi sui sententia iudicabunt. Quare quoties illi probabiliter sentient, inanem consilij sui operam certis temporibus, aut locis euasuram, absurdum uideri debet in has angustias eas cõpellere, ut sine ulla Reipublicæ utilitate, ac potius cum aliqua eius iactura, atque officij sui dedecore, temere uerba effundant, atque stolidorũ agriculturalium more, cum tempus non est sementis, triticum dispergant in solo nondum subactõ, neque ita emollito, ut iactõ semine uberẽ concipere segetem possit.

b S. Tho. quod lib. 1. art. 11.

D **A**DDVNT etiam, quod sicuti omnis promissio, etiã cum iuramento facta, tacitam habere conditionem intelligitur, nisi iusta aliqua causa obstitens superuenerit, c unde & ieiunandi, ac Missam audiendi obligatio propter succedentia impedimenta remittitur; sic Consiliarios æquum esse solui vinculo suo promissionis, eo saltẽ tempore, quo sententiam suam libere pronunciano, indignationem Principis incurrerent, aut damnum aliquod patriæ, consanguineis uero suis afferrent, aut aliquod aliud impedimentum sese illis offerret.

c c quemaẽ modum, de iur. ieiunan.

PR. O. P. T. E. R. has dubitationes sunt qui respondeant, præceptum hoc dandi consilij licet affirmatiuum uideatur, tamẽ in eo latere præceptum negatiuum. Nam quemadmodum in præcepto de restituendo, continetur præceptum de alieno non retinendo, quia de causa ille, qui debitor est, statim sine ulla mora, si potest, restituere tenetur, d ita in hoc præcepto de dando consilio fidele, inest præceptum de non mentiendo, & de non simulando, neque enim aliã consilium fidele dari potest.

d S. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 8. Nauar. in Manual. ca. 17. num. 54.

VERVM

V E R V M hęc responsio, non omnino quęstioni nostrę satisfacit: Nam duobus modis potest Consiliarius deesse muneri suo in suffragio ferendo: primus est cum rogatus sententiam, abstinere se ab ea explicanda & tacet. Secundus est, cum respondet, at uon finire, & fideliter, sed potius simulat, & mentitur. Pręceptum igitur dandi consilij prout affirmatiuum est, quamuis implicet secundum hunc casum tacite, ut non liceat Consiliario vlla in re mentiri, quę admodum & pręceptum restituendi illud continet, ut non liceat rem alienam vllatenus retinere, non tamen implicat primū casum, ut non possit aliquando pro tempore & loco a respondendo se abstinere, secundum naturam pręcepti affirmatiui.

Q V A R E alia ratione in hac materia incedendū videtur: sed antequam ad ipsam quęstionem propius accedamus, illud admonemus, eas a nobis causas omnes, siue excusationes excludi, quas varijs in locis in hoc tractatu fuimus persecuti. Nam cum videremus posse multos varijs prętextibus se a dicenda libere in Consistorio sententia subducere, nunc ob summam Papę auctoritatem, siue ad fugiendam eius indignationem: nunc obedientię specie; nūc quia se nihil profecturos putent: quandoque quia se creaturas, ut vocāt, Papę, aut eius officiales esse agnoscat: interdum quia sibi id alio loco, aut tempore melius successurum sperēt, siue alijs huiusmodi coloribus, dedimus operam, quantum in nobis fuit, ut clare omnibus pateret, cuncta hęc inania esse commenta; ideoque in pręsenti non amplius repetenda duximus, sed illis positis, tanquam minime Consiliario patrocinantibus, nunc quęrimus, an hęc excusatio, quę hac tantum generali ratione pręcepti affirmatiui nititur, cuius natura & vis est, facultatem largiri, ut certis temporibus iniuncta cesset obligatio, in Consistorio quoque locum habeat, ut scilicet quando Consiliarius sententiam rogatur, possit se ab ea pronuncianda abstinere: quod ita tunc ipse expedire iudicet.

H V I C autem dubitationi, ut congruentius respondeamus, quęreda in primis videtur esse ratio differentię inter affirmatiua, & negatiua pręcepta: quā a sacris Doctoribus egregie explicatam accepimus, a qui tradiderunt, pręceptis negatiuis, prohiberi actus peccatorū, quę cū suapte natura sint mali, & nullo modo, nec aliquo tempore, aut loco bene fieri possint, quia finē prauum respiciunt, ideo talia pręcepta negatiua aiunt obligare semper, & ad semp: at ex pręceptis affirmatiuis homines induci ad actus virtutū, qui existerere non quolibet modo possunt, sed adhibitis tantum ijs circumstantiis, quę necessarię sunt ad bonum virtutis constituendū, nempe ut id

a S. Tho. 2. 2. q. 33 ar. 2 in resp. S. Antonin. in 2 par. tit. 9. c. 6.

A ut id fiat, vbi debet, & quando debet, & secundum quod debet: sic enim a sapientibus traditum est, bonum existere ex integra causa, hoc est ex multarum rerum recte inter se conspirantiam concursu.

a S. Dionis. A-reopag. c. 4. de diuin. nom.

C V M itaque hęc affirmatiua pręcepta multiplices circūstantias, & pręsertim tēporis, quo illa obeunda sunt, requirāt, ideo ut ultra tempus necessitatis, de quo constat inter omnes, certior aliqua regula, quātum fieri potest, in ijs exercēdis statueretur, ob eam causam hęc ipsa pręcepta affirmatiua, quod ad temporis rationem pertinent, in tria quodam modo genera sunt distributa.

P R I M V M est, cum ea absolute considerātur. Nam quamuis nulla humana sit actio, quam, si exercenda est, non in aliquo tempore exerceri oporteat, & ideo tempus semper annexum tamquam propriam mensuram habere dicatur, illud uidelicet, quod rei gerendę protractio postulat, cum nihil extrinsecus ab homine sine tempore fieri possit: quoniam tamen in hoc ipso rerum genere, quod tempore aliquo faciendum esse dicimus, sunt pręterea, ut id bene fiat, maxime obseruandę circūstantię rei, loci, personarum, & alia huiusmodi, quę uariari sæpe solent: ideo virtutum actiones, cuiusmodi sunt, orare, prędicare, uisitare, & id genus aliar, nobis iniunctę ad pręcepta affirmatiua pertinere a Doctoribus dicuntur, quia nō est illis extrinsecus semper certum, & immutabile tempus pręscriptū, quo sint obeunda, sed pendent a rei natura, ab agentis circūspectiōne, & denique ab alijs permultis circūstantiis.

S E G V N D V M genus est eorum, quę habent tempus certū, quod pręscribitur aliqua lege, veluti pręceptum de percipienda Euchariſtia, habet pręscriptum ex lege Ecclesię tempus Paschatis, & pręceptum confitendi peccata habet certum tempus, saltem semel in anno; & pręceptum de audiendo Missę sacro, habet item tempus certum, uidelicet, in diebus festis. Itaque cum tempus sit certum, tunc sine dubio id, quod pręcepto continetur, eo tempore efficiendum est, nam dies ipse interpellat.

b c. omnis v. triusque. de poenit. & remiss. c. d. ca. omnis. d. c. Missas, & c. omnes fideles. de consecr. distin. 1.

T E R T I V M est genus eorum, quę directe nullum habent tēpus pręfinitum, ut scilicet potius hac hora, hoc die, quam alio debeant exerceri, pendeāt tamen a certo aliquo actu, qui extrinsecus determinatus est, & ideo tempus certum obliquo modo habere dicuntur, quemadmodum milites pugnare, cum classicū sonat, & Canonicos ad chorum, aut in Capitulum conuenire, cum tintinnabulo inuitantur, & alia huiusmodi: & ad hoc genus videtur pręceptum dandi consilii ex officio, de quo agimus, referri posse, nō quidem, ut est pręceptum charitatis, quod non nisi opportune exercendum esse aliās diximus,

diximus, sed prout præceptum iustitiæ cōsideratur, quod suapte natura non habet in iure præscriptum tempus, quo sit præbendum; pendet tamen ab actu certo, & determinato, videlicet vt tunc ministretur, quando summus Pontifex consilium quæret. ^A

a cap. fundamēta. §. decet. de elect. in 6.

Vnde licet affirmatiuum hoc quoque sit præceptum, adiunctum tamen habet certum actum exteriorem, vnde temporis momētum elicitur, quo illud sit agendum. Quemadmodum enim communi Theologorum sentētia receptum est, præcepti affirmatiui obligatio nem tēpore necessitatis maximè declarari, veluti cōfiteri peccata in periculo mortis: facere eleemosynā, cum proximus fame vrgetur: orare, quando quis in summis angustiis positus est: condonatas iniurias etiam exterioribus amoris signis declarare, quando inimicus veniā ex animo petit; sic, quando Princeps cōsiliū requirit, declarat ipsa petitio, tum Principem, qui solus potuisset dēre statuerē, indigni cōsilio, tum rem ipsam ad Reipublicæ utilitatē pertinere, quoniam alioquin ad consultationem nō fuisset delata: & ideo maxime debet Consiliarius animi sui sensum ingenuè ei aperire, tum cum ridiculum sit, indagare an locus, vel tempus illud congruum existat ad consulendum quando interrogatur. Cum enim ad Papam cōsilio iuuandum Cardinales fuerint instituti, & propter eum, ac Reipublicæ bonum, consilia ministrentur, nulla aptior declaratio opportunitatis huius excogitari potest, quàm quæ ab ipso met Papa sit, cum singulorum uota exquirat, ita ut constanter admodū sibi Consiliarij persuadere debeāt, tunc uerum esse tēpū, & locū consulendi, quando Papa illud postulat, immo nullum aliud tēpū regulariter quàm illud, quo Consistorium habetur, aptius, aut commodius ad id inueniri posse. Quare cum hoc sit præceptum affirmatiuum, tunc maxime implendum est.

HIS igitur non obstant quæ supra obiecta fuerunt. Non primū, quod scilicet in præceptis affirmatiuis perpetua functio quocūque loco, & tempore non exigatur; Nam respondetur, hoc dandi cōsilio officium ex tertio illo genere esse, quod habet actū extrinsecus adiunctum, qui cum interpellat, necessario semper implendū est, alioquin, & milites, cum præliari oportet, in certamē descēdere, & Monachi Præfectis parere nollēt, & Clerici Episcopis obliterent, & denique omnis obedientiæ disciplina subuerteretur, si Maiorum præcepta sine iusta, & graui admodum causa a subditis essent in cōtrouersiam adducenda; immo neque Regna, neque Respublicæ, neque priuata domus, manētē, haq; licentia, ulla ratione constare possent. Sic enim Deus mūdū, eiusq; partes uoluit administrari, ut alii p-

sint,

fini, & præcipiant; alii autem imperio & potestati superiorem subiciantur, & obtemperēt illis. & quemadmodum uirtus superioris est bene præcipere, ita uirtus inferioris est, diligenter obtemperare.

CVM ergo, quo tempore Princeps sententiam rogat, eo ipso necessitatem quandam declarare uideatur, in qua ipse & Respublica uersantur, cum auxilio tunc indigeant; propterea eam interrogatio obligationem pariter Consiliario imponere cōsetur, ut impleat tunc præceptum, quo dare consilium omnino tenetur.

AD secundum, quo dicebatur, posse aliquas iustas, & graues occurrere causas, quæ Cardinalem excusent; Respondetur, nos iam in superioribus quæstionibus illas potissimum reuicere conatos fuisse, quæ ceteris ualidiores uisæ fuerunt. Quod illæ non afferunt excusationem, arbitramur neque alias afferre posse, cum minoris sint momenti. Non tamen negamus duas reperiri causas, quibus Consiliarij se defendere possunt; altera est cum absunt ipsi ex legitima causa; altera uero quando interrogatio Principis non ad omnes, sed ad aliquos tantum, ueluti seniores, pertineret, quorum consilio Reipublicæ utilitas satis iuuaretur, ita ut aliorum opera nō esset necessaria, iuxta ea, quæ in alia quæstione explicata inueniuntur. Ceterum cum Cardinalis præsens est, & a Principe sententiam rogatur, aut absens, sed nec ægritudine, nec alio necessario impedimento prohibetur, nō uidemus quomodo possit saluo munere suo, atque integra conscientia a dando consilio supersedere, cum illud præceptum tunc nō implendo, & silendo, rem iniustam faciat, non prohibens, ut debet, damnum, quod Principi, & Reipublicæ infertur. Nam si dicet, non esse id tēpū opportunum dan-

di consilii, certe, præterquam quod interrogatio Principis, cui parere debet, id exposcit, nullum aliud restat tēpū dicendæ sententiæ, cum res tunc sit ex maiore suffragantium parte concludenda, atque a Papa, prout concluditur decernenda.

Quare in manifesta est culpa, si illius patrociniū hoc tempore imminente destituat.

a Diximus in quæst. 49.

Quando res est talis, quod Cardinalis eam non probans, eligit tacere, assurgens cum capitis inclinatione; an muneri suo satisfaciat.

QVAEST.
XXXV.

QVAESTIO quæstio posset forte superuacanea iis videri, qui memores essent, antea iam in alia quæstione a nobis conclusum fuisse, Consiliarium, qui fileat, quâdo sententiam rogatur, nullatenus excusari, etiâ si assurgat, & caput inclinet, ac Principis scientia, & patientia illi accedat, ^a Nam si tunc muneri suo, minime satisfacit, quo magis erit id nunc affirmandum, ubi nulla Principis fit mentio? Verum animaduertendum est, hæc diuersis admodum rationibus consideratis pertractari: tunc enim de iis excusationibus agebatur, quæ a persona Principis deducebatur: nunc circa eas difficultates uertitur quæstio, quæ ex rei propositæ natura oriuntur, ideoq. aliis, atque aliis argumentis tota hæc disputatio progreditur, & terminatur.

QUOD igitur ad Thema modo propositum pertinet, dubiū facit nota iuris regula, quæ ait; Expressa nocent, non expressa nō nocent. ^b Vnde, cum supra firmatum sit, non licere Cardinali aduersus propriam conscientiam, sententiam dicere; uidebitur fortasse hoc eos non complecti, qui uerbis nihil exprimunt, sed tacent, & assurgunt tantum, seu caput demittunt. Nam & dici solet, eum, qui tacet, in rebus, quæ noxiæ esse possunt, non haberi pro consentiente. Quare hi, qui rem propositam uere nō probant, quod eam publicæ causæ censent perniciosam, cum interrogati silent, existimari forte poterunt potius dissentire, & proinde ab omni culpa abesse. Præterea uidetur nequaquā capitis inclinatione, aut aliis signis eius generis mendacium proferri, sed tantū ueritatem occultari: quod sæpe non solum licet, uerumetiam est maxime necessarium. Verba enim, cum proprie instituta sint ad significandum, certe simul ac Consiliarius profert sententiā suam, & loquitur aliter, atque sentit, nulla excusatione se potest defendere, quominus reus sit mendacii: at uero facta, licet aliquando significant, non tamen tam ^d proprie, quàm

^b l. expressa. de reg. iur. l. nōnumquam. de condit. & demonstrat. c. l. filiusfam. §. inuitum. de procura. l. l. l. quæ dotis. fol. matr. nu. 109.

d Caiet. 2. 2. q. 111 art. 1.

A quàm uerba, habent enim alios usus: utimur autem his præcipue sine ullo mendacio, & sine ullo peccato plerumq; ad occultandam ueritatem. Itaque uidemus, Clericos, & Monachos, cum iter faciunt per regiones, quas incolunt heretici, sine ullo culpæ scrupulo, si periculum imminet, spoliare se uestibus propriis, & induere uestimenta laicorum, ne, si Clerici, aut Monachi agnoscantur, in manifestum uitæ discrimen adducantur. ^a Christiani item, qui ad Sarracenos mittuntur, ut eorum indagent, atque explorent consilia, & qui forte apud illos degunt, sæpe eorundem amictus assumunt, ne, si Christiani agnoscantur, in uaria incidant pericula: quam tamen ob causam nemo illos damnat, aut reprehendit. Præterea, cum uita, & salus uersatur in maximo discrimine, potest sine dubio uir uti ueste mulieris, & mulier ueste uiri. ^b Postremo scimus, homines nonnullos uirtute, & sanctitate præstantes, ufos fuisse fictionibus quibusdam, quos tamen nullus hanc ob causam audet condemnare, ut constat de Dauid apud Regem Geth, & ex aliis multis, quos longum esset per censere.

CVM igitur hæc omnia ita se habeant, constetq. aperte, homines interdum sine peccato occultare ueritatē, & fingere multa, quæ non uidentur consentanea ueritati; cur non poterunt etiâ Consilia rij celare id, quod sentiunt, cum aliqua graui causa adducuntur, ut ita iudicent expedire? Cur (inquam) non poterunt assurgere, & caput inclinare, & alia facere huiusmodi, quæ uidentur ostendere consensum, licet re uerā non consentiant? Clericus non censetur esse in culpa, cum periculum inest, quamuis ipso amictu, & reliquo corporis ornatu fingat se laicum esse: cur igitur peccabit Consiliarius, cum causa aliqua grauis occurrit, si ostendit his signis externis se probare quod non probat?

DVERVM si quis ad proprium Cardinalis officium, tum ad facti Consistorij institutū, & simul ad rei propositæ grauitatē respexerit, existimamus eū longe aliter responsurum. Primum uerō id præsumamus, interiorē hominis mentem, cum sit ocella, non licere nobis nisi per exteriora signa deprehendere, quæ sunt uerba, aut facta, & ideo signa data uocari solent. ^d Quotiescumque igitur id, quod per uerba, aut alia signa exteriora indicatur, cum mente congruit interiorē, ueritatis uirtus effulget: ^e at ubi repugnat, tunc in uitium illud incurritur, quod mendacium, seu simulatio appellatur. ^f Quoniam autem hominum, qui corporis tegumento circumsepti sunt, arcana animi introspecti nequeunt, faciliusque alij in his pernoſcendis eludi, aut decipi possent, Deus ipse,

N 2 qui

^a Caiet. 2. 2. q. 93. art. 2.

^b S. Tho. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 3. ^c S. Chryl. in lib. 1. de Sacer. prope fin.

^d S. Augul. de doct. Christ. lib. 1. cap. 2. & lib. 2. c. 2. cum seq. ^e S. Tho. 2. 2. q. 109. art. 1. & 2. ^f S. Tho. 2. 2. q. 110. art. 1. & 2.

qui scrutator est cordium, vultq. exteriora nostra, tam uerba, quã A
facta congruenter ordinari ad aliquid, sicut signum ad signatum, quod perficit homo per uirtutem veritatis. uoluit simul huiusmodi signa exteriora signatis conferri, ^a & sic ab hominibus repræsentari, prout ex communi hominum, quibus eum agitur, sensu accipi, & intelligi solent, ^b & iuxta hanc interpretationem hæc nobis aut veritatis, aut mendacij loco adferibuntur. ^c

^a Caiet. 2. 2. q. 110. art. 1. uerf. ad huius euidetiam.
^b c. qui peiera 22. §. ex his 22. q. 5.
^c Nauarr. in Manual. c. 12. nu. 7. & seq. d. S. Tho. 2. 2. q. 110 art. 1. in fol. 2. & q. 111. art. 1. in corp.

ET licet fateamur, uerba præcipuum locū inter signa obtinere, perspicuum tamen est, etiam res, ^d & facta plerumque vim significandi habere. Quemadmodum enim inter nummos, quibus uti solemus in rerum emptione, & uenditione, principem locum tenent nummi aurei; sed non ideo contemnuntur, aut reieciuntur argentei, aut ærei; eodem modo in explicandis interioribus animorum sensibus, certum est præcipua signa esse uerba: sed extant etiã multa alia, quæ vim habent ad eosdem explicandos.

Illud autem animaduertendum est, signa, quæ rebus, aut factis nuntuntur, duplicia esse: alia enim ita sunt instituta, & imposita ad significandum, ut fere nullum alium habeant usum, cuiusmodi sunt vexilla, & alia signa militaria, ut item tubarum, & buccinarum sonitus, quo iubet dux in prælio cani bellicum, aut cani receptui, & hæc sunt simillima uerbis, uixq. discrimen, si res diligenter perpendatur, inter hæc, & illa reperitur. Aliæ uero sunt res, siue facta, quæ non sunt primo instituta ad significandum, sed habent alios usus præcipuos, & hæc non sunt semper signa; cessat enim in illis nonnunquam ratio significandi, de quibus statim agemus.

HIS positis, dicimus clarū esse in capitis demissione, & in aliis nutibus, quãdo Consiliarius, intus dissentit, mendacium esse. Nam cum hæc signa sint simillima uerbis, ut supra diximus, sintq. dūtaxat imposita ad significandū, ex communiq. omnium hominū cōsensu, & ex quotidiana consuetudine tātum significant assensum; sequitur, ut illi, qui utuntur his signis, sine dubio assentiri censeantur, nullumq. sit discrimen inter eos, qui uerbo, & illos, qui huiusmodi signis hanc, aut illam sententiam amplectuntur. Quare, qui in medium profert hæc signa, quo tempore dissentit, cum ipsa, sua natura significant assensum, nullamq. aliam significationem habere uideantur, sine dubio mentitur: utitur enim signis, quibus simulat se probare quod animo reprobat, & reiecit. Actus. n. ille assurgendi, & caput detegendi adeo consensum interiorē solet demonstrare, ut quando numerantur suffragia Cōsistorii, illi, qui caput demittunt, recēseri soleant inter cōsentientes. Quare in casu proposito (ut di-

ctum

A Etiam est) i quis capite annuat, & mēte discrepet, quia inordinate, ut aiunt Theologi, ^a confert signum ad signatum, ostendens capitis inclinatione se id approbare, quod mente reprobat, aperte mendacium committit.

^a Caiet. d. ar. 2.

DICIMVS etiã, quatenus ad Cardinalis munus spectat, quod in consulendo positum est, eos, qui ita annuunt, vnico actu duplicem deformitatem includere; ^b Alteram omissionis, dum tacent, quãdo loquēdi tempus est, & debitum bonum prætermittūt, ^c iuxta illud; *Scienti bonum, & non facienti, peccatum est illi:* ^d Alteram commissio-

^b S. Tho. 1. 2. q. 72. artic. 6.
^c S. Tho. 2. 2. q. 79. artic. 3.
^d Iacob. 4.

B id affirmare censentur, quod uerum non est, unde S. Augustinus ait: *Vterque reus est, & qui ueritatē occultat, & qui mendaciū dicit: quia ille prodesse nō uult, & iste nocere desiderat.* Et S. Chrysostomus: *Non solū ille proditor est ueritatis, qui transgrediēs ueritatē, palā pro ueritate mendacium loquitur, sed etiam ille, qui nō liberē ueritatem pronūciat, quā libere pronūciare oportet, aut non liberē ueritatem defendit, quam liberē defendere conuenit.* Quæ tamen omnia non ad omnem ueritatis occultationem æquē sicut mendacium extendimus, cum mendacium semper sit malum, & nullo tempore probari possit; Occultatio autē ueritatis, licet tunc mala sit, cum quis tenetur uerum fateri, prout in casu nostro, nonnunquam tamē promiscua, atque indifferens potest, aut etiam bona.

^c c. quisquis. 1. 1. q. 3.

^f c. nolite timere. 11. q. 3.

C potest, aut etiam bona.

QVOD uero ad Consistorii institutū spectat, notum est temporibus constitutis, Cardinales iussu summi Pontificis eo accersiri, cōsultationis causa, ut de rebus propositis quisque suffragium ferat, eas uel approbando, uel improbando; Generale autē id esse scimus in omni Collegio, uel Vniuersitate, ut quicumque eo conuocantur, ut consentiant, uel contradicant, si præsentis sint, & taceant, habeantur pro expresse consentiētibus, etiam in rebus male gestis, & ideo inuoluantur peccato, & pœna, ^h eo quod ex debito officii ita tenentur, quando sunt accersiti consulere, & uotum suum exprimere: i ut, si id omiserint, muneri suo minime satisfaciant. ^k

^g Fel. c. nonn e de psumptio. num. 18.

^h Innocen. & Abb. c. 1. nu. 13. de his, quæ fiūt a ma par. 1. a. l. quæ dotis sol. ma. nu. 89.
ⁱ Abb. c. 2. de his, quæ fiunt. num. 9.
^k Gondif. de Card. q. 5. nu. 15. & seq.

D DE rei etiam propositæ grauitate dicimus, illā suapte natura ex postulare, non ut taceatur, sed ut clara uoce, apertoque ore id, quod publice prodese potest, enuncietur, validisq. rationibus, & argumentis muniatur. Cum enim res, quæ proponi solent, utilitatem publicam respiciant, & ideo magni ponderis, ac momenti habeantur, cogit rei ipsius conditio, & publica necessitas Cōsiliarium, ne reus fiat detrimenti, quod ex tam pernicioso silentio Reipublicæ importari potest, ut mentem suam apertissime declaret.

N 3 DENI-

DENIQUE ad supradicta omnia, accedit & graue scandali periculum. Nam quoties Cardinales, præsertim antiquiores, & rerum usu peritiores tacendo, assurgendo, & caput demittendo, illud se probare ostenderint, quod ex animo nõ probant, aut simulare aliquid in tam graui re comperti fuerint; periculum est, ne alii eorum auctoritate commoti idem sequantur, aut sibi etiam eorum exemplo pariter simulandi fas esse putent: quod quam cauendum sit, Eleazari exemplum docet, qui maluit supplicium subire, quam breuissimam simulationem, quam alii persuadere ei conabantur, admittere, cum diceret: *Non enim ætati nostræ dignum est, fingere, ne adolescentes multi propter meam simulationem & propter modicum corruptibilis uitæ tēpus decipiatur, & per hoc maculā, atque execrationem senectutis meæ cōquirā.*

a 2. Mach. 6.

ITAQUE cum hinc diu magna possint exurgere detrimēta: Primum ne causæ sacri Collegii ab iis, qui patroni esse debent, facile deserantur. Secundum, ne recentiores occasionem hinc accipiant errandi: propterea animaduertendum maxime putamus, quando cunque iste tacendi, & annuendi nos cum simulatione esset coniunctus, eum tamquam Senatorio ordine indignum, & causis publicis perniciosum, a sacro Consistorio procul esse repellendum.

QUOD uero obijciebatur, ea, quæ non sunt expressa, non nocere, taciturnitatemq; ubi detrimentum sequi potest, non obesse; Respondemus in Senatibus, & Collegiis ad res deliberandas conuocatis secus esse; & propterea nõ solum hic taciturnitatē subesse, sed alia signa extrinsecus accedere, quæ instar verborum sunt, ac mētis sensum perspicue (imperatiue & directiue, ut aiunt) expriment, & ET si adhuc urgeatur hæc signa exteriora esse æquiuoca, quæ non necessario arguunt, talem esse interiorem mentem; Respondemus, omnibus exterioribus signis quemadmodum & uerbis eum sensum attribui, quem ex condicōto quodam communiter omnes admiserunt, ideoque illi standum esse.

b d l. expressa.

c Innoc. Abb. c. vestra de locat. in fin. Fel. c. nõne de pre sumpt. nu. 18. d. Caiet. 2. 2. q. 110. art. 1.

e l. Labeo de stir pell. leg. l. libro rum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. Art. 1. Per her. c. Cic. 3. off.

g S. Tho. 2. 2. q. 110. art. 1. ad 2.

Et tandem si quis pertinaciter obstat, quidquid homines conijciant, uel interpretentur, certum tamen esse, illum numquam omnino consensisse, & ueritatem opinioni esse præferendam; Respondemus, hoc simile dicto illi esse: *Lingua iurauit, mentem iniuratum gerit;* quod nihil aliud est, quam euidenter confiteri, se mentium esse, cum mendacium dicatur falsa uocis significatio, quæ nutu etiam ostenditur. Peccatum igitur in eo consistit, quod cum animo dissentiat, ille annuendo significare ostendit se non dissentire, sed consentire.

AD secundum, quo dicebatur, demissionem capitis esse occultationem

rationem dumtaxat ueritatis, quæ sæpe est licita; Respondetur, nos non negare, aliquando licere obtegere ueritatem, sed negamus id licere Consiliario, cuius consensus exteriori taciturnitatis signo enunciat: deinde, etsi liceret, non tamen liceret per capitis deflexionem, & alia signa eius generis id facere, quoniam illis non occultatur ueritas, sed profertur sine dubio mendacium, ut supra diximus.

TERTIVM argumentum, quod a Clericis, & Monachis sumebatur, non obstat. Nā uerimenta non sunt primo instituta ad significandum, & ad distinguendum Clericos a laicis, sed ad operiendum corpus: a quare uerimenta laicorum communia sunt (cum necessitas instat) Monachis, & Clericis. Ex quo sequitur, ibi nullum esse mendacium, cum reuera amictus, siue uestitus tempore necessitatis communis sit, & non significet proprie eos laicos esse. Et si ipsi ob uestium formam putantur laici, non propterea sunt in culpa, quia hoc non prohibet, quominus possint uti iure suo. Idem dico de uestitu muliebri, aut uirili. Cū enim necessitas extrema impendat, non est ita proprius ac peculiaris alterutrius illorum, ut nõ liceat, aut uiro uti uestitu mulieris, aut mulieri uestitu uiri. Rursus, quod dictum est de Christianis, qui degunt apud Turcas, & Afros, fatemur uerum esse, iureque illos assumere posse Turcarum, & Afrorum indumenta, cum sint propria illarum nationum, nõ quatenus sequuntur sectam Mahometanam, sed quatenus incolunt illas prouincias, quia tunc nullum est mendacium, cum uerimenta periculi causa, in quo uersantur, communia sint omnibus. At uero cum uestes propriæ sunt ipsius sectæ, quam amplectuntur Sarraceni, & illis significant se eam sectam colere, tunc certum est Christianum, qui uteretur huiusmodi uestibus, grauius peccare ostenderet enim illo signo, se Sarracenum esse: quod sine dubio mendacium esset perniciosum. Quare, ut summatim dicamus, certe in omnibus exemplis, de quibus egimus, uestes illæ non sunt signa falsa. Ipsius autem David factum de industria prætereo. a constat enim ex Doctoribus illam uultus immutationem, de qua ibi est mentio, non posse appellari simulationem, sed potius mysticam quandam fictionem. e Apparet itaque in factis omnibus, quæ proposita sunt, non contineri mendacium.

a Clem. Alex. lib. 2. Pedag. c. 10. S. Basil. c. 2. 2. Reg. fulius disput. S. Hieron. in Ezech. c. 44.

b S. Tho. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 3. c. Caiet. 2. 2. q. 3. art. 3. ubi Bines dub. 2. concl. 1. & 3.

d 1. Reg. 21. e S. Tho. 2. 2. q. 111. ar. 1. in sol. 2. argum. S. Antonin. 2. par. tit. 10. c. 1. §. 1. Siluest. in uerb. simulatione. q. 2.

PARS III. QVAEST. XI. A

An tacere Cardinalem in Consistorio, quando sententiam rogatur, sit culpa, & qualis.

QVAEST. XXXVI.

SILENTIUM Cardinalium, quatenus ad rem nostram pertinet, varijs modis considerari potest: sed nos maioris tum breuitatis, tum facilitatis causa, ad duo praecipue capita redigimus; aut enim is, qui tacet, utitur signis quibus significet sententiam suam: aut nullo utitur signo, sed intra fines silentii se continet omnino.

Si loquimur de priore illo, qui signis profert sententiam suam, sane aut signa illa non consentiunt cum mente ipsius Consiliiarii, ut quia significat sibi placere quod displicet; aut displicere quod placet; aut dubitat, & tamen signis ostendit, se alterutri parti firme & constanter assentiri: & de hoc genere silentii iam supra copiose disputatum est, aperteque probatum, hoc silentium iniustum esse, & cum mendacio & simulatione coniunctum. Vel contra, signa, quae profert Consiliiarius, consentiunt cum ipsius animo, ut si res, de qua est controuersia, ipsi probatur, & re uera signis ostendit, se illam approbare, aut eam improbat, & significat se eandem improbare: & de hoc erit nunc in hac quaestione disputatio. At si loquimur de eo, qui nullum profert signum, sed omni ex parte tacet: & certe si ipse rem probet, siue improbet, siue dubitet, si suo silentio dat causam, ut ii, qui intersunt, existiment ipsum assentiri (ut saepe fieri solet) cum non assentitur: aut contra, dissentire, cum rem probat, aut dubitat; discedit sane ab officio, quia in causa est, ut alii decipiantur: quod pertinet ad ea, quae supra dicta sunt. Si uero ita tacet, ut non solum nullo utatur signo, sed nihil omnino, qui adsunt, ex illius silentio colligere possint, de hoc maior est controuersia, & de hoc item erit in hac quaestione disputatio.

ACCEDAMVS igitur ad priorem illam silentij speciem, quae huiusmodi est, ut Consiliiarius, licet tacet, signis tamen ostendet se id sentire quod re uera sentit: & fortasse aliqui existimabunt, nullam in huiusmodi silentio culpam esse.

Primo,

Primo, quia regula iuris recepta esse solet, taciti & expressi id esse iudicium, unde ex legibus id esse appellatur, tam quod uerbis, quam quod ex earum mente colligitur. Quamobrem cum Cardinalis sententiam rogatus, eam signis illis exprimit, quae ab alijs intelliguntur, & in communi hominum uis sunt, non uidetur reprehendi posse, cum id respondeat, ac significet, quod omnino gerit in animo, siue uerbis, siue nutibus id faciat.

a I. cum quid. si certum pet. b I. nominis. §. 1. de uerbor. signifi.

Secundo, quia cum sint varij casus iure praefiniti, quibus consensus expressus requiritur, nec sufficit tacitus, prout in stipulatione, & alijs a Doctoribus relatis, inter quos noster hic (videlicet ut suffragia sacri Consistorij rata non habeantur, nisi uoce, & uerbis fuerint prodita) annumeratus minime inuenitur, utique standum esse uidetur iuris communis regulae: ut, quemadmodum nutu hereditates adiri, matrimoniū contrahi, professio celebrari, donatio fieri, & alii contractus geri possunt, sic & liceat Senatori quacumque ratione, seu uoce, seu alijs voluntatis suae indicijs, dummodo clare pateant, munus suum explere.

c I. in princ. de uerb. oblig. d Tiraq. de leg. conub. gl. 7. nu. 7. 11. & seq.

Tertio, quia sic uisum etiam receptum uidetur, cum usque olim apud Romanos multi in Senatu tacita suffragia ferret, nihil uoce exprimendo, sed alijs atque alijs modis sententiam suam declarando, de quibus proprio loco egimus: & hodie quoque tacentium Senatorum suffragia pro consentientibus numerantur, optimaque dicitur legum interpretum consuetudo: immo certiores illae sententiae quandoque apud antiquos habentur, quae calculis, & fabarum suffragiis feruntur, quam quae uerbis interdum fallacibus pronunciantur: praeterquam quod magnum esset incommodum, ubi negotiorum uiget multitudo, a singulis Senatoribus, etiam qui imis sedibus locati sunt, sermones longos & superuacaneos de rebus expectare, quas annuendo tantum celeriter & apte possent expedire.

e Iubi non uoce, & ibi Dec. & Cagnol. de reg. iur. c. 1. §. uero, de regula. in 6. Ias. si res obligata. nu. me. 33. de leg. 1. Alex. & Ripa in l. 1. nu. 35. & seq. de uerbo. oblig. f In quaest. 40.

EX altera parte illud se obijcit considerandum, quod cum ad sacrum Consistorium res ut plurimum graues, ac dubitationis plenae referantur, ob idque etiam in consilijs Senatores fuerint instituti, ut diligenti, maturaque eorum tractatione, deliberationes capiatur, absurdum uidetur licere illis, solo, momentaneoque nutu res perstringere, ita ut Consistorium ipsum, tanquam mutorum contubernium uideri possit.

Huc accedit, quod cum consensus sermone expressus, dicatur a Doctoribus clarus, apertus, & manifestus, quippe qui uerbis deponitur, tacitus autem uocetur quodam modo occultus, tectus, & praesumptus tantum, ut qui aliquando fallax est, cum a coniecturis solum

a Glo. c. statutu. §. in nullo uerb. expressus, de rescip. in 6. Tiraq. l. si unquam. C. de reuoc. donat. in verb. libertis. nu. 22 & seq. Cagnol. in l. expressa, nu. 3. de reg. iur.
b l. si. ff. de leg. 2. iuncto tex. in leg. si quis in prin. testamen. ti. ff. de leg. 3. Ias. in l. seruus filii. §. si idem seruus. nu. 12. ff. de leg. 1.
c Bartol. l. cum ex filio. §. filio. de vulg. & pupill. Tiraq. de leg. connub. in glo. 7. nu. 60.

solum proficiscatur, in quibus sæpe decipimur: a propterea dubiū non est, expressum haberi longe potentiorē, & efficaciorē, quā tacitum, b sicuti & substitutio expressa multo plus operatur, quā tacita. Unde sequitur in pposito quoq; casu, Cardinales, ut apertius id, quod sentiunt, exterius declarent, cum sententiam a summo Pontifice rogantur, debere eam non nutu tantum, sed uoce, ac conceptis pro rei qualitate uerbis, explicare.

Nos uero sic solui posse putamus has difficultates, quòd sicuti in iuris scientia est frequentissimum, & in alijs etiam studiorum disciplinis obseruari solet, ut pro rerum, de quibus agitur, uarietate, aliter atque aliter respondeatur, & ad commodiorem earundē tractationem, ac cognitionem, regulæ cum suis exceptionibus constituantur; sic in præsentī materia id, quod crebrius usu venire solet, considerādo, regulam uerbis affirmatiuis statuamus, Cardinales scilicet in Consistorio, cum sententiam rogantur a Principe, debere eā uoce, tanquam conceptum rei partum edere, ac uerbis congruentibus enunciare, non solum quia Principis maiestas, loci, & confessus illius amplitudo, sed etiam rei ipsius, de qua agitur, necessitas quandoq; ita exigere uidetur. Quid enim si negotiū eiusmodi sit (quod sæpe cōtingere solet) ut de eo quid sentiat Princeps, nullā appareat coniectura, nec rei natura ullatenus id demonstret, sed totum positum sit in genere, ut aiunt, deliberatiuo; ueluti, an bellum sit aduersus Turcas hoc tempore suscipiendum: an decernenda Legatio in Britanniam: an Ciuitates ditionis Ecclesiasticæ sint uectigalibus, & quibus, subleuandæ: quæ ratio ineunda ad ærarium prope exhaustū instaurandum: quod consilium suscipiendum ad sumptus in literarum Apostolicarū expeditione minuendos: ad Ecclesiasticā disciplinam restituendā, quæ sint in primis procurāda: nonne certū est in his, & alijs huiusmodi, non signis, aut nutibus, sed efficacibus rationibus, validisq; argumētis, & probationibus tantum locū esse?

FATEMUR tamen, si de alijs rebus agatur in Consistorio usu frequentibus, uel sæpius examinatis, & diffinitis, non opus tūc esse (nisi noua aliqua, & euidens subueniat ratio) rem actam pluribus agere, & sermonibus minus necessarijs, grauiorum rerum spatia occupari, ab ijs præsertim, qui inferiora subsellia tenent.

ITAQVE ut articulum hunc concludamus, sicuti sententias uerbis appositis a Cōsiliariis prolatas commendamus, sic nō omnē taciturnitatem, extrinsecis signis pro loci consuetudine declaratā, ac cum ueritate consentientem, quando alia non est oratio necessaria, condemnamus. ^d

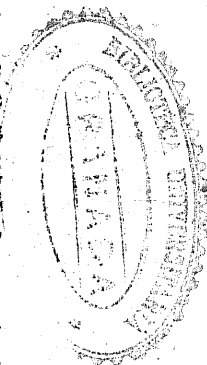
d Dicemus in quæst. sequenti.

ACCEDIMVS

ACCEDIMVS iam ad aliam silentii formam, nimirum cum Cōsiliarius non solum tacet, sed neque uilla signa profert, quibus indicet sententiam suam, ut si Cardinali aliquando non placent quæ proposita sunt, ille tamē iusta se excusatione, aut difficultate detineri iudicat, quo minus loquatur, & ideo pure tacet, nec signum ullū extrinsecus profert uoluntatis suæ. Quod quidem etli non admodū frequens sit, quoniam illi, qui quodam modo nō audent, aut erubescunt loqui, aliquod fere semper signum edunt, se in assensum propendere. Attamen, quæ attinet ad excogitatas ab illis excusationes, aut impedimenta, satis a nobis in decursu huius nostræ tractationis probatū esse existimamus, eas prorsus inanes, & iniustas esse. Quapropter si hi non solum tacent, sed etiam addūt signum aliquod interiori uoluntati suæ repugnans, pertinet hoc ad primum præsentis Thematis articulum, fusc a nobis in præcedenti quæstione disputatum. Sin uero illi simpliciter tacent, ut nunc ponimus, nec signo aliquo extrinsecus suam sententiam explicant, cum tamen eis displiceant proposita, tunc dubium non est, eos nō defendi a culpa, tum quia non loquuntur prout muneris sui erat, tum quia tacendo censentur affirmare id, quod ex animo nō probant, tum demū ex alijs rationibus sæpius ante deductis. Ideo qualis, quantauē huius silentii culpa sit censenda, modo supererit declarandum,

IDEM fore est, quādo quod propositū fuit, placet, & tamen nec uerbis, nec signis ullis id se approbare Cōsiliarius declarat. quod quidem a superioribus iis pendet articulis, quibus ostendimus silētium hoc tametsi nullo aperto mendacio est inquinatum, non tamen ab omni culpa immune esse, cum veri Cōsiliarii prudētiam, sinceritatemq; haud impleat, quæ loquendi libertatem postulat. quin potius suspiciōnē alius præbere possit, tacēdo se illud improbare, quod uere, & ex animo probat: aut se ad tacendum artificiose seductum fuisse, vnde uetus prouerbium: *Bos in lingua: aut potius de industria tunc tacere, ut oblata occasione postea nocere possit, iuxta Græcū illud: Crocodillus, caput sine lingua, sed dentibus armatum.*

ILLVD autem negotium facessit, & proprium est huius quæstionis, cum Cōsiliarius sententiam rogatus, non solum uerbis nihil exprimit, nec nutu quidquam significat, uerumetiam animi pendet, & non magis ad hanc, quam ad illam partem inclinat. Et quamuis hoc raro accidere soleat, cum Cardinales, qui nihil loquuntur, consueuerint fere semper interioris opinionis suæ significationem dare, aliquo saltem gestu, aut corporis motu; attamen, quoniam & hoc ipsum potest accidere, & non desunt qui mediam hanc, & quasi

& quasi neutrum uiam tutiorem esse existimant, ideo & hunc quoque articulum nō prærermittendum duximus, ex quo Thema propositum diluetur, uidelicet, an tacere in Consistorio absolute consideratum, sit culpa, & qualis.

Poterit igitur aliquis existimare, cum S. Iacobus acerbe in linguam inuehatur, illamq. appellat uniuersitatē totius iniquitatis, affirmetq. omnia in natura humana domari posse præter linguam, & hanc esse malum inquietum, plenumque veneno mortifero, & denique illum uirum perfectum esse, qui non offendit in lingua. Cum igitur hæc S. Iacobus proferat, poterit, inquam, aliquis ex his colligere, silentium tanquam tutum a uariis periculis portum, probandum esse.

CONTRA uero, cum Prophetas legamus dicentes: *Va mihi, quia tacui.* Et alibi: *Clama ne cesses, exalta uocem tuam:* animaduertimus, non semper silentium amplectendum, sed & sermonem quandoque adhibendum esse.

Pro articuli huius definitione animaduertendum est, silentium absolute, & secūdam naturam suam sumptum, ex earum rerum genere esse, quæ indifferentes uocantur, quippe quo aliquādo bene, aliquando male uti possumus: & ideo Sapiens dixit, *Tempus esse loquendi, & tempus esse tacendi.* Et in Psalmo legitur: *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.* Ostium enim modo clauditur, modo aperitur, hincq. Saluatorem Dominum nostrū aliquando tacuisse legimus, & aliis mandasse, ut nemini dicerent quod uiderant, & aliquando etiā dixisse Apostolis: *Docete omnes gentes, prædicate Euangelium omni creatura.* Et: *Quæ audistis in cubiculis, prædicate super tecta.*

ADVERTENDVM deinde, quod cum articuli huius determinatio, non a natura silentii absolute sumpto, sed ab usu illius dependeat, & is, qui opportune loquitur, sit commendandus, & qui tempestiue nouit silere, sua laude sit dignus; cumque hominum natura propensior sit ad malum, idq. plerumque grauius sit in committendo, quam in omittendo, propterea a sapientibus traditum est, ut, quando medium illud uirtutis, & tempestiuam illam horam tacendi, uel loquendi exacte obseruare difficile est, in hoc discrimine ad dexteram potius silētii, quam ad læuam sermonis cursus dirigatur. Sic enim S. Iacobus inquit: *Sit omnis homo uelox ad audiendū, tardus autem ad loquendū.* Et in puerbiis legitur: *In multiloquio nō deerit peccatū.* Et in Threnis: *Sedebit solitarius, & tacebit.* Hincq. uidemus eos, qui uitæ perfectiori student, intra claustra silentium maxime profi-

teri.

teri. Vnde Iustinianus Imperator de Monachis loquens, eos Græco uocabulo *ἡσυχαστάς*, quasi silentarios uocauit, quod argumentum variis exemplis, ac rationibus, sacri Doctores persequi solent.

HOC tamen, ut diximus, tanquam consilium in dubio amplectendum a Doctores proponi solet. Cæterum cum aliquis, aut diuino præcepto, aut ex uocationis suæ instituto, siue ex suscepti officii necessitate, aut obedientiæ munere, seu alio quopiam legitimo vinculo obstringitur, ut certis temporibus dicat, ut respondeat, ac loquatur, non est dubitandum cessare tunc prius illud consilium a Doctores traditum, & sermonē prompte & cum fiducia arripiedum esse. Nam & Scriptura sacra ait: *Ne retineas uerbum in tempore salutis.* Et rursus: *Pro anima tua ne confundaris dicere uerbum.* Quæ omnia cum suis distinctionibus copiose a Doctores, & ex erudite tractata fuerunt, ad eos Lectorem reuicimus.

EX his, quod ad rem nostram pertinet, satis constare putamus, quid in præsentis articulo sit dicendū, Cardinalem scilicet in Consistorio sitendo dum interrogatur, non esse a culpa immunem, tum quia Cardinalium officium in eo potissimū uerfatur, ut adiutores, & Cōsiliarii sint summi Pontificis: quod munus non cessatione & silentio, sed opere & sermone implendū est, eo præsertim tēpore, cū eorū sententia a Papa exquiritur, & Reipublicæ utilitas urget. Tum quia homines, cum ea, quæ mente complectuntur, nō sola in teriori locutione Angelorū more exprimere ualeāt, sed externis signis ad ea explicanda indigeant, dicente S. Gregorio: *Alienis oculis intra secretū mentis, quasi post parietem corporis stamus, sed cū manifestare nos ipsos cupimus, quasi per linguæ ianuam egredimur, ut quales simus, extrinsecus ostendamus.* Cumq. ob id potissimū Cōsiliarii munus sit institutū, ut loquatur, ut admoneat, ut, quod intus sentit, libere & fideliter proferat, dubitandum nihil relinquitur, quoties ille sententiam rogatus nihil respōdet, nec uerbis, aut saltem capitis inclinatione, seu nutu aliquo (in iis tamen solum casibus, quibus id permitti posse modo demonstrauimus) assentitur, eū officio suo minime satisfacere, neq; excusationis, aut impedimenti alicuius prætextu, ab hac culpa liberari: quod supra uariis quæstionibus a nobis fuit ostensum. Itaque nūc cum de dolo silentii huius usu agamus, eum omnino in culpa esse affirmamus. Nā cum ex obligationis uinculo cum iuramento suscepto fideles esse atque obedire Papæ Cardinales teneantur, hoc uero silentium susceptū illi obligationi prorsus aduersetur, non potest dici carere culpa, qui quod libi faciendū incumbit, sine ratione prætermittit.

a Authen. de Monachis. §. cogitandum.
b S. Ambr. lib. 1. off. cap. 2. §. Greg. Past. par. 2. ca 4. S. Antonin. par. 3. tit. 16. c. 8. §. fin.

c Eccles. 4.

d Alexand. de Ales par. 2. q. 121. per tres ar.

e S. Tho. 1. par. 9. 107. artic. 3. ad 2.

f Lib. 2. Moral. c. 4.

AD

A D hoc autem pertinet illud, quod S. Thomas nos Sanctorum exemplo admonuit. Nā declarans uerba illa Isaie: *Propter Syon non tacebo.* a ait quattuor de causis Sanctos non tacere. Primo, propter accensum eorum desiderium, de quo Hieremias Propheta inquit; *Et factum est in corde meo uerbum Domini, quasi ignis exarsit.* b Secundo, propter euidens uerū, qđ tacere eos non finit, ut dicitur in Actibus Apostolorū; *Non possumus, quæ uidimus, & audiuimus, nō loqui.* c Tertio, propter iniunctum eis officiū, ut Apostolus scribit: *Necessitas mihi incumbit, vā enim mihi est, si non euāgelizauero.* d Quarto propter expectatum præmium, de quo idē Apostolus: *Bonum facientes nō deficiamus, tempore. n. suo metemus nō deficientes.* e Quod & S. Ambrosius in Epistola ad Theodosium Imperatorem affirmat, dum inter cetera ait: *Nihil in sacerdote tam periculosum apud Deum, turpe apud homines, quā quod sentiunt, nō libere denunciare.* f Cum igitur ex his, & aliis sæpius a nobis allatis constet ex opportuno, & ingenuo Consiliarij sermone bona multa, ex iniusto uero silentio damna multa prouenire, ideo firmandam supra traditam regulam esse dicimus, uidelicet in themate a nobis proposito silentium Consiliarij regulariter culpa non carere.

B E C obstat quod initio obiciebatur, taciti & expressi idem esse iudicium; nam illud intelligi solet in iis, quæ ueniunt ex natura contractus, s at hic repugnat potius natura rei, de qua agitur, nō solum quia in plurimis casibus mens interior refragatur exteriori silentio, sed etiam quia Consiliarij officium propria natura exigit, vt loquatur, ut moneat, vt suadeat, non ut obmutescat.

C E O D E M etiam modo respondetur ad secundum, nam paucissimis admodum exceptis casibus, in quibus quod ad Consistoriū attinet, voluntas præsumi solet, licet non expressa uerbis, in reliquis regula sine dubio prorsus aduersatur.

D H I N C Q U E etiam cessat tertium, quoniam alii erant mores illi populorum, de quibus etiam alibi egimus, h valde diuersi a sacri Consistorij instituto, quo suffragia uoce tantum feruntur, eadē que solum numerantur, nisi in illis casibus, quos supra attigimus.

S V P E R E S T igitur nunc illud, ad quod tota hæc silētii materia potissimū dirigit, uidelicet in quo culpe gradu hoc silentium sit constituendū: nā cum conclusum a nobis fuerit, culpam esse silere, paucis illis exceptis casibus, in quibus iusta ratione silentium in rebus satis notis suscipi a Cardinali potest, dummodo signis aliquibus cum ueritate cōsentientibus iuxta loci consuetudinem id pate faciat quod sentit, nunc sequitur vt in aliis casibus, in quibus culpa subesse

A subesse solet, qualis, quantave hæc culpa censenda sit examinemus, quod quidem pro multiplici rerum contingentium uarietate, difficile admodum est determinare. Nam ex vna parte non desunt rationes aliquæ eorum, qui culpam hanc leuem esse opinatur. Cū enim interdum res, de qua in Consistorio agitur, non magni a Consiliario habeatur momenti, aut non ueniat tunc ipsi in mentem quid debeat respondere, aut aliis de causis ita mente perturbatus fortasse sit, ut quid ei agendum incumbat, non satis perspiciat, & rei ipsius difficultate potius, quam uoluntatis studio deficiat; idcirco nō uidetur hæc loquendi omissio grauiori culpe adscribenda esse, præsertim cum sciamus peccatum, quod sua natura ueniale est, non effici mortale, a nisi transeat in aliam speciem, ratione alicuius rei adiunctæ, aut scandali, seu cum delinquitur in officio, aut aliis huiusmodi casibus, quæ hic semper non concurrunt. b Præterea, quæ consiliis Euangelicis aduersantur, dicunt aliqui, ex genere suo, uenialia tantum delicta appellari: contra uero ea, quæ diuinis præceptis repugnant, lethalia uocari c sed silentium nullo diuino præcepto prohibetur: & loqui, quando tempus id requirit, est Euangelicum documentum. Quare non uidetur huiusmodi silentium inter culpas graues numerandum.

C O N S I L I A R I J T A M E N ex altera parte, multa quoque consideranda se offerunt, quæ suadent culpam huiusmodi grauem admodum esse. Primum enim, cum partes Consiliarij sint, fidele dare consilium; qui illud abscondit, is absque dubio nocet Reipublicæ, quam consilio suo tueri debet: deinde exemplo suo alijs etiam Senatoribus nocet, quos ad consulendū Reipublicæ segniores reddit: ad hæc uoluntatem legem iustitiæ, cum munus a se promissum non præstet: iniustitia uero est peccatum mortale, d quia aduersatur charitati: frangit quoque fidem dum tacet, qui promisit se consilium fidele daturum, quæ perfidia perniciofa, haberi solet, & ea suo genere mortalem culpam uidetur continere. e

P O S T R E M O, cum circumstantia personæ peccatum augere solet propter dignitatem, f ideo quæ a Cardinalibus culpe committuntur, s grauiores efficiuntur, quia ipsi in præclarissimo post summum Pontificem honorum gradu positi, h statum perfectorum non perficiendorum referunt, i & quo plus aliquis a Deo recepit, eo maiorem ingrati animi significationem dat, si eo bene non utatur, k sicuti de Lucifero dicitur: Et quod S. Augustinus de Adamo ait: *Quanto erat Deo proximior, tanto grauius peccauit.* m Sic Cardinalium (qui pars corporis Papæ censentur) eo grauior culpa haberi solet.

a S. Tho. 1. 2. q. 88 artic. 4. & 5.
b S. Tho. 1. 2. q. 73 art. 3. & seq. & 2. 2. q. 110 art. 4 ad 5.
c Seco. 2. Sent. dist. 21. q. 1. Siluef. in uerb. peccati. nu. 3.
d S. Tho. 2. 2. q. 59 art. 4.
e Caiet. in Summa uerb. perfidia.
f S. Tho. 1. 2. q. 73. arti. vlt. Naual. in Manual. ca. 6. nu. 13.
g Arg. 1. Presbyteri C. de episc. & cleric. & glo. in c. 2. per sacerdotale, de off. deleg. in 6.
h Bull. Eugenii I I I. apud Iacobac de cōcil. lib. 1. ar. 1. num. 252.
i Io. Turrec. in sum. de Eccles. lib. 1. c. 80. & seq. Aug. de Ancon. quæst. 102. artic. 1 & 2. S. Antonin. 3. par. sum. tit. 21. cap. 1. circa fin. & c. 2. col. 1. & 2. Ioan. Viquer. in suis Instit. cap. 17. § 1. uerbis. 11. (notandū tamen)
k Tiraque. de poenis temp. cauf. 31. n. 18. & cauf. 88. n. 3. & 9.
l c. principium de poen. dist. 2. m c. confidetur. de pen. dist. 5.
n l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest.

a Isa. 62.

b Hier. 20.

c Act. 4.

d 1. Cor. 9.

e Galat. vlt.

f S. Ambr. epist. 29. ad Theod. Imper.

g l. hereditate, de dona. last. cū quid, si cert. petat in 2. lect. nu. 16. Dec. & Cognol. in d. l. expressa. de regul. iur.

h In quæst. 40.

A HIS igitur in vtramque partem adductis, non videtur certa regula in hac materia præscribi posse. Nos tamē commodioris doctrinæ causa duo veluti capita cōsideranda proponimus, quæ omnē silēdi modum complectuntur. Primum est, cum de silentio loquimur non puro, sed quod signa secum extrinsecus adiuncta habet, quæ ueritati & officio aduersantur; quod quidē mendacium potius, seu simulationem appellaueris, & hoc nemo nō uidet suaapte natura graue ad modum uitium esse, nisi ob materiæ exiguitatē, aut ex aliis fortasse circumstantiis leuius iudicari possit, sicut uicissim ob rei pondus, de qua agitur & magnitudinem, grauissimum censeretur.

B Secundum caput est, quando de puro silentio agitur, ubi taciturnitas sola, quæ omissionis est, sine ulla mendacii significatione spectatur. Et hæc duplici maxime causa peccatum graue haberi potest. Primo, propter rem de qua agitur. Secūdo, ob causam, propter quā silentium suscipitur. Nam quod ad rem attinet, dicimus ea, quæ ad consultationem in Consistorio deferuntur, ut plurimum graua esse solere, tum propter summi Pōtificis maiestatem, ac sacri Senatus amplitudinem, lociq. dignitatem, tum ob negotiorū ipsorum pondera, quæ ad Christianæ Reipublicæ administrationē pertinere solent; idcirco non facile euenire posse, ut taciturnitas Cardinalis in consilio dando culpa sit leuis, sed eam fere semper grauem esse censendam. Propter causam uero, quando nullo quidem extrinsecus motu ad id adduceretur, prout initio quæstionis diximus, sed tantum propter ipsius silentii studium, quod tamē uariis etiam ex causis oriri potest, modo grauioribus, modo leuioribus; potest enim fieri ut Consiliarius non aliunde, quam ex pertinacia siue superbia quadam obmutescat; aut quia nolit sententiam suam quoquo modo aliis innotescere: aut quia tacendo, se aliis sapientiorē habitū iri putet: seu quod periculum aliquod in sermonis pronuntiatione ueretur, siue etiam quod nihil sibi dicendum occurrit, aut alia huiusmodi.

D ILLVD præterea addimus, quædam esse negotia, in quibus non solum culpa committitur, uerum etiam inde satisfaciendi obligatio oritur, si in alterius damnum redundat. Nam qui ex officio obligatur ad aliquid agendum, si ex sua negligentia damnum sequatur, ad illud resarciendum tenetur.^a Quare, quemadmodum iustitiæ Minister, si uideat furem domum ingredi, nec ei obstat, ad reficiendum damnum astringitur; eodem modo Consiliario, qui ueritatem tacendo detrimentum intulit, non satis erit de culpa commissa dolere, nisi & damnum ex silentio suo, tanquā proxima causa, secutum;

plene

^a S. Tho. 2^a q. 62. art. 7.

A plene restituat. Item fieri poterit, ut teneatur consulens malum cōsiliū, aut consensum retractare, quando res est integra, de quibus nos Lectorem ad ea, quæ a Doctoribus extant declarata, reuicimus.

QUIBUS sic explicatis, sequitur argumēta supra allata, quæ culpam non semper grauem esse ostendebant, ad silentiū absolute, & secundum naturam suam sumptum, uel ad materiæ exiguitatē, uel considerationis defectum pertinere, ex quibus culpa uenialis reddi potest; quæ uero culpam grauem esse arguebant, ea loqui de silentio, quod in Consistorio adhibetur, cuius institutum est, ut res graues in eo tractentur, & Consiliarius, quemadmodum eius officium **B** postulat, aperte sententiam proferat. Cum autem ad hoc se iuramento obstrinxerit, certe, si in eo peccat, licet fieri possit, ut aliquando culpa tantum sit uenialis; tamen perspicuum est, ut plurimum, grauem esse existimandam.

^a Abb. c. fecit. de homi. nu. 15. ubi Fel. c. 1. de off. deleg. nu. 8. & seq. Sum. Angel. uerb. consilium, circa fi.

PARS IIII. QVAESTIO XII.

C Inter varios respondendi modos ad id; quod propositum est in Consistorio, quisnam congruentior esse uideatur.

QUANTUM ad res propositas teneri Cardinālē aliquid respondere supra ostendimus, nec eum officio suo satisfacere, si taciturnitate rē præterire, conetur, cū rogatus aliquid in mediū afferre deat, quod animi sui interiorē sensum ita manifestū reddat, ut ab aliis palā audiatur. Nūc inter uarios respondendi modos, quæritur, quisnā cōgruentior ceteris sit habendus. Quo loco præfari nos primū oportet, res, quæ ad Consistorium deferri possunt, adeo uarias, ac multiplices, & fere infinitas esse, ut quæ ratione sit ad singula respondendum, nulla certa distinctaq. regula, aut ullis uerborum formulis, possit cōprehendi, cum, ut dici solet, longe plura sint negotia, quam uocabula.^b Addimus deinde præstantissimorum Cardinalium prudentiā eiusmodi esse, quæ minime censetur indigere, ut adeo subtilibus, distinctisq. aduinculis fulciatur. Qua-

QVAEST. XXXVII.

^b l. 4. de prescript. uerb.

propter

propter nos potius ea attingenda duximus, in quibus (cum varie a multis obseruari soleant) visum est non inutiliter operam nostram exerceri posse, ut quid præ ceteris eligendum sit, opportune examinemus, cum ad tres potissimum modos, generaliter loquendo, omnis respondendi ratio redigi posse videatur. Aut enim id, quod a summo Pontifice in Consistorio propositum est, Cardinalis sibi approbandum, tamquam Rei publicæ utile assumit, aut tamquam inutile improbandum; aut tamquam dubium distinctione aliqua seu alia ratione explicandum. Quoniam autem singuli hi casus varias verborum rationes, seu loquendi modos admittere possunt; propterea nos inter diuersa in singulis his capitibus responsionum genera, quid potius amplecti debeat Cardinalis, ut muneri suo satisfaciat, nunc (quantum rei natura patitur) persequendam duximus.

QVOD igitur ad primam illam generalē respondendi rationem modo a nobis propositam pertinet, quando res tamquam utilis est approbanda; certum est multis hoc posse modis significari.

VNVS est, cum Cardinalis summa reuerentia, ac capitis inclinatione, seu solo verbo, PLACET, rebus propositis assentitur: & hic dicimus, quod quamuis huiusmodi responsio aliquando admitti possit, ut infra subiiciemus, tamen cum prudentia perhibeatur esse reuera rerum agendarum ratio, manifestum est, prudentiorem illum in dandis consiliis censendum esse, qui congruentius, atque opportunius nouerit tempori, loco, & rebus, de quibus agitur, responsionem accommodare. Quamobrem cum Princeps aliquid deliberandum in medium affert, lingulorumque sententias exquirat, certum est, illud non annuendi, nec rem attingendi tantum, sed apte loquendi tempus esse; nam præter Principis iussionem, locus Consistorij, qui consultationis dicitur, Cardinalium conuocatio, tum negotij examinatio, & ipsa demum Collegij in vnum congregandi ratio, quæ est, ut collatis plurium sententiis, quod satius est, deligatur, non obscure admonet, tunc oportere quid quisque sentiat, patefacere. Proindeque cum Sapiens dicatur, qui tacet usque ad tempus, et imprudens, qui non obseruat loquendi tempus, idcirco, si quis ex uocatorum numero tunc innuat tantum quod sentit, non censetur prudentiæ legem omni ex parte explere. Nam etsi dici solet, inclinationem capitis haberi pro expressione consensus, & uoluntatem, factis etiam ac nutu significari: Respondemus tamen, id a nobis non negari, cum tamen prudentia suos gradus habeat, & a nobis queratur inter uarios consilij dandi, seu respondendi modos, quis aliis excellat. Hac in re nemo, opinor, negabit, cum, qui tacet, & si capite annuat, ac etiã solo uerbo,

PLA-

A PLACET, utatur, vix vlla laude dignum esse, nedum inter alios palmam possit obtinere; Nam cum Consiliarij in Senatum soleant acceriri, ut eorum consilio, & prouidentia Princeps adiuuetur, is utique, qui tunc fere obmutescit, cum unico solo uerbo utatur, parum abest, quin perinde habeatur, ac si non adfuisset. Et sicut olim Senatores illos ceteris inferiores, & ultimo planè loco habitos scimus, qui nulla ratione allata, cur ita sentirent, pedibus, & quodam modo gregatim in aliorum sententiam ibant, sic hi, qui annuunt, tantum, nec claram sententiam pronunciant, non uidentur inter primarios esse numerandi, quamuis aliquando excusari possint, ut infra subiiciemus.

B ALIUS modus assensum declarandi est, cum Cardinalis rem propositam uerbis commendat, & probat, sed nullis rationibus, aut exemplis eandem munit: & hic dicimus, non uidere nos, quomodo ille, qui nude tantum rem probat, nec ullis eam corroborat argumentis, primas in respondendo terre possit, cum nihil fere consilij sui ope, industriæ conferat. Nam cum prudentiæ laus inquirendo, ratiocinando, circumspeciendo, eligendo, & alia huiusmodi, quæ rationis sunt, exercendo efflorescat, iste, qui tanquam sterilis nihil noui parturit, nihil ex penore suo depromit, & nihil aliis proficit, aduersus prudentiam potius committere videtur: siue exercendi officij sui negligentia id accidat, siue quacumque alia ratione id sequatur, nisi forte rei ipsius status, aut aliæ circumstantiæ aliud requirant, ut inferius explicabitur.

C TERTIVS approbandi modus est, cum Cardinalis se ad beneplacitum Papæ, aut ad maiorem Collegij partem refert; & certe neutra hac respondendi ratione, eum muneri suo satisfacere existimamus, cum nihil de re proposita iudicet, qui aliorum sententiæ se subiicit, & minus apte respondeat, qui de suo nihil affert; labentemque Rempublicam parum adiuuet, qui non proprio, sed alieno consilio eam subleuandam relinquit, ut in peculiaribus ea de re quæstionibus diffusius ostendemus.

D QVARTVS assentiendi modus est, cum res proposita propriis rationibus adiuuatur, & Principis sententiæ exemplis, aliisve argumentis, si opus sit, prudenter fulcitur, & commendatur: quodque dicendum est, uerbis congruentibus cum dignitate, & breuitate explicatur.

HANC igitur pronuciandi rationem, si in uniuersum loquamur, præ ceteris commendandam esse respondemus. Nam cum triplex sit persuadendi, seu dandi consilij modus, vnus, qui ratione; alter, qui auctoritate, & tertius, qui exemplo nititur, si dubium non est in hu-

a Cic. in orat. post red et Gel. lib. 3. c. 18. Budez in l. ult. de Senator.

b S. Th. 1. 2. q. 14. art. 1. & 5. & 2. 2. q. 49. art. 2. & seq.

c S. Th. 2. 2. q. 54. art. 2. l. corp. & in seip. ad 3. d. S. Th. 2. 2. q. 53.

f Arist. 1. Rhetor. c. 2. & 2. c. 1. 20. & seq.

manis actionibus tria hæc simul iuncta maximam vim habere. Quod **A** si disiuncta sint, videmus, pro varia est hominum natura, alios vno magis, quam altero moueri. Verum est tamen, inter hæc, argumentum, quod a ratione sumitur, ceteris plane præstare. Quoniam tamen scriptum est. *Penes Regem noli uelle uideri sapiens,*^a ideo qui iustam Principis sententiam sequi, & rationibus comprobare uoluit, magna dicendi circumspectione eos uti æquum est, ne altera ex parte rationes validas, ex quibus eam probandam putent, omittant; ex altera in suspicionem aliquam ostentationis incurrant, quasi in dicare uelint, Principem non easdem rationes tam acutè penetrasse.

S V B D I M V S tamen, eum, qui rationes modeste affert, cum re fulciat & corroboret, magis est tam Principis sapientiam patefacere, qui negotium rectis prudentiæ regulis consentaneum proposuerit: tum ceteris Collegis aditum latiore præbet, ad id introspicendum atque accurate examinandum. Multum enim interest quemadmodum aliquid sciamus, an communi quodam modo, an per ipsas causas, quas si quis suo ueluti pondere examinare affueuerit, prudentior utique, ac ad consilia præbenda instructior in dies efficietur.

A T Q V E hæc quidem, si absolute loquamur, ita se habere solent. Ceterum non negamus, ex varijs circumstantijs causæ, loci, temporis, personarum, & id genus aliorum, interdum fieri posse, ut qui simpliciter annuit, sapienter egisse, qui rationes haud necessarias affert, minus iudicio ualuisse sit censendus. Quid enim, si res admodum clara, euidensque sit? Quid si anterioribus Patrum suffragijs late examinata, atque probata, ut nihil, quod momenti sit, addendum relinquat? Quid si aliquorum forte prolixitas, negotiorum reliquorum necessitas, mora iam longa peracta, Principis, aut aliorum valetudo celeritatem in re minus necessaria postulent? Hæc & similia, homines, iudicio præditos satis admonere possunt, quæ moderatio in his sit adhibenda. Nam, ut de primis dicamus, ceteris prætermisissis, quæ eandem excusationem habent, pro vario rerum, quæ tractantur, temporumque **D** statu, poterit assensus quauis non expressus, aut solo uerbo, **P** L A C E T, præsertim in causis notioribus, & alijs diffinitis, atque ab illis Consularijs, maxime, qui imis sedent subsellis, uiliter aliquando probari. Idem & de ijs affirmari potest, qui rem propositam nude tantum commendat, & probant. Nam quando nihil nouum occurrit, & factis de negotio iam dictum fuit, & instat tempus discedendi, uidetur Consiliarium prudentis esse, non repetere ea, quæ iam in medium adducta fuere, aut noua oratione rem actam probare, siue intemptiuis digressionibus audientium anres plus æquo onerare: ^b sermo-

A nis quippe saturitas non minus auribus inimica est, quam immodicus cibus corpori. ^a sed sufficiet uerbo aliquo, aut capitis inclinatione, si hæc consuetudo seruetur, suam sententiam significare. Verum est tamen illud, quod quando occurrunt negotia, quæ constant multis capitibus, & indigent varijs distinctionibus, non uideamus quomodo fieri possit, ut omni ex parte sententia, quæ ab alijs profertur, ita placeat, ut nihil occurrat aut addendum, aut minuendum, siue mutandum, sed omnia capita undique probentur. Quare si tunc Cardinalis utatur uerbo, **P** L A C E T, aut comendet quæ dicta sunt, cum non placeant omnia, aut cum aliquid occurrit, quod ei utilius uideatur, sine dubio non leuiter peccat, quia negligit officium suum.

Q U O D uero spectat ad generalem illam alteram secundam respondendi rationem, quando scilicet res proposita minime probanda Consiliario uidetur, quin plane reiicienda: & hic, ut omittamus eos, quorum subtilia, & ignea ingenia, ut dicebat ille, ^b in assiduo motu uersantur, & nouandis, quam gerendis rebus sunt aptiora, habentque, ut dici solet, spiritum contradictionis, quo, si quid auctoritatis in ipsis est, plerumque destruunt: ^c hos enim a Senatorio ordine, quo pax Ecclesiæ quaeritur, abesse existimandum est, de ijs dumtaxat loquemur, qui pro eo, quem habeat rerum, usu, maturaque præcunte de rebus propositis cogitatione, non possunt non diuersa interdum ab omnibus, aut a maiori parte sententiam amplecti. **Q** uia in re duo in primis, illis maxime obseruanda esse arbitramur. Primum est, ut quod dicturi sunt, cum ab aliorum opinione discrepant, id sibi ualidis, firmisque rationibus, ac uerborum compendio probandum esse sciant. Secundum est, ut quoniam aliorum, dicta erunt diluenda, & pauci sunt, qui placide, ac moderate ferre soleant sententiam suam ab alijs improbari; idcirco memoria illud teneant, quod Cardinalis Papiensis in Epistolis suis prudenter scriptum reliquit ^d nempe his maxime studendum esse, ut omni uerborum, ac uocis honore, cum

D alijs agant, & quam mitissimo orationis genere causas proponant, cur hoc, quod ipsi asserunt, ceteris uiliter esse arbitratur, simulque fidem aduersantium sic laudare contendat, ut si illi se errasse iudicio cognouerint, probari tamen officium gaudeant. Inter cetera uero fugiant contentiosas omnes uoces, atque eos loquendi modos, quibus se plus ceteris uidisse significare possint, neque tamquam certum, & exploratum id ipsum, de quo agitur, uelint affirmare, cum ea, quæ consultantur, sint contingentia, unde nulla est necessitas, ut hoc potius quam illud adeo constanter, neque pertinaciter, ab illo asseueretur, satisque unicuique esse debeat se muneri & conscientiae suæ satisfacisse,

^a S. Greg. Nazian. orat. in 8. Pascha.

^b Quin. Curt. lib. 4. Thucid. lib. 9.

^c Tacit. lib. 1. & 14. Annal.

^d Card. Papiensis in epist. ad Fr. Card. Gonzag. Manc.

^a Eccl. 7.

^b Plutarch. de Garrulitate prope fin.

fecisse, cum Cardinali non ad pompam, sed ad rem dicendum sit; re A
liqua uero summo Pontifici, qui ea definiat, sint relinquenda.

SVPEREST tertia generalis respōdendi ratio eorum, qui nihil
explicite affirmāt, aut negant; quod multipliciter cōtingere potest.
Nam pręter ea, quę ex diuersis quęstionibus supra tractatis colligi
possunt: non desunt, qui propter magnam rei grauitatem, sibi non
liquere dicunt: cumq. assensum ob summam iudiciorum diuersita-
tem sustineant, negotium ampliandum, a ac, ut olim dicebant, com-
perendinandum b sentiunt, ut de eo maturius deliberetur.

Sunt alii, qui rem propositam in plura capita distinguunt, ac pro
rerum uarietate, quę considerari possunt, aliter, atque aliter respō- B
dent, ueteriq. more c plurium sententias diuidunt, ac diuersis inspe-
ctis casibus, eas conciliare nituntur: quod magni sępe ingenii, ac
prudentię est argumentum.

Sunt item alii, qui totam administrandi rationem ab ea pruden-
tię specie, quam politicam uocant, pendere putantes, ad eam de-
liberationem omnes referunt, similes illis, ut ait Aristoteles, qui dice-
bant, facultatem ciuilem diis debere dominari; quam etiā diis Ethnici
tribuebant, d quoniam illa legem imponit omnibus rebus, quę ad
cōstitutędā, regendamq. ciuitatē sunt necessarię. quod ille ualde ab-
surdū affirmat: inde enim sequeretur, ut diuina subessent humanis. C

Rursus alii sunt, qui nihil explicite pronunciant, sed testis, com-
positisq. uerbis ita respōsionem concipiunt, ut ad utrāque partē
possit accomodari more carminum Sibyllinorum, quę adeo arti-
ficiose contexta fuisse perhibentur, ut quidquid accidisset, ab ipsa
Sybilja, ut scribit Cicero, prędictum fuisse videretur. e

Alii de industria adeo obscure loquuntur, ut quod de Rhetore
quodam scribit Quintilianus, f qui nihil aliud discipulos suos doce-
bat, quam ut sermonem dicendo obscurarent, utens Gręca uoce
σκότισον, sic ipsi omnia sermonum tenebris inuolunt, ut se non vul-
garia quędam, sed admirabilia, ac paucis cognita enunciasse de-
monstrent. Aut affectata quadam prudentię specie sic omnia sua D
abdunt, ut nihil difficilius sit, quam quid in animo gerant, in quam
partem declinent, quid denique cupiant, ex eorum ore uel machi-
nis admotis extorquere.

Sunt & alii, qui in texendis longis sermonibus, atque in digres-
sionibus suis tuendis libenter spatiantur, qui ad tollēdas dubitatio-
nes adhibiti, maiores perplexitate, ac prolixitate sua implicāt, & in
uoluunt, de quibus Salomon ait: *Comedēt fructus uineę suę, suisq. cōsti-
liis saturabūtur.* g quod S. Gregorius inde oriri ait, quia plus de se ip-
sis,

sis, quā sunt, sentiunt: & dum rectis aliorum suasionibus foris su-
perari refugiunt, intus a superbia in captiuitatem rediguntur. a

HAS quidem respōdendi uarietates, de quibus modo dixi-
mus, quamuis constet Collegij nostri Cardinalibus pro summa eor-
um prudentia non conuenire, quia tamen quędam huiusmodi fu-
turis possent temporibus emergere, duximus eas obiter hic attin-
gendas, ut hinc quā maiore sint laude digni illi, qui huiusmodi
vitijs carent, aperiunt cunctis patere possit.

RELIQVVM est nunc, ut quā initio propositū fuit, ex oibus
ijs respōdendi generalibus rationibus, quę nā potior censenda sit,
B aperire studeamus. Qua in re occurrit nobis quę Seneca sępius ad-
monuit, dicens quodā in loco; *Quid fieri oporteat in uniuersum, aut
quemadmodum ex longinquo, nemo suadebit: cū rebus ipsis deliberandū
est, uigilantis est, captare properantem occasione.* b

Alio in loco scribit: *Magna pras consilii est in tēpore, consilia enim rebus aptantur, res ipsę
feruntur, immo uoluntur, ergo consilium sub die nasci debet, & hoc quo
que tardum est nimis, sub manu, quod aiunt, nascatur oportet.* c

Et rur- c
sus: *In arduo est ueri exploratio, satis est nos eō ire, quo ducit similitudo,
omne hac uia procedit officium, sequimur, quo ratio, non quo ueritas tra-
hit, fallaces. n. sunt rerum species, quibus credimus: His ueritas mihi uesti-
gijs sequenda est certiora non habeo.* d

QVAMVIS igitur ad tria respōdendi genera initio qōnis
proposita, suffragia omnia in uniuersum redigi posse dixerimus, at
tamen inter hęc tria quid prestet, & quid ex his magis deligendū,
superuacaneum est inquirere. Quis enim affirmare ausit, eum pru-
dentius facturum, qui rem in consilio propositam probet, quā
qui improbet? aut aptius eum respōnsurum, qui negotium varie
partiat, quā qui pure id explicet? Certe qui plene statum om-
nem rei perspectum non habet, non potest ex his difficultatibus
emergere. Cū uero sapere, ut dicebat Comicus, sit non modo quod
ante pedes est uidere, sed etiam illa, quę futura sunt prospicere, pē
det hoc a rei ipsius natura, propriis circūstantiis sociata, quę suum
habet, certumq; portum, quō dirigi cuperet, dummodo nauigii ve-
stor eam illuc producere nosset. Quare cum ad quamlibet rem re-
cte perficiendam, tria requiri soleant, posse, scire, & uelle, e nō dubi-
tamus nunc de eo, quod ad potestatem pertinet, quādoquidē Car-
dinales tēnentur summum Pontificem in gubernando, consilio at-
que opera sua adiuuare, & Reipublicę Christianę, quatenus pos-
sunt subuenire. De uoluntate etiam non ambigimus, cum eosdem
Cardinales iuandę publicę rei maximē cupidos, & studiosos esse

a Cic. pro Ce-
cin.
b Cic. de clar.
orat. & in Ver.
Act. 2. & 6. Auf.
Gell. lib. 14. c. 2.
c Epist. Famil.
lib. 1. epist. 9.
d Plin. lib. Epist.
3. Ariston. A-
ficon. Ped. in o-
rar. pro Milon.
d Arist. 6. Ethic.
cap. ult.

e Cic. lib. 2 de
diuinat.
f Quintil. lib.
3. cap. 2.

g Prou. 1.

a S. Greg. lib.
Pastor. 3. par.
cap. 19.

b Senec. ep. 22.

c Senec. ep. 77.
in princ.

d Senec. lib. 4.
de benef. c. 33.
& 34.

e Clem. Quia
contingit S. ut
autem. de relig.
Dom.

fateamur. In tertio ergo tota uersatur difficultas, ut norit Senator, **A** quam potissimum rationem ferendi sapienter suffragii sui inire debeat: quam cognitionem a Deo eum in primis & petere, & expectare par est: ad quem si ex animo confugiet, spiritu intelligentiæ replebit illum, & tanquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, **a** ut aliis diximus. Quoniam tamen idem, qui rerum omnium Conditor, & Auctor est, inferiorum etiam causarum ministerio utitur, dicimus consiliarium etiam in audiendis, meditandis, inuestigandis, communicandisq; rebus necessariis, diligentiam, ac uigilantiã omnem ponere debere, atq; illud tanquam certum, perpetuumq; animo suo defixum gerere, ut mature omnibus consideratis, nihil **B** in suffragio suo ferendo amplectatur umquam, quod conscientiæ suæ refragetur, eam ut ducem optimam sibi perpetuo proponens, quam sequatur. Quando igitur ea monente, & extimulante, ille ex tribus superioribus respondendi modis, unum sibi, tanquam ceteris iustiorum probandum esse delegerit, tunc in singulis illis quoniam varietates etiam multæ obseruari possunt, ut supra diximus, existimarem nos, si iudicii nostri tenuitas aliquam hac in re opẽ ferre potest, quando primi ordinis responsio esset amplectenda, atque res approbanda, tunc sicuti Iurisconsulti dicere solent, turpe esse sine lege loqui, sic aptiorem fore eam consilii formulam, quæ **C** rem non nude, sed rationibus, seu exemplis cum dignitate corroboraret, iis tamen obseruatis, quæ supra attigimus.

IN secundo ordine, quando res esset repudianda, ea censere-
mus diligenter obseruanda, quæ ex Cardinali Papiensi supra re-
tulimus, ut scilicet rationibus efficaciter, uerbis reuerenter, ac bro-
uiter aduersus alios agatur.

IN tertio autem, quoniam distinctiones non quidem nimum
subtiles, sed solidæ, & a rei natura ductæ, plurimum causas illustra-
re, sententias diuersorum conciliare, & negotiis terminandis, pluri-
mum prodesse solent, si negotium eiusmodi fuerit, quod distinctio **D**
nema non incommode patiat, atque aliorum dubitationibus sa-
tisfacere possit, tunc illud præ ceteris amplectendum esse arbitra-
remur, cum ab eruditis receptum sit, eum, qui nouit apte distingue-
re, aliis præstare, **b** eo tamen adiecto, ut magna dicendi dexterita-
te hæc ubique proponantur, ne plus aliis sapere uelle uideamur.

FINIS QUARTÆ PARTIS.

DE

DE SACRI CONSISTORII CONSULTATIONIBVS

PARS V. QVÆSTIO I.

An Cardinali sit necessaria in Consistorio libertas
loquendi, an potius, si aliquando ea non
utatur, sit excusandus.

A **Q**UONIAM tractatio nostra eo maxime spe- **QVÆST.**
ctat, ut intelligant Consiliiarii, hoc proprium eo **XXXVIII.**
rum munus esse, ut sincere, & libere quod sentiunt
loquantur; ideo paulo diligentius præsentis The-
matis occasione, de hac libertate loquendi disse-
rendum putauimus. Nam cum late hoc nomen
pat eat, nollemus, quemquam huius uocis acceptione decipi, igno-
rataque propria illius uis, in alios, atque alios errores labi.

LIBERTATEM Iurisconsulti uocare solent, naturalẽ facul-
tatem eius, quod cuiq; facere libet, nisi ui, aut iure prohibeatur. **a** **libertas. ff.**
Quam libertatem, quamuis ipsi personis attribuerint, eos a seruis **de stat. hom.**
distinguentes, cum dicatur liber is, qui seruitutem non seruit: atq;
B men hoc ipsum nomen ad alia etiam multa per translationem re-
ferri solet, ita ut dicatur animus liber, qui omni perturbatione ua-
cuus est: & campus liber, a quo nullus prohibetur, & libera ædes,
quibus quis sine impedimento uti potest; & liberum arbitriũ pro
facultate bene, aut male operandi: & liberum mandatum, quo ple-
na potestas rei faciendæ datur, & libera ciuitas, quæ nemini subii-
citur, & alia huiusmodi. Hincq; & libertas loquendi dicitur, quãdo
quis ueritate, atq; utilitate publica, uel priuata suadente, ingenuè,
& aperte quod sentit loquitur, nullius respectu, gratia, uel potetia
commotus, quam Græci uno uocabulo uocant, *παρρησίαν*.

QVÆRITVR ergo, an hæc libertas sit necessaria Cardina-
li in Consistorio, an potius si aliquando ea non utatur, sit excusan-
dus: multa, n. se offerunt, ex quibus uenia dignus esse censeri potest.

PRIMUM,

a. Ecol. 39.

b. Inauis. G. ff.
ff ad l. R. ho. de
iact. Salyce. in
l. filia cuius pa-
rer. C. fam. her-
eiscun. Glo. &
idem Salyce. in
l. apud anti-
quos. C. de fur.
Bald. in Proce.
Digestorum, in
princ. Quia uil.
ff. ff. cap. 2.

a. l. libertas. ff.
de stat. hom.

PRIMUM, quia huiusmodi libertas videtur donū Dei esse, non omnibus tribuitur, cum Apostolus dicat: *Diuisiones gratiarum sunt, alij per spiritum datur sermo sapientiae, alij sermo scientiae, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum: haec autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.* a Quare cū vnus Deus sit auctor gratiarū, atque illas distribuāt arbitratu suo, neq; omnibus æque largiatur, dicēte eodem Apostolo: *Numquid omnes linguis loquuntur?* & hæc libertas, & gratia sermonis, seu linguarum, vna sit inter gratias gratis datas; si interdum accidat, vt aliqui in Consistorio libere non loquantur, non ideo videntur arguendi esse, cum sine crimine suo hoc libertatis dono loquendi careant, & possint sua opera, & diligentia aliis in rebus hunc defectum compensare: quemadmodum legimus, Apostolos antea trepidasse, & vix loqui ausos fuisse, vbi vero Spiritus sancti gratia in eos effusa est, cum fiducia annunciaffe verbum Dei.

SECUNDO, quia cū libertas videatur significare potestatem viuendi vt velis, b ex Christiana libertate hoc amplius tribui existimant aliqui, ut liceat vnicuiq; & operari, & loqui, prout ei libet, cum nulla sit differentia quo ad Deum, inter liberum, & seruū: nā, *Vbi spiritus Domini, ibi libertas:* c Et; *Non sumus ancilla filii, sed libera: qua libertate Christus nos liberauit.* d Vnde colligunt illi: Si hæc libertas loquendi, de qua agimus, tot regulis, & circumstantiis subiecta esse debet, quas aliqui requirere solent, utiq; hæc nō erit libertas, sed magna seruitus, variis nodis adstricta. Et ideo unumquemque propriae facultati, arbitriiq; sui conscientiae relinquendum aiunt, vt loquatur, vel nō loquatur: & quemadmodum ei libet, id faciat, siue libere, & audacter, siue tacite, & remisse, prout ei uisum fuerit: sic enim Christiana hac, plenaq; libertate perfruetur.

TERTIO, quia cū hæc loquendi libertas uix sine offensione alicuius, & quāque Principis possit exerceri: *Veritas enim* (ut dici solet) *odium parit:* durum uideretur, Cardinales, qui ob amplissimum honoris gradum immunes sunt a multis aliis oneribus, subiectos deinde esse huic molesto, & graui iugo damnandi, seu reprehendēdi aliorum præstantissimorum uirorum opiniones, & quasi censores morum constitui, nec liceat illis ea facultate uti, quam quiuis e populo habere solet, iuxta illud: *Nonne licet mihi quod uolo facere?* e

QUARTO, dubiū faciunt uaria, quæ interdum exurgunt, impedimenta, aut rōne rei, de qua agitur, aut rōne temporis, aut personarum, aut ex aliis multis causis, propter quas opportunum dicenti nō uidebitur, quin potius noxium esse, talem tunc libertatem

A tem exercere, propterea, si ita is uere iudicet eo tempore non expedire, uideatur plane excusandus esse, si hac libertate tūc non utatur; cum opportune omnia sint faciēda, & iustum uideatur, ut Cardinalibus pro summa eorum gradus præstantia, summum etiam arbitrium in iudicandis, & discernendis iis, quæ ad eos pertinent, relinquatur.

VERVM, quia nos contrariam sententiam tamquam omnino ueriores sequimur, & hanc totius huius structurae, & tractationis nostræ præcipuam basim esse censemus; quam etiam ab Ethnicis auctoribus summis laudibus celebratam esse nouimus, a & a sanctis Patribus eo amplius exornatam, quo ipsi maiore in dignoscendis uirtutibus lumine fuerunt a Deo illustrati; ideo paulo latius hoc argumentum persequendum esse duximus, quo ceteris quæstionibus magnam possit lucem, & robur asferre.

IN primis ergo ad libertatis huius necessitatē ostendēdam, illud in memoriam redigimus, quod etiam attigimus alibi, Cardinalium scilicet gradum ad bonum Ecclesiae tuendum, ac promouendum institutum fuisse: a quo quidem sine adipiscēdo, dum metus, amor, æmulatio, spes, atque alia priuatae causæ soleāt homines retardare, atque ad loquendum quod oportet, languidiores reddere: ideo ad uitiosas huiusmodi affectiones ueluti boni publici hostes superandas, certum est libertatem hanc loquendi, de qua agimus, tanquam necessarium Cardinalitii muneris exercendi instrumentum omnino requiri: Hincq; meminimus nos olim a Tridentinis Patribus frequēter eam uocem in Synodo, ac publicis, priuatisq; Congregationibus inclinari solitū fuisse, LIBERE LOQUENDVM, LIBERE LOQUENDVM, quod dicerent libertatem dicendi esse propriā & naturalem formam Synodorum: qua dempta, imago potius, quam ueritas Senatuum, & Collegiorum superesset. Quod & a sapientibus probatum fuisse uidemus, qui tradiderunt; quod sicuti miles in prælio, licet corporis robore, uiribusq; præcellat licetq; firmissimis armis tectus sit, nihilominus sine manibus tamquam præcipuis ad pugnandum instrumentis, militis officio fungi non potest; eodem modo Consiliarius, quamuis mentis acumine plurimum ualeat, si tamen hac dicēdi libertate destituatur, inermis plane erit, neque ex ceteris naturæ, & prudentiæ prædiis utilitatē ullā reportabit, nec poterit muneris sibi commissi nauigium tamquam remis, & uento spoliatum in portum perducere, siue id metu, siue pudore, siue affectata nimis reuerentia, siue proprii amoris inuolucris, seu quacūque alia specie id accidat, cum libertas dicendi sit ueluti nerui, spiritus,

a 1. Cor. 12.

b Cic. in part. 1 ad.

c 2 Cor. 3.

d Galat. 4.

e Matt. 10. & Caiet. 2. 2. q. 63. art. 2.

a Plutarch. in lib. de discrim. Adulat. & Amic. & in lib. de Apophteg. Laconic. vbi de Lyfandro. Val. Max. lib. 6. c. 2. Plin. li. 3. epi. 9.

ritus, & uita consilii. Quid enim prodest acurè, & prudenter prospicere, quid consulendum sit, si id eloqui libere non audeas? inutile, languidum, emortuum sit necesse est, quidquid libere non enunciat. Neque hæc libertas ad audaciam, ad immodestiam, aut contentionis studium pertinet, sed potius ad charitatem, ad ingenuitatem, ad bene de aliis merendi propensam uoluntatem: nam qui libere dicit, nihil ad suum commodum refert, sed publicæ utilitati seruit. Quare & liberum, & modestum esse licet, immo modestia cum libertate coniuncta proprium est & magnum Consiliarii ornamentum.

NEQUE uero existimet quisquam, arduam nimis hanc esse uirtutem, quæ non facile a singulis Consiliariis in amplo Senatu possit obtineri. Nam cum de Cardinalibus loquamur, qui Spiritu sancto duce ad gubernationem Ecclesiæ adiuuandam adhibentur, nouimus eos, qui legitime ad aliquod munus in Ecclesia uocati fuerunt, facultatem etiam a Deo suscipere solere illius exercendi, modo uelint, & laborem non recusent. Nam si omnibus animatibus diuina prouidentia eas dotes largita fuit, quæ singulorum conditioni sunt necessariæ, dubitandum nihil est homini ad Dei imaginem, & similitudinem facti, dum ad dignitatem aliquam, uel officium in Ecclesia Christi specialiter adsciscitur, ea omnia suppeditari, quæ ad legitimum illius functionem requiruntur. Vnde quo grauiore, & excellentiore loco Cardinales sunt positi, maioribusque ad eum tuendum indigent præsidii, eo copiosiore in eos gratiam ad officium suum præstandum a Deo effundi existimandum est, quod etiã Hieremie Prophetæ ostendit exemplum, cui cum Dominus dixisset; *Prophetã in gentibus dedite*: Et ille respondisset: *Asa, a, Domine Deus, nescio loqui, quia puer ego sum*; Dixit Dominus; *Noli dicere: Puer sum, quoniam ad omnia quæ mittam te, ibis, & uniuersa, quæ mandauero tibi loqueris. Ne timeas a facie eorũ; quia tecum ego sum*. Et deinde: *Ecce dedi uerba mea in ore tuo: Ecce constitui te hodie,* &c.

QVIBVS rationibus, & praxim ipsam quodam modo adiungimus, cum multorum exempla non desint, qui quamuis Senatorio munere non essent adstricti, hanc tamen libertatem, cum oportet, strenue exercuerunt. Nam & Dauidem cum Saule, Natham cum Dauide, Eliam cum Achab, & Ochozia, Danielelem cum Nabuchodonosor, Moysen cum Pharaone, Isaiam, & Zachariam cum Principibus Israel, & deniq. Paulum coram Felice, Festo, & Agrippa, iam adhibuisse nouimus, de qua etiam legitur in Psalmo; *Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu Regum, & non confundabar.*

HIS

a Hier. 1.
 b Reg. 24.
 c 2 Reg. 12.
 d 3 Reg. 21. &
 4 Reg. 1.
 e Dan. 4.
 f Exo. 10.
 g Is. 1.
 h Zach. 1.
 i Act. 24. 25. &
 26.
 k Psal. 118.

HIS adtingere possumus inuictissimos martyres, Stephanum, Laurentium, Sebastianum, Vincentium, Cyprianum, & huiusmodi alios innumeros, qui ueritatis unius zelo accensi, hanc ipsam loquendi libertatem profusi sanguinis, gloriosæque mortis sigillo consecrarunt.

PRÆ cæteris uero non licet nobis coelestem illum præconem, ac præcursorem Domini, sanctum Ioanem Baptistam præterire, cuius magnanimitas, atque dicendi libertas, tanta fuit, ut Christi Domini testimonium prouocauerit, cum ad populum dixit: *Quid existis in desertum uidere, arundinem uento agitatam?* non enim ille per parabolas ambulans, ut olim Nathan Propheta, sed apertis uerbis regem Herodem arguebat, nec ad fulgorem purpuræ obstupescibat, neque sceptrum, Regiamue dignitatem verebatur, quominus ueritatis eum admoneret, aliaque Israelitico Populo, cum summa constantia denunciaret, quæ in Euangelio, atque a sacris Theologis commemorata sunt.

ET ne quis forte suspicetur hac laude prophetas tantum, aut Apostolos, siue Sanctos olim insignitos fuisse, possemus alios multos, etiam Ethnicos, variis ætatibus insignes uiros memorare, quorum exempla literarum monumentis consignata leguntur. Sed ad longiorem sermonem uitandum unum Catonem commemorabimus, de quo relatum legimus, cum eius sententia a Cæsare Cõsule rogata fuisset, & Cato quod cõsulebatur, quoniam non è Republica videbatur, perfici nollet, lōgaque oratione utens, eximeret dicendo, Cæsar cõsul prehendi loquentem, & in carcerem duci iussit. Senatus cõsurrexit, & persequebatur Catonem in carcerem: hac inuidia facta, Cæsar destitit, & mitti Catonem iussit. Nolumus ite aliquot ordinis nostri Cardinales præstantissimos silere, non longe etiã a memoria nostra repetitos, ut quod ab ipsis factum fuisse nouimus, id cæteri quoque hodie sibi facile licere, intelligant. Nã CALIXTVM III. qui

PATRUM nostrorum, aut superiori ætate uixit, legimus, cum Cardinalis esset, eam in dicendis sententijs libertatem cum grauitate coniunctã, semper retinuisse, ut sine ulla assentatione, seu timiditate, sed magna modestia, & libertate, quod cõducere putabat, loqueretur. Marcellum item Ceruinum, quem plerique nostrum agnouimus, & ad summum Pontificatum euectum, MARCELLVM II. appellatum scimus, certum est, tum alijs in rebus, tum præcipue quo tempore de alienandis Ecclesiæ Romanæ bonis, aliquando ageretur, non solum vehementer illi consilio obstitisse, uerum etiam alijs Cardinalibus me assentientem, nulla prorsus maximorum Principum, siue

a Matt. 21.

b Gran. in concio. 3. in Natiuit. S. Ioã. Bapt.

c Plutarch. in Catone Vtriusq. Aul. Gell. lib. 4 c. 10.

aliorum,

aliorum, qui repugnabant, ratione habita, persuasse. PAVLVM A
 vero IIII. qui paucis abhinc annis e vita decessit, notum est, tum
 cum Cardinalis esset, ad eam, qua pollebat, facundiam, insignem
 etiam in dicenda publice sententia, & omni sermone libertatem ad
 disse. Possimus & alios multos æterna dignos memoria Cardina-
 les recensere, qui hac dicendi libertate cum summa gravitate, pru-
 dentiaq. coniuncta mirifice floruerunt: sed ad prolixitatem vitan-
 dam, ex quàm plurimis paucos hos modo memoratos sufficere pos-
 se censuimus: etenim, cum hi S.R.E. gubernacula tenuerint, facile
 inde vnusquisq. poterit perspicere, tantum abesse, vt hæc loquedi
 fiducia cuiquam ex iis abfuerit, ut immo hac potissimum sinceræ B
 virtutis significatione Deo illis aspirante, ad summum Pontificatus
 gradum fuerint euecti, mortuiq. adhuc apud homines hoc nomi-
 ne celebrentur, & in coelo, hac inter alias causa, æterna perfrui glo-
 ria censeantur.

QVONIAM vero libertas hæc inter virtutem, vitiumq. posi-
 ta, si salubri modo temperetur, laudem: si quo non debuit, se profunde
 rit, reprehensionem meretur, ut ille scripsit, a ad hanc moderationem
 tenendam, magna opus est cautione, vigiliq. circumspectione. Nã
 quemadmodum sæpe in aliis rebus contingit, ut quædã sint ueræ,
 aliæ non ueræ, sed quæ uerarum imaginem referentes, nos specie C
 ipsa decipiant: sicuti sunt ueræ gemæ, & gemæ adulterinæ: uerũ
 aurũ, & aurum fictũ, uera, & falsa iustitia: uera, & falsa penitentia,
 sic in hac, de qua loquimur, libertate, euenit, ut alia uera, alia falsa
 existat. Idcirco ne in utraque dignoscenda, atq; exercenda, Cõsilia
 riuus aberraret, proprias quasdam notas in præsentia subiiciendas cen-
 suimus, non omnino plene exacteq. sed quæ satis argumento nõ-
 stro sufficere possint, ne pro uera, ac solida dicendi fiducia, alterã il-
 lam, quæ potius audacia est, eius vultu deceptus, quis amplectatur.

PRIMUM igitur ponimus ad ueræ libertatis rõnem, tria re-
 quiriri solere: Primum, ut qui locuturus est, ueritatẽ sibi ante oculos D
 proponat, ita ut uerum id esse sibi persuadeat, de quo ei dicendum
 est. Secundum, vt illud bono publico profuturum esse iudicet. Ter-
 tium, vt hæc ipsa actio cum difficultate, seu periculo aliquo sit con-
 iuncta, ubi enim nulla est suspicio alicuius offensæ, non est cur ma-
 gis dicatur libertas loquendi quàm simplex quædam, atque con-
 sueta omnibus in Senatu dicendi, siue respondendi ratio. Vnde li-
 bertas hæc a sancto Chrysofomo bonũ opus appellatur, & diuer-
 sis rationibus ad diuersas virtutes refertur: b nam prout nunquam
 a uero dicendo aberrat, actus est virtutis, quæ fidelitas, seu ueracitas
 uocari

a Val. Max. lib.
6. c. 2.

b In c. 7. Añ.
Apost. ho. 17.

A vocari solet; a quatenus autem nullo humanorum rerum timore, a
 aut periculo commouetur, ad fortitudinem pertinet; b scribete san-
 cto Cypriano quadam in Epistola: *Vidit admirans presentium multitu-
 do caeleste certamen, certamen Dei, certamen spirituale, prælium Christi, ste-
 tisse seruos eius, uoce libera, mente incorrupta, uirtute diuina.* Hæc autẽ
 fortitudo quia moderatur audacias, & timores, ideo proficit ad ca-
 ueda, quæ prohibere solent, ne quis libere loquatur. d Hincq. pete-
 bat Apostolus, e dari sibi cum fiducia notum facere ministerium E-
 uangelij, quo loco Græce dicitur *παρρησία* & sic S. Chrysofomus,
 Theodoretus, Primalius, Oecumenius, & Theophilactus, ibi inter-
 pretantur, f & in Actibus Apostolorum legitur, quod Iudei uidentes
 Petri constantiam, & Ioannis, quæ etiam Græce dicitur *παρρησία*,
 denunciauerunt eis ne loquerentur: at illi responderunt: *Non possu-
 mus, quæ uidimus, & audiimus, non loqui.* g Et sanctus Gregorius ait;
*Vile est consilium, cui robur fortitudinis deest; quia quod tractado inuenit,
 carens uiribus usque ad perfectionem operis non perducit.* h

AD hanc uero libertatem exercendam, exiguntur multa solent, quo-
 rum nonnulla & in aliarum uirtutum usu requiruntur. Primum
 est, ut rei, loci, temporis, ac personarum, quibus cum agitur, ratio
 habeatur. Nam cum opportunitas omnibus in rebus potissimum
 C prodesse soleat, tum uero ad libertatis huius fructum consequendũ
 occasio in primis animaduertenda est, quæ nisi suo loco accesserit,
 huius libertatis utilitas facile perire solet. Modus præterea, si qua
 in re adhibendus est, in hac præcipue, de qua loquimur, libertate re-
 tinendus erit, ut pro rerum uarietate, quæ tractantur, libertatis etiã
 ueluti gradus quidam obseruetur, cum modo uementiorem, mo-
 do placidiorem, siue remissiorem eam adhiberi oporteat. Quod di-
 scrimen etiam in personis Consiliariorum ipsorum, qui hac liberta-
 te usuri sunt, seruandum esse censemus, cum non eadem libertatis
 alacritas, iuuenem, ac senem, nec diu in Senatu uersatum, ac recens
 D in eum admissum, & uix dum Reipublicæ gubernacula attingen-
 tem, decere uideatur.

PORRO id cunctis commune esse debet, ut quacumque de re
 coram Principe agatur, omnis a uerbis asperitas, a uoce contentio,
 & clamor a uultu, atque a certo corporis habitu, iræ, uel alterius
 perturbationis suspicio prorsus amoueat, & nihil arroganter, ni-
 hil proterue, nihilq. ad ostentationem proferatur. Et quoniam lo-
 quendi fiduciam conscientia ipsa, atque innocentia maxime exci-
 tare solet, proderit multum, ut illa eo magis apud alios ualeat, h is
 qui dicturus est, ueterem uirtutis exultationem sibi antea compa-
 rauerit,

a S. Tho. 2. 2. q.
109. art. 1. & seq.
b S. Tho. 2. 2. q.
124. art. 2.
c Cypr. lib. 2.
epist. 6. S. Basil.
in Moral. reg.
70. c. 13.
d S. Tho. 2. 2. q.
123. ar. 3.
e Ephes. ult.

f S. Chrysof.
hom. 24. in epi-
stol. ad Ephes.
g Añ. 4.

h S. Greg. lib. 1.
Moral. c. 16.

i Quintil. lib.
11. cap. 4.

rauerit, nec eo tantum tempore, aut loco, qui se tunc offert, sed
 quodcumque res postulat, libere loqui assueuerit, ita ut eam sibi
 apud alios opinionem vitæ suæ probitate conquisiuerit, se ad publi-
 cæ rei commodum, & dignitatem actiones suas præcipue referre.
 Quod & Quintilianus, quamuis Ethnicus, sensit, cū scripsit, ^a liber-
 tatem loquendi ab eo aptius exercendam, cuius mens vitij omni-
 bus erit libera, eundemq. facilius persuasurum, quia dicit sapius ue-
 ra, & honesta. Sed & illud observandum, vt si suspicio sit, eam di-
 cendi libertatem Principi molestam esse posse, curet Consiliarius sic
 dicendo illam temperare, non quidem vt obscuriore, aut submissiq-
 re voce vtatur; (nam, ut inquit Seneca, qui dicere nisi clam nō vult,
 pene non dicit: b) sed vt sicut medici amara pharmaca melle solent
 oblinire, sic orationis acrimonia; quam dicendi libertas parit, verbo-
 rum dexteritate, ac suauitate erga Principem leniatur, exemploq.
 Euangelico, oleum vino miscetur, ac virgæ emendationis dulcedo
 manna adiungatur. c

DENIQUE quod summum est, sic orationis cursum prudenter
 dirigere perpetuo oportebit, ne lingua tanquam in lubrico solo pe-
 richitari interdum facilis, uarietatis, modestiæ, & charitatis semita
 vel minimum aberret. Vnde Periclem, traditum est, optare solitum,
 ne quod sibi verbum in mētem veniret, quo populus offenderetur.
 Nam quæ fortia dum dicuntur, videbantur, stulta cum luserunt, uo-
 cantur. d & hæc quod ad veram libertatem spectat.

ALTERA est autem quædam falsa libertas, quæ facile posset ima-
 gine sua nobis imponere, nisi diligens cautio adhibeatur; estq. hæc
 multiplex, ac multiformis. Primum enim cū virtutes in medio posi-
 tæ, sua habeant extrema fugienda, huiusq. libertatis alterū extremū
 fit, vitiosa taciturnitas, quæ ex ignauia, aut timiditate oritur, nūc nō
 veremur, ne hæc nos libertatis specie decipiat, nam tota in silentio
 posita est, & de ea alibi latius egimus. Verum alterum extremū est,
 quod a vera & sancta libertate transit in temeritatem, & audaciā,
 specie veritatis, & utilitatis, quando scilicet is, qui loquitur, plus
 æquo sibi tribuit, ac maiorem quam conuenit arrogans auctori-
 tatem, loco abutitur, atque in suo obstinatus proposito, alios parui
 faciens, non veretur verborum etiam aculeis eos mordere, crimina
 detegere, maledictisq. illorum famam proscindere, quæ effrænis po-
 tius est linguæ licentia, atque impudens petulantia, seu scurrilitas
 aduersus grauitatem, modestiam & prudentiam: & ideo Consilia-
 rio viro ualde est indigna, ac ciuilibus etiam legibus condemnata,
 de qua hic longius non agimus, quod eam a sacri Consistorij ma-
 gistris,

a Quintil. lib.
12. cap. 1.

b Senec. lib. 2.
de ira. c. 29.

c S. Gregor. 20.
Moral. cap. 8 &
in cap. discipli-
na. 45. dist.

d Quintil. lib.
12. cap. 9.

A ribus, alienam esse nouimus, eamq. obiter hic tantum, id ita mate-
 ria postulante, attingendam esse putauimus.

EST & alia falsa libertatis imago, quæ cum assentatione coniun-
 cta est: cuius insigne exemplum Plutarchus memorat Tyberii tem-
 pore in Senatu accidisse, ubi cum quidam exclamasset, esse libere lo-
 quendum, nec reticenda, quæ ad Rempublicam pertinerēt, erectis
 ad hæc uocē omnibus, ipso aut Tyberio atretō: *Audi, inquit, Cæsar,*
in quo te reprehendimus omnes, licet nullus audeat palā facere, impēdis te
ipsū nobis, corpus tuū diurnis, nocturnisq. laboribus, & curis, pro Repu-
blica cōfici; ^a Alia multa addēs sub libertatis p̄textu turpiter adulās

B DE hoc callida assentationis genere, licet admodum cauendum
 sit, quippe quod non facile agnoscitur, cū, ut inquit ille, *Adue, sando*
quis sæpe assentiatur, & litigare se simulās, blandiatur, atq. ad extremum
det manus, uinciq. se patitur, ut is, qui illusus sit, plus uicisse uideatur. ^b n̄
 plura hoc loco addenda non uidentur; quandoquidē falsæ huius li-
 bertatis suspicio in primarios Ecclesiastici ordinis Præsules uix cade-
 re posse uideatur. Quid enim cōmune esse potest præclaræ, genero-
 sæq. Cardinalium menti, cum seruili, atq. abiecto gratiā cauponā
 digenere? Quoniam tamen procliuis est satis hōinum natura ut
 his blanditiis delinatur, immo eam uim adlatio habere perhibea-
 tur, ut quo audacior fuerit, quo impudentior, quo magis perfrictæ
 frontis, ut inquit Seneca, eo uehemētius expugnet; propterea pau-
 ca hæc non ab re attingenda uisa fuerunt, ut meminerint qui locu-
 turi sunt, non facile dignitatis decorum ab iis retineri posse, qui uir-
 tutes licet ueras, & merita eorum, qui præsentēs sunt nisi maxima
 necessitas poscat, coram aliis sibi commemoranda putent.

HIS sic positis, & declaratis, non obstant quæ in cōtrarium pro-
 posita fuerunt. Nam ad primū de gratia gratis data: Respondetur,
 non quæri a uobis, an Consiliarius teneatur perpetuo quod opti-
 mum est, & perfectissimum cum omni libertate respondere, quod
 D paucis datur, sed id tantum ab eo exigere, ne dicendo, timulet, ne men-
 tiatur, ne fucum faciat, sed quod sibi conscientia dicitur, a perte, can-
 dideq. profiteatur. Ad quod præstandum non est necessarium do-
 num illud peculiare gratiæ gratis datæ, quæ paucis tantum ad cer-
 tas functiones in Ecclesia Dei solet communicari, sed sufficit au-
 xilium illud generale, quod unicuique Deus in sua uocatione sub-
 ministrat.

ADDIMVS amplius, hunc ipsum licet sedulo conantem, qui ad-
 huc non posset tantā dicendi libertatē assequi, quāta forsāse aliis
 concederetur, non tamen in alteram uitiosæ taciturnitatis, & repre-

P hensibilis

a Plutarch. de
discrim. adu-
lat. & amici.

b Cic. de amic.
sub fine.

c In præfat. li.
4. q. natural.

d S. Tho. 2. q.
111. art. 1. & art.
4. ad 1.

henſibils ſilentij partem declinare debere, ſed ea facultate contentum eſſe, quam uires ſuæ patiuntur, ſicuti illis, qui non plene præcepta quædam Eccleſiæ ſeruare poſſunt, canones multum indulgere ſolent, non tamen illos ab integra præcepti obſeruatione liberat; & ſicuti ille, qui ieiunare non potest, ſi cum illo diſpenſetur, ut cœnet, non ideo ſolutus eſſe intelligitur, ut carnes comedat; & qui aliena integre nequit reſtiture, non ideo partem, quam poteſt, reddere non compellitur; Sic Conſiliarius non excuſatur a uera, fideliqu. ſententia aperte proferenda, quamuis illi dicendi ubertas & faciundia deſit; Viciffim autem cum in libere loquendo præſtat id, quod poteſt, excuſandus uidetur, nemo enim etiam in reddendo debito, quod iuſtitia eſt, ſupra id tenetur, quod uires ſuæ non patiuntur, cum affectus magis, & uoluntas apud Deum, quam effectus ſit conſiderandus. Unde tritum illud, uoluntatem pro facto reputari, & qui non poteſt facere quod cupit, faciat quod poteſt.

NON obſtat ſecundum, quod de Chriſtiana libertate obiiebat, quæ ſub nullius alterius legis iugo eſſe debet; Nam reſpondetur, catholicam Eccleſiam docere, eam eſſe ueram loquendi libertatem, quæ procul a nimio affectu, aut immoderato timore abeſt; nam qui cupit bonam huius ſæculi præter ordinem a legibus præſcriptum acquirere, uel timet amittere, quæ acquiſiuit, non poteſt eſſe liber in ijs loquendis, quæ aut iuſtitia imperat, aut charitas ſuadet. Unde beatus Paulus uinculis licet conſtrictus, multisq. ærumnis vexatus propter Euangelium, non tamen ceſſabat in ipſo carcere prædicare dicens: *Laboro uſque in uinculo, quaſi male operans, ſed uerbū Dei non eſt alligatū.* Et de eadē libertate ad Philippenſes dicebat per ſua uincula factum eſſe, ut multi e fratribus auderent ſine timore loqui uerbū Dei: Et in Act. Apoſt. legitur, Apoſtolos in magnis perſecutionibus numquā uerbū Dei dereliquiſſe. Itaque non eſt libertas latiffimo eo ſenſu, quæ aiunt hæretici pro eſſeſtrata uiuendi, & operandi licentia accipienda: ſi enim eo modo ſumeretur, actum eſſet de omni iuſtitia, ac de omnibus uirtutibus, ſi quidem, ſi unicuiq; arbitratu ſuo uiuendi, ac loquēdi facultas ſit permittenda, quid opus eſt legibus? quid magiſtratibus? quid iudice gladio, quæ Apoſtoloſ neceſſarium eſſe ait? *Quando, ut idem inquit, nos in libertatem uocati eſtis, tantum ne libertatem in occaſionem detis carnis.* De hac ſane libertate loquens ſanctus Chryſoſtomus ſcripſit: *Beata libertas, qua ſeruit legi, obſeruat iudici, paret auctori: quæ humilis Deo eſt, ſubiect a Chriſto, quæ imperata tenet, iuſſa cōplet, præcepta conſeruat, contendit ut placeat, ut promeretur, inſtat: timet offendere, uereur delinquere; amat diuina monita*

a c. cum dilecti de dolo. & contum.
b Silu. in uerbo ieiunij, q. 5. verſ. quartum, & Nauarr. in Manual. præcepto de ieiunio nu. 22.
c Silu. in uerbo reſtitutio 6. q. 5. Caiet in uerb. reſtitu. cap. 8.
d 3. Thom. 2. 2. q. 106. art. 3. ad 5.
e S. Tho. 2. 2. q. 106. ar. 6. ad 1.
f c. 1. de cōcept. præb. in 6.

g 2. Tim. 2.
h Philip. 1.
i Act. 20.
k Rom. 13.
l Gal. 5.

A monita frequentare, ut enim obſequia legis obſeruent libertatem, ſit contemptus generas ſeruitutem.

Quod & Ethnici, etiam quibus uera lux nondum patebat, ſcriptum reliquerunt, dicente Ariſtotele: *In populari ſtatu uiuit unusquiſque ut uult, ſed hoc parum eſt: non enim putandum eſt eſſe ſeruitutem, uiuere ad formā Reipublicæ, ſed ſalutē.* Et Tacitus: *Fallitur, quibus luxuria ſpecie libertatis imponit.* Et Quintilianus loquens de moribus, & uirtutum ornamentiſ quibus oratorē inſtructū eſſe oportet, inquit: *Hinc mihi ille iuſtitia hauſtus bibat, hinc ſumptā libertatē in cauſis, atq; conſiliis præſtet, neq. erit perfectus orator, niſi qui honeſte dicere & ſciat, & audebit.* a Nā ſæpe ſpecies libertatis deducere ad temeritatē ſolet, non cauſis modo, ſed ipſis quoque, qui dixerunt, periculoſam.

ET quoniam hanc libertatē catholica Eccleſia ſemper hoc ſenſu approbauit, & aliā, quam hæretici intrudere conātur, tum ſummi Pontifices, tum etiam ueteres Imperatores improbarūt, multaq. hodie copioſe, & erudite in hanc ſententiam conſcripta leguntur, hideo ab alijs rationibus, & argumentis ad illam conſutandam ſuperſedendum eſſe diximus.

NON obſtat tertium: nam libertatem cum modeſtia coniunctam ponimus, quæ publicam utilitatem tanquam finem habet præſtitutum, ut eam tueatur, non ut in aliorum mores inuehatur. Immo, ſi quandoque aliquorum opinionones contingat redarguere, eorum tamen affectus, & ſtudia potius laudet, & protegat. hoc aut graue onus Senatori uideri non debet, quia ſicut in uno corpore, ut ait Apoſtoloſ, *Diuerſa ſunt membra, nec omnia eundem actum habent:* aliud enim eſt oculus, aliud pes, aliud manus, aliud auris, diuerſaq. ſunt ſingulorum operationes: ſic in uitæ humanæ ſocietate, aliaſq; alia ſunt hominum munia, a Deo iniuncta, ut unusquiſque digne ambulet uocatione, qua uocatus fuit. Cum ergo Cardinalis officium libertatem dicēdi in conſilio omnino requirat, non poteſt ille ſe aliorum priuatorum hominum exemplo tueri, qui id non faciunt, cum ad hoc illi non fuerint uocati. Præterea congruit ualde quod ſcripſit Seneca ad Polybium; conquerentem multa ſibi non licere, quæ humilibus, & in angulo iacentibus licent: *Magna (inquit ille) ſeruitus eſt, magna fortuna: non licet tibi quidquam arburio tuo facere; audienda ſunt tot hominum millia: magnam tibi perſonam hominū conſenſus impoſuit, hec tibi tuēda eſt, huc te ſtudiū tua deduxerunt, nihil te plebeū decet, nihil humile.* ſic Cardinales cū ob gradus amplitudine Regibus æquiparētur, decet eos eſſe Regiā quandam auctoritatē in loquēdi libertate retinere. Hincq. ſicuti Senatoribus olim apud

a S. Chryſoſt. homil. in illud Iſaia, ſi uolueris.
b Ariſt. lib. 5. polit. c. 9.
c Corn. Tacit. lib. 17. Annal.
d Quintil. lib. 12. c. 2.
e Quintil. lib. 12. c. 9.
f S. Leo ep. 7. 3. Greg. lib. 9. cpi. 60.
g I. cunctos populos. I. nemo.
h Bellarm. lib. controuerſ. tit. Rom. Pont. li. 4. c. 17. ad 5. arg. & tit. de laicis. lib. 3. c. 18. & 19.

i Rom. 12.
k 1. Cor. 12.
l Ephes. 4.

m Seneca de cōſol. ad Polyb. c. 23. & ſeq.

Romanos potestas erat tributa, ut cum ius dicendę sententię accē-
pissent, quęcumque vellent expromerent, ac de bello, & pace, de
uestigalibus, & legibus, cęterisq; omnibus, quibus res Romana cō-
tinebatur, suadere, & dissuadere eis liceret: ^a sic summi Pontifices
animaduertentes ex hac dicendi libertate, publicę rei utilitatē po-
tissimum pendere, curarunt eorum constitutionibus, decretis, & re-
formationibus posteritati traditis, ut omnia a Cardinalibus impedi-
menta auferrentur, quibus libera eorum suffragia possent retardari.
^b Et in libro Ceremoniali continetur, quod ubi Papa os aperit
nouo Cardinali, id expressim ei mandat, ut in consilijs, seu uotis ex-
plicandis, solum Deum prę oculis habeat. ^c

NON obstat quartum, nam dupliciter ea impedimenta confi-
derari possunt, aut in Consistorio, aut extra Consistorium. Nos de
Consistorio loquimur, quod cum sit proprius locus consultationis,
ad eumque statis temporibus conuocentur Cardinales ad sententiam
dicendam, tenentur peculiari iustitię vinculo, propriaq; sus-
cepti muneris obligatione, quando sententiam rogantur, clara, li-
beraq; voce respōdere quod sentiunt, ideoq; cessant tunc externa
hęc omnia impedimenta, quę a nobis in alijs quęstionibus sigilla-
tim examinata, & confutata fuerunt. At extra Consistorium, si quā-
do Cardinales sponte ad dandum Papę consilium se accingant, nō
negamus quando id non iustitię, sed charitatis potius vinculo fece-
rint, multa ab ijs circumspici debere, & impedimenta, quę supra
obiecta fuerunt, diligenter ab ijs expendi posse, vt quamuis quod
dicturi sunt, numquam a fide, & veritate seiuñctum esse debeat,
quod tamen ad rationem, seu modum explicandę sententię suę
pertinet, non credimus eos ad summam illam libertatem re-
tinendam cogendos esse, sed prout eis opportunum vi-

sum fuerit, bono eos spiritu ducente, sermonis sui
vim, ac cursum prudenter moderari posse,
& debere, ita tamen, vt cum Reipu-
blicę necessitas urget, nec pu-
blice, nec priuatim of-
ficio suo de-
sint.

^a Facit. lib. 3.
& lib. 13.

^b In decret. &
reform. Mar-
ti v. & Sixti
III. Alexand.
VI. Jul. III. &
aliorum.
^c In lib. 1. ce-
sim. c. 16.

An aliquo uerborum ornatu, aut quo potius dicen-
di genere Cardinalem uti conueniat
in Consistorio.

DVO sunt, quę in Consiliarijs pręcipue requiri so-
lent. Primum, ut de re proposita recte, prudenter
que sentiant. Secundum, ut aperte, atque accōm-
modate quę sentiunt, explicent. Pertinet igitur
in primis ad Cardinales, qui a consilijs sunt sum-
mi Pontificis, in utroque pręcelle; nam cum in
sublimi, & excelso dignitatis gradu sint collocati, decet nihil ab eis
nisi perquam in signe, atque perfectum proficisci.

Postquam igitur de rebus, & de his, quę ad primum caput per-
tinent, alibi sæpius egimus, nunc de pronuntiandę sententię ratio-
ne, & quibus hoc uerbis fieri debeat, tractandum duximus, pręfer-
tim cum uarie hac de re multos sentire audiamus.

IN primis enim non defuerunt quandoque nonnulli, male con-
tra disciplinas, & dicendi studia animati, qui comminiscerentur,
cum olim dictum fuerit: *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini,
dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini.* ^a propterea Christianis
nihil laborandum, quibus uerbis, aut quo dicendi genere utantur,
sed potius nullo humano apparatu pręcēdēte, totos se Spiritus san-
cti afflatui, gubernationique committere debere.

ALII sunt, qui dicāt, sicuti aliud est res ipsa, quę dicitur, & aliud
modus, quo ea dicitur; sic ueritatem quidem, & fidem in re ipsa ex-
plicanda ad Cardinalē pertinere, eo quod istę sint conditiones sua-
ui, & natura illius officio annexę; qualiter autem id dicatur, quibus
uerbis, quoue ordine (quę ad modum rei spectant) tamquam acci-
dentia quędam, eiusdem Cardinalis muneri adiungit; & ideo censēt
hi, quando ea, quę uocant substantialia, non prętermittuntur, pa-
rum deinde referre, quis modus in accidentalibus obseruetur.

RURSUS sunt alii, qui cum legerint sacram Scripturā, ideo diffi-
ciliore & obscuriore sermone traditā fuisse, ne auctoritas illius uile-
sceret, ^b & nō defuisse olim ueteres dicēdi magistros, qui discipulos

P 3 iuberent

Q V A E S T.
XXXIX.

^a Matth. 10.

^b S. Aug. de do-
ctr. Christ. li. 2.
c. 4. & lib. 4. c. 6.

^a Quintil. lib. 3. cap. 1.

iuberent obſcurare ea, quæ dicerent: ^a Sic Cardinales putant proſumma eorum grauitate non adeo communibus uerbis, ſed tantum abditis, atque intellectu difficilibus, tum ſubmiſſiore etiam uoce uti debere, ut ſicuti gradus ſublimitate ab aliis differunt, ſic exquisita dicendi forma, diuerſos ab aliis ſe præbeant.

DENIQUE ſunt alii, qui ſimplicem potius quendam ſermonem ab omni proſus ornato, atque artificio remotum, a Cardinalibus requiri dicunt, ne dicendi illud officium, quod publicæ utilitati ſeruire debet, in uerborum flores & ſermonis nitorem eua neſcat, ſicuti olim in Areopago, nec præſationes, nec perorationes permittebantur, ut tota dicentis induſtria in rei ipſius ſubſtantia defigeretur. ^b Et Apoſtolus, ſe non in ſublimitate ſermonis, non in perſuaſibilibus humanæ ſapientię uerbis ad gentes acceſſiſſe, profitebatur, ^c cum regnum Dei non ſit in ſermonem, ſed in uirtute. ^d Ad quod & Græcum illud pertinet; *Loquere apertius, licet indoctus.* Hęc illi.

^b Ariſt. 3. Rhetor. cap. 1. & 16. Quintil. lib. 4. cap. 1. ^c 1. Cor. 2. ^d 1. Cor. 4.

NOS autem quoniam a ſingulis his opinionibus longe abſumus, ideo ut clarius mentis noſtræ ſenſum patefaciamus, illud primum animaduertendum cenſemus, ueterem eſſe ſapientum regulam, non ſemper eandem omnibus in rebus loquendi rationem tenendam, ſed pro uario rerum genere, de quibus agendum eſt, uarietatem quoque orationis adhibendam eſſe, cum ſicut umbra corporis ſequitur, ſic & oratio ad rerum cõditionem debeat ſe flectere, & accommodare.

NOTANDVM præterea eſt, diuerſas eſſe cauſas illas, quæ materiã multiplicem Cardinalibus offerunt loquendi in Cõſistorio. Nã exempli cauſa, Cardinalis, qui perfunctus eſt legatione ſibi a ſummo Pontifice commiſſa, cum in Urbẽ reuerſus eſt, ſolet ea, quæ ſibi in Legatione mandata fuerunt, quæ impleta, quæ neceſſitate ſuaſcente omiſſa, tum uarietates, accidentia, pericula, difficultates, & huiuſmodi alia multa, quæ ſe frequenter interiecerunt, ordine recẽſere. Quod quidem proprium quoddam orationis genus cum dignitate coniunctum, requirere ſolet.

FIT etiam ſæpe, ut certo Cardinalium cõtũ, ac Congregationi grauiora quædam negotia cognoſcenda, atque examinanda Summus Pontifex committat, quæ deinde in ſacro Conſistorio referantur: quod munus ſolet ad eum, qui ſenior eſt, & caput illius Congregationis habetur, pertinere. Vnde id quoque non niſi longa, & continuata oratione abſolui poteſt, ueluti ſi de Canonizatione alicuius Sãcti, de expeditione aduerſus infideles ſuſcipienda, de uetere

Ciuita-

A Ciuitatum, aut Caſtrorum infeudatione, de generali Eccleſiæ reformatione inſtituenda, aut de aliis huiuſmodi maximis negotiis, ſit referendum.

SVNT & alia, quæ frequenter tractãda ſe offerunt, magni & ipſa ponderis, de quibus in Senatu ſtatuendum eſt, & hęc cum uariis capitibus ſint diſtinguenda, longiorem etiam orationẽ deſiderant, ab iis præſertim, qui priore loco ſedent, atque alios ordine antecedunt, ſicuti & alia multa emergunt ſæpe in genere deliberatiuo, ſiue premeditate, ſiue ex tempore examinãda, quæ, pro rerum, & temporis conditione, dicendi campum nunc latiore expoſcũt, nunc breuiore ſpatio contenta ſunt.

SVNT alia denique quotidiana magis atq; uſu frequentia, in quibus nihil immorari oportet, & paucis comprehendere poſſunt: & inter hæc omnia, quædam etiam ſunt, quæ ex ſcripto potius recitare, quàm ore memoriter referre Cardinalis eligit: quod quidẽ unicuique arbitratu ſuo licet, ut aliàs dictum fuit.

ET quamuis aliquibus uideri poſſit, breuitatem, aut prolixitatem non multum pertinere ad modum, aut ornatum dicendi, cum dilucide ſemper omnia ſint explicanda; attamen certum eſt, ubi latius diſſunditur oratio, ibi magis illius tum ordinem, tum perſpicuitatem apparere, cum alioquin in breui reſponſione concinnus, & aptus ſermo uix ab impolito, & rudi dignoſcatur. Ut enim in prægrãdibus uel exſculptis, uel depictis imaginibus, & ſimulachris, errata artificis facilius deprehenduntur, quàm in paruis, illa ſiquidem ſe tota membrorum diſtinctione intuentium oculis magis proſpiciunt; ſic proliuius eſt in longa, quàm in breui oratione dicẽtis notare imperitiam.

TRIA igitur ſunt illa, quæ hoc argumento quæri poſſe uidentur. Primum ad res ipſas pertinet, quæ dicendæ ſunt. Secundũ ad modum, quo hæc ſunt explicandæ. Tertium ad uerba, quibus Conſiliarium uti decet, quamuis hæc ipſa diſtinctio non ita accurate, aut ad uiuum ſit reſecanda. Quod ad primum attinet, nos hic ea omittimus, quæ ad res inueniendas, probandas, & amplificandas, ſiue ad totam dicendũ artem pertinent; non quòd dubitemus, quin hæc regendis conſiliis maxime utilis, ac bono uiro digna ſit cenſenda, cum ex intimis ſapientię fontibus eam fluere, atque optimos in dicẽte mores exigere auctores teſtentur; non etiam quia illam Eccleſiaſticis uiris indignam eſſe arbitremur, ſcientes S. Auguſtinum ſcripſiſſe, facultatem eloquendi in medio poſitam eſſe ad perſuadenda uera, uel falſa; qua cum improbi ad præuã docenda utantur,

^a Quintil. lib. 2. c. 16. Ariſt. 1. Rhet. c. 2. ^b Cic. lib. 2. de orat. & de cla. orat. Quintil. lib. 12. cap. 1. & 2.

multo magis decere bonos eandem ad veritatis, & iustitiæ usum adhibere, ^a & præterea videamus magna eruditorum omnium cōmēdatione, eorum scripta hodie celebrari, qui cum Christianis virtutibus valde essent insignes, atque de sancta Ecclesia optime meriti, præclaros etiam de Ecclesiastica Rhetorica cōmentarios posteris reliquerunt; ^b Verum cum de Cardinali, qui in sacro Consistorio dicturus est, agamus, non videmus eum huic necessitati diserte, atque ornate loquendi subijciendum esse, sed potius, quod olim de Philosophis dictum fuit, non esse scilicet cultum dicendi ab eis anxie requirendum, sed, si adsit, non repudiandum, idem ad Consiliarios quoque, de quibus agimus, traducendum putamus, non ut ornatum hunc oratorum, aut concionatorum more exercent, sed tantum ut illius venustatem ad usum suum, quantum eis licebit, accommodent.

His igitur prætermisissis, ad quæ Consiliarium nullatenus adigimus; venimus nunc ad illud, quod in rebus, de quibus agimus, tractandis necessarium esse omnino ducimus. Id vero in primis est, ut quod sibi dicendum proponet, cum dignitate explicare contendat; quod decorū appellari solet, de quo scripsit Cicero: *Ut in vita, sic in oratione nihil difficilius, quàm quid deceat videre; τρέπον appellant hoc Greci, nos dicamus sane decorum; huius ignorantia, non modo in vita, sed scilicet in pœmatis, & in oratione peccatur.* ^c Et rursus alibi ait: *Qui quæ aut postulet tempus non videt, aut plura loquitur, aut se essentat, aut eorum cum quibus est, dignitatis, vel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere inconeimus, aut multus est, is ineptus dicitur.* ^d Ideoque nec studiū illud in motu corporis, ac pronuntiatione sibi impendendum putet, quod Rhetorum potius ex superiore loco pro concionante loquentium esse solet, ^e sed eam tum moderationē, tum gravitatem semper tueatur, quæ Principis maiestati, lociq. auctoritati debetur. Deinde quod mente cōcepit, sic sibi proferendum esse sciat, ut illud in animū auctoris trāsmittat, atque intellectum Principis, ad quem præcipue oratio dirigenda est, plane instruat. Vnde veteres dixerunt, docere esse necessitatis: nam quamdiu non intelligis, qui audit, potest existimare qui dicit, se adhuc non dixisse, ut ait S. Augustinus. ^f Ex quo sequitur (quamvis hoc ipsum etiam ad modum pertinere possit) Consiliarium quemcumq. in primis eniti debere, ut quod ipse sentit, & animo comprehendit, audientibus quoque planum & apertum faciat. ^g

NEQVE vero satis esse putet sententiā suam de re proposita vt cumq. explicare, si enim cumulate officio suo satisfacere vult, illud curare

^a S. Aug. de doct. Chriſt. lib. 4. c. 2.

^b Lib. de Rhetor. Eccles. illustr. CAR D V E R O N. & Lud. Granat. Dominic.

^c Cic. in Brut.

^d Cicero de orat. 2.

^e Val. Max. lib. 10. c. 10. Quintil. lib. 11. c. 3.

^f S. Aug. lib. 4. de doct. Chriſt. Cicero lib. 2. de orat. & Quintil. lib. 3. cap. 5. ^g Arist. 3. Rhet. 101. c. a.

curare debet vt rationibus firmis, si occurrunt, illam confirmet, & argumenta etiam contraria cum res id postulat, diluere conetur. In primis autem, vt eò ordine cuncta dispenset, quo facile tum Princeps, tum alii Consiliarii ea, quæ dicit, percipere possint. quod quidem facile consequetur, si non temere, neque casu, ea, quæ in mentem veniunt, proferat, sed quid primo, quid secundo, quid vltimo loco dici oporteat, attente, & diligenter consideret. Mirum enim est, quantum lumen rebus afferat ordo, quantumq. valeat non solum ad res memoria retinendas; verum etiam ad easdem plane, & dilucide apud ipsos Consiliarios explicandas. ^a Quemadmodum enim palatium magnifice exstructū, non tã exornat supellex elegans, & pretiosa; quàm illius distributio non confusa, & perturbata, sed congruis locis collocata; ^b eodem modo in explicanda sententiâ, non solum ea, quæ occurrunt, commemoranda sunt, verum in primis danda est opera, vt oratio neque confusa sit, neq. perturbata, sed quidquid profertur, suum locum, & suum gradum tenere videatur. Vnde veteres dixerunt, sapientis esse bene ordinare, quæ tractanda sunt.

SEQUITUR nunc modus, quo res ipsa dicenda est, qui eò non pertinet, quo linguae genere vtendū censeamus, non. n. de hoc dubitamus; cum Latini sermonis dignitatem in sacro Consistorio perpetuo obseruatam fuisse, ac tam in consultationibus, quàm responsis dandis, decretis sancientis, Oratoribus Imperatorum, Regum; ac Principum quorumcumq. excipiendis; alijsq. fere omnibus rebus gerendis inuiolabilem semper extitisse sciamus: ^d quod & antiquitus Romano populo maxime cordi fuisse, auctorum monumenta testantur, affirmantium, magna cum perseuerantia custoditum ab eis fuisse, ne Græcis vnquam nisi Latine responsa darent, nec in Urbē tantum; sed etiam in Græciâ, & Asiâ per interpretem eos loqui cogerent, vt Latine vocis honor per omnes Gentes venerabilior diffunderetur. ^e Non etiam hic querimus de modo pronuntiandi, an voce tantum, an etiam per codicillum, aut calculos liceat suffragium ferre, de quo alibi egimus; ^f sed hic tantum de ratione ipsa dicendi differimus, qua Consiliarij sententiâ erit explicanda, quæ quidem duo præcipue respicere videtur, nempe vt dicens, auditorēs delectet, tum etiam vt eos moueat, & flectat. ^g Hæc autem non quidem sic necessaria esse affirmamus, quemadmodum illud, quod de docendo diximus, ita vt si Consiliarius loquendo non delectet, aut non flectat, munus suum non bene præstuisse iudicetur. Verum id tantum significamus, quod cum consilia, & Senatus fuerint

^a Clem. Rom. li. 1. Recognitio Quintil. lib. 11. cap. 2.

^b S. Greg. Nazianz. in orat. de moderat. in disput. adhibenda.

^c Aristot. lib. 1. & 3. Rhetor.

^d Nicolaus I. ad Michaelem Imper. epist. 8.

^e Val. Max. lib. 2. c. 2.

^f In quæst. 40.

^g S. Aug. lib. 4. de doct. Chriſt. cap. 12.

rint instituta non solum vt Princeps ipse ex singulorum sententijs, **A** quid magis Reipublicæ conducatur, sapientius decernere possit, sed etiam vt omnes simul in Senatu collecti tamquam plurima lumina sibi coherentia se mutuo illustrent, atque inflamment, auditusq. alterutrum rationibus, rectius, atque utilius cōsiliū ex omnibus cōfletur. Idcirco hinc sequi illud dicimus, quo commodius, atque efficacius quisque hoc præstare poterit, a ita ut consilio suo alios doceat, & delectet, & flectat, illius iudicium præ cæteris commendandum esse cum tria hæc in sermone Ecclesiasticorum etiā virorum si ex dignitate concurrant, magnos fructus populo Dei afferre soleant. **B** Quod & sacri Theologi peculiari Spiritus sancti munere diuersis fidelibus ad utilitatem sanctæ Ecclesiæ interdum communicari tradiderunt. **C**

ET si quis diceret, Consiliarij munus esse, explicare tantū Pape sententiam suam, non autem delectare, aut persuadere, quod alterius operæ est; Respondemus Consiliarium dupliciter considerari posse, siue tanquam priuatim consiliū præbentem, aut tanquam in publico loco. Nam cum priuatim agit, potest utcumque sententiam suam proferre, at cum publice, tenetur in primis id agere, ut ab omnibus audiatur. Quemadmodum enim sacerdos, qui ad horas canonicas recitandas adstringitur, si eas solus, & in cubiculo suo persoluat, non peccat dum submisit, & quodam modo sibi ipsi tantum eas recitat; at, si in choro, hoc eodem officio fungitur, eas more chori, & clara voce ita proferre debet, ut ab alijs intelligatur; quæ Theologorum sententia est; **d** Sic & Cardinalis quando in Consistorio, de quo nos loquimur, tamquam in choro sententiam dicere debet, certum est, eam in primis sic ab ipso pronunciamdam esse, vt alii omnes intelligant, eiusq. rationibus instruantur. Quod si ille tunc suffragij sui proferendi rationem sic accommodare nouerit, vt eisdem etiam, qui audiunt, delectet, & flectat, dubium non est, quānis hæc ei necessitas non incumbat, longe tamen præstantius partes suas præstiturum esse, dum tamen id ab eo minime affectatum appareat, **e** nec modum vniquam in dicendo excedat: nam breuitas, vt ait Cicero, non modo Senatoris, sed etiam Oratoris magna laus est in sententia, **f**

TERTIVM nunc caput superest, quod ad verba pertinet, quibus Cardinalem in Cōsistorio vti deceat, cuius rei, cum campus admodū patens, ampliusq. se aperiat, nos breuitatis causa, duo tantū attingemus, quæ tanquam extrema fugienda esse censemus. Alterum, ut omnis ostentationis suspicio vitetur, ideoq. non solū a flosculis

a S. Aug. de ca. thec. rud. c. 10. & seq. tom. 4.

b S. Aug. lib. 4. c. 12. de doct. Christiana. Aug. de Ancon. q. 107. art. 2. **c** S. Tho. 2. 2. q. 177. art. 1.

d S. Th. 2. 2. q. 83. art. 12. Caiet. in sum. uer. hor. canonic. in fin. Nauar. tit. de orat. & hor. canonic. c. 37. num. 38.

e Quintil. lib. 12. cap. 9.

f Cicero. lib. 3. de leg.

A fculis uerborū, atq; ab affectato omni sermone nitore abstineat, sed etiam caueat ne adeo exacte, ac exquisite, quæ dicenda sunt, cōtexere studeat, ut quod ille dixit ad perpendiculum oratio composita, nimiumq. lucernam olere uideatur. Alterū ne uulgaria nimis, rudiaq. uerba, quæ potius ex imperitorum hominum ore prodire solent, in sacro illo, dignitatisque pleno loco proferantur; sed purus quidam, ac simplex, Ecclesiasticusq. sermo adhibeatur; **b** quod is Ecclesiasticō homini, coram Ecclesiæ Senatoribus, de rei Ecclesiasticæ tractatione mire aptus esse uideatur; & quod potissimum est, ex eo tamquam sancti Spiritus instrumento, facilius rapi debeat audientium affectus, quam ex alia quauis bene culta, atque artificiosa oratione.

ILLVD quoque non prætermittimus, quod sicuti quædam est eloquentia, quæ ætatem iuuenilē decet; quædam quæ senilē (nec enim dicenda est eloquentia, si personæ non congruat eloquentis, ut præclare S. Augustinus scripsit) sic certum est, non omnia uerborum ornamenta, quæ alios decere possunt, Cardinalium dignitati congruere: **c** Sicut enim monilibus, & margaritis, ac ueste longa, quæ sunt ornamenta feminarū, deformatur uiri, & uestes purpura, coccoq. fulgentes, non sunt senibus aptæ: sic non omni causæ, nec auditori, nec personæ, nec tempori congruit, ut ait Cicero, **d** orationis unum genus, & ornatus ille, qui orationem aliquam illustrabit, alteram destruet, & uim rerum in contrarium vertet, nisi fuerit loco, & personis accommodatus. **e** Immo nec inter eosdem Cardinales, ætate grauioribus, seu auctoritate eminentioribus in dicendo ea conuenient, quæ in cæteris ætate recentioribus, utcumque ferri possent, cum nec idem calceus utcumque elegans, & pulcher, omnium pedibus; ut Græcus ille dixit, conueniat.

NON obstant igitur quæ antea ex uariis multorum sententijs tamquam contraria afferbantur; non primum, quod a Christiano homine nulla sit preparatio in dicendo adhibenda: nam notum est prudentiæ esse prospicere finem, & cōparare se ad ea, quæ fini illi assequendo possunt prodesse, **f** & ideo Saluator noster eo in loco non prohibet, ne considerentur ea, quæ agenda, uel dicenda sunt, non enim diuina inspiratio humanam excludit industriam, alioquin Apostolus se ipsum redargueret, qui, cū Doctores operatione Spiritus sancti fieri affirmet, Timotheo tamen, ac Tito, quæ eos docere oporteat, accurate demonstrat, ut ait sanctus Augustinus: **g** immo si prætermittat homo facere quod potest, solum diuinum auxilium expectans, uideretur tentare Deum. **h** Quod igitur apud sanctum

a Plutarch. in Politic.

b Clem. Rom. lib. 1. recognit. Clem. Alexan. lib. 1. Stromat. S. Cypr. lib. 2. epist. 2. S. Hieron. in ep. 125. ad Damas. q. 2. in fi. S. Greg. Nissen. in uita S. Greg. Thaumaturgi post princip.

c S. Aug. lib. 4. de doct. Christ. c. 6. Plutarch. in lib. Polit. **d** Cic. lib. 3. de orat.

e Quintil. lib. 11. cap. 1.

f S. Tho. 2. 2. q. 47. art. 1 & 7.

g S. Aug. de doct. Christ. lib. 4. c. 15. **h** S. Tho. 2. 2. q. 53. art. 4. ad 1.

sanctum Matthæum legitur: *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquimini* non ad statum tranquillitatis pertinet, quo nos comparare ad dicendum possumus, & debemus, sed in ipso persecutionis æstu, in ipsiq. extremorum periculis fluctibus accipiendum est, ne scilicet tunc animo deiciamur, sed in Domino confidamus, quod sanctus Gregorius tradidit. *b Idemq. & Theophilactus pariter declarauit* dicens: Si res igitur sedato animo inter fideles, dignum est, ut dicenda præmeditemur, paratiq. simus ad defensionem iuxta monitum sancti Petri; at si inter imminetia tyrannorum tormenta versemur, nostrum est confiteri; sapienter autem respondere, Dei. *Qd. præter alia a nobis supra hoc argumento tradita, d in præsentia dictum esse uolumus.*

NON obstat secundum, quod in Consiliario fides, & veritas potissimum inspicitur. Nam cum consiliu petatur in Senatu, non solum ut Principi, sed & aliis quoque Consiliariis suffragetur, qui a ditis rationibus instruatur, & moueantur: propterea plurimum refert, quo modo, quibus verbis, quo gestu, & motu corporis, id quod mente conceptum est, in animos audientium transmittatur. Vnde Consiliarius si hæc prætermittat, quamuis mala fide id non agat, non tamen implet omnem officii sui partem, quia non subuenit iis, quibus subueniendum esset ea ratione, & modo, quo oportet.

NON obstat tertium: nam qui consilia sua ex industria obscurare nituntur, aut uerborum inuolucro, seu submissa nimis uoce dant operam, ne ab aliis intelligantur, perspicuum est, eos maneri suo minime satisfacere, siquidē, ut ait sanctus Augustinus, eloquenti omnino nulla est causa, si, quod loquimur, homines non intelligunt. Et sanctus Hieronymus Iouiniani inuolucra damnās, dicebat: *At te non pertinet, si alius non intelligat quid uelis, dicere, quia non ad omnes, sed ad tuos loqueris;* præsertim, quia qui sic perplexe, & inuolucrate loquuntur, plerumque id faciunt, ne videantur dissentire a Principe, cum tamen eos conscientia in contrarium extimulet, & ideo nullo pacto euadunt culpam hoc artificioso dicendi genere, immo maiorem illam sibi eo ipso adiungunt: nam cum a uoluntate culpa signatur, quo magis illa mente præparata fuerit, atque auctori ipsi placuerit, eo grauior haberi solet; & propterea qui arte, & industria huiusmodi sermones nectunt, aut ea uocis tenuitate utuntur, ut consilium a se datum nec a Principe, nec ab aliis percipi facile possit, dubium non est maiori se crimine inuolueri.

NON obstat quartum: nam immo inter eximias virtutum laudes,

A des, quas sacre Litteræ de Domino Salvatore prædicant, eloquentia quoque eius enumeratur, non illa quidem fucata & varijs pigmentis expolita, sed diuina quadam vi ad animos promouendos, & illuminandos accommodata, ut uerbis Ludouici Granatæ Dominicanani utamur, qui varijs auctoritatibus, atque argumentis hoc comprobauit. *a Vnde & ornatus uerborum congruus, & lingua eucharis a Salomone commendatur, b ad quam tamen adhibendam nos Consiliarium non necessario adigendum esse dicimus, sed sicuti etiam uasis fictilibus gratum conuiuium apparatus, & clavis ferrea ad claudendum vsui esse potest, c licet argentea, aut aurea instrumenta longe magis exornent, atque homines detineant; sic de prudentia dicimus, quæ sola potest etiam ad res grauissimas deliberandas ualere, sed tamen cum ornato coniuncta multo plenius, ac validius id efficiet. Vnde quando Apostolus se imperitum sermone professus est, & Regnum Dei dixit non esse in sermone, sed in uirtute; non feruit ideo humanam eloquentiam prorsus ablegandam esse, aut uerum in ea non esse homini innitendum, sed uirtuti Spiritus sancti. e Siue etiam illud accipiendum est, Regnum Dei non nudis uerbis, sed uirtute operum spiritualium commendari. f Siue quod ad Regnum Dei comparandum, non sufficit uerbis illud prædicare, nisi uirtutes dignæ Regno Dei adiungantur. g*

Æque etiam nec præfationes qualescumque Consiliario semper interdicens esse dicimus, sed tantum inutiles, atque ad inanem apparatus elaboratas. Nam alioquin tempus, locus, & eorum, ad quos loquendum est, dignitas, uix quandoque patitur, ut subito, atque illotis, quod aiunt, manibus loqui incipiamus. Quare breui aditu, & omni artificio semoto, Sanctorum patrum exemplo sibi ad cætera dicenda uiam præparare non solum modestiæ, sed etiam prudentiæ documentum poterit præbere.

***

a Granat. to. 4. conc. 2 in Dominica 3. post Pentecost. b Eccles. 6. & Prou. 15. c S. Aug. lib. 4. de doct. Chri. c 11.

d Aug. de An. con. q. 107. artic. 3. e S. Tho 2 2 q. 177. art. 1. ad 2. f S. Ambros. in 1. Corin. 4. g S. Chrysost. ibidem.

P A R S V. Q V A E S T. III.

Ad dicendum in Consistorio sententiam, quis modus aptior sit iudicandus: an clara voce, an secretis suffragijs, an ex scripto, siue qualibet alia commo-
diore ratione.

Q V A E S T. XL.

a Gell lib. 4. c. 10. Bud in l. ff. de Senat. & apud Historicos saepe.
b Cicer li. 10. Famil. ad Plac. epist. 13. & in 2. de clar. orator. Sueton. i. Aug. c. 84.
c. Aul. Gell. lib. 3. c. 18. Suet. in Tyberio. c. 31. d. Xenoph. lib. 3. expedit Cyri. mino. Flau. Vopis. in vita Aurel. Imper.
e Aelias Creten. in orat. S. Greg. Nazian. in laud. Hero- nis. Paul. Ma- nur. ex Hali- carnasso in li. de Comit. Ro- manorum.
f Plutar. in li. de liber. educ. g Bud. in com- men. lin. Grec. Sigon. de Re- publ. Ath. li. 2. h Cicer. i. Ver. 1. & 3. & lib. 3. de leg. i. Heft. 3. & A. 1.
K Dicitur fuit in q. 35. & 36. l Tacit. de mo- ribus German. m Q. Cur. lib. 10. & Thucid. lib. 1. belli Pe- lophon.

Ad euadendas difficultates illas, quæ Consiliarios a proferenda libere sententia retardare solent, de quibus in superioribus quæstionibus a nobis fuit disputatum, sunt qui existiment nullum aptius, aut facilius remedium adhiberi posse, quam si dicendæ sententiæ ratio immutetur. Nam si non compellantur Senatores voce, apertisq. verbis cõsilia sua proferre, dubium nihil relinqui aiunt, quin statim impedimenta illa omnia concidant, quibus in consilio pronunciando pleriq. detineri solent. Quapropter, cum olim in rerum publicarum administratione, tum apud Romanos, tum apud Græcos, aliasq. Nationes, varia suffragio- rum genera in usu fuerint, iudicarent ipsi ex illis aliqua secernenda esse, quæ Cardinales ipsos ab omni culpæ periculo, atque inuidia li- berarent. Ea autem multiplicia admodum fuisse, ex his cognosci- mus, quæ varijs in locis ab auctoribus memorata reperiuntur, quã- uis ex his quædam inter se non ab similia: alia etiam popularia ma- gis, aut militaria, quam Senatoria videantur. Primum enim illud le- gimus, quod usu frequens erat, videlicet clara voce sententiam di- cere. ^a Secundum, ex scripto eam recitare. ^b Tertium, pedibus, seu p- discessionem assentiri. ^c Quartum, sublatis manibus, quæ *χει ποροια* vocabatur, rem probare. ^d Quintum, calculis albis, aut nigris, assen- sum, aut dissensum indicare. ^e Sextum, per fabas (quod tantumdem fere est) mentem monstrare. ^f Septimum, folijs, & frondibus nomi- nibus Senatorum inscriptis, quod Græcè *ἐπισημοφορια* dicitur, rem declarare. ^g Octauum, per tabellam, aut schedulam, siue puncta an- nuere, aut renuere. ^h Nonum, rem forte dirimere. ⁱ Decimum, si- gno externo veluti surgendo, aut caput aperiendo, propositum suum declarare. ^k Undecimum, frameas & tela concutere. ^l Duodeci- mum, clamoribus obstrepere. ^m Decimum tertium, sententiam di- uidere.

Auidere. Et denique alijs multis modis, qui ab auctoribus enarran- tur. Ex quibus omnibus putant hi, certum aliquod suffragii genus excerpisse posse, quod rei nostræ plurimum conducere, & difficulta- tes fere omnes eximeret.

Nos autem quoniam hoc vnum, quo hodie vtimur, dum con- silia clara voce pronunciantur, ceteris omnibus longe præstare ar- bitramur; deo, ut hoc certius demonstraretur, aliquot ex superiori- bus illis suffragiorum generibus, quæ aptiora videtur, atque ad re- nostram magis accommodata, paulo diligentius examinanda esse duximus, ut hinc quid magis probandum, ac consecrandum sit cla- rius constare possit.

Verum si quis attente consideret; ad duo fere capita, ea omnia, quæ superius relata sunt, rediguntur: aut enim aperta sunt, aut se- creta suffragia. Aperta vocamus, quæ clara voce, aut externis alijs signis, omnibus audientibus, seu uidentibus, & intelligentibus pro- feruntur. Secreta, seu tacita, quæ in urnam, aut pyxidem nemine ea discernente clam coniciuntur. Atque hæc quidem tacita a no- bis hac ratione appellantur, quod sunt alijs abscondita. Ex quo se- quitur, hæc ab illis diuersa esse, de quibus supra egimus, cum de si- lentio differeremus. ^b Nam illa quamuis verbis tacita sint, externis ^b tamen signis explicantur, unde proprie non sunt illa secreta suffra- & 36.
gia, sed potius aperta, licet signis tantum expressa. At vero hæc, de quibus nunc loquimur, ita sunt occulta, ut nulli alteri præterquam ipsemet, qui ea fert, sint perspecta. Sunt item diuersa hæc tacita ab illis, quæ olim tacita S. C. vocabantur, ea enim ob id tacita diceban- tur, non quia clam prolata essent, sed quoniam iis discernendis, ne- que scribæ, nec serui publici intererant, & in sanctiore Senatu habi- ta, alto silentio obtegebantur, nec extra Senatum ullis alijs enun- ciare licebat, sed inter eos quasi in recessu seruabantur. ^c Quod etiã apud Carthaginenses, Athenienses, atque alios quandoque obser- uatum fuisse legimus.

QUAPROPTER nunc de duobus illis suffragiorum modis supra relatis, videlicet secretis, & apertis agendum decreuimus, ut eisdem utrinque simul collatis, videamus, an expediret in sacro Consistorio urna potius, quam uoce Cardinalium placita discerni; quandoqui- dem non desunt rationes, quibus occulta suffragia apertis videntur anteposenda.

IDQ. primū ex eo, quod per secreta certius multo, ac tutius ne- gotijs ipsis consuli videtur, siquidem Senatores, cum sciant sua suf- fragia non manifestanda, liberius agunt, nec precibus mouentur,

nec

a Cicer. lib. 2. epist. 2. ad Lenu- tum. in princip. Plin. li. 8. epist. ad Arithonem.

b In quæst. 35 & 36.

c Capitol. in vit. Gordiano- rum Alex. di- genial. libro 4. cap. 11.

nec minis terrentur; non odium, nō similitatem cuiusquam expaue-
scunt; sic inimicitias, ne oriantur, occurritur: non enim uindicta ad-
uersus illum excogitatur, quem non constant aduersatum fuisse. Sic
aditus ad ambitus, & largitiones occluditur, atque in summa cum
ueluti remotis arbitris ista agantur, altercationes quoque multas,
quæ ex suffragiis uoce prolatis subsequi solent, omnino præciden-
tur. Quam ob causam licet olim Romana Respublica per multos
annos suffragiis a pertis in Comitibus fuerit usa, tamē postea leges ta-
bellariæ fuerunt latæ, quibus suffragia occultabantur, ut liberius
quisque animi sui sensum depromeret, unde tabellæ hæ indices taci-
tæ libertatis, a seu uindictæ libertatis appellatæ sunt. ^b Et Cicero ait: ^B

a Cic. in orat.
2. de lege agr.
b Cic. lib. 3. de
leg.
c Cic. in orat.
pro Guco Plac.

*Si populo grata est tabella, quæ frontes aperit hominum, mentes tegit, dat
que eam libertatem, ut, quod uelint, faciant, promittant autem quod cogen-
tur, cur tu, &c.* ^c

SECUNDO hunc ipsum morem suffragia ferendi non uoce po-
puli, sed tacita alia ratione, ueluti forte, etiam antiquissimis tem-
poribus obseruatum fuisse ex sacris Litterisprehendimus, cū Sa-
muel diuina admonitione applicuit omnes tribus Israel, & cecidit
fors super tribū Benjamin, & ita primus Rex Saul Israelitico popu-
lo constitutus fuit. ^d & Matthias in Apostolorū Chorū sorte pariter
cooptatus. ^e Quod & apud uarias Nationes obseruatum scimus, qui
suffragia occulta e Republica magis esse censuerunt: sed in primis
apud Romanos Vespasiani Imperatoris tempore hoc idem declara-
tum legimus. Nam cum hæc altercatio de ratione ferendi suffragii
occasione cuiusdam Legationis in Senatu accidisset, obtinuit Mar-
celli sententia, ut secundum uetera exempla; quæ fortem Legatio-
nibus posuerant, eo quoque tempore idem retineretur, & res non
nominatim, sed urna discerneretur, ne ambitioni, aut inimicitias lo-
cus relinqueretur. ^f

f Corn. Tacit.
li. 20. Annal.

TERTIO hoc hodie scimus sacrosancto Tridentino Concilio dif-
finitum, ut in electione Abbatum, Generalium, Præpositorum, alio-
rum quorumcunque utriusque sexus, per uota secreta fiat electio, ^g
ita ut singulorum eligentium nomina nunquam publicentur. Im-
mo generalis hodie videtur esse totius Ecclesiæ consuetudo, ut non
solum apud Regulares, & Capitula Ecclesiarum, sed etiam apud a-
lios Senatus, siue Collegia, non nisi secretis suffragiis id, quod pro-
ponitur, diffiniatur; quod quidem sapienter admodum receptum
fuisse nobis persuadere debemus. Vnde multo magis in sacro Cardi-
nalium Consistorio, quod uniuersorum Senatum exemplar haben-
dum est, omnia secretis suffragiis tractari deberent.

g Conc. Trid.
sess. 25. cap. 6.

VERVM

^A VERVM nos, quoniam hunc ipsum, quo hodie in sacro Consi-
storio utimur, dicendæ palam sententiæ morem, non solum perpe-
tuo usu inuolabiliter obseruatum, sed magna etiam, atque euidēti
ratione subnixum esse nouimus; ideo nihil ab eo discedendum esse,
omnino tenemus; in quam sententiam magni & prudentes uiri,
quorum iudicium exquisuimus, nobiscum conueniunt.

^B NOTVM siquidem est, Cardinalium Collegium usque initio in-
stitutum fuisse, ut essent Summi Pontificis adiutores, & administri,
eumque consilio suo in primis adiuuarent. Constat item, sacrum Cō-
sistorium ob id etiam inuentum fuisse, ut eo Summus Pontifex una
cum Cardinalibus conueniret, ad eorumque consultationem res diffi-
ciles, ambiguasque deferens, auditis eorum rationibus, atque argumē-
tis, certius de rebus posset deliberare. Ex quo sequitur, eorum mu-
nus in Consistorio id præcipuū esse, ut rogati non solum pronūciēt
quid sibi uideatur, sed rationes etiam addant, cur ita expedire iudi-
cent, quibus tum Papæ idem suadere, tum etiam alios collegas in
sententiam suam trahere queant, hincque simul iuncti, eo efficacius
causæ publicæ ualeant suffragari: quæ quidem ab his minime præ-
stari possunt, qui suffragiis secretis res decernunt.

^C ACCEDIT, quod magnarum res, quæ ad Consistorium dese-
runtur, eiusmodi est, ut non satis sit, affirmare, aut negare, sed mul-
tiplici indigeat inuestigatione antequam quid agendum sit, deter-
minetur, ueluti si de Ecclesiæ reformatione: de Regularium disci-
plina; de fœdere cum aliquibus Nationibus in eundo; de expeditio-
ne aduersus infideles paranda; gymnasiis studiorum instaurandis;
& de aliis huiusmodi, quibus occulta uota nequaquam sufficiunt;
sicut nec rerum illarum tractationibus, quæ uariis constant capiti-
bus, magnaque egent distinctione, in quibus diuidi rationes oportet,
quod frequenter accidere solet, in rebus præsertim grauioribus.
Qua de causa, cum & aliàs disputaremus, an silere in Consistorio
culpa regulariter haberetur; Respondimus, culpam in eo non so-
lum uersari, quia, rogante Principe clara uoce sententiam alterius,
debet is quoque palam quod sentit, & quare ita sentiat, profiteri; ue-
rum etiam quia pleraque sunt, & præsertim grauiora, quibus tantū
abest, ut nudo silentio possit satisfieri, ut potius pluribus uerbis ac
distinctionibus necessario sit explicanda.

^D CONFIRMATVR idē sententia, & auctoritate Ciceronis, q de
hac quæstione pluribus in locis agens, utrum publicæ rei magis con-
ducat, suffragia clam, aut palam ferri, sic in libro de legib. ait: *Ego in
ista sententia, quæ te fuisse semper scio, nihil ut sit in suffragiis uoce*

Q melius

a Arg. 1. si in
tres. si de ar-
bit. c. pruden-
tiam. de offic.
deleg.

melius. Et paulo post: *Sic a me lex est recitata de suffragiis*. OPTIMA TIBVS NOTA, PLEBI LIBERA SVNT, *qua lex, hanc sententiam continet, ut leges omnes tollat, qua tegunt omni ratione suffragium.* ^a Huius aut rei ea uidetur fuisse ratio, quam idem Cicero saepe attingit, quod scilicet facile erat, corrumpi uiros improbos in secretis suffragiis, ut illis, quamuis nequissimis, adhererent; pro quibus rogati fuerat: propterea quod scirent suffragia eorum esse occultanda: at uero cum uerbis ea palam erant pronuncianda, tum uerecundia, & pudore deterriti non audebant publice facere quod secreto ausi fuissent; immo, quando bonorum sententiae palam manifestabantur, isti exemplo eorum prouocati id saepe praetermittebant, quod perpetuam facere decreuerat. Itaque idem Cicero in eodem libro de legibus subdit; *Vt omittam largitione corrupta suffragia, non uides si quando ambitus si- leat, quare in suffragiis quid optimi uiri sentiant?* ^b Et rursus: *Suffragandi nimia libido in non bonis causis eripienda fuit potestibus, non latebra dada populo: in qua bonis ignorantibus quid quisque sentiret, tabella uitiosum occultaret suffragium.* ^c Et alibi: *Videtur tabella iam ante quanta sit facta labes. Primo Gabinia lege, biennio aut post Cassia, uidere iam uideo Populum Rom. a Senatu disunctum, multitudinisque arbitrio res maximas agi.* ^d Et rursus: *Tabella est, quae dat facultatem, occultat ea libidine.* ^e Et idem ad Atticum scribens ait; *Operae Clodianae pontes occupant, tabellae ministrantur, ita ut nulli daretur, ut si rogas;* ^f quae uerba sic eruditi interpretantur, Clodianos uidelicet maxime contendisse, ut Iudices suffragium tabella ferrent, nec ullis concederetur uoce illud proferre; nam cum multi essent corrupti, cupiebant occulte ab illis suffragia ferri, ne possent notari, ex quibus apparet, ista occulta suffragia non caruisse magna suspitione, ut inde noceretur Reipublicae, ac bonis, cum ita quisque posset occulte, & impune improbis suffragari. Vnde Plato in suis legibus statuit, ut suffragia manifeste ferrentur. ^g Quinimo & Hebraei a deo studiosi huius libertatis, ac perspicuitatis suffragiorum fuisse dicuntur, ut in iis ferendis iuberent iuniores praere, inde seniores subsequi, quo adulescentes nullius, qui ante eos dixisset, auctoritate deterriti, aut sententia permoti, maiori cum fiducia sensum depromerent, quod & in Parisiensi Senatu obseruari solitum esse accepimus, ^h & hodie etiam in Camera Apostolica retineri uidemus. Quae quidem ita a nobis paulo longius relata fuerunt, ut hinc perspicatur, uerum non esse absolute tacita suffragia utiliora, ac tutiora apertis esse.

SED demus etiam ex iis, quae uoce proferuntur, aliquid damni, aut periculi, siue offensionis ab aliquibus contrahi posse, certe, sicut miles cum classicum sonat, atque in certamen descenditur, si ad ca-

uenda

A uenda pericula abditum angulum quaereret, quo tela non peruenirent, essent irridendus, sic Consiliarius, qui publice utilitati, proprioque muneri suum quaerit commodum praeferre, indignus loco prorsus, quem tenet, uideri potest. Vnde supra saepius a nobis dictum fuit, timorem, qui hac de causa suscipitur, ne alijs displiceat, quando publica res in periculo est, valde iniustum esse, ac Senatorio viro indignum: hincque beatus Petrus Apostolus dicebat: *Quis est, qui uobis noceat, si boni emulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiam beati, timorem autem eorum ne timueritis, ut non conturbemini.* ^a Et S. Hieronymus: *Si uerum gratia dicere impedimur, & magis offendere animos hominum timemus, quam non ex animo loqui, de multorum uia sumus.* ^b NON obstat ergo, quod primo obijciebatur, occultis suffragiis libertatem, ac fidem consiliorum magis retineri; Nam respondemus, id uniuersum non esse, immo consultationi, quae plurimum ratiocinationem exigit, repugnare suffragij latebra: quomodo. n. ex consilijs datis materiam sumet Princeps recte deliberandi, si rationes, & argumenta ad rem statuendam, ac diffiniendam illi sint ignota? aut quomodo Consiliarius persuadebit Principi id, quod sibi honestum, atque utile uidetur, si aequitatis, & iustitiae causas silentio inuoluet? aut quomodo alios Consiliarios in suam pertrahet sententiam, quam illis non aperit? aut quomodo ipsi id bene, ac satis ad referendum ratio praesertim in publico Senatu intima vi postulat, ut clara uoce consilium Principi, & Senatoribus explicetur.

NON obstat secundum: nam duo sunt eorum genera, quatenus ad rem nostram spectat, qui ius dicendae sententiae in Senatibus, & Collegijs habere solent: unum eorum, qui auctoritatem habent de finiendi: alterum eorum, quibus ius tantum consulendi datur: illi uulgo dicuntur habere uotum decisum: isti consultium: illi, cum simul conueniunt, neminem habent, cui ea in re subiiciantur, ideo eorum uoluntas est obseruanda, & dicuntur praestare consensum, non consilium: isti habent, qui eis praesidet, & ideo praebent non consensum, sed consilium: quod consilium sequi Praefectus, ut aliam diximus, non tenetur: unde priores possunt sententiam suam solo uerbo, PLACET, aut qualibet alia ratione, siue palam, siue clam, prout inter eos conuenit, explicare: istorum, nisi uerbis, & rationibus, atque argumentis, quod sentiunt corroborent, & communiat, inanis ut plurimum, aut parum utilis opera redditur, paucis nonnullis casibus exceptis, quibus illa responsio posset sufficere, de quibus alibi diximus. ^c

Q 2 EXEM-

c In quaest. 37.

^a Cic. lib. 3. de legib. uerf. proximum est de suffragiis.

^b Cic. eod. lib. 3. de legib.

^c Cic. ibidem.

^d Cic. da amici.

^e Cic. pro Rabir.

^f Cic. ad Att. lib. 1. epist. 12.

^g Plato de legib. Dial. 9.

^h Lyran. in Exod. cap. 23. uerb. nec in iudicio Hadria. Quodlib. 2. uerf. ideo pro responsione.

^a 1. Pet. 3.

^b S. Hierony. in epist. ad Celan. 14.

EXEMPLA ergo, quæ supra allata sunt eorum, qui res secretis suffragijs, aut fabis, aut calculis, seu punctis, aut sorte concluderant, ad eos ut plurimum pertinent, qui auctoritatem statuendi habebant, nec ab alterius pendebat arbitrio. Quæ tñ non adeo in uniuersum affirmamus, quin aliter et quandoque se habere poterint, cū & apud Pop. Rom. post leges tabellarias latas, quidā malēt voce magistratus declarare, quo magis apertum esset suū suffragium, atque simul cum tabella uocem addebant; quod Cicero, in Pisonem ostendit, cum ait: *Me uniuersa Civitas non prius tabella, quam uoce priorem Consulē declarauit.* Quod & alius in locis innuit. Quocirca deprehendimus, non solū multam in ijs suffragijs uarietatem, sed etiam in hæc secreta multiplices fraudes irrepsisse, cum scribat idem Cicero, *Ceratam unicuique tabellam dari, ceram legitimam, non illam infamem, ac nefariam.* Et rursus: *Quid de cupiditate honorum loquar? quæ flamma est, per quam non cucurrerint ijs, qui hæc olim punctis singulis colligebant?* Et Plutarchus in Cicerone: *Iudices nonnulli eum sententias ferrent, confusis characteribus litterarum, tabellas protulere.* Sed hæc nos breuiter tantum attingere uolumus, quod ita propositæ quæstionis argumentū efflagitaret, cū reliqua, quæ ad huiusmodi suffragiorum mores pertinent, a Græcis, & Latinis scriptoribus tradita, ex recentiorum et commentarijs abunde peti possint. Hinc ergo patet differentia inter alios Senatus, seu Collegia, & inter sacrum Consistorium; nam Senatus, aut Respublica, quæ ius Principis, atque auctoritatem habet statuendi, potest per urnam, aut fabas, aut quacumque; malint ratione, res suas diffinire. At cum de Consistorio agimus, cuius caput est Summus Pontifex, & penes quem est summa diffiniendi potestas, certum est; nullum secretis suffragijs locum dari, nec nos unquam ætate nostra aut uidimus, aut ab alijs accepimus aliter obseruatum fuisse.

Et si quis diceret, generalem Congregationem Cardinaliū quædamdoque haberi, in quibus certa negotia occultis suffragijs terminantur; Respondemus, id semoto Principe accidere, quando ille ex hac luce migravit; quo casu Pōtificiis cōstitutionibus permessa est Cardinalibus peculiaris facultas, quæ illis ius quoddā Principis tribuit; proptereaque eum morem, seruant, ut antecedente prius matura inter eos consultatione, rem deinde fabis concludant, quæ optima rerum administrandarū ratio uidetur; & quandoque etiam scimus id Cardinalibus, superstitute adhuc Pontifice, in rebus quibusdā leuioribus, & quæ ad eorum Collegium spectant, concedi. Verū hæc ab illis, semoto eodem Principe, geruntur, ita ut non proprie id Consistorium

Astorium uocetur, in quo non effulget præsentia, & maiestas Principis, Nos autem de sententijs dicendis in sacro Consistorio loquimur, ut quod Reipublicæ utilius sit, Principi significetur, indeque ipse materiam, iuste, atque honeste statuendi desumat; quod longe diuersum est. Quinimo uidemus, Summi Pontificis electionem, quæ omnium rerum deliberandarum est maxima, non solum per obsignatos codicillos, sed etiam per aperta suffragia, ueluti per accessus, compromissum, inspirationem, & quasi inspirationem perfici, aut quacumque alia ratione placeat Cardinalibus uotum suum exprimere.

NON obstat tertium: nam illud ad religiosos solum pertinet, qui in electionibus faciendis uotum habent diffinitiuum, quod diuersum est a consultiuo, de quo agimus, ut modo dictum fuit. Præterea iustis rationibus Tridētinum Concilium de Regularibus specialiter constituit, ut per occulta suffragia electiones suas decernerent: etenim cum illi in eodem Collegio, seu contubernio uiuant, simul quotidie uersentur, & quisque alterius personam, mores, atque ingenium notum habeat, non fuit opus in electione eorum, qui illis præficiendi essent, aliam disquisitionem, aut consultationem adhibere, sed satis fuit statim ad ipsam electionem per occulta suffragia descendere. Quæ ratio non æque in alijs negotijs, aut Collegijs, seu Sodalitijs, aut Vniuersitatibus locum habet, quarum homines seorsim uiuunt, ideo idem electionis modus ijs minime præscriptus esse intelligitur: nam immo iure communi tradita fuit forma ab

INNOCENTIO III. in Concilio generali sancita, quæ exigit quidem, ut scrutatores tres constituentur, qui secreto, & sigillatim uota cunctorum diligenter exquirant, & in scriptum redigant, sed non eosdem adstringit, ut secreta prorsus suffragia ferant: cum immo electiones clandestinas reprobet, & Doctores ibidem affirmant, suffragia debere esse expressa uoce, non per fabas, aut lupinos, cuius rei etiam rationem explicant. Et tandem non est nobis in præsentibus disputatio de electionis forma, quæ uarie se habere solet, sed de aliarum rerum consultationibus: in quibus concludimus melius agi publico suffragio, quam secreto.

HOC igitur fundamentum sic posito, uidelicet, non solum satius esse in sacro Consistorio sententiam clara uoce, quam occultis suffragijs dicere, sed etiam nulla fere congruenti ratione aliter in mores induci posse.

SUPEREST nunc, ut eo maiore cum fructu hic suffragii aperti modus possit exerceri, nonnulla explicare, quæ dubitationem af-

a Bal. & Fulg. in l. uniuersa. C. de diuer. re scri. Ribuff. in Concordat. tit. de Regia ad Prælatum. nom. in uerb. Cōsistorialiter. Boer in addit. ad tract. de auct. mag. Consil. nu. 25. S. Ambr. epist. 27. ad Valentinian. b. Inno. & alii in c. licet, in ff. de elect. & sil. uerb. electio. 2. q. 20. & 27.

c. quia propter. de elect. d. d. cap. quia propter. §. fin. c. Abb. c. Ecclesia. 2. de elect. nu. 7. But. & Anchar. in d. c. quæ appret. & Sum. Siluestr. uerbo, electio. 2. in 3. q. nu. 6 & q. 10. nu. 12. in requi. sit. 16. f. Sum. Siluestr. uerb. electio. 2. nu. 6. & seq. & nu. 12. g. cap. licet. de elect. Sum. Tabien. uerb. electio. nu. 19. q. 18. & seq.

ferre possent. Cum enim ex his, quæ hætenus dicta sunt, constet, oportere Senatorum sententias a parte proferri, quæri non immerito potest, An Cardinali conueniat sententiam de scripto potius, an memoriter tantum pronunciare. Offerunt enim se utrinque rationes satis probabiles.

AC primum quidem quanta sit uiuæ uocis vis, & efficacitas, nemo ignorat; pleni sunt enim Rhetorû libri de pronûciatione, de uoce, de actione, & totius corporis motu, quibus in rebus tantum momenti positum esse uidetur, ut sine illis artem dicendi uix posse consistere arbitrentur. Quidquid igitur de scripto recitatur, læguescit, & tanquam spiritu, & uita caret. Deinde Principis ipsius Maiestati detrâhi uidetur, qui cum omnes & singulos alloquatur, & sententiâ roget, singillatim unumquemque sibi respondentem attendit; at mutui colloquij uis illa, quæ ex interrogatione Principis, & Senatoris responsione perficitur, aut in sententia legēda omnino tollitur, aut certe frangitur, & debilitatur.

ACCEDIT quòd superiorum Senatorû sententijs auditis, in illo ipso consulendi momento multa de nouo occurrere, a nonnullis discedere, quorundam saltem ordinem, & dispositionem immutare necesse est; Denique prudentis Consiliarij uidetur, orationē non ita domo meditatâ afferre, ut ad subitas, & si quando accidat, ad eas etiam, quas secundas uocant cogitationes, quæ prudentiores interdū solent esse, se ipsum accommodare nequeat. Atqui scripta oratio certis quoque limitibus est circūscripta, magnumque omnino incommodū allatura est, si quis ei penitus hæreat, quasi uinculis quibusdā constrictus. Quæ sententia sancti quoque Bernardi testimonio adstruitur, qui scripsit: *Solet acceptior esse sermo uiuus, quam scriptus, & efficacior lingua, quàm littera, nec tam affectū exprimit scribens digitus, quàm uultus: non tam enim quid dicas, aut quibus uerbis dicas, quàm quo uultu, & actione dicas attendere homines solent.* a Plinius quoque inquit: *Neq. enim me præterit, actiones, quæ recitantur, impetū omnē, caloremque, ac prope nomen suum perdere, & præcipua pronûciationis adiumenta, oculos, manusque, prædiri.* b Et alibi affirmat, *Difficile esse, ut oratio, dum recitatur, satisfaciatur;* c & multa alia addit in hanc sententiam.

POSTREMO nō immerito suspicari quis possit, Senatoriæ grauitati parum consentaneum esse, ubi Princeps, uniuersusque Senatus magno silentio expectat eum, qui dicturus est præclarum aliquid ex tempore, eius ingenii acumine inuentum, in confessum depromere debere, tum illum e sinu pagellam domo aduectam quasi aliunde mutuam proferre, affixosque oculos perpetuo tenere, lumē

inter-

a S. Bernardi. epist. 66.

b Plin. lib. 2. epist. 19. Ceriali incip. Hortaris.

c Plin. lib. 7. epist. 17. Celeris incip. Sua cuique.

interdum ad eius usum querere, & aliquando fortasse ita in legendo hærere, ut valde uerendum sit, ne audientibus fastidium pariat. hæc atque alia huiusmodi afferre solent, qui graues homines a sententia de scripto dicenda deterrere uolunt.

VERVM & altera controuersia pars suis rationibus minime uidetur carere, quæ partim æquitatem quandam, partim est utilitatem respiciunt. Nam si quis ætate exacta iam sit, & memoria nō ita præstet, nunquid nō excusatione dignus est, aut cōmendatione potius, si partes suas quacumque rōne ei licet, cumulate explet, & boni Senatoris officium non deserit? Quid? nūquid uiri prudentis magno rerum usu præditi, optimo consilio carendū est, quia quæ animo, & cogitatione comprehendit, memoria satis complecti nequit? at hoc iniquum est, alienæ calamitatis non misereri, & cōmuni naturæ incommoda non humaniter excusare: illud uero absurdum, propter nescio quam breuem aurium voluptatē, quæ ex uiua uoce & actione percipitur, potiora alia, quæ maxime requirunt, & unde graues deliberationes pendent, negligere, & optimæ sententiæ utilitate sponte uelle carere; quasi historias, aut eruditos libros nō legamus, ex quibus, licet quodam modo muti sint magistri, utilissima præcepta haurimus. Non igitur magnum incommodum est, si Senatorē

sententiam Reipublicæ salutarem de scripto recitatē audiamus, Iuuenes memoria, senes consilio excellunt: ut in iuene consilium non flagites, ita in sene memoriam non magnopere requiras. Iam uero ubi multiplices rationes afferendæ sunt, præstat omnes scripto concludere. quæ aliquas, vacillante memoria, prætermittere: Quid? quòd in re ualde graui, etiam si memoriæ subsidium non desit, expedit, aut etiam quādoque necessarium est, certum esse totidem uerbis sententiam esse dictam, quot meditata fuit antea, & conscripta, nihil additum, nihil imminutum, cum uincat profecto diligens scriptura, quæ sine accurata cōsideratione, & meditatione constare nō potest, subitam, sponteque fluentem orationem, quæ facilius aberrare, atque huc & illuc vagari potest.

NAM quod dicitur, parum decorum esse de scripto sententiâ dicere, id facile refelli potest: nihil enim in re ipsa indecori existere, nec quidquā quod dicentis auctoritati, & grauitati repugnet inesse, certe satis declarant exēpla magnorum uirorum, qui a rebus indecoris agendis, & a personæ grauitate alienis longissime aberant. Nam & summos Pontifices, & Imperatores, & insignes alios per multos uiros, quos postea subiciemus, solitos fuisse de scripto cogitationes suas referre nouimus, ita ut nimis seueri hominis uideri

possit hanc dicendi rationem omnino condemnare.

His itaque utrimque prolatis, antequam sensum nostrum qualemcumque aperiamus, illud præfari oportere duximus, olim in Senatibus (quod nemo ignorat) multa accidisse, ad quæ ex tempore, & subita oratione erat respondendum, seu quia res antea Senatoribus non fuerat significata, aut forte quòd ex improviso exorta, dilationem nullam pateretur. Tales videri possunt conciones multe, apud Lium, Salustium, & alios; quæ cum de rebus repente emergentibus habitæ fuerint, non potuerunt antea Senatoribus significari; quamvis nec illud diffiteri liceat, eas non omnino, quales hodie leguntur, a Senatoribus recitatas, sed Scriptorum industria, & facundia in eam, quam videmus formam, redactas fuisse. Credi igitur potest, Senatores illos ingenii acumine, ac memoriæ præsidio munitos, illarum vim ex tempore expressisse. Sed uicissim etiam uerisimile est, multarum rerum argumenta, quæ in Senatu tractanda erant, multis antea patuisse, eosque non solum quæ dicenda erant accuratè præmeditados fuisse, sed etiam illa memoriæ tradidisse; quòd

^a Cice. lib. 2. de orat.

^d Quint. lib. 11. cap. 2.

^e Plutarch. in vita Demosth.

quidem a magnis uiris probatum constat, immo antiquos extitisse, qui singula uerba ordine pronuncianda ediscerent: nam ut Quintilianus ait, *Si memoria suffragetur, & tempus non desit, nulla uelini mensyllaba effugiat.* ^b sic etiam & Hortensium, & Portium latronem fecisse legimus, quamuis alii liberius agentes, ipsam tantum rerum vim, atque ordinem memoria amplectebantur, prout de Demosthene refert Plutarchus, ^c qui dicere solebat, se non omnino sequi scriptiorem ad dicendum, neque dicere tamen sine scriptione.

Ex his illud postea sequutum fuit genus dicendi, de quo nunc agimus, ut scriptiorem ipsam domi præparatam in concionem deferrent, atque ante oculos positam palam ex ipso libello, seu scripto recitarent. Sic Cicero de seipso testatur, cum scribens ad Plancum ait; *Id ex ipso S. C. poteris cognoscere: ita est. n. per scriptum, ut a me de scripto dicta sententia est.* ^d & alibi loquens de oratione, quæ habuit post reditum ab exilio in Senatu, hæc uerba profert; *Recitetur oratio, quæ propter eius magnitudinem dicta de scripto est.* ^e Ex quo loco colligitur, non solum hæc, de qua ibi loquitur, sed alias multas fuisse a Cicerone de scripto dictas, cum orationes aliæ sint multo longiores. Sic Fulium Calenū fecisse idem Cicero auctor est, dū inquit; *Hoc uero Q. Fufi sine offensione nostræ amicitia sic tecum, ut a te dissentiens Senator quæro: ita, n. dixisti: & quid de scripto, literas B. uti recte, atque ordine scriptas uideri.* ^f Et loquens de Marcellino ait; *Proposita Marcellini sententia, quæ ille de scripto ita dixerat, ut totam causam complecteretur.* ^g Sic Lilius etiam scribit,

^d lib. 10. Epistol. 13. Famil.

^e Cices. pro Cneo Planc.

^f Cice in 10. Philipp.

^g Cice. ad Att. lib. 4. epist. 3.

Fabium

^a Fabium Pictorē responsū Delphicū ex scripto recitasse in Senatu. ^a Et Plinius ad Valerianū inquit; *Nigrinus Tribunus Plebis recitauit libellū disertū, & graue quo questus est, uenire aduocationes.* Et paulo post: *Recitauit capita legū.* ^b Et Suetonius de Augusto illud memoriæ prodidit, quod neque in Senatu, neque ad Populū, neque apud milites loquutus est uim, nisi meditata, & composita oratione, quā uis non deficeret ad subita ex temporali facultate. *Ac ne periculū memoriæ adiret, aut in ediscendo ipsa absumeret, instituit recitare uia. Sermones quoque cum singulis, atque et cum Livia sua grauiore, non nisi scriptis; & e libello habebat, ne plus minus uel loqueretur ex ipse.* ^c Et idē in Nerone ait: *Quoties ad consultandū sederet, neque in cōmune quidquid, neque pro palā deliberebat, sed & cōscriptas ab unoquoque sententias tacitus, ac secreto legēs, quæ ipsi libuisset, proinde atque pluribus idē uideretur, pronuntiabat.* ^d Idem & alios multos obseruasse, ex uariis auctoribus cōperimus, ita ut non desint qui affirmant, morem tum fuisse, Cæsare quamquam præsentem, scripto a ciuibus adiri.

^a Lini. lib. 3. Decad. 3.

^b Plin. lib. 6. epist. 14.

^c Sueton. in Aug. c. 84.

^d Suet. in Nerone. c. 15.

^e Lini lib. 40. Tacit. lib. 13. Cicer. de clar. orat.

^f Corn. Tacit. libr. 4. Annal. ubi de Sciano.

QVARE ut ad rem propositam reuertamur, quis modus ad dicendam in Confistorio sententiā aptior sit iudicandus; nos, si absolute loqueremur, non possemus id non probare, & cæteris anteferre; quod Quintilianus scriptū reliquit dicens; *Maximum studiorum fructum esse, & ueluti præmium quoddam amplissimū longi laboris, ex tempore dicendi facultatē natum esse.* ^g Quam quidem Cicero non sine admiratione in Philippo laudare solebat: qui cum ad dicendum surgeret, quod primum uerbum habiturus esset, profus nesciret. ^h

^g Quintil. lib. 10. c. 7.

^d Cicer. lib. 2. de orat.

Verum quoniam de eo nunc non agitur, nec id omnibus datur, aut necessarium censetur: ideo ut ad Thema propositum respondeamus, quo quaeritur, an deceat magis Consiliarium sine libello, aut de scripto sententiam pronunciare, dicimus arbitrari nos, nihil in uniuersum definiti posse, sed omnia hæc tum ex dicentis ingenio, tum ex negotii, tem-
D exercitatione, memoria, loquendi facultate, tum ex negotii, temporis, loci, & rerum reliquarum, quæ se offerre possunt, conditione, æstimanda esse. Quid enim, si res paucis uerbis explicari possit, & debeat? qualia frequenter ea sunt, de quibus in sacro Senatu sententiæ rogantur? & præsertim si in subselliis inferioribus dicturi, nihil aliud, quàm maiorū dicta uelint approbare? Quid hic necesse est libellum de sinu proferre; quod momento, si sapias, cōplecti possis? Contra uero: Quid, si gesta a Cardinale in magna Legatione sint referenda? Quid, si acta Canonizationis Sanctorum sint recensenda, ut de his Collegium ferat iudicium, & a Summo Pontifice approbetur? Quid, si alia sint, quæ longam orationem postulent, nec fidelis memoria suffragetur, eiusque res magni momenti censeatur, ut in iis, aliquid

aliquid prætermisisse graue sit? Certe, sicuti negari ex una parte non potest, quin via ad expedienda negotia, & breuior, & promptior, atq; vsu ipso gratior, & quodā modo sincerior illa sit futura, quæ verbis tanquam sponte manātib; nec artificiose compositis, constet; sic ex altera parte certum est, ijs, qui de scripto dicunt, multa demi impedimenta, quæ alioquin valde obesse possent.

a S. Tho 2 2. q.
88. art. 4. ad 2.

ITA QVE omnibus vndiq; consideratis, cum expedire id dicatur, quod aptum est ad finem consequendum sine impedimēto; a Dicimus, quemadmodum prudentis erit Consiliarij vires suas, dicendi facultatem, memoriam, rem ipsam, locū, tempus, subsellijque sui gradum metiri, atq; ex his ad eam partem, quæ aptius tractare possit, opportunē se accommodare: sic eorum, qui audituri sunt, modestiæ, sapientiæq; partes futuras esse, quodlibet siue ex tēpore loquendi, siue memoriter pronuntiandi, seu ex scripto recitādi genus, quod ab eo delectum, susceptumq. fuerit, benigne interpretari, atque æquis animis auscultare. Et præsertim cum de sacro Consistorio nos agamus, cuius vsus pridem obtinuit, vt, quoniam ex improviso multa frequenter proponuntur, subita etiam oratione a respondentibus excipiantur. At tamen si alia sint, quæ domo afferri possint longiorem sermonem requirentia, ea etiam aut in papyro digerere, aut breui schedula illorum saltem capita adnotare, vnicuique Senatori sua cum dignitate, atque auctoritate maxime licere scimus, nec id cuiquam aut mirum, aut nouum pro veteri Collegij more accidere solere.

Ex his constat, ea, quæ supra dubitationis causa vtrūq; allata fuerunt, nec prorsus admittenda, nec prorsus reiicienda, sed pro vario rerum, quæ accidere possunt, vsu, modo huic, modo illi parti deferendum esse. Nam & sanctum Gregorium

quandoque Homilias coram populo protulisse,

interdum eas ex scripto recitasse, modo eas-

dem aliis legendas tradidisse, modo

a notariis eo pronuntiante ex-

ceptas fuisse, varie multi

ex eiusdem Auctoris

scriptis collige-

re solent. ^b

**
*

b S Gregor. in
præfat in Eze-
chiel. & in præ-
fat. homil. in
Euang. & in
Euang. homil.
21. & Io. Diac.
lib. 2. c. 13. & li.
4. c. 74.

PARS

A PARS V. QVAEST. III.

Cardinales rogari sententias, si ad beneplacitum Papæ se referant, aut sententiam suam Papæ iudicio submittant, an muneri suo satisfaciant.

B

C

VONIAM valde frequens solet esse hoc respōsionis genus in sacro Consistorio, ideo paulo diligentius de eo nobis agendū esse duximus, præfertim quod id primo aspectu, magnam tū prudentiam, tum animi moderationem redolere videtur, immo omnia fere ea complecti, quibus scita, & circumspēcta respōsio cum breuitate laudē promeretur. Nā siue eam ratione ipsius rei, de qua agitur, consideremus, siue, quatenus respicit personam Papæ, aut ipsummet Cardinalem respondentem, aut etiam alios, qui ibi adsunt, Cardinales, perpendamus, plurimum specie ipsa eadem excellere videntur.

D

AC primum, quod ad rem ipsam attinet, quemadmodum illi, qui diuinam uoluntatem tanquam primam, ac potissimam rerum omnium regulam sequuntur, sapientes haberi solent; sic dici potest, Cardinalem, qui summi Pontificis iudicio, quod proxima est humanarum actionum regula, sibi in consilijs dandis adhærendum esse proponit, videri potissimam muneris sui exercendi rationem amplecti, & se ab omni erroris periculo eximere, ac simul rei ipsi quā op time, ac saluberrime consulere.

Quod vero ad Papam spectat, quamuis ille pro summa eius auctoritate, & perfectione humanis non indigeat laudibus, certum est tamen, eos, qui supremam illam, quam Omnipotens Deus ipsi in terris detulit potestatem, & agnoscunt, & fatentur, atque omnibus in rebus discernendis, se illi subiiciunt, maxima dignos laude esse, qui diuinæ consentanea uoluntati, & uerbis, & factis præstare contendunt.

De ipsomet vero Cardinali respondente, quatenus Consiliarius est Principis, quid opus est multa proferre, cum paucis uerbis quid quid

quid præstantius dici potuit, ad arbitratum Principis se referendo, **A** fuerit complexus, indeq. & Cardinales reliqui illius exemplo optimam, ac tutissimam respondendi normam haurire potuerunt.

VERVM TAMEN si hæc respondendi ratio attentius consideretur, licet aliquam prudentiæ, & modestiæ speciem præferere uideatur, nihilominus culpa prorsus non caret, aut saltem Consiliario parum digna videtur. Ad quod probandum liceret nobis multa huc ex iis deducere, quæ aliis in secunda parte huius disputationis fuimus persequuti, dum ostendimus eos, qui tacendi excusationes ex persona Papæ arripere conabantur, nitentes eius auctoritate, seu sapientia, ac perfectione, nihil agere; cum Cardinales in Consistoriū **B** uocentur, non ut audientes tantum cum ueneratione adsistant Papæ, sed ut de rebus propositis quid sentiant, libere loquantur, illū que consilio suo fideliter adiuuent.

ILLIS tamen omissis, quod ad caput propositum pertinet, quoniam pro multiplici rerum uarietate, de quibus dubitare cōtingit, potest Cardinalis uariis etiam ex causis adduci, ut sic respondeat, se que Papæ arbitrio subiiciat: ideo, ut clarius quid statuendum sit, dignosci possit, multiplices erunt casus considerandi.

Primus est, quando res proposita minime a Consiliario probare **C** tur, illeq. uidens animum Pontificis ad eam amplectendam procliuem, se ad beneplacitum Papæ referret: tunc dubium non est, nec ulla indiget disputatione, eum grauissime peccare, qui summo Pontifici, & tibi ipsi mentiretur, simulans se ea in re Papæ assentiri, a quo maxime dissentiret.

Secundus est, quando res proposita Consiliario simpliciter probatur, ipse tamen in responsione sua nihil aliud diceret, quam se ad Papæ beneplacitum referre, & tunc illum quidem non damnamus mendacii, sed tamen ab officio aliqua ex parte discedere **D** putamus, quando quidem cum alias egimus, qua respondendi ratione illi uti debeat, qui rem propositam uult approbare; eam potiorē semper habendam esse diximus, quæ nuda non est, sed rationes aliquas responsioni suæ adiectas habet, modo id res, & tempus patiantur.

SVBDIMVS præterea, supradictam responsionem non clare indicare aliis rem Consiliario probari, sed potius illum dubitare, & suspensa animo esse, cum sensum suum ad Papæ beneplacitum reijciat; cōsilium autem in publico Senatu petiit, & datum, requirit, ut Princeps, & alii intelligant quid Consiliarius de re proposita sentiat: Principi ad bene decernendum; aliis, ad recte consulendum.

ADDI-

A **ADDIMVS**, posse aliquos interdum reperiri, qui occasione celebrandæ Principis vigilantie, & sapientiæ hinc libenter arripiant: quos non arguimus, si parce, si grauitate, & citra omnem assentationis speciem fiat, multoq. magis, si res, de qua agitur, id uere potest, & quod dicenti auctoritatem affert, si idem res alias, quando probanda non sunt, suo tempore improbare non prætermittat. Nam qui in extollendis quandoque rebus non necessariis, magna dicendi copia se effundunt, in reprobando autem quod maxime oportet, steriles prorsus, ac fere muti deprehenduntur, non possunt non aliquam consilii parum liberi suspicionem hominibus dare.

B Tertius est; quando res, de qua consultatur, ita concepta esset, ut utraq. pars Consiliario probabilis, & neutra cōdemnanda uideatur. Verum hic responsio, de qua loquimur, licet non mendax, saltem imperfecta uideri potest, nisi ratio adiugatur, ex qua clare colligatur, utramque partem sibi probabilem uideri, adiectis argumentis, quibus utrumque posse ualiter fieri, putet, cum alioquin existimare alii possint, illum uisitato quodam more, & modestiæ specie in gratiam Principis ita respondisse, non quia rationes utrimq. probabiles ei suppetant.

C Quartus est, quando id quod proponitur, probaretur quidem Consiliario, sed non omnino, ut quia aliquid addendum, vel minuendum putaret, quod tamen ceteris non aperiret, & ideo honorificetius se agere arbitraretur, quod ad Papæ iudicium omnia referret. Ceterum minime tutum est hoc perfugium, quando sententiam rogatus; eam integre sicut mente conceptam habet, extrinsecus non profert, prout officii sui ratio postulat; immo detrimentum affert negotio, quando id, quod addi, aut imminui uellet, si fuisset prolatum ab eo, potuisset non modo animum Principis ad rectius deliberandum, & statuendum mouere, sed etiam alios ad melius consulendum, & ratiocinandum excitare, cum in moralibus singulari circumstantiæ plurimum momenti habeant.

D Quintus est, quando id, quod proponitur, clarum ei uideretur, nec alia disquisitione indigere: Verum nec in hoc casu responsio illa satisfacit: nam cum res dubiæ, & non clare soleant in Consistorio proponi, si Consiliarius eam tamquam euidenter claram censuit, non debuit simpliciter se ad Principis sententiam referre, qui eam ut dubiam proposuit: sed de ea, ut sibi ipsi clara, aperte pronuntiare.

Sextus est, quando res Consiliario obscura potius uisa fuit, nec aliis, quam oportuit notitiam nactus est, unde facile beneplacitū Principis

a In quæst. 7. & seq.

b In quæst. 37.

a Aristot. 3. Ethic. c. 1.

Principis sequutus fuit, quod eum sciret optime nosse præ aliis, quod A expediret. Verum & hic respondendi modus non probatur, eo quia si rem obscuram, & sibi minus notam esse censebat, debuerat illa a lia longe diuersa ratione respondere, quam aliis persequuti sumus, cum de rebus obscuris, & ignotis ageremus, aut saltem referendo se ad beneplacitum Principis, adiungere oportuerat etiam causam, cur id faceret, nimirum quia eam rem non satis perciperet propter hanc, vel illam rationem.

SVMMMA hæc est, facile dubitari posse, ne qui ita respondēt, ab eo, quod muneris eorum proprium est, aliqua ex parte discedāt. Non est enim Consiliarium munus approbare id, quod Princeps vult, sed diligenter perpendere, num expediat. Quare Senator, cui corda est optimi Consilii personam sustinere, tantum abest, ut sequi in omnibus debeat Principis beneplacitum, ut etiam cum ipsi placet Principis sententia, non illam sequi solum debeat, quia Princeps est, sed quia Reipublicæ conducit. Quemadmodum enim medicus, si aliquando medicamentum iucundum, & suaue præbet ægroto, non illud præbet, ut delectet, sed ut prosit, & morbum depellat; licet casu idem medicamentum, quod affert sanitatem, afferat etiam ægroto delectationem: eodem modo Consiliarius, si probat sententiam Principis, non illam probare debet, quia est sententia Principis, sed quia negotio, de quo agitur, eam utilem esse putat. Immo si rem attente consideramus, licet existiment ipsi Consiliiarii se reuereri, & colere Principem; cum in omnibus amplectuntur illius beneplacitum, tamen non modo non reuerentur, verum etiam illi defunt, cum munus respondendi, & consulendi, quod eidem debent, & ab eo petitum est, non exsoluunt. Illud enim certum est, Principem duabus quasi indutum esse personis, quarum una est communis, eo quod omnes participes sumus rationis; altera Principis propria, cuius est, ita in Republica administranda se gerere, tantamque curam, & diligentiam adhibere, ut licet ipse plurimum ingenii acumine, rerumque usu, & prudentia ualeat; alios tamen viros industrios, atque experientia instructos adhibeat, qui res graues circumspiciant, & quid utilius sit, diligenter explorent. Quare cum negotium aliquod magni momenti occurrit, quod Princeps putat, ad ipsos Senatores deferendum; certe quamuis ipse, ut gerit personam illam communem, de qua modo diximus, nimirum ut est homo rationis compos, ad hanc, aut ad illam partem fortasse statim inclinēt; attamen ut Princeps adhuc sane dubitat, & assensum sustinet, donec Consiliarios audiat, & quid ipsi sentiant, & quibus ratio-

b Cicero. lib. 1. offic.

A rationibus nitantur, plane cognoscāt. Quare non ego video, quid beneplacitum hi sequantur; si enim id sequuntur, quod Principi ut communi homini putant placere, certe parum honorifice cum eo agunt, quem habent, tamquam unum de multis; immo ostendunt, se non eam habere rationem loci, & dignitatis, quam debent, cum ille ibi fedeat, interroget, ac consilium petat ut Princeps, deposita prorsus omnium persona, tum cogitatione priuata. Si autem sequuntur beneplacitum Principis, ut Princeps est, utique; sicut in lyra nullus est concentus, nisi prius nerui intendantur, & pulsati resonent; sic nondum potest dici illa esse sententia Principis, nisi Senatores prius audierit, quorum consilio magna ex parte niti solet. Huc accedit quod aut Consiliiarii referunt se ad præsens beneplacitum Principis, & tunc nullum adhuc est eius beneplacitum, quia usque in eam horam nihil deliberauit; aut sentiunt de beneplacito futuro; & tunc, cum responsio prorsus incerta sit, nihil omnino complectitur, dum ad id fertur quod nondum natum est, & quale futurum sit, ignoratur.

PRÆTEREA dubitare nonnulli solent, illos, qui hæc beneplacita facile amplectuntur, in suspensionem sæpe assentationis potius, quam veræ assensionis incurrere. nam fideles viri non semper amicis placere, sed magis prodesse cupiunt, cum alii, qui ex animo non diligunt, placencia utcumque loqui festinent.

Quibus addimus, quod cum recta ad cuiuslibet rei consultatio- nē respondendi ratio ea esse soleat, quæ uel affirmādo, vel negādo, vel id sibi non liquere fatendo, ad id, quod quaeritur, aperte respon- det, iste qui beneplacito consulenti se subiicit, nihil ex iis facit, sed repetit idem quod fuit propositum, aut potius retorquet totum ne- gotii pōdus in Principem, se ipsum ab eo onere modestis uerbis sub- ducens: quorum, si bene perpendantur, hæc est significatio: Consi- liū, quod a me petis, tute tibi facile poteris præbere. Vnde sicuti ac- cusandus esset medicus, qui ægroto opem ab ipso ad depellendum morbum imploranti, responderet: Ipse curabis bene te ipsum; Aut si paterfamilias consilium ab architecto exstruendæ domus ef- flagitaret, ille diceret: Potes tu domum arbitrio tuo facere. Sic Prin- ceps, qui consulit alios, petens ut quisque dicat quid sibi videatur, si ei ab aliquo respondeatur; Refero me ad beneplacitum vestrum; dubitare potest ne ei uoluerit illudere; nam satis ille nouit sensum suum, sed cupit amplius, ut consultius deliberet, aliorum etiam sen- tentiam audire.

ITAQUE in hac responsione, si bene expendatur, plura sæpe ui- tia concurrunt; deficit enim iustitia, quia Consiliarius in negotio Reipu-

a S. Hierony. lib. 1. aduers. Pe- lagian. post med. S. Basil. epistola 83. ad Leontium. Plutarc. de di- scrim. adulat. & amici.

a In quæst. 6.

Reipublicæ utili, aut noxiō, nō præstat verbis quod debet: a deest sepe veritas, quia ex animo nō loquitur: læditur obedientia, quia nō paretur Principi aperte consilium petenti: claudicat prudētia, quæ recte agēdi rationem non seruat: charitas non colitur, quia proximus in necessitate consilii positus non iuuatur; & conscientia forte contemnitur, quæ illi aliquid longe melius, ac salubrius respondendum dicat. Et amplius etiam Principes ipsi hac respōsione potius offenduntur, qui petentes ab aliis consilia, cupiunt intelligere illorum sententiam, cum satis suam norint. Vnde qui referunt se ad eorum beneplacitum, parum illis solent satisfacere; quod nos aliquando a SIXTO QVINTO sanctæ mem. tum in consistorio, tum B priuatim in cubiculo audiuius, dum respōsione huiusmodi a Senatoribus, præsertim illis, qui præter ceteros prudētia excellere videbantur, prolatas non leuiter improbat.

QV ID vero, ut ad alteram Thematis partem respondeamus, si Consiliarius diceret, se suam sententiam Principis iudicio submittere, eritne ab eo recte responsum? Dicimus distinguendum esse. Nam si Consiliarius sensum suum de re proposita verbis nō aperit, sed tantum dicit, se illum subicere iudicio Principis; perinde est, ac si ad eius beneplacitum se referret, & ita nihil agit, ut modo disputauimus. Aut loco suo sententiam dicit, & in eius calce subiungit eiusmodi verba, vrbānitatis, seu humilitatis cuiusdam causa: & tunc si ille, quod opus erat, non plene respōsione sua complexus fuit, non est quod existimet eo humilitatis additamento, se obligationi propriæ satisfecisse: si quidem aliās declarauimus, b nō esse humilitatis specie id prætermittendum, quod proprii officii est, neque hanc esse uere humilitatem, quæ munus sibi assignatum deserit. Quod si respōsio, pro uiribus iudicii sui congruens rei propositæ sibi uisa fuit, tunc poterit extrema illa verborum accessio æquius sustineri, non quia aut necessaria, aut valde commendanda videatur, cum clarum satis sit omnibus, ea, quæ a Consiliariis proferuntur, subiecta prorsus esse uolūtati Principis; immo eorum sententiam proponi Principi, tamquam materiam, quam aut reiiciat, aut ex qua eliciat, si quid ei è re esse videbitur. Et propterea, cum hæc uerba fere sint superuacanea, cautius multis uideri solet, si omittantur, non solum quia otiosa sunt, sed etiam quia suspicionem præbere possunt, eos, qui sic loquuntur, existimare Principem iniuriam quodam modo Senatori facere, si eius sententiæ nō adhæreat; & ideo, Senatorem uoluisse his uerbis Principem præuenire. Nos tamen ad tam exāctam normam hæc reuocanda minime pu-

tamus,

A tamus, sed potius interpretandum, ea ad omnem temeritatis suspicionem auertendam prolata esse, ne cum coram tot Senatoribus suffragium suum clara uoce tulerit, existimet aliquis suum se aliis iudicium anteferre, & ideo cupiat non solum Principem ipsum, sed tacite quodam modo alios etiam collegas suos illius iudices, atque æstimatores esse.

NE QVE obstant quæ initio adducebantur: nam ad primum, quo dicebatur, sapientis esse, uoluntati, ac sententiæ Principis tanquam proximæ humanarum actionum regulæ adhærere; Respondemus, id verum esse, si certa, & deliberata, & rationi conformis ea proponatur; at hic ut dubia refertur, & quæ consultatione indigeat.

Et si quis replicaret, quod, cum dubia sit causa, eo magis iudicio Principis, ut omnium sapientiori, sit adhærendum; & præsertim cū dubitationes omnes ad sedem Apostolicam deferri soleant, ut Pape folius iudicio definiantur; Respondetur, hoc iudicium Principis adhuc incertum esse, & cum consilium in præsentem petat, necessitatem dandi consilium sibi tamquam Consiliario tunc imminere. Ex quo cessant & reliqua in contrarium supra obiecta.

QVOD si fortasse idem Consiliarius de re proposita ipse secum dubitaret, tunc quid ei agendum sit, suo loco differuimus. a

a In quæst. 29.

D DENIQUE, ut concludamus, si Consiliarius beneplacitum, ac iudicium Principis sequi sine errore cupit, & publicæ rei saluberrime consulere, Prophetam Dauidem imitetur, qui ad supremum omnium Principem conuersus dicebat: *Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine, & iudicia tua doce me.* b Si enim ipse libere id, quod sentit, & fideliter loqui

b Psal. 118.

velit, fluet tamquam imber elo-

quium eius, & dabit ei Do-

minus, ut notam faciat

omnibus uolun-

D tatem ip-

fus. c

c Deut. 32.

PARS V. QVAESTIO V. A

Quid de ijs sentiendum sit, qui se maiori parti Collegij submitunt.

QVAEST. XLII.

QUONIAM variis rationibus in superiore quaestione firmare contendimus, Consiliarios non praestare integre munus suum, quando malunt se ad Summi Pontificis arbitrium reicere, quam propriam sententiam pronunciare; posset fortasse quispiam superuacaneam alteram hanc quaestionem suspicari, quam nunc proponimus: quia si se qui Principis sententiam, ad eiusque beneplacitum se referre, non liberat Consiliarium a debito respondendi munere, cum tamen in Principe non modo summa potestas, sed eximia prudentia emineat; multo minus hoc ei proficiet, qui se ad aliorum quorumcumque arbitrium referre voluerit.

DV O igitur sunt in praesenti a nobis explicanda; alterum est Consiliarium hunc, de quo nunc egimus, longe probabiliorem priore illo causam tueri: alterum, nec hunc ipsum respondendi modum huic Consiliario ad munus suum implendum, sufficere.

QVARE, vt a priore initium sumamus, certum illud est, Consiliarium, qui suffragium suum totum potestati Papae subiicit, nihil de suo addere, perindeque esse, ac si in Consistorium non accessisset: nam cum Papa res tantum dubias proponat, ille, qui eius opinioni se adherere fatetur, illum in eadem dubitatione confirmat, & potius eam auget, quam illam eximat: At uero qui se cum maiori Collegii parte coniungit, eorundem rationes probat, calculoque suo corroborat, illisque adheret, qui dubitationem propositam soluere, & publicae rei prodesse contendunt. Hincque cessat obiecta illa ratio; Quod si Papae arbitrio non licet hærere, multo minus cæterorum quorumcumque: nam tunc posset hoc admitti, si certa esset Papae sententia, isque auctoritate sua rem propositam decerneret. At cum eum dubitantem ponamus, & ita dubitantem, ut aliorum velit iudicia explorare, sequitur, eos, qui animi sui sensum quoquo modo ad boni communis utilitatem explicauerint, & muneri suo satisfecisse,

A cisse, & Papae voluntati obtemperasse, & causae publicae, quae in periculo versabatur, quantum in eis fuerit, subuenisse.

NVNC de secunda dubitatione agendum est, quae magis ambigua videtur, an scilicet Cardinalis sic respondens, munus suum impleuisse censeatur. Cui quidem dubitationi, vt plenius satisfaciamus, nonnullis difficultatibus prius occurrendum duximus, quae aliquorum mentibus possent se offerre. Nam cum de maiori parte Collegij fiat mentio, explicandum illud videtur, quomodo haec maior pars sit accipienda: Ac primum, an Consistorium certo Cardinalium numero constet, ita vt ex illius Catalogo, quae maior sit pars, statim colligere liceat: Secundo an ad numerum tantum, an potius ad merita, aetatem, prudentiamque sit respiciendum: Denique ad discernendam hanc maiorem partem, an praesentes tantum in Consistorio sint aestimandi, an vero totius Collegij in vniuersum ratio sit habenda.

SED antequam ad primum caput accedamus, operae pretium erit, antiquorum morem in medium adducere, & in primis Romanorum, qui praeter cæteros auctoritate, & rerum gestarum gloria floruerunt. Perspicuum itaque ad S. C. faciendum, adeo certum Senatorum numerum fuisse requisitum, vt cum aliquis ex Senatoribus impedire cuperet, quo minus S. C. fieret, diceret Consuli: **N**VNERA SENATVM, vt scilicet, si tot non essent Senatores, quot requirebantur, expectaretur alius dies. ^a Qualis quantus vero hic numerus esset, non facile est discernere, siquidem Senatores primum a Romulo ceterum, deinde a Bruto Consule ducentos creatos fuisse constat. ^b Verum eundem numerum saepius postea variatum fuisse comperimus, & vsque ad trecentos; ^c deinde usque ad quadringentos decem peruenisse, ^d & Caesaris aetate, & post eundem Caesaris amplius mille fuisse, Augustumque ad modum pristinum, & splendorem eos redegisse, ^e & cogitasse etiam trecentos dumtaxat ex antiquo more constituere; sed offensionis vitandae causa sunt qui litteris tradant sexcentos reliquisse. ^f

QVAPROPTER ex hac Senatorij numeri varietate illud quoque dubium nobis relictum est, quotnam ex iis ad legitimum Senatum constituendum necessarii fuerint, ita vt quod in eo decerneretur, rata haberentur; nam traditum est, lege Cornelia cautum fuisse, ne quis in Senatu solueretur legibus, nisi ducenti adstitissent. ^g Alii scribunt, Augustum, cum videret Senatū non semper frequentē conuenire, decreuisse, ne eius cōsulta a paucioribus, quā quadringētis fieret. ^h Et Liuius vbi de Bacchanalibus loquitur, ⁱ uide-

^a Fest. Pomp. lib. 12.

^b Liu. lib. 1. Tacit. lib. 11. post orat. Claudij Caesar.

^c Dio lib. 54. ^d Cicer. in 2. orat. post redit.

^e Suet. in August. c. 35. ^f Dio. lib. 54.

^g Acon. Fed. in orat. pro Corn.

^h Dio lib. 54. in fin. ⁱ Liui. lib. 39.

tur fateri ea ætate, quæ superior Augusto fuit, multo pauciores cen-
tum videlicet satis fuisse. Et Prudentius expressè affirmat, trecentos
necessariò extitisse, cum ait:

*Hic consulta Patrum subsistere conscriptorum
Non aliter licitum prisco sub tempore, quam si
Ter centum sensisse senes legerentur in vnum.*

Quod & ex Libro Machabæorum confirmatur, in quo de Romanis
legitur: Curiam fecerunt sibi, & quotidie consulebant trecentos
viginti, consilium agentes semper, de multitudine. ^a

a 1. Mach. 8.

ALII etiam distinguunt inter causas maiores, & minores, ita
vt pro rerum pondere, pluriù etiam sententiæ requirentur: Alii ad-
dunt, ea, quæ a paucioribus, quam opus erat, Senatoribus tractarè-
tur, non ut decreta, sed testimonii cuiusdam loco, habita fuisse: b
Alii affirmant, Senatores solitos fuisse, quando inter se non conue-
nirent, diuidere sententias, uel differre consultationem, vel alias, at
que alias rationes inuestigare. Quæ quidem nos obiter tm̄ hic per-
strinximus, tum quòd non satis explorata hæc reperiantur, uarieq̄

b Dio lib. 55.

c Livi lib. 39.
Ascon. in orat.
pro Cornel.
Plin. li. 8. epist.
14. Gell. lib. 3.
c. 18. & lib. 14.
c. 7. Bud. in an-
no. in l. si. ff. de
Senat. Alex.
dier. genial. li.
4. c. 11.
d Card. in Cle-
mēt. ne Roma-
ni. de elect. Ca-
pic. decif. 120.
e S I X T V S
V. in const. 50.

sint ab Auctoribus tradita; c tū quòd non ita propria huius loci ui-
deri possent, nisi ea nos ratio adduxisset, vt intelligeremus etiã ve-
terū more certū S. C. habendis Senatorum numerum præstitutum
fuisse, hodieq̄. etiam in plerisq̄. Senatibus, & Collegiis obseruari,
vt saltè tertia, aut quarta pars ad decreta faciendā cōuenire deat.

QVOCIRCA, vt ad rem nostram ueniamus, quamuis olim,
varje se rem habuisse aliqui tradant, d notū est tm̄ hodie Cardinaliū
ordinem ad septuaginta ex constitutione SIXTI V. redactū fuisse,
e nemo aut̄ existimet certū illorū numerū Consistorijs habendi-
dis, rebusq̄. ibidem deliberandis præstitutum esse, non ea tantum
ratione, quam aliàs sæpius protulimus, quòd Cardinalium vota nō
diffinitiuā, sed tantū consultiuā habentur: ideoq̄. licet summo Pō-
tifici, & quos velit, & quot velit in Senatū cōuocare, & modo ab
omnibus, modo ab aliquibus tantum sententiam rogare, uerum et̄
quia absoluta, & amplissima summi Pontificis potestas nullis huma-
nis legibus est subiecta, quominus, cum res poscit, liceat ei arbitrato
suo, quod e Republica censuerit, & rationi magis fuerit congruum,
constituere, ut aliàs disseruimus. f Extrat tamen, inueterata atque
immemorabilis annorum cursu confirmata consuetudo, Cardina-
les omnes, cum de rebus grauib. deliberandum est, æque ad Con-
sistorium conuocari, æque ad suffragium ferendum inuitari, & in
quam maior illorum pars sententiam inclinauerit, eam a summo
Pontifice æque solere approbari.

f In quæst. 3.

AD

AD SECUNDVM igitur articulū accedentes, quomodo ma-
ior Cardinalium pars sit discernenda, an scilicet singulæ personæ
sint recensendæ; an potius illorū merita sint æstimanda, ita vt eorū
suffragia non numeranda, sed potius ponderanda sint, cum nihil sit
tam inæquale, ut inquit ille, quam æqualitas ipsa, dum. s. par est om-
nium ius, ubi eorundem impar est prudentia; a Respondebimus,
nihil in hoc esse laborandum, nam tametsi iure communi receptū
est, ut pro causarum uarietate, in quibusdam ad numerum tantū, in
aliis præter numerum, etiam ad uirtutum merita sit respiciendum, b
attamen in Collegio Cardinalium, cum illi, qui in amplissimū hūc
gradum adsciti sunt, a communibus quibusdam aliorum erroribus
animas esse censeantur non solet inter eos discrimē ullum in re-
censendis suffragiis considerari, c licet nō impediatur hoc quo minus,
si summo Pontifici uidebitur, non possit ille pro singulari sua pru-
dentia eorum consiliorum, quæ in Consistorio feruntur, delectum
habere, & quæ sibi pro loco, & tempore honestiora, & opportunio-
ra uidebuntur, quamuis pauciora sint, aliis anteferre. d

a Plin. libro 2
epist. 12.

b Abb. in c. Ec-
clesia. il. 2. nu.
11. & 12. de elec.
Fel. c. cum om-
nes, de consti-
tu. 17. & 19.
c Bald. c. cum
omnes, de cop-
stit. nu. 12. Abb.
in c. licet, de iu-
tanda. de elec.
nu. 8. in 6. spe-
ciali.

d Card. Papiæ,
in epist. ad Car-
dinalē Mant.
fo 173.

GRAVIORVM illud difficultatem habere posset, quod tertio
loco quæsitum fuit, an ad discernendam maiorem partem, præsen-
tium tantum in Consistorio, an uero totius Collegii ratio sit ha-
benda; si hoc ex Doctorum regulis, ubi de Collegiorū, ac Senatuū
decretis agunt, esset diffiniendum; siquidem multiplices ea in re di-
stinctiones adhibere solēt. Verum in articulo, de quo nos agimus,
minor est difficultas, cum, ut supra diximus, Consistorium Cardina-
lium non sit eius ordinis Collegiorū, quæ ius definiendi habent, aut
quæ præscriptum numerum, seu certam formam ad decernendum
aliquid requirunt: nam a summi Pontificis auctoritate, ac uoluntate
æquitati cōsentanea quidquid gerendum est pēdet, nisi paucis qui-
busdam casibus, quæ Canonicis constitutionibus continentur. f
Quapropter presentium tantum Cardinalium & rogatorum cōsilia
spectari, ac recenseri solēt, nisi quādoque permittente Principe, ab-
sentium quoq̄; iusta ex causa rationē haberi æquitas suadeat, quod
loco suo, cū de absentibus ageretur, attingere non prætermittemus. g

e Ioan. Andr.
c. 3. de iur. pa-
tro. & Ant. de
Burr. & Cardi.
ibidem in 7. q.
Fel. c. 1. de ma-
ior. & obed. Lā-
ber. de iur. patr.
in 3. par. 2. lib.
4. q. princ. ar. 2.
f cap. licet. de
elect. c. ubi per-
iculū. de elec.
in 6. & Bulla
PII III. de
elect. Summi
Pontif.

g In quæstio.
47.

NVNC igitur postquā satis, quantū materia postulare uisa fuit,
declaratum a nobis est, quomodo maior pars Cardinalium sit acci-
pienda, superest iā, ut ad id, quod præcipue in Themate quæstionis
propositum fuit, explicandum reuertamur, quid scilicet de iis Cardi-
nalibus sentiendum sit, qui se ad maiorem partem Collegii reiciunt,
an hi munus suum implere censeantur. Quod quidem prima facie
assumendum uideri posset: nam si quis graues uiros interroget, an

R 3 prudenter

prudenter ille faciat, qui se alieno multorum præsertim hominum sapientum, quam proprio iudicio regendum committit: Respondent sane, illum non modo non errare, sed laude etiam magna dignum esse, quippe qui id sibi sequendum proponat, quod plures sentiunt, veluti inter diuersas opiniones solet ille commendari, qui communi sententiæ tamquam tutiori parti adhæret, sic videmus in iudiciis obseruari, sic in Senatibus, sic in Collegiis, sic in sacro Rotæ Auditorio, sic ubique apud omnes receptum esse Doctores attestatur. ^a Cum igitur quod a maiori parte probatur, ab omnibus probatum censeatur, ^b propterea in præsentis quæstione, Cardinalis, qui in sua responsione sed ad maiorem Collegii partem reiecit, videtur sane officio suo non solum recte perfunctus, sed etiam magnum moderati, ac sapientis animi argumentum præbuisse.

ATTAMEN contrarium potius esse arbitrabuntur, qui re plenius introspererint, ac statum ipsum quæstionis sibi ante oculos posuerint. Agimus si quidem de eo Consiliario, qui rem a Principe propositam minime probat: cumque aliàs ostenderimus, quoties ille agnoscit conscientiam suam rebus, de quibus agitur, repugnare, cum silentio minime excusari; sic idem & in proposito, quando ille maiori se Collegii parti subiceret, affirmandum esse censemus. Quamuis enim hic paulo æquior, atque honestior respondendi modus uideatur, non tamen re uera officio Consiliarii ille satisfacit, qui sic loquitur; cum eius fuerit electa industria, ut eam ibi exerceret, non ut absconderet; ut ipsemet loqueretur, non ut alios tantum spectaret loquentes: ut humerum ponderi supponeret, non ut totum onus in alios transferret: præsertim si conscientiam sentiret reclamantem, oporteret illud, quod ea interpellat palam profiteri, nec sufficeret, tacendo tergiuersari. Itaque uix aliàs fortasse licebit Consiliario, se ad maioris partis Collegii sententiam referre, præterquam cum negotium licet sibi uere dubium, & difficile uideatur, rei natura diligenter considerata, de quo aliàs egimus; ^c tamen ipse iudicat tunc sane opinionem aliorum re ipsa esse probabilem, aut adeo plene rem ab aliis iam esse examinatam, ut superuacaneum sit eadem iterare.

QVA tamen iure illud animaduertendum videtur, etiam in rebus dubiis hoc respondendi genus, quo se Consiliarius ad alios reicit, non æque omnibus conuenire. Nam qui priorem in dicendo locum tenent, atque ætate, & rerum usu alios antecellunt, tametsi quæstio illis ualde anceps, & difficilis proponeretur, vix tamē eos deceret, ut nondum cognito Collegii sensu, ipsi nihil loquentes, se ad maiorem eorum partem, qui nondum dixerunt, referre uellet, quin potius

^a c. nouimus. de uerb. signif. l. penult. C. de poen. iud. qui mal iud. l. in auth. nouissima, num. 22. C. de inoff. testa. Neuiza. in Sylua lib. 5. late. b l. aliud §. refertur. de reg. iur. & l. quod maior. ad municip.

^c In quæst. 26.

tius eorum auctoritatis esse videretur, rem tanquam ambigua alijs denunciare, & quæ utrimque essent dubitationes illis aperire, potioresque simul rationes summam perstringere, ut tum eorum maturitas in referendo, tum prudentia in dubitando, assensuque cohibendo, tum ambiguitas in re ad alios reijciendo, clarius dignosceretur.

ILLIS vero, qui subinde dicturi rem plane controuersam agnoscerent, ac quorum conscientia, auditis etiam multorum sententiis, ob aliquem adhuc hærentem scrupulum non satis in alterutra parte conueneret, existimarem licere pariter cum maiori aliorum parte conuenire, ac sequi virorum proborum, ac sapientum probabilem sententiam: immo si rationes a Cardinalibus utrimque adductas viderent ex æquo esse admitti posse, tunc in quam maluerint partem licere eis inclinare, dubitandum non est. Et quamuis inter plures sententias magis, & minus probabiles, probabiliori adhærendum sit, illos tamen, qui probabiliori relicta, aliquando minus probabilem, honestam tamen, & Reipublice utilem amplecterentur, tametsi ex humano aliquo affectu in eam ducerentur, non desunt grauissimi Doctores, qui a culpa liberos esse putent.

QVOD si cognitis iam magna ex parte suffragiis, illi, qui inferiori loco dicunt, animaduertent, quidquid ipsi secus ab aliis pronunciaturi essent, nihil omnino profecturum; propterea quod ea sit sacri Consistorii consuetudo, ut quod a maiori Cardinalium parte probatum fuerit, ratum habeatur; Dicimus tunc etiam si eorum conscientiam non obstantibus aliorum rationibus, atque argumentis, contrariæ adhuc parti hæere senserint, minime tutum illis futurum esse, si sese maiorem partem retulerint, cum scriptum sit, *Ne in iudicio plurimorum sententiæ acquiescas, ut a uero deuias.* ^e quod paraphrasis Chaldaica ad internum mentis iudicium, & alii Doctores referunt; ^d Vnde & sanctus Augustinus ait; Non minus ardebunt, qui cum multis ardebunt; ^e & Aristoteles inquit, loquendum esse ut plures, sentiendum ut pauci; ^f quod eo magis a Senatoribus præstandum est, qui norunt opinionum discrepantiam non soluere ueram amicitiam. ^g Sic legitur Michæas propheta fecisse. ^h Nam cum quadringenti propheta consiliū darent Regi Achab, ut in bellum descenderet, victoriam ei prædicentes, dictumque esset Michæa: *Ecce sermo nes Prophetarum ore uno Regi bona prædicunt, sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona.* Nihilominus solus Michæas contra omnes alios, & contra Regis voluntatem, uerum, quod sibi videbatur, consilium dedit: non enim uoluit inter pusillanimes censerī, qui quærentes pacem suam nolunt opponere se murum pro domo Dei, ⁱ quod eo magis

^a Medin. l. 2. q. 19 art. 6. conclus. 3. Sor. in 4. dist. 18. q. 2. art. 5. Nauar. in Manual. c. 26. num. 4. & c. 27. nu. 281. & in c. si quis autem. nu. 34. & 78 de poenit. dist. 7.

^b Inno. c. 1. de his qua fiunt a maiori parte. Caiet. uerb. restitutio cap. 1. vers. attende. ^c Exo 23. ^d Oleast. Lu. sit Pepin. in d. c. 23 art. 6. ^e S. Aug. hom. 50. ^f Arist. Topic. lib. 5. c. 2. ^g S. Tho. 2. 2. q. 37 art. 1. ^h 3 Reg. 22.

ⁱ Ezech. 13.

hic affirmandum est, cum res nondum sit plene deliberata, integrumque per incerta Collegij suffragia decurrat, integrumque adhuc ita negotium permaneat, ut vnus sententia alios ad se possit pertrahere: quod alias diximus.

I T A Q V E tum maxime conuenit, Consiliarium etiam in extremis sublelijs dicentem, id clare quod sentit, aut etiam quod dubitat, causa dubitationis adiecta, proferre, ^a quia posset illius sententia etiam Principem ipsum flectere: aut exemplo suo alios ad libere dicendum quod sentiunt permouere; aut certe munus fidei Consiliario dignum explendo, simul se ab omni simulationis, & mendacij suspicionem quam longissime subducere.

Q V O D si idem, qua decet, modestia ostenderet, se quidem in aliam sententiam potius propendere, adiectis rationibus, quibus hanc probet, & contrariam improbet, sed auditis aliorum sententijs, qui maiori ex parte in vnum conueniunt, cognoscere etiam quantum illorum auctoritati, & prudentiae sit tribuendum, ideoque rem alijs iudicandam relinquere: hic sane longe sapientius respondisse fortasse existimari poterit. Siquidem prudentiam cum humilitate coniunctam ostendet, dum id, quod sentit, fideliter dicere non praetermittet, non ita tamen ut propriae opinioni velit pertinaciter adherere, sed meliori potius, si qua fuerit, sententiae se submittere.

Ex quibus patet nihil id obflare, quod initio obieciatur, prudentis esse alieno potius multorum, quam proprio iudicio regi. Nam munus Consilium id potissimum est, quod ipse sentiat explicare, tum in re ancipiti, deposita mentis ambiguitate, potiora ab alijs peritioribus dicta probare. Nec exempla etiam sacri Rotae Auditorij, aut Senatum refragantur: nam verum est, post examinatum

a toto Collegio negotium, ac veritatem, quantum oportuit, perquisitam, minorem partem a maiore trahi, & quod

a pluribus post collatas omnium rationes fuerit

conclusum, pauciores sequi debere; Attamen

in ipsa veritatis, & causae indagatione,

tenetur quisque quod sibi conscientia sua dicitur, libere

proferri, ut saepius

supra dictum

fuit.

^a Nauarr. in Manual. Confess. praes. s. numero 9.

P A R S V. Q V A E S T. VI.

Qui loco suo dixit, an auditis subsequen-
tium melioribus sententijs, possit, & debeat consilium ab se datum emendare.

V E M A D M O D V M iudex, lata sententia, dicitur functus officio suo, & quod semel diffiniuit, amplius non recognoscit; ^a item cui competit ius eligendi, facta ab eo electione, discedere ab illa ei amplius non licet; ^b & generale est in omnibus iuris actionibus, ut facultas aliquid faciendi alicui concessa, primo actu consumetur; ^c Sic existimare aliquis posset, non licere Consiliariis, cum semel sua vota protulerint, amplius illa aut mutare, aut corrigere, sicuti cum per suffragia secreta res diffinieda est: illis. n. semel in pyxide positus, integrum non est amplius ea retexere, cum, ut dici solet, quod semel placuit, amplius displicere non possit. ^d

V E R V M T A M E N cum rerum consultandarum ratio longe sit ab alijs, siue legibus, siue iudicijs, siue contractibus, aut ceteris huiusmodi causis diuersa, mirum non est, hac quoque in parte harum rerum ab ijs dissimile obseruari debere; Si quidem consilia, de quibus egimus, tum exquiri, tum in medium proponi solent, ut quod iustius, quodque utilius sit, a Principe eliciatur; propterea quod veritas ipsa tanquam in profundo demersa, sic plerumque oculorum aciem fugit, ut ad eam detegendam, aut dignoscendam magno acumine, diligenti indagatione, multorumque repetita sollicitudine sit opus. Quare multos simul congregari, atque in vnum conuenire expediens visum fuit, ex quibus Synodi, Collegia, Senatus, variaeque Congregationes prodierunt; ut, sicuti lapidum conflictu, atque tritu ignem elici videmus, eodem modo plurimorum disquisitione, ac peruestigatione veritas magis eluceret, & alter alterius industria, ac rationibus excitaretur, resque inter eos diligenter, matureque exagitata, tandem absolutam formam, perfectionemque suam Principis imperio, & lege consequeretur.

S E D quoniam aliquando contingere posset, ut aliqui in dicendo longiores, aut nimii essent, ne in infinitum disputationibus retraherentur, atque in incerto semper versarentur, propterea sapienter fuerunt

Q V A E S T. XLIII.

^a l. Paulus. l. cum quarebatur. ff. de re iudic.
^b c. nulli licet. de elec. in 6.

^c l. sicut. C. de act. & oblig. l. bouem § hoc sermone. ff. de verb. signifi.

^d c. quod semel. de reg. iuris in 6.

^e cap. graue. 35. q. 9.

fuerunt distributa tempora; alia, quæ consultationi, & deliberationi seruirent; alia, quibus negotia tantum diffinirentur, ac terminarentur.

DICIMVS ergo, cum spatium illud temporis, quod Principis decretum, ac conclusionem præcedit, totum assignatum fuerit Consiliariis ad tractandum, examinandum, ac deliberandum id, de quo est controuersia: propterea, quamuis Cōsiliarius semel quod sibi restum videbatur, declarauerit, si tamen auditis melioribus rationibus sibi prior sua sententia displicere cœperit, non videmus cur ei non solū non liceat ab ea discedere, sed etiam quare non debeat, cū primum opportune possit, eam immutare, aut retractare, cū res adhuc integra sit, spatiumq. ad deliberandum nondū effluerit; immo ob id etiam multos simul congregari, atque vnā conuenire sit institutum, tum vt melius Principi consulant, tum vt vnus ratio possit aliam permouere, atque in sententiam suam trahere. Vnde sequitur, si nunc conscientia stimulet, rem esse noxiam, quam tanquam vtilem Principi antea Consiliarius persuasit, recte eum facere, si modo mutata conscientia, mutet quoque consilium, aliās mendacii crimine non careret, si ostenderet adhuc se exteriore suffragio in eo permanere, quod mente iam improbaret.

NEC obijciat aliquis, illum iam munus suum præstitisse, & p inde nihil sibi aliud faciendum superesse; Nam respondetur, Consiliarij partes esse fidele consilium dare. Vnde quamdiu ei consulendi spatium relinquatur, semper interpellatur officij sui munere; & licet initio id, quod sibi conscientia tunc præscribebat, responderit, quoniam tamen rectius postea rem aliter se habere animaduertit, proculdubio officio suo deesset, si priorem sententiam se retinere ostenderet, quam modo minime salutarem esse agnoscit.

DECIPERE præterea Principem, & fortasse alios, qui illius auctoritate commouentur: & si detrimentum Respublica capit ea ex parte, qua illam læsit teneretur damnum resarcire. **Q**uemadmodum. n. Medicus, qui medicamentum, quod ægroto dari iussit, postea, re diligenter perspecta, intelligit mortem allaturum, debet statim illum commonefacere: & quemadmodum Aduocatus, qui rem credebat a principio probabilem, & postea videt aperte improbabilem esse, tenetur eum, cuius negotium agitur, certiore facere: eodem modo Consiliarius, cuius munus est consiliū fidele dare, si intelligit perniciosum, aut inutile esse qd dedit, de priore sententia desistere debet, ne qui publicæ utilitatis causa adhibitus fuit in consilium, ipsi Reipublicæ damnum attulisse videatur.

SED

A SED dicit aliquis non esse huius grauiissimi Senatus consuetudinem vt quispiam sententiæ, quā semel protulit, aliquid addat, vel detrahat, aut ab ea prorsus discedat. Certe quamuis hoc non admodum frequenter accidere soleat, non tamē interdictū esse cuiquam scimus, ne ex causa id facere possit, immo & nonnullos interdū laudabiliter fecisse nouimus, & alios suam non abnuentes, aliorū etiā sententiā probasse: Nam si in electione summi Pontificis licet Cardinali post suffragium a se latum, quo vnū nominauit accedere deinde in alterius etiam votū, quo alius nominatur, cur non magis in rerum tractatione, ubi non diffinitiuum, sed cōsultiuum suffragium solum fertur, & nemini ius quæsitum est, liceat alicui ad sententiā suam modo aliam accumulare, modo meliorem sequi? Sed quando etiā talis esset consuetudo, si tamen Senator sententiā semel a se latam minus congruā esse cognosceret, frustra ille se consuetudine defendere conaretur, aut ea ratione, quod nihil tūc falsum proferat nec antea proferre cogitauerit. Nam in rebus huiusmodi consuetudinem non prodesse aliās ostendimus, & nunc cum inutile, & noxiū id esse detegatur, quod antea expedire dixerat, certe si non emendet, viderur raturum habere. Quis enim ferre valeat speculatorem, qui cum ea, quæ uidit, vere nunciauerit, tamen si postea aduertit, inlidias ab hostibus paratas, illas silentio prætermittit, ne parū a principio vidisse uideatur?

SED obiiciet præterea aliquis, non esse hominis grauis mutare sententiā, ne ab iis contemnatur. Sane licet sapientis proprium sit, nihil, quod eum poenitere possit, facere, nec quidquam tam deceat, quam in re omni gerenda, capiendoque consilio seruare constantiā; ut ait Cicero, nemo tamen doctus, ut idem ait, vnquam mutationem consilii inconstantiam dixit esse, cum hic optimus poenitenti portus habeatur, nec mutare consilium in melius, temeritati, sed prudentiæ adscribatur, cum sapiētis sit reuocare, quod minus sapienter factum est. Nam sicut in nauigando, ut idem affirmat, tempestati obsequi artis est, & mutata uelificatione, portum assequi sapientiæ est: sic non idem semper dicere, sed idem semper spectare debet Consiliarius, quod est Principis dignitati, ac publicæ utilitati constanter seruire. Nam & Prætor varietatem non repellit, & consilium mutantis non aspernatur, & ius pontificium non prohibet patronis laicis, quominus in præsentandis clericis possint variare. Et Cicero ait: *Numquam præstantibus in Reipublica gubernanda uiris, laudata est in vna sententia perpetua permansio*: In quam sententiam multa præclare a Seneca scripta legimus, dum ait: *Superbum illud*

a Alberic. l. hu manum. C. de legib. nu. 5.

b S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 4.

c S. Tho. 2. 2. q. 71. art. 3. ad 1. Si uel. in uerbo Aduocatus, uel. (decimo) num. 5.

a Cicer. lib. 1. offic. b Cic. ad Att. lib. 16. epist. 4.

c In quæst. 12. d Cic. epist. penult. ad Lentulum lib. 1. e I. nonnūquā. de collat. bon.

f c. quod aut cum gl. & c. cii. autem. de iure patr. g Cicer. lib. 1. epist. penult.

illud est numquam sapientem facti sui poenitere, nec unquam emendare quod fecerit, nec mutare consilium. Non mutat sapiens consilium: omnibus his manentibus quæ erant cum sumeret, ceterum ad omnia cum exceptione veniet, si nihil inciderit, quod impediatur. Scit quam incerta sint humana, quam multa consiliis obstant, tunc inconstantia crimen audiet, si omnia eadem sint, quæ initio fuerunt, cum promitteret: Malo (inquit) semel excusare, quare negauerim, quam semper quare deridem, demens est, qui perstat in errore: non est turpe cum re mutare consilium.^a Quoties Imperatores, quoties Reges, quoties, quod maius est, Pontifices maximi, quoties, quia de Senatoribus loquimur, Senatores et magni, audita aliorum oratione, b ipsiq. Senatus integri de sententia, quam probauerant aliorum rationibus, decesserunt? Quoties homines prudentissimi, eruditissimi, ea, quæ antea affirmauerant, aut mutarunt, aut correxerunt? Possem S. Augustinum hæc multis probantem, c possem alios in medium adducere, sed cum res sit adeo perspicua, ut neque exemplis aliis indigeat, neque argumentis, ideo illorum commemoratione super sedendum duximus.

ITAQUE certum est, hanc ob causam nulla affici Senatorem leuitatis nota, vel ignominia: immo ostendit se Reipublicæ salutem, & dignitatem in primis charam habere Senatorisq. partes non temere, sed, ut optimum Senatorem decet, constanter & diligenter tueri; nihilq. sibi antiquius esse, quam suo officio fideliter satisfacere. Ex hoc autem dubium non est, honorem magnum in Senatorem redundare. Si enim iudex summis laudibus effertur, cum ea, quæ sunt sui muneris, ut par est, exequitur, semperq. iuris æquabilem rationem tenet, & neque amore, neque odio, neque precibus, neque minis commouetur: si ij item, qui aliis muneribus maximis, & amplissimis præfunt, sibi gloriosum putant, ita se gerere, ut nulli officii sui partem prætermittant: cur ipsi Senatori non erit maxime honorificum, personam, quæ sibi imposta est, ita tueri, ut nullo modo patiat, vel minimum detrimentum suo consilio ad Reipublicam peruenire? Immo licet concederemus huic mutationi sententiæ aliquam inconstantie suspicionem subesse posse, certe eam ob causam maiore esset dignus gloria, & laude, cum suo honori Reipublicæ salutem anteferet; & ipsamet nota esset velut honorifica cicatrix, quæ remanet ex vulnere, quod uir aliquis primarius in prælio pro suis ciuibus accepit: licet enim ipsa cicatrix, præsertim in facie, maculam inurere videatur, tamē eadem ob causam adeo præclarā suscepta summum re uera affert splendorem, & dignitatem, estq. præclarum quoddam, eiusq. virtuti debitum testimonium. Hoc plane significabat

A cabat mulier illa Romana, cuius filius cum grauitate claudicaret ex vulnere ob Reipublicam accepto, & ob eam causam erubesceret in publicum prodire, monebat illum mater, ut exiret, & quoties gradum faceret, toties suarum virtutum recordaretur. a Itaque licet fatemur aliquod dedecus ex ea mutatione sequi, tamen nullo modo prohibere hoc deberet, quo minus Consiliarius relicta prior sententia, alteram, quæ potior videtur, statim amplecteretur. At vero neq. fatemur, neq. verum est, Senatorem hanc ob causam ulla ignominia notari posse: Nam præter iusta impedimenta, quæ extrinsecus unicuique aliquando contingunt, ne statim ea omnia uideri possit quæ erant rei agendæ necessaria, sunt item causæ alia occultiores, quæ quasi nubes quædam lumen ingenii interdum obfcurant, prohibentq. quo minus illius splendore (licet ille maximus sit) possint in ipso rerum usu debitæ omnes circumstantiæ, earumque vitales rationes fati perspicui, & comprehendi.

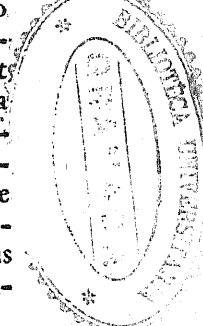
Et præterea constat aperte in hominibus etiam acutissimis magnam esse ingeniorum varietatem, & non minores esse in animis, quam in corporibus dissimilitudines, b ita ut etiã in dandis consiliis, cum omnes aptissimi indicetur, vnus tamen una, alter altera magis laude florere conspiciatur. Hincq. cõtingit, quod negare non possumus, ut in eodem Senatu aliqui celerius excogitent, & inueniant argumenta, quibus aliquid confirmet: alij vero plus iudicio ualeant, & positis rationibus ex utraq. parte apertius cognoscant, ultra pars fit alteri præferenda. c Item nonnumquam illi, qui maiorem habent ingenii celeritatem, maiusq. ad indagandum acumen, statim defatigantur; alij uero tardiores, quamuis maiore spatio indigeant ad cogitandum, aliquando tamen magis in res penetrant, multoq. firmiora, & grauiora excogitant argumenta; & quemadmodum gladii quidam, cum acutissimam habeant aciem, citius hebescunt; alij autem, qui aciem habent obtusiorē, firmiores sunt, & nullo ictu quantumuis maximo retunduntur, eodem modo illi, de quibus supra diximus, illico labore, & cogitatione assidua franguntur, & debilitantur: hi uero sine ulla molestia perseverant, diuq. in ipsarum rerum meditatione versantur.

ACCEDUNT præterea ad naturæ dona alia præsidia, quæ ipsi Consiliarii sibi labore, & exercitatione compararunt; alius, n. excellit rerum maximarum cognitione; alius optimarum artium scientia, alius ætate, & experientia; alius grauitate morum, vitæq. innocentia, & integritate, alius aliis rebus eius generis, ex quibus multæ alia oriuntur dissimilitudines, quas longum esset perferere.

NON

a Senec. lib. 4. de benefic. c. 34. 35. & 36.
b Salust. in Catil ubi de Iun. Silan.
c S. Aug. in præf. lib. de re tract. s. Basil. in Reg. breuior. interrog. 60. S. Cypria. lib. 4. epist. 2.

a Cic. lib. 2. de orat.

b Cic. 1. offic. ver. intelligendum.

c S. Tho. 2. 2. q. 41. art. 3.

NON solum autem in diuersis hominibus huiusmodi varietates A
reperiuntur, sed quod maius est plerumque vnus, & idem sibi diffi-
milis est, experimurq; quotidie vnum, & eundem hominem nunc
maiore, nunc minore vti ingenij celeritate, aliquandoq; ipsi multa,
& præclara, aliquando vero nihil fere in mentem venire; &, quod
mirum est, plerumque nullam huius varietatis rationem certam red-
dere possumus. Cum igitur tum ex rei, de qua agitur, difficultate,
tum ex hominis ipsius naturali quadam conditione, & ingenio effi-
ciatur, vt varie ille rem apprehendat, nemini debet dedecus videri,
si, mutata rei cognitione, ipse quoque propositum, & consilium de B
ea inuertat. Immo hanc ob causam, vt alias omittam, magnus Se-
natorum numerus deligitur: si enim duobus tantum, aut tribus ho-
minibus singulari ingenij acumine præditis, subito omnia occurre-
rent, quæ pertinent ad res, de quibus est disceptatio, superuacaneū
esset multorum consilium exquirere: satis enim esset illos deligere,
qui reliquos omnes prudentia, mentis acie, rerumq; vsu, & cogni-
tione superarent. Itaque, vt concludamus, tantum abest, vt Senato-
ri turpe sit, cum Reipublicæ expedit sententiam mutare, vt vel ob
hanc causam ipsi sine dubio laus maxima debeatur. Est enim hæc
sententiæ mutatio, non inconstantia, sed prudentiæ singularis ar-
gumentum. Idq; ad extremum probare possumus exemplo legisla- C
torum, quos non pudet suas leges corrigere, ^a & iudicum, qui cum
constituti sint, vt errata aliorum emendent, non erubescunt, quan-
do opus est, errorem proprium corrigere. ^b

QVOD igitur in principio quæstionis, tanquam huic senten-
tiæ repugnans, proponebatur, tametsi ex his, quæ dicta fuerunt, sub-
latum esse existimamus; adhuc tamen dicimus exēpla ea omnia ad
illa pertinere, quæ iam perfecta, & absoluta fuerunt, non ad
ea, quæ adhuc quasi volente rota elaborantur, & non-
dum integram formam sunt adepta, quales sunt
res sacri Consistorij, quamdiu consultationi D
subijciuntur, antequam extrema ve-
luti manus a summo Pontifice
illis imponatur, atque eius
auctoritate, singula-
rique iudicio
diffinian-
tur.

PARS

^a Authen. ut
fratru filii. in
princ. & Auth.
de nupt.
^b c. qualiter.
1. de accusat.

A PARS V. QVAEST. VII.

Si Pontifex, non exquisitis prius Cardinalium sententijs, ali-
quid sponte statuatur: aut si exquirat, & dum hi respon-
dent, & ille aliquid interloquatur, vel eis contra-
dicat: siue si silentium indicat in rebus,
quæ ab ipsis non probantur; quæ
sint partes Cardinalium.

QVOD in prima huius quæstionis parte proponitur QVAEST.
superuacaneum fortasse aliquibus videri poterit: Nā XLIIII.
cum in ea quærat, quæ partes sint Cardinalium,
quando Papa ijs inconsultis aliquid in Consistorio
decernit, existimabit fortasse quispiam hoc nimis
nouum, & tanquam a prisco summorum Pontificum instituto
prorsus alienum, neutiquam accidere posse. Aliàs enim initio hu-
ius nostræ disputationis, cum de necessitate capiendi consilij age-
remus, eamque tum priuatis, cum publicis personis cōmunem esse
ostenderemus, hoc ipsum præcipue summo Pontifici, qui Senatam
habet singulari sapientia, & auctoritate præditum, congruere, idq;
ex iuris diuini auctoritate quodam modo proficisci, probauimus.
Vnde dubitandum nihil videretur, Sedē Apostolicam, quæ alijs om-
nibus bene administrandi exemplum præferre debet, nunquam
permissuram, ut res graues aliter quàm antecedente matura Cardi-
nalem consultatione, decernantur.

SED præterea videmus, veteres Senatores à primis vsque na-
scentis Reipublicæ Romanæ initijs, Romuli, Numæ, & aliorum
Regum tempore, eam auctoritatē obtinuisse, ut nihil, quod paulo
maioris esset momenti, illis inconsultis gereretur, adeo vt, cum Tar-
quinius præter Senatus auctoritatem quædam decernere instituisset,
tum demum amisso regio nomine Tyrannus appellaretur. ^a Postea
constantē Republica, quanta eiusdē ordinis esset dignitas, & splen-
dor, notum est, tum ex ijs, quæ a Græcis, & Latinis auctoribus, &
præsertim a Cicerone frequenter cōmemoratur, ^b tum ex eo quod
Cynæas Pyrrhi Regis Legatus ad Pyrrhum ex Legatione reuerfus
plenus

^a Feneftel. lib.
de Magistrat.
Rom.
^b Cic. pro Au-
lo Cluentio, &
in Ver. de pro-
uinc. consular.
& in Catil. &
in Philip. & ali-
bi.

plenus adhuc admiratione ei dixit, non se Romę sicut in ceteris Ciuitatibus Senatū vidisse, sed consilium quoddam, & confesum magnificentissimorum Regū. ^a Amplius vero mutato Reipublicę statu, atque ad Cæsares translato, legimus tamen Senatorum ordinem in ea existimatione permanisse, ut nullus sine Senatorum consilio in Senatū unquam admitteretur, ^b nullus ciuis nisi ijs appro-

^a Plutarch. in Pyrrho. Lilius. lib. 9.

^b Lamprid. in Alex.

^c Dion in Nerua, & Spar. in Had.

^d Sueton. in Aug. c. 53.

^e Suet. in Tyberio c. 29.

^f l. Senatorum l. nemo. C. de dignit. lib. 12.

^g l. quisquis. C. ad l. Iul. ma-

iest.

^h l. ius Senatorum. C. de dignit.

ⁱ Diony. Halicarn lib. 2.

^k Andreas de Iser c. 1. qui successor. teneantur num. 16. & Marti. Laud in trac. de Cōsiliarijs, quęst. 21.

^l Boer. in a. l. dit. 2. ad trac. de auctoritate magni Consilii num. 178.

^m Tiraquel. de nobil. cap. 6. num. 21.

ⁿ Ex Pōtano, Bartholomęo Facio & alijs.

bantibus poena graui afficeretur, ^c omniaq. ad eorum sententiam deferrentur, quos & Augustus sedentes nominatim salutabat, ^a & Tyberius se venerari, atq; illis omnia debere profitebatur, ^e ita ut a primis illis temporibus cum Regio dominatu Roma teneretur, & deinceps sub Consulibus, Dictatoribus, atque Imperatoribus singularia præalijs priuilegia, immunitates, auctoritatemq. retinuerint, & tantumq. apud eosdem Imperatores valuerint auctoritate, ut Arcadius, atque Honorius, quemlibet Senatorem corporis sui parte esse censuerint. ^g Et alius Imper. se cum ceteris eiusdem Senatorii ordinis numerandum esse edixerit. ^h Immo ob id Vrbs Roma adeo semper floruisse existimatur, quod qui ei præfuerunt, nō sua, sed, vt Dionysius scribit, ⁱ Senatus consilia sequerentur. Qua ratione Doctores tradunt ea, quę a Principe pronuntiat, i deo certa, ac iusta maxime censi, quod non de illius vnus tantum sententia, sed de aliorum etiam sapientum consilio prolata existimentur. ^k

SI etiam ad Christianorum aliorum Regum, qui sapientia præstituerunt, leges, ac gubernationis rationem nos conuertamus, animaduertemus hoc maxime Consiliariorū præsidio eorum regna, ac dominatus stetisse. Nam olim florente GALLORVM REGNO, ac potentia, Christianissimos illos R E G E S, qui spiritu Dei ducebantur, nihil sine magni consilii sui auctoritate fecisse, Scriptores testantur. ^l Vnde eorū Consiliarios eo ipso nobilitatis priuilegio insignitos esse sanxerunt. ^m A L P H O N S V M, etiam Arragonum Regem, cuius virtus, & Sapientia admirationem non Italix solum, sed etiam vniuersę Europę excitauit, pariter accepimus, ⁿ tametsi opibus, ingenio, ac prudentia mirifice excelleret, Senatorum tamē etiam suorum consilia in rebus gerendis sibi adiūxisse. Quid etiam de clarissima V E N E T O R V M R E P V B L I C A dicemus, quę multa iam per sæcula, assidua præstantissimorum Senatorum consultatione, ac multiplici variorum ordinum cōgressu, res perpetua dignas memoria celebriq. laude cumulas, domi, forisq. gessit, atque adhuc gerit?

Sed minime opus est Scriptorū monumentis huiusmodi exempla repetere, cum uiua nobis, ac florentissima ante oculos exempla versentur,

A versentur, vnde hæc liquido hauriri possunt. Ac, vt ceteros, ne longiores simus, omittamus, vnum inter reliquos, qui aliorum omnium instar erit, iure optimo nominandum ducimus, Philippum Hispaniarum Regem Catholicum, nobis tamquam alterum Dauidem hoc sæculo diuinitus datum. Hic igitur heroicis virtutibus instructus, ac propagandę religionis ardore in primis incensus, in summa Imperij potentia, ac Regnorum amplitudine, sic omnia per varias Senatuum, & Consiliorum classes, ordine distributa habet, vt nihil sit graue, quod non prius cum selectissimis ordinum illorum viris, pro rerum conditione communicandum putet.

B Q V O D si hæc vniuersę ab omnibus, qui sapientia, rerum gestarum gloria, ac publica quadam bene administrandi existimatione excellunt, videmus obseruari, quid a summi Pontificis nostri prudentia circumspectione, ac vigilantia erit expectandum? Cui cum Collegium præstantissimorum virorum diuina prouidentia tributum fuerit, quos secum adiutores, administratos, atque Consiliarios perpetuo habeat, quid magis eius Pastoralis officio, ac solertię congruit, quam emergentibus difficultatibus, eos sibi statim adsciscere, qui præter status perfectionem, sancto etiam caractere insigniti, ac sacro purpurę habitu longe humano angustiore effulgentes, cælestem a Patre luminum in ijs, quę ad vtilitatem totius Ecclesię spectant, consulendis, spiritum haurire censentur?

E S T ita sane: & si rationem ducem sequamur, perpetuū hoc, & constantissimū Sedi Apostolicę erit futurum, nunquam mediocres etiam causas aggredi, aut quidpiam quod non proxus leue sit, conari, nisi prius aditu patefacto, atque expurgata a Senatu suo semita, qua iter sit dirigendum. Præsertim vero, cum videamus hunc morem a prisca patrum consuetudine, ad hæc usque nostra tempora perpetuo deductum, ut scilicet Consistorium ob difficultates exorientes semel singulis saltē hebdomadis, omnibus Cardinalibus indicatur. Ibidem tractanda cunctis proponantur; sententię omnium exquirantur. Cardinales singuli ordine respondeant. Demum Papę iudicium, ac determinatio subsequatur. Quod mirificum institutum faxit Deus æternus, vt sicut hæcenus sanctissime obseruatum summam Ecclesię attulit vtilitatem, etiam in posterū conseruetur, neque vilo vnquam tempore intermittatur.

SI igitur solet, ac debet Romanos Pontifex ad res graues prout se quotidie offerunt, Consistorium Cardinalium conuocare, atque cum ijs, quę oportet, communicare, quanto magis id seruandum erit, quando iam (prout in quæstione præsentī agit) Consistoriū

S simul

^a Lib. cerem. lib. 1. sect. 9. c. 2. in fine.

^m lib. 1. sect. 9. c. 2. in fine.

simul coactum inueniretur? cur enim Cardinales accersiti fuerunt, nisi ut suam sententiam dicerent? quid attinebat eos ab illorum consilio euocare, si tamquam muti confidere debebant, & non eo officio fungi, quod proprium Cardinalium esse solet: Actamet si nos quidem non existimemus illo umquam tempore morem hunc adeo veteribus institutis repugnantem, inchoandum esse: attamen quoniam adeo multiplices sunt rerum humanarum varietates, ut nihil nobis certum, ac firmum possimus polliceri; propterea iusta admodum (ni fallimur) causa nos vrgeri sensimus, hac ceteris, quaestionibus a nobis disputatis attexere. Quærimus igitur, quamnam partes debeant esse Cardinalium, si quando forte accideret, ut Cardinalibus in Consistorio de more coactis, Papa ipse, nulla præcedente interrogatione, sponte sua aliquid graue declararet, aut decerneret, quod magnum aliquod publicæ rei detrimentum inferre videretur. Quamuis enim credendum sit summi Pontificis CHRISTI Vicarij mentem, & uoluntatem ad ea, quæ honesta, & salutaria putat, plane dirigi; quia tamen inter huius sæculi turbines, atque æstus, multi sepe latent difficultatum scopuli, quibus cauendis multorum est solertia, & vigilantia necessaria: sane fieri potest, ut ipse Pontifex aliquando, non requisitis Cardinalium sententiis, ad aliquid in Consistorio sponte statuendum adducatur, ex quo ipse, quamuis alioquin prudentissimus, specie recti decipi possit.

Si igitur hic casus accideret, quærimus: quod sit munus Cardinalium. Nā ex una parte excusandi uidentur, si taceant, eo quod nihil ab eis petitur, & consiliū non solet, nisi efflagitetur, ministrari. Tū præterea, quia si ex improviso decretū hoc a Papa prodit, periculosū est, Cardinales non præmediatos, sed ex tempore de rebus grauibus, atque sibi ignotis ferre iudicium. Tum demū, quia consilia petuntur, & dantur, ut ex illis sumat Princeps materiā rectius quod oportet, definiendi, & legē statuēdi. Vnde, decreto ab eo facto, cessat statim omnis cōsultandi ratio, quemadmodū cessant medici, cum egrotus sanitate, qui finis erat, est affecutus. Quare si Papa sponte aliqd definiat, & statuatur in Consistorio, frustra tūc consilia præberi uidentur.

Ex altera parte durum uidetur corā Collegio Cardinalium, ubi sunt uiri grauissimi, atque scientissimi, ea decerni, & statui, quæ bono publico repugnant, & eos ita silere, quasi aut ipsi publicam personam non gerant, aut curæ illis non sit, quid commodi, aut detrimenti Respublica capiat. Nam si quando agitur de re Collegij, peccat, qui tacet, si de eius damno tractetur, a quanto magis si communitate Respublicæ bonum lædatur?

NOS

A NOS in præsentī difficultate ueriores illam opinionē esse existimamus, quæ silentium in hoc etiam casu damnat, quandoquidem Cardinales non solum sunt Consilijarii Papæ, sed simul etiam sunt publici boni suffragatores, & defensores. Ex quo sequitur, ut, quoties uident detrimentum aliquod publicæ rei posse irrogari, non egeant alia interpellatione, sed debeant statim iure suo illam tueri. Nam si quilibet boni communis gerere curam debet, a multo magis hoc Cardinalibus incumbit, qui peculiari munere ad id sunt uocati, maxime quod imminens illo temporis momento hæc necessitas uideretur, siquidem, si tunc eiusmodi decreto iustis suadentibus rationibus obuiam non eunt, trāsiret in vim approbatæ legis, ex quo ipsi nihil contradixerunt, nec locus esset amplius repugnandi.

B PRÆTEREA, cum Consistorium sit locus rebus consultandis destinatus, quo nec Cardinales conuocari, nec ibidem confidere solent, nisi tanquam Consilijarii, ac publici boni defensores, ac propugnatores: idcirco quidquid in eo loco a Principe pronunciat, id totum cōsultationi intelligitur esse subiectum, ita ut si quidquā a Papa in Consistorio tanquam initio diffinitum, & conclusum proponatur, tūc si Cardinales taceant, nec contradicant, silentium illud loco suffragij approbantis habeatur, indeque tacente toto Senatu, obtinet illa Papæ propositio vim Cōsistorialis decreti, ex suffragio Cardinalium tacite subsequuto. Quapropter licet modus proponendi, quo utitur Papa, uideatur a consilio petendo alienus, locus tamen Consistorij, in quo id proponitur, illud iure suo postulat, ut quando expressè a Cardinalibus non datur consilium, tacite tamen, & ex interpretatione datum intelligatur.

VNDE non obstant, quæ tanquam repugnantia supra afferbantur. Non primum, quod scilicet nullum ab eis consilium fuerit petitum; nam, ut diximus, cum eorum munus ad publicam causam iuuandam, atque tuendam fuerit institutum, ubicumque eam in periculum, & discrimen uocari uident, non est, quod externam aliam uocem ulterius expectent: nam est Respublica ipsa, quæ interpellat, cuius causam nemo a se alienam existimare debet, cum uniuersos attingat, & eos præcipue, quibus ex inuēto munere publici boni cura, & defensio est nominatim commissa, sicut in publicis criminis reum cuiusuis est actio. ^b

NON secundū, quia ponimus satis illis constare, decretū illud publice noxiū esse, aut saltē eos sic sibi certo persuadere. Tunc, n. vr gente illos conscientia; quāuis etiā erroneæ, stimulo, non debent prætermittere quin id, quod eis occurrit, aperte, & fideliter pronunciet.

S 2 NON

^a Summ. Siluest. uerb. consens. in 2. q. circa fin.

^b S. Instit. de publi. iudic. gl. in sub. ff. de public. iud. & Bartol. in l. r. num. 7. eo d. tit.

^a Innoc. Abb. c. r. de sig. qua. siunt a maior. par. Fel. c. cum omnes, n. 12. de consiut.

NON tertium, quia sicut lex non est, quæ iusta non est; sic statum, siue decretum, quod bono humano, aut diuino aduersatur, non dicitur habere rationem statuti: ac propterea, si tale quid in Consistorio Cardinalibus proponatur, amittit rationem legis, & decreti quod a Principis voluntate obtinuerat, & subiicitur consultationi Cardinalium, vt iustitiæ, & æquitatis materiam adipiscatur.

S. E. Q. V. I. T. V. R. secunda pars Thematis, quando scilicet in ipso sententiarum cursu, quæ a Cardinalibus ordine pronunciantur, Papa aliquid interloqueretur, aut etiam dicenti contradiceret, quæ interdum accidere potest. Queritur hoc casu, quæ sint partes Consiliiarii, an tacere, seu aliquid replicare. Siquidem possent aliqui existimare; tunc Consiliiario omnino tacendum esse. Primum, quia quæ admodum dicitur solet, vbi in cognitione alicuius causæ Papæ manū apposuit, cessat aliorum facultas, & iurisdictionis; sic vbi Papa sermone suo negotium, de quo agitur, complexus est, debent aliorum iudicia, & suffragia conuiescere, propter summam Principis maiestatem, & auctoritatem. Secundo, quia a temeritatis crimine ille abesse non videtur, qui, contradicente Principe, adhuc nititur propriam sequi sententiam, vel ei pertinaciter adherere.

N. O. S. tamen, quoniam aliis, atque aliis ex causis fieri potest, ut Princeps aliquid interloquatur, idque vario animi proposito, ideo ex diuersis interloquendi rationibus ac modis, aliter, atque aliter ad propositum Thema responderi posse iudicamus.

P. R. I. M. V. M. igitur illud animaduertendum ducimus, quod ab eruditissimis etiã, & rerum usu peritis viris traditum est, e bonis, & sapientis Principis esse, cum aliquid in consiliū adducturus est, id pure a deo proponere, & singulis verbis inueniendi ueri desiderium monstrare, vt suspicari quispiam nequeat, quid ille magis cupiat, interdum etiã valde expedire, quid in vtramque partem faciat, ipsum tanquam in ancipiti libra positum, in medium asserre, ac quasi designatos ostendere locos, vnde infirmiora ingenia querendi consilii materiam possint elicere; cum interim ipse plane declaret se non hoc malle, quam illud, sed id maxime, quod publicæ seruiat utilitati. Postea cum respondere Consiliiarii ceperint, magnam illis ad dicendum alacritatem ab eodem Principe afferri debere, vt scilicet ipsis diligenter audientibus se benignum, atque attentum præbeat, neque id solum erga eos seruandum, qui præ cæteris dicendi facultate, & rerum usu præstare censeantur, verum etiam erga alios quoscumque, qui loco suo dicturi sunt; immo quo sunt nonnulli aliquando imbecilliores, aut in confesso inferiores, magis decere videtur, vt Principis placabilitate erigantur,

a c. v. n. o. s. t. r. u. m. de appell.

b S. Th. 2. 2. q. 53. art. 3 ad 2.

c Ex epistola Cardi. Papien. ad Card. Gonzag. Manr.

A erigantur, atque illis ad dicendum animus addatur: hoc enim nomine laudatur maxime Traianus, quod eo rogante sententias, libere cuique dicere liceret, vinceretque sententia non prima, sed melior. Contra autem solet libertas consulentium impediri, ut ait Plutarchus, dum libere ipsis loquentibus Princeps irascitur, & libentius audit, quæ placent, quam quæ profunt. Vnde cum vel vultu ipso aut iracundiam, aut feueritatem quandam acerbam Princeps ostendit, certum est, Consiliiariorum animos magna ex parte debilitari, & frangi, & per paucos esse, qui, cum Princeps ægre eos uidentur audire, libenter loquantur. Cum enim ea sit hominum natura, vt quisquis cogitationibus suis aliquid plus æquo tribuat, & se paruifieri, aut oscitanter audiri, indigne ferat, prudentiæ erit Principis, ac debitæ patientiæ simul, neminem in cursu dicendæ sententiæ interrumpere; memor, ius olim Senatori apud Romanos fuisse, quamdiu vellet orationem trahere, licet id spatium aliquando ad præscriptas horas, seu clepsydras, fuerit redactum. Verum illud tamen est, Consiliiarium aliquando a Principe interpellari, nõ quod illum contemnat, sed quia non satis percipit ea, quæ Consiliiarius profert, vel quia videt illum non bene statum rei tenere, vel etiam prolixè nimis digredi, & aliorum tempus occupare. Quare cum ita Princeps interloquitur, vt non improbet dicta, sed magis vt illum in viam dirigat, & vtiliorem eius orationem reddat, certe Consiliiarii partes erunt benigne hæc accipere, & qua decet modestia, ac reuerentia, suam accommodatius præferre sententiam, atque eandem, si res ita postulet, firmioribus argumentis confirmare. Nam si canon permittit, vt quando rescriptum Papæ videtur repugnare legibus, expectetur secunda iussio, & magistratus postulant, si ita res postulet, replicare Principi, quo magis hoc permissum esse debeat in publico consilio, quando negotium publicæ utilitati manifeste aduersatur? Imò si Princeps iterum, atque iterum vrgeat, non animo illum improbandi, sed veritatem facilius inueniendi, non videmus cur non possit Consiliiarius, præsertim si ex senioribus sit, auctoritateque valeat, iterum, atque iterum respondere, & rationes, quæ obstant, modestè refutare, cum hoc non sit ad contentionem obdurescere, sed veritatem studiosius indagare. Quemadmodum enim, qui auri, aut argenti venas inquirunt, ad illas cum reconditæ sint, sine ferramentis, & sine vectibus peruenire non possunt; eodem modo, quia veritas aliquando in profundo abstrusa est, sine argumentis, & sine disputatione difficulter comprehendi potest: hæc namque sunt instrumenta, quibus hic

a Plutar. de di. scim. adulat. & amici.

b Gell. lib. 4. cap. 10
c Plin. lib. 1. epist. 23. lib. 2. epist. 11. & li. 4 epist. 6. Alfo. Pædi. in orat. Milone.

d c. si quando: de rescript.
e Authen. de mād. Prin. ip. §. deinde cum glo. verb. nunciatis. & l. si vin dicari. C. de pe.

thesaurus absconditus plerumque effoditur, & in lucem profertur **A** cuius rei & exempla in sacris literis extant, cum legamus Abraham, Iob, Moysen, & sanctos alios viros ita plerumque cum omnipotenti Deo causas egisse, ut aliquando argumentarentur, obfisterent, & rationibus ipsum quodammodo conuincere tentarent. ^a Itaque Princeps si eo animo aliquid obiicit, ut veritas magis eluceat, non dubium est, Consiliarium sententiam suam, quam rationi putat consentaneam, posse tueri.

A T, si aduersatur ipse, quia re vera est in contraria sententia, vix tunc sane fungitur munere Principis consultantis: qui enim petit consilium, ille aut dubitat, aut personam gerit dubitantis: **Q**ui autem alteram partem ita sequitur, ut iis, qui contra sentiunt, obfistat, frustra certe videtur consilium petere, cum iam de ipso negotio decreuerit, attamen quomocunque res sese habeat, si hoc quandoque contingat, maxime tunc necessaria est prudentia; si enim nulum imminet scandalum, & tempus est opportunum, & res, de qua agitur, est magni momenti, & periculum, ne alii auctoritate Principis commoueantur, poterit Consiliarius, immo fortasse debebit suas partes modeste defendere: licet enim teneatur Principi, ut illi subiectus, obedire, non tamen tenetur ut Consiliarius illius sententiam amplecti, quando ea proprię conscientię repugnat illis in rebus, in quibus Princeps forte aberrare, & decipi potest. **C**

Quod præterea suadet, quia ut ait Seneca, sicut multa sapientes faciunt, qua homines sunt, non qua sapientes, puta, cursu omnes anteibit, qua velox est, non qua sapiens: ^b sic potest Princeps cum rem proponit in Senatu, dupliciter considerari, siue tamquam gerens personam capitis, quatenus Princeps est, siue etiam ut gerens personam membri, quatenus seipsum, ut totius Senatus partem, tunc præbet: quemadmodum multos olim Reges, & Principes se aliquando tales præstitisse legimus, qui ut Consiliariis suis fidetius loquendi iter aperirent, siue ut domestico illo colloquio arctius sibi Senatorum animos deuincirent, non verebantur se interdum tamquam aliis æquales constituere; atque ad cæterorum conditionem se demittere. ^c Quare si rem Consiliariis proponit, eorumque sententiam rogat, eos auscultat, eorum dicta expendit, ut secum postea deliberet, hoc Principis, & capitis censetur. Quod si non solum rem proponit, sed simul etiam suam sententiam cum aliis communicat, & ab eis quid de ea sentiant exquirat, tunc cura tamquam partis, & membri munere fungatur, Consiliarius, cui eius sententia displicet, non contradicit illi ut Principi, & capiti, sed

ut

A vt membro, & parti, quin potius obtemperat illi, ut Principi, qui mandauit, ut fidele consilium daret, quamuis in sententia ei repugnet, quam ille, ut pars Senatus, protulit.

A D D E etiam, quod cum totum illud tempus destinatum sit consultationi, nihil prohibet, quominus suo iure Consiliarius utatur, & sententiam, quam vtilem esse putat, firmioribus argumentis corroboret. Cum enim quilibet Consiliarius sit pars Senatus, consentaneum est, ut pars totius vtilitati prospiciat, & qui grauitate, & doctrina splendet, lumen alijs ad perspiciendam veritatem præferat, & ponat lucernam non sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in Senatu sunt, ut videant ipsi quid sequi debeant, & habeant argumenta, quibus illud, si necesse est, confirmare possint. At si res est leuis, durum sane videtur, cum suam iam sententiam protulerit, suasque egerit fideliter partes, in has angustias illi adducere, ut Principi cogatur semper repugnare. Quæ quidem omnia a nobis dicta, satis alios, qui post eum responsuri sunt, admonere possunt, quomodo pro munere sui ratione gerere sed ebeant.

N O N obstat igitur quod primum dicebatur ex sermone Principis, sic negotium affici, ut alij silentium impositum esse censeatur; Nam dicitur: Aliud esse, cum Princeps sermone suo aliquid iuste definit, & tanquam rationi consentaneum concludit, tunc enim cessat aliorum facultas, resque ipsa iussu Principis finem dicitur esse consequuta. Aliud est, cum requiruntur consilia, & Princeps ipse interim aliquid loquitur, ac rationes etiam adducit, ut aliorum ingenia excitentur, atque vtilius de re deliberetur; tunc enim integra adhuc res manet, licetque Consiliario quid sentit explicare, & si oportet, etiam repetere.

N E C obstat quod de suspitione temeritatis obijciebatur, quando Principi quis audet obfistere; Nam dicimus quædam Consiliarij, prout Consiliarij sunt, licere, quæ in alijs ferenda non essent, dummodo ea moderatione vtantur, quæ a loquendi libertate modestiam, & reuerentiam nunquam seiungat. Illud enim certum est, non semper temeritati, vel obstinatæ menti esse adscribendum, si quis alicui opinioni adhærens, varia in medium argumenta publici boni causa proponat, ut re plexius exagitata, veritas facilius elucescat, dummodo nimius non sit, neve suo is, qui dicit iudicio, magis quam cæterorum, tribuendum putet.

S V P E R E S T nunc tertia Thematis propositi pars, quando forte accideret, ut Princeps silentium in Consistorio indiceret, ijs in

S 4 rebus,

^a Genes. 18.
Exo. 32.
Num. 14.
Iob. 10. 23.

^b Seneca epistola 90.

^c Suet. in Tiber. c. 33. & Dio in Traian.

rebus, quæ a Cardinalibus non probarentur: quærimus enim, quæ partes tunc esse debeant Cardinalium. Ad quod respondentes, dicimus distinguendum omnino videri, an hoc silentium vni tantum, aut paucis, & nominatim fuerit iniunctum, quod certis de causis fieri potuit, & tunc obtemperandum omnino esse, ^a quod & aliàs supra attigimus; ^b Aut vero toti Collegio indicitur, siue maiori parti eius, quæ totum Collegium referre censetur: & tunc quia ponimus hoc ipsum, quod a Papa decernitur, eiusmodi esse, ut iudicent Cardinales ex eo publicæ rei detrimentum afferritum etiam, quia ad hæc ita Papam accedere, est aduersus maiorum morem: tum deniq; quia in rebus grauib; Consistorialibus antecedere debet cõsiliu

^a c. in memoriam, 19 dist.
^b In quæst. 10. circa fin.

^c Diximus supra in q. 3.

^d In quæst. 36.

Cardinalium, vt aliàs differuimus; ^c propterea in alia valde huic proxima quæstione a nobis examinata, varijs rationibus conclusimus, ^d non esse Cardinalium silentio id, quod publicæ rei detrimentum irrogare sentiunt, tacite approbandum, cum publici boni patrocinium etiam iureiurando susceperint; quapropter essent tunc partes seniorum Collegij, aut his silentibus, aliorum, supplicare Papæ, ne rem nimis nouam, & insolitam velit attentare, utique patiat bene Cardinales de more loqui, subiiciendo simul communis boni incommoda inde sequutura. Quibus si Papa, quod non est credendum, non acquiesceret, illi tamen non reprehensione, sed commendatione digni eruat censendi, ^e qui

^e c. qui resistit. 11. q. 3.

ne publica causa deferta relinqueretur, ea commemorare voluerunt, quæ forte Papæ memoriam effugiebant, quod aliquando accidit: ^f & ideo eadem reuerentibus verbis palam exponere, ^g & remenixe commendare, dignum officio suo duxerunt.

^f c. præterea. 23. dist. cum gl.
^g Ioan. And. c. cū a nobis. de testib. num. 10. Fel. c. si quado. de rescript. & nu. 2. & 3.

A PARS V. QVAEST. VIII.

An Cardinali non accedere in Consistorium, quando a Papa indictum est, culpa sit: & maximè si causam proponendam sciat, cui nullo pacto pro conscientia sibi assentiendum putet.

B

VAS præsens quæstio cum partes complectatur, sigillatim vtramque ad clariorem eius explanationem persequendam esse duximus. A priore igitur incipientes, possent non pauci forsitan existimare, non compelli Cardinalium quotiescunque conuocatur Consistorium, illi adire. Primum, quia cum frequens satis sit Cardinalium numerus, qui in Vrbe Roma assidui sunt, & Consistorio non desunt, parum interesse videtur, an vnus vel alter absit, & præsertim ex iis, quibus negotia alia summo Pontifici referenda non incumbunt.

QVAEST. XLV.

C

DEINDE, quia quemadmodum Canonicis, si uno uel altero die diuinis non interlit officiis, nulla culpa ascribitur, nisi quod ex quarundam Ecclesiarum constitutionibus, quotidianas distributiones, vt reliqui presentes non percipiunt, sic Cardinalem, si, quando ita opportunum iudicarit, Consistorio non adfuerit, sed aliis quandoque rebus sese applicarit, videri potest, minime damnandum esse.

D

PRÆTEREA, cum varia se impedimenta quotidie homini obiciant, ne possit corporis muneribus æque perfungi, & multa eiusmodi sint, quæ iure illum etiam in publicis causis excusent, durum videtur, si Cardinalis sentiens se non ita commode posse aliquibus diebus Consistorio interesse, in culpa censetur, nisi iustas absentia suæ causas semper proferat, & probet.

VERVM re diligentius perpenſa, nos longe aliter respondendum existimamus, immunem scilicet ab omni culpa non esse Cardinalem, si a Consistorio arbitrato suo abesse velit, quod ut clarius explicetur, tria sigillatim persequenda esse duximus. In primo capite agemus de obligatione, quatenetur Cardinalis in Consistorium, quando indictum est, accedere. In secundo, an Cardinalis ad Consistorium non accedens teneatur excusationes vllas proferre, ac probare.

bare. In tertio, de culpa agetur, in quam Cardinalis incurrit, si sine A
causa non accedit.

QVOD ad primum pertinet, possemus multa rerum publica-
rum, atq; Senatum optime constitutorum varijs in regnis exēpla
afferre, ex quibus manifeste apparet, summa ab illis diligentia cu-
ratum semper fuisse, vt eorū Senatores assidui in publicorum mune-
rum solitudine continerentur, de quibus & Aristoteles quædā in
Politicijs tradidit. a At nos, his omnibus ommissis, non possumus illa,
quæ in Romanæ Reipublicæ, tanquam aliarum magistræ sanctio-
nibus continentur, ac proposito nostro magis congruunt, præter-
mittere. Siquidem Cicero in libris de legibus, cum de Senatoris offi-
cio loquens dixisset: IS ORDO VITIO VACATO: CÆTE-
RIS SPECIMEN ESTO; b subdit deinde: SENATORI, QVI
NEC ADERIT, AVT CAUSA, AVT CVLPA ESTO. Et
longe post de eiusdē Senatoris munere verba faciens inquit: HVIC
IVSTA TRIA SVNT: VT ADSIT, NAM GRAVITATEM
RES HABET, CVM FREQVENS ORDO EST: VT LOCO DI-
CAT, IDEST ROGATVS: VT MODO, NE SIT INFINITVS.

DEINDE notum est, non tantum ex superioribus legibus,
sed etiam auctororum multorum testimonio; Senatores illos valde
commendatos fuisse, qui diebus constitutis, siue legitimi essent, c
siue extra ordinem indicti, vt quidam volunt, d in Senatum conue-
nirent; nam & ideo Cicero ait, e Senatoris est boni semper in Se-
natum venire. Et Hadrianum legimus, f Senatui legitimo cum in
Urbe, vel iuxta Urbem esset, semper interfuisse: & Catonem, acce-
pimus, g in Senatum quoties haberetur, semper venisse, verum ne
quid per gratiam fieret. Qua de causa varia etiam decreta edita fue-
runt, h ne quis ab Urbe abesset, & aliquando, ne quis vltra mille
passuum a Roma se proriperet. i Quandoq; etiam cautum, ne quis
Senator longius ab Urbe Roma abiret, quam, vt vno die redire pos-
set, aeve vno tempore quinq; Senatores ab Urbe Roma abessent, k
& post Cannensem cladem propter solitudinem Curix, paucitatē-
que conuenientium ad publicum Consilium seueriore edicto opus
fuisse aiunt. l Vnde Roscium quendam Capitonem, vt eo frequen-
tiores Senatores conuenirent, certam pecuniæ vim testamento rel-
quisse ijs distribuendam, qui certis temporibus Senatui se sisterēt,
scriptum inuenimus.

Ex quibus, & alijs, quæ longum esset adducere, licet argumenta-
ri, si boni Senatoris officium apud illos, qui ratione tantum quadam
naturali ducebantur, existimatum semper fuit, Senatui adistere,

multo

A multo id magis in Collegio hoc nostro esse affirmandum, quod om-
nium orbis terrarum sanctissimum, & augustissimum est, & semper
habitum fuit.

Et præsertim, quia tria hic concurrunt, quæ maxime hanc Car-
dinalium præsentiam, quoties Confistorum indicitur, adhibendam
esse suadet. Primo, auctoritas Papæ. Secundo, munus Cardinalium.
Tertio, rei de qua agitur, grauitas. De Papa, quo nullus in terris est
potestate, aut honore dignior, aut maior, quid attinet dicere, cum
Cardinales simul, atque eius nutu, ne dicam iussu, conuocantur, sta-
tim omnes exurgere, statim excitari, omnibusque alijs posthabitis,
B rebus, hora constituta vniuersos se illius conspectui sistere, equitas,
& ratio ipsa postulare videatur?

At quod ad Cardinales pertinet, neminem, existimandum est,
cum sacram illam, qua indutus est, purpuram intuetur, adeo sui ip-
sius oblitum esse, vt non agnoscat hoc proprium ac peculiare illius
munus esse, summo Pontifici in consistoriali maxime Senatu adsi-
stere: immo præter iussum principis, ac suscepti muneris obligatio-
nem, quisque illorum secum putare debet, quo frequentior sibi fa-
cultas datur, se illum in locum transferendi, in quo Cardinalium opē
& consiliū Pontifex ipse præcipue solet exposcere, se maiore ho-
nore, ac dignitate augeri, ideoque occasiones huiusmodi iuuandi
C summum Pontificem, & Ecclesiam, non modo non omittendas, aut
paruifaciendas, verum summopere ab eisdem expetendas esse.

DE grauitate uero, & necessitate ipsius rei non opus est multa
loqui, cū pspiciū sit, ueterē Cōfistorii institutionē, ad publicas res,
atq; arduas tractandas, ac deliberandas inuentā fuisse, ita vt, cū ad il-
lud Cardinales cōuocari audiuntur, statim vnusquisq; sibi persua-
dere debeat, res nō leues, sed magni ponderis, ac publicæ rei utiles,
ac plerumq; necessarias agēdas esse, atq; idcirco numquam nisi ex
legitimo admodum impedimento Confistorio deferendum esse.

D TRANSEAMVS nunc ad secundum illud, quod ad causam
pertinet, idest ad excusationem, quæ olim erat Senatori necessaria,
quando in Senatum non ueniebat, vt, quatenus etiam hæc hodie
Cardinali conuenire possit, videamus.

Ac veteribus quidem multiplex erat excusatio: primū senectus
præsertim summa excusationem afferebat; nam Seneca quodam in
loco ait: *Senator post sexagesimum quintum annum in Curiam uenire
non cogitur, nec uetatur.* a Et alibi inquit: *Lex a quinquagesimo anno mi-
liem non cogit, a sexagesimo Senatorem non citat.* b Alia erat causa, cū
morbo quis impediretur, probabileque est etiam, funus familiare,
aliaq;

a Senec. lib. 1.
controuerf. 2.
b Senec. lib. de
breuit. vit. ca.
vit.

a Arist. 4. Poli-
tic. c. 9.

b Cic. lib. 3 de
legib.

c Gell. lib. 14.
c. 7. & Sæcton.
in Aug. c. 35.
d Capitol. in
Gordiano.
Bud. in l. fi. ff.
de Senat.
e Cic. in orat.
pro domo.
f Spart. in uita
Hadrian.
g Plutarch. in
Caton.
h Liu. lib. 36.
i Liu. lib. 43.
k Liu. lib. 36.
l Ex Liu. de-
cad. 3 lib. 3.

aliaq; eiusmodi causas, quæ in titulo de in ius vocâdo referuntur, a Senatu adeundo legitimâ quoq; excusatione præstitisse. In nōnullis etiam casibus nō erat opus excusatione, sed nec pignoribus cogebantur, veluti cū de triūpho alicui cōcedēdo, vel denegādo tractaretur, aut cum supplicatio decernenda erat: nam tunc nulla pēna cōstituta, cogebantur pene Senatores ab illis ipsis, de quorū re agebatur, aut ab eorū amicis, vt interessent, quod Cicero inuit his verbis: *De supplicationibus referebatur, quo in genere Senatores deesse non solent, coguntur enim non pignoribus, sed eorum, de quorum honore agitur, gratia: quod idem fit, cum de triūpho referatur.* Et deinde: *Ita sine cura Consules sunt, ut pene liberum sit Senatori non adesse.* Hæ tamen, quas modo retulimus, causæ erant in Senatorum arbitrio positæ, an iis uellent uti, cum constet, Catonem maiorem, licet admodum senem, tamen in Senatum assidue venire solitum fuisse; siquidem, vt Valerius scripsit, *Ambigua laudis ciuis existimabatur, qui debitis Reipublicæ officiis non sua sponte, sed iussusungeretur: quia quidquid imperio cogitur, exigenti magis quam præstanti acceptum referitur.* Illa etiam maxime honesta causa habita fuit, cū de alicuius re agendū esset, quem præsentem ibi inueniri, modestiæ ratio nō pateretur.

POTERANT fortasse & alię legitimæ causæ subesse, quas nos nunc non persequimur, cum ad rem nostram minus necessarias esse existimemus; siquidem ea, quæ in hoc secundo articulo de Senatorum Romanorum impedimentis, siue excusationibus commemorauimus, eo tantum pertinent, ne antiquitatis mores ac instituta penitus negligi viderentur, non quia Senatoribus nostris S. R. E. Cardinalibus hodie congruant, siquidem in foro exteriori, de quo nunc agimus, ea de Cardinalium probitate, ac virtute est concepta publice opinio, vt illi ad huiusmodi causas, aut alias, quæ illis possunt contingere, proferendas, ac probandas, præcorum Senatorum more, minime adstringantur, sed cum aliquando a consistorio absunt, eo ipso instum illis impedimentum occurrisse præsumatur, nec occasiones vllas illas obortas, immo etiam sponte aliquando susceptas, aliquibus probationibus in foro exteriori docere urgeantur, sed totum iudicium Deo reseruatur, prout modo ostendemus.

ILLVD interim non prætermittimus, solere ab ijs pro vetere eorum instituto, singulariq; modestia obseruari, vt, cum de re quapiã, quæ illorum quemquam priuatim attingit, agendum sit, is aut abstineat se interim, ne eo accedat, aut, si præsens sit, & de aliis etiam rebus sit agendum, inde tantisper se subducatur, donec reuocetur.

TERTIVM

A TERTIVM superest, quod pertinet ad culpam. Nam olim apud Senatores Romanos si iusta non præcessisset causa, multa abfenti indicabatur, quæ culpam indicabat, eo quod nō venisset in Senatum, & antequam exoluere, pignora capiebantur, & nō solū si abfisset Senator, verum etiam si tardius in Senatum venisset. Hincq; idem Cicero cōqueritur, quod a duerius seipsum nimis grauius hic in parte fuisset animaduersum, cum ait. *Quid erat causæ, cur in Senatum hesterno die tam acerbe cogerer? solus ne aberam? an non sæpe minus frequentes fuistis? an ea res agebatur, vt etiam egrotos deferri oporteret?* Et quia Antonius interminatus erat, se Ciceronis domum, qui in Senatum non venerat, publicis operis disturbaturū, ait: *Quis autem vniquam tanto damno Senatorem coegit? aut quid est ultra pignus, & multam?* Est item mentio iterum apud eundem Ciceronem de huiusmodi pignoribus: affert enim verba L. Crassi ciuis clarissimi, & eloquentissimi, qui cum in Philippum Consulem inueheretur, hæc uerba profert: *An tu, cum omnem auctoritatem vniuersi ordinis, eamque in conspectu Populi Romani concideres, me ijs pignoribus existimas posse terreri?* Cuius moris meminit Gellius, dum affirmat, M. Varronem de pignore accipiendo differuisse.

Vt vero ab hac culpa iniustæ absentiæ minus Senatores excusarent, cū præsertim aliquid incidisset, de quo sine mora patres consulendi essent, præconis etiam aliqui vox adhibebatur, quod Lilius ostendit, dicens. *Postquam audita vox est in foro præconis, patres in Curiam uocantis, uelut noua res mirabundam plebem conuertit.* Cuius cōsuetudinis etiam Cicero, & Appianus mentionem fecerunt: Tradit uero Dio, Augustum has multas, quæ absentibus sine legitima causa Senatoribus, captis pignoribus indicabatur, ampliassse, & cū absentium numerus nimis cresceret, coactū fuisse mandare, vt forte ex singulis quinq; absentibus deligeretur vnus, qui multaretur.

HIS, quæ ad ueteres Senatores attinent, sic explicatis, uidentū nunc est, an hæc multæ ratio ad Cardinales, & quomodo soleat pertinere. Qua in re, cum duplex, ut supra diximus, iuxta sacros canones forum tradi soleat, alterum quod Fori, alterum quod Poli appellatur: in priore illo certum est nullam omnino notam, Cardinalibus ob eorum absentiam vniquam impingi, nedum multam uere adscribi, vt supra ostendimus. At si de foro Poli loquamur, in quo culpæ accuratissime examinantur, & pro modo commissionis, aut omissionis singulæ expenduntur, proculdubio affirmandum est, Cardinalem absentiam suam, quamuis etiam vnus die rationem Deo redditurum esse, ac pœnam, ni causa aliqua iusta, ac legitima

a Cicer. in 1. Philipp.

b Plutarch. in Catone.

c Valer. Max. lib. 2. c. 2.
d Liu. lib. 26.
Plat. in Marcel & Valer. Max. lib. 4. c. 7.

e In lib. ceremon. 1. sect. 8 cap. 17.

a Dio lib. 54. ubi de Aug.

b Cicer. in 1. Philipp.

c Cic. in praefatio. li. 3. de orat. d Gell. lib. 14. cap. 7.

e Liu. lib. 3.

f Cicer. lib. 27. Famil. epist. 6. Appian lib. 1.

g Dio lib. 55.

ma detentus fuerit, ab illo omnino subeundam esse siquidem cum hæc illius sit vocatio, hoc munus, hæc obligatio, vt Papam vocantem sequatur, vt illi adsistat, ac publicas restueatur, non est quod existimet licere sibi negotium hoc arbitrato suo tractare. Cõfirmatur, quia prout alias etiam diximus, sicut in corpore humano miro ordine membra omnia fuerunt distributa, & sua cuique functione assignata, oculis, vt videant, manibus, vt palpent, pedibus, vt gradiantur; & vnumquodque eorum cum suo ministerio fungitur, aliis etiam membris seruit, ne detrimentum patiantur, a alioquin si proprium officium suum intermittat, aut naturalem locum transgrediatur, vitium contrahit, & totum corpus læditur; sicut in corpore mystico Ecclesiæ, vbi munia peruertuntur, aut locus in acie deseritur: b tunc culpa incurritur, & damnum bono publico inferitur: Vnde sæpius id repetitum scimus, vt vnusquisque impleat vocationem suam. c

a Auſt. oper. imperfec. hom. 35. in cap. 20. s. Matth.

b S. Chryſost. in epist. ad Ephes. c. 4. ho. 11. c Rom. 12. & 1. Cor. 12.

HIS ita explicatis, non obstat quod primo obiiciebatur parũ referre, si vnus, aut alter absit a Consistorio. Nam præter rationes supra traditas, respondetur, cogitandum esse, si alii idem dicerent, quis Papæ, aut consuleret, aut ministraret? cur dictum illud olim fuit: *Attende tibi* nõne vt quisque rem suam præcipue agat, & officio suscepto fungatur, perinde ac si solus esset; cum sui ipsius non aliorum ratio sibi sit reddenda? c

NON obstat secundum: nam Canonici, cum poenam certam in eorum Constitutionibus statutam habeant, videntur interim, si breui saltem tempore absint, a culpa excusari: d At Cardinalibus cum propter publica negotia ad Consistorium accersuntur, sunt alia omnino postponenda, nisi graue admodum, aut necessarium se impedimentum interponat; ob id enim his honorum insignibus præ aliis fulgent; ob id a summo Pontifice hac auctoritate decorantur ob id stipendia ab eo Ecclesiastica consequuntur, vt eidem præ ceteris adsistant, pro eo laborent, atque aliis exemplum indefesse sollicitudinis publicæ rei causa præbeant. d

HINC QVE ad tertium respondetur, ea legitima impedimentum non excludi, quæ conscientia cum Dei timore coniuncta, rectæ rationi consentanea esse iudicauerit, vt supra diximus.

QVIBVS ita constitutis: queritur nunc, quod in secunda parte Thematis propositum fuit, si Cardinalis sciat de negotio agendum, quod ipse probandum esse pro conscientia sua non putat, an satius sit se ab illo congressu abstinere quam eò accedere. Videtur aut primo aspectu tutius esse illi ad Consistorium non accedere: quia cum uereri possit,

d Nauar in Manual confess. c. 23. tit. quæ lex humana, §. 3. quod non obligant, nu. 49. & nu. 55. §. 6. quæ quousque. Angel. in uerb. inobedientia, in si. Alphons de Cast. de potest. leg. penal. lib. 1. cap. 9.

A possit, ne in aliam sententiam pertrahatur, & scriptum sit: *Qui amat periculum peribit in illo.* a Ideo longe tutius, & sapientius esse putare potest, interim secedere, nec se huic discrimini committere: quãdo quidem cum ab absentibus suffragium nullum feratur, nulla etiam culpa ab ijs contrahetur, in quã approbando siue improbando incurri potest. Deinde, quia in simili quæstione de ijs, qui ad Synodum Episcopalem accersiti interesse ei nolunt, fuit olim ab aliquibus Doctoribus responsum, b eos iuste excusari posse, si præsenferint causam omnino iniustam pertractandam esse cui assentiendum non putarint. Nos tamen, qui sæpius antea ostendimus, Cardinales; B quos sibi Papa & Consiliarios, & adiutores delegit, obstrictos esse, non solum ut fidele consilium ei præbeant, sed etiam ut publicam rem, quoties opus est, pro uiribus adiuuent, & tueantur, nullo pacto censemus impedimentum, quod in Themate proponitur, afferre legitimam excusationem Cardinali, immo hinc magis urgeri, ut ceteris rebus omiſis in Consistorium se conferat, quo certius illi uideatur periculum, ne publica causa detrimentum patiatur.

a Inno. Fel. in c. quod super. d. maio. & obediens. in princ.

Scriptit S. Gregorius, c Pastorem, & mercenarium tranquillitatis tempore persimiles uideri, vbi vero periculum, & certamen aduenerit, statim discerni: ille enim apud gregem in eius custodia manet, hic fugam arripit: sic in rebus Consistorij, cum omnes affectu æquales esse debeant, occasio rerum grauiorũ distinguit veros Consiliarios ab aliis: illi enim, quo periculosa instat negotia, eo acrius se ad illa adiuuanda accingunt: hi vrgentibus difficultatibus libenter ab eisdem se subducunt.

c S. Gre. homil. 14. in Euãgel.

QVOD si miles, qui iubente Imperatore, vt in certamen descenderet, ipse periculi vitandi causa alio diuertet, militis nomine indignus esset; quid de Senatore dicemus, qui quo tempore Senatus ad res difficiles, periculosasq. deliberandas accersitur, propter priuatas suas suspiciones, ne dicamus ad uitandas molestias, se in solitudinẽ D reciperet?

Solent consultationes a Principibus indici, ut periculis occurratur, ac publicæ utilitati prospiciatur, sicuti Imperator ingruentibus hostibus milites uocat, exercitumq. cogit, cuius auxilio hostes repellantur. Papa itidem cum Cardinales in Consistorium accersiri iubet, eo ipso iudicat se Cardinalium opera, & consilio indigere, ut publicis periculis obuiam eatur, atque vna de populorum incolumitate rerumq. Ecclesiasticarum commodo decernatur. Quæ igitur iusta poterit esse Cardinalis tunc excusatio, qui collegarum suorum declinans congressum, tamquam ad se publica res non pertineret;

tineret, sibi potius, quam rebus communibus laborantibus duxerit esse consulendum?

E T quidem terrere omnes debent voces illæ Patrisfamilias ad operarios, *Ite in vineam & c.*^a præsertim cum ijdem Cardinales non possint respondere, quia nemo nos conduxit; Sunt enim a Patrèfamilias delecti, atque in amplam vineam vocati, quibus præter denarium, quem illis, sicut & alijs, si munus suum præstant, in extremam diem partem referuat, addidit etiam in hoc vitæ curriculo honestissima præmia, quando illos in amplissimo dignitatis gradu locauit, summumq. ipsis honorem ab omnibus haberi voluit. Si igitur, cum tempus laboris instat, illi abijcientes onus, alio se conuertunt, audiunt quid propheta exclamet: *Non ascendistis ex aduerso, nec opposuistis murum pro domo Israel.*^b Nam si filium patri, seruum domino, nauatã gubernatori, cum necessitas postulat, deesse nõ oportet, sed præsto illis esse, atque opem ferre, cur Cardinalis, quando de cõmunibus Ecclesiæ difficultatibus tractandum est, Consistorij claustra de industria deferet, & summo Pontifici tunc maxime, quando opus est, non adfistet?

NOTVM satis est, illius munus esse, se Pastorum Principi adiutorem præbere, uigilias agere, gregi Dominico cauere, hunc tueri, & custodire. Itaque cum dicatur positus esse tanquam Consiliarius in ea statione, ut consulat, non debet cum aduersi aliquid occurrit, locum, & ministerium suum relinquere. Nam, ut de Episcopo ait sanctus Hieronymus, non solum honoris, sed laboris hæc nomina dicuntur.^c

PRÆTEREA si Consiliarius suspicari se dicat, tractandam esse causam, quæ multos habitura sit suffragatores, quorum sententiæ tanquam minus salutaris ipse nolit accedere; uirgere hoc potius illum deberet ad Senatum adeundum, tum quia minime ipse cõpellitur ut illis multis repugnantibus inuitus assentiatur; tũ quia quo a plurib. Reipublicæ salus deseritur, eo certius, ac firmius fidei Cõsiliario onus adiungitur, ut laboranti Ecclesiæ manum præsentis suo consilio porrigat; & dãno, quod in ianuis est, se obijciat, ac labanti Reipublicæ subueniat. Quod si forte ab ijs palam dissentire ægreferat, tunc sciat, non Principis, aut Reipublicæ, sed suam potius causam agere, quippe qui priuatũ commodũ bono publico anteponit.

SED amplius: Si iustitiæ lege tenentur Cardinales Papæ in ijs, quæ ad eorum munus spectant, obtemperare; cur a Papa accersiti accedere renuunt? & si ea de causa eos uocat, ut sententiam dicant; cur illi ne dicant, has latebras quærunt? cauendum illis certe est, ne tanquam

^a In epist. ad Timot. ca. 3. in Ezech. 34. & Sephon 3.

^b Ezech. 12.

A tanquam mercenarij aufugisse videantur, cum dicat S. Gregorius *Fugit non tantum qui mutat locum, sed qui subtrahit solatium: fugit, qui se sub filitio abscondit; fugit, qui tacet, cum resistere deberet.*^a

Fingamus, multos esse, qui Principi persuadeant, ut Vrbe Roma relicta, se Auenionem conferat, rûmorq. hic adeo percrebescat, ut magnam Senatorii ordinis Partem ad se trahere videatur: ob idq. Papa Consistorium indicat, ut de Cardinalium sententia, quid faciendum sit, deliberet; An ergo Cardinalis, qui multo plures in eã partem, quam Reipublicæ incommodam putat, inclinatuos videt, debet idcirco ab aliorum congressu in Consistorio se abstinere?

E An quoniam alios in contraria sententia constantissimos esse audit, propterea debet suam in Reipublicæ utilitatem rationibus corroboratam comprimere? Quid vero si illius iudicium alios forte permoueret? quid si auctoritas argumentorum uiribus munita flecteret? quid si aliorum corda coelestis Spiritus immutaret? partes certe ille suas implere debet, cætera Dei prouidentia committere. Veniendum est, audiendum est, loquendum est: ne quando poenitentiæ stimulis excruciatu cogatur dicere: *Veh mihi quia tacui.*^b

NEC obstat quod de absentibus supra dicebatur, qui hac ratione se ab omni culpa eximere videntur: nam cum officium suum, quo tempore magis est necessarium, deserant, eo maiore se culpa auoluunt.

DEINDE verum id esset, si ad ferenda suffragia ex officio non tenerentur: at cum ob id Consiliarij sint instituti, ut cum res postulat, loquantur, aptas ad persuadendum rationes in medium afferant, alijsq. obstant, non possunt excusari, si Consilio coacto, ipsi se a Senatu subducant, & dum alii laborant, iidem otio, & quiete perfruantur, ex quo daninum Reipublicæ ob eorum negligentiam subsequatur.

R VRSVS non obstant, quæ de Episcopis dicebantur, qui ad Synodum Episcopalem accedere recusant: nam, ut omittamus, de illa Doctorum opinio non leuiter dubitari posse, quando, ut Innocentius Papa inquit: *Error, cui non resistitur, approbatur: et veritas cõminime defenditur, opprimitur.*^c Dicimus, cum in legitima diocesana Synodo nihil sit statuendum, quod canonicis obuiet institutis: a idcirco ubi aliquid in ea definiendum esse scitur, quod Pontificijs legibus repugnet, non dici vero Synodum, & tunc merito excusari Episcopos, & Abbates, qui eo non accedunt: ^f quod diuersum est a Consistorij actionibus, ut notum est.

ADDIMVS, quidquid de Episcopis Doctores, aliqui sentiant, diuersam

^a S. Greg. in homil. 14. in Euang.

^b Isa. 6.

^c c. error. 83. dist. in. d. Turre crem. in Sum. lib. 3. c. 3. uer. tertia species Henr. Bor. de synod. par. 1. nu. 5. c. d. cap. super cod.

uerfas admodum esse inter sese Episcoporum, & Cardinalium rationes, cum inter uaria Episcoporum munia, hac obligatio accedendi ad Synodum, non sit primaria: nec sit præcipuum munus, quod ab eis, in eorum administratione necessario exigitur: Nam tenentur illi vel Synodo interesse, vel si legitimo impedimento detineantur, excusatores mittere, qui decreta Synodi ab aliis confecta suscipiant: a Cardinalis uero munus, cum in eo maxime positum censeatur, ut a consiliis sit Papæ, quæ consilia potissimum peti solent in Consistorio, non videmus qua honesta ratione possit ille, quando indicitur ei Consistorium nomine Papæ, si legitimum cesset impedimentum, eo non accedere, b & tanto magis si rempertractandum credit grauissimam, & in detrimentum publicum concludendam: si quidem suscepit hoc officium, quod iure suo exigat, ut diebus constitutis in Consistorium ueniat, & Papæ consilia petenti, atque Reipublicæ necessitates proponenti, opem, & auxilium ferat.

Et si replicetur, nolle illum iniustæ, quam putat, causæ assensum coram adhibere; Dicimus, quod cum Cardinalis officium sit, dare consilium, tuncq. in primis necessarium sit consilium, cum res in graui, & ancepsi loco uerfatur; certe is, qui hanc sumeret occasionem non accedendi ad Consistorium propter rei difficultatem, existimare potius deberet, obligationem idcirco esse accedendi: cum tunc præcipue consilio res egeat.

Et qui fortasse putat, si non accedit, facilius se ex periculo committendi peccatum euasurum, caueat ne hæc recusatio potius ei peccandi occasionem afferat; & quod in remedium ille adhibet, illud ipsum tamquam uenenum mortiferum in perniciem uertatur. Cum enim officium suum deserat, quo tempore est Reipublicæ maxime necessarium, ipse videat quomodo culpa uacare possit, & qua ratione vitare queat ne reus sit damni; quod ex eius absentia futurum est.

AD quem cõgrue pertinere vox illa prophetæ uidetur, dñi ait: Omnes bestia agri uenite ad deuorandum, uniuersa bestia saluus. c Et explicans causam eius rei subdit: Speculatores eius cæci; canes muti, non ualentes latrare, uidentes uana, dormientes, & amantes somnia. Hæc enim uerba forte aliquis ad Cõsiliarios possit accommodare. Nam dum ait, Speculatores cæci, Cõsiliarios indicare uidetur; quorũ officium cõ sit tãquã ex specula publicæ salutis prospicere, & impediencia dãna auertere, cæci tamẽ apparent, & nihil eorũ, quæ necessaria sunt, discernunt. Et dum ait, Nescierunt uniuersa, eos arguit, qui non agnoscunt.

a Concil. Carthag. 4. ca. 21. & Carthag. 5. c. 10.

b. Cardin. Alban de Cardin. quæst. 10.

c. Nõ. 16.

A scunt quid eorum munus postulet, nec ob quem finem fuerint in summum Senatorium ordinem cooptati. Dum sequitur, *Canes muti, non ualentes latrare*, eos notat, qui timore mundano in Senatu silent, quando acriter loqui deberent. Dum inquit, *Uidentes uana*, eos attingit, qui friuolas afferunt excusationes, & a solida ueritate discedunt. Dum addit, *dormientes*, eos ostendit, qui tanquam somno sepulti, uocem Principis non audiunt, uocantis eos in consiliũ ad res publicas adiuuandas. Demum ait, *Et amantes somnia*, eos perstringit, qui proprias commoditates, seu delicias præferunt bono publico, noluntque palam loqui quod sentiunt, ne somnia suarum uoluptatum, aut præcipientem cupiditatum suarum cursum interrumpant.

PARS V. QVAEST. IX.

An debeant Cardinales subscribere Bullas summorum Pontificum, quamuis in Consistorio ab ijs disenserint, & subscriptionis quoque tempore eas uere & ex animo non probent.

QVONIAM de subscribendis Bullis Pontificiis in præsentia nobis sermo est futurus, operæ pretiũ uidetur, illud in primis intelligere, ueterem hunc in Ecclesia morem fuisse, ut decreta Apostolica Cardinales subscriberent, a sicuti & Canonici ea, quæ a Prælato fiebant. b Verum est tamen, D a Doctoribus multis affirmari, morem illum aboleuisse iam, nec hodie amplius Cardinales subscribere. c Quod fortasse in priuilegiis Apostolicis, de quibus ipsi loquuntur, atq; aliis Diplomatum quibusdam locum habere potest, quæ a Cardinalibus non subscribuntur. Sed quod ad constitutiones Apostolicas pertinet, quæ vim legis generalis obtinere solent, multorum est sententia, uetustissimum hunc subscribendi morem in Ecclesia Dei fuisse, ac perpetuo pene usu usque ad tempora nostra permanasse, prout ex ipsismet constitutionibus, quæ tum in Bibliotheca Vaticana, tum in Archiuis multarum Ecclesiarum fideliter asseruatur, omnibus patere potest. Nec id quidem accidit, quia summus Pontifex in rebus suis decernendis ullius robore, aut subscriptione indigeat, siue quod

QVAEST. XLV I.

a c. cum Redemptor, 12. q. 9. gl. si c. en a nobis. de test. Spec. ti. de rescrip. præsent. §. primo igitur nume. 7. Anch. d. c. a nobis nu. 9. b cap. 1. de his quæ fiunt a Præl. cap. quod quis, 35. q. 9. c. 10. Andr. in addit. ad Spec. d. §. primo igitur. Imol. ca. 1. de his quæ fi. a Præl. nu. 6. Castre. l. sacri. nu. 2. C. de diuers. refer. Ioan. de Grass. in tract. de rescrip. Apostolic. num. 13. Ab. Card. Imo. d. c. cum a nobis de testibus in fine.

a Panl. de Ca-
stro conf. 414.
nu. 6. uol. 1.

Cardinalium auctoritas tanquam testium, aut publicarum personarum ad Apostolicos actus roborandos, ac muniendos sit necessaria, a sed ita vetere instituto receptum videmus, siue quia Pontificis prouidentia rem non fortuito, sed multorum consilio distinctam esse, omnibus patere voluit: siue ex ordinis ipsius amplitudine, siue ex quadam membrorum cum capite coniunctione, ut ab eius latere numquam discedunt, siue quacumque alia ratione sic vsu diuturno probatum nouimus, ut certis casibus, iisque grauioribus, præeunte summi Pontificis manu, ipsi quoque nomen suum subscribant.

Q V Æ R I M V S igitur quando Cardinales, rebus in Confistorio propositis, repugnassent, & adhuc eas ex animo non probaret, an nomine Pontificis requisiti, vt Bullæ edendæ subscribant, iure id recusare, aut quid facere debeant. Dubium non leue inde oritur, quod cum supra variis in quæstionibus probatum a nobis fuerit, non licere Cardinali aliter respondere, quam sentiat, nec vquam conscientiam suam fallere; id multo magis in causa proposito seruandum esse videri poterit, de subscribendis propria manu Bullis agatur; Nam si tanta in iis, quæ uoce sola, & ex tempore plerumque pronunciantur, cautio adhibenda est, vt nihil aduersus animi propositum, fideique munus proferatur; quid in iis rebus dicendum erit, ad quas non nisi magna præparatione, ac maturitate accedimus, & quæ manu nostra subfirmata, perpetuum omnibus mentis nostræ testimonium sunt allatura? Profecto si quis eo tempore, quo de subscribendis iis agitur, conscientia suæ fidem sentiat repugnātem, uideri potest sic commendandus, si ab iis absteat, prout dammandus si manum suam apponat, præsertim quod cum huiusmodi subscriptio videatur quædam dati a se antea consilii attestatio, Cardinalis, qui, quantum potuit, obstitit ne Bulla ederetur, nedum eam fieri suauit, nunc subscribendo, in mendacium manifeste incurreret: quod cum diuina lege sit interdictum, nullius auctoritate cuiquam potest imperari.

V E R V M si quis rem diligentius examinarit, contrarium potius probandum esse inueniet, quod vt manifestius fiat, quædam antea animaduerte oportet, tum ratione summi Pontificis, tum Cardinalium, tum etiam temporis, quo negotium agitur. In Papa triplex considerari potest voluntas, quædam nondum firma, neq; certa, atque, vt aliqui dicere solent, ambulatoria: quædam deliberata, sed non præceptiua: tertia etiam præceptiua. In Cardinalibus, duplex refertur persona: altera priuata, quæ illis cum reliquis hominibus

commu-

A communis: est altera publica, & propria, quam hauriunt ex dignitate Cardinalitia. Quod ad priuatam attinet, censentur singuli eorum, perinde ac ceteri omnes, esse de ouili Christi Saluatoris nostri, qui vnum Pastorem vniuersalem Romanum Pontificem Christi Vicarium agnoscunt, eundem, ut filii patrem, ut subditi dominum, vt fideles Ecclesia caput & principem colunt, & venerantur. a Quo ad publicam vero spectat, cum hæc dignitas eo fuerit instituta, ut essent in Ecclesiæ Dei, qui ab illius Vicario pro eius arbitrio delecti, sedem Apostolicam, ac summum Pontificem dictis, & factis adiuuarent b, hinc quoque multiplex illorum officium vario distinctum nomine proficiscitur. Dicuntur enim electores, cum sede vacante eligunt Papam: dicuntur Consiliarii cum illum consilio, suasionibus, & rationibus iuuant: dicuntur cooperatores, & ministri, cum eius res promouent, ac iussa exequuntur: & quidam non infulse dicebat, sicuti potentia vegetatiua tres sunt actus, siue officia, quæ sunt generare, nutrire, & augere; c sic Cardinales dicuntur generare quodammodo Papam, cum illum eligunt: nutrire, cum illi dant consilia; augere cum opere illi præsto sunt, eidemq; suffragantur.

C NVNC, omisso aliis muneribus, quæ ad rem nostram non pertinent, dicimus in præsentis quæstione, qua agitur de condendis Bullis Apostolicis, tria esse tempora spectanda, quæ triplici illi, de qua diximus, Papæ uoluntati respondent.

Primum est, quando Papa rem proponit in Confistorio, ut de ea constitutionem aliquam populo promulgandam decernat: & propterea consilia petit Cardinalium, ut inquiratur, & deliberetur ex pluribus quid eligendum, quibus mediis utendum, & quomodo id exequendum. Quo quidem tempore uoluntas Papæ nondum est firma, & deliberata, sed habet se tamquam soluta & vagans per varias cogitationes, indagant ubi debeat consistere: & tunc licet unicuique Cardinali, immo debet quisque dicere quod sentit, aiendo siue negando, addendo, aut minuendo pro animi sui conscientia. Et quamuis, etiam tunc Papa aliquid interloqueretur, & in mediis ipsius Cardinalium sententiis aliqua enunciaret, ex quibus animi illius sensus deprehenderetur; quoniam tamen totum illud temporis spatium consultiuonem tribuitur, vt diligentius negotium examine-tur, res adhuc in eo statu permanet, ut possit prout magis placuerit constitui, quia interea semper agitur fluctu tractationis, nec stabilem adhuc sedem apprehendit, idq; totum actibus (vt aiunt) speculatiui intellectus respondet. d

Alterum deinde tempus est, postquam auditis Cardinalium sen-

T 3 tentijs

a Extrauag.
vnâ sanctam.
de maiorit. &
obed.
b c. per uene-
rabilē. qui fil.
sint legit. Vi-
guer. in sum. c.
17 § 1. ver. 11.

c S. Th. 1. par.
q. 78. ar. 2. Arif.
2. de ani. tex.
54 & seq.

d S. Th. 1. 2. q.
57 art. 6.

tētiis Papa ex pluribus fecernit id, quod ei potius videtur, ex eoq. A
figit voluntatem suam, quæ uoluntas deliberata dicitur, ex eoq. di
gnoskitur, quod ipse Pontificali sua maiestate, & potestate conce-
ptis ex vetere instituto verbis corā toto Senatu solet rem diffinire
suo decreto, dicēs: *Auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum Aposto-
lorum Petri, & Pauli, & nostrā, statuimus, &c.* Et hoc tempus ad ra-
tionem practicā spectat. a nec in eo est amplius locus Cardinaliū
disputationi, quia res iam terminata est: sicut in iudicijs antequam
conclusum sit in causa, licet instrumenta, testes, aliasque probatio-
nes proferre: lata vero sententia omnia conticescunt. Itaque, quæ
priorē tempore consultantur, & excutiuntur, in ipso cursu sæpe B
mutantur, & refelluntur, prout vsu venit. & ideo non decreta, sed
consultationes, seu actiones Consistorij ab aliquibus vocari so-
lent. Quæ vero postea a Papa diffiniuntur, illa decreta, & constitu-
tiones appellantur, quibus non licet amplius refragari: sic in Syno-
dis Patrum obseruatur; nam antea multa in disputationem veniūt,
ac pro sententiarum uarietate mutantur. Quod uero die sessionis
postea firmatum, & sancitum fuerit, id uere decretum dicitur, &
ab omnibus, accedente summi Pontificis approbatione, sacrum, san-
ctumque integre, inuiolateque habendum est. Hinc dicebat san-
ctus, Augustinus, *De legibus iudicandum est, cum instituuntur, non cum* C
instituta fuerint, nec postea de ipsis, secundum ipsas est pronuntiandum. b
Idque in Collegijs, atque Vniuersitatibus obseruari solere Docto-
res testantur. c

PERTINET huc quoque illud ipsum, quod a nobis in præ-
fenti quæstione agitur de Bullis subscribēdis: siquidem post pronū-
ciatum a Papa decretum solet idem sacra manu sua illud deinde lit-
teris mandatum, ac diplomate comprehensum subscribere, ad cuius
imitationem, Cardinales quoque propria manu consueuerunt no-
men suum subiicere, tametsi vsus obtinuit, ut cum eduntur Bullæ,
nomen quidem Pontificis characteribus in orbem conceptis, quasi D
Pontificali quodam signo emittatur. d Cardinalium uero, prout va-
rii sunt eorum ordines, a dextera Episcoporum, & Presbyterorum,
a læua Diaconorum nomina rectis lineis apponantur, quamuis ne-
que hoc omnino perpetuum sit. Sed quomodo cumque hæc se ha-
beant, constat sane eos, qui antea se Consiliarios Papæ in ea Bulla
examinanda, & excutienda gesserunt, deinde postquam Papa audi-
tis eorum consilijs tamquam ex oblata sibi materia id elegit, quod
Reipublicæ utilius futurum esse iudicauit, idq. sub signatione sua
probauit, ipsos non amplius, ut Consiliarios se habere, sed ut mi-
nistros,

a S. Tho. 2. 2.
q. 7. art. 8.

b In lib. de ue-
ra relig. c. 31.
cap. in istis. 4.
dist.
c Gl. Gemin.
Præpos. Tuare-
crem. d. c. in
istis.

d Spec. de re
script. præsen.
§. primo igitur
nu. 2.

A nistros, & cooperatores eadem probantes & subscribentes, quæ Pa-
pa iam firmavit, & conclusit, tanquam per eiusdem uestigia gra-
dientes.

Tertium superest tempus post constitutionem iam a Papa sanc-
tam, quando eam uult summus Pontifex a populo recipi, atque in
mores induci: nam tunc eam præcipit promulgari, atque post cer-
tum tempus ab omnibus omnino obseruari: a quo loco surgit ter-
tia illa uoluntas, quæ dicitur præceptiua, cum id, quod ipse secum
statuit, & deliberauit, id pariter a reliquis executioni mandari iu-
bet. Et hic tantum abest, ut Cardinales possint amplius dissentire,
vt immo quoties Papa eos eiusmodi lege includi mandat, debeant
ipsi tanquam filii, & membra illius ad obediendum primos se ex-
hibere, ita ut sicut inter alios dignitate, atque honorum insignijs
præfulgent: sic obedientiæ laude, & in literis Apostolicis obser-
uandis exemplo, debeant reliquis præluere. Hanc autem, quam di-
ximus, triplicem uoluntatem, non negamus in alijs quoque Princi-
pibus, qui legis condendæ facultatem habent, considerari posse,
cum & ex rei natura in omni prudenti deliberatione antecedere
debeat consultatio, sequi electio, & postremo loco executio, sed ta-
men quia materia, de qua hic agitur, quædam alia diuersa ab iis po-
stulat, ideo hæc in præfenti attingere uisum est.

C HIS igitur ita pro clariori totius quæstionis intelligentia con-
stitutis, præsentem difficultatem dissoluunt aliqui, dicentes, Cardi-
nalem, quamuis in Consistorio dissenserit, teneri tamen Bullam p-
pria manu subscribere, tunc uidelicet tantum, quando maior pars
Cardinalium Bullam ipsam approbavit: & rationem afferunt, quia
tunc non potest Cardinalis non id sequi, quod a pluribus probatū
fuisse uidet, cum hæc regula iuris sit, b in Collegijs quod a maiori
parte receptum fuit, illud omnium sententia roboratum censeri,
quamuis aliqui contradixerint. c Nam & ille, qui dissensit, nunc
priorē sententiam, tanquam minus probabilem, deponere existi-
matur, atque intellectum suum cum humilitate captiuare, ut fre-
quentiori sententiæ tanquam prudentiori adhæreat. d Sic & de La-
cædemoniis legitur, e qui, postquam res firmata erat a Consilio, nō
amplius disputabant, immo iidem, qui antea repugnabant, postea
decretum defendebant, quod & ab Acheis in Republica receptum
fuisse legimus: f sed & in annalibus religionis S. Dominici traditū
est, g in Capitulo generali Londini habito anno MCCXIII. ubi
gloriosus S. Thomas de Aquino tanquam diffinitor Prouinciæ Ro-
manæ adfuit, constitutum fuisse, ut quando aliquid a maiori parte

a Auth. v. fact.
nou. consil. S.
Tho. 1. 2. q. 90.
art. 4.

b I. quod ma-
ior, ad muni-
cip. c. 1. de his
quæ fi. a maio.
c Abb. cap. ex
parte, de con-
ces. preb. nu. 3.
& c. postulatij,
nu. 14. eo. tit.
d Aug. l. si in
tre, de arbit.
e Plutarch. in
Licurg.

f Liu. lib. 32.

g In lib. histor.
generalis S. Do-
minici lib. 2. c.
68.

diffinitorum aduersus aliquorum sententiam decretum est, is, qui in contraria sententia fuisset, numquam proprium suffragium cuiquam vlla occasione, aut tempore manifestare auderet; & in variis Regni Castellæ tribunalibus obseruari, vt lata sententia a maiori parte iudicum, alii quamuis dissenserint, eidem subscribere teneantur; quin & hodie apud sacræ Rotæ iudices eundem esse usum nouimus, vt quando plurium inter se suffragia conueniunt, tunc sententiæ de coadiutorum omnium consilio, & assensu pronunciantur, tamen si aliqui ex iis repugnauerint.

HÆC responsio quamuis veritati congruere videatur, quoniã tamen generalis non est sed ad eum tantum casum redigitur, quando crebrior Collegii pars inter se concors est; ideo dubitationem in aliis casibus parere posset, quando scilicet maior pars a decreto Papæ discreparet, nam tunc dubitari potest, an hi, qui dissentiunt, subscribere Bullæ teneantur. Et quamuis hunc casum numquam accidisse memoria teneamus, & vix fieri posse ut accidat existimemus, tamen quia illius explicatio rebus aliis multis declarandis conducere potest, non ab re esse duximus, aliorum saltem sententias referre potius quàm vt certi quidquã nos diffinire audeamus. Primũ enim non defuerunt, qui sentirent, iudicem auctoritate sua posse inuitũ aliquem compellere, a vt alicui actui subscribat, eumq. qui subscribit culpa vacare, quod non spõte, sed imperio coactus id faciat. Vnde Cardinalem quoque in casu nostro subscribentem, quando id iubente Papa facit, aiunt non ideo conscientiam suam lædere, cum illud faciat inuitus.

SED hæc responsio non congruit; quoniam aliud est, cũ quis antea tacite, vel expresse alicui actui consensit: tunc enim potest interdum compelli a iudice, consensum antea præstitum subscriptione sua declarare; b quo casu loquuntur ii, qui contrarium innuere videntur. Aliud est, cum nullus consensus antecessit, prout in casu nostro, in quo Cardinalis numquam nec consilium dedit, nec dare poterat repugnante conscientia, ideo nec ad exteriorem aliam subscriptionem ipse nunc adigi posse videtur.

ALI I dixerunt, quamuis regula sit, eum, qui subscribit, censeri approbare actum, qui scripto illo continetur; c id tamen multis in casibus locum non habere traditis a Doctoribus, inter quos ille præcipue receptus est, quando subscriptio fit ab aliquo ratione officii, quod exercet. d Vnde cum hoc casu Cardinalis subscribat Bullæ propter officium, quod exercet, tanquam minister Papæ, non deducitur hinc talis eius uoluntas esse.

SED

A SED neque hæc responsio sufficit: nam aliorum ministrorũ officia solent pendere a libera voluntate Principum, aut aliorum superiorum ea mandantium, ideo minister sæpe exequitur quod superior iubet, non quod ipse uere sentit. At Cardinalis officium suum, quod consulendi est, ita a Papa sibi datum esse agnoscit, vt tamen ex diuinæ legis regulis ad Reipublicæ utilitatem exercendum esse sciat. Vnde quidquid agit siue consulendo, siue subscribendo, id, oculos in Dei legem, & in publicum bonum dirigendo, agit, & propterea ab illius voluntate discedere numquam debet.

ALI I dixerunt, nihil laborandum esse, quacumq. ratione, aut pacto id fiat, cum fati sit antecedere mandatum & iussum Papæ, cui omnino obediendum est in iis, quæ non repugnant iuri diuino, a alioquin si recusandi, aut tergiversandi locus esset, omnis disciplina obedientiæ, & debite subiectionis dissolueretur. Sed nec istud soluit dubitationis nodũ: quoniã ponimus nos mandatũ quiddem Papæ præcessisse, sed dicimus, si eo mandato contineatur, ut Cardinalis sua subscriptione restetur, se Bullæ illius condende Consiliarium extitisse, tunc, cum uerum hoc nequaquam fuerit, quoniã Cardinalis id numquam suauit, præceptum huiusmodi obligationẽ non parere, tanquam iuri diuino repugnans, quo mendaciũ omne prohibetur, vnde sequitur, disciplinã obedientiæ huc nõ pertinere.

NOS igitur, quoniam hæc responsiones non omnino difficultates præcidere, ac clare rem explicare uidentur, aliõ dubitationem flectendam esse censeremus, inuestigantes quorsum, & ad quem finẽ hæc subscriptio a Cardinalibus soleat adhiberi: Aut enim ea testari solum intelligunt, se constitutionem illam præcedente Papæ diffinitione probare, atque quod in ea Papa sentit, idem quoque & eos deponita priori conscientia sentire, & tunc nihil repugnat, quominus id liceat eis facere, cum ponamus iam Papam manu sua Diploma subsignasse, cuius exemplum Cardinales subscribendo debent imitari: siquidem Papæ auctoritas & decretum in rebus sancendis, non pedit a consiliis datis a Cardinalibus, sed nititur propria eius vi ac uoluntate, qui deligit ex uariis sententiis sibi propositis quod sibi iustius, atque utilius uidetur. Vnde, cum nihil hic uerfetur, quod iuri diuino refragetur, & illa subscriptio fiat nũc in signum ministerii, & reuerentiæ, si tenentur Cardinales constitutionem ipsam usu recipere, & facto exequi, cur non magis debent uerbis illam probare? Vera enim fidelis ministerii laus non in iis tantum sita est, quæ ad sensum nostrum fluunt, sed in iis magis, quæ uoluntati nostræ repugnant, & nos potius constant, b immo hoc

casu

a Benedict de Plumbin. in l. qui agnitis. de except. num. 1.

b l. i. ff. de necessitate. C. de bo. que liber. ubi Cyn. nu. 1. Alber. nu. 4. Barr. nu. 2. Castr. nu. me. 3.
c l. Caius, ubi glo. & Bart. de pign. act. Imol. c. si q. de reb. Eccl. nu. 14. las. l. ita stipulatus §. Christog. de uerb. obli. nu. 2. d. Fel. c. quoniam cõtra, de probat. nu. 44. 46. & seq. Paris. cons. 191. nu. 74. in 1.

a S. Th. 2. 2. q. 104. art. 5.

b S. Th. 3. 2. q. 104. art. 2.

caſu magnopere commendandi videntur, qui poſt rem diu multumque in Conſiſtorio examinata, atque poſt id, quod ipſi ſentirent, libere explicatum, argumentisq. corroboratum, cum tamen viderint, ſummum Pontificem, qui in ſpecula poſitus multo plus alijs & proſpicere, & ſapere cenſendus eſt, diuerſum ab ijs ſentire, ipſi eius iudicio cedendum, atq; eximia prudentiæ magis, quàm erroneæ conſcientiæ adhærendum putant.

ET ſi adhuc vrgeret aliquis, ex conſcientia etiã erronea aliquẽ obligari, ita vt aduerſus eam committere non debeat, & ideo non licere illi, qui ſecus in animo ſuo ſentit, etiã iubente Pontifice ſe ipſum fraudare, & oſtendere ſe id probare, quod vere non probat; Reſpondemus, ex conſcientia erronea nõ obligari aliquem, vt eam ſequatur, ſed vt eam deponat, a cum ignorantia, a qua ille error procedit, ſit, vt aiunt Doctores, vincibilis, ac voluntaria. Quando igitur Princeps aliquid iubet, quod minime repugnat iuri diuino, vel naturali, & maxime in dubijs, qualia ſunt, quæ ad conſultationem deferunt, debet Conſiliarius, re iam excuſſa, captiuare intellectum ſuum, ac Principis voluntati adhærere, quoniam in his conſcientia Cardinalis hêt ſupra ſe, non ſolum Deum, ſed etiã Pontificem, cuius præcepto eſt humiliter obtemperandum: & quamuis conſcientiæ erroneæ obligatio maior ſit obligatione præcepti Prælati, quia eſt, vt aiunt Summiſtæ, intenſior, tamen ex altera parte minor eſt, quia ſolubilior, ſiquidem deponi poteſt conſcientia erronea, non autem obedientia ſubditi erga Prælatum. ^b Quod ſi Bulla ſubſcribatur a Cardinalibus, vt declaretur, non ſolum, eos tunc in Papæ ſententiam concedere, ſed antea etiã illos idem conſilium ei dediſſe in Conſiſtorio, & proinde illis approbantibus conſtitutionem eam factam fuiſſe, & tunc quia verum id non eſt, cum ſemper antea diſſenſerint, dicendum videtur, talem ſubſcriptionem minime eis congruere; cum ius diuinum refragetur, quod neminem vult mentiri, nec a Papa violari poteſt. ^c

ET ſi dicas, admiſſum antea a nobis fuiſſe, Cardinales etiã illos ſubſcribere debere, qui refragati fuerunt Conſtitutioni in Conſiſtorio, dummodo maior pars poſtea conſenſerit, tamenſi hoc quoque caſu mentiri illi videantur, atteſtantes ſua ſubſcriptione ſe conſenſiſſe; cum tamen certum ſit, eos tum, cum res fuit propoſita, diſſenſiſſe; Primum ita reſpondemus, quando Cardinalis initio diſſenſit in Conſiſtorio, & poſtea vidit maiorem partem conſentire, tunc iuris præſumptione, vt modo diximus, exiſtimatur ſententiam mutari, alijsque acceſſiſſe antequam decretum a Papa pronun-

A pronunciareretur. Deinde reſpondemus, ideo Cardinalem tunc ſubſcribendo Bullæ non mentiri, quoniam maior pars minorem trahit: quia etſi voluntate propria in conſilio dando alijs non adhæſit, nunc tamen voluntate communi, tanquam membrum totius Conſiſtorii, ſe cum maiori parte in ſubſcribendo coniungit. At quando maior pars ſemper a Bulla diſcrepauit, & ad ſubſcribendam vrgetur ſolo præcepto Papæ, dicimus, eo accedente, verum eſſe, Cardinales quidem ob reuerentiam Papæ nunc ſubſcribendo eam approbare, ſed non erit verum, eos antequam præceptum hoc ſibi fieret, vnquam talem Bullam voluntate propria, aut communi approbaſſe; & conſequenter nequaquam poterit huic ſubſcriptioni altera illa interpretatio conuenire, quoniam aliàs ſubſcribens iuxta hunc ſenſum mentiretur.

VERVM vt ſcrupulos omnes eximamus, cum hic clare non appareat, quo ſenſu hæc ſubſcriptio fuerit cõcepta, exiſtimare potius debemus, illam in eam partem accipiendam eſſe, quæ nec veritati, nec officio noceat.

ET ſi quis replicaret in proœmio Bullæ narrari ſolere eam de cõſilio Cardinalium factam fuiſſe, quæ verba arguunt vſq; initio Cardinalium conſilium acceſſiſſe; Reſponderi poteſt, verum eſſe Conſtitutionem a Papa in conſultationem initio deductam, Cardinaliumq. ſuffragia exquiſita fuiſſe: nam ob hanc ipſam cauſam ſunt Doctores nonnulli, qui teſtãtur has ſubſcriptiones olim inſtitutas, ut oſtenderetur, Papam non ſolum, ſed cum fratrum conſilio decretum illud aggredi voluiſſe. ^a An tamen ea ſuffragia, uel omnia ſimul, aut plura, aut pauciora conuenierint, ibidem nec affirmari, nec negari tamquam minus neceſſarium autumant. Cum enim Papa in rebus difficilibus ſic teneatur Cardinalium cõſilia petere, ut tamen eadem ſequenda non ſemper ſit adſtrictus, prout aliàs diſſerimus, ^b nec Conſiliarii aliud agant, quam ut varias conſiderationes Principi proponant, ex quibus eas eligat, quas aptiores eſſe cenſuerit. Ideo proœmium Bullæ ad huiusmodi conſilia petita quidem, non tamen probata recte referri debet.

ADDIMVS etiã, quod ſubſcribens nõ referat animi ſui ſenſum ad præcedentia illa uerba, *De conſilio fratrum*, ſed ad decretum a ſummo Pontifice nouiſſime factum, cui omnino obediendum putat, tunc Cardinalem hac etiã ratione ſe ab omni mendacii culpa immunem fatiſ tueri poſſe, quia licet non conſenſerit rei, nec eam probauerit, quatenus uerfabatur in dubio cõſultationis, nunc tamẽ conſentit, & probat, quatenus deſinitur lege Principis.

VNDE

^a Alexan. de Ales. par. 2. q. 120. memb. 3. art. 1. S. Tho. 1. 2. q. 19 art. 6. ad 3. Bonau. in 2. ſent. diſt. 39. art. 1. q. 3. Silue. verb. conſcientia, q. 2. i. ſi. & 3.

^b S. Tho. q. de ueritate. q. 18. art. 5. Sum. Silueſtr. uerb. conſcientia q. 2. in fine.

^c Aug. de Ancon. q. 55. art. 2. & 3.

^a Imol. c. 1. de his, quæ ſunt a Prælat. nu. 9. & Card. Zabar. in c. cum a nobis. de teſtib. in fi. ^b In quæſt. 3.

VNDE nō obſtat quod initio opponeretur, aliā ſcilicet Cardina-
lis uocem Conſistorio, loquentis, aliā nunc eiufdem in Bulla manū
apparere: nam, ut ſupra diximus, diuerſa hęc ſunt tēpora: alterū cō-
ſultationis, alterū executionis, pindeq; diuerſos effectus fortiūtur.

E T ſi replicetur, immo ſubſcriptionis tempus ad primum illud
conſultationis retrotrahi, atq; utrumque ſimul coniungi; Reſpon-
detur, ubi maior pars conſenſit, tunc omnia, & tempora, & quę deli-
berata ſunt inter ſe cohærere, quia ſemper, tamquam unum corpus
Cardinalium habitum fuit, atq; una omnium communis uoluntas.
At uero ubi maior pars diſſenſit, tunc cū ſinguli per ſe cōſiderētur,
non poſſunt eorum ſubſcriptiones, tamquā unius corporis ſenſus. B

æque ad eadē Bullę principia reuocari, & maxime cum illa ſubſcri-
ptio ſit potius ſignificatio conſilii petiti, quam accepti, cum certum
ſit, decreti uim, non a Conſiliariorum ſuffragiis, ſed a ſola Principis
uoluntate, atque auctoritate, robur obtinere. Verum id tamen eſt,
hunc caſum, ut diximus, rariffimum eſſe ſolere, cum maior Cardina-
lium pars ſummi Pontificis ſententiam, ut plurimum, ſequi ſoleat.
DENIQUE, ut nihil omittamus, quod in re tam difficili, atq; a
Doctoribus non ſatis explicata, nobis occurrat, & ut ſaltem reliquū
de tota quæſtione certius iudicium ferre poſſint, illum conſiderādū
proponimus, adhuc dubitari poſſe, ſi Cardinalis erroneam conſciē-
tiam non deponeret, ſed in ea adhuc perſiſteret, ut qui putaret, eā
non erroneam, ſed ueram; an ſequi potius hanc teneatur, quam præ-
ceptum Papę in ſubſcribendo.

CVI dubitationi breuiter reſpōdētes, dicimus: aliud eſſe, cū Car-
dinalis ſponte ſubſcribit Bullę, repugnāte, aut ſaltē perplexa illius
conſcientia: aliud eſſe, cum præcipiente ſummo Pōtifice, Cardinalis
ab eo quodam modo impuſus ſubſcribit. Nam priore caſu id ei nō
licebit, quod in poſteriore licebit. Nam etſi uoluntate propria ad-
uerſus conſcientiam erroneam agere, peccatum eſt, adueniēte tamē
ſuperioris præcepto, ut debita illi præſtetur obedientia, licitū eſſe
quandoq; Doctores affirmant. ^a Pro cuius rei clariori explicatione
addimus ſequentes cōmunem Doctorum ſententiam, ^b Cardinales
ſi talem errorem conceperunt, quia ſibi certo perſuaſerint rem illā,
quę ſubſcribenda præcipitur, aduerſari euidenter diuinę legi, tunc
ſubſcribere, non debere: ſed nos hunc caſum procul a nobis auerti-
mus, nec de eo eſt præſens diſputatio, cum nequaquam præſumēdū
ſit, ſummum Pōtificem præcepturū eſſe Cardinalibus, ut rei, ſua na-
tura, & ui mala, & diuinis mandatis repugnanti, ſub ſcribāt. Si uero
Cardinales dubitant, tunc obtēperandū eſt magis Papę præcipiēti,
quam

^a Tabiē, uerb.
conſcientia, q. 3.
& tex. in c. non
ſolum, de reg.
iur. lib. 6. Na-
uarr. in Ma-
nual. cōfeſſ. c.
16. num. 40 &
in c. ſi quis au-
teru, nu. 93 de
pœnit. d. ſit. 7.
^b Silueſt. uerb.
conſcientia q. 4.
Tabien. ead. q.
3. Bart. Med. i.
2. q. 29 ar. 6. Na-
uarr. in Man-
ual. cap. 16.
nu. 41.

A quā conſcientiæ dubitanti, quia tūc maius eſt periculū non obtē-
perare Papę, nec exequi quod iubet, quā reſiſtere priuatae cōſciē-
tiæ ſic dubitāri. Quod ſi Cardinalis nec certo ſcit, nec dubitat, ſed
credit, vel opinat, idq. ex leuibus cauſis, manifeſtū eſt, hoc caſu po-
tius Papę quā conſcientiæ obediendū: ſi autē, ex cauſis veriſimili-
bus mouetur, tunc aiunt Doctores adhuc illū ſubſcribere teneri, quā
bonum obedientiæ præſtet malo illi incerto, ſeu detrimēto, qđ con-
ſcientia dicit: ſicuti de uxore ab iſdem aſſeritur, a quā ſi certo
ſciat priorem maritū ſuperſtitem eſſe, nō pōt ab eo petere, nec red-
dere illi debitū, etiam ſi ob id excōmunicetur: at ſi id credat leuiter,
ac potius temere, tunc reddere, & exigere debitū poterit: ſi autē
credit probabiliter, aliqua ſcilicet legitima ratione adducta, non ta-
men euidenti, petere quidem debitum a coniuge non poterit, at il-
lo petente reddere debitum tenebitur: qñ quidē illud reddit, ne con-
tra legem coniugii agat, non tñ exigat, ne conſcientiæ iudicio aduer-
ſetur: ^b ſic & Cardinalis, qñ conſcientia ſibi dicit id, quod ſubſcri-
bendum eſt, in Reipublicę damnum redundare, ſponte quidem ad
eam ſubſcriptionem accedere nō debet: at uero uolente, & qua
ſi tacite præcipiente ſummo Pontifice, uidetur excuſandus, ſi, ut ei
miniſterii & obedientiæ debitum perſoluat, una cum aliis Cardi-
nalibus, depoſita tunc conſcientia, ſubſcriptionem ſuam adiecerit. c
Sicut enim coniux coniugi ad debitum matrimonii obligatur, ita
ſubditus tenetur Præſato ad debitum obedientiæ.

HINC QVE non incōmode ad ea reſponderi poſſe uidetur,
quę antea, & ualde repugnātia obiciēbātur, uidelicet qđ non liceat
Cardinali aliter reſpondere, qđ ſentiat, & multo minus id ſubſcri-
bere, quod uere non probat. Nā dicitur, Cardinales quando ſentētiam
rogantur, cōpelli quidem ad reſpondendū, ſed modū reſponſionis
ab eorum uoluntate pendere: unde nunquam debent fraudare con-
ſcientiā ſuam: qđ uerum munus eſt Conſiliarii; at cum ſubſcribere
præcipiuntur, nō gerūt ſe proprie ut Cōſiliarii, ſed ut miniſtri ſunt,
& executores uoluntatis Papę, Et ſi dicas, tunc etiam tanquā Chri-
ſtianos non debere id facere, quod detrimentū putant aſſerre poſ-
ſe Reipublicę; Reſpondetur, quod ſi hoc certo ſcirent, vel ſpōte fa-
cerēt, in culpa eſſent: at in ſpecie facti propoſita, dubiū, qđ ex una
parte Cardinales extimulat, eſt, ut aiūt, ſpeculatiuū, aut ad ſummū
redigitur ad eum probabilitatis gradū, qui parit opinionē, ex altē-
ra uero urget ſummi Pontificis iuſſio, ut ſubſcribant. Quocirca, cum
hęc maioris ponderis ſit, illi, aut conſcientiam deponere, aut obe-
dientiæ debitum perſolucere debent exemplo uxoris, ut dictum eſt.

^a c. dominus.
de ſecun. nupt.
c. inquisitioni.
de ſent. excom.

^b Nauarr. in
Manual. c. 16.
num. 40.

^c Summ. Sil-
ueſt. uerb. con-
ſcientia q. 4. cir-
ca fin.

a Abb. cap. 3. nu. 3. & seq. de iur. part.

b I item si in tres, in si. cum l. reb. de arbit. l. duo. ex trib. de re iud. cap. prudentiam de offi. deleg. l. an. c. Raynal dus. de test. nu. 1

sententiam dicere, non esset consilium illud reuera ipsius Senatus, sed lingulorum hominū, neque posset vere dicere Princeps se consilium Senatus secutum fuisse, & de ipsius sententia quidquam decreuisse. Neque vero quispiam putet, hoc temere dici: est enim magnum discrimen inter Senatorum sententias, si in Senatu, aut si extra Senatum proferantur. Cum enim Consiliarii simul conueniunt, tunc vnusquisque alios audit, intelligit rationes, quibus alij nituntur, considerat illarum vim, atque pondus, percipit multa, quæ sibi non venerant in mentem, aduertit aliquando argumenta, quibus ipse plurimum tribuebat, minimi esse momenti, perspicit ea, quæ ab alijs afferuntur, esse firmissima: denique cum antea rem, de qua erat controversia, suis tantum oculis exploret, cernit illam postea exploratam, & perspectam oculis omnium; qui interfunt: mouetur præterea aliorum Senatorum prudentia, auctoritate, ingenio, doctrina, rerumq. cognitione. Itaque sæpe vsu venire solet, ut mutet Consiliarius sententiam, & probet vehemèter quod antea penitus improbabat. Quare quemadmodum milites in prælio, si pugnât acie instructa, alij alijs sunt præsidio, multoq. maiores sunt illorum vires; ab vero si singuli congregiuntur, licet multi sint, & fortissimi, tamen facili negotio funduntur, & hostibus succumbunt; eodem modo Senatores, si simul sunt coniuncti, sine dubio alij alijs sunt adiumento, vixq. quidquam illorum animaduersionem effugere potest; at vero si linguli consilium dant, persæpe falluntur, & errant.

EX his facile est, quæstionem, quam modo proposuimus, dissolueri, aut enim abest Consiliarius a Senatu sine causa: & tunc sane absurdum est, cum Princeps, & cæteri adsint, ipsum mittere schedam, & nolle interesse. Sed ut hanc rationem omittamus, certe licet Princeps patiatur illum abesse, & per schedam sententiam dicere, non satisfaciet tamen officio suo: nam sententia illa neque est proprie Senatoris, ut constat ex ijs, quæ dicta sunt, cum extra Senatum dicatur, neque videtur numeranda inter aliorum sententias, cum tantum nitatur rationibus, quas ipse inuestigauit, & faciat iudicium de re, non perspectis, neque cognitis rationibus, quas alij Senatores attulerunt. Verum si habet Senatus iustam excusationem, ut si ægrotat, & non potest exire domo; & tunc non negamus utile futurum esse, vti si per morbum liceat, tabellam mittat, & suam sententiã explicet, præsertim si res est grauis, & ipse Senator ægrotus magnam habet illius cognitionem. at vero nec tunc esset sententia Senatoris, nec numeranda inter aliorum sententias, nisi fortasse ostenderentur ipsi ægrotato acta Senatus; & posteaquam ille videret omnia

nia

num sententias, & argumenta, hanc, aut illam partem amplectentur, quia tunc ageret vt membrum coniunctum alijs, & proinde vt Senator.

POST dubitationes has explicatas, reliquum est nunc, vt ad eam quæstionem accedamus, quæ in Themate nobis est proposita, quæ fortasse aliquibus superuacanea uideri posset: tū ex ratione nuper tradita, videlicet absentes ad ius suffragii non esse admittendos, quæ quidem etiã in subscriptione æque locū habere uidetur: tum quia, cum in quæstione præcedenti conclusum fuerit, quoties maior pars in Consistorio eandem sententiam fuit amplexa, reliquos omnes eadem adhærere compelli, licet contrarium ipsi plane sentiant, vtiq. id in illis quoque affirmandum videtur, qui absentes fuerunt: & eo magis, quando re illis significata, adueniente deinde subscribendi tempore, eandem ipsi quoq. cum alijs sententiã plane secuti sunt. Quid enim refert, an tempore tractationis præsentem, aut absentem alii fuerint, modo pars maior, quæ totum Collegium repræsentat, idem pronunciauerit? Quid item interest, an illi absentes antea fuerint, si quo tempore subscribenda est Bulla, id quod ab alijs gestum fuit, vna animi consensu affirmant?

VERVM quoniam diuersas aliquot Doctorum sententias hac in re reperimus, ideo ut dilucidius omnia explicentur, videtur tribus modis hæc quæstio tractari posse. Primo, ex iuris communis constitutione. Secundo, ex vsu, & stylo Rom. Cur. Tertio, ex SIXTI V. decreto. Si iure communi agimus, dubitationem illud face-re uidetur, quod ex Alexandri III. Constitutione Doctores colligunt, in ijs scilicet rebus, quæ a Collegio, seu Vniuersitate statuuntur, eorum tantum nomina in subscriptione adhibenda esse, qui actui illi interfuerunt, ita ut si absentium quoque nomina adscribantur, falli crimen contrahatur; vnde sequi videtur non licere Cardinalibus, quando absentes fuerunt, ullatenus subscriptionem nominis sui adicere.

a c. quanto de his, quæ fiunt a prela.

ET quamuis Hostiensis scripserit a Romana Curia admitti illa etiam instrumenta, quæ afferunt Decanum, & Capitulum ali-quid fecisse, quamuis Decanus abesset: id tamen eo pertinere multi dicunt, c quando non persona certa, sed dignitatis nomen veluti Decanus, & Capitulum exprimitur, quod in Bullis, de quibus nos agimus locum habere non potest, cum in ijs proprium, & singulare Cardinalis nomen, qui absens fuit, adscribatur.

b Hostien. d. c. quanto.

c Host. Ioan. And. & alii, in d. c. quanto.

VERVM TAMEN, quia ab eodem Alexandro III. rescriptum legitur, eos qui actui ab Eoiscono gesto non interfuerunt, posse per

V ratifi-

a c. cum nos, de his, quæ fi. a Præl.
b d c. quanto, c Innocent. & Imol d c. quæto, num 5.
d l. qui velut. C. ad l. Cornel. de fals. l. iube-mus. C. de tes-tam

e c. nouit, de his quæ fiunt a Præl.

f Aug de An-con. q 9 art. 5. ad 2 & dixi-mus sup q 3.

g c. cum in ve-teri, vbi Abb. nu. 6. de elect.

h Bal. in mar-gar verb. disse-runt ista tria.

l. si quis. S. iustum nu 41. de acq. hered.

i c. cum olim. de arbit. cum glos. & Abb. num 3.

k Abb. d c. cū in veteri, de ele-ctio nu 12.

l Abb. c. 1. & c. nouit, de his, quæ fi. a Præl.

m d. c. cū nos de his, quæ fi.

n Aug. de An-con. q 6 art 7. & q. 61. art 3.

o Iacob. de cōc. lib. 7 art. 5. nu. 137 & seq. & n. 189. & 194.

p Barbat. cōf. i. lib. 1. Alex. cōf. 224. in 6.

q Iacobac. li. 7. de conc. nn. 137. & seq. & n. 186. 194. & in toto eo art. & Barbac. d. con-sil. 1.

r

s

t

u

ratificationem illum approbare. ^a Ideo censent alij, licere quoque A Cardinalibus, quamuis absentes fuerint, Bullam subscribere, dummodo quæ in Bulla continentur, ab ipsis probentur, & rata habeatur; respondentque ad alteram Alexandri constitutionem, ^b eam accipiendam esse, quando aliquorum nomina, tamquam testium, qui actui illi præsentibus fuerint, describuntur; ^c nam in crimen falli tunc etiam iure civili incurri dixerunt; ^d Secus vero quando subscriptio non testimonii loco, sed ad alium effectum adhibetur.

AD tollendas has difficultates, non defuerunt qui dicerent in superioribus illis Alexandri III. Constitutionibus, agi de Canonicis, qui unum corpus cum Prælato suo faciunt; ^e at Cardinales Papæ B assistere per modum ministerii; quod longe diuersum est. f

ALII distinxerunt inter consilium, & consensum, affirmantes consilium actum gerendum præcedere omnino debere. ^g At vero consensum etiam in ipso actu, aut post actum interponi posse. ^h

ALII responderunt, ad Cardinales proprie suffragium tantum consultiuum pertinere, & propterea neminem ad illud amplectendum obligari; ⁱ consensum vero, seu uotum diffinitiuum benignitate tantum Papæ Cardinalibus concedi, cuius uis est, ut acceptum nequeat repudiari. ^k

ALII dicunt, si de consilio agimus, posse illud a Cardinalibus, C in quam malint partem, dari, cum libera debeant esse consilia. At consensum non nisi a uolentibus, & rem, de qua agitur, probantibus, adhiberi debere, ^l & ideo posse hunc consensum etiam post re gestam instar ratificationis adhiberi. ^m

VERVM alii contra, quod scilicet summa Papæ auctoritas illi diuinitus tradita, non sit cuiusquæ consensui subiicienda, ⁿ nec etiã in fauorem sacri Collegii Cardinalium id permittendum. ^o Et ideo si aliquando inuenirentur Bullæ, quæ dicerentur factæ fuisse de consensu Cardinalium, prout nonnullæ, quamuis raro, talibus uerbis conceptæ leguntur, aiunt id minus proprie dictum fuisse, cum uerbum consensus, actum eum indicet, qui obligationem utrimque parit, & cui necessario standum est. Vnde si hic concurrere proprie consensum Cardinalium diceremus, uideretur Papa ad illum obseruandum quodam modo obstrictus esse. quod absurdum est: essent enim duo tanquam capita; ut aiunt Doctores, auctorizantia, alterum Papæ, alterum Cardinalium: quod ferri non debet. ^p At uero uerbum consilii magis proprie rei, de qua agitur, congruere dicunt, tum ut ostendatur, Papam ei adhærere non esse obligatum, tum ut negotium, quod agitur, ab ipso mature consideratum, & cum aliis com-municatum.

A municatum fuisse declaretur; qua de re latius supra differimus, cū de differentia inter consensum, & consilium Cardinalium ageretur, ^a quò lectorem reuicimus.

NOS igitur inter tot Doctorum uarietates, & disceptationes, non solum necesse nihil esse arbitramur grauissimorum Doctorum sententias hoc loco condemnare, sed etiam otiosum prorsus, atque inutile id esse existimamus: quandoquidem, quidquid olim iure cōmuni constitutum, ac receptum fuerit, satis est hodie tum Romanæ Curia: stilo, tum expresso Apostolico decreto rem aliter se habere, & idcirco non quod olim, sed quod hodie passim obseruatur, at-tendendum esse.

QVAPROPTER ad alterum caput accedimus, quod usu quodam, & Curia: stilo institutum uidemus, siquidem in plerisque summorum Pontificum Constitutionibus illud legimus contineri, se eas de Venerabilium Fratrum consilio, & assensu decernere. Itē nouimus superioribus temporibus multos ex amplissimo Cardinalium ordine, qui, cum Consistorio interesse non potuissent, domi deinde Bullis iam decretis, nominis subscriptionem addiderunt. Vici-sim etiam animaduertimus, Bullas multas publice extare, quæ de consilio, non de assensu Fratrum editæ leguntur, nec eas tantum; ^B quæ ad beneficiorum collationes, aut priuilegia, seu cōmunia quædam negotia pertinent; uerum etiam quæ officiorum publicorū institutiones, Religionum confirmationes, bonorum alienationes, & alia huiusmodi, quæ grauissima sunt, continent. Nouimus etiam in sacro Cardinalium Collegio non defuisse diuersis temporibus Cardinales summæ auctoritatis, qui quoties Consistorio non interfuerunt, quamuis quod gestum ibi fuerat, probarent, subscribere tamē Bullas, nisi expressè iubente summo Pontifice, recusarunt.

AMPLIUS, cum oblatum nobis fuisset uetus liber scriptus in membranis, qui inscribitur Quinternus Cancellariæ, & custoditur in Cancellaria Apostolica, in quo explicatur modus, quem tenere debent Cardinales, tum Episcopi, tum Presbyteri, & Diaconi cum subscribunt: nihil tamen inuenimus hac de re in alterutram partem definitum, quantumuis variæ ibi Constitutiones promiscue contineantur, usque ad Ioannis XXII. Clementis VI. & aliorum Pontificum recentiorum ætatem. Itaque quod ad stilum antiquum pertinet, hoc alius usu peritioribus diiudicandum relinquemus, præsertim cum magni non referat quid antiquo usu Curia: obseruatum fuerit, cum hodie ex SIXTI V. decreto aliud inueniatur constitutum.

TERTIVM igitur est caput, quod ad nouissimum SIXTI **A**
 V. decretum pertinet, ^a quo cauetur, vt negotio a maiori parte Car-
 dinalium in Consistorio approbato, ceteri licet a Cōsistorio, & ab
 Vrbe absentes fuerint, quando res gesta est, subscribere tamen te-
 neantur, dummodo præsentes sint in Vrbe, tempore, quo Bulla sub-
 scribenda erit. Quo loco anxie disputandum non videtur, quo iure,
 aut titulo Cardinalibus hæc obligatio potuerit iniungi, cum de
 Principis auctoritate differere nefas videatur, ^b & præceptum hoc
 iustum censeatur, præsertim cum & leges caueant id referendum esse
 ad vniuersos, quod a pluribus probatur, ^c & æquitas idem sua-
 deat, vt in Collegio tranquillitas retineatur. **B**

^a Die 4. Iulij
1586.

^b l. 2. c. de cri-
min. sacril.

^c Abb. c. ex par-
te, nu. 2. de con-
eul. præb.

NEC obstat quod in contrarium obiiciebatur, absentes scilicet
 non esse in subscriptione admittendos, sicuti nec ad ius suffragij ad-
 mittuntur; Nam respondetur, disparem valde eorum esse rationem,
 cum absens ideo non ferat suffragium in Consistorio, quoniam ibi
 res tractantur examinandæ, & executiandæ, auditis omnium ratio-
 nibus, & collatis simul, ac perpensis singulorum sententiis, & funda-
 mentis, sicut alias quadam similitudine de diuino officio a Canoni-
 cis in Choro recitando diximus: Sed absens, si ferat suffragium, il-
 lud ferret, vt segregatus ab alijs, & modo quodam secreto. Idcircoq.
 absenti merito interdicitur ius suffragandi in Consistorio, quia cū **C**
 sit absens, non dat consilium tanquam membrum Consistorij: At
 vero subscribens, quia approbat id, quod ab alijs in Cōsistorio fuit
 consultum, & receptum, atque hæret maiori parti Cardinalium tã
 quam pars illius Collegij, agitq. & operatur, eo tempore magis in-
 duens voluntatem communem, quam propriam sequens, quod an-
 te faciebat: propterea licet alias fuerit absens, si tamen subscriptio-
 nis tempore est præsens, potest, & debet subscribere.

Et si quis vrgeret, non videri summum Pontificem compellere,
 inuitum aliquem posse ad subscribendam Bullam, saltem illam, quã
 subscribēs vere non probat, cum omnis voluntas libera sit, actusq. **D**
 vi, aut metu factus tanquam inuoluntarius iure reproberetur; a Re-
 spondetur, quod cum voluntas Cardinalis in subscribendo habeat
 se tanquam pars totius Consistorij, non dicitur inuoluntarie fa-
 ctum a Cardinali, quando subscribens conformatur se ad volunta-
 tem maioris partis Collegij, cuius ipse portio habetur. Quod secus
 est in ijs negotijs, quæ nondum deliberata sunt, quo tempore sci-
 licet examinantur, atque in consultatione uersantur; tunc enim di-
 ximus, numquam licere Cardinali, dum res in eo consuetu est, ad-
 uersus conscientiam suam respondere; nam ibi petitur sigillatim a
 quolibet

^a c. ad aures.
de eo quod met.
caus.

A quolibet Cardinali, vt, sicut sentit, ita dicat; at in subscriptione præ-
 cipitur omnibus, ut, sicut a maiori parte probatur, ita probet. Qua
 propter uoluntarie, simpliciter loquendo, subscribunt uoluntate cō-
 muni, per quam unus conficitur Senatus, quamuis uoluntate priua-
 ta dici possint, inuoluntarie secundum quid id facere, quoniam tã-
 quam singulares, fuerunt ab alijs diuisi in sententia dicenda, sed nūc
 considerantur in subscribendo nō amplius seiuncti, sed coniuncti
 vno corpore: Quod si maior pars ab eo, quod in Bulla proponitur,
 dissentire inueniatur, nec propria ipsius Cardinalis possit sententia
 obtinere, tunc vt in superiori quæstione iã diximus, id, quod Papa
B statuit & decernit, Cardinalis subscriptione in signum ministerii,
 & submissionis roborandum esse: non enim præsumimus subscri-
 ptionem illius rei peti, quæ euidenter, ac intrinsecus sit mala. Cui
 addimus, quod cum fugiendus sit perplexitatis status, ideo Cardi-
 nalis deponere debet conscientiam in subscribendo ut subditus,
 quam non potuit deponere in consulendo, prout Consiliarius a.

² Siluest verbo
conscientia. q.
2. & 4.

PARS V. QVAEST. XI.

C De Congregationibus Cardinalium pro rebus consultandis:
 ac de Consiliarijs minoribus, ceterisque in iisdem
 Congregationibus obseruandis.

MAGNA fuit olim a maioribus nostris ratione **QVAEST.**
 institutum, vt præter Consistoria, ad quæ vni-
 uersi Cardinales conuenire debent, Congrega-
 tiones quædam Cardinalium frequenter habe-
 rentur, & pro rerum grauitate, & uarietate, quæ
 ad Sedem Apostolicam deferuntur, summus ip-
 se Pontifex, qui clauum administrationis tenet, certas ueluti clas-
 ses Cardinalium constitutas haberet, quibus proprias negotio-
 rum tractationes, causarumque difficultates, ipsius auctoritate co-
 gnoscendas, & definiendas, siue etiam examinandas tantum, & ad
 eum deinde referendas, pro singulari sua sapienria distribueret.
 Quod institutum præ ceteris a SIXTO V. fcl. record. sanc-
 tum, & ab alijs deinceps confirmatum, & vsu receptum fuit **b**.

QVAEST.
XLVIII.

^b In Bulla con-
stit. 76.

Quamobrem agentibus nobis de Cardinaliū consultationibus, cō-
uenire maxime visum est, post illa iam a nobis tractata de sacro Cō-
sistorio, antequam opus absoluamus, nonnulla etiam de his Cardi-
nalianum Congregationibus attingere; quandoquidem hæc tāquam
filix, ut ita dicamus, Consistorij sunt, & ab eo ueluti fonte proman-
antes non omnino ei dissimiles, nec prorsus diuersæ iudicantur.

TRIA igitur illa potissimum sunt, quæ in hoc Congregationum
genere magnopere consideranda videntur. Primum ad summum
Pontificem attinet. Secundum ad Cardinales. Tertium ad negotio-
rum ipsorum expeditionem

QVOD ad summum Pōtificem attinet, perspicuum est, quo ille
frequentius, ac studiosius Cardinalium suorum, qui sunt tamquam
nobilissima membra ipsi, uti Ecclesiæ capiti, cohærentia, curā susci-
pit, eosq. pro rerum emergentium usu, propriis quotidie exercere
muneribus contendit, ut eorundem opera publice utilior, atq; offi-
ciosior reddatur, eo magis ipsius summi Pontificis maiestatem, ui-
gilantiam, pastoremq. sollicitudinem patefieri. Celebre fuit illud
apud uereres dictum, in familia bene instituta neminem vacare of-
ficio debere; quod nos ad Cardinales non transferimus, quasi illo-
rum quisquam uacuus sit hoc officio & quidem graui, quo tenetur
fideliter in Consistorio sententiam dicere. Verum animaduerten-
tes, non nisi constitutis diebus, hoc eis incumbere, non satis videtur
hæc functio uiris industriis, atque omni uirtutum genere præstan-
tibus; sed præterea eorum dignitas exposcit, ut aliis curis, ac mini-
steriis applicentur, quibus eorum ingenium, ac solertia magis eni-
tescat. Notum est, solere homines talem de Principibus opinionē
concupere, quales uiderint mores, & studia illorum esse, quorum fa-
miliaritate & colloquio Principes ipsos delectari animaduertunt.
Hinc legimus, olim Reges Iudæorum, dū res illius populi uigebāt,
sibi Prophetas in consilium adhibentes, ac cum iis libentissime stu-
dia sua communicantes, maiori semper apud populum existima-
tione floruisse: Eodem modo quoties perspiciunt homines summū
Pontificem, non solum erga Cardinalium ordinem bene affectum,
atque animatum, sed etiam illos, qui in eodem Collegio uitæ san-
ctitate, rerum usu, atque incorruptæ ueritatis opinione præcellūt,
eo Papæ chariores esse, tūq; illos uarijs Cōgregationibus inserere,
tum priuatis suis congressibus, familiaribusq. colloquijs libenter ad-
hibere; crescit hoc ipso summi Pontificis auctoritas, atque existima-
tio; quemadmodum ex altera parte, si forte animaduerneret popu-
lus, Cardinales non grauibus, serijsq. negotijs perpetuo occupari,

miraretur

A miraretur potius, atque ingemisceret, agrum adeo frugibus feren-
dis pinguem, ac secundum, tanquam incultum fere negligi, atque
obtorpescere.

CVM igitur multiplex fructus harum Congregationū se sum-
mo Pontifici liquido ostendat, superuacaneum est adijcere, illum,
quo magis sollicitum se declarabit cognoscendi, qua diligentia, ac
labore a Cardinalibus hi conuentus frequententur, quo progressu
peragantur, & cupidum simul perficiendi, si quid in iis auctoritate
sua supplendum desideretur; eo maiorem prouidentia suæ, atque
vigilantia significationem in aliorum animis relicturum esse. Ve-

B rum quod præcipue in his Cōgregationibus obseruari, & in quod
omnium oculi intendi solent, illud est, ut in his certus Cardinalium
delectus, ac congruens personarum cum rebus, quæ agenda sunt,
proportio adhibeatur; quamuis enim dubitandum non sit, omnes
Cardinales ingenii acie, & industria præstare, mirum tamen non
est, alterum altero variis muneribus aptiorē esse, nullamq; ideo in-
ferri aliis iniuriam, si in iis rebus gerendis, quibus instructiores nō-
nulli videntur, cæteris quandoque anteponantur. Quemadmodū
enim agricola notat terræ solum, quod frugibus ferendis, aut viti-
bus, aut hortis, siue pomariis, aut siluis aptius sit, ut eo uberiores
fructus percipiat; sic summus Pontifex ingenijs Cardinalium suo-
rum, moribus, ac studiis diligenter animaduersis, existimandus est
pro eximia sua circumspectione, eos deinde illis tantum negotiorū
tractationibus applicaturum esse, quos magis idoneos perspexerit.
Nam ut architectis, omnium fabrorum operis, ac ministerijs, quæ
ad ædificium necessaria sunt, sapienter uti nouit; sic Papa Cardina-
lium, quæ præcipua ipsius sunt instrumenta, facultatem, atque in-
dustriam, opportune maxime ad ea cōferre putandus est, unde pu-
blica totius Ecclesiæ salus, qui potissimus est omnium summi Pon-
tificis finis, possit adiuuari.

D NVNC ad Cardinales ipsos descendamus, qui ad uaria nego-
tia explicanda in Congregationes istas cooptantur. Quemadmodū
enim Sol non solum ipse lucet, verumetiam stellis lumen imperti-
tur, quo & coelum ornant, & illuminant orbem uniuersum; sic sum-
mus Pontifex noui sui decretis modo Ecclesiam per se ipse docet,
& moderatur, verumetiam ita Cardinales sua tum auctoritate ful-
cit, tum potestate auget, ut sociatis laboribus facile omnes diffi-
cultatum nodos dissoluant, & negotiorum fluctus componant.
Quapropter quo pluribus se muneribus a Papa implicari, ac ab om-
ni prorsus otio remotos, quātum eorum ualetudinis ratio patitur,

se magis exerceri, ac distineri perspicient, eo maiores summo Pontifici gratias habendas, secumque præclarius agi existimare debent, cum satis sciant, Cardinalatus gradum, alioquin amplissimum, nullum tamen illis veræ laudis decus parere, sed occasionem tantum promerendæ laudis offerre, si eam nancisci, cū facultas datur, agnouerint, unde lætari summopere debent, cum in has Congregationes Apostolicæ sedis auctoritate adsciti, testandæ magis doctrinæ, probitatis, indefessiq. laboris sui studiū oblatum sibi esse nouerint.

IN primis vero, cum ea, quæ tractanda occurrunt, magnas sepe difficultates contineant, & ideo opinionum quoque discrepantium varietates pariant; curandum id ab eis erit, vt non tantum cognitionem habeant illarum rerum, quæ tractandæ sunt, sed etiam parati, atque optime instructi ad Congregationes accedant. Itaque nõ fatis erit ea, de quibus est futura disputatio, mente solum, & cogitatione percurrere, sed oportebit etiam, antequam ad Congregationem se conferant, libros euoluere, Auctoresque perlegere, qui ad rē pertinere videntur, scripta ea, quibus documenta, iuraque omnia vtriusque partis continentur, diligenter expendere, & tandem ita se gerere, vt quantum dignitate, & auctoritate reliquos Consiliarios minores, de quibus modo agendum erit, superant, tantum doctrinæ, & rerum illarum, de quibus agitur, scientia & cognitione eosdem antecellant. Quid enim alienius, quàm illos, qui præfunt, & qui lumen alijs debent præferre, ab alijs lumen accipere?

POST HÆC cum dies Congregationis aduenerit, meminisse oportebit, unicuique Cardinalium constituto tempore ad classem suam conueniendum esse, nec facile committendum, nisi necessarium se obijciat impedimentum, vt ab alijs Collegis ad diem, atque horam indictam desideretur, etiam si de his rebus agendum sit, quæ ab eo non ita graues, aut fortasse non probandæ iudicentur; nam cum hoc ad vocationis suæ officium pertineat, quod sibi a Deo, atque illius in terris vicario fuit assignatum, tantum abest, ut illud aut prætermittere, aut tãquam rem exiguam, siue reijciendã aspernari debeat, vt cætera omnia, quæ ad illum non pertinent, hoc negotio posteriora ducere, & hoc ipsum quod functionis suæ quasi proprium est, tanquam magnum ad obtinendam salutem immortalem instrumentum plurimi semper debeat æstimare. licet enim aliquando fortasse parui momenti esse videatur, tamen nihil leue dici potest, quod ad vitam perducit æternam, quodve a summo Pontifice iniungitur, & ad status rationem spectat.

QVA de re exëpla nobis varia a sanctis Patribus relicta fuerunt, quibus

a S. Aug. lib. 4. de doctr. Christiana c. 18.
b Fulgof. cons. 104. Tiraq. de reb. exig. in 2. part. casu. 55.

A quibus docemur, multos extitisse, qui vulgaria quædam munia, & quandoque fordida exercentes, quia tamen ea pure, atque integre, tanquam status sui officia administrabant, magnis Eremorum cultoribus prælati fuerunt. ^a Vnde S. Nazianzenus hoc ordine ait cuncta a Deo creata contineri, vt unusquisque assignatum sibi officium omni ex parte complectatur: ^b & S. Basilius docet, nullo pacto negligentes esse oportere eos, qui Deo placere cupiunt, in ijs cognitionibus & præstandis, quæ officii eorum sunt. ^c fideliter enim aiunt, eos Deo seruire, qui illa, quæ conditioni eorum congrua sunt, libenter faciunt, vicissimque illos longe aberrare, qui conditionis suæ functiones contemnunt, nec bonam eis fidem ostendunt. ^d

MAGNAM igitur illud bene constituti animi, atque in Ecclesiastica disciplina confirmati iudicium habendum erit, cum, præter ea, quæ sine graui crimine omitti non possunt, singula etiam, quæ sibi vt Cardinali, & non alijs incumbunt, accurate obeunda, nec vumquam intermittenda, quantum in eo erit, omnino proponet. Ille itaque re vera sapiens Cardinalis erit, suique gradus, ac dignitatis retinens, qui nunquam a Consistorijs, nec publicis, nec priuatis, nisi iusta ex causa aberit; qui ad sacrorum solemnias, quas Capellas vocant, se libenter conferret, qui rogatus sententiam semper fideliter pronunciat; qui nunquam Congregationes omittet, nunquam quæcumque alia extraordinaria munera sibi a Papa iniuncta intermitteret; aut quæ Cardinalium propria sint, effugiet.

POST hæc, quæ ad summum Pontificem, & Cardinales in his Congregationibus pertinent, superest, ut de rebus ipsis agamus, quæ in ijs tractandæ sunt, qui præcipuus scopus est, ac finis harum Congregationum; videlicet, ut per eas publicæ in negotijs conficiendis utilitati consulatur. Nam, cum ad Sedem Apostolicam, tanquam Ecclesiarum omnium caput, ac vniuersorum populorum matrem, totiusque Christiani orbis perfugium, non solum fidei, religionisque negotia, sed etiam grauissimarum aliarum rerum, difficultates, ac dubitationes deferantur, congruens aliqua ratio visa fuit patribus nostris ineunda, qua populorum necessitatibus, quibuscumque liceret subsidijs, & facilius, & commodius prospiceretur. Est enim Sedes Apostolica velut arbor illa, quam apud Danielelem vidit Assyriorum rex Nabuchodonosor, ad cuius ramos aues conuolabant, & in cuius umbra reliqua omnia animalia conuiescebant. ^e

QVA RE, vt antea diximus, cum ad perennem illū Consistorij fontem cōsultationes omnes grauiorẽs soleant cōfluere, visum fuit, inde has priuatas Congregationes, tanquam aqueductus quosdam, deriuare,

a In vit. 53. Patrum, lib. 1. c. 61.
b Plutarc. in Politic. dum loquitur de Epaminunda.
c S. Greg. Nazian. in serm. de moder. in disp. serm. post prin.
d S. Basil. in moral. reg. 9.
e Theophylac. in epist. ad Romanos c. 12.

e Dan. 40.

deriuare, in quibus alia, atque alia negotia tractarentur, quæ ut eo plenius, ac feliciter ad exitum producerentur, curatum est, eas aliis extrinsecus præsidis muniri, qui Consilarii minores appellati fuerunt, quos solet vnaquæque Congregatio, in celeberrimo confluentium in hanc Urbem eruditorum hominum conuentu, uariis ex nationibus pro eorum præstantia seligere, sibiq. ex eiusdem S I X T I V. Pontificis constitutione aggregare. Quod quidem ex veteri œcumenicorum Conciliorum instituto deductum fuisse videtur: quâdo quidem legimus in antiquis Conciliis non solû Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, qui ius suffragii definitiui habebant, ad ea conuenisse, sed etiam per sæpe Presbyteros, Sacerdotes, & Diaconos adhibitos fuisse, qui sententiam consultiuam dicebant, ac Patrum maiorum deliberationes, consiliis, studiisq. suis iuuabant: recensq. adhuc est memoria sacrosancti Concilii Tridētini, ad quod ex Italia, Germania, Gallia, Flandria, Hispania, Lusitania, Polonia, aliisq. diuersis Prouinciis, quamplures eximii admodum, & selectissimi tum sacre Theologiæ, tum iuris Pontificii, ac Cæsarei, tum aliarum scientiarum peritissimi Doctores, a Regibus, & Principibus missi fuerunt, qui tanquã leuioris armaturæ milites, Episcopis disputando præcurrebant, atque difficultatû nodos, quæstionumq. obscuritates, quæ in Concilio definiendæ erant, ingenii sui acumine, doctrinæq. præstantia, magna facundia, ac subtilitate explicabant, aditumq. aliis ad ueritatē, uel explicandā, uel constabiliendā aperiabant: quos et nos ipsi sæpius, magna oïum, qui tum aderant, laude, ac fructu differentes audiuimus. Sic ergo & in his Congregationibus solēt aliuñ de excellentes uiri, summa rerum disputandarû utilitate adhiberi. quorum mentionem libenter facimus, propterea quòd habet Vrbs Roma magnam hanc opportunitatem, ut ad eam ex omnibus Gentibus, & Nationibus viri permulti, tum probitate, tum multiplici rerum cognitione, tum aliis uirtutibus insignes, confluant, quorû opera atque industria frequenter uti, sicuti maxime rebus publicis expedit, sic eorum inopiæ, & necessitatis cã omnino haberi rationem, quam illorum uirtus postulat, æquissimum plane est, atque omnî rōni consentaneum. Quod si Concilium Tridentinû tantoperè de feminariis clericorû erigendis laborasse uidemus, propter spẽ futuræ utilitatis, quãto magis subueniendum iis uidetur, quos, nō spes, sed fructus ipse exornat: & præsertim, quia sic natura animis et excellentibus insitum uidetur, ut præmiis excitentur, atq. ad suscipiendos labores, muneribus propositis alacriores reddãtur, quod patet ex Abraham, qui cum Deo loquens, aperte dicebat: *Domine Deus, quid*

A *quid dabis mihi?* & S. Petrus in Euangelio; *Quid ergo erit nobis?*

^a Genes. 15.
^b Math. 19. S.
Aug. ser. 3. de
verb. Dom.

QUAPROPTER, ut ad rem nostram reuertamur, cum hæ Cardinalium Congregationes, publicaq. negotia, quæ ibi geruntur, eorum minorum Consiliariorum opera, labore, atque eruditione plurimum valeant subleuari, id nullo pacto omittendum putamus, ab vnaquaque classe, seu illorum præfectis, in hoc diligenter inuigilandum, ut, qui sunt probitate, doctrina, usu rerum, ac iudicio aptiores, non solum sæculares, sed etiam regulares secernantur, ac catalogo breuiter adscripti, prout etiam illorum se opera, assiduitas, ac eruditio ostenderit, patrociniū eorundem a Congregatione suspiciatur, congruens eorum uirtutis testimonium summo Pontifici reddatur, ac debiti illorum meritis honorum gradus, ijs non petentibus, procurentur. Vicissim uero illorum partes erunt, ad ea, quæ in Congregationibus tractanda se offerent, diligentissime se ipsos comparare, neque ullo modo ea, quæ mente improbant, uerbis probare, nec Cardinalibus assentari, aut in hanc, siue illam opinionem alicuius gratiæ aucupandæ causa propendere; tum contentiones uitare, omnemq. ostentationis, aut obstinationis suspicionem auertere, & tandem, si negotiū huiusmodi erit, ut non debeat diuulgari, secreto silentio, quod consiliorum est quasi thesaurus, custodire, ac taciturnitate comprimere; fidelesq. se tum erga Congregationem, tum singulos illius Cardinales, ut decet, præbere.

POSTREMO, quod ad has Congregationes pertinet, si quis quærat, an eadem loquendi, respondendive ratio in ijs obseruanda sit, quæ solet in Consistorio, an alia, & qualis; Dicimus, si absolute respondendum sit, eandem sane retinendam. Nam semper pro ueritate, pro iustitia, pro bono publico, pro edificatione populorum, pro pace, & Sedis Apostolicæ auctoritate sententia dicenda erit. Si distinctius aliquid addendum; solent quædam in Congregationibus amplius permitti. Non enim, ut in Consistorio Cardinales, postquam suam sententiam protulerunt, regulariter amplius non loquuntur; ita in Congregationibus fieri oportet: nam certum est, non dicendę sententiæ causa tantum illos conuenire; sed præcipue, ut ueritas ingeniorum congressu, & vario rationum acumine eluceat, & tandem, quid certius, aut probabilius sit, appareat. Quare, cum multa ex improviso interdum occurrere soleant, multaque argumenta subito ueniant in mentē, quibus propria sententia confirmatur, & contraria labefactatur, certe non est absurdum, iterum, atque iterum, & sæpius ad disputationem reuerti, & quasi in certamen descendere; dummodo non more adolescentium,

tium, clamoribus, & vocis contentione, ut in gymnasijs fieri solet, A
sed modestia, & gravitate, ut viros prudentes decet, omnes utantur:
vix enim sine aliqua dispositione, quid verius sit, aliquando percipi
potest. Nam quemadmodum faber, cum ferramenta aliqua fabrica
tur, non semel, aut iterum, sed multis crebisq. ictibus eandem incu-
dem tundit: eodē modo res abditas & obscuras non satis est semel
leuiter attingere, sed oportet sæpissime ad easdem redire, ipsasq. in
disceptationem vocare. Possumus id cōfirmare multis exemplis ex
varijs Concilijs depromptis, in quibus hæc cōsuetudo viguit, hocq.
more vsi sunt Patres ad hæreticos cōvincendos: prout cōstat ex Sy-
nodo Constantinopolitana sub Flauiano, in qua primum Eutyches B
damnatus est, cuius acta in prima actione Cōcilij Chalced. continē-
tur. Itē ex sexta generali Synodo, quæ cōtra Monothelitas est habi-
ta, in qua post longā disputationē Macarius Patriarcha Antioche-
nus hæreticus, cum mordicus hæresim Monthelitarum teneret, nul-
loq. modo Ecclesiæ catholicæ assentiri vellet, in conspectu totius
Concilij damnatus est. ^a Tum etiam ex Concilio Florentino, in
quo præsentē toto Concilio, in ipsismet sessionibus Patres Latini a
Concilio destinati, cum Græcis, de processione Spiritus sancti aceri-
me disputarunt. Possemus item alias Synodos, in mediū proferre,
ex quibus apparet hanc consuetudinem in Concilijs extitisse: sed C
in re aperta non videtur amplius commorandum.

P O S T R E M O, cum ea, quæ in his Congregationibus con-
cluduntur, sint summo Pontifici referenda, ut suprema il-
lius auctoritate definiantur, dubitandum non est,
antequam hæc illi veluti a Congregatione
probata, ac veritati consentanea, expo-
nantur, oportere maxime, ut om-
nia quam diligentissime ex-
cutiantur, ac disputatio-
num & argumen-
torum pon-
dere,
ac concursu, eadem ab omni
errorum suspicione
liberentur.

P A R S

P A R S V. Q V A E S T. XII.

An rationes, quæ singulæ ad excusandum Cardinalem a de-
bito consulendi munere non sufficiunt, plures simul con-
iuncte suffragentur.

X his hætenus differuimus, quamuis constare fa-
tis existimemus, nullam ex illis causis quæ vali-
diores videri poterant, sufficere ad retrahendos
Cardinales a pronuncianda, quam debent, in sa-
cro Consistorio libere sententia; attamen, quia
dubitari adhuc posset, si plures ex illis rationibus
simul coeant, an in vnum collectæ possint suffragari; ideo hoc quo-
que caput minime præmittendum esse diximus. Non enim no-
uum est, immo frequens satis, ac vsu perspectum, multa reperiri,
quæ disunctim id nequeunt efficere, quod simul iuncta facile præ-
stant: nam, ut dicit Scriptura, *Funiculus triplex, difficile rumpitur*,
a & moles, quæ unius opera loco moueri nequit, a multis simul in eam
incumbentibus euellitur, & supplicationes, quæ Principi offerun-
tur, varijs tamen rationibus, tum argumentis vestiri, & muniri so-
lent, quod iis multiplicatis facilius concedentis animū pertrahi pos-
se existimamus. quod & ab Oratoribus, iurisconsultis, aliisque iu-
dicio præstantibus viris obseruari notum est, cum ad permouendos
iudices, aut flectendos auditores siue ad suadendum amicis id, quod
cupiunt, non vno tantum probationis genere, sed multiplici testium,
ac documentorum copia uti solent; quippe qui sæpe experti sint,
quæ infirmiora per se videri potuissent, eadem conueruata pluri-
mam vim habere, & ex circumiacentibus sparsim adminiculis, &
coniecturis causas alioquin iacentes, & desitutas erigi, ad superio-
res euadere. Eodem modo, quamuis una, vel altera ratio non suffi-
ciat ad liberandum a culpa Cardinalem, si officio suo aliquando
desit; si tamen uel multæ simul, uel omnes eodem tempore concu-
rant, reddere poterunt illum ab omni peccato omissionis, seu com-
missionis in dando consilio immunem.

VERVM, quia vicissim nouimus ea, quæ in specie sua nō sunt
perfecta,

^a Actione, si-
ue sessione.

^a Eccles. 4. ca-
1 de tricug. &
pacc.

a L. spadonem §. qui iura. ff. de excusat. tur. & glo. c. quoruñdam 23. distin. b S. Tho. 1. 2. q. 88. art. 4. Siluest. in uerbo peccatum q. 4. c. Abb. & Fel. c. cum causam, de probat.

perfecta, nec aliis adiuncta validitatem adipisci, ^a & peccata quæ ^A venialia sunt, multitudine non effici mortalia, ^b & alia multa in hanc partem afferri posse, quæ totum hoc argumentum valde implicitum, difficileq. reddunt. Ideo omissis variis Doct. disputationibus, quæ ad rem nostram non ita pertinent, ^c illud nos tantum hic tractandum duximus, quod proprium huius loci videtur, ut de natura istarum rationum, & sigillatim & coniunctim, tum de illarum pondere differamus: sic enim colligemus uel non posse eas omnes copulari, cum inter se maxime repugnent, uel si aliquæ iungantur simul, nihil tamen plus roboris inde ad excusandum Cardinalem a proprio libere & fideliter consulendi munere accedere. ^B

QUOD ad primum attinet multas scilicet ex illis excusationibus esse, quæ nullo pacto coagmentari possint, eoq. tendunt ad diuersa, & quasi repugnantem habeant naturam, sic ostenditur: quoniam excusationes singulæ supra commemoratæ ad tria potissimum capita redigi omnes possunt: quædam enim eò pertinet, ut suadere conentur licere quandoque Cardinali in Consistorium non accedere, ut se a dicendi onere, & periculo eximat. Aliæ eo referuntur, ut non prohibeant Cardinalem in Consistorium venire, sed suadere contendunt licere ei ibidem nihil loqui, & capite tantum annuere. Tertiæ ad id spectant, ut doceant ita responsionem Cardinale temperari posse, ut rem propositam uerbis probare uideatur, sed tamen interiore animi sensu eam non sequatur. ^C

QUAMVIS igitur vnus sit omnium harum excusationum finis, nempe licere interdum Cardinali etiam rogato sententiâ, suum iuste consulendi officium prætermittere; quia tamen hæc a tribus præcipue causis, seu principiis proficiscuntur, quæ congrue nequeunt simul conuenire, cum aliud sit non uenire in Consistorium, aliud venire quidem, sed tacere: aliud venire, atque aduersus officium loqui. Ideo, cum in diuersa obiecta præfatæ excusationes tendant, non possunt simul omnes commisceri, ut Iurisprudenti dicere solent. ^D

ET quia obiici posset, hæc tria capita licet inter se non coherereant, ex causis tamen uariis proficisci, quæ aliquando inter se possunt conuenire, ideo ad tollendas difficultates, & ut manifestum reddatur, adeo uarios gradus esse rationum, tum certarum, tum probabilium, tum minus probabilium, tum aliarum ad rem conuincendam, ut nec multæ simul iunctæ valeant semper; est aduertendum, in his rebus moralibus, quæ ex humana ratione uel iudicio pendent, uarios, diuersosque reperiri probabilitates, & firmi-

A firmitatis gradus: nonnumquam enim rationes occurrunt certæ, & perspicuæ, quæ huiusmodi sunt, ut rem ante oculos proponere videantur, mensq. ipsa statim conuincatur; ut si quis Rex, qui minimum opibus, & auctoritate ualeret, cuius regnum exiguis finibus contineretur, suis tantum viribus uellet inferre bellum alteri Regi maximo, & potentissimo, quem omnes finitimi timerent, & magni facerent; certe si res hæc in consultationem ueniret, constat aperte ex ipsa imbecillitate Principis, qui agit de bello inferendo, rationes euidetes, & perspicuas colligi posse, quæ illum omnino a proposito, deterrent. ^a Aliæ sunt rationes probabiles, quæ in duas ^{a Luc. 14.} partes diuidi possunt: Aliæ enim sunt probabiles sua vi, & natura; probabile est, exercitum, in quo est maior militum numerus, in quo sunt plures veterani, maior tormentorum bellicorum copia, duces rei militaris peritiores, victoriam reportaturum; aliæ autem rationes sunt probabiles huic aut illi homini, cum tamen ex se nullam fere aut leuem habeant probabilitatem; & de his infra agemus.

Hæc igitur rationes, quæ sua natura sunt probabiles, non habent tantum pondus, quantum superiores illæ; non enim conuincunt, licet mentem ipsam plerumque alliciant, & impellant. Cum autem res, quæ in controuersiam uocatur, est obscura, & difficilis, suntq. de ea contrariæ sententiæ; aliquando, ut tam pares non numero, sed probabilitate ex utraque parte rationes occurrant, ut quæ admodum in libra, cum pondera paria in lancibus ponuntur, statim neque huc, neque illuc inclinat: ita mens ipsa in neutram partem propendat. Cum autem res est in hoc statu, fatemur, si ad alteram partem aliæ, atque aliæ rationes æque probabiles accedant, fieri posse, ut mens in illam omnino feratur. Atque hæc est causa, cur homines prudentes & ingeniosi, cum in aliquo negotio graui versantur (ut supra dicebatur) siue suadere, siue dissuadere uelint, **D** multas rationes in medium proferant; sæpiissime enim usu uenire solet, ut qui una, aut altera ratione non flectuntur, multis conuinctis ita commoueantur, ut non solum cedant, & dent manus, uerum etiam earum quasi pondere quodam ita obruantur, ut repugnare nullo modo possint. Itaque certum est, rationes probabiles (præsertim, si par est in illis probabilitas) cum multæ sunt, maioris esse momenti, non quidem ad rei euidentiâ ostendendam, sed ad facilius Auditoris animum in illam partem inclinandum. ^b

ALIQUANDO uero rationes, quæ in medium adducuntur neque sunt

d Nicolaus de Neapoli & Bal. in l. spadonem, §. qui iura. ff. de excusat. tur.

b Nauarr. in Manual. ca. 27. nu. 286. & c. r. de reg. & pace glo. in c. fin. de penit. dist. 1. Siluest. verb. opinio quæst. 2. Medina in l. 2. q. 19.

sunt euidentes, neque probabiles, de quibus hastenus dictum est, sed ita leues & infirmæ, vt facili negotio, si diligenter considerentur, dilui possint. Hæ autem, licet complures coniungantur, vix nimirum momenti instar poterunt obtinere: vt si quis, exempli causa, eo die luderet pila, quo Ecclesia legem ieiunandi Christianis imponit: sane, si ipse existimaret, se solum esse hac lege, laboris causa, quæ suscipit in illo ludo, hæc ratio leuissima esset: fingamus modo hunc eundem alias causas addere, vt si diceret tunc vigere calorem æstiuum, aut se vexari fame: certe, cum hæc item sint leues, licet cum prima coniungantur, adhuc nullam habebunt probabilitatem. Quemadmodum enim, si quispiam nummos adulterinos habeat, & illis velit emere fundum, aut domum, fieri non potest, vt, tametsi multi simul congesti sint, pretium iustum persoluat, quia pecunia illa, si æstimatur tamquam pecunia, nullius est pretij: eodem modo argumenta hæc leuia, de quibus est sermo, cum singula improbabilia sint, etiam si complura coniungantur, nullum habebunt robur, aut firmamentum: deest enim illis probabilitas, quæ est velut in pecunia signum Regium: aut in sigillo figura, quæ in cera imprimitur; est (inquam) vis, & pondus, quo niti debent. Itaque rationes probabiles; & veræ, quamuis non sint euidentes, sunt velut nummi boni: & quemadmodum plures æstimantur multi nummi, quam pauci; si sunt eiusdem ponderis, & metalli: eodem modo plus conuincunt mentem plura argumenta, quam pauciora, si omnia æquæ sunt probabilia. At verò rationes improbabiles, & apparentes, sunt velut nummi adulterini, qui huiusmodi sunt, vt, siue multi, siue pauci, quatenus nummi, nullius sint momenti: licet autem aliquibus videantur probabiles, ut supra est dictum: hoc nihil prohibet, quominus improbabiles haberi debeant; quemadmodum iudem nummi, quamuis a nonnullis probentur, nihilominus sunt inter adulterinos numerandi. Quare, sicut dux, qui vellet expugnare arcem muris firmissimis cinctam, & nollet uti tormentis æneis, neque globis ferreis quibus hac nostra ætate duces rei militaris pertissimi muros demoliri solent sed vteretur testis fictilibus, aut globis ex luto confectis, opera profecto perderet, numquam licet dies & noctes mœnia verberaret, illa euertere posset: eodem modo, si quis persuadere vult aliquid Reipublice conducere, vel nocere, aut peccatum esse, vel non esse, idemque adducit argumenta in firma & leuia, etiam si alia, atque alia adiungat, tantum aberit, præcipue si apud viros prudentes, & eruditos negotium agitur, ut id probet, quod probare desiderat, vt immo periculum sit, ne il-

lis,

lis, quo plures rationes afferat fastidii.

HIS ita constitutis, facile colligere responso poterit ad id, quod in vniuersum quærebatur, num rationes, quæ singule non sufficiunt, plures simul coniuncte suffragentur: certe, si loquimur de rationibus euidentibus, illæ quidem omnem scrupulum, & dubitationem a conscientia tollunt; immo non sunt plures ad excusandum a culpa necessaria; sed una sola sufficit, veluti, si Cardinalis ita ægrotat, ut vi morbi cogatur decumbere in lecto: aut si assideat patri, aut alteri ualde coniuncto consanguineo iam iam morientis: aut si funeris causa alicuius eorum domi detineretur; aut quibusdam aliis causis, adeo iustis, atque honestis impediretur, ut de iustitia, & honestate earum eo tempore, & occasione nulli prudenti uiro sit dubitandum.

SI autem loquimur de rationibus probabilibus, certum est, plures maiorem vim habere, quam vnam, & aliquando plures euellere omnino scrupulum, qui fortasse resideret, si una tantum Cardinalis aiteretur, vt, si ipse ægrotat, non tamen grauitur, probabile est, non obstringi obligatione accedendi ad Consistorium: sed dubitat adhuc, quia morbus non est grauis: habet tamen aliam excusationem, quia confecit eisdem diebus iter longum, & venit nocte proxima defessus, iam hæc dux causæ simul coniunctæ nullum locum dubitationi relinquunt. At vero, si rationes fere improbabiles sunt, & leues, quales sunt illæ, de quibus in superioribus quæstionibus est disputatum, quasque ad tria quasi capita redigi posse diximus, profecto, tametsi plures sint, & simul coalescant, excusare tamen Cardinalem a culpa non sufficient. Nam, cum satis, superque probatum iam fuerit, Cardinalium munus in Ecclesia Dei fuisse institutum, ut essent administri, Consilarii, atque adiutores Papæ, atque idem operas quodammodo suas, fidem, assiduitatem, industriam, consilium, ac sollicitudinem etiam cum iuramento obstrinxisse, eosque vicissim ab Apostolica Sede non solum sublimi dignitate ornatos, sed ad eam honorifice sustinendam etiam fructibus Ecclesiasticis, multisque priuilegijs, & prærogatiuis auctos, & cumulatatos fuisse; facile hinc erit agnoscere, non licere Cardinalibus hoc consulendi, fideliterque loquendi munus sibi a summo Pontifice assignatum intermittere, nisi cum grauis aliqua causa, & omnino iusta sese offert, & impedit, quod fundamentum cum altis admodum sit radicibus innixum, stat immotum aduersus omnium fallaciarum turbines, & tamquam radians sol ignibus, omnes tum primi, tum secundi, ac tertii capituli nebulas dissipat, & repellit, cum

X

priuatæ

privata sint illæ rationes, & solum apparentes, quas anteuertere **A**
semper debet officium, conscientia, ueritas, obligatio, & iustitia.

ET, si obiiciatur durum nimis, absurdumq. uideri, non minus
in culpa eum esse, qui mendacem forte (quamuis id debere acci-
dere non sit existimandum) iniustamq; sententiam in Consisto-
rio protulerit, ac eum, qui uarijs præeuntibus excusationibus, li-
cet non omnino iustis, ab officio interdum abduci passus fuerit;
Respondemus, quod, sicuti illi, qui Consiliarij officio non plene re-
spondent, non immunes a culpa sunt, ita eorum, qui aberrant, non
æquales sunt gradus, sed alii plus, alii minus delinquant; alii pecca-
to mortali, alij ueniali obstringuntur; alii leuiore, alii grauiore cul- **B**
pa implicantur, secundum ea, quæ aliàs a nobis copiosius tractata
sunt. ^a

^a In quæst. 36.
& sequent.

NON obstat igitur, quod initio obijciebatur, multa scilicet si-
mul iuncta posse proficere, quæ separatim non prodesent. Nam
respondemus, id verum non esse de leuibus, & apparentibus ra-
tionibus; immo, quando susceptum officium certa obligatio-
ne, iustitiæq. vinculo nititur ad bonum publicum
iuuandum, quale est Cardinalium in Consistorio
munus, tunc illud adeo firmum, immobi-
leq. reddi, ut quoties publica utilitas
postulet, nullis contrarijs cona-
tibus, aut machinis, siue
paucioribus, siue plu-
ribus, possit ex-
pugna-
ri.

PARS

A **PARS V. QVAEST. XIII.**

An inter varias Doctorum opiniones sit illa tanquam beni-
gnior amplectenda, quæ admittit excusationes, seu
difficultates: ne consilium detur: an alia,
quæ eas rejicit.

B

QUOD nouissimo hoc loco aggredimur, super- ^{QVAEST.}
uacaneum ei forte uideri poterit, qui superiores ^{L.}
omnes quæstiones a nobis tractatas sigillatim
fuerit persequutus: nam, cum ex iis facile ei fue-
rit cognoscere, omnia, quæ præcipue graua, aut
difficilia in presenti materia existimari poterant,
suo loco satis, ni fallimur, examinata, & declarata fuisse, intelliget
etiam quemadmodum expurgata semita; erutisque de via lapidi-
bus, ac cæmentis, in quæ offendi poterat, planum, apertumq. iter
C relinquatur, ita ut alio non sit opus auxilio: sic in re nostra reiectis,
quæ aduersari uidebantur, rationibus, elisisque contrariis argumen-
tis, secum statuet, nihil esse, cur amplius quærat, quænam inter
varias Doctorum opiniones sit præferenda.

ATTAMEN, quoniam moralis materia non certa demon-
stratione, sed probabilitate potius nititur, atque ab iis rebus, quæ
ut plurimum accidunt, pendere solet, hincque ea, quæ illius regu-
lis diffiniuntur, non omnes prorsus euellunt disputationes, quæ
in posterum ex aliis, atque aliis circumstantiis possent emergere;
D Idcirco post singulos casus antea examinatos, & quantum satis ui-
sum fuit declaratos, & diffinitos, cum adhuc uestigia aliqua diffi-
cultatum, nouis superuenientibus causis, exoriri posse uidean-
tur; visum fuit nobis, ad caliginem omnem prorsus disijciendam,
hanc nouissimam quæstionem attexere, quæ omnium fibras di-
scertationum, quantum nobis licuit, & rei natura patitur, possit
amputare.

NAM & in aliis iuris controuersis receptum est, ut, cum multa
sæpe emergant, quæ legibus comprehendi non potuerunt, ad ge-
nerales quasdam regulas recurratur, ex quibus, an materia odiosa sit,

X 2 vel

vel fauorabilis, an benigniore, seu duriore interpretatione sit amplectenda, colligi solet, indeq. quid sentiendum, aut in quam partem magis inclinandum, facilius deliberari. Quapropter, vt nos quoque, quatum materia nostra patitur, huic parti prospiceremus, duximus hoc ipsum argumentum extremo hoc capite mature examinandum esse, idq. duplici uia, ac ratione, vt dilucidius innotescat. Primum quidem, in genere, atque in uniuersum, nullo certo facto proposito, sed tantum re ipsa in abstracto, vt aiunt, considerata: deinde, descendendo ad particulares casus.

P R I M O igitur loco videndum est, an inter varias Doctorum opiniones, quæ de sacri Confistorij Consultationibus exoriri possunt, illa sententia, quæ excusationes probat, sit benignior, ita ut in dubio sit amplectenda. Quo loco, cum dubium dicimus, non illud accipimus, quod aliquorum tantum opinione nititur, si hæc opinio voluntate potius, & placito eorum muniatur, sed quod certa, & graui auctoritate, & probabili ratione fulcitur: non enim, cum coeperint nonnulli sententiam aliquam aduersus alios sequi, statim illam ambiguam, aut controuersam reddunt, sed liberanda est uis eaus, an utriusq. probabiles habeat rationes, siue auctoritates, aut alia quædam, ex quibus Doctores rei statum dubium constitui affirmarunt. ^b qua de re fusius supra egimus. ^c

A D N O T A N D U M præterea, quasdam esse causas, quæ suapte natura propensionem quandam hominum, & fauorem exposcere uidentur, ita vt in dubio de illis sit bene sentiendū, & quoad eius fieri potest, eis largius, & benignius sit tribuendum, talis est causa iuramenti, matrimonij, testamenti, dotis, libertatis, religionis, & aliarum similium. Aliæ sunt causæ, quæ odiosæ potius censentur, qualis est materia usurarum, publicanorum, simonia, hæresis. Sunt aliæ deinde inter has mediæ, quæ nullum præsumptum, aut fauorem, aut odium secum ducunt, quales sunt regulariter omnes, quæ a iuris communis diffinitionibus pendent.

H I S positis, cum quæramus in re nostra in uniuersum, an opinio illa, quæ defert excusationibus, de quibus agimus, sit eiusmodi, ut tanquam fauorabilis in dubio sit amplectenda, an potius inter alias classes sit reponenda; posset fortasse aliquibus uideri, respondendum esse iuxta regulam, quæ ait; in dubio delictum non præsumi, & unumquemque talem censendum, qui culpa careat; ^d & propterea hoc loco interpretationem eam esse recipiendam, quæ erimen excludit: nam, cum hic occurrat causa misericordiae, & iustitiæ, constat leges in misericordiae potius, quam iustitiæ partes inclinare.

Aclinare. cum & regula iuris sit notissima, ad absoluendum potius, quam condemnandum, præptiores iudices esse debere. Et denique, quia cum benignior hæc sit interpretatio, uidetur proculdubio inter personas Ecclesiasticas recipienda, & fouenda esse.

V E R V M his minime obstantibus, contrariam sententiam, uidelicet in dubio hæc excusationes potius reiiciendas esse, nos uerorem esse existimamus. eamq. tum in foro exteriori, tum in foro interiori longe iustiore esse.

N A M quod ad forum exterius attinet, cum Cardinales constituti fuerint, vt Reipublicæ Christianæ consulant, & Pontificis Maximi sint adiutores, certe ex officij ipsius natura, & instituto patet, quidquid ab ipsis in communem utilitatem proficisci potest, id esse roborandum, & amplificandum; conera uero quod commodum hoc auertere potest, id esse comprimendum. Quare cum Cardinalium excusationes, quibus a dādo libero, & fideli cōsilio se tueri posse uidentur ex genere suo non iuuare, sed detrimētum potius afferre soleant, dubitandum nō est, cum ex altera parte publica utilitas, ex altera uero priuatum ipsius Consiliarij, aut alterius commodum occurrit, commune bonum etiam in foro exteriori priuato esse anteferendum.

Q U O D uero ad forum conscientiae pertinet, notum illud generaliter est, aliter in dubio de rebus, aliter de hominibus iudicandū, ^b cum de rebus censendum sit, prout re uera existunt, siquidem bonum, & malum quoad eas minime ab extrinseco consideratur, quibus nihil nocet qualitercumque de ipsis iudicetur. At cum non de rebus, sed de hominibus nimirum de actionibus, siue de factis ipsorum hominum agitur, ita in his uersari debemus, ut si re uera dubitationem habent, & animus in his dijudicandis in contrarias partes distrahitur, semper in tutiorem partem, si ex alterius partis electione periculum peccati imminet, iuxta sanctorum Patrum sententiam iudicemus. ^c Quare in casu nostro, cum non sit dubitatio de persona, sed re ipsa, nempe de consilio perperam dato aut etiam in debite ab eo, qui dare debebat, prætermisso; quorum utrumque suapte natura malum est, ideo non relinquatur locus benigniori, aut seueriori interpretationi, sed pendet hoc ab ipsa iustitiæ lege, quæ huiusmodi actum damnat, cum res sit iudicanda secundum quod est. ^d Vnde ait S. Augustinus: *Pie, & iuste ille uiuit, qui uerum integer est estimator*, in neutram partem declinando.

Et si obiceret quisquam, actiones hominum, cum sint dubiæ,

a Aug. de An. con. q. 26. ar. 6.

b S. Tho. 2. 2. q. 60. ar. 4. in resp. ad 2. & 3.

c S. Aug. hom. 50. & in lib. de uera, & falsa penitent. c. 17. gl. c. iuuenis. de sponsal. & c. r. de scrutin. d S. Tho. d. art. 4. ad 2. Sibi Calet. ad 3. e S. Aug. li. 1. de doct. Christ. c. 27.

a Caiet. in Summa uerb. opinio.

b Matefil. in tract. de elect. opin. Nauarr. in Man. ca. 27. nu. 284. & seq. Siluest. in Summa uerb. Opin. io. q. 2. Dec. c. licet causā. de probat. n. 205. c Diximus in q. 32.

d c. 2. de reg. iur. l. merito. ff. pro soc.

in meliorem partem esse interpretandas; Dicimus, ita rem se habere, si sint facta aliena, & nobis ignota; non enim debemus de proximis temere iudicare; sed hoc loco non loquimur de iudicandis actionibus alienis, sed de iudicio, quod quisque de rebus suis facere debet in foro interiori; quas, ubi dubium est de peccato, in tutiorem partem interpretari debemus, ut a poenae spiritualis periculo longius arceamur: a sapientis enim est cum beato Iob dicere: *Ve-*

a Felin. cap in
praesentia. de
probat. nu. 14.
b Iob. 9.

rebar omnia opera mea.^b

POST superiores difficultates a nobis in vniuersum tractatas, nunc super est altera quaestionis huius explicandae ratio, quando ad particulares casus descenderetur, ac quid in dubio de ijs pronuncian- dum foret quaereretur, si quando vtrinque probabiles rationes se offerrent. Verum quoniam prolixa nimis, & molesta forte earum rerum uideri posset repetitio, quae a nobis in operis huius decursu (quamuis ad alium finem tractata fuerint) propterea mediam viam eligentes, ut in proximū superiori capite omnes fere hos casus, qui frequentius accidere solent, tripartita ratione complexi sumus, a quibus vniuersa omnia pendere posse videntur.

HORVM primum ad eos pertinet, qui sententiam rogati, cum eam libere proferre recusent, eligunt potius in Consistorium non accedere. Secundum eorum est, qui cum in Consistorio praesentes sint, decernunt tamen magis silentium tenere. Tertium illorum qui ad interrogata respondent, sed non omnino ut sentiunt, loquuntur.

DE primis ergo, cum multiplices afferri possint excusationes, ne in Consistorium veniant; multae etiam rationes ut veniant: censemus nos tantum abesse, ut excusationes praualere debeant, ut immo nulla in hac re dubitatio sit ponenda: nam cum munus Cardinalis, ut saepius diximus, inter cetera in eo praecipue versetur, ut summo Pontifici adistat, atque illum consilio suo iuuet, nullus uidebitur ambigendi locus relinqui, eos scilicet, qui accersiti se coram Principe non listunt, exceptis casibus iustis, & perspicuis aliis a nobis declaratis, nullum idoneum excusationis suae ad Consistorium non accedendi perfugium habere, sicuti & milites, qui Imperatorē in Castra exeuntem non comitarentur, nisi euidentem, iureque probatam causam ostenderent, culpa non carerent.

LICET autē casus illi a nobis propositi sint, qui videntur frequentius occurrere posse, tamen cum haec res sit moralis, & saepe ea contingere soleant, quae nemini umquam in mentem venerunt,

HOI

A non negamus fieri aliquando posse, ut aliqua fortasse eueniant, in quibus pares sint, aut grauiores causae, atque ita praeter eas, quas supra commemorauimus, occurrant fortē aliae iustae, & legitima excusationes; sicut etiam fieri potest, ut illae excusationes, quae semper fere legitima existimantur, nonnunquam iustae non sint; sed teneatur Consiliarius, licet itinere sit defessus, aut licet aegrotet, dummodo morbo grauissimo non laboret, sui consilii copiam facere: immo; quamuis morbus sit grauissimus, in eo statu Respublica potest esse, ut etiam in lecto infirmitate detentus, obligetur Cardinalis communi utilitati potius quam propriae salutis consulere. Fin- gamus enim cogitatione, hostes modo ad urbem aduentare, aut illam obsessam iam tenere, ut contigit, quo tempore praesuit Ecclesiae Gregorius II. Stephanus II. aliis III. Gregorius V II. & alii Pontifices, qui vexati fuerunt a Longobardis, a Germanis, & ab aliis Nationibus: vel Saracenos vrbi ipsi iam imminere, ut Leone III. Ecclesiam administrante; vel quia non desunt exempla recentiora, fingamus exercitum Gallorum ad urbem iam iamque accedere, ut Alexandro VI. Pontifice Maximo, cum Carolus VIII. Regnum Neapolitanum subegit; fingamus (inquam) illud in disceptationem vocari, num oporteat Gallis aditum intercludi: An si tunc Cardinalis aliquis consilio, industria, aut auctoritate prospicere Reipublicae possit, vlla excusatione eo tempore utetur? an impediatur tunc, aut funere patris, aut negotio vilo grauissimo, aut podagrae doloribus, aut quocumque alio morbo, dummodo vires suppetant, & mens vigeat, quominus suam omnem operam, & diligentiam ponat in tuenda Republica, & in Pontificis dignitate conseruanda? Cum enim tunc Respublica in maximo discrimine versetur, certum est, maiorem habendam esse rationem publicae salutis, quam priuati detrimenti, quod imminet Consiliario. Quare quemadmodum miles, etiam, cum summum periculum impendet, non potest deserere locum sibi commissum, eodem modo Consiliarius non potest deesse officio, quantumuis adducatur in vitae discrimen, si ea ratione constet, Rempublicam periculo liberari posse. Extant exempla Imperatorum, & Regum clarissimorum, qui cum eodem tempore aegrotarent, quo bellum gerebant, numquam eam ob causam suo muneri defuerunt. Et, ut alios omittam, quos commemorare longum esset, extat exemplum Caroli V. Imperatoris Maximi, & potentissimi, qui, cum plerumque quo tempore bella administrabat, podagrae doloribus ex-

A cruciaretur, numquam eam ob causam vlla in re præstantissimi du-
cis officium prætermisit. Itaque (vt rem hanc totam breui comple-
ctamur) illud certum est, excusationes, de quibus supra fuit dispu-
tatum, & quas diximus iustas, & legitimas, tunc habere locum li-
berandi a culpa Cardinalem, cum negotia quotidiana, aut paulo
grauiora ad Senatum deferuntur; at vero, si occurrunt res maximi
ponderis, quibus, aut salus, aut dignitas Reipublicæ continetur,
tunc vix est iustæ excusationi locus, præsertim si Consiliarius tan-
tum valet prudentia, & auctoritate; vt magnam spem in eius con-
silio, & industria omnes collocare soleant. Quare, quemadmodum
cum bellum non est graue, neque vehemens, nullus cogitur nomen
dare in militiam, sed milites mercede conducuntur: at vero cum
instat bellum domesticum, & periculosum, vt cum expugnatur ali-
qua vrbs, tunc nullus se excusat, neque habet militiæ vacationem;
sed omnes ciues coguntur pro salute communi arma capere; immo
cum summum periculum instat, etiam feminae, & pueri hostes pro-
pulsant, telaq. & lapides in ipsos iaciunt, aut saltem ipsis propugna-
toribus arma, & cibos afferunt, vulnera obligant, & alia, quæ ne-
cessaria sunt singulari diligentia subministrant: eodem modo Cō-
siliarii cum negotia, quæ occurrunt, non sunt maximi ponderis,
sanè si iustas illas excusationes habeant, de quibus locuti sumus,
abesse sine culpa a Consistorio poterunt: at uero, cum negotia sunt
grauissima, maximaq. vtilitas potest ex consilio Senatoris propter
ipsius sapientiam in Rempublicam redundare, difficile iusta repe-
rietur excusatio, quæ non accedentem in Consistorium ad consi-
lium dandum a peccato immunem reddat, dummodo, ut ante di-
xi, vires aliquo modo suppetant, & mens vigeat; quamuis danda
est opera, vt quàm minimo Senatoris incommodo, eius consilium
exquiratur. Atque hæc de primis, qui dicunt se excusationes iustas
habere, quo minus in Consistorium veniant.

D DE secundis vero, quid opus est multa differere? nam si Cardi-
nalis est dare consilium, & consilium sine uerbis manifestari non
potest, & amplius clarum est, tum magis loquendo, quàm tacen-
do, Reipublicæ consulere posse; nemo utique sapiens vir umquam
negabit, eum, qui sententiam suam, cum res postulat, fideliter in
Consistorio proferat, non ualde commendandum esse; & uicissim,
qui silentium teneat, nisi iusta, claraq. admodum causa appareat,
iuxta alia a nobis tradita, accusandum esse.

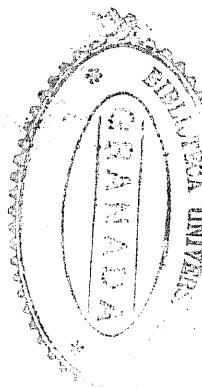
DE tertijs denique, qui, cum vere res propositas non probent,
curare

A curare tamen nituntur, vt loquendo assentiri videantur, nihil
laborandum putamus quacumque specie, seu colore, etiam in
Principis reuerentiam, seu obsequium se id facere contendant:
cum Consiliarius numquam a fide, & proprio officio discede-
re debeat; & quemadmodum Medicus nihil in gratiam ægroti
umquam agit; si id sanitati repugnare posse animaduertat; sic
Consiliarius id vnum præ omnibus intueri debet, vt eius suffra-
gia ad Principis honorem, Reipublicæq. vtilitatem perpetuo di-
rigantur.

HIS itaque explicatis, non obstat quod initio dicebatur, deli-
ctum non esse in dubio præsumendum, & misericordiæ potius, quàm
iustitiæ esse adhærendum; Nam respondemus, si negotium inter
priuatas personas ageretur, posset fortasse his rationibus locus esse:
At, cum de vtilitate publica disceptetur, non est tanta habenda
ratio vnus, aut alterius, quando eorum officium est suspectum, ut
bonum illud commune deseratur. Quod proculdubio sequitur quã-
do ceteri Consiliarii vident eorum exempla, qui in Consistorio nõ
loquuntur, aut aliter loquuntur, quàm oportet, omnino argui, &
improbati.

QUOD si quis replicaret, non propterea lædi commune bo-
num, si Consiliarius vnus aliquando ex probabili, ut sibi uideretur,
causa, a dicendo absteat; propterea quod in Senatu non desunt
multi alii, qui publicam vtilitatem tuebuntur; Respondemus,
vnumquemque, qui munus suscepit, debere de se ipso cogitare,
an illi satisfaciatur, non autem de alijs quid sint acturi, cum scri-
ptum sit: *Attende tibi*. Quid enim, si reliqui idem facerent, &
commune bonum ab omnibus destitutum inueniretur? Plane si-
cut miles, qui locum suum deserit, exauctoratur, ac pœna plecti-
tur, licet reliqui milites in officio, & ordine maneant; sic non
est excusandus Consiliarius, qui consilium non præbet, eo quod
ceteri illud administrare possint; Immo eo magis in culpa uide-
tur, quo plura præ oculis habet aliorum exempla, quæ debuit
imitari.

NON obstat etiam quod dicebatur de benigniori interpreta-
tione, quam leges amplecti solent; Nam dicimus, non sem-
per benignius illud habendum, quod extrinsecus leuius, aut mi-
tius esse uideatur, sed quod in commune sit utilius, & per se ma-
gis iustum; nisi quis velit quædam medicamenta, quæ gustui ama-
ra sunt, tanquam asperiora reicere, & alia, quæ suauia uidentur,
& la-

& lædunt tanquam benigniora amplecti; cum immo vera, laudabilisque benignitas ab eius solido effectu, non a fugaci specie, sit dijudicanda; & ut ille dixit, *Nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quàm quæ sunt salutaria.*^a

^a Cic. in epist. ad Octau.

QVIBVS ad huiuscapitis, & omnium nobis propositarum quæstionum finem, non peruenisse agnoscimus, gratia, & benignitate DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, cui honor & gloria in sæculum.
Amen.

FINIS QVINTAE PARTIS.

CON-

CONCLUSIO TOTIVS OPERIS.

Quæ præcipue necessaria Cardinali videantur ut consulendi munus, prout oportet, exercent.

Hæc Conclusio, quoniam est instar Compendij plurimarum præcedentium quæstionum: atque alia multa ad totam disputationem terminandam complectitur. Ideo ad clariorem eius explicationem, placuit illam in aliquot membra partiri.

- I. *Non sufficere Cardinalem rectè consulere, sed oportere etiam rectè consulere, ut muneri suo satisfaciat: Et hæc plurimùm inter se differre.*
- II. *De fine, qui Cardinali Consiliari præcipuè propositus esse debet.*
- III. *Cardinali, ut cum fructu consultat, auctoritate potissimum opus esse; atque ad eam comparandam, & exercendam per multa requiri.*
- IIII. *Tria Cardinali ad rectè, recteq. consulendum in primis esse necessaria: Rerum peritiam: Benevolentiam: Loquendi libertatem.*
- V. *De alijs pertinentib. ad Consistorialia Consilia. Primo, de Summo Pontifice, qui Consistorio præsidet.*

Secundo,

Secundo, de triplici Cardinalium, qui Consistorio adfistunt, ordine, atque officio.

Tertio, de obseruandis a Cardinali, quando indicitur Consistorium.

Quarto, quando in Consistorium conuenitur.

Quinto, cum Summus Pontifex causas consultandas proponit.

Sexto, cum sententias in Consistorio exquirere incipit.

Septimo, cum locus obuenit Cardinali ad consilium suum proferendum.

Octauo, post dictas sententias ab omnibus Cardinalibus, quid obseruandum.

Nono, dimisso consilio, quid reliquum sit.

Decimo, quæ partes sint veri Cardinalis in tota eius vita ex Sancto Bernardo.

A

PRIMUM MEMBRUM.

Non sufficere Cardinalem recta consulere, sed oportere etiam recte consulere, ut muniri suo satisfaciat: & hæc plurimum inter se differre.

B

A, quæ superioribus quæstionibus a nobis disputata fuerunt, ut plurimum ad illa pertinent, quæ consultatorem bonum ex suo genere reddunt, dum amouent timores, assentationes, suspiciones, atque alia impedimenta, ex quibus dicendi ueritas, fides, libertas, in quibus iusta Consilii actio consistit, perueri solet. Quoniam autem in humanis actionibus duo coniunctim requiruntur, ut ueræ uirtutis laudem obtineant: alterum, ut id, quod geritur, rectum sit: alterum ut recte geratur, sic enim Deus in Deuteronomio præ-

C

ceperat: *Quod iustum est, iuste persequeris, ut uiuas.* a Et Seneca ait: *Nō in factō laus est, sed in eo quemadmodum fiat:* propterea cum bonum Consilium utrumque præstare oporteat, ut scilicet recta consulat, & recte consulat: nos postquam de priore satis egimus, nunc superest, ut de secundo, quæ necessaria sint, subiiciamus; quod breuitati studentes, paucis capitibus complecti curabimus, ut ita perfecta Consilii functio, qualis esse debeat, omnibus euidenter demonstretur. Nec id quidem eorum auctorum more, qui de Republica, de Rege, de Oratore, de Architecto, aut de aliis huiusmodi tractantes, ideam potius quandam illorum munerum expressisse cō-

D

sentur, quam quod tales eos effici posse existimarent. b Nos enim singula, quæ in Consilio, prout infra requiruntur, ita necessaria ducimus, ut si iis careat, non solum integrum Consilii munus non præstet, sed etiam summo rerum arbitro, omnipotentique Deo rationem reddere teneatur, qui uocationem suam pro dignitate non impleat, cum ea omnia, quæ ad munus istud recte obeundum exiguntur, usu ipso exercere, non sit supra humanas vires, sed liceat unicuique id consequi, celesti gratia auxiliante, quam Deus petenti largiri solet, modo ille uocationi suæ respondere ex animo cupiat, atque laborem non refugiat.

a Deut. 16.

b Cic in lib. 7. de Orat. & in epist. 1. ad Q. Frat. lib. 2.

IN hoc igitur priori Conclusionis membro, tria erunt videnda. **A** Primum, quid recta consulere, & recte consulere inter se differant. Secundum vtrum hoc posterius præstet illi priori. Tertium, quare vtrumque ex his debeat a Consiliario impleri.

QUOD primum animaduertendum est, aliquos conatos fuisse distinguere inter hæc verba, *rite*, *recte*, seu *iuste*, quasi alterum ad ordinem rei, alterum ad factum, siue ad causæ merita esset referendum: ^a sed quoniam non solet hæc differentia iure plane obseruari, sed potius videmus hæc verba promiscue accipi, ^b ideo hoc omisso, cum hic non agatur de differentia trium illorum uerborum, sed an hæc duo *recta facere*, & *recte facere*: seu *iusta iudicare*, & *iuste iudicare* discrepent inter se: propterea dicimus. non solum hæc inter se vere differre, sed etiam legem humanam a lege diuina in his distinguendis multum discrepare: siquidem lex humana respicit tantum actus exteriores, & secundum eos res diiudicat, cum occulta mentis non introspiciat; ^c lex vero diuina animum principaliter, & propositum agentis intuetur, tum alias multas circumstantias, quæ ad legem humanam non pertinent. ^d Ideo si secundum legem humanam loquamur, illa in administranda iustitia, aut aliqua alia actione gerenda, duo tantum considerat, quæ sunt causa, & modus, id scilicet, quod factum est, & modum, quo illud factum est: &

C secundum hanc legem ille iusta iudicat, qui secundum merita causæ, ac ius partis pronunciat: at vero quia in iudiciis, modus etiam in procedendo, & certus ordo, & tela, vt uocant, iudicaria retinenda est, ^e hoc pertinere ad modum lex humana dicit, idque esse iuste pronunciare; ita vt qui vtrumque obseruat, tam in re ipsa, quàm in modo, id est tam in meritis causæ, quam in ordine iudicario, ille tanquam omnem iustitiæ rationem complexus, dicatur; & iusta, & iuste iudicare.

QUOD vero pertinet ad legem moralem, seu diuinam secundum Theologos, & Philosophos, certum est, ad debitum iustitiæ munus tria requiri, nempe voluntatem, causam, & modum, siue ordinem: principaliter enim lex diuina voluntatem considerat, & interrogat magis cor quam manum, ^g nec tam intuetur quæ fiunt, quàm quo animo fiunt. ^h Vnde hoc iure dicitur ille iusta iudicasse, qui certo animi proposito secundum factum & merita, iustitiam amplexus est.

QUOD ad modum vero, & ordinem, quauis & hic ordo a lege humana requiratur, aliter tamen ab illa, aliter ab hac accipitur. Nam cum humana lex modum, seu ordinem obseruari requirat in iudicando, qui ab eadem lege fuit præfinitus, ⁱ tunc dicitur iuste iudex iudicasse,

A dicasse, cum eum ordinem obseruauit: At lex diuina, modum, & ordinem requirit obseruari, quia a virtute secundum rationem præscribitur. ^a Et quoniam multiplex hic modus est, & bonum ex integra causa consistit, ^b ideo quoties aliqua ex debitis circumstantiis abest, dicitur iudex non iuste secundum hanc legem iudicasse, immo peccasse, argueturque iniustitiæ; siquidem ad bonum actionem reddendam quadruplex bonitas requiritur. Prima videlicet secundum genus. Secunda secundum speciem. Tertia secundum circumstantias. Quarta secundum finem: quarum si vel vna desit, actio illa tamquam virtute deficiens, non potest integre bona appellari. ^d

B **E**T si quis obiceret, etiam secundum leges humanas inspicere maxime animum agentis, cum dici soleat, propositum, & uoluntatem distinguere maleficia, ^e & iure ciuili attendatur potius causa facti, quàm factum ipsum, ^f & notum sit non solum in delictis, sed etiam in contractibus, in testamentis, in priuilegiis, & in aliis omnibus actionibus præcipue considerari uoluntatem, quæ omnibus in rebus debet dominari; ^g Respondemus, inspicere quidem uoluntatem iure ciuili non propter se, quia cogitationis poenam nemo patitur, ^h sed quatenus respicit causam, seu materiam, aut factum ipsum, de quo agitur, ad cognoscendum quid, aut quale illud sit. Vnde lex humana quærit animam, vt iudicet factum; at in lege diuina factum inquiritur, vt animus dignoscatur; adeo quod in lege diuina factum habet quasi rationem medii, & animus habet rationem finis; in lege uero humana contrarium est: nam animus inuestigatur ad distinguendum factum, cum aliàs de penitus occultis non iudicet Ecclesia. ⁱ

HINC ad secundum accedendo, si quærat vtrum ex his duobus dicatur præstantius, an recta facere, aut recte facere; Respondemus, hic quoque distinguendus inter legem humanam, & diuinam; nam secundum legem humanam, cum fieri possit, & prout præfati sumus, quod vnus iudex iusta iudicet quoad causam, sed in iuste quoad ordinem; & contra, quod alter iudex iudicet iniusta quoad causam, sed iuste quoad ordinem; dubium non est ex hac humana lege regulariter potiore illud habendum esse, qui iusta quauis iniuste iudicauerit, quam illum, qui iniusta, quamuis iuste defuerit: quoniam qui iusta iudicat, satisfacit iustitiæ in eo, quod præcipuum est, dum tribuit unicuique quod suum est; & quamuis iniuste iudicet, tamen in eo tantum peccat, quod modum, & ordinem iudicii non seruat, sed non ideo ius partis lædit, quo præcipue nititur iustitia legis; & propterea non dicitur facere litem suam. ^k

^a S. Tho. 2. 2. q. 141. art. 6. Arist. 2. Ethic cap. 6. b Dion. Areopag. c. 4. de diuin. nom.

^c S. Antonin. in par. 3. titu. 9. c. 1. §. 1. Sor. in 4. dist. 22. q. 1. art. 3.

^d S. Tho. 1. 2. in par. 3. titu. 9. corp. & ad 3. circa fin.

^e l. qui iniuriæ de furt. f. l. verum. la 2. de furt. Glo. in c. dilectus, de re script. g. Tiraquel. l. ff. v. m. q. 1. uerbo liberris, nu. 41. §. 2. & seq. h. l. cogitationis. de poen.

ⁱ c. sicut tuis in fi. de simon. Glo. c. litteras. verb. tolerare, de re sit. spol.

^k Paris de Puteo, in tract. de iudic. §. iudex num. 3.

NON

^a Gl. 1. 2. de offic. testam. & in Auth. de hæred. & falcid. §. ex hæredatos, i. uerb. iuste, & in c. ea qua, de re iud. in uerb. iuste, & in l. 3. C. de bon. uac. can. li. 10. uerb. rite.

^b Inf. l. iuste possidet. nu. 7. & 8. ff. de acq. possess. & l. lecta, si cert. per. num. 16. c. 1. §. porro vt Eccl. benefici. ca. erubescant. 33. dist. d. S. Th. 1. 2. q. 100. art. 9.

^c In rub. & tit. C. de sentent. ex breuic. Glo. & Bar. in l. prolatam. C. de sent. & interl.

^d c. Episcopus. §. si uero. 11. q. 3. & S. Tho. 1. 2. q. 21. art. 4. & 2. 2. q. 60. art. 2. g. c. si quid inuenisti. 24. q. 5. h. c. 1. in fine. 15. q. 6.

ⁱ d. l. prolatam.

NON negamus tamen contingere posse casum, in quo non ob- **A**
 seruato modo, & ordine iudiciario, lex poenam iudici imponat, ve-
 luti cum damnū aliquod inde est alteri ex litigatoribus illatum,
 nam illud a iudice mandat faciendum: a quod eo fit, quia lex ipsa
 nequaquam patitur ius alterius indebite ladi. b Verum ubi non-
 adfuit litigatoris damnū, quod regulariter accidere non solet, quā
 do iudex iusta iudicat, licet iniuste; tunc nullam infligit poenam
 iudicanti, nec omissionem illam ordinis non seruati, magni facit,
 quia legislatori satis est ius nullius violari, & quod ad merita causæ
 attinet, iustitiam integre obseruatam fuisse. c Quæ tamen aliquot
 recipiunt a iurisperitis distinctiones, ad quas lectorem allegamus, **B**
 cum eas non sit locus huc transferendi. d

QVOD si hoc idem secundum legem diuinam consideretur, vi
 delicet quid satius, digniusve sit, an iusta facere, uel iuste facere;
 Respondetur, longe præstabilius esse iuste facere, quam iusta face-
 re, cum in faciendo iusta, nihil aliud, quam materia, & opus ipsum
 externum spectetur, quocumque modo fiat: e in aleero vero non
 solum animus ipse, & voluntas facientis, sed etiam multæ circum-
 stantiæ concurrant obseruandæ, & in primis optimus finis, tum fi-
 des, diligentia, constantia, & alia complura, quibus non adhibitis,
 opus ipsum imperfectum, & mancum redditur: immo tale quan- **C**
 doque euadit, quod ipsi operanti apud celestem iudicem, pernitiæ,
 & supplicium affert; qui, ut diximus, ex proposito cuiusque, & sine
 res faciendi, eadem præcipue metitur, & eas uel probat, vel impro-
 bat, & consequenter agentem vel plectit, vel remunerat; f quemad-
 modum si quis Ecclesiam ingrederetur, quod bonum opus est, sed
 nefario proposito, ut alium percuteret, uel furtum faceret, aut col-
 loquia cum amicis impura misceret: s utique quamuis opus bonū,
 & rectum quoad genus ipsum, & obiectum rei faceret, quia tamen
 non recte faceret, ille non præmium, sed poenam mereretur. Hinc
 dicunt Theologi, reperiri aliquādo actū uirtutis sine virtute, quod **D**
 est, quando aliquis facit opus iustum, sed non iuste, quia tunc virtus
 materialiter tantum, ut aiunt, non formaliter in eo opere de-
 prenditur. h

Ex quo sequitur, difficultatem non leuem versari in re iuste fa-
 cienda, aut in alijs operibus bonis bene agendis, eo quod ad opus
 virtutis recte faciendum, complura in operante requiruntur, quod
 sciens, quod eligens, quod ad finem rectum, & quædam alia ab eo
 adhibeantur, ab Aristotele, sancto Thoma, atque alijs declarata. i
 In alijs vero non eadem ita exiguntur; siquidem multi sunt, qui
 plura

a Alex. l. 1. s. hęc aut. Quod quisque iuris. nu. 3. & 4.
 b Paris. in d. tract. verb. sententia. nu. 4.
 c Paris. in d. tract. uerb. executio. nu. 1. & seq. l. 1. Dec. & alii, in l. penul. C. de pact.
 d In Reg. Diuer. in verb. iudex, 363. & Menoch. de arbit. iud. quæst. casu 341 & seq.
 e S. Tho. 2. 2. q. 32. art. 1. ad 1.

f c. uide quantum 1. q. 1.

g c. odi cū glo. uerb. sed suas 34 q. 1.

h S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 3. ad 2. & 2. q. 32. art. 1. ad 1.

i Arist. 2. Ethic. c. 4. Th. 1. 2. q. 100. 2. 9. Aegid. de Regim. l. 1. lib. 5. c. 5.

A plura bona, & iusta agunt natura quadam, aut casu, aut non ea om-
 nino deliberatione, quam oportere, quæ hominis potius actiones,
 quam humanæ dicuntur, a nec perfectam uirtutis rationem attin-
 gunt, cuius est non tantum bona operari, sed ipsum etiam operan-
 tem bonum reddere, b quod ex actionibus tum iustis, tum iuste fa-
 ctis subsequi solet. b

ET si quis opponeret etiam secundum humanam legem iniu-
 stum dici solere iudicem, qui delinquit in pronuntiando, siue in eo
 quod pertinet ad merita causæ siue quod pertinet ad modum, &
 ordinem in procedendo, quamuis eius sententia nō semper sit nul-
 la, uel irrita; d Respondetur, hoc diuersum esse ab eo, quod in præ-
 senti agitur; quærebatur enim utrum sit præstantius iusta facere,
 uel iuste facere; conclusumq. fuit secundum legem humanam plus
 esse iusta facere, quam iuste facere; Cæterum quod iudex, qui in al-
 tero ex his delinquit, siue iniusta, siue iniuste faciendo, iniustus ta-
 mē semper ipse dici possit, minime mirum uideri debet, cum iustū,
 & bonum dicatur, quod ex integra causa consistit. Et ideo iudex, si
 non omnes iustitiæ partes impleat, sed in hac, uel illa re deficiat, nō
 poterit pprie, & absolute nomē iusti iudicis obtinere. Vnde Theo-
 phylactus dicit: Non continuo, si quis prophetat propheta dicitur, sed si
 quis propheta, ille & prophetat, sicut neque omnis, qui medicinam parat,
 medicus; neque iustus, iustum quiddam faciens, sed qui iuste facit, e iuxta
 illud; iuste quod iustum est, persequeris. f

ITAQVE hanc secundam huiusce membri partem concluden-
 do, dicendum est, ex duobus propositis, quod est recta facere, & re-
 cte facere, longe præstantius, ac difficilius hoc posterius esse, quod
 est recte facere, altero illo priore, quod est recta facere: Nam, ut ait
 Aristoteles, s aliquid est agere, quæ iustus agit, uerum ea agere
 illo modo, quo iustus agit, longe est maius: hincq. uulgare illud flu-
 xit, Deum aduerbia magis quam uerba remunerare. h Quæ commu-
 nis est probatorum uirorum sententia. i

Ex his inferitur ad tertium supra positum, quare utrumque ex
 his debeat a Consiliario impleri: quod quidem ex iis, quæ modo
 dicta fuerunt, perspicuum relinqui uidetur; & eo magis, quia sicut
 Cardinalitius status uersatur non imperfectione acquirenda, sed ac-
 quisita: Kita actio consilii ab eo dandi, quæ est huius dignitatis pro-
 pria, debet uirtutem omnino redolere: Verum nulla actio potest di-
 ci cum uirtute coniuncta, nisi recta per se sit, & recte exercentur,
 ut supra ostendimus, etiam ex sacro Tridentino Concilio colli-

gitur,

a S. Tho. 1. 2. q. 1.
 b Ethic. 2. c. 6.
 S. Tho. 1. 2. q. 55. art. 3.
 c S. Tho. 2. 2. q. 58. art. 3.

c S. Antonin. par. 3. tit. 9. c. 2. §. 1.

e Theophylat. in S. Io. c. 11. f Deut. 16.

g Arist. 2. Ethic. c. 4.
 h Glof. cap. 1. uerb. qualitas, de colluf. de reg.
 i Aegid. lib. 1. de regim. prin. c. 5. Granat. fer. 6. post cineres conc. 1. par. 2. in prin. L. Aug. de An. con. q. 101. art. 1.

gitur, quod loquens de matrimonio ait, rem esse sanctam, & sancte tractandam, a ideo sequitur utrumque ex his necessario Cardinali incumbere, ad hoc ut rectus, & bonus Consiliarius dici possit.

A C C E D I T, quia Cardinalis munus, cum in Ecclesia Dei sit perfectissimum, exigit, ut sicuti primo Ecclesie militantis capiti, qui Papa est, ipse est peculiari officio in terris coniunctus; ita ultimo eiusdem Ecclesie fini, qui Deus est, possit esse in coelo gloriosae unitus. Quid enim prodest magna moliri? quid fortia aggredi? quid utilia curare? quid aduersa omnia superare? quid muneri suscepto non deesse, ac publicae saluti consulere, nisi etiam aeternae saluti tuae consulas? b Cum autem hunc finem homo assequi minime possit, nisi diuini auxiliij munere, earumque actionum ope, quae bonae sunt, tum ex obiecto (ut aiunt) tum ex circumstantijs, ita ut omnia vnde quaque absoluta existant; sequitur, Cardinalem & recta consulere, & recte consulere debere; ita ut recta agendo, munus susceptum impleat, & recte operando diuinam gratiam promereatur. Quod & S. Basilius multis rationibus, atque exemplis prosequutus est. c

a Sess. 24. de re form. matr. c. 10.

b De hoc Iacobi in sequentibus Membr.

c S. Basil. sermone 2. de baptis. c. 8.

SECUNDVM MEMBRVM

De fine, qui Cardinali Consiliario praecipue propositus esse debet.

POST QVAM intelleximus, non satis esse Cardinali recta consulere, sed amplius requiri, ut recte consulat: dubitari hinc potest, quae nam sint illa, quae potissimum ad recte consulendum exigantur: Et quoniam finis dicitur prima bonitatis causa, cum sonet, ut aiunt, non solum quid vltimum, sed etiam quid optimum, d & qui tollit finem, dicatur tollere omne bonum, e cum finis, & bonum conuertantur. f Idcirco cum hominis etiam sit agere propter finem; g nos exordiendum hinc duximus, ut uideamus quem finem debeat

d 1 Ethic. 7.
e Lib. 2. Metaphys. tex. 8.
f Aegid. li. 1. de regim. princ. c. 5.
g S. Th. 1. 2. q. 1.

A debeat sibi Consiliarius, ut recte consulat, praestituere; Nam si finis in moralibus rationem principii habet, & prima rerum causa dicitur, a necessarium profecto erit Cardinali, in munere hoc suo cum dignitate obeundo, id primum sibi in mente proponere, quorsum ad Cardinalitiam dignitatem assumptus, & quam ob causam ad hoc officium fuerit in Ecclesia Dei delectus, & tandem quem finem debeat in dandis consilijs pra oculis habere, ut recte suo munere fungatur.

A D haec igitur excutienda animaduertendum in primis illud est, Cardinalem dupliciter posse considerari, sicuti & quemlibet alium hominem. b Primum, quatenus particeps est rationis, ad imaginem & similitudinem Dei factus: quod ei cum aliis uniuersis hominibus commune est. Secundo, quatenus ad hunc uitae statum a Deo vocatus fuit, & ei hoc munus assignatum, ut Cardinalis esset, & consulendi functionem exerceret: sicuti aliis hominibus, Episcopis, Doctoribus, Magistratibus, Patribus familias, & ceteris peculiaria fuerunt munia a Deo constituta, ut quisque digne amulet uocatione, qua uocatus fuit. c

PRAETEREA considerandum est, finem dupliciter accipi posse, d uno modo pro eo, qui ultimus est, & nobilissimus, & ad quem omnes hominum actiones referendae sunt, qui Deus est, ut cum eo coniungamur, & aeterna felicitate post hanc peregrinationem in coelesti patria perfruamur: & hic cois est uniuersis hominibus, quotquot ha luce perfruuntur, quibus assiduo curandum, & in uigilandum est, ut uitii fugatis, uirtutibusque apprehensis, ad Deum bonorum omnium fontem perueniant. Alio modo sumitur finis pro eo, qui medius est, seu secundarius, seu finis sub fine uocatus; & hic multiplex, & diuersus est, pro uario uitae genere, hominumque statu, cum alius sit Medici, quatenus Medicus est, alius Architecti, alius Agricola, alius Monachi, & alius Cardinalis finis.

D AT uero nos in praesentia, cum multis modis finis sumatur, multasque distinctiones Theologi afferant, uarieque de illo disceptare soleant, e omnis illorum disputationibus, & opinionibus, id tantum attingemus, quod rei nostrae magis accommodatum in praesentia esse duximus: propterea hunc medium finem considerari adhuc posse bifariam dicimus: Vno modo coniunctim, uidelicet prout refertur, & ordinatur ad ultimum finem, quae relatio, siue ordo omnibus actionibus uniuersali quadam ratione communis esse debet; Alio modo considerari potest seiunctim, siue per se, uidelicet, ut proprius est, & particularis unicuiusque functionis. Nam cum fin-

a S. Th. 1. 2. q. 8. art. 2. Arist. 7. Ethic. c. 8.

b S. Th. 1. 2. q. 63. art. 1.

c Ephes. 4.

d S. Th. 1. 2. q. 1. art. 7.

e S. Tho & Metaphys. 1. 2. q. 1. per totam. Nauar. in Manual. praelud. 4. & in comment. de finibus humanis. act.

guli vitæ Christianæ status ita inter homines fuerint a Deo distributi, ut vnusquisque suo officio fideliter seruiens, & debitum vocationis suæ munus exoluens, Deo placere possit, pertinet sane hic finis ad quoscumque homines, qui functionem, & ministerium illis legitime assignatum ex charitate exequentes, debitam a Deo retributionem erunt accepturi, & quamuis huiusmodi retributio non ad hunc finem medium, sed ad vltimum, qui est gloria, pertinere videatur; attamen solet Christianus homo sic in hoc medio versari, ut interim vltimum etiam respiciat, quærens per hunc medium finem ad vltimum illum peruenire. Vnde Apostolus ad seruos loquens dicebat: *Serui obedite dominis vestris carnalibus non ad oculum seruientes, sed vt serui Christi, scientes quod vnusquisque quodcumque fecerit, hoc recipiet a domino.* ^a Er alibi, *Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus, scientes quod a Domino accipietis retributionem.* ^b

e Ephes. 6.

b Coloss. 3.

H I C autem finis, quem dicimus medium, & secundarium, & negamus alia ratione seiunctim tanquam proprium, ac singularem cuiusque ministerij considerari posse, quatenus scilicet quisque proprio quodam labore, & animi contentione in munere sibi assignato occupatur, quod ab alijs diuersum est, qui alia munia obeunt, sicuti de pictore loquentes dicimus illius finem esse alterius imaginem repræsentare, & militis pugnare, & agricolæ agrum colere, & prætoris studiosos docere.

S I ergo finis hoc modo sumatur, cum quaeritur quis sit Cardinalis finis, quatenus Consiliarius est, diligenter perpendere oportet (ne quisquam ambiguitate decipiatur) officium Cardinalis, & finem Cardinalis distingui maxime inter se, cum officium ad media pertineat, quibus finem assequimur, finis vero in operis absolute consistat: sicuti igitur agricolæ officium est terram colere; finis vero, fruges percipere; & Medici officium est congrua ratione morbo mederi, finis vero ægrotum sanare; sic dicunt multi officium Cardinalis esse, recte cõsulere, omni fide, & sinceritate; finem vero esse id, quod sentit, Principi, & alijs Senatoribus persuadere; & propterea satis Cardinalem officio suo facere, cum congruenter loquitur, quauis finem, qui est vtilia persuadere, non adipiscatur, cum finis assecutio non sit in hominis potestate, quemadmodum & de oratore dicitur, cuius est officium apte tantum dicere ad persuadendum.

H I N C colligunt, Cardinalem, qui consulendi officium fideliter exercere tenetur, debere simul & finem illius quacumque possit ratione curare, quemadmodum Medicus licet sanitatem præstare non

tenea-

A teneatur, cum in eius non sit facultate, tenetur tamen rationes omnes illas excogitare, & adhibere, quibus sanitas tutius, & felicius possit subsequi. Pariter ergo & Cardinalis nihil debet prætermittere, quominus id, quod ipse honestum, & bono publico salutare putat, id tum Principi, tum alijs Senatoribus persuadere, atque in eorum animis omnino defigere molliatur.

N O S tamen finem Cardinalis, quatenus Consiliarius est, illum proprium esse potius arbitraremur, ut boni publici vtilitatem, & Christiani nominis incrementum promoueat. In hoc enim versari, in hoc elaborare, in hoc industriam suam exercere, atque huc consilia sua dirigere debet, ut totius Ecclesiæ bonum augeatur, idque bonum a summo Pontifice per eius consilium non solum dignoscatur, sed etiam ad effectum, salutaremque exitum perducatur.

E T dicit finis operis regulariter possit esse diuersus a fine operantis, ^a sicuti ædificationes finis est domus, & ædificatoris finis quantumque est lucrû: & picturæ finis est repræsentare imaginem alterius, pictoris vero finis poterit esse questus. Attamen in Cardinali Consiliario secus est, qui cum teneatur recta, & recte cõsulere, debet et vtrumque finem & operis & operantis ita coniungere, ut publicam vtilitatem in consulendo respiciat, & Deo placere studeat,

^a S. Tho. 2. 2. q. 141. art. 6. ad 1.

C nihilque moliri audeat, quod illius præceptis repugnare videatur, sperans simul per has sanctas cogitationes suas, per hæc salubria consilia, per hanc piam sollicitudinem, assiduosque labores, fore ut cœlesti Deo placeat, atque æternam illius gratiam valeat adipisci.

TERTIVM MEMBRVM. A

Ad consulendum, auctoritate maxime opus esse, & ad eam comparandam, atque exercendam permulta requiri.

SEQVITVR post finem explicatū, ut videamus, B quid primū ad recte cōsulendum sit Consiliario enitendum, quæve ad extruendum operis huius ædificium fundamenta sint iacienda; Ad quo respondemus, ex Philosophorū, aliorumq. grauiſſi morū virorū sententia, consilii explicandi vim, non tā in argumentorū pondere, sermonis industria, pronuntiandi ratione, alioue corporis motu, & gestu consistere, quam a dicentis auctoritate pendere; ideoq. in hoc præcipue elaborādū, ut qui aliis ditendo vult fidē facere, ea apud illos sit existimatione, ut illi pauca etiā pronuntiati multa facile credant; nā, ut Aristoteles docet, uir C tus, & mores maxime faciunt ad persuadendum. a Et Cicero, Scauri orationē sapientis hominis cōmendans, ait: *Gravitas summa, & naturalis quædam inerat auctoritas, ut non causam, sed ut testimonium dice reputares quod ad Senatoriā sententiā aptum maxime uidebatur.* b Hinc legimus. c cum quidam apud Lacedæmonios vitæ suspicione laborans consilium fatiſ utile, atque honestum didisset, surrexisse aliū tamquam disciplinæ publicæ magistrum, qui eandem sententiam ab alio probati nominis pronuntiari mandavit, quæ statim a ceteris recepta fuit. Et rursus, cum quidam homo intemperans sententiam commodam dixisset, eam populus reiecit, Ephori autem alteri seni probato dicendam dederunt, tamquam ex sordido uase in sinceram eam diffundentes, *Tantum, inquit Plutarchus, momenti habet in Republica persuasio de ingenio hominis concepta.* d Et sanctus Ambrosius in accipiendis consiliis plurimum ualere inquit uitæ probitatem, & uirtutum prærogatiuam, *Quis enim, inquit, in cæno fontem requirat? quis de turbida aqua potum petat? quis utilem iudicet causam, alienam, quem uidet inutilem uitæ suæ? e quomodo enim eum potes iudicare consilio superiorem, quem uideas inferiore moribus?* Itaque Regibus quoque ipsis, qui potentia præcellunt, magnam

a Arist. lib. 1. Rhetor. c. 2. & lib. 2. c. 1.

b Cic. de clar. orat. c. 5. Ambros. lib. 2. de offic. c. 12.

c S. Ambros. lib. 2. de offic. c. 12. f Idem S. Ambros. c. 9.

d Plurarchi. in lib. præcept. R. e. publ. gerend. e S. Ambros. lib. 2. de offic. c. 12. f Idem S. Ambros. c. 9.

A apud alios ex illorum virtutis, & sapientiæ opinione accedere, plane constat: cuncti enim, ut Orosius eleganter scribit, a libenter se ad nutum, & imperium illius applicant, quem existimant acute perspiciere quid illis ipsis, qui eius consilio, & voluntati parent, utile futurum sit: ut enim ægroti sapienti medico, ut vectores sapienti nauclero, ut milites sapienti Imperatori; sic omnes subditi sapienti Regi obediunt: & quidquid ille præscripserit diligenter exequuntur.

a Oros. lib. 2. de Reg. instit.

QUOCIRCA quamuis nos de Cardinalibus Consiliarijs loquamur, qui, cū meritorum laude, ac virtutum opinione publice vigere censeantur, non videntur alia auctoritatis accessione indigere: Attamen, quia inter Cardinales quoque varii pro singulorū arte, rerum usu, scientia, munerumq. administratione, gradus existimationis haberi solent, nolimus prætermittere illum, qui ex animo publice prodesse, & alios in suam sententiam trahere exoptat, in eo in primis laborare debere, ut præclaro vitæ suæ exēplo, Christianarumq. virtutum choro, eiusmodi in aliorum mentibus probitatis suæ fundamenta iacta tueatur, quæ sermonem præueniant, & fidem sibi, antequam loquatur, iuste comparare incipiant.

NEC vero satis est Cardinali Consiliario hæc sola probitatis, atq. innocentiae apud alios existimatio, quàm Gentiles quidam auctores ad bene persuadendum sufficere dixerunt, b sed opus est, eū talem prorsus re ipsa existere, videlicet bonum ac iustum. c

b Arist. Rhet. lib. 1. c. 2. c S. Christo. ho. 40 in 3. Matth. Quintil. lib. 12. c 1. Aegid. lib. 3 de Reg. prin. c. 18. & lib. 4. cap. 5.

QUOD si præterea quærat, quibusnam præcipue rationibus hæc veræ, solidæq. existimationis auctoritas possit comparari; Respondebit fortasse quispiam quod modo attigimus, id scilicet religione, vitæ antea actæ puritate, integritate, cōstantiaq. acquiri. Hoc autē plane non negamus; verum dicimus, hoc ipsum non propriū, ac singulare Cardinalium præsidium in consulendo futurum esse, cum ceteris quoq. omnibus, qui dicendo aliquid obtinere cupiūt, id commune esse agnoscamus; Nam & concionatores, publici professores, aduocati, patrisfamilias, parochi, magistratus, rei ad iudicium delati, omnesque gratiam a Præfectis impetrare, aut poenam auertere cupientes, hoc maxime morum & probitatis pondere, si sapiunt, seipſos munire, & causam suam adiuuare solent, ita ut hoc auctoritatis præsidium omnibus, qui publice, uel priuatim dicturi sunt, ad fidem faciendam, maxime opem afferre non sit dubitandum.

QVARE præter hoc, quod omnibus aliquid flagitantibus, aut procurantibus quodam modo commune esse solet, afferendum ali-

quid aliud videtur, vnde ipsi Cardinales magis excitari ad industriam suam exercendam debeant, vt hoc Consiliarii munus eo fructuosius, & felicius possint obire.

Illud autem est, ut ante omnia bonum illud, quod aliis uolunt persuadere, id sibi primum in animo defigant; nam cum Christiana disciplina nos non aliorum more loqui permittat, qui tanquam histriones terrent alios dicendo, sed ipsi nihil timent, dolere suadet alij, & ridet intus eorum conscientia: commendant reformationem morum, & ipsi nihil minus cupiunt; immo cum eadem disciplina, vt ait sanctus Chrysostomus, præcipiat, nihil quemquam ab eo diuersum loqui quod intus sentit: & si suadet aliis, ipse iam fit persuasus, & omne quod loquitur, interius didicisse, gustasse, & experimento probasse debeat: propterea Cardinales, quo sublimiore gradu sunt positi, eo magis hoc ipsum præstare oportet, ut cum ad id, quod bonum est, & Ecclesiæ catholicæ utile suadendum accedunt, ipsi eiusdem boni amore sint inflammati. Ad quod præstandum habent illi peculiaria multa adiumenta, quæ aliis non æquè suppetunt, ideoq. eo arctius obstringuntur. Nam præterea, quæ a sanctis Patribus, alijsq. eruditis uiris literis madata fuerunt, quibus Cardinalis ingenium, ac spiritus alacritas plurimum ad id, quod agimus, potest accendi. ^b Sunt quædam alia propria, atque adeo cõiuncta eidem Cardinali, ut cum hæc quotidie ante oculos illius uersentur, illam aliunde admoneri vix necessarium esse arbitremur; sicuti enim, qui copiosum domi thesaurum habet, frustra foris diuitias querit; sic purpura, qua Cardinalis induitur, sacer, pileus, galeæ, totusq. Cardinalitius amictus, nil aliud est quàm assiduus muneris illius, rerumq. gerendarum monitor, & interpellator; quem admodum enim Deus cum mandata populo dedisset, voluit præterea ea uariis signis in ipsis etiam uestimentorum fimbriis repræsentari, ne mandatorum obliuioni excusatio ulla relinqueretur, dicēs: *Loquere filijs Israhel, & dices ad eos, ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponētes in eis vittas hyacinthinas, quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini*: ^a Sic Cardinalitius habitus sanguineum referens colorem, omniaq. eius insignia, nil aliud, quam veluti symbola quædam, debita ab eo fides, religionem, iustitiã, publicæq. rei zelum, usque ad ipsam sanguinis effusionem cõmemorant.

POST hæc nominis huius CARDINALIS appellatio, quo ille se insignitum agnoscit, ac sacrosancta ordinis eiusdem institutio, qui se adscriptum uider, debet illum sine dubio singulas in horas acerrime stimulare, non dico ad singularem tantum morum excellentiam.

^a S. Chrysost. in ho. 43. in Matt.

^b Petrus Damian. in serm. de dignit. Roman. Eccles. S. Bernard. de cõsider. lib. 4. August. Valer. Cardin. Veron. in lib. Cardinalis, & Papien. in varijs epist.

^c Num. 15. & Deut. 22.

- A** lentiam, ac perennem innocentis vitæ disciplinam, sed etiam præcipue ad hoc ipsum, quod publice profitemur consulendi munus fidelissime, ac rectissime exercendum. Si enim Duxille, cum recordabatur se Lacedæmonem esse, mirificè statim ad dimicandum, & pericula omnia quantumuis graua subeunda vehementer incitari solebat; quoniam modo ille, qui se S. R. E. Cardinalem esse uidet, continere se potest, quin ad ea, quæ sunt præcipua gradus huius tam excelsi munia, totus exardescat? Nullam sane post hominum memoriam collegium cuiusuis ordinis quocumque in loco, aut quouis tempore vniuerso terrarum orbe extitisse legimus, quod adeo paucis constans Collegis, tam multos sanctitate, miraculis, multiplici scientia, animi magnitudine vite integritate, rerumque gerendarum gloria protulerit; quales in sacro Cardinalium coetu floruisse, auctororum monumenta testantur. Nam ex quo tempore fuit delatum, usque ad Sixti. IIII. aut circiter etatem, ipsorum Cardinalium Collegium singulis etatibus uix triginta numerum attingisse comperimus, ^a & tamen incredibile dictu est, ex tam modico semine multiplices adeo, ac proceras, generosasq. & fructibus fecundas arbores exiisse, quæ omnes Gentes, & Nationes virtutum suarum fructu repleuerint. Quot enim ex Cardinalium ordine miraculis illustres? quot in Sanctorum numerum relati? quod scientiarum omnium genere clarissimi? quot uirginitatis laurea insignes? quot sacrarum religionum institutores? quod uite exemplo, cultus austeritate, sæculi contemptu, Ecclesiasticæq. disciplinæ zelo admirabiles? quot rerum pro Dei gloria gestarum bello, paceq. magnitudine, non solum eximii, sed hostibus etiam tremendi? quot Regijs virtutibus adeo præcellentes, vt publica sic utilitate exposcete, a sacro Galero ad amplissimas populorũ administrationes immortali eorum cum gloria fuerint uocati? ^b Nec ex Italia solum, sed ex Gallia, Germania, Hispania, Lusitania, Sarmatia, Africa, Græcia, Scythia, India, atque vniuersis terrarum angulis adeo frequenter hi prodire, ut eorum memoria, cū apud permultos auctores, sit valde celebris, superuacaneum sit, eam a nobis repeti, præsertim cum illam nuper uir doctrina, & Christiana pietate præstans suis Commentarijs testatam reliquerit. ^d

NEC uero quisquam nobis obiciat, prioribus forte sæculis aliquos in eodem Cardinalitio coetu extitisse, qui non æqualem superioribus exemplis vitam egerint, atque a uirtutum splendore interdum degenerarint; Nos enim non omnes Angelicam fuisse perfectionem.

^a Onuff. Pannin. de Epist. tit. & Diacon. Cardin. fol. 60.

^b Prout fuit Henric. Card. ad Regnũ Lusit. anno 1578. & Ferdinand. Medicis ad magnum Henrici Ducatum anno 1578. qui ad huc superstes & florentissimus uiuit.

^c Pau. Cortes. de Card. lib. 1. ca. vlt. Hieron. Garimbr. Epist. Galei de fact. memorabil. Pontif. & Card. Onuff. Pannin. de Cardin. P. Alphons. Diacon. de Pontif. & Card. & complures in libro. Hist. General. San. Dominici. par. 1. li. 3. c. 39.

^d & in lib. de orig. Relig. S. Franc. fol. 77. d. Tho. Bo22. de sign. Eccles. 10. 1. lib. 6. c. 8. & lib. 9. c. 5. & lib. 11. c. 6.

tionem adeptos profiteamur, sed donec viatores fuerunt, quis mi-
retur potuisse aliquos humanæ imbecillitatis miseras experiri? va-
riis siquidem sacrarum literarum exemplis docemur, etiam eos, qui
a Deo ipso electi fuerunt, ut aliis præessent, miserabiliter aliquando
lapsos fuisse: sic enim Sauli, a sic Salomoni accidisse videmus: b sic
Nicolaum legimus c inter septem Diaconos Spiritu sancto plenos a
fide postea defecisse; sic in Apostolico ipso Senatu (remendo qui-
dem omnibus exemplo, sed summa Dei providentia) Iudæ conti-
gisse nouimus, ut omnes perpetuo timere, sibiq. ipsis dissidere di-
scant; Nam, ut sancti Ambrosius, & Gregorius affirmant, permittit
quandoq; Deus, eos, qui sapientiores, aut sanctiores videntur, mise-
re prolabi, ut ceteri humiliiores, & cautiore reddantur, siue ut alio-
rum imbecillitatis misereri discant; a siue ut maiori spiritu ac feruore
ad penitentiam respiciant, quod in Petro Apostolorum Principe,
Christiq. ipsius Vicario declaratum fuisse constat. Quare si & in po-
sterum est permitteret Deus, aliquos ex Senatorio nostro ordine in-
firmitatis humanæ labe quapiam præ ceteris interdum vexari, sa-
pientiaq. normam prætergredi, non est, cur quisquam Collegii di-
gnitatem in discrimen adduci, aut ex aliquorum licentia, atque er-
ratis, reliquorum decus, ac splendor ulla ex parte obscurari putet.

UT igitur ad propositum reuertamur, quicumque se huius Se-
natorii ordinis membrum, & collegam intuetur, non indiget extrin-
secus aliis rationibus, seu argumentis, quibus ad recte consulendū,
& Christianæ Reipublicæ bonum adiuuandum erudiatur. Habet si-
quidem ante oculos innumera fratrum suorum exempla, in quo-
rum vestigiis idem insistens, facile ei erit ad eandem cum illis glo-
riæ laudem peruenire.

VERVM TAMEN ut ad rem propius accedamus, si quis que-
rat quodnam præcipuum, potissimumq. sit caput, huius auctoritatis
a Consiliario exercendæ; Respondemus, primarium huius (ut ita
dicamus) consultorii ædificii lapidem, illum omnino esse, ut Cardi-
nalis certo sciat, sibiq. plane persuadeat, amplissimum hunc digni-
tatis gradum, non sine diuino instinctu, atque affatu in sancta eius
Ecclesia institutum fuisse, ad summum Pontificem, ac Christianam
Rempublicam adiuuandam. Nam sicut in corpore humano mem-
bra omnia miro ordine ab æterna Sapientia fuerunt distributa, &
sua oculis, manibus, auribus, ac reliquis omnibus peculiaris functio
assignata, ut singula corporis incolumitati inferrent: sic Christus
Dominus in mulico Ecclesiæ suæ corpore, varios status, atque offi-
cia pro temporum ratione constituit: alios enim Prophetas, alios

Apollo-

A Apostolos, alios Euangelistas, tum alios Cardinales, alios Episco-
pos, alios Parochos esse uoluit, exigens a singulis ut propria munia
ad sanctæ Ecclesiæ, cuius caput est summus Pōtifex, utilitatem, ac
dignitatem exerceant.

QVAPROPTER, eū Cardinalitius gradus inter cætera eius
officia, cōsiliū potissimum causa fuerit institutus, ut summus Roma-
nus Pontifex in administratione uniuersalis Ecclesiæ, illius fide, pru-
dentia, ac sedulitate adiuuetur, duo hinc sequuntur, quæ Cardinalis
in mente sua defixa perpetuo tenere debet. Primum est, hūc ipsum
honoris gradum, quo se ornatum intuetur, nullis suis meritis, seu
nobilitati, aut humanis suffragiis esse adscribendum, sed vni Deo ac-
ceptum ferendum, atq; adeo ad diuini potissimum nominis gloriā
esse transigendum. Nam sicuti fructus agri, & vineæ non cultori,
aut villico, sed illius Domino debetur: sic dignitatis huius commo-
da, & priuilegia ad eius præcipue institutorem, & patronum esse de-
ferenda, iustitiæ ratio suadet.

ALTERVM est, ut postquam ad boni publici, & Christianæ re-
ligionis, incrementum, fuit Consiliarius institutus, proindeq. hoc
munus suscipiendo, ad id potissimum se ipsum obstrinxit, ideo in
hoc ipso omnem suam industriam, & sollicitudinem in primis ad-
hibendam putet. Nam quemadmodum is, qui militem a nobili-
tate, a diuitiis, a doctrina, moribusve commendaret, virtutem uero
bellicam, & fortitudinem, quæ in milite præcipue spectanda est,
prætermitteret, ridiculum se præberet: sic Cardinalium munus cū
in dandis recte & fideliter consiliis in primis uersetur, persuadere si-
bi omnino uniusquisque debet, quæcumque laudē, quæ sibi aliun-
de, aut a prudentia, aut ab eruditione, aut a generis splendore, aut
a vitæ integritate, aut ob magnarum rerum usum tribui posset, ual-
de minui, & obscurari, si hac vna careat recte consulendi sapientia,
atque optimorum morum, quam profitetur ingenuitate.

D QVINIMMO sicut in Olympicis ludis non pulchrior, non
ornatior, non sapientior, non nobilior, præmium ferebat, sed qui
acrius pugnabat, quoniam ad certandum non ad alia declaranda
athletæ erant conuocati: sic cum in Christiana militia peculiarem
Cardinali locum, & munus, in quo se exercent, Deus assignauerit,
verendum est quo tempore uillicationis suæ ratio ei erit reddenda,
ne succumbat, si hoc consulendi officium cumulatè non exple-
uisse inuentus fuerit, & tamquam inutilis operarius, qui talentum
sibi creditum absconderit, a facie Domini sui (quod absit) reiciatur.

HIS

a 1. Reg. 11.
22. 31.
b 3. Reg. 11.
c Ad. 6. & A-
poc. 2.

d S. Ambros.
serm. 47. de fi-
de Petri. S. Gre-
gor. homil. 21.
S. Aug. lib. 3. de
doct. Christiana.
na. c. 22. c. con-
siderandum. &
c. fidelior. 50.
dist. 5. August.
d. Agone Chri-
stian. c. 30.

HIS ita positis, & tanquam radicibus in Consiliarij animo al- A te defixis, quamuis certum sit, ad reliqua, quæ ad dandum confi- lium spectant, cumulate præstanda, satis inde aditum patefieri: tamen, ut eos plenius si quando necesse esset, hinc Consiliarius ea haurire possit, quæ nos præcipue obseruanda in consilio recte dan- do esse ducimus, placuit nunc Sanctorum Patrum uestigia sequen- tes, nonnulla adiungere, quibus optima Cardinalis uoluntas, ac stu- dium bene de Christiana Republica merendi, ac Deo seruiendi, nõ mediocriter dirigi possit, & adiuuari.

QVARTVM MEMBRVM

Tria Cardinali ad recta, recteque consulendum, esse neces- saria: Rerum peritiam: Beneuolentiam: Loquendi libertatem.

INTER multa, quæ a uariis auctoribus de con- filio ferendo scripta esse cognouimus, cum qua- dam ad ea pertinent, quæ sub consilio non ca- dunt, a quædam ad ea, quæ in consilio fugienda sunt, & quædam ad alia, quæ in rebus consultan- dis opportuna uideantur. Nos ea quærentes, quæ consilii uim rectamq. eius moderationem, maxime adiuuare possunt, ac breuitati seruientes, ex præclaris mul- torum sententiis, eam potissimum, quæ a S. Gregorio Nazianzeno prodita est, excerptimus, qui tria recenset, quæ bonum Consilia- rium reddunt: his enim paucis, si accurate eorum uis expendatur, integra, ac perfecta Consilii functio continetur.

ILLE igitur carminibus, inscribuntur, περι ἀρετῆς siue περι ταπεινο- φροσύνης, σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας, sermonem ad hunc modum insti- D tuit:

Τριῶν γὰρ ὄντων, ὡς λέγουσιν οἱ πᾶσαι.
Οἷς τὸν ἀγαθὸν σύμβεβλον ὀπίσθηαι χρεῶν.
Ἐμπερίας τε, φιλίας τε, καὶ παρρησίας
Τέτων ἂν εἶδεν ἡμῖν ὄροις ἐνδέον.
Ἐμπερίας μὲν εἰς τοσέτον ἤλασα,
Ὅσον περὶ ἐκὸς τοὺς πονήσαντας μακρὰ
Χρόνῳ τε προσλαλήσαντας σοφῶν βίβλοις

A Θεοπνεύτων δογματῶν λόγῳις πηγῇ
Γλυκεία σάφροσὶ τ' ἀρυσίμῳ.
Ὡν καὶ βάθος τι μικρὸν ἐξελυτλήσαμεν.
Τὲ δ' ἄλλοτε δ' ὠν' εἶπον ὀνοίας λέγω
Πίσις μεγίστη. ταῦτα γὰρ σοὶ βέλομαι.
Ἄπροσδ' ἐμαυτῷ φίλτατε παρλέεγα
Ἡνίκα λογισμοὶ κινδύνοις σιωπῆ δραμον
Πικρᾶς θαλάσσης. οἷς σιωπῆθῶ πρὸς θεόν.
B Φόβος γὰρ ἀρχὴ πολλάκις σωτηρίας:
Παρρησίας δὲ μὴ λάβοις πῶτεραι ποτὲ
Μητ' ἐν ἐμῆς μήτε τέτων σοὶ ξένων
Ἄλλ' ἐδὲ λήψη τοῖς ἐμοῖς πεισθεὶς λόγοις,
Εἴση γὰρ αἰνῶν, ἐψόγων ἐπάξιος.

Quorum carminum hic in summa est sensus: Tria esse, quemad- modum ueteres dicunt, quæ bonum Consiliarium reddunt: Rerum peritiam: Beneuolentiam: & Libertatem loquendi.

C HORVM igitur singula persequentes, ut eo clarius explicetur, illud in primis animaduertendum ducimus, hoc S. Nazianzeni tan- quam axioma, cum multis sapientum sententijs, & pronunciatis, alijs de rebus prolatis, facile conuenire. Illi enim tradiderunt, a humanas actiones, ut a nobis feliciter perficiantur, tria requirere, quorum primum est, SCIRE, tum VELLE, tum POSS E, hincq. dicebat Baldus, b quod & alii Doctores sæpe usurpare solent, tria esse, quæ regunt omnem humanum actum, scientiam, uoluntatem, & potentiam. Primum enim præcedit intellectus, qui res inuestigando, earum cognitionem assequitur: Post surgit uoluntas, quæ præcedent hoc lumine excitata, fertur amore, quasi proprio pondere in rem cognitam: Inde cum eam possidere concupiscat, succedit potestatis vis, quæ impedimenta submouet, ita ut quod cognitum, ac dilectum est, prompte adipisci homo ualeat.

HAEC tria in Consiliario exigi, S. Nazianzenus quauis alio lo- quendi more utens, ostendit: Primumq. exorditur a rerum cogni- tione, duplicem illam scientiam complectens, quæ speculatiua, & quæ practica dicitur, ut infra declarabitur. Secundo beneuolentiam, seu charitatem nominat, quæ ad uoluntatem refertur bene faciendi, ac iuuandi cupidam. Tertium addit, libertatem loquendi, nõ quod hæc proprie sit potentia illa, quæ sublati impedimentis exequitur, quod

a Plat. in Gorgia post med. Arist. lib. 5. Polit. c. 9. b Baldus in I. multum. C. si quis alter. uel lib.

a Arist. 3. Ethic. cap 3. & lib. 6. c. 9. b Greg. Nyss. siue Nemelius lib 6 de Homine c. 5. Dama- scen. lib 2. de orihod. fid. c. 22 S. Greg. lib. 2. Moral. c. 36. S. Tho. 1. 2 q 14. per tot. & 2. q. 51. & seq. Aegid. de Regim. Princip. lib 3. c. 17. & seq.

quod cupit, sed quia sicuti post conceptum salubriter foetū, ac post vterum ferendi laborem, restat tantum, ut partus feliciter in lucem edatur, sic & Consiliarius post rem bene, matureq. examinată, post accensam illius ad commoda publica voluntatem, nihil aliud reliquum habet, quàm vt omni trepidatione, aut periculi suspitione fugata, aperte, & fideliter animi sui sensum in publicum emittat: quod quidem per dicendi libertatem facile assequetur.

^a Arist. in Rhetor. lib. 4. c. 1.

CONGRVNT præterea eadem S. Nazianzeni uerba cū ijs, quæ alii sapiētes tradiderunt, ^a dicentes, tria requiri in homine, vt fides illius verbis adhibeatur, quæ sunt prudentia, beneuolētia, & virtus: Prudentia, vt res bene intelligat, earumq. vsum, ac peritiam teneat; homines enim facile credunt ijs, qui res optime perspetas habent. Secundo, beneuolentia, quoniam illis etiam credi solet, qui nos diligunt, & nobis prodesse cupiunt. Tertio, virtus, quoniā ab ijs quoq. facile persuademur, quos bonos esse, & nullatenus mētiri existimamus: quæ tria et hic a S. Nazianzeno commemorantur. Nam primo scientiæ mentionem facit, qua res dignoscuntur: tum beneuolentiæ, per quam aliis prodesse quæritur: demum libertatis loquendi, quæ id efficit maxime, vt inducantur homines nobis ad credendum, quippe, qui vbi vident virum aperte loquentem, & nihil prorsus abscondentem, aut simulantem, facile sibi persuadent illū, & virtutem re ipsa colere, & eandem verbis extrinsecus profiteri.

RERVM PERITIA.

HIS igitur ita præmissis, nunc primum illud aggredimur, quod S. Nazianzenus a Consiliario exigit, nimirum cognitionem, seu peritiam earum rerū, ad quas tractandas est accessurus, & quāuis utatur verbo, *ἐμπειρίας*, quod experiētiā potius sonat, attamen in sequentibus carminibus, quæ supra attulimus, apparet, eū latius extēdere hoc nomen, cū loquatur de eo, qui in sapientū libris, & orationibus, & diuinis dogmatibus versatus est, quod ad speculationē pertinet: & propterea nos, rerum peritiā diximus, quæ vtramq. scientiæ partem, tam contemplando, quàm experiendo, complectitur.

Inquit ergo hanc peritiā esse Consiliario necessariam: quoniā si quisque artifex instrumēta nosse debet, quibus est usurus, & mercator irridendus esset, qui quale sit plumbum, quale aurum, quale vitrum, aut margarita non distingueret; sic frustra Consiliarii nomen sumit, qui in rebus gerendis hospes est, & peregrinus: uade veteres dicebant, caput esse ad consilium de Republica dādum, nosse Rempublicam, ^b cum nemo de iis rebus sapienter disserere, aut aliis rectam dare consilium possit, quas non nouit, & tritum illud est, Sulpitio olim vitio datū fuisse, quod ius ciuile ignoraret, in quo versabatur.

^b Cic. lib. 2. de orat.

A fabatur. ^a Nā vt ille scripsit, *Sicut si quis Grammaticū se professus, barbato loqueretur: aut si absurde caneret is, qui se haberi vellet musicum, eoturpior esset, quo in eo ipso peccaret, cuius scientiam profiteretur:* sic Cardinalis in dandi consilii ratione peccans, hoc turpior erit, quod in officio, cuius magister esse debet, labitur, artemq. Consiliarii profusus, in consulendo delinquit.

^a I. 2. ff. de origin. iur. Cic. 2. Tuscul.

ATQVE hoc quidem adeo necessarium esse nemo nō uidet, ut qui huius cognitionis expertus est, alienum potius locum occupare censeatur, ita ut muneris huius minus recte, legitimeq. peracti rationē Deo reddere teneatur, cum singuli ea nota habere debeant,

B quæ ad eorum statum, vel officium pertinent: vnde Apostolus Corinthios monebat: *Videte vocationem vestram.* ^b alioquin peccant peccato, quod ex ignorantia oritur; quam Theologi vincibilem & crassam appellāt, quia scire quilibet tenetur, quod officii sui est, & si nescit, & exercet illud, ^c dicitur actum comittere præsumptionis seu uanæ gloriæ. ^d Quod si quis quærat, qua ratione possit se Consiliarius ad hæc cognoscenda comparare, ut se idoneum muneri suo reddat; Respondemus primo, exemplum Salomonis imitandum, qui ad gubernationem populi accessurus, ante omnia a Deo opem ad exequendum officium suum postulauit, mirificeq. ideo illi placuit, ^e nam, ut ait S. Iacobus: *Omne datū optimum, & omne donum profectum, de sursum est, descendens a Patre luminum;* vnde Dauid tam sepe Deum rogabat, ut illi sensum aperiret, dicens; *Seruus tuus sum ego, da mihi intellectum.* ^f Et: *Emitte lucem tuam, & ueritatem tuam.* ^g Et illud: *Illumina oculos meos;* ^h Et Thobias; *Omni tēpore benedic Deum, & petas ab eo, ut uias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant ipse enim dirigit consilium hominis;* ^k Et Salomon sæpe: *Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudentia, & scientia;* ^l quam scientiā Deus largiri illis solet, qui mentem gerunt castam, & diuini nominis zelo accensam, non sua quæretes, sed quæ illius sunt.

^b 1. Cor. 7.

^c S. Tho. 1. 2. q. 76. art. 1. & 2.
^d S. Tho. 2. 2. q. 130 & q. 132. & Nauar. in c. inter uerba, nu. 18. 11. q. 3.

^e 3. Reg. 3.

^f Iacob. 1.

^g Psal. 73. & 125.

^h Psal. 42.

ⁱ Psal. 12.

^k Tob. 4.

^l Prouer. 2.

D POSTHÆC, quoniam hoc diuinum lumen non dormientibus, sed uigilantibus, & laborantibus infundi solet: propterea non omnittēdum est, duplicem hanc esse rerum cognitionem, qua Consiliarium predictum esse oportet, alterā, quæ speculādo, meditādo, legēdo, differēdo acquiritur, qua res in uniuersum quoad eorū naturas, & aiunt in abstracto, indicantur. Et hæc quo plenius, subtiliusq. inuestigatur, eo purior, firmior, & diffusa magis se nobis ostēdere solet: illa enim dicitur peritiā rerū speculādo acquirere, qui eas penitus perspectas hēt, & præsertim nouit ad quē finē a Deo fuerint hæc, quæ conspiciuntur, creata: ad quē vsum diuitiæ, honores, magistratus, potentia,

potentia, filii familiae, studiaq; ac alia huiusmodi instituta: siquidē A
 Gentiles, ac Philosophi, & si multa nouerint, non tamen perfecte,
 & integre illorum notitiam sunt adepti, quia finem, ad quem præ-
 cipue ea essent condita, prorsus ignorabant: sicut si quis ingrediens
 officinam multis eam, ac præclaris instrumētis refertam videret, sed
 quorsum illa fabricata essent, nesciret nō sane inde erudiretur, sed
 illius potius mens confunderetur. Altera deinde est cognitio, quæ
 singulares rerum circumstantias, & contingentia uaria in humanis
 actionibus considerat quæ, *πρακτικῆ*, quod ipso perficitur actu; ap-
 pellatur: & hæc reb. administrandis, populorūq. gubernationi ma-
 xime prodesse solet. Vtramque igitur necessariā esse minime est du-
 bitandum. & ut ad particularia quædā descēdamus, quæ magis uti-
 lia esse solent: cum Cardinalis non solum sit Consiliarius Pontificis
 Maximi, quatenus Pontifex est, uerum etiā quatenus est Princeps,
 ideo duo erūt præcipue rerū genera, in quibus ipse desigere studiū
 suum debet: Aliæ, quæ pertinent ad dandum cōsiliū, ut summo
 Pontifici; aliæ ad dandum consiliū, ut principi. In primo enim
 genere, lectionem sacrarum Scripturarum, Constitutiones summo-
 rum Pontificum, sacrosancta Consilia, Patrum decreta, uitas San-
 ctorum, Ecclesiasticā historiam, Libros de Ritibus sacris: iuris Pon-
 tificii monumenta: Exempla clarorum virorum, aliaq. huiusmodi C
 multa nota habere non prætermittet. In alio, ea, quæ spectant ad
 ditionem ipsius Pontificis, & præsertim quinque illa capita rerum
 ab auctoribus commemorata, a quibus, ut plurimum, consultatio-
 nes publicæ contineri solent; de bello, & pace; de vectigalibus; de
 annonā: de legibus: de præsidio militum, & de aliis huiusmodi,
 unde Reipublicæ utilitas paratur, & augetur, quibusq. Consilia
 rii Regum instructi esse soleant, diligenter scrutari, atque euoluere
 studebit, ac potiora quædam in propios commentarios referre,
 ut tamquam pretiosam supellectilem ad manum paratam habeat,
 quam, cum usus uenerit, statim depromere queat. Quin Aulicos nō D
 nullos selectiores uiros; omni doctrinæ genere ornatos, rerumq. usu
 peritiores, interdum in familiaribus colloquiis secum adhibere cu-
 rabit; unde multa ad rem pertinentia, ne litteris mandata, plenius
 poterit haurire. In summaq. id secum statutum habeat Cardinalis,
 adeo sibi multiplicem, hanc rerum cognitionem esse necessariā,
 ut ideo a Doctoribus dicantur Cardinales in sacro Cōsistorio locū
 cælestium Cherubim obtinere, quod nōmen exponitur scientiæ ple-
 nitudo, seu multitudo, b quia scire illi debēt omnia, quæ ad optimā
 Ecclesiæ militātis gubernationē, cuius ipsi sunt cardines, pertinet.

a Arist. l. Rheto-
ric. c. 4.

b S. Hierony. epist. 103. ad
Pau lin.
c Cassian. Ca-
tal glor mūd
in 4. par. in 1
confide. verfi.
quidam sunt.

SECVN-

A SECVNDVM, QVOD S. NAZIANZENO requiritur, cum ad BENEVO-
 uoluntatis affectionem pertineat, antequam de eo loquamur, illud LENTIA,
 prænotandum censuimus, Græce hanc appellari ab eo, *φιλιαν*, quæ ac-
 cipi solet pro amicitia, deinde cum idem sanctus hoc uerbum latius
 explicat in carminibus sequentibus, appellat *εὐνοίας*, quod est bene-
 uolentia, dicens, *τοῦ δ' ἄλλοτερον δ' ὄν εἶπον εὐνοίας. λέγω, τῆς οὐκ ἐπι-
 πρὸς* uero Iacobus Bilius uir ualde eruditus, uertit charitatem, ac bis
 idem uerbum repetit, ductus forte ex uerbis sequentibus eiusdē Sā-
 cti, qui loquens de hoc amore uaria pericula, ait: *οἷς ἀνηρόθην πρὸς
 θεὸν φοβός γὰρ ἀρχὴ πολλὰς σοτηρίας.* hoc em̄ proprie cōuenire uide-
 tur charitati, quæ nos iungit Deo. Quapropter, cum hæc tria uerba,
 Amicitia, Beneuolentia, Caritas, si strictim accipiantur, partim ali-
 quid inter se cōmune habeant, partim inter se differant; a Nos hoc
 loco ad mentem potius sancti respicientes, simulq. horum uerborū
 vim coniungentes, sumimus hunc ipsum mentis affectum pro uolū-
 tatis studio cum uirtute coniuncte, illos non solum externis bonis,
 sed etiam spiritualibus iuandis, quibus consilia dantur: quæ quidē
 affectio magnam secum præclarissimarum rerum cohortem ducit.
 IN primis enim ea oīa excludit, quæ puro, sinceroq. maiori ad-
 uersantur, ne scilicet aliquis umquā quidquam Reipublicæ noxiū,
 C aut quod dedecus afferre possit, siue quod minus honestum, aut iu-
 stū aliqua spe gratiæ, aut ambitionis adductus, siue periculi metu de-
 territus, uel quocumq. proprii amoris uelo ob cæcatus, consulere au-
 deat; unde olim apud Athenienses quoties aduocabatur cōcio, legi-
 mus, præconem maxima uoce, horredisq. uerbis dirum exitium illi,
 atque eius posteritati imprecari solitum, qui malū, perfidumq. con-
 siliū Reipublicæ dedisset. Et quamuis hoc nequitie genus a sacro
 sancto Cōsistorio nostro omnino exulet, quia tamen certus esse no-
 mo potest, futuris quoque temporibus illud ab omni prorsus horū
 malorum periculo immune extitūrū, ideo memorādum duximus,
 D Cardinalis partes esse, cum ad sententiam dicendam accessurus est,
 hoc sibi primum in animo statuere, Deumq. vehementer orare, ne
 sibi quidquam excidat, publicæ causæ nocere possit.
 DE INDE uero excitatur ex hoc studio uoluntatis affectu,
 strenua quædam alia in illius corde cogitatio, quantas scilicet Deo
 gratias habere debeat, qui talem ei statum, & uocationem largitus
 fuerit, qua tātum possit, & publico commodo, & sibi ipsi proficere,
 ideoq. presentem occasionem tamquam diuinitus ad cælestem gra-
 tiam promerendā oblatā, summo animi ardore amplectēdā statuet.
 PRÆTEREA summā hinc etiā sibi apud alios existimatio-
 nem

a S. Tho 2. 2. q.
23. art. 3. & q.
27. art. 2.

Z nem

nem, ac mutuam benevolentiam accessuram prospiciet, qui uidentes commune bonum, publicæq. rei utilitatem, tum veritatis puritatem religionis sanctitatem, fidei, pietatis, ac conscientia laudē sibi præ aliis omnibus rebus potiorē esse, seq. honestatis, & dignitatis studiū cuicumque politica prudentiæ, iniustæve utilitatis studio antefere, facile illius exemplo ad uirtutem poterunt excitari, atq; ad Christianæ Reipublicæ propagationem eo uehementius accendi.

SED qui præcipuus benevolentia huius fructus in consulendo dignoscetur, ille proculdubio erit, si animi sui studium eo intendat, ut eius consilia Deo placeant, & quidquid ille dicendo, hortando, suadēdove locuturus est, id cum sancto Dei beneplacito, quod charitatis proprium est, conueniat. Sic enim cumulatus illius cogitationi se fructus exhibebit, ubi consilio suo non solum diuini hominis gloria, ac sanctæ Ecclesiæ dignitati, sed propriæ, etiam salutis commodo, atque æternæ felicitati prospici posse sentiet.

QUORSVM enim tot incommodis & periculis se exponere? quorsum Consistorii subsellia terrere? quorsum die ac nocte laborare? quorsum omnes cogitationis, industriæ suæ neruos, dicendo, monendo, clamandoq. consumere? nisi alius hæc ascendat, ut æterno Patri qui omnia intuetur, accepta sint, ab eodemq. cœlestem illius gratiam consequantur? Dicebat Auctor, quamuis Gentilis, & ueræ lucis expers, cum de contemplatione rerum, quæ supra nos sunt, loqueretur; *Nisi ad hæc admitterer, non fuerat opera preium nasci, quid. n. erat, cur in numero uinentium me positum esse gauderem? an ut cibos, & potiones percolarem? ut hoc corpus casurum, ac fluidum periturumq. nisi subinde impleatur sarcinem, et uiuerem agri minister, et mortem timerem, cui omnes nascimur? Detrahe hoc inestimabile bonum non est uita tanti, ut sudem, æstuem. O quam contempta res est homo, nisi supra humana se erexerit.*

MVLTO ergo magis hæc Christiana benevolentia, seu potius charitas Consiliarii pectus accendere debet, ut non ea tantū, quæ ante oculos versantur, & ad publicam dignitatem attinēt, auide amplectatur, sed etiam in atria Dei altissimi penetret, indeq. copiosum gratiæ suæ imbrem, ad omnes cogitationes, sermones, actionesq. suas irrigandas, feliciter hauriat? Ob id enim Theologi hanc Dei dilectionem, seu charitatem, non solum finem præceptorum, ^b sed & aliarum omnium uirtutum formam esse dixerunt, eo quod sine illa uirtutes omnes ualde imperfectæ, & inanes, ac *tāquam as sonans & cymbalum tinniens*, ut ait Apostolus, ^d censentur. Qua propter, cū illius uis, ac præstātia in omnibus humanis actionib. exigatur, ut scilicet

^a Senec. lib. 2. Natural. quæstion. c. 8.

^b 1. T. mor. 3. c. 5. Tho. 2. 2. q. 65. art. 2.

^d 1. Cor. 13.

A scilicet Deo placeant, hominemq. Deo gratum reddant, nō opus est pluribus laborare, ut ostendamus Cōsiliarium quoque, huc primum uerborū, ac suffragiorum suorum uela dirigere debere, utiq; ab eo sunt aliis persuadenda, in Dei gloriam, Ecclesiæ catholiciæ incrementum, propriæq. animæ salutem cedant. Quod quidem assēqui diuina gratia adiuuante non est difficile, cum ea sit vis benevolentia, & dilectionis, ut hominem uertat in rem dilectam, iuxta præclarum illud sancti Augustini elogium, cum dixit: *Terram diligis, terra eris: Deum diligis, quid dicat? Deus eris. Non audeo dicere ex me; Scripturam audiamus. Ego dixi, Dii estis, & filii Altissimi omnes.* ^b

B NVNG ad tertium a S. Nazianzeno requisitum accedamus, quod est de loquendi libertate, de qua complura iam a nobis aliās dicta fuerunt. ^c Verū ea est huius uirtutis amplitudo, atque in consiliis dandis necessitas, ut uix unquam satis de ea dici possit. Quid enim prodest Consiliario, rerum cognitione, illarumq. usu excellere, tum salutaria studia, accensumq. bene operandi affectum intus enutrire, si, cum tempus illius depromendi aduenit, animi alacritas deficit, & trepidatio, aut suspicio, seu aliud quoduis obstitit impedimentum, quo minus aperte, sincereq. id profiteatur, quod mente iam conceperat? sicut enim si nauis, ex littore soluens, secundumque uentis scopulos, & uada transiliens, tandem in conspectu portus euertitur, mercesq. fluctibus absorbetur, frustra nauis laborauit, inutiliterq. tempus insumpserunt: & sicuti mulier, quæ foetum initio concepit, & usque ad legitimum pariendi tempus in utero incolumem educauit, si eadem, cum tempus pariendi aduenit, aut nullum, aut non integrum partum, sed abortiuum eiecit, digna est potius, cuius calamitatis alii misereantur, quam ut illi quisquā gratuletur: sic sane Consiliarius, qui dicendi libertatem tanquam necessarium muneris sui exercendi instrumentum, opportune, cum tempus instat, non protulerit, omnem suam operam uidetur perdidisse, similisq. est militi, qui galea, enseq; accinctus, atque omni apparatus bellico instructus, cum in aciem descendendum est, ensē non educit ex uagina, & tanquam vultum hostis formidans, cum eo congredi ueretur.

HAEC ideo a nobis paulo latius afferuntur, quia, hac dicendi libertate sublata, inanis prorsus, & otiosa actio Consiliarii redditur. Percurrat autem ipse cogitatione id, quod in Euāgelio legitur, nullam excusationem illorum acceptam fuisse, qui ad cœnam fuerant inuitati, cum alter se uillam emisse: alter sibi iuga boum quinque probanda esse: alius se uxorem duxisse diceret: a quæ omnes excu-

^a S. August. in epist. S. Ioan. tract. 2. in fi. ^b Psal. 81. LIBERTAS LOQUENDI. ^c In quæst. 38.

^d Luc. 14.

fationes tanquam leues reiectæ fuerunt, quia Domini iussio maioris erat momenti. Itaque cum Papa iubet Consiliarium sententiam suam proferre, quod sane non est Atlanticum Mare transilire, aut sumptis pennis in coelum volare, non debet ille hoc ipsum, quod sui muneris proprium est, facile prætermittere: immo illud sibi persuadere, difficile admodum esse villo alio honoris gradu, aut virtutis nomine, aut ornamenti titulo, existimationem suam in Consistorio tueri, si huius ingenuæ dicendæ facultatis sit expertus. Nam sicut aliud est, esse bonum virum, aliud esse bonum ciuem, a vt veteres dicebant: sic poterit quidem Cardinalis boni Sacerdotis, boni Antistitis, & boni Prælati nomen, & officium sustinere, sed non boni Cardinalis si in eo deficiat, quod præcipuum Cardinalis esse debet in consilijs libere, & sincere dandis.

VERVM amplius, cum Cardinalitius gradus nihil aliud plane sit quam dignitas, & officium quoddam virtutis splendore, atque auctoritate eminens in Ecclesia Dei, institutum ad Sedis Apostolicæ, communisq. boni vtilitatem tuendam, & prouehendam, ut alias diximus, consequens erit, quemcunque ad hanc uocationem accersitum, eam cogitationem sibi in animo defixam perpetuo custodire debere, ut boni publici sit fidelis minister, diligens curator, & assiduus defensor. Quod quidem, si libertate in dicendo careat, præstare nequaquam poterit.

CVM verò tam præclaræ virtutis declarandæ præcipuus locus soleat sacrum Consistorium existimari, in eoq. multiplices causæ plerumq. possint se obicere, quæ Consiliarium languidiorem, ac timidiorē reddant, ne omnino loquatur quod sentit, neve inter luminaria magna adsitus, cum sententia sua fulgorē emittat, quibus cæteri, ut oportet, illustrentur; idcirco præter alia aduersus complura, & frequentiora impedimenta superius declarata, cogitauimus, cum multa adhuc possint superesse, breuiter regulam aliquam generatim perstringere, qua tot incommodis, quæ libertati consulendi aduersantur, occurrere possit.

ET vt radix tam noxii morbi penitus euellatur, non erit ab re inquirere, quid tandem illud sit, quod ab hac generosa loquendi libertate, in timidiorē quandam verecundiam, seu intempestiuum silentium pertrahere homines soleat.

ID autem ex duplici, ni fallimur, potissimū causa profisciscitur, quarum altera est, communis quædam humanitatis nostræ imbecillitas: altera est, nimius sui ipsius amor. Prima euidens esse solet in omni fere hominum genere, quibus aliquid sermone persuadendū,

admo-

admonendum, corrigendumve incumbit, siue sint magistratus, siue concionatores, siue præceptores, seu patresfamilias, aut alii huiusmodi, quos quidem, si quid dicendo proficere cupiunt, longe ab iis erratis abesse oportet, quæ ab aliis quærunt propulsare, ne aliis eis obijciatur, *Medice cura te ipsum*: sic & Consiliarios quando continget de disciplina Ecclesiastica restituenda in Consistorio agi, dubium non est, omni illarum rerum suspitione uacare debere, quas in aliis emendari publica utilitas exposcet.

ET quamuis existimandum sit, Senatorum nostrorum grauitatē, atque amplitudinē vulgaribus aliorū culpis minime subiectā esse, ab ipforumq. moribus exempla potius in alios deriuari debere; Atq. ut eò arctius & illi ad ueterē disciplinā, tanquam ad saxum adhærescant, & posteri nostri hæc maxime retinenda, & obseruanda esse intelligant, libet modo verba Prosperi viri sancti in mediū afferre, ex quibus quilibet perspicere potest, quam necessaria sit Consiliario grauitas morum, integritasq. uitæ. Ait itaq. Prosperus: *Sumptuosus dappibus crudus non potest abstinentiam laudare, quam calcat. Vitiō cupiditatis addictus, cupidus amorem non potest dissuadere pecuniæ. Inimicitiarum tenax, non valebit animos dissidentium sacerdotali tranquillitate componere. Iustitiam predicare iudicibus erubescit, quam ipse personæ potentis fauore corrumpit. Nec defendit oppressos, si personas aut honorat, aut despicit. Et quidquid boni non facit, aut mali committit, nec iubebit fieri, nec uetabit, quia necessariam docendi auctoritatem contrarietate suæ actionis, aut amittit, aut minuit.* c Hæc Prosperus. Si autem ad illius verba nobis modo addere nostra licet; quæro ego, si quando morum corruptio (quod Deus auertat) futuris temporibus redargui in Senatu postulare. Quonam modo simplicitas, modestia, & frugalitas tantopere a Lateranensi, & Tridentino Concilio in Ecclesiasticis Præsulibus commendata, ab eo poterit Consiliario persuaeri, cuius tunc ædes exquisito nimio splendore fulgerent, mensaq. lauto quotidie apparatu redundaret? Quomodo aduersus inanem ambitionis fastum ageret ille, quem in captanda Magnatum gratia, nouisq. quotidie curandis obsequiis, numquam conquisce re omnes perspiceret? Quomodo ad pietatis opera exercenda, pauperesq. subleuandos poterit ille sermonē suum conuertere, qui auro coaceruando, opibusque accumulandis totus incumberet? Quomodo ut publicæ turpitudini ac foeditati legibus occurratur, ille se acrem ostendet, qui intemperatiæ suspitione laboraret? Quomodo nimium illū erga propinuos carnis affectū, quē multorū malorū in Ecclesia Seminarū Tridentinum Concilium uocat, detestari ille po-

a S. Greg. Nazian. in Apolog. de fuga. Plutarc. in lib. de discrimine adulat. & amici, prope fin. b Luc. 4.

c Prosp. lib. 1. de vit. contēpl. cap. 5.

terit, qui consanguineos redditibus Ecclesiasticis ultra quam oportet, amplificare, atque augere non desereret? Quomodo denique cætera uitia publica, ille interpido, fidentiq. animo damnare audebit, atque uerborum iacula in facinorosos libere contorquere, qui antea pectus suum iustitiæ, honestatis, innocentia, ac sanctimoniam, religionisq. lorica undique tectum, atque armatum esse non contenderit?

ALTERA est causa non ita euidentis, sed occultior, quæ nimius sui ipsius amor dicitur, qui adeo altas, subtilesq. in cordis nostri penetralibus, radices affixas habere solet, ut uix dignosci, nedum euelli possit, cum recti, & honesti specie, ut plurimum nobis imponat, & nisi eius insidiæ diligenter obseruentur, incautos opprimat, & captiuos ducat. Quod ergo ad consilia danda pertinet, facile illi erit eius laqueos deprehendere, si animaduertet, an aliter priuatim, aliter in Consistorio aliquando loquatur. Nam in familiaribus sermonibus, ubi de rebus publicis: de Principum petitionibus: de uectigalibus minuendis: de morum reformatione: de luxu Præfulum moderando agitur, si se ipsum non solum pium, ac iustum, sed etiam maxime strenuum, atque in commune bonum ardentem sentiet: quando uero occasio postulabit, ut de iisdem rebus in Consistorio palam tractetur, cognoscet se potius frigere, nec se, eundem amplius, qui antea sibi videbatur, plane esse, nec pristinam illam animi magnitudinem, ac loquendi fiduciam retinere: hoc certe non obscurum erit argumentum, se proprii amoris retibus implicitum, & imperfectorum hominum more, aliquid humani pati, & quia in hoc regno mundi aliis antecellere cupit, quærere, idcirco, ne aliis displiceat, a quibus gratiam, auctoritatem, & commoda expectat. Duo enim, ut memoriæ proditum est, Tortores sunt humanæ uitæ, amor, & timor, ille studio obtinendi, hic metu amittendi. Vnde quo ampliora quis appetit, eo timidior ne spe excidat, redditur: Si uero nihil sperat, nihil metuit, sublato hoc amoris immodici nexu, omnis illico trepidatio conquiescit, & securitas summa æquabilis illius & mentem, & linguam perpetuo reddit, & comittatur.

QVAPROPTER agnita huius morbi radice, unde tam præclare uirtuti os obstruitur, & tamquam laqueis constricta ne se proferat, oppressa detinetur, ille, qui eam his vinculis exoluere, atque in libertatem vindicare optabit, facile id consequi poterit, si, quemadmodum aiunt medici, contraria contrariis esse curanda, sic ille antequam loquendi dies ueniat, operam dederit, ut toti huic dæmonis familia, quæ in eius penetralia inuadere tentauit, nunciū remittat, ac illius

loco,

A loco, modestiæ, continentia, disciplina, ac iustitiæ comitatum, in pectoris sui arcana introducat, quibus sociatus, alium se ostendere incipiet; quem omnes mirentur. Ad quod placet Ethnici hominis uerba, quamuis ad alium finem prolata, afferre, ut hinc quoque Cōfiliarius agnoscat, quantum ueræ uirtutis opinio, animis fructum parere soleat. Inquit igitur: *Si hominem uideris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter aduersa sælicem: in medijs tempestatibus placidum, ex superiore loco homines uidentem, ex æquo Deos: non subibit te ueneratio eius? non dices: ista res maior est, altiorque quàm ut credi similis huic, in quo est, corpusculo possit? Vis istuc diuina descendit, animum excellentem, moderatum, omnia tanquam minora transeuntem, quidquid timemus, optamusq; uidentem, celestis potentia agit: non potest res tanta, sine adminiculo numinis stare. Itaque maiore sui parte illic est, unde descendit. Quemadmodum radijs solis contingunt quidem terram, sed ibi sunt, unde mittuntur; Sic animus magnus & sacer, & in hoc demissus, ut propius diuina nossemus, conuersatur quidem nobiscum, sed hæret origini suæ. Illinc pædet, illuc spectat, ac nititur, nostris tanquam melior interest.*

a Seneca epistola 41.

V NDE concludamus, sicuti nihil est, quod magis homines in alicuius admirationem conuertat, quàm solida ueræ probitatis, atque innocentia significatio; sic nihil eque fiduciam dcendi munire, atque ad loquendum vires addere solet, quàm eadem uirtutis, atque integritatis cōscientia, quorum utrunque S. Ioannes Baptistæ exemplo suo declarauit, (quod etsi aliàs attigerimus, eò tamen libentius hoc loco memorandum duximus, quod hoc ipso die, dum hæc scriberemus, sacra decollationis eiusdem sancti memoria celebraretur b) quem Herodes quamuis alienigena, & corruptis moribus Princeps, quia tamen eum uirum iustum, & sanctum sciebat, non solum libere loquentem libenter audiebat, & audito eo multa faciebat, sed etiã metuebat. c Vicissim uero sanctus Dei zelo accensus, ac uitæ integritate accinctus, nihil uerebatur uerba salutis, licet corpori suo noxia tanquam flammam ignis aduersus illius uitia euomere, unde celebrem apud homines laudem, & immortalem apud Deum gloriam est adeptus. Quare merito S. Nazianzenus hanc Consiliario uirtutem, quæ libertas loquendi uocatur, ut illi summopere necessariam adscripsit.

b Dio 29. Augusti 1592.

c Marc. 6.

**

Z 4 QVIN.

QVINTVM MEMBRVM

De alijs pertinentibus ad Consistorialia
Consilia.

QUAE superius dicta sunt, cum fere omnia ad Consiliarij munus pro dignitate instituendum, atque ad preparandam illius mentem pertineant, ut hinc argumentis, atque animaduersionibus tanquam athleta, ad palestram strenue, fortiterque possit se accingere; superest nunc, ut ad finem ipsius operis accedentes, cetera huic functioni exercendae necessaria, ex Christianae prudentiae regulis, vsuque rerum frequenti, ac veterum Patrum disciplina potissimum desumpta, in vnumque collecta, oculis Cardinalis subijciamus, ut quae sibi in dandis summo Pontifici consilijs, diligenter obseruanda erunt, compendio hic comprehensa, vno ei conspectu liceat intueri, hincque totam hanc consultandi actionem, eo praeclearius, ac salubrius possit obire.

QUOD igitur in rebus magnis gerendis, & praecipue Ecclesiasticis in primis propositum esse cuique debet, ut de eo quod illi agrediendum est, alte, magnificeque sentiat, idque tanquam gloriosum, Deoque acceptum opus, mente concipiat; hoc potissimum in Cardinalis Consiliarij animo, cum in Consistorium ad danda consilia accedit, constanter constituendum erit.

ET ut aptius, atque alacrius ad hanc Consiliarij muneris dignitatem, & necessariam in Ecclesia Dei functionem intelligendam, & contemplandam excitetur, partes illius erunt, in eam secum cogitationem saepe descendere, quid sibi velit haec tam praecleara Consistorialis actio, cur tanto honore, ac celebritate a maioribus nostris semper fuerit obseruata, & quem praecipue usum vniuersae Ecclesiae Dei soleat afferre. Ex hac enim meditatione, cum oculos in caelum attollere incipiet, atque vniuersam hanc mundi machinam Dei opificio conditam intuens, per haec visibilia, ad ea, quae inuisibilia sunt mente conabitur ascendere; facile ei erit hiuino illustrante lumine agnoscere, pulcherrimam hanc rerum Ecclesiasticarum administrationem, quae tam miro ordine, sapientia, atque equabilitate a sum-

mo

Amo Pontifice vna cum eius Consiliariis, atque administris Cardinalibus exercetur, eximia aeterni Spiritus prouidentia, ad quandam coelestis Hierarchiae similitudine institutam fuisse.

Et quamuis ea, quae supra nos sunt, & quae ad diuinam gubernationem pertinent, nequeant ab hominibus humana aliqua ratione satis explicari, aut comprehendi, iuxta illud Iob: *Numquid nosti ordinem caeli, & pones rationem eius in terra?*^a Vnde de coelestibus rebus ^a S. Iob. 38. potius negando quid non sint, quam affirmando quid sint, certius a nobis tractari potest, ut ait S. Dionysius. ^b & nulla similitudo, aut descriptio, nisi admodum dissimiliter, atque obscure potest his accommodari; attamen, quia diuinæ placuit benignitati nobis per sanctos suos nota quaedam facere sub iis tamen imaginibus, & figuris, quas corporeus noster sensus capere potest, ut per haec simulachra, adumbratasque formas ad diuina aliquo modo contemplanda, intellectus non ster carnis vinculis restrictus, attolli, & excitari possit: ^c propterea ^c Dion. d. c. 2. & 3. coelestis illa Angelorum Hierarchia variis nobis signis, ac modis per Prophetas, & Apostolos fuit designata, cum legamus apud Isaiam, *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum, & plena erat domus a maiestate eius.* ^d Et S. Paulus ait. *Christum constitutum ad dexteram Patris in caelestibus supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & dominationem.* ^e Et in Apocalypsi: *Sedes posita erat in caelo, & supra sedem sedent, & in circuitu sedis, sedilia uiginti quatuor.* ^f atque alia huiusmodi multa, ex quibus viri sancti gloriosam illam, admirabilemque coelestium spirituum Hierarchiam uariis ordinibus, officiis, ac potestatibus distinctam, nobis monumentis suis declaratum reliquerunt. ^g

AD cuius similitudinem alteram Hierarchiam, quae Ecclesiastica dicitur, nobis pariter expresserunt, quae ad coelestis similitudinem variis ipsa quoque ordinibus, gradibus, officiis, ac potestatibus continetur. ^h Quae quidem tametsi visibilis est, quia tamen latissime patet in tota vniuersali Ecclesia, nec certo villo loco vndequaquam comprehendi videtur, ideo visum aliquando fuit viris sanctis, atque aliis eruditis, non incommode hanc Hierarchiae imaginem, pro uariis Ecclesiasticorum ordinum functionibus, quae aliis atque aliis in locis, sacro, solemnique ritu exercentur, posse designari. Nam sanctus Ignatius eam constare innuit Episcopis, Presbyteris, & ministris ordinatim simul iunctis: ⁱ Alii in Oecumenica Synodo, ubi sunt Legati Papae, Patriarchae, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, & Presbyteri representari dicunt: Alii in solemnibus etiam processionibus celebritate, ad quam Ecclesiastici ordines omnes conueniunt: Alii

in aliis

^b S. Dionysii. de coelesti Hierarch. cap. 2. S. Tho. & Caiet. in 2. par. q. 12.

^c Dion. d. c. 2. & 3.

^d Isai. 6.

^e Ephes. 1. & Coloss. 1.

^f Apoc. 4. & 7.

^g S. Dion. c. 2. S. Greg. ho. 34. S. Bernard. lib. de consid. ad Eugenium. S. Thom. in 1. q. 108. art. 8.

^h Dion. lib. de Ecclesiast. Hierarch. 8. Antonin in 3. parti. 22. c. 1. & seq. Cass. Catalog. glor. mund. in par. 4.

ⁱ S. Ignat. epist. ad Philadelph. & ad Smirnae.

in alijs rite dispositis ministrorum Ecclesiasticorum societatibus, **A** seu etiam peregrinationibus, eandem referri tradunt. Et has quidem similitudines non omnino exacte, ac perfecte congruere consententur, sed speciem saltem aliquam nobis effingere, ac describere, qua veram Hierarchiam cōprehendamus, subdentes, inter has nullam esse, quę præstantius, ac proximius illam nobis repræsentet, quam Romana Ecclesia, cuius caput est Summus Pontifex, & præfertim in Consistorio, de quo agimus, vbi ille tãquam Summus Sacerdos, & Hierarcha præsidet, adiunctis sibi Cardinalibus triplicis ordinis, videlicet Episcopis, Presbyteris, & Diaconis, qui primarios Ecclesiasticos ordines referunt. **B** In quem locum, cum vna conueniant ad res pro vniuersalis Ecclesię administratione deliberandas, actiones etiam Hierarchicas ibidem exercent, quibus Christiani orbis status purgetur, illuminetur, & perficiatur, **3** quod aliis in locis adeo plene, ac frequenter præstari non solet.

VND E quemadmodum Deus rerum omnium Conditor, & cuius nutu cuncta geruntur, cum cælum, & terram impleat, **c** omniaque virtute sua contineat, ac dicatur ubique esse per essentiam, presentiam, & potentiam: **d** traditur tamen in diuinis scripturis propriũ habere domicilium suum in cœlo: tum quod ea sit nobilissima mundi pars, atque amplitudine aliis præstet locis: **e** tum quod ibi singulari presentia sui ipsius manifeste se, ac sua consilia Beatis, qui ipso fruuntur communicet; & propterea Hierarchiam quoque cœlestem ibidem eum constituere Doctores dicere solent: **f** sic uidetur Summus Pontifex, cuius auctoritas in omnes Christiani orbis regiones diffunditur, quippe, qui vicem Dei gerat in terris, **g** in Consistorio tamen ipso, quod proprium eius tribunal, ac sedes est, & in quo non modo presentia singulari adest, sed etiam intima pectoris sui consilia manifestat, & quo Cardinales omnes tanquam eius membra, ac filii primi gradus, ac Principes aliorum omnium Ecclesiasticorum conueniunt, & de negotiis ad optimum totius Ecclesię statum agunt, dicitur quodammodo (si ita loqui licet) imaginem quãdam Hierarchiæ illius cœlestis ibi referre. **h**

ET quamuis hoc Consistorium dupliciter haberi soleat: alterũ publice quod omnibus patet: alterum secreto, quo Cardinales tantum conueniunt, prout omnibus perspicuum est; Nos tamen quoniam tractatio nostra ad eas consultationes pertinet, quę in priuato Consistorio haberi solent; ideo de eo tantum in presenti agentes, dicimus speciem hęc Hierarchię hinc non incongruenter apparere, tum ratione summi Pontificis, qui ei cum eximia sua præsidet auctoritate,

tum

A tum ratione Cardinalium, qui alias Ecclesiasticas personas, ut modo diximus, repræsentant, & Hierarchicas actiones ibidem exercent. Quod tamen nõ subtiliter, & strictim iuxta Doctorum scholasticorum, quæstiones, ac proprias sacramenti ordinis functiones accipimus, sed moralis potius ratione, ac latiore quadã disciplina, prout alij etiam Doctores hæc Hierarchicas actiones ad eas, quę moribus hominum expiãdis, exornandis, ac perficiendis congruunt, ac commodare solent, **a** ita ut proposito nostro inseruiant.

I.

QVOD VERO A, D. PAPAM PERTINET, notissimum

B est, illum vniuersalis Ecclesię caput esse, ac Christi Domini Vicariũ in terris omnino haberi, **b** ita ut idẽ tribunal, ut aiunt Doctores, cũ eo faciat, **c** cum & de necessitate salutis sit, fideles omnes Romano Pontifici subesse, **d** qui vtrumque gladium gerit, atque omnes iudicat, & a nemine iudicatur, **e** cũ aliis huiusmodi multis, quę apud orthodoxos omnes ad eocerta sunt, & indubitata, totque librorum monumentis vniuerso orbi consignata, ut minime necesse sit quidquam amplius hac de re adiungere. **f**

ET si quis forte falso arbitraretur, nihil congruere cum statu Hierarchico, ea quę fieri solent in Consistorio: Primo, quia cum Hierarchicæ actiones in Ecclesia Dei tendere debeant ad purgandũ, illuminandum, & perficiendum homines in rebus spiritualibus, ita ut ad beatam uitam perducantur; uidemus in Consistorio agi frequenter de tẽporalibus bonis: de uectigalibus: de bello: de ærario: de magistratibus: de subsidijs, alijsq. huiusmodi rebus, quę potius repugnant perfectioni, ac magis ad homines sæculo affixos, & adhuc carne implicitos pertinere videntur. Secundo, quia exterior ille apparatus, quo consistorium ipsum circumornatum est, & magnus ille comitatus, procerumq. obsequium, quo Papa stipatus ingredi Consistorium solet, uidetur Apostolicę paupertati, & Christianę perfectioni admodum aduersari, nec referre illam rerum tẽporalium abdicationem, atque simplicitatem, quę ab Hierarchico loco, & summo Hierarcha ad incitandos alios ad uirtutem, esset expectanda; Respondetur, cum diximus Hierarchiam Ecclesiasticam ad cœlestis imaginem in consistorio potissimum repræsentari, nos de ea imagine loqui Doctorum more, quam terrestria cum cœlestibus collata, adumbrare possunt: Siquidem cum cœlestem illam sciamus uariis Angelorum Choris, atque Hierarchicis actionibus effulgere, uidemus hanc quoque triplici Cardinalium ordine, uariisq. actionibus ad fidei propagationem, ac religionis incrementum

tum

a Eugen. III. in Bulla relata a Jacobac. lib. 1. de Cõcil. num. 252. Bernard. Guido in Chron. I prin. Martin. Polon. in Chronic. in tit. de Pontif. Rom. pag. 21. Turrecrem. li. 2. de Ecclesia. c. 113. Cassan. Catalog. glor. par. 4. confid. 7. Vigner. i suis Instit. c. 3. §. 2. uerf. 7. **b** Turrecrem. & Vigner. ubi sup. Manfred. tract. de Cardinalib. S. R. E. cap. 4. **c** Hier. 23. **e** Catechism. Rom. in expli. Domin. ora. t. uerf. Qui es in cœlis. **f** Dion. Areopag. i loco cit. **g** c. quanto de transl. Episc. **h** Eugenius in d. Bulla.

a Jacob. Faber. in 1. c. de Hierarch. Eccles. & c. 1. de diu. nom. Vigner. in suis Instit. c. 3. §. 2. uerf. 7. Manfred. ubi sup. d. c. 4. **D. E. SYMMO PONTIFICE, QVI CONSISTORIO PRÆSIDET.** **b** Clem. 1. de iureiuran. & Clem. pastoralis. de re iud. **c** c. 2. & 3. ubi Hoff. de tranf. Episc. **d** Extrauagãti. vnam sanctam, de maiorit. & obed. **e** c. nemo, c. aliorum, c. cuncta per mundum, 9 q. 3. **f** Constat ex uariis Auctori. bus relatis in tom. tract. 13. par. 1. & 2.

tum exornari, quibus mentis tenebræ expurgantur, intellectus diuinarum rerum cognitione illuminatur, & uoluntas gratiarum donis, ac virtutibus perficitur. Et ideo ad primum, quod obiiciebatur, dicitur tantum abesse, ut hæc summo illius perfectionis statui quidquam derogent, ut immo, cum hæc ad rectam Christianæ Rei publicæ administrationem, ad fidelium animas lucrandas, ad mores conformandos, trāquillitatem tuendam, iustitiamq. exercendam dirigantur, dicatur Papa his ipsis actibus illa, quæ Hierarchiæ sunt, præcipue exercere, cum uniuersa hæc tēporalia ad finem spirituale ordinentur, Vnde quo ardentiore, feruentioreq. zelo ab eo hæc in consistorio proponuntur, & obeuntur, eo maiorem illius tum charitatem, tum sapientiam testantur, supremiq. Hierarchæ potestatem clarius manifestant.

AD SECVNDVM dicimus, ea, quæ ad exteriorem illius apparatus, & cultum pertinent, quādo cum animi moderatione, ac prudenti circumspeditione, prout a S. Gregorio, ^b atque ab aliis factum fuisse legimus adhibentur, maiorem illius, non solum apud Cardinales, sed etiam apud alios fideles omnes existimationem, dignitatemq. tueri: ^c hincq. antiquissimis vsque temporibus receptum legimus, ut Christiani ex quibuscumque Orbis regionibus ad eum uenerationis causa confluant, capita eidem submittant, ad eius aspectum, & præsentiam procumbant: sacras non solum manus, sed etiam pedes exosculentur, ^d & cum illum humeris in sublime deferi conspiciunt, fausta illi, & felicia quæque deprecantur. Quod sanctorum Patrum auctoritates quamplurimæ testantur. ^e

CVM igitur ex his, quæ dicta sunt, constet fati, sacri Consistorij locum tum ad Hierarchiam repræsentandam, tum ad actiones Hierarchicas exercendas potissimum conuenire, opportunum uideretur aliquid de ratione, ordineq. harum actionum quō obeundæ sint, ut finem propositum consequantur, differere. Nam cum per Hieremiam Prophetam Dominus dixerit: *Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & adifices, & plantes:* ^f uidetur hoc non absurde, cum hisce Hierarchicis actionibus, quatenus ad homines referuntur, congruere, quandoquidem prius purgandi sunt a uitiis, & erroribus; inde doctrina, religione, & sapientia instruendi, & illustrandi: demum sanctionibus, decretis, ac bonorum operum exemplis in omni virtutum genere, perficiendi, & confirmandi. ^g Verum partim agnoscimus, nō esse tenuitatis nostræ, quæ humi repit, celorum sublimia scādere, partim uidemus, minime nobis hoc tēpore id esse necessariū,

quando,

A quando diuina prouidentia nuper Ecclesiæ suæ sanctæ gubernacula CLEMENTI VIII. Sanctis. Domino Nostro regenda tradidit, qui tam egregium prudentiæ, probitatis, ac iustitiæ specimen in omni ætate, & uariis, quibus perfunctus est, muneribus edidit, ut dubitandum minime sit, quin idem ad supremam nunc, & cælo proximam dignitatem euectus, maiora multo, & præclariora sit præstiturus: quam nobis spem, certis, atque indubitatis argumentis confirmant tot, tantiq. labores, ac solitudines, quibus hoc Pontificatus initio, pro disciplina Ecclesiastica restituenda, iustitiæque administranda, quotidie eum exerceri, ac pene confici uidemus. **R**ogemus igitur Deum, ut illum incolumen, ac cælesti suo spiritu illustratum ad Christianæ Reipublicæ incrementum, ac fidelium omnium exemplum, diutissime tueatur.

I I.

CONSISTORIUM, de quo agimus, post summum Pontificem, qui caput Hierarchiæ est, constat triplici (ut diximus) Cardinalium ordine: aut enim sunt Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi, quibus gradibus cum præcipuæ clericorum omnium functiones in Ecclesia Dei contineantur, & Cardinales propter excellentem dignitatem, omnium ordinum ueluti primarii Duces, & Antesignani habeantur, merito hunc Cardinalium conuentum ad Ecclesiasticā Hierarchiam pertinere superius fuit declaratum. Porro de eorū origine, atque instituto, cum præclara multa a Doctoribus, uarie tam recensentur, nos qui hæc aliis fusiis persecuti sumus, ^a hic tantum breuiter subiicimus, eos usq; a temporibus Moysis tanquam fratres Leuitici generis adumbratos fuisse, ^b prout Innocentii III. testimonio declaratum extat: ^c Alii autem eos in locum Apostolorum, qui Christo Domino nostro adistebant, successisse tradunt, quæ magnorum uirorum est sententia, ^d & magna probabilitate nititur: certum enim est, Christum Dominum Redemptorem nostrum, cum in terris uersaretur, sibi duodecim Apostolos, & septuaginta duos Discipulos adsciuisse, qui sibi adisterent, quibus arcana multa communicaret, & Prophetarum uaticinia explicaret, quorumq. opera uariis in rebus, ac locis uteretur, cum ille tamen nullius aut consilio, aut auxilio, seu ministerio indigeret: Verum id ab eo factum dicitur, ^e ut normam quandam Petro, atque illius successoribus relinqueret, Ecclesiam uniuersalem hac ipsa, uel alia simili ratione pro temporum vicissitudine, administrandi: indeq. Cardinales, Episcopi, aliiq. prælati profecti fuerunt, uariis nominibus, ac titulis pro uarietate eorum muneris distincti, cum in Ecclesia di-

uisiones

^a Aug. de Ancon q. 1. art. 8. ad 2. & 4. Turrec. li. 2. de Eccl. c. 113. & seq.

^b Io. Diac. li. 2. de uita S. Greg. c. 1.

^c Aug. de Ancon q. 101. ar. 1. & seq.

^d Glo. & Io. de Plat. l. 1. C. de domesticis lib. 12. Cassan. Catal. 4. par. 7. considerat.

^e Relati apud Ioseph. Steph. in trac. de adoptione ped. Rom. ponuif.

^f Hier. 1.

^g Dom. Episc. Brixien. de Reform. ad Papam Pium I. l.

De triplici Cardinalium, qui Papæ in Consistorio adistunt, ordine, atque officio.

^a In q. 3. art. 5. & in q. 6. ^b Deut. 2. 1. ^c c. per uenerabilem, qui filij sint legit. ^d S. Antonin. in sum. 3. partit. 2. Turrec. lib. 1. de Ecclesia. c. 80. & seq. Aug. de Ancon. q. 101. art. 1. & seq. ^e Vi guer. in suis Instit. c. 27. §. 1. uerf. 11. & complures Doct. in tract. de Card. to. 13. par. 2. & Jacobac. lib. 1. de Concil. nu. 128. & seq. & nu. 244. & seq. P. Alphons. Ciacon. in lib. de Pontif.

uisiones esse gratiarum, administrationum, & operationum idem **A**
 Dominus constituerit. **a** Alij autem tamen recentiore illorum
 originem esse contendunt, quàm vt ad Apostolorum tempora re-
 feratur, **b** ijdem tamen non negant eorum institutionem priscis vs-
 que temporibus multo ante Nicolai II. Pontificis tempora, qui an-
 nis ab hinc circiter quingentis, & triginta floruit, extitisse. **c** Nec
 defunt multi, qui eorum memoriam in antiquis Concilijs, atque
 apud vetustissimos auctores habitam fuisse demonstrant. **d** Verum
 quoniam ex his multa antea a nobis sunt tractata, & nuper quam-
 plura ab eruditissimo viro, hoc argumento collecta fuisse comperi-
 mus, **e** immo extat Bulla Eugenij I & II., qua hæc omnia amplissi-
 me declarantur; **f** ideo satis erit, quod ad præsentem rem nostrã per-
 tinet, indicasse, sacrum Consistorium dici locum, qui pro rerum
 opportunitate deligitur, in quem solent Cardinales vna cum sum-
 mo Pontifice, iuxta eorum gradus ordinem, ad consulanda gra-
 uiora Ecclesiæ negotia conuenire. **g**

Tunc autem speciem quandam ac similitudinem Ecclesiasticæ
 Hierarchiæ nobis referre Cardinales dicuntur, cum ibidem, tan-
 quam adhiæntes, seu consiliarij, atque adiutores summi Pontificis,
 affideant: partim renunciantes, quoniam pacto illius mandatis satis-
 fecerint: partim consilia suggerentes: partim etiam in ministerium, **C**
 vt ab eo mittantur, se comparantes, ac varia alia munera pro tem-
 pore subeuntes, seq. paratos ad omnia tum priuata, tum publica to-
 tius Ecclesiæ munia illi exhibentes. Hinc fit, vt in statu perfectio-
 nis acquisitæ, non acquirendæ censentur, **h** cum fratres, & filij Pa-
 pæ, atque eiusdem adiutores ad gubernandam Ecclesiam vniuersa-
 lem appellentur, vsque ad sanguinis effusionem, quod extrinsecus
 purpureo galero, qui summæ charitatis eorum statui perpetuo an-
 nexæ, index est, profitentur, de qua Saluator dixit: *Maiorem charita-
 tem nemo habet quã vt animã ponat pro amicis suis.* **i** Qua ex re mul-
 ta sequuntur, quæ vt saltem perstringamus, hoc ipsum, in quo mo-
 do versamur, Hierarchiæ argumētum, omnino videtur exigere, nõ
 quia hæc nostri Cardinalibus vt memorentur, necessaria esse existi-
 memus. Potissimum vero illud est, eos, qui in statu perfectionis, atq;
 ad alios perficiendos vocati sunt, debere in primis propriæ perfe-
 ctioni studere, vt eò facilius ad eandem virtutis laudem alios per-
 ducant. Sicuti enim cælum superius motu suo inferiores omnes coe-
 los rapit, ad eundemq. illos cursum ducit, quo & ipsū mouetur: sic
 a Cardinalium cœtu, qui primarium inter alios omnes Ecclesiasti-
 cos ordines locum obtinet, dubium non est, ceteros quoque instrui,
 & di-

a 1. Cor. 12.

b Sot in 4. dist.
24 q. 2. art. 4.c c. in nomine.
dist. 23.d Volaterran.
lib. 21. & 22. An-
thropolog. Re-
mund. Ruff. in
li. pro Pot. max.
pag. 500 & seq.
Volfang. Laz.
de Republica
Roman. lib. 2.
pag. 137.e Bellarmin. to.
2. cõtrouers. tit.
de clericis, c.
16. de Card.f Extat apud
Iacobac in lib.
1. de concil. nu.
252.g Lib. 1. cari-
tatis. sec. 9. c. 1.
& c. 3.h Aug. de An-
con. q. 102. art.
1. Turrec. in
sum. de Ecclef.
lib. 1. c. 80.

i Matth. 10.

A & disciplinæ uirtutumq. incrementa suscipere. Hinc videmus com-
 plures summos Pontifices de Ecclesiæ utilitate, fideliumq. moribus
 sollicitos, in hoc maxime inuigilasse, ut Cardinales, quos templi Dei
 bases, & clarissima Ecclesiæ lumina, & filios spirituales appellarunt, a
 moribus, atque exemplo cæteris præluerent, & tamquã luminaria
 super candelabro posita, alios illustrarent. **b**

SI enim Cardinales Hierarchicum hunc ordinem complectun-
 tur, quis non uidet multo maiorem ab his rerum coelestium cogni-
 tionem, atque præstantissimarum virtutum actiones, quam a cæte-
 ris, requiri? **c** Adnotandum fuisse legimus, cum Dominus, ad Apосто-
 los loquens, dixisset: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* subi-
 xisse deinde: *Vos autem quem me esse dicitis?* **d** quod scilicet plus a di-
 scipulis exigebat, quam a populo: nam *cui multum datum est, multum
 queritur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo:* **e** sic
 ad Cardinales, cum sint aliorum clericorum capita, recte eadem
 verba pertinere uidentur, *Vos quem me esse dicitis?* vt s. memores
 sint, maiora, atque illustriora ab ipsis, qui summum gradum in Eccle-
 sia Dei gerunt, virtutum documenta, quam aliis, esse præstanda.

Qua de re præclare nulla ab eruditissimo, ac eisdem, de quib. olim scri-
 psit, virtutibus ornatissimo Collegij nostri præcipuo Cõsiliario tra-
 dita fuerunt, quæ ueri Cardinalis formam, & quibus perfectionum
 gradibus Ecclesia Dei eum fulgere oporteat, exprimunt. **f**

C VERVM, ne perfectionis huiusmodi adeptio, quæ tantopere Car-
 dinalitio gradui, atque officio coniuncta esse debet, aliquem fortas-
 se terreat, quasi humanam transgrediens imbecillitatem, nõ defunt
 quamplurimorum exempla alias etiam a nobis significata, qui su-
 scepto huic muneri, Deo largiente, egregie responderunt, ita vt nec
 nouum, nec mirum, nec rarum sit, hanc functionem debita cum
 laude, uirtutisq. officio exerceri. **g** Et quãdo etiam difficilia multa,
 atque ardua in hoc salebroso humanæ uitæ curriculo se obiicerent,
 iam moniti sumus diuina voce, quod *regnum cælorum vim patitur,
 & uolenti rapiunt illud.* **h** Quod si ad omnes hæc uox pertinet, qui
 commune tantum uitæ institutum profitentur, quid de ijs asserendū
 qui ad huius amplissimæ dignitatis munia, prompte, fideliterq. exe-
 quenda, proprio etiam, ac solemni iuramento se obstrinxerunt.

SED & illud addimus, non esse hæc, quæ a perfecto Cardinaliū
 statu requiruntur, adeo graua, atque onerosa, quin mens prouida,
 sæq. uocationis memor, diuina suffragante gratia, illa possit susti-
 nere. Nam cum quædam hominum sint, quædam Prælatorum
 impedimenta, quæ ab officii semita solent eos auertere, de prioribus
 illis

a c. felicitas de
pen. in 6. Pius
v. in Bull. 93.b In Conc. La-
teran. sub Leo-
ne X. sess. 9. in
Bulla reform.
Curia.c Arg. c. Ho-
mo Christia-
nus. 40. dist. &
c. cum quidã
cum glo. de iu-
re iuran.d Matth. 16.
e Luc. 12.f Sic in simili S.
Hieron. li. 3. in
S. Matth. c. 16.
Granat. tom. 4.
concion. in die
Apost. Petri, &
Pauli conc. 1.g Aug. Valer.
Card. Veron. in
lib. Cardinalis.h Diximus su-
pra in conclu-
sionem memb. 3. &
facit epist. P.
Damiani, cui
titulus. Cardin-
alibus episco-
pis Se dis Apo-
stolica. Et alia:
& epist. Dile-
ctiss. Apostoli-
cæ Sedis electo
Hildebran.
h Matth. 13.

illis nunc non agimus, quæ omnibus æque cauenda præcipiuntur, **A** qualia sunt non mentiri, non fallere, non vlcisci: non moechari; non furari: non vinolentum esse, & alia huiusmodi satis nota, quæ ab iis etiã, qui in statu perfectionis acquirendæ versantur, fugienda maximè sunt.

VERVM de posterioribus loquimur, quæ adeo huic perfectiori statui infesta, atque angustix, & periculi plena videntur, ut ab iis Cardinalem se incolumem tueri, Angelicum prope esse aliqui falso arbitrentur. Nam cum Prælatorum functionem in eo potissimum versari iudicent, ut alios exemplo suo doceant terrena mundi despiciere, humilitatem sectari, paupertatem amplecti, argentum, & **B** aurum non possidere, immo despiciere: abnegare semetipsos, & propter nomen Christi odio esse propinquis, amicis, & aliis; reputant hæc Cardinalitio statui, quo his nostris temporibus utitur Ecclesia, adeo prorsus aduersari, ut hæc, quæ abiecta censentur, simul cum præclarissimo Cardinalium statu coniungi, & una cum eo exerceri, humanæ facultatis non esse uideatur.

At nos, qui uidemus hoc argumentum ab illo hominum errore descendere, qui existimarunt, vel rerum inæqualitatem, & distinctionem a Deo non esse, ^a uel Christianæ uitæ institutum fraternam quandam omnibus in rebus æquabilitatem, amplitudinis depressionem, ac bonorum potius communionem postulare, non possumus non longe aliter de Cardinalium statu catholice sentire, quippe, qui sciamus graduum varietatem, officiorum diuersitatem, multiplices in populo ordines, adeo in Christiana Republica probari, ut hæc potius ad sanctæ Ecclesiæ tum necessitatem, tum pulchritudinem, ac perfectionem pertineant, ^b dummodo vnum sit corpus omnium, vnus spiritus, unaq. spes uocationis. ^c Sic Regina Sabba uidens sapientiam Salomonis, & habitacula seruorum, & ordines ministrantium, & uestes eorum, non habebat ultra spiritum; ^d Et Apostolus ait, quod in magna domo non solum sunt uasa aurea, **D** & argentea, sed & lignea, & fictilia, ^e & quod in uno corpore multa membra habemus, omnia tamen membra non eundem actum habent, sed quedam sunt nobiliora, quedam ignobiliora; ^f Nam si totum corpus oculos, vbi auditus? sic in Ecclesia Dei, ut idem ait, quosdam dedit Apostolos: quosdam Prophetas: alios Euangelistas: alios autem Pastores, & Doctores. ^g

QUARE cum videamus hanc Cardinalium dignitatem, quæ debet summum Pontificem in eius administratione adiuuare, excelsum in Ecclesia Dei locum esse consecutam, non abhorret ab eius perfectione

A perfectione, iis illam fulgere extrinsecus ornamentis, quibus populus ad eorum uirtutes imitandas magis excitetur, & prauorum superbia, atque audacia, facilius, & potentius reprimatur, cum scriptum sit in Psalmo: *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est Principatus eorum.* ^a Et ideo scribit etiam S. Augustinus, quod decet eos, qui aliis præsumt gloriosos in conspectu populi apparere, ne si nimie deiectionis seruaretur humilitas, regendi frangeretur auctoritas: ^b hincq. consentiunt Doctores, congruum esse, Cardinales, qui Papæ lateri adstant, in magno apud omnes honore haberi, multaque illis priuilegia concedi. ^c Ipsi tamen memores sint verè perfectionis, & iustæ auctoritatis fundamentum, interiori charitate niti debere, quæ sua non querit, sed omnia in Dei gloriam refert, cum, ut ait Psalmista, *Omnis gloria filix Regis ab intus.* ^d Et præterea talis etiam in his exterioribus modestia, temperantia, sobrietasq. ab omnibus retineatur, quæ ædificet, non quæ fastus, aut vanitatis ullam pariat suspicionem, memores quod sicuti olim dicebat Senator ille, nihil velle in domo suo splendidum apparere præter seipsum: ^e sic decere maxime, ut in Cardinalis domo id, quod præcipue fulgere debet, atque enitere, sit illius uirtus, innocentia, affabilitas, liberalitas, sanctitas, ac perpetua laborandi, otiumq. fugiendi cupiditas, idq. decus ad omnes æque pertinere, tametsi ex nobiliori, seu **C** insigniori stemmate quis genus ducat: nam ut scripsit S. Hieronymus, sicut Episcopi, siue Romæ, siue Eugubii, siue Constantinopoli, siue Rhegii, siue Tanis, eiusdem dignitatis, & sacerdotii habentur: sic certum est, eos, qui in eundem Cardinalium ordinem, ac Collegium adsciti sunt, eisdem se Ecclesiasticis legibus, institutis, moribus, ac muneribus addixisse.

QVÆCVMQVE igitur supra tãquam contraria obiciebãtur, docent Doctores ad animi præparationem comparandam, siue ad nimiam sollicitudinem fugiendam. vel etiam ad opportunitatem **D** obseruandam pertinere, s; cum nec ea, quæ consilii Euangelici sunt, ad perfectionem essentialiter, ut aiunt, spectent, nec omnia sint quocumque tempore ab omnibus implenda, ^h sed ita totum uitæ statum præceptis diuinis componendum, ut a charitatis cursu nihil vmquam deflectat, usquequo ad æternam gloriam perducatur. ⁱ

QVONIAM autem ea est humanæ conditionis fragilitas, ut plerumque ii, qui in amplissimo dignitatis gradu sunt, atque ingenii acumine præstant, gloriæ stimulis plusquam satis est, incitari soleant, ipsaq. dominandi libido in illorum mentes frequentissime irrepit, oportet Cardinales eorum meminisse, quæ olim Christus

Aa Dominus

^a Psal. 138.

^b S. Aug. in reg. 3. c. 40. facit l. obseruandum, de officio præsid. Aug. de Ancon. q. 101. art. 4.

^c Gondifal. de dignit. Vicec. Sarnen. in reg. de impetr. benef. q. 6. nu. 9. & in comp. vtr. sign. num. 36. Mansf. tracta. de Cardin. cap. 5. & seq. Mandos. in reg. 32. de impetr. benef. q. 1. col. 2.

^d Psal. 44.

^e Cic. in Parad. 5.

^f Epist. 85. c. legimus. 93. distinct.

^g S. Aug. li. 7. de serm. Dom. in monte c. 36. S. Thom. 2. 2. q. 40. ar. 1. ad 2.

^h Aug. de Ancon. q. 101. art. 7. in resp.

ⁱ S. Tho. 2. 2. q. 184. art. 3.

^a S. Tho. in 1. q. 47. ar. 1. & 2.

^b S. Th. 2. 2. q. 183. ar. 2. S. Antonin. in prolog. 3. par. c. Ephes. 4. d. 3. Reg. 10.

^c 2. Tim. 2.

^f Rom. 12.

^g Ephes. 4.

Dominus discipulis dixit, cum exultare eos videret, quod spiritibus imperarent: *Gaudete, ait, non quod spiritus subiiciuntur nobis, sed quia nomina vestra scripta sunt in celo.*^a

a Luc. 10.

ITAQUE nihil est, quod Cardinalis hoc solo dignitatis gradu, aut splendido denominationis titulo gloriatur, aut aliis dignior existimari velit, quod cæteris emineat, aliiq. eidem caput inclinent, sed quia maiorem hac dignitate; Deo seruiendi, beneq. de Christiana Republica merendi facultatē nanciscatur; Nam, vt ille dixit, *Frena aurea non faciunt meliorem equum,* b & quod aliās memorauimus, Cardinalis dignitas non laudem, sed laudis affert occasionem. Ideo nisi gradus amplitudo, cū summa uitæ probitate, ac sanctimonia coniungatur, verendum est, ne id possit contingere in die nouissimo, quod est apud Danielem: *Appensus es in stratera, & inuentus es minus habens.* c

b Seneca.

c Dan 5.

III.

EX his, quæ superius dicta sunt, quamuis satis intelligi possit, quoties Consistorium nomine Summi Pontificis indicitur, eo ipso significari Cardinales ad res magnas, & graues, publicamq. utilitatem respicientes, tractandas accersiri; id tamen inde etiam colligere licet, quod non pauci tantum, aut solum pars aliqua Cardinalium eo conuocatur, sed omnes eorum ordines simul iubentur adesse: nullum enim magnum negotium, præclarumve opus sine multorum interuentu, atque auxilio effici posse videmus. Quod si mercatorum, magistrorum nauis, agri colarum, & Imperatorum etiam exempla demonstrant, sine multiplici ministrorum, atque operariorum copia, qui in rebus illis ualde sint exercitati, nihil insignis consequi posse; multo id magis in sanctæ Ecclesiæ administratione, quæ omnium maxima est, & difficillima, erit existimandum permultos scilicet excelso ingenio Consiliarios, rerumq. cognitione exultos cum Principe conuenire debere, qui tum præsentia acutissimè cognoscere, tum futura etiam, probabili ualeant coniectura prospicere. Ex quo sequitur, quoties hæc Consistorialis actio celebranda est, magna animi præparatione, diligenti præmeditatione, collectisq. mentis viribus, ac diuini in primis præsidii fiducia, ad eam accedendum esse. Vbi igitur certa dies sacri Consistorii habendi denunciatur, sicuti solet miles classico ad prælium accitus, armis instructus, præsidiusq. omnibus accinctus in locum certaminis descendere; sic Consiliarius Consistorio indicto, se quæ diligentissime tamquam ad virtutis stadium præmunire curabit, & quid proponendum, quid consultandum, qua poterit solertia, inuestiga-

De obseruandis a Cardinali quando indicitur Consistorium.

C

D

A uestigabit, matureq. vniuersa præmeditabitur. In primis autem, quod Cæsarem Augustum sanxisse legimus, a vt priusquam Senatores eius considerent, supplicarent ad eius Dei aram, in cuius templo Senatus haberetur, & morem fuisse Principibus Senatui ingredientibus, statim ab ingressu sacra facere. b Et Herodianus loquens de Antonino Cæsare ait, ingressus Senatui ubi rem diuinam fecit; c multo magis congruū videbitur, religiones Christianæ Cardines, & vniuersalis Ecclesiæ Principes, quando instare incipiet consilii tempus, præter generale auxiliū aliās a Deo petito, tunc magis enixe ad Regis Regū opem confugere; ac si sacerdos sit, sacrificii munus perfoluere, magniq. consilii Angelum inuocare, vt audiat cum Propheta quid loquatur in eo Dominus, d rogans eundem, ut det voci suæ vocem virtutis, e memoria tenens, sanctum Iosue, f licet Deo acceptum, in petitione tamen Gabaonitarum lapsus fuisse, quoniā Dominum antea nō interrogasset; & quod Thobias dixit filio suo: *Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo, vt vias tuas dirigat, & in omni tempore consilia tua in ipso permaneant.* g

a Sueton. in Aug. c. 35.

b Appian. li. 2. c Lib. 4.

d Psal. 84. c Psal. 67. f Iosue 9.

g Thob. 4.

SE D & præterea, quantum res & tempus patietur, eadem cum aliquot fide probatis, sapiētibusq; viris secreto communicare Cardinalis non negliget, & quid etiam in eo genere per Urbem circumferatur, subodorari non erit inutile. Quod si nihil certi explorare, ac ne conicere quidem licebit, tum idem intimo erga Christianam Rempublicam zelo accensus, se omnipotenti Deo cum fiducia committet, qui opportune illi suggeret quæcumque pro bono Ecclesiæ loquenda erunt, illud sibi omnino in animo proponens, nihil, de industria saltem, quod publicam utilitatem non respiciat, & Diuinis non sit præceptis, seu monitis consentaneum, velle respondere.

C

IIII.

V BI vero die constituto in Senatui ingrediendum erit, Cardinalis, si sit Sacerdos, antea (vt diximus) rem sacrā facere, si Diaconus sacramento Eucharistiæ se præmunire, aut saltem audita Missa se sancte colligere, atque Spiritus sancti paracliti orationem adhibere curabit: tum ad Apostolicum Palatium deductus, deposito breuiore illo, quo per Urbem utitur, uestimento, quod Mantelletū uocatur, pariter priuatos omnes affectus, & veterem sibi hominē expoliandum esse sciet: Amictum deinde induens insigniorem, qui Capa lata, seu Pontificalis appellatur, cum tota ipsius humeris coram Pontifice incumbat, ac publicam auctoritatem præ se ferat, tum memor erit plurimum sibi oneris ex futura ea actione accedere, ac

Quando in Consistorium conuenitur.

publicam voluntatem, publicam scientiam, publicamque omnino personam induere profitebitur. Post hæc, locum ingressus, memor erit, Thebanos Senatū ita pingere consueuisse, ut grauisimos quosdam homines, & aspectu venerabiles formarent, qui in hemicyclis sedentes, ante altaria eorum, quos vocabant Deos, essent, nullasque omnino manus haberent, atque in eorum medio etiam ipse Princeps oculis captus, federet, ut indicarent nimirum, vniuersum Senatorum confessum ab omni prorsus amore, odio, commodo, affectuque priuato quam longissime abesse debere.

a. Alciat. in Emblem.

Atque hæc quidem ueteres, quæ ad iustitiæ, atque integritatis deus videbantur pertinere. Verum multo sanctiore, ac religiosiore animi proposito Consiliarum nostrum sacra undique mysteria referentem, Consistorium introire oportet. Nam in primis in uenerabilem illum, augustumque thronū, in quo SANCTISS. CHRISTI VICARIUS, totius Catholicæ Ecclesiæ caput, & summus Princeps plenus maiestate consistere solet, aspectum suum diriget, ac fixis oculis, tanquam in thronum, quem vidit Daniel, in quo sedebat senex ille antiquus dierum, aut potius ueluti in tremendū illud Dei tribunal intuebitur, ad quod cum uniuersi sistendi sint, & singulorum facta recensenda, secum cogitare debebit, an adueniente nouissimo illo die, ipse tacuisse dum consilium ab eo exquireret Pontifex, aut quid aliud suauis mallet. Postremo antequam Papa in Aulam descendat, aut causas ex more ad Cardinalium Collegiū referre incipiat, conueniet maxime, eum a senioribus, seu aliis sui ordinis usu peritis seorsum seiscitari, quid illi præferant eo die consultandum, quæ eorum sit sententia aut quid aliis dicendum sint suaturi, hæcque deinde secum diligenter expēdere, atque pro temporis spatio ad dicendum, & recta, ac recte consulendum dato, se accurate præparare oportebit.

V.

INDE cum Papa in sacrum solium suum ascenderit, antequam palam coram Senatu sermonem habere, & res consultandas proponere incipiat, ueterem a maioribus acceptam consuetudinem esse scimus, ut prius singulos Cardinales gradatim, & seorsum audiat, qui aut cōmissa sibi antea a Papa negotia, uel in Cōgregationibus acta referunt, aut cum Religionum, & Prouinciarum, seu Collegiorum sint protectores, ea renunciant, quæ ad eorum munus pertinent, siue aliis de rebus priuatis agunt pro rerum, temporum, personarumue necessitate, quæ quidem dum geruntur, grauitatis erit, Cardinalem non huc, aut illuc digredi, nec facile loco suo abire det,

Cum summus Pontifex causas consultandas proponit.

A det, nisi urgente non leui causa dimoueri. Ipsa uero priuata singulorum cum Papa congressio, utilitatem magnam ad multiplicia negotia expedienda solet afferre, modo ne nimium protrahatur, & tempus publicis negotiis consultandis destinatum, priuatis occupetur. Nam cum hæc Consistorialis actio ad res præcipue cum toto Senatu tractandas fuerit instituta, uideamus maiores nostros ad eam huius moris retinendi studiosos fuisse, ut si quando accideret, eo ipso tempore, quo indictum fuit Consistorium, nullas esse Ecclesias, quæ proponantur, nec legationes quæ expediantur, nec Bullas grauiores promulgandas, nec arduas actiones, aut alia se offerre Consistorialia negotia, quæ communem Senatorum omnium exigant congressum, solitos fuisse Pontifices, (ne Consistorium quasi inane, & frustra coactum uideretur) dare tunc negotium Secretario, ut litteras aliquas a Legatis, seu Nuncijs acceptas, aut a Regibus, vel Principibus missas, palam recitare, ex quibus occasione cum Cardinalibus tractandi accipiebant. Solebant item aliquando negotiis publicis, de reformatione, de Turcarum incursionibus, de annonæ, de muniendis prædijs, de statu Ecclesiastico exonerando, aut de alijs rebus huiusmodi uerba facere, ne dies sine Consistoriali aliqua tractatione præterisse uideretur.

C V T igitur ad rem redeamus, quando summus Pontifex causas aliquas consultandas, prout moris est, proponere exordietur, mirū nemini esse debet, si nullam peculiarem orationem ad impetrandam Spiritus sancti gratiam, quemadmodum in aliis Cardinalium, & Prælatorum Congregationibus religiose seruari solet, in Consistorio palam præmitti audiet. Nam cum Consistorium mane haberi soleat, ipseque summus Pontifex, & idem Cardinales aut paulo ante fecerint sacrum, aut ei interfuerint, uerisimile est eos tum gerenda negotia, tum se ipsos seruenti corde Deo commendasse, indeque unanimes collectos spiritu, Deo duce, ab oratione ad Consistorium se transtulisse. Accedit, quod propter augustissimam Sanctissimi Christi Domini Vicarii præsentiam, cui Spiritus sancti gratia adistere censetur, ueteri ritu obseruatum uideamus, ut non eadē ceremoniarū ratio semper in loco ubi ille adest, ac in reliquis seruari soleat, non ut debita deuotionis officio aliquid subtrahi intelligatur, sed ad sanctioris, & secretioris mysterii significationem.

ADDIMVS deinde, relatum esse in ueterum monumentis, ubi idem summus Pontifex sermonem habere inciperet, in magna eius laude positum fuisse, si ipse pro summa sua sapientia, & benignitate, sic orationis suæ cursum dirigeret, ut Senatoribus omnibus adhi-

bere, vt decet, respondendum animum adderet, ostendēdo prorsus nihil sua interesse quomodocumq; ab eis suffragia ferrentur, dummodo communi bono, atque Ecclesiæ vtilitati prospiceretur. quod

a In quæst. 44.

CONSILIARIUS vero attentissimis auribus omnia debet excipere, ne eius responsio quidquam aberret, memor, Lycurgum olim constituisse, ne aliquid p̄ctum in loco ad consilia cōstituto appareret, ne Senatorum cogitatio distraheretur, sed tota in rebus de liberandis defigeretur. Posthæc dignum erit optimi Cardinalis pietate, & officio, secum cogitare, nihil a Papa nisi sancta voluntate, ac iuuandi studio propositum fuisse, remq. omnem semper in meliorem partem interpretari, non solum quod scriptum sit, *Cor Regis in manu Dei est*,^b sed præcipue quod illi, qui sanctissimus Christi Vicarius est, Spiritum sanctum ad ædificationem fideiū adfistere nō dubitandum sit. & propterea decebit maxime, ut Pontificis sententiam magnificat nec facile ei sine graui causa, & probabili ratione aduerteretur: præsertim quia, cum Principes, tamquam in specula positi, multa perspiciant, quæ oculos inferiorum effugiunt, altioraq. eorum sint consilia, quam ut ab aliis introspecti queant, prudentis Cardinalis erit, diligenter animaduertere, ne ad cōtradendum inconsulto rapiatur, dum tamen veritatem, & sincere loquendi officium, re polcente, numquam deserat; Immo, cum hoc morbo soleat humana conditio nimis laborare, ut ad Principem studia inclinare omnes cupiant; cautio erit, numquã huius suspicionis Cardinalem obliuisci, sed exemplo veterum Prophetarum, ac sanctorum Patrum, qui præsentibus Regibus Deum etiam tamquã præsentem intuebantur, ac ueritatem cum fiducia denunciabant; sic, cum publica causa postulauerit, expulsis perturbationum tenebris, qua decet modestia, & reuerentia sententiam suam libere explicare, ut possit dicere cum Propheta: *Et loquebar de testimoniis tuis in conspectu Regum, & non confudebar.*^c

c Psal. 118.

Cum sententias in consistorio exquirere incipit.

REBUS a Papa propositis, cum exquiri Senatorū consilia, eademq. ordine pronunciarī incipient, a senioribus vsque ad nouissimos, prout moris est; munus erit Consiliarii, qui partes suas digne præstare cupiet, diligenter obseruare, quid quisque loco suo dicat, quibusve argumentis illud corroboret, non solum ut singulorum quam debet rationem se habere ostendat, sed etiam quia sæpe ex aliorum responsionibus, concepta antea mutatur sententia. Inde quæ ab aliis dicuntur non oblique debet interpretari, sed in du-

bio

A bio omnia in meliorem partem: non orationis longitudinem, aut obscuritatem; non linguæ lapsum, aut memoriæ tarditatem in quam accusare; non gestu vilo signum præbere, se illa ægreferre, aut iis audiendis fastidio affici; iuniores etiam, & nouissimos æque ac alios attente auscultare, ex rationibus aliàs a nobis prolati. Consentaneum quoque erit de omnibus consilia sua proferentibus honorifice sentire, nec facile minoris quemquam, eo quod breuius, aut longius, aut secus quam alii, respōderit, æstimare, Apostoli præceptum sequens, vt *qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet.*^b Denique cum tota hæc Consistorialis actio, coram Principe, & Senatoribus, sit maiestatis plena, prudentiæ erit, Cardinalem summopere anniti, vt dictis, & factis, pari grauitate respondeat, ac priuata colloquia, & quidquid oscitanter factum videri possit, prorsus euitetur.

a In quæst. 30.

b Rom. 14.

V I I.

N V N C illud sequitur, quod in tota hac actione præcipuum Consiliario esse debet, nempe vt is loco suo, consilium quod ab eo petitur, apte, fideliterq. pronunciet. Ad quod præstandum aliàs diximus, ad diuinam in primis gratiam confugiendum esse; sine cuius auxilio irritus prorsus omnis eius conatus redderetur. Vnde Isaias dicebat; *Vob filii desertores, ut facere:is consilium, & non ex me, & ordiremini telam, & non per spiritum meum, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, qua erit vobis in confusionem.*^c Quapropter, etsi, quo tempore indictum fuit Consistorium, debuit Consiliarius diligenter ad omnia, quæ facienda erunt, se cōparasse, præcipuam in Deo sp̄ collocando exemplo Davidis, qui, cū Gigante cōgressurus, muniebat se armis, & scuto, sed dicere solitū aiūt: *Non in arcu meo speraui, & gladius meus saluabit me;*^d Attamen nunc rursus videns iam instare horam, qua virtutis specimen in hoc teatro amplissimo sit editurus, debet intimo corde diuinę se benignitati committere, quę

Cum locus obuenit Cardinali ad consilium suum proferendum.

c Isa. 30.

d Psal. 41.

D ponat custodiam ori suo, & ostium circumstantiæ labiis suis. ET, quoniam hostis bonarum mentium dæmon, hoc ipso dicendi articulo, quo se Consiliarius ad soluendam linguam accingit, solet multiplici eum vexatione implicare, an scilicet plene omnia, quæ sibi occurrunt, loquatur; an breuiter tantum perstringat; an in aliud tempus differat; an ad maiorem Collegii partē se referat; an Principis sapientię id diudicandum relinquat; an sui ipsius conscientiam seniorum iudicio exoneret, atque aliis huiusmodi ambiguitatibus eum suspensum reddere conatur: Nos, cum hanc animi agitationem frequenter a metu quodam prodire uideramus, quem

A a 4 veteres

veteres pessimum consultorē uocabant: ideo saepe monuimus hunc esse modis omnibus excutiendum, cum certum sit sine loquendi fiducia, nihil a Consiliario præclarū perfici posse. Quoniam tamen agnoscimus, frequentem hunc esse scopulum, ad quem Consiliario rum nauigia alliduntur, cogimur sæpius hoc argumentum tāquam maxime necessarium, non eisdem tamen, sed aliis, atque aliis rationibus iterare; sicuti enim sanguis per uenas in omne corpus diffunditur, & membra, quo ille non peruenit, tanquam emortua putrescunt; sic dicendi libertas nisi in Consiliariū sermones ubiq; influat, eisq; spiritum præbeat, non solum irriti, atque inutiles, immo non xii sæpe redduntur.

QVAMO BREM, ad tollendam eam, quam diximus mentis trepidationem, existimaremus Consiliariū, in cordis sui latebras introire, ac quid præcipue illud sit, cuius causa animi pedent diligenter scrutari debere. Nam si ex vna parte satis ille quidem, quid ratio dicet, quid bonum publicum requirat, & quid pro animi sui conscientia vere respondendum sit, intelligat: ex altera vero aduersarias amoris & odii acies exurgere, & tanquam resplantes uetos sibi oris repagula obstruere sentit, ne intima depromat; facile animaduertit humanæ hæc esse miseræ commenta, & fallaces, latentresq; dæmonis laqueos, ne illud dicatur, aut consulatur, quod sana mens exigit, & publici muneris susceptum onus postulat, obiciens illi damna multa quæ libere loquendi facile incurret. Tū igitur prædita, ac detecta illius fraude, atque insidiis, non erit difficile ex illis, Deo iuuante euadere, si Consiliarius memoria repetat, se eo in loco sedere, non priuata, sed publica agentem, non sua, sed quæ aliorum sunt quærentē, non quod sibi, sed quod multis, ut ait Apostolus, utile sit futurum, procurantem: & quod S. Ambrosius scripsit: *In sacerdote nihil tam periculosum apud Deum, tam turpe apud homines, quam quod sentiat non libere loqui.*

a S. Ambrosii.
7. epist. 29. ad
Theodos. Imperat.

QVARE hac plenius cogitatione, omnia tanquam ex superiore loco respicere incipiet, ac fretus conscientia, & Deo placendi desiderio, & Reipublicæ tuendæ, ac propagandæ cupiditate, nihil non uerax, & iustum, nihil assentationis causa, aut in alicuius gratiam, quod non deceat, nihil quod Sedis Apostolicæ, sacriq; Collegii dignitati non cōgruat, nihil deniq; quod a Senatoris ore, qui muneris recte præstiti, Deo rationem se redditurum esse meminerit, non debeat proficisci, sibi unquam respondendum, aut affirmandum esse statuet; ac cauebit quidem, præeunte Dei timore, cum lapsus lingue ualde sit extimescendus, ne cum hac libertate quidquam ei, quod

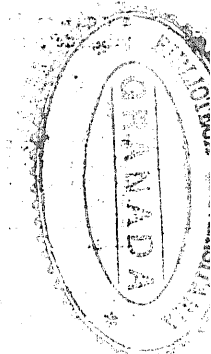
A quod non grauitè, prudenterq; dictum sit, excidat: immo tanquam funambulus in sublimi positus, attente omnia circumspiciet, atq; uniuersa, quæ sinceram loquendi libertatem contaminare possunt; a sapientibus etiam uiris tradita, diligenter obseruare curabit.

POSTEA cum dicere incipiet, animaduertet, more maiorum receptum esse, ut gradu priores, sicut alios dicendo præeunt, sic tanquam maiore rerum usu præditi, latius aliquid responsionibus suis complectantur, causas excutiant, ac posterioribus ad dicendum uia præparent: iuniores, & qui præsertim ab eodem Pontifice ad Cardinalitiam dignitatem sunt assumpti, paucioribus agant; hoc tamē non ita perpetuum esse, quin seniori secus interdum ex causa face-re liceat, & iunior, ubi euident ratio postulauerit, etiam aliis tacentibus, plura loqui debeat.

QUANDO igitur ad respondendum aggredietur, id primum se cum cogitare debet, an res proposita digne probanda, aut improbanda videatur: Nam si probanda tunc, quia interdum etiā summi Pontificis sapientiam, ac vigilantiam decet commēdare, sufficiet; id aliquibus ex antiquioribus Cardinalibus, citra tamē omnem adulationis suspicionē, nomine omnium fieri: res uero ipsa, quantum illius status patietur, eo modo, quo aliàs diximus, erit cōfirmāda. Quod si improbanda, tunc meminisse oportebit, quod sicuti non nisi summa cum reuerentia, & modestia erga Principem est loquendum: sic quando grauitas causæ postulabit, curandum erit, ut cōsiliū suū parem referat dicendi fiduciam, sinceræq; mentis cōstātiā, modo placide dissentiendo, modo dubitando, si uere dubitet: interdū etiā obsecrando, & se in sinū parentis filiali charitate, ac reuerentiā proiciendo. In summa partes illius erunt in dicenda sententia, tum se fidelem Consiliarium Principis, tum uerum sui ipsius iudicē profiteri, ostendendo scilicet non obscure, si negotii illius diffinitio ad se proprie tanquam ad iudicem, aut Principem pertineret, ita sine dubitatione se facturum fuisse, sed postquam tanquam Consiliarius ibi sedet, hoc consiliū qualecumque sit ex animi tamen conscientia præbere; hæc q; omnia publico Ecclesiæ bono sibi ante oculos semper proposito, adeo pure, sincere, & cādide proferat, ut omnis digressionibus, & cæteris, quæ ad rem, de qua agitur, non pertinent, nihil captiose, nihil inuolute, nihil in utramque partem artificiose, sed uniuersa ordinatim, perspicue, claraq; & graui uoce, quæ ab omnibus audiatur, pronunc dentur, ita ut se ipsum non solū pium, ac iustum, sed etiam maxime prudentem & strenuum, atque boni communis amantem ostendat.

QVOD

a Nazian. in
Apologet. de fu-
ga.
b Volater. lib.
philolog. 28 c.
de loq. libert.
Diximus aliàs
sup in q. 38.

c In q. 37.

QUOD si eorum, qui ante dixerunt, sententia placebit, licitū erit, eandem breuibus, atque honorificis verbis subsequi, nisi quid amplius fuerit addendum: quod si efficax ratio ad dissentiendum impulerit, id nihilominus placidissimo orationis genere, & quo maiore licebit honoris indicio sic erit agendum, vt si quis consilium eius non sequatur, probet affectum. Ipse vero ex Innocentij Papę decreto metiatur, quid liceat secundum iustitiam, quid deceat secundum honestatem, quid expediat secundū vtilitatem, ^a ita tamē, vt quando cum ratione affectus quodam modo pugnare uideretur, tunc non pietatis gustum, sed rationis ductum præcipue sequatur: quod olim sapientes multos, ac inter cæteros uirum religiosissimū, **B** ac prudentissimum in aliis rebus obseruasse legimus. ^b Illud prætere curare debet, vt in pari causa ad misericordiam magis, quā ad seueritatem, ad pacem, quā ad bellum, ad dandum, quā accipiendum, oratio eius deflectat, minime a vultu Principis, quod ille dixit, sed a veritatis, iustitię, & Dei lege, consilia sua assumens, nec nimio iuuandi studio, seu plus quam decet, se officiosum in rebus tuendis ostendens, ita vt aduersus dignitatis suę decorum, ac Lateranensis Concilii decretum committat; ^c sed ea perpetuo dicendi dexteritate vtatur, vt cum loquitur, se subditum, non Prælatum; discipulum, non magistrum: Consiliarium, non censorem ostendat; **C** numquam tamen iustitię, veritatis, ac fidei officium deserens, sed certa pro certis, dubia pro dubijs, ignota pro ignotis denunciare nō erubescens, id semper quod maiorem Dei gloriā, & Ecclesię catholicę incrementum præferre videtur, tanquā Apostolicus vir, cæteris rebus anteponat.

V I I I.

LA T I S suffragijs a singulis Cardinalibus, Confistorioq. absoluto, solent Cardinales aliqui una congregari, ac tū de causis propositis, tū aliis de rebus, familiarem inter se sermonē habere. Propterea nolumus nos prætermittere, quā Plinius Senator se obseruare solitū fuisse tradit. Nā in epistola ad Aristonē inter multa, quę recenset non aliena, quę a Senatoribus quoque nostris legātūr, hæc scribit: *Cum sis peritissimus, & priuati iuris, & publici, cuius pars Senatorium est, cupio potissimum ex te audire, errauerim in Senatu, proxime necne, non ut in præteritum (seruum enim) uerum ut in futurum, si quid simile incidit, erudiar.* ^d Cuius exemplo existimarem, eo magis Cardinales nostros, qui actiones suas Deo probatas esse cupiunt, & illos præsertim, qui in causis publicis non adeo sunt exercitati, in eo operam suam ponere debere, vt fidos aliquos, ac selectos Cardinales

A dinales haberent, a quibus sincere si quid opus esset admoneretur quod munus vere Christianum esse, ac laude dignum, non est dubitandum, cum ipsemet Saluator noster æterni Patris sapientia, licet nullius indigeret consilio, ad nostram tamen institutionē, ut sancti Patres adnotarunt, ^a ab Apostolis suis aliquando petierit: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Et deinde, *Vos autem quem me esse dicitis?* Hoc enim non curiositatem, quę est aliorum facta ad se non attinentia scrutari, sed sapientię argumentum illius uiri præbet, qui studium suum uita recte componenda, moribusq. suis indagandis impendit, ne a norma diuinę legis deficiat, ac præcipue vt **B** uocationis suę munus, sic ut oportet, implere ualeat.

QVAPROPTER, si Consiliarius hæc obseruare quę diximus diligenter assuescat, non dubitamus, quin magnum ex eo modestię documentum sit daturus: sed & illud lucrificet, quod multo facilius se ab aliorum, qui dixerunt, sententiis, siue erratis quoquomodo arguendis abstinere: considerans præsertim, quod exemplo locorum, ubi olim vela prætendebantur Regia; ^c sic sacri Confistorii maiestas, quo summi Principis Consiliarii, iidemq. lectissimi uiri conueniunt, inuolabile omnibus patrociniū præbere debet; ita ut nemo ad priuatas indignationes ea, quę ibi acciderunt, transferat, **C** præsertim uero cum id etiam fraternalis dignitatis uinculum, ac uenerabilis Collegii huius societas iure suo postulare uideatur.

I X.

DIMISSO CONSILIO, cum moris sit Cardinales a familiaribus, atque aliis multis officii causa domum reduci, interimq. de rebus in Confistorio gestis magno studio interrogari? meminisse eos oportet, quædam esse, quę ex Lateranensi Concilio tamquam sanctiora ita summo Pontifice mandante, nullatenus aliis sunt promenda. Quod olim etiam in consiliis tum Græcorum, tum Romanorum caute admodum obseruatum esse legimus, ut scilicet quę ibi tractata essent, arcano silentio comprimerentur, nefasq. haberetur ea diuulgare. ^d Vnde & prouerbiū illud fluxit, *Areopagita taciturnior*: & Romana Senatusconsulta tacita vocabantur, eo, quod taciturnitas, consiliorum quasi thesaurus cēferetur. Quod quidem & ad ea maxime pertinere solet, quę damnum, scandalum, iniuriamve alijs irrogare possint: sunt enim hæc omnia propria eorum vi, ac natura pariter secreti sigillo obtegenda. Quædam uero sunt, quę interdum sciri publice expedit, ut quę morum reformationē, religionis amplificandę studium, summi Pontificis uigilantiam testatam reddunt, quę prudenter narrata plurimum ædificare alios solent.

a c quanto, in princ. de voto.

b P. Io Petrus Maffei, in uita P. Ignatij In- stitutor Ordinis Iesuit. c 10. lib. 3.

c Sub Leone X. sess. 9. tit. de Card.

Post dictas sententias ab omnibus Cardinalibus quid obseruandum.

d Plin lib. 3. epist. 14. ad Aristonē. in princ.

a Auct. oper. imperfect. in S. Matt. hom. 78. S. Aug. tract. 102. in S. Ioan. & in Psal. 109. b Matt. 16.

c l. 2. C. ut nemo priuat. S. Amb lib. 5. epist. 33. Alcia. Parerg. lib. 5. c. 13.

Dimissio consilio, quid reliquum sit.

d Val Max li 2. c. 1. & 2. e Capitol. in uita Gordianorum Alex. ab Alex. Dier. Genial. lib. 4. c. 11.

solent. Sunt & alia preclare dicta, aut facta amplissimorum Presu-
lum, quæ iure suo postularent, ut aliis aliquando innotescerent, ac
debitum illorum virtuti testimonium redderetur. Verum quoniam
hec tum ratione ipsius Consistorii, quod silentium quoddam in re-
bûs ibi tractatis requirit, tum etiam quoniam in eis denunciandis
potest aliquando peccari, dum vel ita aliquorû merita extolluntur
ut reliquorum fama obscurior relinquatur, vel adeo frigide laudan-
tur, ut potius deprimi uideantur, magnaq. in his ut decet enarran-
dis dexteritate, & prudentia opus sit; propterea scimus sapientibus
multis illo probari magis, qui huiusmodi sermonum vela contra-
hunt, ac se in portum silentii recipiunt. Quam tamen nos uti per-
petuam regulam minime omnibus prescribendum esse, sed sermo-
nis quidem breuitatem cum magna circumspectione coniunctam,
commendari posse censemus.

POST hæc, ubi Consiliarius solutiore animo in cubiculo suo se-
cum quæ gesta fuerint repetere, ac cogitatione expendere inchoa-
bit, duo nobis inter cetera occurrunt, quæ illi in memoriam redigen-
da esse ducimus.

PRIMUM est, ut si qua fortasse alicuius ponderis, temporis an-
gustis, aut negotiorum multitudine, sine etiam obliuione, aut qua
cumq; alia de causa senserit fuisse pretermissa, quæ ab eo explicari
oportebat, nullatenus patiatur ea apud seipsum interire, sed cum
primum opportune ei licuerit, dum res adhuc sit integra, illa etiã
extra Consistorium sibi supplenda, ac in aures Principis reponenda
esse sciat. Nam cum aliàs conclusum a nobis fuerit, a teneri unum-
quemque Cardinalem, etiam nõ requisitû, ex natura officij sui, ubi
res postulat, Papæ consilia sua vere, & fideliter subministrare, quãto
magis id ei incûbet, qui illud, cum oportuit, ac rogatus fuit, prout
debit, non prestiterit? Immo hac occasione addimus, Consiliarium
cum publicam personam gerat, non solum in Senatu, sed etiã extra
Senatum, si uiderit Rempublicam indigere, sententiã suam semper
Principi aperire debere, nec enim uerum est, quia Princeps eum nõ
accerit, nec in consilium tunc adhibet, illû ideo omni obligatione
solutum esse; siquidẽ laboranti Reipublice manû nullam porrige-
re nec excitare seipsum ad loquendum, suadendû, admonendumve
Principẽ qua decet modestia, pietate, & reuerentia: propterea quod
Consistorium non indicatur, aut Princeps illû priuatim non consu-
lat, non est certa iusta boni Consiliarii excusatio, cum ille non solû
Papæ, sed & sancte Sedis sit Consiliarius. Verum id quidẽ est, Cardi-
nalem nonnullis casibus extra Consistoriũ nõ ita obstringis, prout
cum

A cum in Consistorio eiusdem sententia exquiratur; & præterea mul-
ta consideranda se afferre extra Consistorium, quæ in Consistorio
non oporteret, ut patet ex iis, quæ aliàs sunt disputata. Vnde ma-
gni refert quales sint Cardinalis mores, ingenium, atq; apud sum-
mum Pontificem existimatio, & alia eius generis, quæ tãti sunt pö-
deris, ut aliquando in eodem negotio aliter obstringatur ea extra
Consistorium ad principem deferre; alter uero ad id minime tenea-
tur. Constat item aliquos esse, qui uexantur scrupulis, unde omnia
illis magna uir: aliquos uero, qui nihil referre eadẽ putant, aut nul-
lã existimant esse proficiendi spẽ, ideo facile ab omni sermone se
abstinent. Propterea, cû certa in his regula præfiniri nõ possit, id tã-
tum admonendum esse duximus, cauendum maxime, ne quis inter-
dum recti specie decipiatur, & salubrem rei bene gerendæ occasio-
nem inani suspitione aliquãdo prætermittat: accidit enim sæpe, ut
nonnulli se nihil suffragaturos esse, sibi iniuste persuadeant, qui ual-
de prodesse, si loquendi occasionem congrue captarent. Ideo
prius intimos animi sui sensus Cardinalis perscrutetur, ut uere di-
gnoscat quid illud sit, quod eũ ab huiusmodi officio omnino retar-
dare possit, ne forte hæc humana sit imbecillitas, quæ Principis gra-
tiam in suum ue usum amittere metuens, nolit, se periculo princi-
pis aures perturbandi, illiusque beneuolentiam minuendi, exponere,
quãdoquidem cessante cupiditate, tuta sunt omnia: & ut dici so-
let, qui non sperat, non timet.

VNDE sicut scripsit Hostiensis grauissimus auctor, a quem
iisdem uerbis sequitur Ioannes Andreas, loquens de Papa, qualis esse
debeat erga Cardinales: *Quod parum, aut nihil decet, Papam facere
sine consilio fratrum suorum,* b sic uicissim dicimus, decere, & Cardi-
nales ipsos ita se gerere erga Papã, ne quidquam omnino, quod pu-
blice prodesse possit, omittant, aut umquam ei abscondant.

ALTERVM, in quo Consiliarius operam ponere debet, illud
est, ut, non solû hæc meditari studeat, quæ Papæ sint deferenda, sed
etiã ab aliis eadem inuestigare curet, ut si quid per Urbem de rebus
in Consistorio gestis, quod scire expediat, circumferatur, id quo-
que ipsi perspectum sit. Nam etli uirtû illud, quod curiositatis dici-
tur, Cardinali maxime est fugiendû, eò quod inter cetera, quæ inde
sequuntur mala, in scrutandis aliorum factis inutiliter uersetur, c quo
morbo laborasse Athenienses S. Lucas in actib. Apostolorum tradit,
dum ait: *Ad nihil aliud uocabant, nisi aut dicere aut audire aliquid
noui,* d Vnde & Plutarchus egregium libellum scripsit aduersus cu-
riositatem, e quæ & a sanctis patribus damnatur. f

a Host c. anti-
qua, de priui-
leg. col. 2.

b 1011.
d. c. antiqua.

c 5 Th. 2. 2 q.
167 per totum.
S. Antonin. 2.
part. tit. 3. c. 3.
d. Luc. 17.
e Plutarch. de
curios. uitand.
f S. Hierony.
ad Damasc. de
fil. prodig. S.
Aug. lib. 10. cõ
fese. 35. S. Gre-
gor. hom. 39. in
S. Luc. c. 34.

ATTAMEN, quando huiusmodi inuestigatio, debita modo ratione adhibita, ad ea dirigetur, quæ officii sui sunt, & unde publica utilitas possit adiuuari; tantum abest, ut tunc sit arguenda, ut potius commendationem mereatur, ac in munere suo præstando vigilantiam ostendat; præsertim cum Cardinales tanquam Sedis Apostolicæ Senatores permulta cognita habere expediat, quæ aliis nõ sunt necessaria, dum tamen ad hunc finem, vt publicis rebus consultatur, ac Sedi Apostolicæ seruiatur, ista omnia prudenter inuestigetur, & exerceantur.

X.

B POSTREMO, vt, quæ supra diximus, eo tenacius Cardinalis menti inhæreant, ac reliquas vitæ suæ actiones ad summam quam sustinet gradus excellentiam eo certius valeat instituire, placuit præclaris illis S. Bernardi verbi, tanquam sacro sigillo, vniuersa obsignare, ac simul scriptionem nostram ad Dei Omnipotentis, ac gloriosæ Virginis laudem terminare.

Que partes sint veri Cardinalis in tota eius vita ex S. Bernard. do.

b S. Bernard. li. 4. de consil.

SANCTVS igitur BERNARDVS ad Eugenium Papam de Cardinalium disciplina scribens, quos uocat suos collaterales, & coadiutores, inter cetera sic inquit: *Præter Dominum timeant nihil, nihil sperent nisi a Deo. Qui aduentantium non manus attendant, sed necessitates. Qui stent viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro mansuetis terræ. Qui sint compositi ad mores, probati ad sanctimoniam parati ad obedientiam mansueti ad patientiam, subiecti ad disciplinam, rigidi ad censuram, catholici ad fidem, fideles ad dispensationem, concordēs ad pacem, conformes ad unitatem. Qui sint in iudicio recti, in consilio prouidi, in iubendo discreti, in disponendo industrii, in agendo strenui, in loquendo modesti, in aduersitate securi, in prosperitate deuoti, in zelo sobrii, in misericordia non remissi, in otio non otiosi, in hospitio, non dissoluti, in conuiuio non effusi, in cura rei familiaris non anxii, alienæ non cupidi, suæ non prodigi, vbique & in omnibus circumspecti. Qui legatione pro Christo fungit, quoties opus erit, nec iussi renuant, nec non iussi affectent. Qui quod uerecunde excusant, obstinatius non recusent. Qui missi post aurum non eant, sed Christum sequantur. Qui quæstum legationem non estiment, nec requirant datum, sed fructum. Qui Regibus Ioannem exhibeant, Aegyptiis Moysen, fornicantibus Phinees, Eliam idololatri. Eliseum auaris, Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, negotiantibus Christum. Qui vulgus non spernant, sed doceant, diuites non palpent, sed terreat, pauperes non grauent, sed foueant, minas Principum non pauent, sed contemnunt. Qui non cum turba intrent, nec cum ira exeant, qui Ecclesiis non spolient, sed emendent. Qui marsupia non exhauriant, sed corda reficiant,*

A reficiant, & crimina corrigant, famam prouideant suam, nec inuideant alienam. Qui orandi studium gerant, & usum habeant, ac de omni re orationi plus fiant, quam suæ industria, uel labori. Quorum ingressus pacificus, non molestus exitus sit. Quorum sermo edificatio, quorum vitæ iustitia, quorum præsentia grata, quorum memoria in benedictione. Qui se amabiles præbeant, non verbo, sed opere: reuerendos exhibeant, sed actu, non fastu. Qui humiles cum humilibus, & cum innocentibus innocentes, duos dure redarguant, malignantes coerceant, reddant retributionem superbis. Qui nõ de dote vidua, & patrimonio Crucifixi, se, uel suos ditare festinēt, gratias dantes, quod gratis acceperunt, gratis facientes iudicium, iniuriam patientibus. vindictam in nationibus, increpationes in populis. Et paulo post; Qui ad te redeant fatigati quidem, sed non suffarcinati, simul & gloriantes, non quod curiosa seu pretiosa quæque terrarum attulerint, sed quod reliquerint pacem Regnis, legem Barbaris, quietem Monasteriis, Ecclesiis ordinem, Clericis disciplinam, Deo populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Hactenus sanctus Bernardus.

HÆC HABVI, quæ de sacri Consistorii Consultationibus utcumque differerem, atque aliis etiam, oblata opportunitate, communicanda curarem; non quidem tamquam argumentum aliquod ingenio meo nunc primum inuentum, aut propriæ industriæ viribus excogitatum; sed potius, ut rem magnam ex parte multis iam diu cognitam, ac maiorum etiam probatam instituto proferrē. Nam cum vniuersa hæc lōge, lateq. dispersa, ac permixte, cōfuseq. distraeta perspicerem, operæ pretium visum est, si nouissimus ego, amplifsimorum, & eruditissimorum virorum opera adiutus, eadem in vnū colligere, atque ordine aliquo contexta, de promere conarer, ut eo clarius, si fieri posset, suo tempore, omnium oculis paterent. Quare nemo existimet, iniustam aliquam hoc nomine nos laudem affectare, quod primi harum sententiarū auctores agnosci velimus: immo enim, si quid hic uerum, ac non incōmode dictum inueniatur, illud non humano cuiusuis ingenio, sed Deo omnis ueritatis auctori, ut scripsit S. Augustinus, omnino, ut par est, adscribendum putamus. Si vero mendum aliquod, uel erratū inciderit, id nostræ imbecillitati tribuendum censemus, cuius cœlesti misericordia veniam humiliter precamur. Ille igitur, qui fons perennis est omnis cōsiliij, doctrinæ, sapientiæ, & ueritatis, eadem gratiæ suæ dona, pro eximia sua benignitate in nostrum omnium animis, quos ipse Sedis Apostolicæ Consiliarios delegit, purius, & abundantius ad Ecclesiæ suæ sanctæ robur, ac firmamentum defigere dignetur.

DEO HONOR, ET GLORIA.

